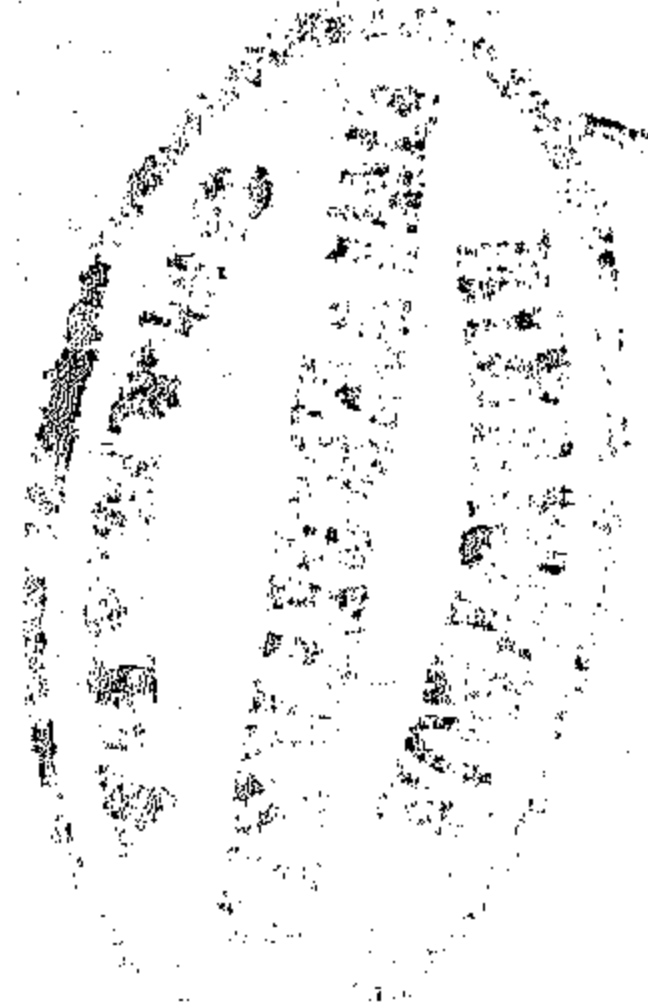
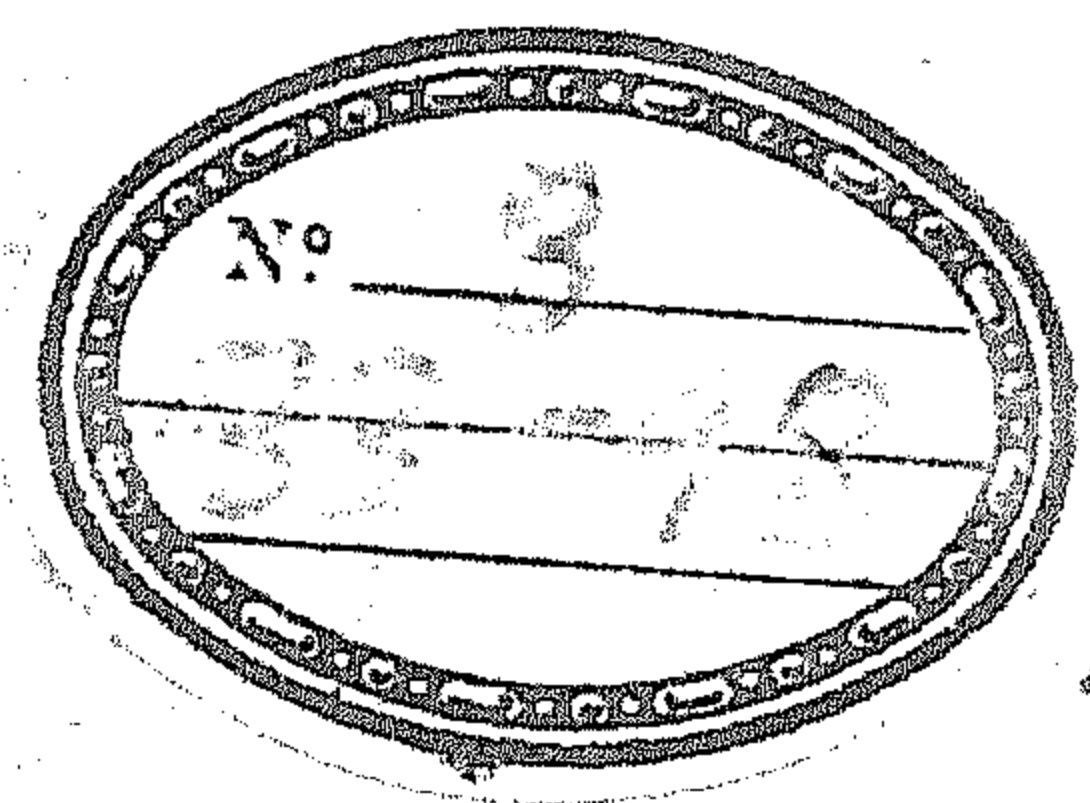

2-7

Biblioteca Universitaria
 GRANADA
 Colección SB
 No. 82
 Fecha 87

R. 15.676

DESIGNIS

ECCLĒSIÆ

DEI,

THOMÆ BOZII EUGVBINI,
CONGREGATIONIS ORATO-

RII PRESBYTERI,

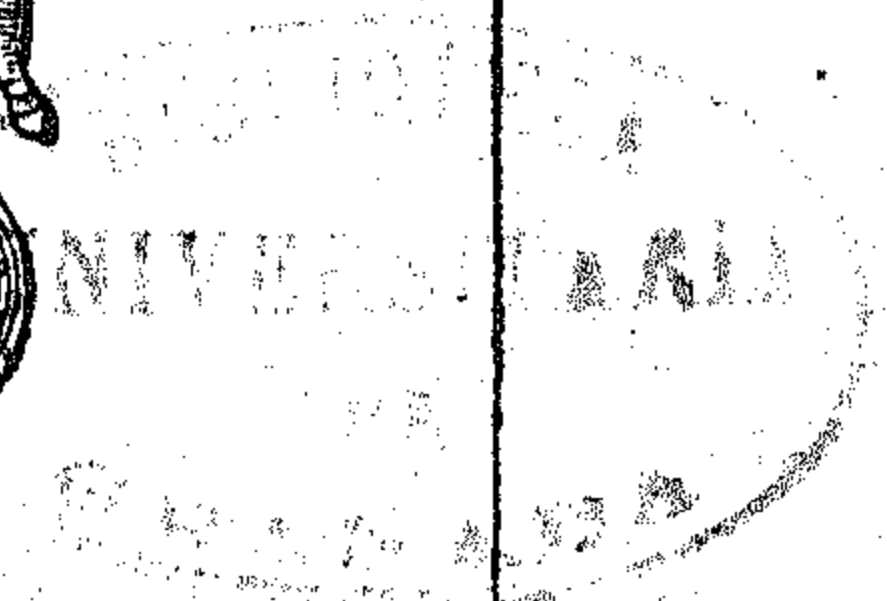
TOMVS SECVNDVS,

Continens XII. Libros posteriores, quibus comprehen-
duntur XLIII. Signa, quæ Prefationes subsequuntur.

Nunc primùm in Germania cum consensu Auctoris,
post ipsius recognitionem & auctorem
diligenter excusus.

Accesserunt tres Indices: Primus est Argumentorum, Signorum,
& Caputum: Secundus, locorum Sacra Scriptura passim
explicatorum: Tertius, Verborum, Rerum-
que locupletissimus.

Santander

LVGDVNI.

SVMP TIBVS PETRI LANDRY.

M. D. XCV.

SANCTISSIMO ET
BEATISSIMO PATRI ET
D. N. INNOCENTIO IX.

PONTIFICI MAXIMO.

Thomas Bozius Presbyter Congregationis
Oratorij, sempiternam felicitatem.

ON multis ab hinc annis,
Beatissime Pater, in vulgus
disseminavit impius quidam
pestilentissima scripta, quibus
ad summam nihil aliud docet,
nisi ut Reges pietatem qui-
dem, religionemq₃ prae se fe-
rant, sed imaginem dumtaxat
illius, umbramq₃ retinentes, rem verò ac veritatem ni-
hili facientes, omnia reuocent ac referant ad utilitatem
quandam suam, qua metiantur omnia cogitata, consi-
lia, & actiones. Hac à prudentibus huius seculi, quorum
stultam Deus facit sapientiam, quod est in diuinis libris,
libentissime excepta pepererunt innumera mala, perdu-
ctaq₃ ad usum in potentissimi Galliarum regni admini-
stratione, cum foret illud olim florentissimum, turpissi-
me discerpserunt, ac dilaniarunt. Antea quidē, cum Pon-
tifici Romano studuit, obediūt, ac subiectum fuit, Septen-
trionē domuit, Occidentale Imperiū restituit, Reges dedit
Germania, Italia, Anglia, Lusitania, Nauarra, Sicilia,
Neapoli, Polonia, Hungaria, Cypro, Hierosolymis, Syria,
Antiochia, Constantinopoli denique & Orienti Impera-
tores: ita ut nulla ab orbe condito natio tot Reges tam-
diu ac tam latè simul imperitantes tot orbis partibus ac
tantis dederit, ut Gallicani regni. Nunc autē quàm mise-
rabiliter illud truncatum videmus. Sed istec missa facia-

mus, neque enim sine maximo dolore & lachrymis commemorari possunt.

Aduersus hunc impium plurima nos hisce libris, à nemine hæcenus obseruata, & collecta aperimus: è quibus illustrissimū fit, nihil non boni, siue illud ab animo, siue à corpore sit, aut extrinsecus adsciscatur, ab Ecclesia Catholica, cui præsidet Pontifex Romanus, pietateq; in illā, ac religione dimanare. Et quidē quantū pertinet ad virtutes, à quibus cōstituuntur animi nostri bona, id superioribus duodecim libris est apertissimè explicatū: quibus & aliqua ad propositū faciētia cōplexi sumus, nimirū societates à Catholicis initas cū hereticis, aut alioquin ab Ecclesia nostra alienis, ad extremā summā ruinam illis, casumq; attulisse: atq; hoc manifestissimis euentis ex omni memoria repetitis est à nobis legentiū quorūlibet oculis subiectū. Vt hac parte laudandus sit Theodoricus Italia, Ostrogottthorūq; Rex Arianus, cuius cū gratiā vellet aucupari familiaris quidā, atque ob id à fide Catholica desciscens hæresi illius adhesisset, idq; iactaret eo præsentē, cōtinuò Rex eum pugione arrepto confodit, adijciens: An ego putem te mihi fidū, qui fidē prodidisti Ecclesia tua?

Similiter ostendi hereticos in modum ferarum scuire aduersus consanguineos suos vsque ad internecionem: & quamuis non ita videantur à principio, ad extremam tamē peruenire ad ignauiam, rerumq; imperitiam summam, atque hæc superioribus libris.

His autē liquet inter alia per Ecclesiā nostrā fieri, vt que prius orbi terrarū funestissima clades diuinitus immittebatur, cohibita sint: amplissimi terrarū tractus, qui priscis tēporibus nō poterāt habitari, sint exculti post ortū Christi, qui quidē non humana, sed celestis sapientia, quā nemo sine solida pietate consequi potest, effectus sunt singulares. Rursus ostendimus, quoties Ecclesia inribus ex

vna parte diminuitur, ex alia multo amplius diuino munere reponi. Nulla porro fuit religio, que tot homines colligarit in vnū celestium rerū sensum ex omni totius orbis terrarū gēte collectos, amore proprio à sibris (quātum fieri potest) extirpato: que sanè sunt prudētia singularis: veluti, & illud, nulli tā frequēti vniuersitati mortalium, qualis est Catholica, fuisse Antistitē supremū, qui pari studio & industria incolumitatē suorū fuerit tutatus, innumerosq; habuerit asseclas ex omnibus orbis locis, ac tot inimicas nationes nō armis, sed splendore virtutis, & mirabili quodam concilio sibi conciliarit, & arduis præceptorum legibus obseruandis obligarit, & ad insulas tam remotas, & inaccessa toti antiquitati loca latissima per suorū solertiam penetrarit, aut tot Imperatores ac Reges potentissimos adduxerit omni auro in tantam sui vel obedientiam, vel reuerentiam non modò honoris exhibitione, sed muneribus etiam locupletissimis testificatam.

Sed cui, quaeso, genti vnquā fuit ab orbis fabricatione talis industria, & intelligētia vis, vt tāta terrarū spatia squallētia prius, & multis annorū millibus inculta, plurimisq; partibus deserta perpolierit, & ad omnē dignitatis gradū extulerit, quod fecit Ecclesia nostra in amplissimis terrarū plagis supra Rhenū Danubiumq; positis, quod est Europe reliquæ duplū: aut in tot insulis, ac locis, que circumfluit Oceanus ad Ortū, Occasum, Boreamq; & Austrū?

Age verò sumantur ex vna parte omnium Regum, qui fuerint à condito mundo, nota, nec fabulose successiones, ex alia parte Catholicorū: singulorumq; exitus, qui fuerint proditi litteris, inspiciatur: ac videbimus, paucos nostrorum plurimos illorū miserabiliter & atrociter obijisse, quam quidem comparationē nos fecimus, vt elucescat prudentia nostrorum vere pietati adiuncta in omni vita instituenda, & ad exitum felicem perducēda. Sic nostræ

præ antiquis pacatissima esse tempora, vel in medio furentium bellorum clarissime aperti, est autem diuini ingenij, ciuitates ac respublicas tueri tranquillas.

Illud præterea celestis est sapientia, quã nemo potuit attingere, beatissimas Regum posteritates enumerare in terris, siue vitam laudabiliter actam, siue exitum quietum spectemus, aut Imperij diuturnitatem in eadem cognatione permanentis, aut amplitudinẽ considerare velimus. Ecquando enim Græciã contigerunt tot Imperatores, ac tam latè diũque dominantes, qui ad nepotes regna potētissima transmiserint? Afferatur in medium similis posteritas posteritati Constantini, Theodosij, Iustini, Basilij, Macedonis Catholicorum. Ecquando Hispania, Gallia, Anglia, Scotia, Germania, Bohemia, Hungaria, Polonia, Dacia, Suecia, Noruegia, consanguinitates habuit ab ipsius mundi ortu tot ac tantorum Regum?

Contempletur, quæso, totus Septentrio quæ fuerint bona suis nationibus, antequam se dederet Pontifici Romano, & quæ ex quo sese illi addixit: ac videbit omnino, sæculis antea transactis nulla obtigisse, omnia verò postquam se deuouit illi, ut liquidissime ob oculos legentium nos ponimus toto libro vigesimo secundo. An non hoc sapientie recondite fuit opus?

Quæ verò illa potestas, qua Catholici demones ab antiquis, vel sapientissimis hominibus & gentibus diuino honore cultos vexant, fugantq; è corporibus, locisq; obsessis? Nunquid hoc sibi hæreticus ullus, aut alienus a nobis arrogabit? Nunquid umbra religionis hoc præstabit?

Atque ut aliqua è multis admirabilissima afferamus: plurimos nos è diuersis gētib; ac locis Reges hæreticos & Imperatores recensemus: quorũ nullus, excepto vno, vel altero, 40. annos regnavit: cū tamen è nostris plurimos enumeremus, quibus multo longior vita in regno fuit.

At illud longè maximũ videri debet: neminem fuisse toto auro hæreticum Regem, qui paulo celebrius regnum nactus, vltra quartam progeniem transmiserit illud ad suos: quod nos illustriorũ Regũ successionibus delineatis clarissimũ facimus, longè secus nostris accidisse ostendentes: quod & contigisse ijs olim, qui inter suos arripuerint tyrannidẽ, probamus auctoritate Æliani scriptoris haud id diligentis. Quin recensemus omnium Regũ, qui fuerint vnquã, nobiliores ab ortu mudi posteritates, ijsq; aduersa multa euenisse aperimus, quæ nostrorũ nemini cõtigere.

In istis autem sit hoc etiam maximè suspiciendũ: nullam fuisse agnationem extraneorum Regum paulo clariorum, cui fuerit regia potestas vltra annos quadringentos: quod tamen spatium temporis è nostris sex feliciter superarunt, Henrici scilicet agnatio in Lusitania, Hugonis Capeti in Gallijs, Egberti in Anglia, Donaldi in Scotia, Boruorij in Bohemia, Priusti in Polonia.

Quin nulla nostrorũ Regum cognatio celebrior intercidit, sed per fœminas in matrimonio Regibus alijs collocatas est in amplissimis regnis & imperijs hucusque continuata, ita ut agnationes innumera Regũ fuerint inter se insertæ, & coherentes, cunctaq; antiquitus reuocetur ad Clodoueam Francum, sanctamq; Clotildim Burgundã, cuius pater Gundicarius Christianus vixit ante annos 1150. & amplius. An igitur casu fertur mundus, Deusq; (ut inquit ille) otiosus circa cardines celi perambulat? Cur igitur hæc tam constanti perpetuoq; tenore suis solis vera pietate imbutis Deus est elargitus?

Non omittimus plurimas gentes hæreticas omnino deletas, ceterasq; haud multo postquam ceciderint in hæresim, à populis efferatissimis adductas in potestatem, & ad interitum miserrimè tendentes: quin euerfiones gentium, casusq; illustrium regnorum, quacunque ex-

stiterunt vnquam, causisq; apertissimas ab ipsa religione & iustitia deductas explicamus.

Atque vt euidentissimū fiat omnibus ad solidam pietatem nihil non esse referendum, vigintiquatuor tempora enumeramus, quibus Imperatores terrarum summi loco depulerunt Pontifices Romanos, aut etiā necarunt, commoto in eos, eorumq; supremam potestatem & studiosos bello, quibus simul Deus orbē terrarū prodigijs, cladibus, vastitatibus, pralijs, pestilentijs, sterilitatibus, terramotibusq; afflixit, ac propè perdidit: vt nemo nō scilicet videat quanti sit Ecclesia, quanti Pontifex illius summus. Nam mundus etiā tum demum conflagrabit, cum veniens Antichristus, in Papam, sanctamq; Ecclesiam sumet arma, cuius ruina, quæ suprema cōtinget, vmbra quandā tenuē referunt illa vigintiquatuor tempora à nobis descripta.

Hæc fusius explicantur his libris, Beatissime Pater, vt cuncti agnoscant, quæ sit Ecclesiæ diuinitas in terris, & in celo. Illos autē Sanctitati tuæ offerimus, tum quia Christi loco sedeas in domo Dauid, clauū tenēs sacerdotij Regalis, aperias, neque sit qui claudat: claudas, neque sit quia periat: inde sint arcana secretorū, ante illam populi subijciantur, dorsa Reges vertant, gloriosi terra humiliantur, aræ portæ conterantur, vectes ferrei confringantur, tum quia singulari omnium rerum doctrina & vsu excellentissimus, quæ ad orbis vniuersi statum pertinent negotia: consiliaque semper explicaueris, atque ob id in turbulentissimis Ecclesiæ temporibus sis electus, vt vberimos, & optatissimos fructus ostendas admirandæ gubernationis. Erunt verò hi duo tomi, quasi aræ minuta duo, quæ misit paupercula vidua in gazophilacium, quæ cum Sanctitate tuæ Deus respicere de sede sancta sua, confert atque coagitatā, ac superfluentem benedictionis & gratiæ diuinæ mensurā in sinu nostro dare dignetur.

GABRI

GABRIELI PALEOTTO CARDINALI AMPLISS.

THOMAS BOZIUS FOELICITATEM.

QVOD Excellentissimi Philosophorum dixerunt, amplissimè Cardinalis, abstrusam in profundo veritatē, sapientissimè illi quidem sunt locuti. Vix est enim qui sensibus non hæreat adductusque sit, præteruolet autem quæ longè sunt à quotidianis euentibus rerum, neque feriunt oculos incurfa suo, sed mente teneri, aut illius inuestigatione sollicita explorari atque inueniri solēt. Nimirum pretiosa quæque sunt huiusmodi, vt in promptu atque ad manus continuò non sint, sed opus sit ad illa habenda, ac potiunda, inuictò labore, peruigili studio, vehementiq; acie mentis in cuncta intendente. Auri argentiq; venas, difficile est, vt quis reperiat: simulatque autem repletè sunt, nunquid protinus aurum vel argentum replet arcas? effodere oportet humum, cuniculos agere, in viscera (inquit ille) telluris ire, dixerim propè, è superis ad infera descendere. Sed quid exempla hæc adducimus? quid conspicuum magis, quam cælum, cælique sydera? circumuoluntur illa, & nunquam non nostris se oculis exhibent conspicienda, in contemplationemq; sui nos & admirationem rapiunt: & tamen quotusquisque est, qui cursus eorum sciat, statosque & recurrentes dies, quibus in gyrum suum redeuntia varios multiplicésque aspectus faciunt oculis nostris? Ridemus omnes gentium quarundam

* 5

stolidi-

stoliditatem, quæ post tot sæcula ab orbe condito transacta Lunæ Solisque defectus ignorant, arbitranturque ubi viderint illa obscurari, vel mundum ruiturum, vel, quod risum moueat, absorberi nobilissima cæli lumina à serpente: adeo procliuè est humanum genus ad ineptissima credenda potius, quàm sublimium quamuis ante oculos positam veritatem cõsequendam. Priscorum sapientum multi Antipodas esse tradiderant, rationes afferebant, quibus haud poterat responderi: Mathematicarum rerum periti certissimò sic esse asseuerabant, & tamen cum post tot emensa annorum millia venit in mentem Christophoro Colombo ad illos explorandos cursum tenere, inuiàque & inaccessa toti antiquitati loca audacissimo (sic enim quispiam loqueretur) aggressu petere, quantos hominum cachinnos diuini virum consilij explodentium concitauit aduersus huiusmodi inceptum? inuenit altissimi ingenij sceminam cõtemplationi cælestium precibusque sacris plus temporis impartientem, quàm rebus tractandis, quæ daret aurem tantæ, sed insolitæ narrationi: aggressus est rem, quod expetiit vir immortalis memoria dignus esse assecutus.

Hæc libuit, integerrime Cardinalis, ideo præfari, quòd plurima nobis Christianis sint quasi cælo infixas sydera, quæ rapiant nos in admirationem, diuinis scilicet litteris prædita oracula & effata: sint etiam veluti terrenis integumentis abscondita metalla, humanarum nempe rerum recurrentia euenta, certè illorum progressiones, status, & interitus: sed quemadmodum certa fide tenemus enunciata sacra, sic in terris humanarum rerum no-

bis

bis incertæ sunt plerumque origines, & casus. Nam quis vel ignorat, vel non credit illud: Vidi impium superexaltatum & eleuatum sicut cedros Libani: transiui, & ecce non erat: quæsiui eum, & non est inuentus locus eius: dolosi non dimidiabunt dies suos: semen impiorum peribit, generatio rectorum benedicetur, potens in terra erit semen eius: gens, & regnum quod non seruiert tibi, peribit, & gentes solitudine vastabuntur? & tamen, si quis petat, vt hæc aliàque innumera exemplis comprobentur, hærebunt aliqui: si quis autem probare conetur Antipodum multi putabunt hanc esse nauigationem, neque minus bonis, quàm malis accidere superiora. Nimirum qui volet hæc aliàque plurima asseuerare, & contraria confutare, necesse est antiquitatem propè totam teneat, exitus memorabiles omnium rerum vel dissidentes, vel inter se respondentes infixit memoriæ, contulerit inuicem, tempora examinauerit, casus, & ortus, eorumque causas obseruauerit, veritati que summæ libris diuinis consignatæ innixus vastissima Oceani profunda præteruectus sedulò cõtemplatur, quem signet cursum, sinumve insidens lineæ, polumque nobis apertum respiciens, ac miro artificio cælestibus coniungens humana magnis, sacrorum scilicet fides, vt in portu tandem veritatis conquiescere tutus ac lætus ille possit.

Hæc nobis agenda & superanda fuerunt, laudatissimè Cardinalis, hoc opere, quo Dei summi Ecclesiam suam moderantis, & ad illius gloriam cuncta referentis, nos aperimus consilia, & acta in omnibus humanis ac terrenis sese manifestò quidem prudentia, sed humanos sapius

oculos

oculos aliò respicientes effugientia.

Tibi porrò dedicamus hæc, quòd nihil non de-
beat integritati sapientiæque tuæ singulari, quæ
plurimi vsque ad canos experimentis comperta
obstruxit ora calumniantium perpetuo virtutum
tenore, ac stabilitate, oculosque inuidorum clarif-
sima luce perstrinxit, nos verò sis solitus amare, ac
potius emori vellem, quàm non respòdere, ac non
rependere quodcunque illi possem: cum nihil in-
grati animi vitio vel turpius sit, vel insipientius
etiam sui amantibus amorem, & cum queas, amo-
ris & reuerentiæ aliquem fructum non retribuere.
Quod valemus, præstabimus semper: cætera præ-
cibus concipientes, Deum rogabimus, vt tibi
diu viventi ad maxima & optima queque
in terris peragenda efficacitatem be-
nignissimè impartiat, ac
largissimè semper
donet.

ARGV.

ARGVMENTA LIBRORVM,
ET RATIO ORDINIS
SERVATI.

Explicauimus superioribus libris, Ecclesie, Deiq; esse
vnum spiritum per Chrismatis sacramentum, & ex
hac coniunctione deduximus LVII. Signa à virtutibus
deriuata. Id erat reliquum, vt ageremus de coniunctione,
qua Ecclesie est vnum corpus cum Christo, & qua est eis-
dem similiter vnum regnum, ac signis, quæ ex his duabus
coniunctionibus deducuntur.

Igitur libro decimotertio asseruntur sex classes testi-
moniorum asserentium probantiumq; in Eucharistia esse
verum Christi corpus, in quod panis ac vini substantia
mutetur, ac nobis illud sumentibus copuletur. Prima est
decem locorum testamenti noui, secunda constat è dictis
& institutis Apostolorum & Patrum, tertia conficitur è
Concilijs, quarta è cõsensu expresso totius orbis quolibet
die per homines cuiusuis conditionis repetitus vsque ad
atate nostrã, quinta ex oraculis antiquis, sexta è figuris.

Decimusquartus continet septem reliquas classes, &
confutationem contrariorum. Septima itaq; classis sit è
testimonijs duodecim præscorum Rabinorum, Octaua ex
oraculis Sibyllinis, Nona è confessione belluarũ & fuga-
tione spectrorum, Decima ex inuita expulsorum demo-
num confessione, Vndecima è rationibus diuinis, Duode-
cima è similitudinibus diuinis, Decimatertia è miraculis
maxime clavis, ac diuinis. Inde dibuuntur septem capita
obiectionum.

Decimusquintus habet signa ex hac corporis coniun-
ctione emanãtia, ac spectãtia primo loco ad corpora viua
sanctorum, secũdo ad cadauera defunctorũ, tertio ad res,
quæ vel illa tetigerunt, vel referunt, aut ad ea referuntur.

Signa

Signa verò sunt hæc:

- LVII. Miri effectus Eucharistiæ sumptæ.
 LIX. Stigmata diuina corporum sanctorum.
 LX. Corporum presentia multiplicata, aut inuisibilis.
 LXI. Dotes diuinæ corporum sanctorum.

Signa secundo loco deducta à cadaueribus sanctis.

- LXII. Dei providentia in tuendis reliquijs.
 LXIII. Celestes proprietates cadaueribus sanctis communicata.

LXIII. Redintegratio cadauerum dissectorum.

LXV. Cadauerum quasi viuentium functiones.

LXVI. Affectiones miræ cadauerum sanctorum.

Signa tertio loco deducta a rebus respicientibus sanctos.

LXVII. Signa rerum, quas sancti tetigerunt.

LXVIII. Imaginum sacrarum effectus.

LXIX. Signa rerum respicientium sanctos.

LXX. Splendor rerum sanctarum.

LXXI. Miræ affectiones rerum sacrarum.

LXXII. Cessatio cladum post ortum Christum.

LXXIII. Terra habitabiles effecta, postquam Christus è terra corpus sumpsit.

Decimus sextus agit de tertia coniunctione, qua Christi & Ecclesiæ est idem regnum, quod contingit per Ordinis sacramentum: quod sex testimoniorum classibus confirmatur. Prima conflatur è dictis ac factis Christi, Secunda è dictis & factis Christi & Apostolorum, Tertia ex oraculis antiquis, Quarta è figuris, Quinta è doctibus, Sexta è Concilijs: mox aperitur Ecclesiam labi non posse in vniuersalibus fidei morumque decretis, eius doctrinam esse diuinam, maiorisque auctoritatis, quam scripturam.

Decimus septimus recenset signa deducta ab hac tertia coniunctione, & primo loco que nascuntur ab ipsa tota, vel precipuis eius membris ac rectoribus, quorum

est

est administratio regni istius in terris: que sunt.

LXXIII. Catholica Ecclesia.

LXXV. Prestantia sacra potestatis.

LXXVI. Admiranda progressio sacra potestatis.

LXXVII. Perpetua successio Apostolorum.

LXXVIII. Principatus Romæ positus.

LXXIX. Auxilium celitum in bellis.

Decimus octauus agit de potestate & eminentia Pontificis Romani, & est signum.

LXXX. Petri Cathedra.

Decimus nonus de incredibili ac singulari cura eisdem Pontificis in imperijs Catholicorum tuendis, & amplificandis. Signumque est.

LXXXI. Cura Papæ in Catholicis tuendis.

Vigésimus continet signa proficiscencia secundo loco à populis, & alijs subiectis Ecclesiæ Catholice, ac regno ipsius: ea verò sunt.

LXXXII. Innumeri Catholici.

LXXXIII. Inimicorum conciliatio.

LXXXIII. Insula longinqua, & noua.

LXXXV. Plurimorum Regum cultus.

LXXXVI. Regum summa reuerentia.

LXXXVII. Amplissima Catholicorum dona.

LXXXVIII. Cultus desertorum locorum.

LXXXIX. Felix exitus Regum Catholicorum.

XC. Pax summa Catholicorum.

XCI. Bella perpetua, victoriaque ex eis.

Vigésimus primus est totus in explicandis euentibus prosperis, que posteritatibus Catholicorum Regum accidere, atque idcirco singillatim recensentur omnes Regum Catholicorum profapia, ac felicitas vnicuiusque profapia: est autem signum.

XCI. Felix posteritas Regum Catholicorum.

Vigésimus

Vigesimalterius complectitur quæ Deus est largitus Ecclesie Catholica studiosis, facientia ad eorum decemtem felicitatem, & in his ducenta bona, quæ Septentrio & Germania possident, ex quo Pontifici Romano adherent, cum prius nihil haberent eorum: signum est.

XCIII. Decens felicitas Catholicorum.

Vigesimalterius narrat signa deducta tertio loco ab ijs, qui aduersantur Ecclesie sanctæ regno, quæ sunt.

XCIII. Potestas in demonas.

XCIV. Pœna in imminuentes sacra lura.

XCV. Obitus heresiarcharum in gloria, & infelices.

XCVI. Infelix exitus hereticorum Regum.

XCVII. Infelix posteritas alienorum. Hic recensentur genealogia illustriores omnium Regum extraneorum, & euenta infelicia illorum, quæ nostris non acciderunt, sigillatim referuntur, ac delineantur.

Vigesimalterius quartus prosequitur signa generis eiusdem, referitque gentium regnorumque omnium euerfiones & causas earum, cladesque & prodigia, quibus orbis est viginti quatuor temporibus afflictus, cum quinque Imperatores summi persequuti sint Pontifices Romanos, & Ecclesiam Dei. Quæ referunt imaginem quandam temporis illius, quo Antichristus bellum mouebit similiter in Ecclesiam, Prasulesque illius, cum denique varijs cladibus deturpabitur mundus, conflagrabit, ac renouabitur in meliorem formam vnâ cum sanctis filijs Ecclesie à Christo. Signa sunt.

XCIX. Infelicitas hereticarum nationum.

C. Prodigia, & clades calitus missæ, & euerfio Gentium, ac regnorum.

Postremo loco narrantur, quæ contingent temporibus Antichristi, & agitur de nomine ac morte ipsius, Eucharistie sacrificio per ipsum sublato, mundi que instauratione.

ARGV-

ARGUMENTA SIGNORVM,
ET CAPITVM.

Liber Decimus tertius.

Per Eucharistie sacramentum fit vnum Ecclesie corpus cum Christo, & quomodo sit vnum. Cap. 1. pag. 1.
Decem loca Testamenti noui, quibus probatur in Eucharistia esse verum Christi corpus, cui nos adiungamur, & in eius substantiam mutetur substantia panis, ac vini. Testimonia noui Testamenti. Cap. 2. 7

Secunda classis testimoniorum, quibus probatur in Eucharistia esse verum Christi corpus, & sanguinem, in quæ transeant panis ac vinum, cuius sumptione nos vere adiungimur in vnum corpori Christi. Testimonia Apostolorum & Patrum. Cap. 3. 16

Tertia classis testimoniorum, constans è Concilijs. Testimonia Conciliorum. Cap. 4. 43

Quarta classis testimoniorum: Cōsensus expressus omnium totius orbis nationum, & cuiusvis conditionis & ætatis hominum sæpius quolibet prope die repetitus, ab ipsa Christi institutione ad nostra tempora. Consensus expressus totius orbis. Cap. 5. 52

Quinta classis testimoniorum. Vaticinia antiqua. Cap. 6. pag. 59

Classis sexta testimoniorum. Figura antiqua. Cap. 7. 80

Liber Decimus quartus.

Septima classis testimoniorum constans ex antiquissimis Rabinis, quorum producuntur duodecim testimonia comprobantia propositam veritatem. Rabini antiqui. Cap. 1. 98

Octaua classis testimoniorum constans ex oraculis Sibyllinis, quarum quatuor oracula producuntur, contestantia verum Christi corpus esse in Eucharistia, per quod

**

cum

UNIVERSITARIA

cum ipso inter nos coniungamur. Oracula Sibyllarum.

Cap. 2. 103

Nona classis testimoniorum: Confessio belluarum, & animalium, & fugatio spectrorum. Confessio animalium, & fugatio spectrorum. Cap. 3. 109

Classis decima testimoniorum: inuita confessio demonum expulso, Cap. 4. 113

Classis undecima testimoniorum: Rationes diuinae, quarum decem capita afferuntur ad propositam veritatem stabiliendam. Cap. 5. 115

Duodecima classis testimoniorum: Similitudines diuinae. Cap. 6. 128

Decima tertia classis testimoniorum: Miracula maxime clara, & diuina. Miracula clara. Cap. 7. 143

Respondetur obiectionibus hereticorum, quae ad septem capita rediguntur, horum quatuor hoc capite explicamur desumpta e sacris scriptis perperam intellectis. Cap. 8. 149

Diluuntur tria capita argumentorum, quae a philosophis videntur desumpta. Cap. 9. 159

Ostenditur posse diuinitus fieri, ut corpus loco non adstringatur, neque occupet illum. Cap. 10. 168

Septimum & vltimum caput obiectionum aduersus transubstantiationem. Rationes, e quibus Deus vult panis ac vini substantiam mutari in substantiam corporis ac sanguinis Christi. Cap. 11. 178

Liber Decimus quintus.

Recensentur septem argumenta, e quibus colligi potest clarissime, quanam sint malorum demonum prestigia, & spectra. Cap. 1. 187

SIGNVM LVIII.

Miri effectus Eucharistiae sumptae.

Ex effectibus admirandis Eucharistiae, quae in Catholicorum corporibus exstiterunt, apparet nos esse ex Ecclesia Dei. Caput 2. 193

SIGNVM

SIGNVM LIX.

Stigmata diuina corporum sanctorum.

Stigmata impressa corporibus aliquot nostrorum, palam faciunt inter nos esse Ecclesiam Dei. Cap. 3. 199

SIGNVM LX.

Corporum praesentia multiplicata, aut inuisibilis.

Corporum sanctorum praesentia aut pluribus locis eodem tempore communicata, aut huiusmodi, ut oculos humanos effugeret, ostendit illos, nosque doctrina illorum adherentes ex Ecclesia Dei. Cap. 4. 202

SIGNVM LXI.

Dotes diuinae corporum sanctorum.

Cum pluribus nostrorum corporibus communicata fuerint aliquando diuinitus dotes illae, quae corporibus resurgentium gloriosis semper conuenient, id fidem facit nostros constituere Ecclesiam Dei. Cap. 5.

SIGNVM LXII.

Dei prouidentia in tuendis reliquiis.

Deus incredibilem quandam curam prouidentiamque sapientius ostendit in reliquiis sanctorum conseruandis: quod sane efficit, a nostris Ecclesiam Dei constitui. Cap. 6. 217

SIGNVM LXIII.

Caelstes proprietates cadaueribus sanctis quandoque communicatae, velocitas, impassibilitas, splendor, incorruptio.

Cum Deus cadaueribus nostrorum multis saepe mirabiliter communicarit diuinas dotes, quae gloriosis resurgentium corporibus semper inerunt, hinc fit, a nobis esse Ecclesiam Dei. Cap. 7. 225

SIGNVM LXIIII.

Redintegratio cadauerum dissectorum.

Deus saepe nostrorum corpora discepta integritati suae mirabiliter restituit eo modo, quo restituentur, cum subuehantur, in caelum: hinc apparet a nobis constitui in terris Ecclesiam Dei. Cap. 8. 231

**

2.

SIGNVM

SIGNVM LXV.

Cadaverum quasi viventium functiones.

Deus dedit saepe sanctorum cadaveribus, ut operarentur quae à viuis duntaxat effici possunt, quod est argumento nos pertinere ad Ecclesiam Dei viventis. Cap. 9. 235

SIGNVM LXVI.

Affectiones mirae cadaverum sanctorum.

Affectiones admirandae, ac prorsus diuinae cadaverum sanctorum, manifestum faciunt inter nos esse Ecclesiam Dei. Cap. 10. 239

SIGNVM LXVII.

Signa rerum, quae sancti retigerunt.

Miracula diuina rerum, quae vel tetigerunt, vel respiciunt aliquo modo speciatim corpora sanctorum, concludunt à nobis confici Ecclesiam Dei. Cap. 11. 245

SIGNVM LXVIII.

Imaginum sacrarum effectus.

Imaginum sacrarum diuini effectus indicant nos esse ex Ecclesia Dei, nequaquam verò alienos à nobis. Cap. 12. 250

SIGNVM LXIX.

Signa rerum respicientium sanctos.

Miracula rerum speciatim respicientium sanctos nostros, ostendunt nos esse ex Ecclesia Dei. Cap. 13. 254

SIGNVM LXX.

Splendor rerum sanctarum.

Splendor à Deo communicatus rebus sacris, quae ad nostros referuntur, indicant nos esse ex Ecclesia Dei. Cap. 14. 259

SIGNVM LXXI.

Mirae affectiones rerum sacrarum.

Diuinae affectiones rerum sacrarum, quae pertinent ad sanctos Ecclesiae nostrae, signant nos esse ex Ecclesia Dei. Cap. 15. 262

Imagines sacrae sunt adorandae, siue honorandae: corpora similiter, & reliquiae sanctorum. Cap. 16. 265

SIGNVM

SIGNVM LXXII.

Cessatio cladum.

Cessatio maximarum cladum post Christi legem receptam, nos indicent esse ex Ecclesia Dei. Cap. 17. 275

SIGNVM LXXIII.

Terra habitabiles effecta.

Plage terrarum magis habitabiles, ac meliores effecta post ortum cultumq; Christum, nos ostendunt esse ex Ecclesia Dei. Cap. 18. 283

Liber Decimus sextus.

Ostenditur multis, Christi, & Ecclesiae esse idem regnum. Cap. 1. 310

Ordinis sacramento Christiani hoc regnū sortiuntur, quod pertinet ad Episcopos & sacerdotes. Episcoporum est ordinare, confirmare, indulgentias largiri, excōmunicare: Sacerdotum baptizare, sacrificare, absolvere à peccatis, unguere morientes, matrimonia consecrare. Cap. 2. 317

De coniunctione Regni Ecclesiae & Christi: Classis prima & secunda.

E dictis ac factis Christi & Apostolorum probatur ordinem esse sacramentū, quo Episcopi & sacerdotes iure ordinario sacramenta administrare possunt, & infundere in nos per ea Spiritū sanctū. Testimonia Christi. Ca. 3. 323

Classis tertia. Oracula, quibus est praesignificatum fore, ut per ritus, quibus nostri sacerdotes & Episcopi consecrarentur, Spiritus sanctus infunderetur. Oracula antiqua. Cap. 4. 327

Classis quarta. Ex umbris & figuris antiquis probatur ordinationem esse sacramentum. Figura. Cap. 5. 331

Classis quinta, & sexta. Idem probatur doctoribus, & Concilijs. Patrum testimonia. Cap. 6. 336

Episcopi indulgentias largiuntur, excōmunicant, sacerdotes baptizat, absoluunt confitentes, unguunt morientes, consecrant matrimonia, conficiunt corpus Christi. Ca. 7. 339

Ecclesia labi nõ potest in vniuersalibus fidei morumq;
decretis, idq; locis quindecim scriptura probatur. C. 8. 347
Ostenditur late doctrinam Ecclesie esse diuinam.

Cap. 9. 350

Maioris auctoritatis est Ecclesia, quàm diuina scriptura
separatim considerata. Cap. 10. 364

Liber Decimusseptimus.

SIGNVM LXXIII.

Catholica Ecclesia.

Necessè est, vt Ecclesia Dei vniuersum mundum com-
plectatur: id verò Ecclesie nostræ, quæ Dei est, so-
lummodò contingit, idcirco alieni ab illa non sunt ex
Ecclesia Dei. Sibylla prædixerunt Ecclesiam Catholicam
futuram. Cap. 1. 372

SIGNVM LXXV.

Præstantia sacræ potestatis.

Necessè est in Ecclesia Dei sacram potestatem cunctis
alijs præstare: quod solum nobis adesse, hæreticis sectis,
probat. Argumētum à iure naturali, à iure Gentium,
à lege antiqua, ab exemplis antiquæ legis, ex apertissima
Dei protestatione, ex euentis prosperis, aut aduersis: osten-
ditur cunctis præponendos sacerdotes ab oraculis sacris,
à dictis Christi, à factis Christi, ab institutione Christi
ex quo ascendit in calum, à continua obseruatione vsque
ad tempora Constantini, & inferiora. Cap. 2. 381

SIGNVM LXXVI.

Admiranda progressio sacræ potestatis.

Quo magis est depressa sacræ potestas, eo potētior illa,
& illustrior diuinitus emerfit: quod signat nos esse ex Ec-
clesia Dei: imminutio prima sacræ potestatis, amplifica-
tio opposita, potestas Papæ in vrbe & Occidēte per Con-
stantini liberalitatem data, opes Pontifici Romano ac-
quisitæ per Constantini liberalitatem, imminutio secun-
da, amplificatio opposita. Quid iuris sit Papæ in Gallia-

rum

rum regnum, maiorum est imponere coronam, imminu-
tio tertia, amplificatio opposita. Hispani primi ob hære-
sim Reges regno spoliarunt: ad Papam spectabat olim reij-
cere, aut admittere in Imperio Occidentali, qui fuisset
electus in Oriente Imperator. Roma & loca Imperij Oc-
cidentalibus quando & quomodo in potestatem Pontificis
Romani omnino peruenerint. Cap. 3. 391

Recensentur quæ nonnulli conati sunt auferre sacræ
potestati post Imperium Occidēti restitutum, & quomodo
Deus illam cõtra amplificauit. Regna electionis per Epi-
scopos collata: regna tributaria Pontifici Romano, Imp-
ratores deiecti à Pontifice Romano, quas ob causas regna
& Imperia ablata, regum nomen à Pontifice Romano da-
tum, infœdatio regnorum facta Pontifici Romano, orbis
diuisio facta à Pontifice Romano. Cap. 4. 403

SIGNVM LXXVII.

Perpetua successio Apostolorum.

Illæ est Ecclesia Dei, in qua successio perpetua Episco-
porum apparet, quæ quidem nunquam interrupta fuerit
ab exordio Ecclesie constituta à Christo. Ex omnibus Pa-
triarchis Orientalibus aliqui hæresiarcha, aut hæretici.
Cap. 5. 412

SIGNVM LXXVIII.

Principatus Romæ positus.

Prædictum fuit Ecclesie principatum Romæ futurum,
quod Ecclesie dumtaxat nostræ contingit. Cap. 6. 417

SIGNVM LXXIX.

Auxilium cælitum in bellis.

Cum calites ipsi sapius visi sint in bellis, quæ Catho-
lici gessere aduersus hostes suos, ipsis opem ferentes, hinc
fit nos esse ex Ecclesia Dei. Cap. 7. 424

Liber Decimus octauus.

SIGNVM LXXX.

Petri Cathedra.

* * 4

Necessè

Necessesse est Ecclesiam Dei edificari supra Petrum, ipsiusq; cathedra & successioni Pontificia adherere illam: quod nobis solammodo cōtingit. Discrimen potestatis data Petro, & Apostolis, quia Christus inter apostolos dicit esse maiorem, & praeessorem. Christus adeo voluit Petrū esse apostolorū principē, ut neque ipso exigere voluerit hoc alijs Apostolis cōmunicare. Quindē cum Petri honoraria exprimētia ipsius potestati. Cap. 1. 434

Quatuor, quae sunt summæ potestatis, omnia illa Petrus egit post ascensionē Christi, ex quibus conficitur Ecclesia Antistitem supremū Petrum fuisse: tres Apostoli à Petro ordinati, Matthias, Barnabas, Paulus. Petrus primarios Episcopos orbis creauit, cui cuncti parebant: Petrus leges vniuersales tulit, & abrogauit. Cap. 2. 455

Ostenditur à Petro sui iuris successores relictos Pontifices Romanos. Cap. 3. 463

Explicatur ad Pontificem Romanum pertinuisse semper Episcopos Ecclesie totius ordinare, ac deponere. Imperatores impij potestatem Romani Pontificis non ausi sunt minuere & violare. Cap. 4. 473

Ostenditur solius Romani Pontificis fuisse vniuersales leges ferre, Concilia sancire, ad illū primos quosque honores, vel in minimis semper delatos, nihil illo incōsulto graue ab vllō Episcopo tractari vnquam licuisse. Deinde obiecta quaedā diluuntur. Papa Cōcilijs vniuersalibus praesedit: litterae Pontificū Romanorū sunt habitae pro sacris. Primi honores vel in minimis Pontif. Rom. delati: nihil vnquam graue actum, nisi consulto Pont. Rom. Obiecta hereticorum ridicula confutantur. Cap. 5. 486

Pontifex Romanus est Petri successor iure diuino, errare non potest in vniuersalibus morum fideiue sanctionibus, & argumenta contraria soluantur. Papa errare non potest, cum Papa Petriq; successorem agit, leges scilicet vniuersales sancit. Cap. 6. 494

Liber

Liber Decimus nonus.

SIGNVM LXXXI.

Cura Papæ in tuendis Catholicis.

Maximum studium, quod Pontifex Rom. semper adhibuit, ut Catholicorum regna starent, id maxima ostendit à nobis esse Ecclesiam Dei. Cap. 1. 507

Summum studium Pontificis Romani in conseruando Imperio Romano, & maxime Occidentali, antequam rueret omnino, Orientaliq; in Italia locis. Cura Leonis I. in Imperio Occidentali tuendo: Hereticorum perfidia in euertendo Imperio Occidentali: Cura Papa in restituendo Imperio Occidentali: Syluerij, Ioannis Tertij, Gregorij Primi, Bonifacij Quinti, Gregorij Secundi, Gregorij Tertij, benefacta Pontificum Romanorum in Imperatores, & horum malefacta in Papas. Cap. 2. 523

Explicatur summum studium Pontif. Rom. in conseruando Imperio Orientali. Gregorij I V. cura in tuendo Imperio Orientali, Urbani Secundi, Pontificum sequentium, Eugenij Tertij, Gregorij Octauij, Gregorij Decimi, Bonifacij Octauij, Ioannis Vigesimo Secundi, Gregorij Vndecimi, Eugenij Quarti, Nicolai Quinti, Calixti Tertij, Pij Secundi, Pauli Secundi, Sixti Quarti. Cap. 3. 532

Summum studium eiusdem Romani Pontificis in reparando Imperio Occidentali & conseruando: amor Papæ in Germanos, & in tuenda inter illos Imperij dignitate ac potestate. Cap. 4. 542

Summum studium Romani Pontificis in conseruando, & amplificando Germaniae regno. Duo opera Pontificia à Germanis explosa quantum boni attulerunt Germanis: beneficia Papæ in ordinem Theutonicorum, primæ Italarum copiae missæ in Germaniam à Papa ad ipsam aduersus Turcas tutandam. Cap. 5. 566

Enumeratur aliqua, è quibus perspectissimus fit amor Papæ in Germanos Imperatores. Cap. 6. 590

* * 5

Admira-

Admirabilis Dei prouidentia aduersus Imperatores Germanos contumaces ad testificandum clarissimè in illos Papæ amorem. Cap.7.

596

Quæ sequuntur sunt ex tertio tomo.

Liber Vigésimus.

SIGNVM LXXXII.

Innumeri Catholici.

Cum sint in Ecclesia nostra innumeri, qui in eadem fidem cõueniunt, alijs autem secus contingat, hinc fit nos esse ex Ecclesia Dei. Dissidua Mahometanorum in propria superstitione. Cap.1.

3

SIGNVM LXXXIII.

Inimicorum conciliatio.

Predictum est fore, vt Ecclesia Dei conciliet sibi, & amicissimos faciet, qui prius inimicissimi erant, ijq; sint eius fortissimi propugnatores: quod nostræ Ecclesiæ cõtingere, non alienis, fit manifestum. Septem nationes Christianis dominatæ Christum postea secuta, tredecim maximè gentes Christo inimicæ Christum secuta. Cap.2.

13

SIGNVM LXXXIII.

Insulæ longinquæ & nouæ.

Predictum est fore, vt Christi nomen coleretur ab insulis maximè remotis, & omnino nouis, id Catholica Ecclesiæ dumtaxat accudere nunc, & accidisse semper, fit manifestum. Cap.3.

19

SIGNVM LXXXV.

Plurimorum Regum cultus.

Necesse est, vt ad Ecclesiam Dei cõuenirent in vnã fidem Reges innumeri, quin Reges vniuersæ terræ: quod soli Ecclesiæ nostræ contigit hucusque, & in dies magis contingere videmus. Cap.4.

30

SIGNVM LXXXVI.

Regum summa reuerentia.

Cũ Reges & Imperatores maximè coluerint Ecclesiam

nostræ

nostræ Episcopos, id est apertissimum signum illam esse Ecclesiam Dei, quando sic est à sanctis vatibus predictum, quod hæreticis tantum abest vt contigerit vnquam, vel contingat, vt nihil minus. Cap.5.

35

SIGNVM LXXXVII.

Amplissima Catholicorum dona.

Cum Reges, & Imperatores, alijsq; plurima sint Ecclesiæ largiti, quod contra suis hæretici principes fecerunt, ad eamque sint amplissima opes è longinquo aduectæ, palam fit ex oraculis antiquis id significantibus, à nobis esse Ecclesiam Dei. Cap.6.

43

SIGNVM LXXXVIII.

Cultus desertorum locorum.

Cum per Ecclesiam nostræ alanos ac studiosos innumera terrarum spatia prius inculta, & horrentia sint castris, vrbusq; edificatis ornata, & omni agricultura ratione exulta palam fit à nobis esse Ecclesiam Dei. Cap.7.

SIGNVM LXXXIX.

Felix exitus Regum Catholicorum.

Quicumque Reges Ecclesiæ nostræ fuerunt maximè studiosi, & in illa munifici, Deus hos valde prouexit, vt palam fieret hanc esse Ecclesiam Dei. Collatio omnium Regum Catholicorum quod ad obitus suos, infelicitas Imperatorum Constantinopolitanorum, infelicitas Augusti. Cap.8.

SIGNVM XC.

Pax summa Catholicorum.

Plurimis argumentis palam fit in Ecclesia Catholica præcipuam pacem semper floruisse, ita vt nulla illi natio, qua tãdiu præstiterit, ac tam late sit diffusa, sit comparanda. Quod est apertissimum signum ipsam esse Ecclesiam Dei. Bella cruenta inter Catholicos in Gallijs, in Germania, Catholicorum cades edita à Mahometanis, Strages Mahometanorum factæ à Catholicis. Quanto tempore pax fuerit Italie ante Christum, & post eius doctrinam receptam, Clades Italici ac Romanis illatæ ante

Christum,

Christum, maxime seditiones in eligendis Imperatoribus Romanis. Cap. 9. 89

SIGNVM XC I.

Bella perpetua, victoriaque ex eis.

Predictum est fore, vt Ecclesia maxime & semper aduersis concutiatur. Id nulli magis, quam Catholica contigisse, certum. Quocirca haec Ecclesia. Cap. 10. 112

Liber Vigessimus primus.

SIGNVM XC II.

Felix posteritas Regum Catholicorum.

Catholicorum Regum familias Deus plurimum semper euexit: quod est argumento nos esse ex Ecclesia Dei. Cap. 1. 119

Explicantur euenta felicia prosapia Regum Lusitanicorum. Cap. 2. 129

Explicantur euenta felicia Regum Castellanorum, & Hispanicorum. Cap. 3. 134

Explicantur euenta felicia posteritatis Regum Gallicanorum. Cap. 4. 141

Explicantur euenta felicia agnationum, quae Imperium sunt in Germania consecuta. Cap. 5. 158

Explicantur euenta felicia posteritatis Hungaricorum & Bohemicorum Regum. Cap. 6. 169

Explicantur euenta felicia posteritatis Polonicorum Regum. Cap. 7. 178

Explicantur euenta felicia Regum Suecorum, Danicorum, & Noruagensium. Cap. 8. 186

Explicantur euenta felicia posteritatis Scoticorum, & Anglicanorum Regum. Cap. 9. 202

Liber Vigessimus secundus.

SIGNVM XC III.

Decens felicitas Catholicorum.

Cum Deus omnibus bonis, quae merito ac sine vlla sceleris labe desiderari & expeti propter ipsum

Deum

Deum possunt, Catholicam nationem ad virtutes assequendas amplificari, hinc colligitur in nobis esse Ecclesiam Dei. Cap. 1. 214

Enumerantur ducenta Germania ac Septentrionis bona, quae celitus illi sunt communicata, ex quo sequitur auctoritatem fidemque Pontificis Romani. Cap. 2. 230

- 1 Expulsio demoniaci cultus.
- 2 Expulsio cultus efferati.
- 3 Cessatio stolidarum consultationum.
- 4 Cessatio efferatarum consultationum.
- 5 Liberatio à stolidis superstitionibus.
- 6 Cessatio magicarum superstitionum.
- 7 Cessatio magicarum crudelitatum.
- 8 Bona pertinentia ad religionem. Cap. 3. 235
- 9 Vnius Dei cultus.
- 10 Incredibilis animorum in diuina fide, ac doctrina colligatio.
- 11 Innumera sanctissimorum virorum multitudo.
- 12 Sanctissimi viri virginitatis purissima integerrimi custodes, iidemque, aut Reges, aut Regum filij.
- 13 Innumeri virginum sacrarum chori.
- 14 Virgines sanctitatis admiranda.
- 15 Virgines sanctimonia simul doctrina, scriptisque editis prestantes.
- 16 Virgines, ac mulieres prophetiae dono mirabiles.
- 17 Feminae ordinum religiosorum institutrices.
- 18 Reginae, Regumve, aut Imperatorum sorores, ac filiae, ordinum religiosorum auctrices.
- 19 Innumera foeminarum martyrum multitudo.
- 20 Innumeri martyrum exercitus.
- 21 Reges martyres.
- 22 Reginae martyres.
- 23 Imperatores Sancti.
- 24 Imperatrices Sanctae.

24 Impe-

- 24 Imperatores & Imperatrices ambo Virgines in matrimonio.
- 25 Imperatrices sancta ordinum religiosorum auctrices.
- 26 Reges Sancti.
- 27 Principes Sancti.
- 28 Pontifices Sancti.
- 29 Archiepiscopi Sancti.
- 30 Episcopi Sancti.
- 31 Abbates Sancti.
- 32 Viri sanctitate ac doctrina simul illustrissimi.
- 33 Religiosorum ordinum auctores.
- 34 Cultus Christiani amplificatores
- 35 Religiosorum solitarij cœtus à Germanis constituti.
- 36 Ordines religiosorum militares.
- 37 Clericorum regularium sodalitates.
Bona proximè consequētia religionē. Cap. 4. 270
- 38 Plures Pontifices.
- 39 Cardinales plurimi.
- 40 Honor sacerdotalis in confesso, & in eligendo Imperatore.
- 41 Collegia magna stata sacerdotum.
- 42 Episcoporum nobilitas, ac potestas.
- 43 Abbatum nobilitas, ac potestas.
- 44 Monasteria illustrissima.
- 45 Innumera monasteria.
- 46 Ditissima monasteria.
- 47 Templum magnificentissima.
- 48 Innumera templa.
- 49 Ornamenta templorum.
- 50 Opes Ecclesiastica maximè.
- 51 Theologi eminentissimi.
- 52 Innumera scripta Theologica.
- 53 Concionatores sacri.
- 54 Concilia vniuersalia.

- Bona pertinētia ad disciplinas liberales. Ca. 5. 283
- 55 Litterarum cognitio, & vsus.
- 56 Linguarum multiplicium studia.
- 57 Humaniorum disciplinarum studia.
- 58 Schola frequentes.
- 59 Studia Philosophiæ.
- 60 Philosophi summi.
- 61 Astrologia.
- 62 Astrologi summi.
- 63 Arithmetica.
- 64 Arithmetici summi.
- 65 Geographia.
- 66 Geographi summi.
- 67 Dioptrica.
- 68 Dioptra summi.
- 69 Meteoroscopia, & Meteoroscopi summi.
- 70 Dioptrica inuenta.
- 71 Geometria.
- 72 Geometra summi.
- 73 Gnomonica.
- 74 Gnomonica inuenta.
- 75 Mathematica, & Mathematici summi in vniuersum.
- 76 Historia, & historici.
- 77 Medicina.
- 78 Medici prestantes.
- 79 Herbaria.
- 80 Medica inuenta ex herbis.
- 81 Medica inuenta ex arboribus.
- 82 Medica inuenta Gummi.
- 83 Medica inuenta ex animalibus ceterisque rebus.
- 84 Musica.
- 85 Musici libri, & exercitationes.
- 86 Musica instrumenta.
- 87 Musici summi.

- 88 *Pictura.*
 89 *Pictores excellentes.*
 90.91.92 *Plastice, statuaria, impressio imaginum.*
 93 *Architectura.*
 94 *Horologiorum fabricatio.*
 95 *Inuentio Typographia.*
 96 *Disciplinarum liberalium Gymnasia publica.*
 97 *Omniū disciplinarum liberalium publica Gymnasia.*
 98 *Tot omnium disciplinarum Gymnasia.*
 99 *Collegia innumera ad alendos erudiendosq; gratis iuuenes in omnibus liberalibus disciplinis.*
 100 *Maxima librorum copia.*
 101 *Publica locupletissimaq; bibliotheca.*
     Bona pertinentia ad corpus. Cap. 6. 304
 102 *Certa populorum sedes.*
 103 *Indigentia cibariorum sublata.*
 104 *Fœditas in omni conuentu amota.*
 105 *Ædificatio domorum.*
 106 *Vrbium edificatio.*
 107.108 *Propugnacula, & munitissima vrbes.*
 109.110.111.112.113 *Vrbium multitudo frequentia, pulchritudo, amplitudo, commodus situs.*
 114.115.116.117 *Emporia nobilissima, Nundinae, Mercatura, Mercatores ditissimi.*
 118.119.120.121.122.123 *Fœcunditas telluris, agricultura, vineta, viuaria, nemora exculta, villa.*
 124.125 *Pecorum, & aquorum species vtilior.*
 126.127.128.129.130.131 *Auri, argenti, ferri, aris, cupri, omniumq; metallorum fodina innumera.*
 132.133 *Gemmarū, & electri fodina.*
 134.135 *Crystalli, fossiliumq; abundantia.*

- dantia, ingeniosissimi fossores, ac machine ad cuncta huiusmodi artificiosissima.*
 136 *Therma.*
 137.138.139.140.141. *Lina nobilissima, lanificium, aulea, sericea ars, artificiaq; omnis generis innumera.*
     Bona pertinentia ad prudentiam fortitudinemq; militarem. Cap. 7. 325
 142 *Inundationes gentium repressa.*
 143 *Nunquam tot millia Germanorum capta.*
 144. *Nunquam tot millia Germanorum aut Borealium occisa.*
 145 *Nullus Imperator Germaniae ab exteris occisus.*
 146 *Nullus Germaniae Rex ab exteris occisus.*
 147 *Nullus Germaniae Rex aut Imperator ab hostibus exteris captus.*
 148 *Nullum Imperium diuturnius inter tot bellicosas gentes.*
 149 *Nullum imperium tot efferas ac bellicosas gentes coërcuit, & compressit.*
 150 *Nulla Germaniae regio ab exteris capta, & possessa.*
 151 *Nulla vrbs Germaniae in alterius exteri dominatum redacta.*
 152 *Reges Boreales tributarij facti.*
 153 *Dilatata linguae Germanica confinia.*
 154 *Ars militaris in copijs instruendis.*
 155 *Armorum bellicorum copia.*
 156 *Inuentio bellicarum machinarum.*
 157 *Armorum bellicorum fabricatio.*
     Bona pertinētia ad Imperij maiestatem. Cap. 8. 347
 158 *Imperij Regumq; maiestas.*
 159 *Tanta Imperij diurnitas.*
 160 *Tot Imperatores indigene.*
 161 *Tot Imperatores ex eisdem familijs in eandem consanguinitatem coëuntibus.*

- 162 *Tanta diuturnitas in tanta amplitudine regnorum,
ac regionum.*
- 163 *Et tot Imperatoribus tam pauci occisi.*
- 164 *Tam pauci deiecti ab Imperatoria regiaq³ potestate.*
- 165 *Rex vnus Germania totius.*
- 166 *Omnium latissime regnans Imperator.*
- 167 *Familia Regum latissime dominantium.*
- 168 *Regiarum gentium longè successiones.*
- 169 *Tot tantiq³ Reges in vnâ consanguinitatē coeuntes.*
- 170 *Imperatoria familia.*
- 171 *Imperatores cuncti in vnâ cognationem connexi.*
- 172 *Familia Principum tamdiu conseruata.*
- 173 *Ordo nobilitatis distinctus.*
- 174 *Nobilitas familiarum sparsa in Italia, ac multis
alijs locis.*
*Bona pertinentia ad prudentiam ciuilem, iustitiam,
& temperantiam. Cap. 9. 359*
- 175 *Iuris prudentia restituta per Germanos Reges.*
- 176 *Iuris prudentia toti serè orbi Catholico restituta.*
- 177 *Iura feudorum sancita.*
- 178 *Iura feudorum à toto orbe Catholico recepta.*
- 179 *Tam pauci Imperatores ac Reges flagitiosi.*
- 180 *Tam pauci effœminati.*
181. 182. *Tam pauci vel schismatici, vel heretici.*
- 183 *Tam pauci, qui per seditiones inuaserint Imperium.*
- 184 *Nullus Imperator sede deiectus, nisi de communi
principum decreto.*
- 185 *In eadem familia semper Imperium conseruatum,
quandiu fuit aliquis aptus.*
- 186 *Tam concors electio Imperatoris, & Regum.*
- 187 *Electio tam legitima Imperatorum, & Regum.*
- 188 *Tot ciuitates proprii cuiusdam iuris, ac libertatis.*
- 189 *Tot principatus in vnum conuenientes.*
- 190 *Publici conuentus tot populorum.*

- 191 *Tot gentes inter se olim scientiū tanta concordia.*
- 192 *Tam diuturna concordia.*
- 193 *Optimatum Respublica optimè temperata Germa-
nia tota, ac magna Septentrionis pars videtur.*
- 194 *Tot gentes excolta ad humanitatem.*
- 195 *Tot gentes ad Christi cultum perducta.*
- 196 *Latrocinia sublata.*
- 197 *Libertas hominum stabilita.*
- 198 *Vita magis in tuto collocata.*
- 199 *Feritas sublata, & humanitas adducta.*
- 200 *Nulla regiones Boreali populo sic propinqua, ac tot
bonis ornata.*
*Breuis conclusio, & confirmatio eorum que dicta sunt.
Cap. 10. 380*

Liber Vigefimus tertius.

SIGNVM XCIII.

Potestas in dæmonas.

E Potestate, qua potimur in dæmonas, colligitur nos
esse ex Ecclesia Dei. Cap. 1. 387

SIGNVM XCV.

Pœnæ in imminuentes sacra iura.

De pœnis, quibus Deus Reges & Imperatores alioquin
Catholicos, sed aliqua in re Pontificia auctoritati iniu-
rios est vltus, colligimus que sit Ecclesia Dei. Cap. 2. 391

SIGNVM XCVI.

Obitus hæresiarcharum inglorij & infelices.

Ex obitu inglorio & infelici hæresiarcharum, qui præ-
dictus est ab oraculis diuinis, facillimè dignoscimus nos
esse ex Ecclesia Dei, ceteros non ita. Cap. 3. 407

SIGNVM XCVII.

Infelix exitus hæreticorum Regum.

Cum prædictum sit infelicem fore exitum hæretico-
rum regum, talisq³ fuerit eorum qui à nobis discessere,
hinc fit nos esse ex Ecclesia Dei. Cap. 4. 413

Explicatur, hæreticis Regibus, dum vixere in regno,

***

2

non

non fuisse vltra annos 40. excepto quod sciamus vno, vltam longiorem, contra autem multis nostrorum longiorem fuisse. Cap. 5. 420

SIGNVM XCVIII.

Infelix posteritas alienorum.

Ex infelici posteritate hereticorum, quod vitijs omnibus eorum liberi sint contaminati, nullis praclaris factis illustres maxima regna & imperia adduxerint ad interitum, mutuis se cadibus ad internecionem deleuerint, & regna à maioribus accepta vltra quartam generationem non transmiserint, vbi heresim fuerit illa amplexata, concluditur inter nos esse Ecclesiam Dei. Cap. 6. 429

Explicantur euenta infelicia cognationum regiarum, quae Assyriacum Imperium priscis mirifice decantatum tenuerunt, & cum nostris comparantur. Cap. 7. 438

Explicantur euenta infelicia quorundam Regum Assyriorum, de quibus est mentio in diuinis libris. Cap. 8. 447

Explicantur euenta infelicia regiarum cognationum, quae à Chaldaeis Babylone regnarunt, & cum nostris comparantur. Cap. 9. 451

Explicantur euenta infelicia regiarum cognationum, quae inter Medos olim Persasq, deinde in Babylone regnarunt, & cum nostris comparantur. Cap. 10. 456

Explicantur euenta infelicia regiarum posteritatum, quae à Persis Babylone imperarunt. Cap. 11. 458

Explicantur euenta infelicia posteritatum Seleucidarum, qui post Alexandrum Magnum subuerso Persarum regno, in Persia, atque Asia, Syriaq, per annos ducentos sexaginta vnum plus minus regnarunt, & quae contigerint posteritati Alexandri Magni, & quae fuerit Imperij ipsius amplitudo. Cap. 12. 464

Explicantur euenta infelicia Regum Parthicorum, qui Babylonia tenuerunt & Persicas regiones, Cap. 13. 469

Expli

Explicantur euenta infelicia Persicorum Regum, qui post Parthos vsque ad Mahometis receptas leges regnarunt. Cap. 14. 474

Explicantur euenta infelicia posteritatum regiarum, quae dominatae sunt Aegypto. Cap. 15. 480

Explicantur euenta infelicia Ptolomaeorum, qui sunt Aegypto dominati. Cap. 16. 499

Explicantur euenta infelicia regiarum posteritatum, quae post Persicos Reges à nobis supra memoratos Persicis regnis sunt potitae, ex quo Mahometani tenere illa ceperunt. Cap. 17. 501

Explicantur euenta infelicia regiarum posteritatum, quae in Aegypto sunt dominatae. Cap. 18. 512

Explicantur euenta infelicia regiarum posteritatum, quae in Africa sunt dominatae. Cap. 19. 514

Explicantur euenta infelicia, quae contingere Ottomanicorum Regum prosapia. Cap. 20. 519

Explicantur euenta quaedam maximè admiranda, è quibus apparet felicitas magna regiarum agnationum, & consanguinitatum, quae Catholicam fidem sunt tutatae. Cap. 21. 523

Liber Viginti quartus.

SIGNVM XCIX.

Infelicitas haereticarum nationum,
& euersio gentium & regnorum.

Plurimis ostenditur quanta sit infelicitas haereticarum nationum & à nobis alienarum, è quibus iuxta oracula antiqua vatium colligitur nos esse ex Ecclesia Dei. Cap. 1. 527

Recensentur vastitates ac deserta, quibus horrent ea loca, quae detinentur per alienos ab Ecclesia sancta. Cap. 2. 546

Exemplis illustrissimis explicatur veritas oraculi illius à diuina scriptura desumpti, regna scilicet trans-

***

ferr

Terri è gente in gentem propter iniquitatem, quod habe-
ur Ecclesiastici capite 10. cause q₃ asseruntur, ex quibus
imperia summa sunt diuinitus tradita varijs gentibus,
& ablata. Cap. 3. 559

Quales temporibus priscis Græci forent, & quibus mo-
ribus, & vitæ institutis: quibus de causis imperia sum-
matis concessa, & ablata. Cap. 4. 560

Explicatur qualibus essent moribus Romani, & cur
ex vna in aliam getem fuerit ipsorum imperium trans-
latum vsque ad Constantinum. Cap. 5. 565

SIGNVM C.

Prodigia & clades cælitus missæ.

Prodigia horrenda, cladesq₃ in orbem terrarum diui-
nitus inuectæ, cum rerum profanarum principes summi
Papæ oppugnarunt, hæc ostendunt nos esse ex Ecclesia
Dei. Cap. 6. 572

Tempora, quibus defuncto Constantino Imperatores
persecuti sunt Pontifices Romanos, & eius studiosos an-
te Caroli Magni ætatem. Cap. 7. 593

Enumerantur prodigia, & clades, quæ contigerunt in
Occidente, cum post Imperium Occidentale restitutum,
qui poriebantur illo, verterunt arma in Pontificum Ro-
manum, & studiosos eius. Cap. 8. 609

Recensentur, quæ sint euentura, cum maxima om-
nium commota fuerit ab Antichristo in Ecclesiam per-
secutio. Cap. 9. 624

De nomine Antichristi, morte ipsius, Eucharistia sa-
crificio sublato per ipsum, renouatione mundi. Cap. 10.
630

Operis conclusio, & preces ad Deum. Cap. vlt. 637

Finis Argumentorum, Signorum, &
Capitum.

INDEX SENTENTIA-
RVM SACRÆ SCRIPTURÆ,

IN HOC SECVNDO TOMO

de Signis Ecclesiæ ex-
positarum.

Quæ hoc caractere * notantur ea tibi in-
dicant quæ pertinent ad primam par-
tem secundi Tomi, quæ verò
hoc, ¶ quæ ad secundam
tertij Tomi.

- * **B**enedicentur in semine tuo omnes gentes,
tribus ac cognationes terræ. 373 *Genes. 12.*
- ¶ **M**ultiplicabo semen tuum sicut stellas cæ-
li, & sicut arenam quæ est in littore maris. 3 26
- * **I**n semine tuo benedicentur omnes tribus terræ. 128
- ¶ **S**emen tuum erit quasi puluis terræ: dilataberis ad
Orientem, & Occidentem, & Septentrionem, &
Meridiem. 3 28
- * **I**uda, te laudabunt fratres tui, manus tua in cervici-
bus inimicorum tuorum, &c. lauabit in vino stolam
suam, & in sanguine vixæ pallium suum. 59. 100 40
- ¶ **F**iat Dan coluber in via, cerastes in semita. 627
- * **O**s non comminuetis ex eo. 3. 101 *Exod. cap. 12.*
- ¶ **H**onora patrem tuum, & matrem tuam, vt sis lon-
geus super terram. 421 20
- * **I**gnis in altari meo semper ardebit, quem nutriat sa-
cerdos, &c. 88 *Leuit. cap. 6.*
- * **A**pparuitq₃ gloria Domini omni multitudini, & ecce
ignis egressus à Domino deuorauit holocaustum. 77 9

Num. cap. 28.	* Oblationes meas, & panes, & incensum odoris suauissimi offerre per tempora sua. 102
Deut. cap. 17.	* Si difficile & ambiguum iudicium apud te esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram, &c. surge & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesq; ad sacerdotes Leuitici generis. 381
Judic. cap. 13.	* Flamma altaris ascendit in celum, & Angelus cui nomen erat mirabile pariter cum flama ascendit. 77
20	* Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis contra filios Benjamin? &c. 349
1. Reg. cap. 8.	* Audi vocem populi in omnibus, quæ loquuntur tibi: nō enim te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos. 383
2. Reg. cap. 6.	* Arcam, super quam inuocatum est nomen tuum sedentis in Cherubin super eam. 93
7	* Suscitabo regnum tuum post te, quod egredietur de utero tuo: & firmabo regnum eius, &c. 314
1. Reg. 13.	¶ Peccauit domus Ieroboam, & euersa est & deleta de superficie terra. 431
16	¶ Faciam domum tuam sicut domum Ieroboam filij Nabat. ibid.
4. Reg. 6.	* Rex Syria misit in Dothaim, vt captus adduceretur Eliseus, equos, & currus, & robur exercitus, &c. 425
Paralip. 28.	* Paradī domum vbi requiesceret arca Domini, & scabellum Dei nostri. 93
Iob 31.	* Quis det de carnibus eius vt saturemur? 36
Psal. 2.	* Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum eius, predicans preceptum eius. 361
	* ¶ Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. 373. 420. 528
	¶ Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos. 413

Elegu

* Elegit Dominus Sion, elegit eam in habitationem sibi. 13
Hac requies mea in seculum seculi, &c. 361
¶ Fructum eorum de terra perdes, & semen eorum à filijs hominum. 429
* Conuertentur ad Dominū vniuersi fines terra, & adorabunt in cōspectu eius vniuersa familia gentium. 373
* Manducauerunt, & adorauerunt omnes diuites plebū. 38
¶ Quam magna multitudo dulcedinis tua Domine, quā abscondisti scientibus te. 217
¶ Qui malignantur exterminabuntur: sustinentes autem Dominum ipsi hereditabunt terram. 429
¶ Mors peccatorum pessima. 407
¶ Vidi impium superexaltatum & eleuatum sicut cedros Libani, & transiit, & ecce non erat. 67
* Sacrificium autem & oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi. 39. 120
* Speciosus forma præ filijs hominum: diffusa est gratia in labijs tuis, &c. 311. 312
* Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. 373. 413
¶ Reges terræ congregati sunt, conuenerunt in viam. 30
¶ Tu recit Deus populos nobis, & gentes sub pedibus nostris. 38
* Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicias. 335. 342
¶ Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. 421. 429
* Benedices coronæ anni benignitatis tuæ, & campi replebuntur vbertate. 276
* ¶ Dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum. 373. 374. 21

***

5

Reges

¶ Reges Tharsis & insula munera offerent. 44. 51
 ¶ Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis, donec auferatur Luna. 215
 72 ¶ Velut somnium surgentium Domine, imaginem ipsorum ad nihilum rediges. 216
 * Erit firmamentum in terra, in summis montium, superextolletur super Libanum fructus eius. 64. 98. 99
 88 * Semel iuravi in sancto meo, si David mentiar semen eius in aeternum manebit, &c. 314. 413
 95 ¶ Latentur cali, & exultet terra, commoueat mare, & plenitudo eius, gaudebunt campi, & omnia quae in eis sunt. 7
 98 * Adorate scabellum pedum eius, quonia sanctum est. 93
 101 ¶ Quia prospexit de excelsa sancto suo: Dominus de calo in terram aspexit, &c. in conueniendo populos in vnum, & Reges, vt seruiant Domino. 30
 104 ¶ Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari. 391
 105 ¶ Et pane cali saturauit eos. 335
 109 ¶ Dixit Dominus Domino meo, sede è dextris meis. 396
 * Virgam virtutis tuae emittet Dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum. 417
 * Tu es sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech. 65
 ¶ Dominus à dextris tuis confregit in die ire suae Reges. 413
 115 ¶ Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. 408
 131 * Sacerdotes tui induantur iustitia, & sancti tui exultent. 131
 * Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco vbi steterunt pedes eius. 93
 132 * Ecce quam bonum, & quam iucundum habitare fratres in vnum: sicut vnguentum in capite, &c. 342

Conuer-

¶ Conuertetur ad Dominum vniversi fines terra, & adorabunt in conspectu eius vniversa familia gentium. 3 134
 * Qui dat escam omni carni. 101 136
 ¶ Beatus populus cuius Dominus Deus eius, &c. 236 143
 ¶ Facta est quasi nauis institoris de longe portans panem suum. 314 Prouerb. vlt.
 * Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. 358 Eccles. 1.
 * Quid est quod fuit? ipsum est, quod erit. 98
 * Si ignoras te, o pulcherrima mulierum. 352 Cantic. cap. 1.
 * Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. ibi. 5
 * Sapientia edificauit sibi domum, & excidit columnas septem, immolauit victimas suas, miscuit vinum. 74 Sapien. cap. 9.
 * Bene disposuisti populum tuum, quibus dedisti concupiscentiam delectamenti sui, nouum saporem. 96 16
 * Pro quibus Angelorum esca nutruisti populum tuum, & paratum pane de calo praestitisti illis sine labore. ibid.
 ¶ Regnum à gente in gentem transfertur propter iniustitias. 628 Eccles. c. 10.
 ¶ Multam malitiam docuit otiositas. 320 33
 * Erit in nouissimis diebus preparatus mons Domini in vertice montium, & eleuabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes. 373 Isai. cap. 2.
 * Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. 68. 173 7
 * Creabit Dominus super omnem locum montis Sion, & vbi innocatus est, nubem per diem, & fumum & splendorem ignis flammantis per noctem. 79 8
 * Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis: super solum David, & super regnum eius sedebit. 314. 360 9
 ¶ Ecce ego declinabo super eam quasi fluum pacis. 90. 215
 ¶ Letamini cum Hierusalem, & exultate in ea omnes qui diligitis eam, &c. ibid.

Non

- 11 * Non occident, & non nocebunt, in vniverso monte sancto meo, quia repleta est terra scientia Domini, sicut aqua maris operientis. 353
- 14 * Sicut in diebus Noë istud mihi est, cui iuravi ne inducerem aquas super terram. Sic iuravi ut non irascar tibi, neque increpem te: montes enim commouebuntur, & colles contremiscent, misericordia autem mea non recedet à te, & scelus pacis mee. 353
- ¶ Prope est ut veniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur. 14
- 18 ¶ Va terra cymbalo alarū, quæ est trans flumina Æthiopiæ, quæ mittit in mare legatos, & in vasis papyri super aquas. Ite Angeli veloces ad gentem conuulsam & conculcatam, &c. 26
- 24 * Populus tuus sicut hi qui contradicunt sacerdoti. 429
- 25 * Faciet in monte hoc conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum. 69.70
- 28 * In die illa erit Dominus exercituum corona gloria, & sertum exultationis residuo populi, &c. 311
- 31 * Et erit ibi semita, & via sancta vocabitur, non transibit per eam pollutus, & hac erit vobis via directa, ita ut stulti non errent per eam. 313
- 32 ¶ Erit desertum in Charmel, & Charmel in sal: um reputabitur. 62
- 35 * Latabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium. 284
- ¶ Aperiam in supinis collibus flumina, & in medio camporum fontes. 61
- * Dominus autem posuit in eo iniquitates omnium nostrum. 99
- 39 * Oculi tui videbunt Hierusalem habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transfer-

- ri poterit, nec auferentur clauis eius in sempiternum, &c. 353
- ¶ Dabit Deus in conspectu eius gentes, & Reges obtinebit, dabit quasi puluerem gladio eius, &c. 413
- ¶ Cantate Domino canticum nouum, laus eius ab extremis terra, &c. 20
- * Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini. Ecce ego facio noua, & nunc orientur, &c. 283
- * Ecce isti de longè venient, & ecce illi ab Aquilone, & mari, & isti de terra Australi. 422
- ¶ Ecce leuabo ad gentes manum meam, &c. & erunt Reges nutrices, & Regina nutrices tue: vultu in terra dimisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent. 37
- * Posui verba mea in ore tuo, & in vmbra manus mee protexi te, ut plantes cælos, & fundes terram. 328
- ¶ Et videbant omnes fines terra salutare Dei. 22
- ¶ Dissertiam ei plurimos, & fortium diuidam spolia, pro eo quod tradidit in mortem animam suam. 4
- * Adducam eos in montem sanctum meum, & latificabo eos in domo orationis mee. 70
- ¶ Et edificabuntur deserta saculorum: fundamenta generationis, & generationis suscitabis. 60
- * Hoc scædus meum cum eis, dicit Dominus, Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui à modo & vsque in sempiternum. 328.364
- * ¶ Et venient ad te curui filij eorum qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi. 422.14
- ¶ Surge & illuminare Hierusalem: quia venit lumen

- tuum, & gloria Domini super te orta est. 4.50
- ¶ Leua in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi. 5
- ¶ Et edificabunt filij peregrinorum muros tuos, & Reges eorum ministrabunt tibi. 14.36
- ¶ Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbae ad fenestras suas? 22
- ¶ Ambulabant gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui. 31
- ¶ Pro eo quod fuisti derelicta, & odio habita, &c. pone te in superbia saeculorum, gaudium in generationem & generationem. 44
- ¶ Me insula expectant, & naues maris in principio, vt adducam filios tuos de longe, argentum eorum, & aurum eorum cum eis. 49
- Gens & regnum quod non seruiert tibi, peribit, & gentes solitudine vastabuntur. 528.542
- 61 * Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo, &c. 310
- ¶ Sciatur in gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum. 119
- 64 * Oculus non vidit, auris non audiuit, in cor hominis non ascendunt quae preparauit Deus diligentibus se. 358
- 66 * Videbitis & gaudebit cor vestrum, & ossa vestra quasi herbae germinabunt, &c. 239
- ¶ Latamini cum Hierusalem, & exultate in ea omnes qui diligitis eam, &c. vt sugatis, & repleamini ab ubere consolationis eius. 44.68
- * Terra autem scabellum pedum eius. 39
- * Quis audiuit vnquam tale, aut quis vidit huic simile? nunquid parturiet terra in die vna? quia pariunt, & peperit Sion filios suos. 373

Et

- ¶ Et ponam in eis signum, & mittam ex eis qui saluati fuerint ad gentes in mare, & Africam, & Lydiā, &c. 20
- * ¶ Venio vt congregem cum omnibus gentibus & linguis: & venient & videbunt gloriam meam. 355. 22
- * Et dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientia, & doctrina. 329.355 Jerem.3.
- * Conuertimini filij reuertentes, dicit Dominus: quia ego vir vester & assumam vos vnum de ciuitate, & vnum de cognatione, &c. 354
- ¶ Ex Dan audiuimus fremitum equorum. 627 8
- * Ecce dies venient, dicit Dominus, & seriam domni Israel, & domui Iuda fedus nouum, &c. dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam. 355 31
- * Non interibit de Dauid vir, qui sedeat super thronum domus Israel. 497 33
- ¶ Ego sum fortis Deus zelotes, vindicās peccata patrum vsque in tertiam & quartam generationem. 430 Ezech.20.
- * Et percutiam illis fedus pacis: pactum sempiternū erit eis, &c. 79 37
- * Porta haec clausa erit, &c. 174 44
- * Statuae caput erat aureum, pedes & brachia argentea, venter & femora aerea, tibia ferrea, &c. 418 Daniel.2.
- ¶ Tradentur in manu eius vsque ad tempus & tempora, & dimidium temporis. 625 7
- ¶ Deum autem Maozim in loco suo venerabitur. 627 11
- * In funiculis Adam traham eos, in funiculo caritatis. 99 Osee.11.
- * Effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri, & filia vestra. 42 Ioelis.2.
- * In die illa suscitabo tabernaculū Dauid, quod cecidit, & reedificabo aperturas murorum eius, &c. 80 Amos.9.

Erit

Michea 4. * Erit in nouissimis diebus mos Domini in vertice montium, & sublimis super colles, & fluent ad eam omnes populi. 419

* In die illa congregabo claudicantem, & eam quam eieceram, colligam, & quam afflixeram: & ponam claudicantem in reliquias, &c. 3 4. 4 0

Sophoniz 3. ¶ Tunc reddam populis labium electum, ut inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno, &c. 2

Zacha. cap. 2. ¶ Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei: quia ecce ego leuo manum meam super eos, &c. 391

6 * Ecce vir Oriens nomen eius, & subter eum orietur. & edificabit templum Domino, & ipse exstruet templum Domino, & ipse portabit gloriam, & sedebit & dominabitur super solio suo, & erit sacerdos super solio suo, &c. 329

Malach. ca. 1. * In omni loco sacrificabitur, & offeretur nomini meo oblatio munda. 53. 75

3 * Et placebit Domino sacrificium Iuda, & Hierusalem, sicut dies seculi, & anni antiqui. 76

* Ipse enim quasi ignis constans, & quasi herba fullo-
lonum, & sedebit constans, &c. & purgabit filios
Leui, & colabit eos quasi aurum, & quasi argen-
tum. 329

4 ¶ Et conuertet cor patrum in filios, & cor filiorum ad
patres eorum. 629

Matth. cap. 3. * Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abra-
he. 78

8 * Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum, &c. 143

11 ¶ Ipse est Elias, qui venturus est. 629

12 * Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe inter
te, & ipsum solum. 386

Simile

* Simile est regnum calorum sagena missa in mare. 316 13

* Simile est regnum calorum fermento, quod acceptum abscondit mulier in farina faris tribus. 135

* Super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non praualebunt aduersus eam. 351 16

* Et tibi dabo claues regni calorum: & quodcunque li-
gaueris super terram, erit ligatum, & in calis, &c. 436

¶ Elias quidem venturus est, & restituet omnia. 629 17

* Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me misit. 385 19

¶ Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, neque erit. 625 24

¶ Predicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe, & tunc veniet consummatio. 625

* Hoc est corpus meum. 12. 29. 33. 183 26

* Hic est sanguis meus noui testamenti, &c. 90

¶ Surget gens contra gentem, & regnum aduersus re-
gnam, &c. 573 28

¶ Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem
saeculi. 13. 574

* Data est mihi omnis potestas in calo & in terra. 165

* Facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum calorum. 175 *Marc. cap. 10.*

¶ Surget gens contra gentem, &c. 573 13

* Hoc est corpus meum. 12. 29. 33. 183 14

* Dicite discipulis eius, & Petro. 453 16

¶ Signa eos qui crediderint hac sequentur. In nomine
meo demonia eijcient. 387

* Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem
habent inter eos, benefici vocantur, &c. 444 *Luc. cap. 2.*

****

* Exi

INDEX SENTENTIARVM

7	* Exi a me Domine, quia homo peccator sum.	452
10	¶ Domine etiam demonia subiunguntur nobis.	387
11	* Mittam ad illos Prophetas & Apostolos, & ex illis occident & persequentur, vt inquiratur sanguis omnium Prophetarum, &c.	341
18	* Facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem, &c.	176
21	¶ Erunt signa in Sole, Luna, & stellis.	573
22	* Hoc est corpus meum.	13. 29
	* Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine.	90
Ioan. cap. 3.	* Qui habet sponsam, sponsus est.	355
5	¶ Si alius venerit in nomine meo, illum recipietis.	626
6	* Ego sum panis vite.	8
	* Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.	28. 29. 40. 141
	* Sicut misit me viuens pater, & ego uiuo propter patrem, & qui manducat me, & ipse uiuet propter me.	30. 46
	* Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, habet vitam aeternam.	32
	* Non Moyses uobis dedit panem de celo, sed pater meus dat uobis panem de celo uerum.	96
	* Patres uestri manducauerunt manna, &c. Hic est panis de celo descendens, &c.	97
	* Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus.	140
	* Spiritus est qui uiuificat: caro non prodest quidquam: uerba, qua locutus sum uobis, spiritus & uita sunt.	14
12	* Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet.	135
15	* Si opera non fecissem in eis, qua nemo alius fecit, pec-	

catum

S. SCRIPTURÆ.

	catum non haberent.	369	
	¶ Et si me persecuti sunt, & uos persequentur.	216	
	* Ego sum uitis uera, & pater meus agricola est.	39.	
	40. 130		
	* Ego dedi eis sermonem meum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, &c.	363. 364	17
	* Sanctifica eos in ueritate. Non pro eis rogo tantum, sed & pro eis qui credituri sunt per uerbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu pater in me, & ego in te.	116. 362	
	¶ Et ego gloriam, quam mihi dedisti, dedi eis.	37	
	* Claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus.	116. 129. 183	18
	* Ad hoc in mundum ueni, ut testimonium perhibeam ueritati.	363	
	* Regnum meum non est de hoc mundo. Si regnum meum foret de hoc mundo, &c.	388	
	* Venit Iesus ianua clausis.	171	20
	* Amen, amen dico tibi, cum esses iunior, cingebas te, & ambulabas ubi uolebas: cum autem senex eris, &c.	422	ult.
	* Simon Ioannis diligis me plus his? &c. Pasce agnos meos.	447	
	* Ad eum uenimus, & mansionem apud eum faciemus.	46	
	* Erant perseverantes in doctrina Apostolorum, & communionem fractionis panis.	16. 54	Actor. cap. 2.
	* Et apparuerunt illis dispersita lingue tanquam ignis, sederuntq; supra singulos eorum.	45	
	* Quotidie quoque perdurantes unanimitate in templo sumebant cibum cum exultatione.	54	
	* Quem oportet calum suscipere usque ad tempus re-		3
	stitutionis omnium.	160	

****

2

Non

8	* Non est tibi pars, neque sors in sermone isto.	460
9	* Ego sum Iesus, quem tu persequeris, &c.	161
13	* Ministrantibus autem illi domino, & ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus, &c.	16
20	* Cum conuenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis Troade.	17
	* Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.	320. 497
22	* Deus patrum nostrorum preordinauit te, vt cognosceres voluntatem eius, & videres iustum, & vocem audires ex ore eius.	161
26	* Ad hoc apparui tibi, vt constituam te ministrum & testem eorum que vidisti.	161
Epi. ad Rom. cap. 3.	* Elegit enim Deus nos conformes fieri imaginis filij sui.	117
	* Omnia enim vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, &c.	341
12	* Multi vnum corpus sumus in Christo.	15
	* Obsecro vos vt exhibeatis corpora vestra hostiam sanctam, viuentem, Deo placentem.	342
16	* Salutate inuicem in osculo sancto.	120. 121
Ad Cor. ca. 3.	* Lac potum dedi, non escam, nondum enim potestis.	217
4	* Mors in vobis operatur, vita autem in vobis, &c. omnia enim propter vos, vt gratia abundans per multos in gratiarum actione abundet in gloriam Dei.	341
	* Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo, &c.	217
5	* Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, &c. ego quidem absens corpore, presens autem spiritu iam iudicavi vt presens eum, &c. tradere huiusmodi in interitum carnis, vt spiritus saluus fiat.	346

* Nescitis

* Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi, &c.	14	6
* Nonne Dominum nostrum vidi.	161	9
* Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?	13. 132	10
* Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit.	13	11
* Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi.	305	
* Conuenientibus vobis in Ecclesia audio scissuras esse.	56	12
* Posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundum Prophetas, tertium Doctores, &c.	322. 324. 413	
* Nunc autem posuit Deus membra vnumquodque eorum in corpore, sicut voluit: quod si essent omnia vnum membrum, vbi corpus?	497	
* Nouissime tanquam abortiuo visus est & mihi.	161	15
* Qui ex fide sunt, hi sunt filij Abraha.	314	Ad Gal. ca. 3.
* Filij mei, quos iterum parurio, donec formetur in vobis Christus.	357	4
* De cetero nemo mihi molestus sit. Ego enim stigmata Domini mei Iesu Christi in corpore meo porto.	200	6
* Propter nimiam caritatem, quia dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo Iesu.	2	Ad Ephes. ca. p. 2.
* Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum.	14. 119	
* Iam non estis hospites, & aduena, sed estis ciues sanctorum, & domestici.	142	
* Gentes esse coheredes, concorporales, & participes promissionis eius in Christo Iesu per Euangelium.	14	3
* Crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum & connexum, &c.	343	

****

3

* Om-

- * Omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus eius, &c. 365
- 4 * Vnum corpus, vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestra. 15
- * Ascendens in altum Christus captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus: & ipse dedit quosdam quidem Apostolos, &c. in opus ministrerij, in adificationem corporis Christi. 368. 413. 496
- * Qui ascendit super omnes celos, vt adimpleret omnia. pag. 118. 123
- 5 * Membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius. 15. 23. 37
- * Erunt duo in carne vna. 141
- * Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt ipsam sanctificaret. 352
- * Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut Christus Ecclesiam. 15. 126
- Ad Phi. ca. 2. * Semetipsum exinanauit, formam serui accipiens, &c. 46
- * Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. 5
- * Sed & si immolator supra sacrificium & obsequium fidei vestra, gaudeo, & congratulor omnibus vobis. 341
- 4 * Etiam rogo & te germane compar, adiuua illas quæ mecum laborauerunt in Euangelio cum Clemente, &c. 472
- Ad Col. ca. 1. * Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creatura, quoniam in ipso condita sunt vniuersa. 7
- * Adimpleo ea quæ defunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia. 15. 343
- * A spe Euangelij, quod peruenit vsque ad vos, sicut & in toto mundo est fructificans, & crescens. 626
- Ad Theff. c. 2. * Qui extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod

- quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. 626
- * Gratia vobis & pax. 89 vltim. Ad Tim. 1. cap. 2.
- * Noli negligere gratiam, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij. 326 3
- * Scias quomodo oporteat te conuersari in domo Dei, quæ est Ecclesia eius, columna & firmamentum veritatis. 352. 366 5
- * Qui bene presunt presbyteri, duplici honore digni habentur. 322 Ad Tim. 2. cap. 3.
- * Omnes qui pie viuere volunt, in Christo Iesu persecutionem patiuntur. 216 Ad Heb. c. 2.
- * Omnia subiecta sunt ei, præter eum, qui subiecit ei omnia. 165 3
- * Participes enim Christi effecti sumus, si tamē initium substantia eius vsque ad finem firmum teneamus. 116 5
- * De quo (Melchisedech) nobis grandis sermo, & inexplicabilis ad docendum. 66 9
- * Melioribus hostijs mundantur, quam antiqua. 80
- * Secundo sine peccato apparebit expectantibus se in salutem. pag. 161
- * Intermitte inchoationis Christi sermonē ad perfectionē seramur, non rursus iacentes fundamentum penitentia ab operibus mortuis, &c. 357
- * Quæ autem desursum est sapientia, primū quidem pudica est, deinde pacifica. 245 Iac. Epi. ca. 3.
- * Seniores qui in vobis sunt, obsecro, consenior, & testis Christi passionum, &c. pascite qui in vobis est gregem Dei. 322 Petr. Epist. 1. cap. 5.
- * Propter quod incipiam vos semper commonere de his, & quidem scientes, & confirmatos vos in presenti veritate. 471. 500 Petr. Epist. 2. cap. 1.

¶ Quis

- Ioan. Epist :
cap. 2.
- 3 * *Quis est mendax, nisi qui negat Iesum Christum? & hic est Antichristus.* 626
- * *Carissimi, nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus, &c.* 117
- Apoc. cap. 2.
- * *Qui vicerit, dabo ei edere de ligno vite, quod est in paradiso Dei mei.* 81
- 6 * *Vidi sub altare Dei animas interfectorum propter verbum Dei, &c.* 272
- 7 * *Post hac vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, &c.* 4
- 11 * *Ciuitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus pag. 625*
- * *Et prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta.* 629
- 12 *Descendit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet. quære.*

Finis Indicis Sententiarum
S. Scripturæ.

DE

DE SIGNIS ECCLE-
SIÆ DEI, LIBER DE-
CIMVSTERTIVS.

Per Eucharistiæ Sacramentum fit vnum Ecclesiæ corpus
cum Christo, & quomodo sit vnum.

CAPVT I.

Q^UOD propositus requirit, vt agamus de di-
uiniſſima corporis Ecclesiæ cum corpore
Christi coniunctione, eamque solidissime
omni argumentorum genere confirmemus.
ex qua patebit etiam, quo cibo nutriatur hic
homo nouus renatus, vt diximus, ne concidant vires ip-
sius, sed consistent, ipse q; in caelestibus, ad quæ cum Chri-
sto ascendit, considerare possit. Per Eucharistiæ sacramen-
tam nobis contingit, vt sit idem cum Deo & Christo cor-
pus, nutriamurque, ne destituti viribus succumbamus, sed
quotidie maiorem facientes hostium stragem ferro viam
nobis aperiamus ad cælum, semperque ascendentes intre-
pidi stemus aduersus illos. Homo namque ille interior è
spiritu constans, in penetralibus animi absconditus, Chri-
sti carne nutritur, eaq; veteris Adami corpus sibi adgluti-
nat: vt simile fiat, dum viuimus. Christi corpore dum viue-
ret, post mortem verò resurgens simile fiat corpori Chri-
sti, cum resurrexit splendidum, subtile, agile, incorruptibi-
le. Hoc corpore ille nutritur, ne læguescat in diuinis intel-
ligendis, aut appetendis, aciesque mentis non hebescat,
sed acutissime caelestia peruadat, voluntas non expiret in-
statar hominis animam agentis, sed maiores spiritus sumat.
Ac sicut Christo sepulto assimilamur, ybi aquis baptismi
immergimur, resurgenti, cum ex eisdem emergimus, ascen-
denti in cælum, cum sacramento cõfirmationis iniciamur,
sic in cælo iam cõfidenti, quoties Eucharistiam sumimus.
Christi namque corpus non cælo dumtaxat, sed quauis re
creata caelestius, ac diuinius: quòd si illud intra nosmetip-
sos accipimus, & in eo homo ille interior conquiescit, hoc
multo maius est, quàm si in cælo consideramus. & ipse qui-

Pars. ij.

A

dem

ab uno

Quae sunt, quae fuerint, & deinde quaecunque sequentur. Denique Arius, cuius versus adducit S. Paulus, illud protulit:

ὁ θεὸς ἀρχὴ ὄντων, τὸν οὐδὲ πᾶσι ἀνδρῶν ἰσῶν ἀρρητον, μὴτοι δὲ θεὸς πᾶσι μὴ ἀρχῶν, πᾶσι ἰσῶν ἀνθρώπων ἀρχῶν, μὴ δὲ θεοῦ καὶ ἀρχῶν καὶ μὴ τοῦ θεοῦ καὶ ἀρχῶν.

Ab Ioue principium, ne indictus carmine nostro Ille abeat, quando prorsus Iouis omnia plena, Atque hominum cuncti cætus, atque æquora Ponti, Littoræque omniino, & nemo non indignus eius. Nam summus ipsius genus.

Sed optimè omnium Homerus Odiseæ 14.

Θεὸς δὲ τὸ μὲν δώσει, τὸ δὲ ἐλάσει ὅτι κεν ἢ θυμῷ ἐθέλει δώσει, δύναιτι δὲ ἄπειραι. Deus dabit hæc, ast illa relinquet, Cui volet, atque animo statuet, quando omnia possit. Et Menander: Θεὸς συνεργῶν, πάντα ποιεῖ φαδῶως. Deus efficiens omnia facile perficit.

Consentiunt hisce non modo Platonici, & Stoici, sed qui è Peripateticis habiti sunt doctiores. Quòd si libellus de mundo est Aristotelis, ut S. Iusticus mar. yr antiouissimus scribit, & Franciscus Patritius contendit, manifestissimè ibi haberet, Deum posse omnia, & vi sua res cunctas permeare, ac perungere: est namque, ut idem tradidit primo Metaphysicorum: causa omnibus, ac principium, à quo cunctis rebus, ut alibi scribit, datum est ut sin aut clarius, aut obscurius. Quocirca, ut Græcos omittamus, audiend: sunt Latini, è quibus sic Virgilius:

— Deum namque ire per omnes Terrasque, tractusque maris, cælumque profundum: Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum, Quæmque sibi tenues nascentem arcessere vitas.

Et Lucretius: Principio cælum, ac terras, campisque liquentes, Lucentemque globum Lunæ, Titaniæque astra Spiritus intus alit: magnosque infusa per artus Mens agitat molem, & magno se corpore miscet. Haud minora cum Virgilio Tullius, qui sic lib. de diuinar. Nihil est quod Deus efficere non possit, & quidem sine vilo labore. & lib. de Off. Comæda, quibus utimur, lucemque, qua

fruimur,

fruimur, spiritumque, quem ducimus, a Deo nobis dari, atque impartiri videmus. & 2. de natura deor. Non est igitur natura Deorum præpotens, neque excellens, si quidem ea subiecta est vel necessitati, vel natura, qua cælum, maria, terræque regantur: nihil autem est præstantius Deo, ab eo igitur necesse est mundum regi, nulli igitur natura est subiectus, aut obediens Deus. Hæc Cicero. Neque verò dissimilia ab illo tradidit Senec. qui sic lib. de consolat. Quocunque nos mouerimus, sequetur natura communitis, & propria virtus, id actum est, mihi crede, ab illo quisquis formator vniversi fuit, siue ille Deus est, potens est omnium: siue incorporalis ratio, ingentium operum artifex, siue diuinus spiritus per omnia maxima ac minima æquali intentione diffusus. Hæc Seneca. Rursus alibi idem, Deus ista temperat, qua circumfusa rectorem sequuntur, & ducem potentissimus autem est, ac pretiosissimus, quod facit quod est Deus, quam materia patiens Dei. Hucusque Seneca. ut videas sapientissimos quosque in Oriente, Occidente, Septentrione, & Austro non ausos inficiari hæc duo, & cuncta posse, & cuncta peruadere inuicem vnum Deum: quamuis plerique denique huic veritati non modò multa falsa, sed obscæna etiam, flagitiosa, & infanda admiscerent, ut vidimus supra. Denique dæmones ipsi hæc veritatem prædicarunt: ut enim refert Porphy. 10. philosophiz, sic illi rogati inter alia responderunt de Deo.

ἀθάνατε ἀρρητε πατὴρ αἰῶνι μόνος, κόσμον ἀμειψόμενος, ἰσχυρότατος, δεσποτὴ πάντων ἀειδίσις, ἀλλῆς ἑὸς σοί μιν ἔστι κτλ. πάντων ἐπιδρακομένω.

† ἐρήρειω.

Et mox: οὐ γὰρ ὑπὲρ κόσμον καὶ οὐρανὸν ἀστρόντων χρυσὸν ἠέρεται πολλὴ αἰῶνος ἀλήθεια ἢ ὑπὲρ ἡρώδους, ὄρνων φωνῆ στυγερῆ ἐς ῥακοὶ τὸ δὲ πᾶν, περὶ ἡμῶν ἀφθιτὸν ἕλλω.

Id est, Immortalis, ineffabilis, Pater æterne, sacer, Mundis circumuertentibus, † inuictus dominator in campis Æthereis, ubi potestatis tibi robur est confirmatum Omnia circumspicienti.

† al. insidens.

Et: Tua namque super mundumque, & cælum stellatum Aurea supereminet multa æterna vis, Super qua elatus, excitans splendore te ipsum, Qui producis hæc omnia formans materiam indeficientem. Ad summam cum gentes omnipotentem Deo vim tribuerint per omnia fulam, haud difficulter cetera Christianæ religionis mysteria, tum maximè Eucharitiæ, ut

videmus, crediderunt. Dæmones autē professi eadem contremuerunt. Hæretici dumtaxat omnium longe pessimi, & impudentissimi negarunt: quod mox clarissime aperietur.

Sit igitur secunda post hanc consideratio. In omnibus rebus, quæ naturaliter mutantur, est vnum quod immutat, & aliud quod immutatur. Idem namque haud esse potest immutans, & immutatum, cum sint repugnantia. Genita igitur quacunque re mutabili, illud, quod immutat, forma, vel actus nominetur: illud autem, circa quod sit immutatio, materia, aut potentia, ex vtriusque autem compositum substantia. Non enim de vocabulis est disputatio. Hæc verò sunt per se clarissima: neque vllus sanæ mentis potest negare. Immutatio porro non fit substantiæ, nisi aut quantum ad accidentia, aut cum corrumpitur: fit igitur quamdiu permanet illa, aliorum, quæ substantiam circumstant, & vocantur accidentia. Hinc aiebat Philosophus, accidens esse posterius substantiæ, quo ad tempus naturam, & rationem. Idem verè dicebat alibi substantiam sola mente cognosci, sed accidentia dumtaxat sensibus percipi. Hoc manifestissime apparet: visus enim colores, auditus sonos, tactus primas qualitates, gustus sapores, odoratus odores veluti obiecta propria discernunt. Quinque deinde sunt omnibus sensibus communia, magnitudo, figura, quies, motus, numerus. Hæc, & quæ consequuntur, sensu tenentur, substantiam solus intellectus peruadit: quæ neque astringitur vlllo loco vel minimo, neque sentitur, neque diuiditur (nisi cum compositum corrumpitur.) Accidentia faciunt, vt illa loco astringatur ob dimensionum magnitudinem, sentiat, quodammodo non per se, sed per illa diuidatur. Quocirca rectè Platonici dicebant formam esse diuini exemplaris imaginem: Peripatetici, diuinum quoddam, diuinitus participatum, rebusque communicatum. Ex his sequitur, Deum, qui cuncta potest, ac peruadit, posse facere, vt salua substantia, quæ vi sua permeat, effectus accidentium, qui sensus nostros pulsare, & rem loco astringere, diuisionique subijcere possint sustineantur, ac temperentur pro sententia ac libito ipsius. Atque ita tunc res illa erit, si quidem Deus ita voluerit, admodum substantiæ, non admodum & effectum accidentium, quæ cohibentur à diuina potestate, ne rem sensibus, loco, diuisionique obligent, ac subijciant. Non videbitur itaque, non audietur, non sentietur, ac tangetur, non gustata, aut odoratu percipietur, non denique vlllo certi loci

spatio

spatio concludetur, neque fieri potest vt lecerat. Hi namque effectus accidentium, quos posuimus à diuina vi rempenitus & intus permeante posse temperari, substantia ipsa salua cum suis ac necessariis accidentibus, quorum tamen effectus interim retundantur, & refrangantur. Hæc postea fultius declarabuntur, vt iam nos quantum datur, percipere possimus, qui per Eucharistiam Christi corpus ore sumptum nostro corpori possit adiungi, cum per modum substantiæ sit in Eucharistia, vt aiebat S. Thomas, & spirituale sit, id est, spiritui potentiaque diuinæ ex omni parte subiectum quod omnes sancti & doctores volunt.

Tertia sit igitur consideratio. Quælibet res est alicubi altero ex duobus modis, vel quod aliunde illo venit, vel quod ibi tum primum incipit esse non aliunde profecta. Verbi gratia. Possum huc ignem è foco aliquo ablatum deferre. Possem similiter speculum Soli opponere, vt is coniunctis in vnum radiis, obiectum fomitem inflammet, & incipiat sic ibi esse ignis: aut etiam è silice, aliòve corpore illum excutere. Corpus itaque Christi est in Eucharistia non è cælo delabens, sed ibi incipiens esse: quia panis ac vini substantia, vt ostendemus in illud diuina omnipotentia mutatur: est porro ibidem per modum substantiæ, ita vt non sentiat, aut frangatur fractis accidentibus, neque loco concludatur, sed per eandem diuinam omnipotentiam possit, vt corporibus nostris adiungatur, esse pluribus in locis: quod fieri posse ostendimus in vniuersum, sigillatim verò, & clarius nunc aperiemus: & aduerte, quod quamuis Calvinus velit videri omnipotentiam Dei requiri in eo quem fingit modo, quo Christi corpus sit in Eucharistia, tamen idem fraudulentus impostor lib. 4. Instit. c. 10. §. 12. vult solummodo esse in Eucharistia quo ad qualitatem & vim, & idem repetit. §. 32. denique §. 5. asserit corporis Christi manducationem non esse aliam, quam fidei, neque aliam fingi posse.

Decem loca Testamenti noui quibus probatur in Eucharistia esse verum Christi corpus, cui nos adiungamur, & in cuius substantiam mutetur substantia panis, ac vini.

CAP. II.

Disturi de altissimis omnium mysteriis, Deo per membra Christi iuante, ac per eadem respiciente in er-

Testimonia
nouu Testa-
menti.

cessiones sanctissimæ Virginis Dei matris, tria simul hic ostendimus sacræ scripturæ testimoniis, in Eucharistia Christi corpus verissimum esse, in illud murari substantiam panis, ac vini, & per Eucharistiæ sumptionem corpus Christi adungi corpori nostro. Sit itaque primum testimonium continens plurima totum caput sextum Ioannis Euangelij. In eo Christus quinquies dicit se esse panem, qui de celo descendit, quinquies dicit se esse panem vitæ: aut, qui edit eum, non moritur in æternum: seu vivit in æternum, & bis ait, non mori, sed vivere in æternum, qui manducat panem, quem se esse dicit. Quinquies repetit, panem hunc esse carnem suam, aut, qui manducat hanc carnem, vivere in æternum, non mori, manere in illo denique inquit: *Caro mea verè est cibus, sanguis meus verè est potus.* Non igitur loquitur per similitudinem, qui toties idem repetit, diuersis modis repetit, adijcit verè, non per similitudinem carnem suam esse cibum & potum: ad quem tamen sumendum necessaria sit fides, & in quo spiritus in primis sit spectandus, alioquin caro sine illo nihil prodesset. Hæc namque obijciunt hæretici, vt asseuerent ibi non agi de Christi corpore, qua postea latius refellentur suo loco. Quamquam sit infiniti laboris velle ineptias omnes confutare. Vnde namque est veritas, à qua innumeris modis contingit aberrare, sicut qui iaculantur possunt signum non ferire, & in alias partes sagittam mittere infinitis viis, illud tangere vna tantum. Quamobrem, qui velit ad cuncta hæreticorum argumenta respondere, cum longissime illi recedant à veritate: idem sibi sumet, & aliis imponet immensum laborem. Porro Christus ad astruendam hanc in eo loco veritatem multa voluit concurrere, à quibus, quod proposuimus, cognosceremus. Non enim solummodo toties idem repetit: sed primo loco præmisit maximum miraculum, quo quinque panibus, & duobus piscibus satiavit hominum ferè quinque millia. Secundo, tot superaerunt fragmenta, vt duodecim cophini implerentur. Tertio, ambulauit supra mare. Quarto, haud multo post cæco nato lumen restituit, & Lazaro defuncto quadriduano vitam. Quinto, vt quidam colligunt, non longe post transfiguratus est monte Thabor. Denique maxima miracula videtur Christus in vnum prope tempus collegisse ad hanc veritatem confirmandam. Quocirca quantum ad ipsius verba, & audientes adhuc obseruanda hæc.

Primum,

Primum, quod quater eodem capite repetit, sibi credendum: sciebat enim maxima fide opus esse, ad hoc mysterium percipiendum, ideo toties exigit illam. Secundum, quater itidem dicit ad hoc mysterium credendum opus esse vt quis trahatur à Patre. Hinc ipse: *Propterea, inquit, dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à patre meo, sciebat enim, qui essent non credentes.* Tertium, Christus ad hoc mysterium corroborandum dicit ad eos qui videbantur scandalizari: *Hoc vos scandalizat: si ergo videritis filium hominis ascendentem, vbi erat prius?* Vident vt maxima miracula futura adducat, ad astruendam veritatem. Quartum, propter hunc sermonem multi ex discipulis ab eo recesserunt. Quintum, Petrus inquit, *& nos credimus, & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei.* En vt probet se credere quæ dicta sunt, ostendit se credere quod est omnino maximum, quasi fides eadem requiratur ad hoc credendum mysterium. Hic igitur de causis cuncti prorsus antiqui tradiderunt in eo sermone agi de vero Christi corpore in Eucharistia contento, quod à sumentibus percipitur: vt valde sit mirandum, quid secus in mentem venerit nonnullis. Ira vt nos, tradidère in illud caput S. Ioannis SS. Chrysostomus, Augustinus, Cyrillus, Theophylactus, Euthymius, Rupertus, S. Thomas, Nicolaus Lyranus, Dionysius Carthusianus, alibi verò Origenes homil. 6. in Numeros 5. S. Athanasius homil. in illud: *Qui dixerit verbum in filium hominis, & in Synopsi. SS. Basil. lib. 1. de bapt. cap. 3. & in reg. moral. cap. 21. Cyril. Hierosol. cathec. 4. mystag. Theophilus Alex. lib. 2. paschal. S. Epiphanius hæresi 55. Theodoretus lib. 4. historiar. cap. 11. Damascenus lib. 4. de fide. Cyprianus sermone de oratione Dominica, & lib. 1. contr. Iudæos cap. 21. & in sermone de cœna Domini. S. Hilarius libr. 8. de Trinitate. S. Ambrosius libr. 6. de Sacramentis cap. 1. & de iis qui initiantur mysteriis cap. 8. & lib. 4. de fide Cathol. 5. Hesychius lib. 6. in Leuit. cap. 22. Eusebius homil. 5. de Paschate. SS. Hieronymus ad Hedibiam, q. ij. & cap. 1. ad Ephes. Augustinus sermo. 2. de verbis Apostoli. quæst. lvij. in Leuit. & in Psal. 33. concione prima. de consensu Euangelistarum lib. 3. cap. 1. Leo sermone 6. de ieiunio, & Cassiodorus Psal. 109. Haymo, Sedulius, Primasius cap. 10. & 11. primæ ad Corinth. S. Gregor. libr. 7. Moralium cap. 4. Theodor. libr. 1. de officiis cap. 18. S. Bernard. ser. 1. in vigilia Nati. & de Paschate. S. Ignatius epistola ad*

A 5

Ephesios.

Ephesios. Patastus de corpore Domini lib. 10. & hi quide scriptores afferuntur à Sanderò: quibus addi possunt Guimundus de sacramento libr. 4. Alger. lib. 2. c. 16. Stephanus Eduenfis lib. de sacram. c. 12. Arnoldus Abbas Bonæ vallis in verbū Sitio. S. Gaudentius Episcopus Brixienfis tract. 2. S. Cæsarius Arelatenfis hom. 5. quos omnes volumus nominatim adducere, quòd è nostris quidã sunt ausi secus affirmare. Quòd si vis Conciliorū hac in re sententiã, concilium Alexandrinum plurimorū Episcoporum in epistola ad Nestorium in synodo Ephesina, & cõcilium septimum generale act. 6. in fine, Tridentium sess. 13. c. 2. idem testantur. Porro per Eucharistiã sumptã coniungi corpus nostrum cum Christi corpore, declarãt eadem Christi verba, eodem capite: *Qui manducat meã carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.* Denique panem, vinumq; mutari in eius carnem & sanguinẽ, patet: quia dicit se esse panem, carnem, sanguinemq; suam māducari, & verè esse cibum & potum: ergo panis in Christi corpus, vinum in sanguinem mutatur: nihil amplius de pane & vino, nisi species supersunt: alioquin Christi verba inter se pugnant, neque verum foret carnem suam manducari, verè esse cibum: sed hac de re infra dilucidius.

I I.

Veniamus igitur ad secundum, quod sumitur ex ipsa oratione Dominica, in qua est: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Quæ petitio nobis à Christo tradita, quamuis, ne diuinæ scripturæ, quæ omnia complecti solet, sensa coangustemus, trahi possit ad panem quo corpus ali solet, nihilominus omnino dicendum spectare Eucharistiã. Cum namque septem sint nobilissima diuinæ illius precationis postulata, & hæc sit quarta quasi cætera connectens: absurdum videtur, tam vilem rem solummodo spectare: præfertim cum plurimi sint, quibus nullo modo est opus quotidiana huiusmodi petitione, cum possideant in omnẽ vitam, nedum in diem, quo se possint abundè alere. Cum sit igitur sacramentum corporis Christi, quo diuina humanis maximè coniunguntur, & omnia Domini orationis postulata respiciant spiritum, & tres quidem primæ ipsum Dei honorem, tres vltimæ nostram salutem: petitio hæc veluti omnes complectens media interijcitur, vt sciamus hic agi de pane Eucharistiæ, in quo est diuinitas, & humanitas Christi, vinculo conuenienti copulans & diuina & humana: sed omnem tollit ambiguitatem, tum

Græcus,

Græcus, tum Hebræus S. Matthæi codex. In Græco namq; est *ὑπερσυστασιακόν*, id est, supersubstantialem, in Hebræo autem *segulla*, id est, pretiosum, eximium. At panis, quo alimur, quotidianus nihil ferè habet eximij, & pretiosi. Hic igitur petitur aliquis panis, qui omnibus præster, quin sit supra omnem substantiam. Non igitur amplius aderit substantia panis, aut alterius rei, sed illa substantia, quæ supra est omnes res creatas, corpus scilicet Christi. Hinc S. Hieronymus explicans hunc locum, *Quando ergo petimus, inquit, vt peculiarem, vel præcipuum nobis Deus tribuat panem, illum petimus, qui dicit, Ego sum panis viuus, qui de cælo descendit. Possumus supersubstantialem panem & aliter intelligere: qui super omnes substantias sit, & vniuersas superet creaturas.* Et S. Cyprianus sermone de oratione Dominica, *Panem nostrum vocamus, inquit, quia Christus noster, (qui corpus eius contingimus,) panis est. Hunc autem panem dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & Eucharistiã quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto, dum absentem & non communicantes, à cælesti pane prohibemur, à Christi corpore separerimur.* Idem docet S. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi mystagogica quinta, his verbis de Eucharistiã loquens: *Panem nostrum ὑπερσυστασιακόν, id est, super substantialem da nobis hodie, panis hic communis non est ὑπερσυστασιακός, id est, supersubstantialis, panis verò esse sanctus supersubstantialis dicitur, eo quòd substantiam animæ confirmet: panis hic non in ventrem descendit, & in secessum emittitur, sed per se totum ad corpus, & animæ vtilitatẽ distribuitur.* Et S. Ambrosius lib. 5. de sacramentis cap. 4. *Dixi vobis, quòd antè verba Christi, quod offerretur, panis dicatur, vbi Christi verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus appellatur. Quare ergo in oratione Dominica, quæ postea sequitur, ait, Panem nostrum, Panem quidem dixit, sed ὑπερσυστασιακόν, dixit, hoc est, supersubstantialem. Non iste panis est, qui vadit in corpus, sed ille panis vite aeternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit.* Hæc S. Ambr. à quo habemus de cõmuni Ecclesiæ Catholicæ sensu petitione ista cõtineri Eucharistiã, quãdo in Missa dicimus orationẽ Dominicã, precamurq; vt illa quotidie nobis detur. Deniq; S. August. idẽ sentit lib. 2. de Sermone Domini in monte, c. 12. Victorinus Afer aduersus Ariũ li. 1. & 3. dicẽs ob id nos esse substantialis cū Christo, dū sumim⁹ Eucharistiã, & substantia corporis eius adiungitur substantiæ corporis nostri. Idẽ tradit S. Athanas. lib. de Incarnatione Christi: *Docuit enim, inquit,*

n. 5.

nos, ut pasceremur in precibus nostris in hoc seculo panem etiam
 πον, hoc est, futurum, cuius primitias habemus, quia in commu-
 nione corporis Domini admissi sumus, quemadmodum ipse dixit,
 Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Hucusq; S.
 Athanasius: eadem sequuntur Venantius, Chromatius, Pe-
 trus Laodicensis, & S. Germanus Constantinopolitanus
 Episcopus in expositionibus ad orationem Dominicā, &
 Theoria rerum Ecclesiasticarum.

III.

Tertium testimonium sumitur ex illis Domini verbis
 quibus instituit Eucharistiam, & conuerti voluit substan-
 tiam vini & panis in substantiam corporis & sanguinis
 Christi, quod nos accipientes illi necessario cōiungimur:
 sunt verò illa, *Hoc est corpus meum*, quoru sententia est iuxta
 Catholicos, Hoc quod sub his speciebus conspicuis con-
 tinetur, est corpus meum. Similiter dixit accipiens calicem,
Hic est sanguis meus novi testamenti. Quæ verba proprie
 intelligenda sunt propter argumenta subiecta. Primū est,
 quod semper verba scripturæ proprie sunt accipienda, nisi
 secus aperiè appareat. Secundum, quia tota Catholica Ec-
 clesia per omnes ætates sic est interpretata, ut ostendamus.
 Tertium, quia doctrina, & sanctimonia præstantissimi viri
 sic intellexere. Quartum, quia nulla gens Christiana paulo
 notior existit, quin illa sic se intelligere protestata sit &
 verbis, & factis saltem singulis diebus festis: quod nulla in
 re sic contingit: atque ita in eundem sensum cōuenere do-
 cti, indocti, & cuiuslibet conditionis homines, ut cum de
 consensu totius orbis agemus, palàm fiet. Quintum, mira-
 cula, quæ hoc declararunt, maxima ad id nos cogunt. Sex-
 tum, figuræ, & vaticinia, quæ præcesserunt, id suadent. Se-
 ptimum carmina Sibyllarum id prædixere. Octauum, anti-
 quorum Rabinorum, qui ante Christi aduentum florere,
 id scripta ostendunt. Nonum, gentes Christiano nomini
 infensissimæ vel idem crediderunt, vel à Christianis olim
 sic creditum testantur. Hæc omnia sigillarim suis locis in-
 frà aperientur. Impij multa adducunt aduersus Ecclesiæ
 Catholicæ sensum, sed ea quous ingenio mediocri soluere
 potest, & nugis chartas inferere est extra propositum no-
 strum. Optimum namque, aiebat Paulus, est gratia stabili-
 re cor, neque ad sua delideria coaceruare sibi magistros.
 Cum Christus igitur dicat in Eucharistia esse corpus suū,
 & illud sit vnicum, nos illam sumentes sine dubio Christi
 corpori adiungimur, & in vnum corpus omnes copula-

mur.

mur. Præterea verò cum dicat, *Hoc est*, & particula, *Est*, refe-
 ratur ad substantiam, ob id enim dicitur verbum substan-
 tiuum, manifestè hinc liquet non esse ibi substantiam pa-
 nis, aut vini, sed tantum corporis Christi.

Quartum sit itaque testimonium S. Pauli 1. Cor. 10. di-
 centis, *Calix benedictionis, cui benedicimus, nōne communi-
 catio sanguinis Christi est? & panis, quem frāgimus, nōne commu-
 nicatio corporis Christi est?* Quæ verba explicans S. Ioannes
 Chrysostomus homil. 24. ad hanc epistolā scribit Paulum
 noluisse dicere *κοινωνία*, id est, participationē, sed *ἁγιασμός*,
 id est, communicationem: ut indicaret per hoc Sacramen-
 tum ita participat corpus & sanguinem Domini, ut fiant
 vnum participans & res participata, intima quadam, veraq;
 coniunctio, qua verè coniuncta sunt per incarnationem
 verbum Dei, & caro. Idem scriptum reliquere innumeri,
 quos infra adducemus. Quocirca per Eucharistiam con-
 iungimur omnes in vnum Christi corpus, quamdiu qui-
 dem permanet species illæ in nobis: postea namque rema-
 net coniunctio spiritus.

Quintum testimonium est eiusdem Pauli, dicentis, *Qui
 manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non
 diiudicans corpus Domini. & supra, Reus erit corporis, & san-
 guinis Domini*. Quibus verbis reprehenditur, qui indignè
 Eucharistiam sumit, quiq; sumet aliquando neque fide,
 neque caritate Christo coniunctus, & tum reus est corpo-
 ris, & sanguinis Domini sumit vtrumque, quia non dii-
 dicat corpus Domini, id est, facto suo non ostendit ibi esse
 Domini corpus ab aliis rebus discernendum, & honorifi-
 centissimè accipiendū, est igitur verè in Eucharistia Chri-
 sti corpus, quod vel ab indignis, neque credentibus suma-
 tur, & ob id rei sint, veluti disiecti ab ea, quæ in primis
 exigitur adhesionem spiritus, & caritatis: non igitur per si-
 militudinem est ibi solummodo Christi corpus: alioquin
 indignè sumens non esset verè reus sanguinis, & corporis
 Domini, neque opus esset ut diiudicaret ibi esse corpus
 Domini. Sic intellexere hunc locum Origenes homil. 2. in
 Palm. 37. S. Ambrosius, & Theodorus in commentariis
 ad illum cum ceteris interpretibus. SS. Basilius libr. 2. de
 Baptismo, cap. 3. Hieronymus in cap. 1. Malachiæ, Chryso-
 stomus homil. 24. in priorem ad Corinthios, homil. 83. in
 Matthæum, & 45. in Ioannem. Hesychius lib. 6. in Leuiti-
 cum, cap. 26. Augustinus lib. 5. de baptismo cap. 8. & lib. 1.

IIII.

V.

COMIA

contra Cresconium, cap. 25. & epist. ad Honoratum 120. cap. 26. denique epist. 162. Oriens præterea totus vbiçunque, vel inter Græcicas nationes, vel Syriacas in more est positum, vt S. Basilij liturgia, siue anaphora celebretur, vt habetur in illa, priusquam recitetur oratio Dominica in Missa. Quin Nicolaus Episcopus Methonensis ita cunctis Ecclesiis traditum in orbe vniuerso à Clemente Papa, Petro, Paulo, Marco, Ioanne, Andrea scribit.

VI. Sextum sit testimonium Pauli eiusdem scribentis ad eod. Cor. 6. *Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit. An nescitis, quoniam qui adheret meretrici, vnum corpus efficitur. Erunt enim, (inquit,) duo in carne vna: qui autem adheret Domino, vnus spiritus est.* En Paulus distinguit coniunctionem spiritus cum Deo, quæ maximè à nobis exigitur ab ea, per quam membra nostra sunt vna cū Christi corpore, quæ sit ipsomet Christi corpore per Eucharistiam se adiungente corpori nostro, sicut in malum sunt vnum corpus meretrix, & mæchus. Sic exponunt ea verba Pauli S. Irenæus, Cyprianus, Chrysostomus, & alij.

Iren. lib. 5. c. 6.
aduer. heres.
Cyp. lib. 3.
testimo.

VII. Septimum sumitur ex illis verbis Pauli eiusdem scribentis ad Ephesios, gentes esse cohæredes concorporales, & participes promissionis eius in Christo Iesu per Euangeliū. Non modò igitur sancti sunt in Christo Iesu cohæredes per fidem & caritatem, & participes gloriæ, sed concorporales corporis eiusdem per Eucharistiam, vt inter alios interpretatur S. Cyrillus Alexandrinus lib. II. cap. 26. in Ioannem.

VIII. Octauum est ex eadem epistola, in qua Paulus ait de gentibus & Hebræis loquens, quòd in vnum corpus conuenerint ex adiunctione corporis Christi: *Ipsè (ait de Christo) est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceris soluens, inimicitias in carne sua: legem mandatorum decretis euacuans, vt duos condat in semetipso in vnum nouum hominem, faciens pacem, vt reconciliet ambos in vno corpore Deo.* En Paulus apertè ait, gentes, & Hebræos factos hominem vnum, eumque nouum in vno corpore Christi: quod per Eucharistiam fieri tradit inter alios hunc explicans locum S. Cyrillus Alexandrinus.

IX. Nonum testimonium est ex eadem epistola, in qua sic S. Paulus: *Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit, & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam: quia membra sumus*

corporis

corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Hæc Paulus, apertissime, asserens nos esse membra de carne & ossibus Christi, vt illi adiungamur veluti vxor viro, & per hoc Ecclesia, & Christus sint duo in carne: sic explicant hunc locum referentes ad Eucharistiam S. Irenæus, Methodius martyr, vt supra li. I. retulimus, Chrysostomus, & Augustinus, quæ latius capite de similitudinibus enucleabuntur.

Iren. lib. 5.
cap. 6.

X. Denique, vt finem faciamus, in Eucharistia corpus esse verum Christi, cui nos adiungamur, & per quod vnum corpus verè efficiatur, vt S. Cyrillus Alexandrinus, Chrysostomus, Nicolaus Episcopus Methonensis, & alij scribunt, permanente illo intra nos, quamdiu species consistunt, mox intima vi spiritus deriuati à corpore Christi, probant toties repetitæ similitudines à Paulo, nos esse vnum corpus, sic namque ille scribit ad Romanos, Corinthios, Ephesios, Colossenses. Quam coniunctionem fieri non modò per spiritum fidei, caritatis baptismi, sed etiam per ipsummet vnam Christi corpus re vera sumptum in Eucharistia, transmutato pane & vino in eius substantiam, probant innumera Patrum sanctorum, & doctissimorum monumeta, Sibyllinorum versuum oracula, similitudines, & rationes, quæ sigillatim suis locis infra adducemus, ne sæpius eadem repetamus. Sic enim Paulus ad Romanos. *Multi vnum corpus sumus in Christo.* & ad Corinthios, *Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro.* & ad Ephesios, *Vnum corpus, vnus spiritus, sicut vocati est in vna spe vocationis vestra. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus, & pater omnium.* En vt distinguit vnitatem corporis ab vnitatem spiritus, fidei, baptismi: & mox cum multa enumerat Ecclesiæ à Christo concessa, ait ea data in edificationem corporis Christi, cuius Christus sit instar capitis, & ad Colossenses inquit, *Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia. & Ipse est caput corporis Ecclesia, qui est principium, primogenitus ex mortuis: vt sit in omnibus ipse primatum tenens, qui in ipso cõplacuit, omnem plenitudinẽ inhabitare, & mox, Quia in ipsa inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & estis in illo repleti.* Nunc audiamus sanctissimorum Apostolorum, Patrum, Doctorumq; testimonia, quibus idẽ clarissimè nobis aperitur, & explicatur. Hoc namq; est mysteriũ,

Rom. 12.
1. Cor. 12.
Eph. 1. 2. 4. 5.
Col. 12.

quod

Cyrl. Alex. lib. 11. c. 27. in Ioan. Hil. li. 8. de Tri. Chryf. in litur. Iren. lib. 5. cap. 6. Cypr. epi. 63. vel 3. lib. 2. & 75. vel 1. li. 6.

quod Paulus vocat ad Colossenses, scribens absconditum à sæculis & generationibus, sed manifestatum sanctis eius, & ad Ephesios, aliis generationibus dicit non agnitum, sicut est reuelatum sanctis Apostolis eius, & Prophetis in spiritu: quod adnotarunt optimè SS. Dionysius Arcopagita, Irenæus, Cyprianus, Cyrillus Alexandrinus, & Hierosolymitanus, Hilarius, Chrysostomus, Germanus, & alij multi, vt ostendemus.

Secunda classis testimoniorum, quibus probatur in Eucharistia esse verum Christi corpus, & sanguinem, in qua transeant panis ac vinum, cuius sumptione nos verè adiungimur in vnum corpori Christi. Constat hæc classis ex Apostolorum, Sanctorum, Doctorumque institutis, & dictis.

C A P. I I I.

Luc. 22. 1. Cor. 12. Testimonia Apostolorum & Patrum.

Chryf. homil. 27. 1. ad Cor. August. epist. 59. ad Paul. Strab. de Eccl. offi. cap. 20. Humb.

CHRISTUS iussit Apostolis, vt quod ipse fecisset in Eucharistia, & ipsi facerent, testibus SS. Luca, & Paulo. Ne dicamus igitur Apostolos Domini mandata neglexisse: id fecere, neque ipsi modò, sed ex eodem mandato cuncti sacerdotis. Hinc Actorum cap. 2. habetur de Christianis, *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus*, in Græco est *την κοινωνίαν, καὶ τῆν κλάσιν τῆς ἄρτης, καὶ ταῖς προσευχαῖς* cum additione articuli, *τῆ τῆς αἰς*, qui verbis adiungit emphasim, quasi dicas illam communicationem, illam fractionem panis illas preces. Quamobrem SS. Chrysostomus, Augustinus, Proclus, Ionas Aurelianensis, & hos secuti Strabus, Humbertus Abbas Syluæ candidæ, ac Petrus Trecentis, hæc referunt ad Eucharistiam omnia. Similiter, quod habetur cap. 13. Antiochiæ contigisse, vt ibi essent doctores, & Prophetæ, Barnabas, Simon, Lucius, & Manahen, *& ministrantibus illis Domino, & ieiunantibus, dixi Spiritus sanctus, Segregate mihi Paulum, & Barnabam*, Græcè est, *λεῖπεργέντων*, id est, liturgiæ celebrantibus, siue litantibus, hoc namque verbo S. Lucas, qui Apostolica acta descripsit, sacrificium designat in Euangelio, cū loquitur de Zacharia Propheta. Ob id Metaphrastes in vita SS. Pauli, & Petri, hoc verbum refert ad Eucha-

ritiam.

ritiam, & Græci omnes Eucharistiæ consecrationem, siue sacramentissimā Missam vocant liturgiā. Eodem spectat, quod S. Lucas cap. 20. inquit, *Cum conuenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis Troade*. Græcè est, *συνηγμένων*, id est, ad synaxim venientibus, siue collectam. Atq; ita hunc locū pertinere ad Eucharistiam tradunt SS. Augustinus, Beda, Strabus, & Græci synaxim passim vocant conuentū ad Eucharistiam sumendam. Igitur non modò Apostoli, sed etiam è Christi iussu ceteri sacerdotes Eucharistiæ institutionem retinere: quod & Corinthiis se tradidisse Paulus apertissimè testatur: *Quod & tradidi vobis*, ait: subiicit tamen continuò, *Cetera, cum venero, disponam*. Nam sicut Christus, vt apparet ex Euangelistis, sermonem aliquem de rebus diuinis fecit, antequam conficeret Eucharistiam, & gratias egit, deinde verò hymnum dixit, sic Apostoli instituerunt vt ante Eucharistiæ consecrationem sermones multi præmitterentur, & post eam multi etiam subiicerentur. Quamobrem sicut integræ ac totius Missæ ritus habentur à cunctis nationibus seorsim scripti, sic illius multas partes in antiquissimis scriptoribus legere possumus, vt apud SS. Dionysium lib. de Eccles. Hierar. cap. de synaxi, Iustinum in Apologia ad Antoninum, vbi ait acclamante omni populo confici Eucharistiam, & in synaxi lectiones ex Prophetis & Apostolis recitari consueisse. Tertullianum in Apologetico c. 39. S. Cyprianum sermone 6. de oratione Dominica, SS. Cyrillum Hieroso. catechesi mystag. S. Chrysostomum hom. de Eucharistia, & de natura Dei. Augustinū epist. 57. ad Dardanum, & 120. ad Honoratum, 156. ad Probam, lib. de spiritu, cap. 11. lib. 2. de bono perseverantiæ, cap. 13. Hier lib. 3. contra Pelagianos. sed pro varietate gentium, locorū, temporūque, tum ipsi Apostoli, tum successores eorū primarij Episcopi diuersis id modis instituerunt, ac multos ritus sanxere. atque hoc est, quod Paulus ait, *Cetera, cum venero, disponam*. vt interpretatur Augustinus. Sed tamen omnes retinere, quæ pertineat ad essentiā sacramenti, vt est forma verborum vna. retinere similiter omnes clarissimam testificationem eius rei, quæ est nobis præ manibus, nimirum panem ac vinū mutari in corpus & sanguinē Christi, & per eius sumptionē nos in vnū corpus Christi cōiungi.

Huiusmodi sit itaque primum testimonium S. Iacobus primus fuit Episcopus Hierosolymorum cōstitutus à Pe-

Pars 11.

B

tro,

tro, ut videbimus. Hic priusquam dispergerentur Apostoli & discipuli in orbem terrarum ad Euangelium disseminandum, Hierosolymis Eucharistiam conficere solebat, illique S. Stephanus hac in re veluti diaconus ministrabat. testatur hoc S. Ignatius sic ad Heronem suum diaconum scribens: *Nihil sine Episcopo agitur: sacerdotes enim, sunt tu vero minister sacerdotum, illi baptizant, sacra faciunt, ordinant, manus imponunt, tu vero ministras eis, ut Hierosolymis S. Stephanus Iacobo, & presbyteris, & ad Trallianos: Quid diaconi, inquit, sunt, nisi imitatores angelicarum virtutum, ministrantes ministerium purum, & immaculatum, ut S. Stephanus B. Iacobo, & Timotheus ac Linus, Paulo, & Anacletus ac Clemens Petro? Quam obrem, quae dicitur Liturgia, siue Missa S. Iacobi, merito haberi debet omnium vetustissima, & de sententia omnium Apostolorum confecta, quod illi ante necem S. Stephani Hierosolymis haud discesserint, eaque sit ille usus ministrante S. Stephano, ut ait S. Ignatius, dum sacra faceret. Scripta porro illam traditamque a S. Iacobo, praeterquam quod Oriens totus, ac Graeci testantur, canon trigessimus secundus Trullanus eorum, qui sub nomine sextae synodi circumferuntur, decernit, scribit praeterea Sanctus Proclus Episcopus Constantinopolitanus, & Nicolaus Methonensis. In illa autem Liturgia sic habetur: *Lectores admonent populum (ut dicat) Christus Deus noster progreditur, ut immoletur, ac detur in cibum fidelibus. Deinde sacerdos orat, ut Spiritus sanctus (haec sunt eius verba) sancta, & bona, & gloriosa praesentia sua sanctificet, & efficiat hunc panem corpus sancti Christi sui, & calicem hunc pretiosum sanguinem Christi sui, & postea in communicatione ait ad sumentes Eucharistiam, Gustate, & videte quod benignus est Dominus, qui in partes distributus, ac non diuisus, & fidelibus imperitus, nec consumptus est. Haec ipsa Liturgiae verba: quid clarius ad testificationem tantae veritatis? Christus datur in cibum fidelibus, e pane efficitur corpus Christi, e vino sanguis a Spiritu sancto, in partes distribuitur, neque diuiditur a nobis per Eucharistiam sumptus. Quae sane singula significant Christi corpus esse ibi non per irradiationem dumtaxat substantialis qualitatis, sed ipsum per seipsum, ille panis efficitur corpus Christi, non ait, accipit tantum qualitatem substantialem a corpore defluentem, Christus progreditur, immolatur, datur, non qualitas, vis spiritusve illius solum.**

Sequenti anno a morte S. Stephani, ut colligit in Anna-

libus

libus Ecclesiasticis noster Celsus Baronius, S. Philippus baptizauit eunuchum Candacis Reginae Aethiopiae: is vero late Christi cultum disseminauit in Aethiopia, ut scribunt SS. Irenaeus, Hieronymus, Cyrillus Hierosolymitanus, & cum his Eusebius, & Nicephorus. Aethiopes itaque profertur & suam Liturgiam propria lingua scriptam, quam dicunt ab Apostolis se accepisse. In illa sic sacerdos ad Christum, *Benedic, sanctifica, munda, & transfer panem hunc in carnem tuam immaculatam, & vinum hoc in sanguinem tuum pretiosum.* Rursus cum proponit Eucharistiam adorandam, inquit, *Hoc est corpus sanctum, honoratum, & vitale Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, quod datum est in remissionem peccatorum, & ad vitam aeternam consequendam verè sumētibz ipsum. Amen. Hic est sanguis Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, qui datus est in remissionem peccatorum, & ad vitam aeternam consequendam verè sumentibus ipsum. Amen. Verè hoc est corpus, & hic est sanguis Emanuel Domini nostri. Amen. Credo, credo, credo, ex hoc nunc, & usque in saeculum. Amen.* Quid cupias illustrius his verbis ad id, quod dicimus, comprobandum?

Habetur tertia Liturgia Syriaco sermone conscripta, qua Chaldaei, & totus Oriens usque ad extremas terras utitur cum anaphora diui Basilij vertit illam linguarum peritissimus Andreas Masius. In ea sic habetur, *Inquit sacerdos, Veniat sanctus Spiritus tuus super nos, & super haec, quae proposuimus dona, & sanctificet ipsa. & mox, Et efficiat panem istum corpus gloriosum Domini Dei nostri Iesu Christi. ac deinde, & calicem hunc sanguinem pretiosum Domini Dei regnantis super omnia Iesu Christi. & post haec. Nos autem, qui de vno pane vitae, & calice redemptionis accipimus, quo inter nos aduenimus, dignare communicatione Spiritus sancti. Viden' ut tres Liturgiae tribus diuersis linguis conscriptae, a populis remotissimis ex ipso Apostolico tempore receptae idem nobis testentur? Nulla potest hic esse fraus, & conclusio.*

Audi quartam, quae, ut diximus, nonnullos ritus habet a sancto Chrysostomo, & celebratur a Concilio sexto, de quo supra Proclo, & Nicolao, Graecisque omnibus. In ea sic sacerdos ait ad Deum, *Ut mittas Spiritum sanctum tuum super nos, & super haec apposita munera: & fac panem istum quidem pretiosum corpus Christi tui, & quod est in calice isto pretiosum sanguinem Christi tui. Amen, permutans sancto Spiritu tuo. Amen.*

B 2

En

III.

IIII.

En igitur, ut quatuor Liturgiæ, quæ sunt conscriptæ Hebraico, Æthiopico, Syriaco, & Græco sermone, omnes in vnum consentiant panem vinumque transferri, mutari in corpus & sanguinem Christi, verè è pane & vino fieri corpus & sanguinem Christi, qui à nobis sumatur totus, non diuisus.

V.

Restat Latinæ linguæ Liturgia, quam Petrus tradidit, ut Græci ipsi testantur, si quis forsan testimonia Latinorum repudiet, Germanus & Proclus Episcopi Constantinopolitani, Nicolaus Methonensis, Cabasilas, Simeon Metaphrastes in vita S. Petri, ut omittamus Pontificum nostrorū dicta, Isidori, Bedæ, Albini, & aliorū. Certū namq; est, quod Apostoli omnes orbem terrarum peragrantes sacrificabāt (inquit S. Epiphanius libro tertio hæretici septuagesima nona) & constituebant Episcopos, qui, ut præmissimus, quod infferat Christus, Eucharistiam conficerent, atq; in Latina liturgia habetur idem, quod in superioribus. sic namq; dicimus, *Quam oblationem tu Deus in omnibus, quasumus, benedictā, ascriptam, ratā rationabilem, acceptāque facere digneris, ut nobis corpus, & sanguis fiat dilectissimi filij tui Domini nostri Iesu Christi.* Hæc in illa, in qua post hostiā consecratā passim dicitur esse corpus in ea, & sanguis Iesu Christi. Quin Guitmundus Episcopus Auerfanus, qui ante annos quingentos floruit, scribit in toto propè orbe Latino inter Epiphaniā & Septuagesimam quadā die Dominica solitā cantari hanc præfationem, *Æterne Deus, & tibi hanc immolationis hostiam offerre, quæ est salutifera, & ineffabile diuina gratia sacramentū, quæ offertur à plurimis, & vnū corpus Christi sancti Spiritus infusione perficitur. Singuli accipiunt Christū Dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur, sed integrū se præbet in singulis: propterea ipsi, qui sumimus communionem huius sancti panis, & calicis, vnum Christi corpus efficimur.* Hæc ibi, quæ ne suspiceris non antiquissima, habetur in rituali Ambrosiano. En igitur, ut sacratissime Missæ apud omnes nationes diuersis linguis traditæ inter remotissimos populos idem cōtineant. Quid ad hæretici dicent, nisi quod spurcissimi & impudentissimi nebulones Calvinus & Lutherus? errasse Apostolos, Patres, ac maiores nostros.

Audi nunc quid sanctus Andreas eadem de re dicat, ut videas omnium rerum mirificum consensum. Eius acta habentur Græcè, quæ refert Metaphrastes à Diaconis

Achaia

Achaia scripta antiquissima eo ipso tempore, quo vixit ille, & occisus est. Nam cum exigeret ab Apostolo sanctissimo Ægeas Achaia proconsul, ut diis sacrificaret, respondit hæc ille, *Ego omnipotenti Deo quotidie immaculatum agni sacrificio. & mox, Qui cum sit verè sacrificatus, & verè à populo carnes eius manducata, integer perseverat, & viuus.* Hæc sanctus, à quo cū peteret Ægeas, quomodo hæc fieri possent, cum dissidentia videantur manducari carnes agni à populo, integrumque agnum permanere, & viuum, tormentaq; ni id explicaret, minaretur, respondit, nō posse percipi sine fide in Christum. Obserua autem verba Apostoli esse eadem propè cum verbis liturgiæ sancti Iacobi, quæ supra protulimus. Hucusq; igitur Apostolorum testimonia per vnanimem cōsensum liturgiarum, nationum, linguarūque diuersarū scriptis consignata, & posteris tradita. Nunc more nostro ordinem temporum seruantes videamus aliorum Sanctorum Doctorūque dicta, testificantia verum Christi corpus esse in Eucharistia, quod nos sumamus, in vnumque sine vlla confusione substantiarum aut personarum coniungamur.

Ac primus sit S. Ignatius, qui viuente Christo fuit, & cū Apostolis est versatus, & ab iis Episcopus Antiochia constitutus, sic igitur ille, ut refert Theodoretus, de hæreticis quibusdam loquens, *Eucharistias, ait, & oblationes nō admittunt, quod non confiteantur Eucharistiam esse carnē Saluatoris, quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pater sua benignitate suscitauit.* Et idē rursus ad Philadelphienfes, ut ostendat coniunctionem, quæ ex Eucharistia sumpta nascitur, *Rogo vos, ait, ut instetis vni fidei, vni predicationi, vna Eucharistia vntes. Vna est caro Domini Iesu, & vnus eius sanguis, qui pro nobis effusus est, vnus etiam panis pro omnibus cōfractus, & vnus calix totius Ecclesie.* Viden' ut hortetur nos esse fidei vnus, quia in vnā carnem Christi coniungimur, distinguens alterum ab altero? Nunc attende ad S. Pauli discipulū S. Dionysium Areopagitam, quem Sanctus Gregorius venerabilem & antiquam patrem vocat. sic igitur ille, *Hæc etiam, inquit, considera positus in diuino altari veneratione dignis signis, per quæ Christus & signatur, & percipitur, sine mora est præsto, sanctorū enumeratio, quæ declarat coniunctionē indiuiduam adhesionis celestis, sacraq; eorum cum illo.* Audinus ut cōspicuas species, siue signa, Christus non modò signetur, sed etiam percipiatur? Hinc idem sic alloquitur, *O diuissimum ò sa*

VII.

B 3

crojan

rosanctum sacramentum, obducta tibi significantium signorum
operimenta dignanter aperi, & perspicue nobis fac appareas, no-
stris que spirituales oculos singulari & aperto tuae lucis fulgore
impi. Intellexisti in signis illis, non amplius substantia o-
periri ipsum Christum, ne dicas caelo tantum contineri: est
sub illis operimentis. Alloquitur sacramentum sacerdos,
veluti rem quae audiat, diuinissimam vocans, quae ibi adsit,
ne dicas alloqui imaginem per quam nostra mens caelum
respiciat, in quo sancti esse creduntur. Rursus idem paulo
post: Pontifex, ait, quod hostiam, salutarem, quae supra ipsum
est, litet, se excusat, ad ipsum exclamans: Tu dixisti, hoc facite.
En ipse est ibi, qui dixit, hoc facite: ipse est igitur, non fi-
gura ipsius. Audi nunc de coniunctione quid mirabiliter
dicat eodem loco: Quid enim Iesu diuino verbo est unum, &
simplex, atque occultum, humanitatis nostrae assumptione ad id,
quod concretum est, & videtur sine mutatione pro sua in nos be-
nignitate, & humanitate profectum est, & nostri secum commu-
nionem, quae unum efficit, atque coniungit, benignè procurauit, ea,
quae in nobis humilia sunt, connectens perfecte cum ipsis suis, quae
sunt diuina maximè, si modò etiam nos, ut membra cum corpore,
sic cum eo cohareamus, & connectamur integrè, vitæ diuinæ
similitudine, & perturbationibus interitum afferentibus mortui
ad diuina maximèque valentia membra apti simus, & cum ipsis
nos conglutinemur. Hæc ille, distinguens coniunctionem
caritatis ab Eucharistiæ coniunctione. Hanc perfectam
vocat illam non ita, quamuis ad hanc necessarium sit cari-
tatis vinculum, ut simus membra non infirma, & mor-
tua, sed valida, & viuæ.

IX.

Sequitur ætate proximus sanctus Iustinus, cuius sunt
hæc in Apologia ad Antoninum: Eucharistiæ faciente præ-
fecto, & acclamante omni populo, vocati à nobis diaconi dant
unicuique presentium participare à pane, vinoque, & aqua
Eucharistiæ effectis, & absentibus mittunt: & alimentum hoc
à nobis vocatur Eucharistiæ, quam nulli alij participare licet,
quam credenti vera esse, quae traduntur à nobis, qui sit ablutus à
lauacro, quo remittuntur peccata, & renascitur homo, viuatque
ut Christus præscripsit. Neque enim ut communem panem, ne-
que ut communem potum hæc sumimus, sed quemadmodum ver-
bo Dei caro factus est Iesus Christus Saluator noster, & carnem
& sanguinè habuit pro salute nostra, sic per preces verbi ab ipso
traditi Eucharistiæ factam alimentum, è quo carnes & sanguis
noster per immutationem aluntur, edocti sumus esse carnem Iesu

Iustinus,

Christus, qui pro nobis caro factus est. Hæc sanctus Iustinus, aper-
tissime asserens per preces verbi à Christo traditi Eucha-
ristiam esse factam carnem Christi incarnati, neque sumi
ut communem panem & potum. Ait item carnes nostras
aut, & immutari per Eucharistiæ sumptionem, propter vim
scilicet, quæ carnis immittit ad resurgendum.

Vixit eodem tempore cum sancto Iustino Irenæus san-
cti Polycarpi discipulus, qui sic: Vanum, inquit, omnimodò qui
vniuersam Dei dispositionem contemnant, & carnis salutem ne-
gant, & regenerationem eius spernunt, dicentes non eam capace[m]
esse incorruptibilitatis: sic autem secundum hæc, videlicet nec Do-
minus sanguine suo redemit nos, neque calix Eucharistiæ commu-
nicatio, neque panis, quem frangimus, communicatio corporis eius
est: sanguis enim non est, nisi in venis, & carnis, & reliqua quae
est secundum hominem substantia, quae verè factum verbum Dei,
sanguine suo redemit nos. Quemadmodum, & Apostolus ait: In
quo habemus redemptionem per sanguinem eius, & remissionem
peccatorum: & quoniam membra eius sumus, & per creatu-
ram nutrimur: creaturam autem ipse nobis præstat, Solem suum
oriri faciens, & pluens quemadmodum vult, cum calicem, qui est
creatura, suum sanguinem, & cum panem, qui est creatura, suum
corpus confirmavit, ex quo nostra auget corpora. Quando igitur
& mixtus calix, & fractus panis percipit verbum Dei, fit Eucha-
ristia sanguinis & corporis Christi, ex quibus augetur, & consti-
tuitur carnis nostrae substantia, quomodo negant carnem capace[m] esse
donationis Dei, qui est vita aeterna, quae sanguine & corpore Chri-
sti nutritur, & membrum eius, quemadmodum & B. Apostolus ait
in ea quae est apud Ephesios epistola, quoniam membra sumus cor-
poris eius de carne eius, & de ossibus eius: non de spiritali aliquo
& inuisibili homine dicens hæc (spiritus enim carnem & ossa non
habet) sed de ea dispositione, quae est secundum hominem, quae ex
carne, & nervis, & ossibus consistit, quae de calice, qui est sanguis
eius, & de pane, qui est corpus eius, augetur? & quemadmodum li-
gnum vitis depositum in terra suo fructificat tempore, & granum
tritici decidens in terram, & dissolutum multiplex surgit per spiritum
Dei, qui continet omnia: quae deinde per sapientiam in usum hominum
veniunt, & percipientia verbum Dei Eucharistiæ sunt, quod est
corpus & sanguis Christi: sic & nostra corpora ex ea nutrita, &
reposita in terra, & resoluta in eam, resurgent suo tempore, verbo
Dei resurrectione eis donante in gloriam Dei patris. Hucusque
S. Irenæus clarissime hæc contestans. Primum, Eucha-
ristiam esse communicationem corporis, & sanguinis, qui est

X.

Lib. 3. cap. 2.

B 4

in

in venis, & caruibus, & substantia hominis: non igitur figura. Secundum, nos esse membra Christi, qui confirmavit panem, vinumque; Eucharistiae esse corpus & sanguinem suum, quo nostra corpora augeantur: nimirum quo ad vim carnibus nostris commissam ad resurgendum, ut postea exponit. Tertium, calicem mixtum, & panem fractum verbo Dei fieri Eucharistiam sanguinis & corporis Christi, quo nos nutriamur & augeamur, & consistamus, ut membra eius. Quartum, repetit ob Eucharistiam nos esse de carne & ossibus Christi non modo quo ad spiritum, sed etiam quo ad carnem, nervos, ossa. Quintum, repetit vinum & panem verbo Dei fieri Eucharistiam, quam dicit esse corpus & sanguinem Christi, quo nos nutriti vim sumamus ad resurgendum. Quis apertiora quaerit? Audi iterum eundem: *Quomodo autem, inquit, constabit eis eum panem, in quo gratia acta sint, corpus esse Domini sui, & calicem sanguinis eius, si non ipsum fabricatoris mundi filium dicant, id est, Verbum eius, per quod lignum fructificat, & defluunt fontes, & terra dat primum quidem fenum, post deinde spicam, deinde plenum triticum in spica? Quomodo autem rursus dicunt carnem in corruptionem Deo venire, & non percipere vitam, quae a corpore Domini & sanguine alitur? Ergo aut sententiam mutant, aut absterneant offerendo quae praedicta sunt. Nostra autem consonans est sententia Eucharistiae, & Eucharistia rursus confirmat sententiam nostram. Offerimus enim, & quae sunt congruenter eis, communicationem & unitatem praedicantes carnis & spiritus. Quemadmodum enim qui est a terra panis percipiens invocationem Dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia ex duabus rebus constans, terrena & caelestia: sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia. Hucusque Irenaeus, clarissime scribens constare panem & vinum, in quo gratiae sunt actae, esse corpus & sanguinem Christi. Secundo loco ait, ob id probari Christum esse filium Dei, qui cuncta fabricatur, & regit: quod absurdissime diceretur, nisi re vera esset in Eucharistia corpus Christi, sed tantum per similitudinem aut figuram, quantumvis sublimem: necesse est ibi adsit ita, ut per hoc sequatur opus esse eadem omnipotentia Dei, qua mundus est conditus, & gubernatur: sic namque argumentatur sanctus, nisi insulsum velimus eum vocare. Tertio addit, carnem nostram ali corpore & sanguine Christi, atque ideo resurgere: ergo si aiatur corpore, & sanguine Christi, & in Eu-*

charistia

Lib. 4. cap. 34.

charistia est illud. Quarto adicit Eucharistiam congruere resurrectionis sententiae, & contra declarat in quo sit congruentia: quia in Eucharistia sunt duo, primum communicatio, deinde unitas carnis & spiritus: ergo Christi caro & spiritus simul nobis primo communicatur, atque ita unitur. Quinto repetit Eucharistiam non esse communem panem, sed rem constantem e duobus, carne, & spiritu, sicuti nos quo ad utrumque resurgemus. Hic quis curet refellere ineptias haereticorum? quis illorum stoliditatem non execretur?

Sancti Irenaei tempora attigit Clemens Alexandrinus, cuius haec sunt verba: *Ideo autem Ecclesia* (ait ille loquens de Christiano, qui in doctrina Christi sit adhuc infans) *lac non habuit, quod lac esset, hic infantulus pulcher, & appositus, scilicet corpus Christi novum cœtum verbo nutriens, quem dominus ipse carnali labore peperit, quem ipse fasciis alligavit dominus pretioso sanguine. O sanctas secundinas, & partum sanctum, o sanctas fascias. Verbum est omnia infanti, & pater, & mater, & pedagogus, & altor. Comedite, inquit, meam carnem, & bibite meum sanguinem. Hac apposita & convenientia alimenta suppeditat nobis dominus, & carnem praeberet, & effundit sanguinem, & ad incrementum nihil deest infantulis. O admirabile mysterium: veterem & carnalem nos iubet exuere corruptionem, quemadmodum & vetus nutrimentum. Alit autem novos Christi dietae effectos participes, illum vult, si fieri potest, recipientes in nobis ipsis reponere, & Salvatorem intra pectus comprehendere, ut carnis nostrae affectiones integras incorruptasque reddamus. An non vis sic intelligere, sed fortasse communius? hoc quoque audias. His dictis ostendit Clemens corpus Christi nobis esse, lac, sanguinem ipsius esse fascias secundinas, (quibuscum veluti duplici carne vestiti interdum nascuntur infantes) carnem & sanguinem esse nobis alimenta & incrementa, quibus veterem, & carnalem exuamus corruptionem, recipi, reponi, comprehendere, quantum fieri potest (neque omnino potest) intra nostra pectora Salvatorem, ut carnis nostrae affectiones integras incorruptasque reddamus. Eorum vero Christi verborum, Comedite, & bibite, sententias alias ab hac communiores dicit, quod haec sit propria & germana.*

Eadem qua Clemens, aetate Tertullianus quamvis iunior fuit, qui sic libro de resurrectione: *Caro, ait, corpore & sanguine Christi vescitur, ut & animo de Deo saginetur. Et*

XI.
Strom. lib. x.

XII.

B 5 vt

vt distinguit coniunctionem spiritus, quod est animam imaginari de Deo, à coniunctione corporis, quod est carnem corpore & sanguine Christi vesciri: & alibi hortans feminas Christianas ne gentilibus nubant hoc argumento innititur, quod earum maritis prodenda erunt Christi sacramenta pertinentia ad Eucharistiam, quod illi solum credent esse panem qui apparet in Eucharistia panis. *Non sciet, ait, maritus, quid secreto ante omnem cibum gustes: & si sciuerit, panem, non illum credet esse, qui dicitur.* Hæc ille: aduerte autem duo: primum, vulgatissimum fuisse olim apud Gentiles à Christianis sub specie panis comedi carnes, & ob id habitos Christianos abominationi, vt ostendemus: quamuis nostri conarentur è maiorum præscripto mysteria tanta celare, ne sanctum canibus darent, & proijcerent margaritas ante porcos. Secundum, dicit à Tertulliano, *panem credent, non illum, scilicet Christum, qui dicitur, vt intelligas re vera non fuisse Eucharistiam panem, quamuis diceretur, ac sæpius dicatur ob eam causam, quod omnia panis accidentia retineat nulli subiecto inhærentia.*

XIII.

Sanctus Hippolytus martyr æqualis Tertulliano fuit, is autem libro de consummatione mundi, inquit: *Ecclesiarum ades sacra, tugurij instar erunt, pretiosumq; corpus & sanguis Christi non extabit in diebus illis, liturgia extinguetur.* Hæc ille, aperitissime signans Antichristi præcursores Protestantes.

XIII.

Proximus sequitur Origenes, qui sic contra Celsum: *Quocirca, ait, Celsus Dei ignarus, gratias demonibus reddat, nos vero creatori omnium Deo gratias agentes, & pro collatis eius in nos beneficijs actis gratijs, & oblati panibus vescimur: qui vtique per preces efficiuntur corpus quoddam sanctum, & sanctificans eos, qui sano proposito & mente illo vtuntur.* Et rursum: *Quoniam vitam pane & poculo fruere, manducas & bibis corpus & sanguinem Domini, tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur.* Et alibi: *Notis, qui diuinis mysterijs interesse consueuistis, quomodo cum suscipitis corpus Domini cū omni cautela & veneratione seruatis, ne ex eo parū quid decidat, ne consecrati muneris aliquid dilabatur: reos enim vos esse creditis, & recte creditis, si quid inde per negligentiam decidat.* Rursum idē: *Tunc in enigmate mīna erat cibus, nūc autē in specie caro verbi Dei, & verus cibus, sicut ipse dicit: Caro mea verē est cibus.* Hæc Origenes, in cuius dictis est obseruandum, quod quoties species enigmati opponitur, est veritas ipsa: aut dicit in specie, ob speciem panis.

Paulo

Paulo post Originem floruit sanctus Cyprinus, qui sic epist. 11. siue 15. lib. 1. *Contra Euangelij legem, contra vestram quoque honorificam petitionem, ante actam penitentiam, ante exomologesin grauissimi atque extremi delicti factam, ante manum ab Episcopo & clero in penitentiam impostam offerre lapsis pacem, & Eucharistiam dare, id est, sanctū Domini corpus profanare audeant, cum scriptum sit: Qui ederit panem, aut biberit calicem Domini indignē, reus erit corporis & sanguinis Domini.* Et epist. 56. *Parare se debent milites Christi, considerātes idcirco se quotidie calicem sanguinis Christi bibere, vt possint & ipsi sanguinem propter Christum fundere.* Et libro de lapsis: *Sanctificata ora cælestibus cibis post corpus & sanguinem Domini profana contagia, & idolorum reliquias respuerunt.*

XV.

Extant S. Cypriani antiquissimi & sanctissimi scriptoris sermones aliquot, in quibus hæc habentur libro de cœna Domini: *Consumpto agno, quem antiqua traditio proponebat, consumptibilem cibū magister apponit discipulis: nec iam ad elaborata impensis, & arte conuiuia populi incitantur: sed immortalitatis alimonia datur, à cōmunibus cibis differens, corporalis substantia retinens speciem, sed virtutis diuina inuisibili efficientia probans adesse presentiam.* Et mox: *Manducauerant & biberant de eodem pane secundum formam visibilem: sed ante verba, illa cibus ille cōmunis tantum nutriendo corpori cōmodus erat, & vita corporali subsidium ministrabat.* Sed ex quo à Domino dictū est: *Hoc facite in meam cōmemorationem, hæc est caro mea, & hic est sanguis meus: quotiescumq; his verbis, & hac fide actum est, panis iste supersubstantialis, & calix benedictione solenni sacratus, ad totius hominis vitā salutemq; proficit, simul medicamentū, & holocaustum ad sanandas infirmitates, & purgandas iniquitates existens.* Et rursum: *Panis iste, quem Dominus discipulis porrigebat, nō effigie, sed natura mutatus, omnipotētia verbi factus est caro: & sicut in persona Christi humanitas videbatur, & latebat diuinitas: ita sacramento visibili ineffabiliter diuina se infudit essentia, vt esset religioni circa sacramēta deuotio, & ad veritatē, cuius corpus & sanguis sacramēta sunt, sincerior pateret accessus, vsque ad participationē Spiritus: non quod vsque ad substantialitatem Christi, sed vsque ad societate germanissimā eius hæ: vnitas peruenisset.* Idem libro de orat. Domini. *Quomodo dicimus, Pater noster, quia intelligentium & credentium pater est: sic & panem nostrum vocamus, quia Christus noster (qui corpus eius cōtingimus) panis est. Hunc autem panem dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidie ad cibū salutis*

XVI.

accipimus;

accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto, dum absentis & non communicantes, à caelesti pane prohibemur, à Christi corpore separemur, ipso predicante & monente, Ego sum panis vitæ qui de caelo descendi. Si quis manducauerit de meo pane, viuet in æternum. & Panis autem, quem ego dederò, caro mea est pro seculi vita. Quando ergo dicit in æternum viuere, si quis ederit de eius pane, ut manifestum est eos viuere, qui corpus eius attingunt, & Eucharistiam iure communicationis accipiunt, ita contra timendum est, & orandum, ne dum quis absentis separatur à Christi corpore, procul remaneat à salute. Hucusque S. Cyprianus.

XVII.

Post hos S. Dionysius Episcopus Alexandrinus fuit, qui sic epistola ad Basilidam: De mulieribus, quæ sunt in abscessu, an eas sic affectas oporteat domum Dei ingredi, superuacuum vel interrogare existimo: neque enim eas arbitror, si sunt piæ, & fideles, sic affectas ansuras vel ad sanctam mensam accedere, vel corpus & sanguinem Domini attingere. & postea: Ad sancta autem sanctorum, qui anima & corpore purus non est, accedere prohibebitur.

Sequitur sanctissimi martyris Methodij testimonium Symposio decem virginum, quod supra lib. I. attulimus, qui vult, ibi legat.

XVIII.

S. Cyrillus Hierosolymitanus & ante & post Concilium Nicænum fuit, eius sunt hæc verba catechesi quarta: Cum igitur Christus ipse sic affirmet atque dicat de pane, Hoc est corpus meum, quis deinceps audeat dubitare? Ac eodem quoque confirmante & dicente, Hic est sanguis meus, quis inquam, dubitet, & dicat non esse illius sanguinem? Aquam mutauit in vinum, quod est sanguini propinquum, in Cana Galilææ sola voluntate: & non erit dignus, cui credamus, quod vinum in sanguinem transmutasset: & enim ad nuptias corporeas inuitatus, stupendum miraculum operatus est, & non multo magis corpus & sanguinem filijs sponsi dedisse illum confitebimur? Quare omni cum certitudine corpus & sanguinem Christi sumamus. Nam sub specie panis datur tibi corpus, & sub specie vini datur sanguis, ut sumpto corpore & sanguine Christi efficiamur ei participes corporis, & sanguinis, atque ita Christophori efficiamur, id est, Christi ferentes, cum eius corpus & sanguinem in membra nostra recepimus, atque ita ut Petrus dixit, diuinæ naturæ consortes efficiamur. & post: Eos nunc, qui inter patrem & filium voluntatis ingerunt unitatē, interrogo utrumne per naturæ veritatem hodie Christus in nobis sit, an per concordiam voluntatis. Si enim verè verbū caro factum est, & nos verè verbum carnem cibo Dominico sumimus, quomodo non naturaliter manere in nobis existimandus est, qui & natu-

ra carnis nostræ iam inparabilem sibi homo natus assumpsit: & naturam carnis in ad naturam æternitatis sub sacramento nobis communicandæ carnis admiscuit? Ita enim omnes unum sumus, quia & in Christo pater est, & Christus in nobis. Quisquis igitur naturaliter patrem in Christo negat, negat prius non naturaliter vel se in Christo, vel Christum sibi ineffe: quia in Christo pater, & Christus in nobis est unū, in his esse non faciunt: si verè igitur carnem corporis Christi Christus assumpsit, & verè homo ille, qui ex Maria natus est, Christus est, nosque verè sub mysterio carnem corporis sui sumimus, & per hoc unum erimus: quia pater in illo est, & ille in nobis: quomodo voluntatis unitas asseritur, cum naturalis per Sacramentū proprietatis perfectæ sit sacramentum unitatis? Hac oratione tam dilucidè S. Cyrillus expressit veritatem corporis Christi in Eucharistia, mutationem panis ac vini in corpus & sanguinem ipsius, coniunctionemque corporis nostri cum eo, ut velle illa explicare, sit Soli lumē adicere.

Audiamus nunc Athanasium sanctū, qui citatur à Theodoro in secundo Dialogo in hæc verba: Corpus est, cui dicit, Sede à dextris meis, cuius etiam inimicus diabolus cum malis potestatibus, & Iudæi, & Græci, per quod corpus Pontifex, & Apostolus fuit, & dictus est per id, quod tradidit nobis mysteriū, dicens, Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur: &, Hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur. Diuinitas autem neque corpus habet, neque sanguinem. Hæc sanctus, probare aduersus hæreticos volens Christo verum corpus fuisse, duoque adducens, quia dictum est illi, Sede à dextris meis: & quia ipse dixit, Hoc est corpus meum: quod in mysterio siue sacramento tradidit.

XIX.

Eadem cum prædictis tradit Iulius Firmicus ad Constantinum & Constantem scribit his verbis: Et rursus ipse (scilicet Christus) ut maiestatis suæ substantiam (non igitur figuram, aut vim solam) credentibus traderet, ait, Nisi ederitis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. Et mox: Cælesti cibo renouate hominem perditum, ut quidquid in vobis mortuum est diuinis beneficijs renascatur. Hæc ille, agens de quibusdam symbolis gentium in pane & vino positis, & inuitans ad nostra sacramenta.

XX.

Nunc Hilarium aduersus Arrianos disputantem audiamus: Non est humano aut seculi sensu in Dei rebus loquendum, neque per violentiam aut impudentem predicationem cælestium dictorum sanitati alienæ, atque impiæ intelligentiæ extorquenda peruersitas est. Quæ scripta sunt legamus, & quæ legimus intelli-

XXI.

gamus, & tunc perfecta fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis Christi veritate qua dicimus, nisi ab eo discimus, stultè atque impiè dicimus, ipse enim ait. Caro mea verè est esca, & sanguis meus verè est potus. Qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. De veritate carnis & sanguinis non est relictus ambigendi locus: nunc enim, & ipsius domini professione, & fide nostra verè caro est, & verè sanguis est, & hæc accepta atque hausta id efficiunt, ut & nos in Christo, & Christus in nobis sit. Annè hoc veritas non est? Contingat planè his verum non esse, qui Christum Iesum verum esse Deum negant. Est ergo in nobis ipse per carnem, & sumus in eo, dum secum hoc, quod nos sumus, in Deo est. Quòd autè in eo per sacramentum communicata carnis, & sanguinis sumus, ipse testatur, dicens: Et hic mundus iam me non videt, vos autè me videbitis, quonià ego vivo, & vos vivetis, quoniam ego in patre meo, & vos in me, & ego in vobis. Si volùtat is tantum unitatè intelligi vellet, cur gradum quendam, atque ordinem consummandæ unitatis exposuit, nisi, ut cum ille in patre per naturam diuinitatis esset, nos contra in eo per corporalem eius natiuitatem, & ille rursus in nobis per sacramentorum inesse mysterium crederetur? ac sic perfecta per mediatorè unitas doceretur, cum nobis in se manentibus, ipse maneret in patre, & in patre manens ipse maneret in nobis, & ita unitatem patris proficeremus, cum, qui in eo naturaliter secundum natiuitatem inest, nos quoque in eo naturaliter inessemus, ipso in nobis naturaliter permanente. Quòd autem sit in nobis naturalis hæc unitas, ipse ita testatus est, Qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo: non enim quis in eo erit, nisi in quo ipse fuerit, eius tantum in se assumptam habens carnem, qui suam sumpserit. Perfecta autem huius unitatis sacramentum superius iam docuerat dicens, Sicut misit me vivens pater, & ego vivo per patrem, & qui manducat meam carnem, & ipse vivet per me. Vivit ergo per patrem, & quo modo per patrem vivit, eodem modo nos per carnem eius vivemus. Omnis enim comparatio ad intelligentiæ formam præsumitur, ut id, de quo agitur, secundum propositum exemplum assequamur. Hæc verò vitæ nostræ causa est, quòd in nobis carnalibus manentem per carnem Christum habemus, videtur nobis per eum ea conditione, qua vivit ille per patrem. Si ergo nos naturaliter secundum carnem per eum vivimus, id est, naturam carnis suæ adepti, quomodo non naturaliter secundum spiritum in se patrem habeat, cum vivat ipse per patrem? Hæc autem idcirco à nobis commemorata sunt, quia voluntatis tantum unitatem inter patrem & filium hæretici mentientes unitatis nostræ ad Deum referuntur

bantur

bantur exemplo, tanquam nobis ad filium, & per filium ad patrem obsequio tantum ac voluntate religionis unitis, nulla per sacramentum carnis & sanguinis naturalis communionis proprietate indulgeretur. Hucusque Hilarius, adversus quem, mirum, quam stolidè latent hæretici Calvinistæ.

Nunc loquatur S. Ambrosius, qui sic lib. 4. de sacramentis, cap. 4. Tu fortè dicis, Meus panis est visitatus: sed panis iste, panis est ante verba sacramentorum, ubi accesserit consecratio, de pane sit caro Christi, & de mysteriis, cap. 9. Fortè dicas, Aliud video, quomodo tu mihi asseris quòd corpus Christi accipiam? Et hoc nobis adhuc superest ut probemus. Quantis igitur utimur exemplis, ut hoc probemus, non hoc esse, quod natura formavit, sed quod benedictio consecravit? maioremque vim esse benedictionis, quam naturæ, quia benedictione etiam natura ipsa mutatur? Virgam tenebat Moyses, proiecit eam, & facta est serpens. Hæc sanctus, subiiciens exempla plurima, quibus plurima sunt in aliam rem mutata, concludit: Quòd si tantum valuit humana benedictio, ut naturam converteret, quid dicimus de ipsa consecratione divina, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur? Nam sacramentum istud, quod accipis, Christi sermone conficitur. Quòd si tantum valuit sermo Helix, ut ignem de celo deponeret, non valebit Christi sermo, ut species mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti, Quia ipse dixit, & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt. Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere, quod non erat, non potest ea, quæ sunt, in id mutare, quod non erant? Non enim minus est novas rebus dare, quam mutare naturas. Et mox: Liqueat, quòd præter naturam ordinem virgo generavit: & hoc, quòd conficimus, corpus, ex virgine est. Quid hic queris naturam ordinem in Christi corpore: cum præter naturam sit ipse Dominus Iesus partus ex Virgine? & lib. 4. capite quinto, de sacramentis: Ipse Dominus Iesus testificatur nobis, quòd corpus suum accipiamus, & sanguinem: nunquid debemus de eius fide & testificatione dubitare? Et mox: Dicit tibi sacerdos, Corpus Christi, & tu dicis. Amen, hoc est, verum. Quòd confitetur lingua, teneat affectus. & lib. 6. cap. primo, Sicut verus est Dei filius Dominus noster Iesus Christus, non quemadmodum homines per gratiam, sed quasi filius ex substantia patris: Ita vera caro, sicut ipse dixit, quam accipimus. & lib. 1. in Lucam, cap. primo. Non dubites assistere Angelum, quando Christus assistit, Christus immolatur. & lib. 3. de spiritu sancto, cap. 12. explicans illud Psalmi 98. Adorate scabellum pedum eius. Itaque per scabellum terra intelligitur, per terram autem caro Christi, quam

XXII.

i

hodie quoque in mysterijs adoramus, & quam Apostoli in Domino Iesu, ut supra diximus, adorarunt. & in cap. 10. epist. ad Hebr. Christus, inquit, sacerdos est propter carnem, quam sumpsit, aut propter victimam, quam pro nobis offerebat à nobis susceptam, de qua ait. Nisi manducaveritis carnem filij hominis, sed in ista carne & sanguine nihil crassum, nihil corruptibile mens humana percipiat, sed vivificatricem substantiam, atque salutarem (non igitur vim, aut figuram) in pane, & vino, per quæ si dignè sumatur, nobis est remissio peccatorum.

XXIII. Consecravit omnibus hisce sanctus Basilius, qui sic ad Cæsariam Patriciam, Et communicare per singulos dies, & participare de vero corpore & sanguine Christi, pulchrum est, valde utile, ipso manifestè dicente, *Qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meum, habet vitam eternam. Quis ergo ambigat, quin frequens vita participatio nihil aliud sit, quam pluribus modis vivere?* & libro secundo de baptismo ad caput secundum, Si tales minæ, inquit, adversus eos posita sunt, qui temerè ad ea sacra accedant, quæ ab hominibus sanctificantur, quid dicendum est de eo, qui in tantum ac tale mysterium temerarius est? Quanto enim maius aliquid is est templo secundum Domini vocem, tante gravius & terribilius est in anima impuritate constitutum corpus Christi temerè contingere, quam sit accedere ad arietes & tauros. En Basilius sanctus ait inter Eucharistiam & sacrificia prisca talem esse differentiam, qualem inter Christum & templum.

XXIII. Audi eius fratrem S. Gregorium Nyssenum, qui sic de Eucharistia loquitur: *Panis est absque semine, absque aratione, absque vilo humano opere nobis paratus, is desuper defluens invenitur in terris: panis enim qui de cælo descendit, qui verus cibus est, qui anigmaticè hac historia significatur, non incorporea quædam res est: quo enim pacto res incorporea corpori cibus fiet? res autem, quæ incorporea non est, corpus omnino est.* His verbis duo nobis tradit hic sanctus: primum, Eucharistia panem esse sine semine, aratione, opere humano, è cælo defluentem, non ergo est triticeus: secundum, hunc panem tamen corporeum corpori esse cibum. Sed adhuc illustriora sunt eius verba, quæ recitat Euthymius in Panoplia parte secunda, titulo 21. & Bessarion Cardinalis libello de verbis consecrationis ex oratione catechetica cap. 26. & 27. *Quemadmodum, inquit, parum fermenti totam massam sibi similem reddit, sic & corpus illud, quod à Deo factum est immortale, in nostrum corpus ingrediens, totum in se transfert, atque commutat.*

N. m

Nam ut pestiferum cum salubri commixtum, illud efficit perniciosum, sic & corpus immortale reddit totum illud, in quo susceptum est, naturæ simile immortale. & mox: *Fidelium corporibus coniungitur, ut ea coniunctione cum immortalis homo etiam immortalitatis particeps fiat.* Hæc sanctus, qui deinde inquirens quomodo vnum corpus tot hominum millibus communicetur eodem tempore, & integram perseveret, subiicit: *Considerandum est quomodo fieri queat, ut cum vnum illud corpus assidue per totum orbem terrarum tot fidelium millibus communicetur, totum cuiusque per partem evadat, & in seipso totum permaneat.* Respondet autem, conuerti in illud panem, qui ponitur in altari, non delabi è cælo, atque ita sumi ab omnibus sine vlla ipsius diminutione, & inquit, *Divinum illud corpus panis nutrimentum accipiens, idem quodammodo erat cum illo cibo (ut diximus) in eius naturam immutato.* Et mox: *Quamobrem rectè etiam nunc Dei verbo sanctificatum panem in Dei Verbi corpus credimus immutari.* Et iterum: *Hæc autem tribuit virtute benedictionis in illud (corpus Domini) verum quæ videntur (id est panis, & vini) naturam mutans.* Hucusque sanctus Nyssenus S. Basilij frater. Nunc duos alios fratres istorum maximè amicos testes proferamus.

Sic itaque S. Nazianzenus in secunda oratione de Paschate: *Absque confusione & dubio comede corpus, & sanguinè bibe, si saltè vitæ desiderio teneris, neque sermonibus qui de carne habentur, fidem deneges, neque ob passionem offendaris, constans esto firmus & stabilis, in nulla re propter adversariorum sermones fluctues.* Hæc sanctus de Eucharistia loquens, non (ut stolidus quidam scripsit) de passione. Idem oratione de obitu Gorgoniae sororis fœminæ sanctissimæ, & doctissimæ, laudat eam, & inquit, *Ad altare cum fide procumbit, eumque, qui super illud colitur, magno cum clamore obtestans, &c.*

Audi nunc fratrem S. Cæsarium virum doctissimum in omni litterarum genere, qui multas quæstiones paucissimis verbis absoluit, dialogo tertio. *Ipsum, inquit ille, sanctum verbum nostri simile factum est, & vitam inter nos agens, cum esset quod erat, & cerneretur quod non erat, inquit ad sacrum Apostolorum cœtum, panem distribuens, Hoc est corpus meum, nondum immolatus carne. &, accipite, &, bibite, hic est sanguis meus, nondum vulneratus in cruce per lanceam in latere. Et videmus panem sanctum illum hodie in ara incrueta tempore divini & mystici officij in impolluta propositum mensa, non*

Pars ij.

C

tamen

XXV.

XXVI.

tamen similem imagini salutiferi corporis Dei & verbi, neque item immixto ipsius sanguini una cum pane propositum poculum vini, non membrorum in suos articulos distinctioni, non carnea & sanguinea qualitati, non oculos effugienti, & absconditè cōiuncta cum ipso forma experti diuinitati. Illud enim sanguinem centies animatum, rubrum, & articulatum est, & varijs arterijs & venis distinctum, quibus verbum illud opifex variegatū erat usque ad pilos & unguis, comam enim Dei voco Christi comam, similiter & pedes, & unguis, & sanguinem, & aquam: propter me enim meis adiunxit se verbum. estq; hoc quidem artubus compositū, incedendi vim habens, & agendi, illud autem rotundum, non articulatum, inanimatū, sanguine carens, immobile, & neutri simile, non ei, qui cernitur sed oculos latet quantum ad diuinitatem: credimus nihilominus secundum sermonem diuinum etiam si non sit simile, vel aequale, propriè tamen (aduerte hæc verba) & conuenienter id esse corpus diuinū, quod in diuina mensa sancta consecratur, & vniuerso cœtui sacro absq; sectione diuinitur, & absque defectu participatur: neq; enim sol ille sicut malignis lucē præbere, neque mare ob salē participatū, usque ad fundū exhauritur, neque ignis infinitas succendēs faces languescit, aut minuitur, non deficiente eo, quod subest, & flammam excitat: neque item aer omnium animalium respirationē minuitur. Hæc sanctus Cæsarius, quibus nihil clarius ad rem nostrā potest excogitari.

XXVII.

His succedit Opratus Mileitanus, qui hæc aduersus Patmenianum lib. 2. Quid enim, inquit, est tam sacriligum, quam altaria Dei, in quibus aliquando & vos obtulistis, frangere, radere, remouere? in quib. vota populi, & mēbra Christi portata sunt, quò Deus omnipotens inuocatus est, quò postulatus descendit Spiritus sanctus, vnde à multis pignus salutis aeternae, & tutela fidei, & spes resurrectionis accepta est. Et mox. Quid est altare, nisi sedes corporis & sanguinis Christi. Et iterum: Quid vos offenderat Christus, cuius illi per certa momenta corpus & sanguis habitabat? & rursus: Hoc tamen immane facinus geminatum est, dum fregisti etiā calice Christi sanguinis portatores. Hæc Opratus de Christi corpore, non eius figura: alioquin & ipsum altare & calix sunt figuræ corporis & sanguinis Christi: deinde ait per certa momenta in altaribus habitasse Christi corpus, at figura semper habitare potest in altari.

XXVIII.

Horū fuit equalis sanctus Ephrem, qui sic de natura Dei non scrutanda cap. 5. Quid scrutaris in scrutabilia? si ista curiosè rimaris, non iā fidelis vocaberis, sed curiosus? Esto fidelis, atque innocens, participa immaculato corpori Domini tui. sive plenissima,

missima, certus quòd agnū ipsum integrum comedis. Ignis immortalis sunt mysteria Christi, noli temerè ea perscrutari, ne in ipsorum perscrutatione comburaris. Et mox: Hoc sanè excedit omnem admirationem, omnè mentem, omnemq; sermonem, quod fecit nobis vnigenitus filius Christus Saluat r. noster Ignem, & spiritum manducandum, & bibendum præstitit nobis, corpus scilicet, & sanguinem suum.

XXIX.

Eadem habet sanctus Epiphanius in Ancorato: Videmus, inquit, quòd accepit Saluator in manus suas, veluti Euangelista habet, quòd surrexit in cœna, & accepit hæc, & cum gratias egisset, dixit, Hoc est meum. hoc? & hoc? Et videmus quòd non æquale est, neque simile, non imagini in carne, non inuisibili Deitati, non lineamentis membrorum: hoc enim est rotunda forma, & insensibile quantum ad potentiam, & voluit per gratiā dicere, Hoc meum est, hoc? & hoc? & nemo non fidem habet sermoni: qui enim non credit esse ipsum verum, (non igitur per figuram ipsum inquit, & vnum) excedit à gratia & salute.

XXX.

Epiphanium sequitur Victorinus Afer, qui hæc scripsit lib. 3. aduersus Arianos: Nos Christiani, qui in Christum credimus, docemur in Euangelio quomodo Deum patrem rogare debeamus: in qua oratione cum multa petimus, tum petimus panē, qui panis vita est: sic enim dictū est, Hic enim est panis, qui de cælo descendit. hanc vitam, & Christi, & Dei, id est aeternā, qua nomine ipse dicit ἐπίστων ἄρτων ex eadem οὐσίᾳ panem, id est, de vita Dei consubstantialē vitam. Vnde enim filij Dei erimus, nisi participatione vita aeternae, quam nobis Christus à patre adferēs dedit. Hoc ergo est, ὁσ ἐπίστων ἄρτων ἐπίστων, id est, vitā ex eadem substantia, etenim si quòd accipimus corpus Christi est, (attende ad hæc verba) ipse autem Christus vita est, quærimus ἐπίστων ἄρτων, diuitia enim in in Christo corporaliter habitant. Et mox: Hinc sanctus Apostolus ad Titum epistola sic dixit Græcè ἰνα λυτῶσθε ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς τὸ λαὸν περισσοί, ζήλω τὴν καλῶν ἔργων. Latinus cum non intelligeret περισσοί, ὄχλον περισσοίον τὸν πλοῦτον. Hæc ille, ostendens nos acceptione corporis Christi, in quo omnis plenitudo diuinitatis inhabitat corporaliter, Deo consubstantialē suo modo vitam sortiri, & ob id vocari populum circumsubstantialē, vt ipse è Græco declarat & rursus idem lib. 4. distinguens cōiunctionem, quam habemus cū Christo, vel quatenus Deus est, vel quatenus spiritum infundit, vel quatenus omnia, aut etiam carē, inquit nos illi copulandos omnibus modis, & copulari, edendo carnem eius. &

sanguinem bibendo. inquit igitur: Nisi acciperitis corpus hominis, (obserua hæc verba) sicut panem vitæ, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis: qui autem edet carnem eius, & bibit eius sanguinem, habet vitam æternam: omne enim, quod Christus est, vita æterna est, vel spiritus, vel anima, vel caro. Horum enim omnium ipse λόγος est: λόγος autem principalis vita est: ergo etiam ea, quæ induit, vita sunt: vnde ista & in nobis vitam æternam merebantur per spiritum, quem Christus nobis dat, facta & ipsa spiritualia. Ac ne quis crederet de Christo carnali Christum ista dicere, & non de toto se, qui est spiritus, anima, & caro, quid ait? quid si videritis filium hominis ascendentem in calum? Quis est filius hominis? spiritus, anima, & caro. Hucusque Victorinus, acurè & verè explicans nos coniungi debere accipiendo vt accipimus passem, corpus Christi non solum quo ad diuinitatem λόγος, aut spiritum ipsius, & animam, sed etiam quo ad carnem.

XXXI.

Proferamus nunc testimonium sancti Gaudentij Episcopi Brixienfis, cuius hæc sunt verba tractatu secundo: Ipse igitur naturarum Creator, & Dominus, qui producit de terra panem, de pane rursus (quia & potest, & promisit) efficit proprium corpus: & qui de aqua vinum fecit, & de vino sanguinem suum: Et mox: O altitudo diuitiarum sapientie, & scientiæ Dei: Pascha est Domini, hoc est, transitus Domini. Ne terrenum putes, quod caeleste effectum est, per eum, qui transit in illud, & fecit illud suum corpus, & sanguinem. Et iterum: Quod annunciatum est credas, quia quod accipis corpus est illius panis caelestis, & sanguis est illius sacra vitis. Nam cum panem consecratum, & vinum discipulis suis porrigeret, sic ait: Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus. Credamus, cui credidimus: nescit mendacium veritas. Et ad extremum: Vniuersa quemadmodum tradita sunt credamus, non infringentes os ipsius illud solidissimum, Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus. Si quid autem supersuerit etiam nunc in vniuersusque sensu, quod expositione ista non ceperit, ardore fidei concremetur. Denique ait, quomodo panem de multis criticis granis in pollinem redactis per aquam confici, & per ignem necesse est consummari, rationabiliter in eo figuram accipimus corporis Christi, qui nouimus ex multitudinem totius humani generis vnum esse corpus effectum per ignem sancti Spiritus consummatum.

XXXII.

Nunc audiamus poetam canentem Iuencum Hispanum, qui sic historiæ Euangelicæ lib. 4.

Hæc vbi dicta dedit palmis se frangere panem,

Diui

Diuiumq; dehinc tradit, sancteq; precatum,
Discipulos docuit proprium se tradere corpus.
Hinc calicem sumit Dominus, vnoq; repletum
Magnis sanctificat verbis, potumque ministrat,
Edocuitq; suum se diuisisse cruorem.

XXXIII.

Audistin' vt dixerit à Christo traditum proprium corpus? Auges demus S. Ioanni Chrysostomo, cuius cum plurima sint in hanc rem testimonia, nonnulla magis ad rem nostram scientia seligemus, sic igitur homil. 24. in priorem ad Corinthios: Necessario, ait, dicendum, quam admiranda mysteria, & cur data sint, & quenam eorum utilitas. Vnum corpus sumus, & membra ex carne & ossibus eius: vt autem non solum dilectione, (obserua hæc verba) sed re ipsa in illam carnem conuertamur, per cibum id efficitur, quem nobis largitus est: cum enim suum in nos amore indicare vellet, per corpus suum se nobis commisit, & in vnum nobiscum redigit, vt corpus suum cum capite viueretur. Hoc enim amatum maxime est. Hoc ob significabat de seruis suis, à quibus cum maxime amaretur, dicebant, Quis det de carnibus eius vt saturemur? Quod Christus fecit, vt maiori caritate nos adstringeret, & vt suum in nos ostenderet desiderium, non se videri tantum permittens desiderantibus, sed & tangi, & manducari, & carnes carniungi. Vester ego frater esse volui, & communicari propter vos carnem, & sanguinem, ea rursus vobis exhibui. Et alibi hom. 83. in Matth. Non sufficit ei, hominem fieri, flagellis cadi: sed nos secum, vt ita dicam, in vnâ massam reducit, neque iam fide solum, sed re ipsa nos corpus suum effecit: ea namque re nos alimur, quam videntes Angeli tremunt, neque absque pauore propter fulgorem, qui inde resilit, aspicere possunt. Quis loquetur potentias Domini? Multa matres post partum nutricibus alijs infantes dederunt alendos, quod ipsæ facere noluit: sed ipse proprio corpore nos alit, & sibi coniungit, atque conglutinat. Rursus idem. Non simpliciter corpus suum tradidit, sed cum prior carnis natura à terra formata, à peccato mortalis facta, à vita diserta esset, aliâ, vt ita dicam, massam, & fermentum induxit, hoc est, carnem suam natura quidem eandem, verum à peccato liberam, & vitam plenam, quam omnibus tribuit, vt participes fieret, atque ea nutrentur, & priore abiecta, quæ mortua erat, per hanc mensam viuentem & immortalē commisceremur. Et alibi: In Eucharistia videre licet, in cruce autem minime, sed omnino contra, os non comminuetis ex eo, sed quod in cruce passus non est, hoc iam in oblatione patitur, & sustinet, vt propter nos frangatur, vt omnes seruet fractus, vt nos sibi coniungat. Et iterum in oratione de sancto Phlogonio:

C 3

S 1

Si cum fide, ait, accesserimus, proculdubio videbimus eum in praesepe iacentem. Nam hac mensa vicem explet praesepe: siquidem & hic ponitur corpus Dominicum, non quidem fascis involutum sicut tunc, sed vndeque Spiritu sancto conuersitum. Ac Magi quidem nihil aliud, quam adorarunt: tibi vero si cum pura accesseris conscientia, permittemus ut sumas, & sumpto domum abeas. Et homilia de Eucharistia in Encaniis: Num vides panem & vinum? num sicut reliqui cibi in secessum vadunt? Absit: ne sic cogites. Quemadmodum enim si cera igni adhibita illi assimilatur, nihil substantiae remanet, nihil superiuit: sic & hic praesentia mysteria consumi à corporis substantia. Audistin nihil in pane & vino substantiae remanere, sed in substantiam corporis abire, veluti cera substantiam in ignis consumentis substantiam, ac proinde non abire in secessum? Attende autem quia dicit substantiam, non accidentia consumi, & ad hoc adhibet cerae similitudinem per ignem consumptae, non autem accidentia, de quibus nihil dicit, quod consumantur.

XXXIII.

In cap. 26.

Matth.

Sequitur testimonium sancti Hieronymi, qui sic Matth. cap. 26. Postquam typicum pascha fuerat impletum, & agni carnes cum Apostolis comederat, assumit panem, qui confertat corporis & sanguinis repraesentaret. Haec sanctus. Omnes porro norunt, repraesentare apud Latinos esse nihil aliud, quam rem, quae absit, praesentem facere, ut è plurimis Ciceronis locis, quae probe sanctus sciebat, cognosci potest: & hoc colligitur, quia dixit veritatem repraesentare, & opponit sacramentum hoc figuris antiquis. Idcirco idem in epistola ad Titum: Tantum, inquit, interest inter panes propositionis, & corpus Christi, quantum inter imaginem, & veritatem, inter exemplaria verorum, & ea ipsa, quae per exemplaria praefigurantur. Haec sanctus, de ipsa Eucharistia loquens.

XXXV.

Sancto Hieronymo succedat sanctus Augustinus testis, cuius item cum sint innumera ad hanc veritatem comprobanda testimonia, nos illustriora proferemus: sic itaque de diuitibus superbis, qui accedunt ad Eucharistiam, sumuntque illam corde impuro, sanctus epist. 120. ad Honoratum, cap. 27. exponens illud Psal. 21. Manducauerunt, & adorauerunt omnes diuites plebis. Et ipsi, inquit, adducti sunt ad mensam Christi, & accipiunt de corpore & sanguine eius, sed adorant tantum, non etiam saturantur: quia non imitantur manducantes

manducantes enim pauperem, dedignantur esse pauperes. Videntur ut fateatur, vel ab iniquis etiam sumi corpus Christi, quibus nulla caritas sit, distinguatque hanc coniunctionem ab ea, quae sit per spiritum, quamuis haec sit necessaria, ut illa sit fructuosa? & lib. 17. de ciuitate Dei, cap. 20. In alio, ait, libro, qui dicitur Ecclesiastes, ubi ait: Non est bonum homini, nisi quod manducabit & bibet, quid credibilis dicere intelligitur, quam quod ad participationem mensae huius pertinet, quam sacerdos ipse mediator testamenti noui exhibet secundum ordinem Melchisedech de corpore & sanguine suo? Id enim sacrificium successit omnibus illis sacrificijs veteris testamenti, quae immolabantur in umbra futuri: propter quod etiam vocem istam in Esal. 39. eiusdem mediatoris per prophetiam agnoscimus, Sacrificium & oblationem noluit, corpus autem aptasti mihi: quia pro illis omnibus sacrificijs & oblationibus corpus eius offertur, & participantibus ministratur. Et lib. 2. contra aduersarium legis & Prophetarum, cap. 9. Mediatorem Dei & hominum hominem Christum Iesum, carnem suam nobis manducandam, bibendumque sanguinem dantem fidei corde atque ore suscipimus: quamuis horribilissimum videatur humanam carnem manducare, quam perimere: & humanum sanguinem potare, quam fundere. Et Psalm. 98. exponens illud Isaiae, cap. 66. Terra autem scabellum pedum meorum, inquit: Fluctuans conuerto me ad Christum, quia ipsum quero hic, & inuenio quemodo sine impietate adoretur terra, adoretur scabellum pedum eius. Suscepit enim de terra terram, quia caro de terra est, & de carne Mariae carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsum (dicit ipsam, ut excludat omnem figuram, sicut ipsam dixit, in qua ambulauit) carnem manducandam nobis ad salutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit: inuentum est, quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini, ut non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando.

XXXVI.

Sancto Augustino concinit S. Cyrillus Alexandrinus: sic legitur ille lib. 10. cap. 13. Ioannis: Nequeo, scribit, negligere quae aliquis ex hoc loco Evangelij contra veritatem contexit. Recte, dicebat ille, vnigenitus derisit omnes, qui ipsum patrem consubstantialem opinantur. Ecce enim, ecce vitam seipsum nuncupauit, patrem vero agricolam: quemadmodum vitis & agricola vnicae naturae non sunt, sic filius consubstantialis patri non est, sed naturaliter, & longe ab eo separatus: neque rationabiliter ad humanitatem Christi conferant, non enim caro eius, sed Deus vitis ab eo

nuncupata est. Patet enim, quia corpora nostra non dependent a carne Christi, ut palmites a vite, nec sanctorum fructus corporeus est, sed potius spiritualis. Deitas ergo filij vitis est, unde per fidem pendemus. Hæc ille Arianus astute simul atque impie, aliæque huiusmodi euomit. Nos autem piam Ecclesie fidem sequentes eius loci rimemur intellectum. Verum quoniam nos nulla ratione humanitati Christi posse ita attribui existimat, quasi fide, ac dilectione (nota hæc verba) non carne illi coniungamur, age pauca de hoc dicamus. Non negamus nos recta fide, caritateque sincera Christo supernaturaliter coniungi: sed nullam nobis conjunctionis rationem secundum carnem cum illo esse, id profecto pernegamus, & à diuinis scripturis omnino alienum dicimus: quis enim dubitauit Christum etiam sic vitam esse, nos verò palmites, qui vitam inde acquirimus? Audi Paulum dicentem, quia omnes vnum corpus sumus in Christo: quia etsi multi sumus, vnum tamen in eo sumus: omnes enim de vno pane participamus: an fortasse putas ignotam nobis mysticam benedictionis virtutem esse? quæ cum in nobis fiat, nonne corporaliter quoque facit communicatione carnis Christi, Christum in nobis habitare? cur enim membra fidelium, membra Christi sunt? Saluator ait: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Unde considerandum est, non habitudine solum, quæ per caritatem intelligitur, Christum in nobis esse, verum etiam & participatione naturali. Nam quemadmodum, si quis igne liquefactam ceram alij cera similiter liquefacta ita miscuerit, ut vnam ex vtrisque ita factum videatur, sic communicatione corporis & sanguinis Christi ipse in nobis, & nos in ipso: cur igitur secundum carnem nos esse palmites pernegat? an non conuenienter dici potest vitam eius humanitatem esse, & nos palmites propter eandemmet naturam? Eiusdem enim nature vitis & palmites sunt. Ita & spiritualiter, & corporaliter nos palmites, Christus vitis. Et alibi idem: Corporaliter filius per mysticam benedictionem nobis vt homo vnitur, spiritualiter autem vt Deus, sui spiritus gratia nostrum ad nouam vitam, & diuinæ nature participationem spiritum redintegrans. Nexus igitur vnionis nostræ ad Deum patrem Christus est nobis quidem vt homo, Deo autem patri vt Deus naturaliter vnitus. Non erat possibile corruptioni subiecta hominis naturam ad immortalitatem conscendere, nisi natura immortalis atque incommutabilis ad eam descendisset, ac cõmunionem participationemque sui à mortalitatis nostræ terminis ad suum bonum reformatos eueheret. Confirmati ergo sumus, redycti ad unitatem Dei patris mediatione Saluatoris nostri Iesu Christi, fi-

lium

lium enim Dei natura patri vnitum, corporaliter, substantialiter, vt dictum est, accipietes, clarificamur, glorificamurque, suprema facti nature participas. Hucusque S. Cyrillus, cuius dicta qui volent sophismatibus obicurate, erit similis Philosophis illis, qui aiebant nihil moueri, omnia vnū esse, ignem non calefacere: aut Astrologis quos ex aliqua parte non improbat Nicolaus Copernicus, qui afferebant cælestes orbes nullo modo moueri, terram dumtaxat in gyrum circumagi.

Attulimus testimonium Patriarchæ Alexandrini, afferamus Constantinopolitani: sic igitur S. Proclus in libro de traditione diuinæ liturgiæ: Apostoli priusquam per omnem terram dispergerentur, conspirantibus animis conuenientes ad toto die orandum conuertebantur: & cum multam consolationem in mystico illo dominici corporis sacrificio positam inuenissent, fufissimè, & longa oratione Missam decantabant: hæc enim diuina sacra vnà cum docendi sermone coniuncta cæteris rebus anteponebantur, atque maiori & alacriori rerum diuinarum, & sacrificij sacrosancti studio, & desiderio flagrabant, & illud obnixè amplectebantur, quod in memoria semper haberent verbum illud Domini dicentis: Hoc est corpus meum, & hoc facite in meam commemorationem: & Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Quare & contrito spiritu multas preces decantabant, diuinum numen impensè orantes, quin etiã eos, qui ex Iudeis & Gentilibus recenter illustrati erant ad religionem Dei, & pietatem, erudiebant, docebantque, veteri doctrina relicta, sacris illis & pietate plenis Missæ mysterijs sensus suos & mentem imbuerent. Per has igitur preces Spiritus sancti aduentum expectabant, vt eius diuina presentia propositum in sacrificium panem, & vinum aqua permixtum, ipsum illud corpus, & sanguinem Saluatoris nostri Iesu Christi efficiat.

Sed vt finis tandem fiat, post hos Patriarchas videamus quid Galliarum Primas B. Cæcilius Episcopus Arelatensis dicat: Cælestis confirmat auctoritas, quia caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum: quòd quidem, qui auctor est muneris, ipse etiam testis est veritatis. Nam inuisibilis sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui, verbi sui secreta potestate conuertit, ita dicens: Accipite, & edite: Hoc est corpus meum: & sanctificatione repetite: Accipite, & bibite. Hic est sanguis meus. Ergo ad natum præcipientis Domini repente ex nihilo substitute-runt excelsa calorum, profunda fluctuum, vasta terrarum: pari potentia in spiritalibus sacramentis verbi præcipit virtus, &

XXXVII.

XXXVIII.

rei

rei seruit effectus: quanta itaque celebranda beneficia vis diuina benedictionis operetur, quomodo sibi nouum & impossibile esse non debeat, quod in Christi substantiam terrena & mortalia commutantur. Et mox: Sacrum Dei tui corpus & sanguinem fide respice, honore mirare, mente continge, cordis manu suscipe, & maximè haustu interiori assume. Et mox: Quod corpus sacerdoti dispensante tantum est in exiguo, quantum esse constat in toto, quod cum Ecclesia fidelium sumit, sicut plenum in vniuersis, ita integrum probatur esse in singulis: de quo sensu Apostolica sententia docuit. Qui multum habuit non abundauit: & qui modicum, non minorabit. Si fortè esum panis esurientibus apponeretur, non ex toto perueniret ad singulos, quia particulatim, & minutatim portionem suam unusquisque presumeret: de hoc vero pane cum assumitur, nihil minus habent singuli, quam vniuersi: totum vnus, totum duo, totum plures, sine diminutione percipiunt. Et rursus: Nec dubitet quisquam primarias creaturas nutu potentia, presentia maiestatis in Domini corporis transire posse naturam cum ipsum hominem videat artificio celestis misericordie Christi corpus effectum. Et ad finem: Quando benedicenda verbis celestibus creatura sacris altaribus imponuntur, antequam invocatione sancti nominis consecrentur, substantia illis est panis & vini, post verba autem Christi corpus, & sanguis Christi. Vin' clariora?

XXXIX.

Concludamus cum sancto Apostolo Francorum Remigio, qui sit cap. 10. prioris ad Corinthios: Panis, quem frangimus in altari, nōne participatio corporis Domini est? Vniue primū consecratur, & benedicuntur à sacerdotibus, & à Spiritu sancto, & deinde frangitur, cum iam, licet panis videatur, in veritate corpus Christi est. Et mox: Caro, quam verbum Dei patris assumpsit in utero virginali in unitate sue persona, & panis, qui conseruatur in Ecclesia, vnum corpus sunt, (menti hæc verba infige) sicut enim illa caro corpus Christi est, ita iste panis transit in corpus Christi, nec sunt duo corpora, sed vnum corpus. Ex his omnibus apparet impudentissima & effrænis ignorantia & cæcitas hominum turpissimorum Caluini, Lutheri, & Melancthonis, è quibus hi negarunt transubstantiationem quam vocamus, ille omnium nequissimus veritatem corporis Christi in Eucharistia sacrosancta, & portentosa quædam responsa producant, vt ea me pudeat referre, nostròque & lectoris oio abuti: confutabimus tamen suo loco, vt insipientibus, quibus aebat etiam sanctus Saulus se debitorem, satisfaciamus. Atque

hæc,

hæc, quod spectat ad hanc classem: plura tamen ex iisdem scriptoribus possent afferri, quæ nos repetitionem fugientes eandem rerum, suis locis infra adducemus.

Tertia classis testimoniorum, constat
è Concilijs.

CAP. IIII.

CONFIRMANTUR ea, quæ proposuimus sanctissimorum Conciliorum decretis, quæ non ab vnus alteriusve doctoris sententia proficiscuntur, sed à plurimorum consensu vniuersi, cunctis rem mature perpendentibus, & singula quæ ad illam spectare possunt circumspectantibus. Quantum verò pertinet ad argumentum præsens, nulla res æquè tot Concilijs, ac tam celebribus in omnibus terræ partibus est sancita, vt in Eucharistia esse verum Christi corpus, in quod transeat panis ac vini substantia, cuius nos sumptione in vni coëamus, quod vt clarissimè eluceat, illa nos sigillatim recensebimus.

Primum sit igitur omnium Apostolorum, qui Liturgiam Iacobi constituerunt, vt supra ex Proli testimonio 38. liquidissimò patet, & ex iis quæ in principio capitis superioris ex actis Apostolicis ostendimus, & probatur hoc necessaria ratione. Constat enim quinque linguarum liturgias ab ipso Ecclesiæ nascentis exordio, in id quod spectat ad essentiam liturgiæ conuenire. In Hebræica, Æthiopica, Syriaca, Græca, Latina, hoc apertissimè habetur, vt in principio capitis præteriti aperuimus, & in corpus & sanguinem Christi mutari panem & vinum, & in Eucharistia esse ipsum Christum, cuius nos Eucharistiæ sumptione necessario in vnum corpus coniugamur: quomodo igitur semper huiusmodi nationes sic inter se differtæ in tam mirabile decretum verbis disertissimis in liturgia explicandum conuenire omni æuo? vel igitur Spiritus sanctus omnes afflauit, & in eundem sensum verbaq; adduxit, quod est omnium valde mirabilissimum, & veritatis diuinæ euidens argumentum, vel ab ipsis Apostolis hoc accepere, vt scriptores, quos supra adduximus, tradunt. Hoc igitur omnium primum concilium, quo liturgiæ sunt constitutæ.

Secundum Concilium est habitum S. Cypriani ætate ab

Africanis

Testimonia
Conciliorū.
I.

II.

Arrianis Episcopis, quod sic ad sanctum Cornelium Papam inter cetera scripsit, de Eucharistia lapsis concedenda loquens: *Quos excitamus, & hortamur ad praelium, non inermes, & nudos relinquamus, sed protectione sanguinis & corporis Christi muniamus.* Et mox: *Nam quomodo docemus, aut provocamus eos in confessione nominis Christi, sanguinem suum fundere: si eis militaturus Christi sanguinem denegamus?* Hæc illud Africæ concilium ad S. Cornelium Papam, qui sedere cœpit anno ducentesimo quinquagesimo primo ab ortu Christi, à passione post primum concilium Apostolorum, quo cōstituta est liturgia, CXVII. Aduerte autem non dici ab isto concilio dari solum per Eucharistiā robur ad fundendum pro Christo sanguinem, sed dari sanguinē, & per sanguinem robur, ut eo modo, quo ipsi verum sanguinem fundunt, sic sanguinem Christi recipiant.

III.

Tertium Concilium ex Antiochia celebratum, in quo numerus infinitus, ut Eusebius testatur, Episcoporum conuenit aduersus Paulum Samosatenum circiter annum ducentimum sexagesimum quintum. In cōcilio lecta & approbata maxime est epistola sancti Dionysij Patriarchæ Alexandrini, qui respondebat ad obiecta Samosatani asserentis in Eucharistia sumi corpus & sanguinem corruptibilem, nempe hominis tantum, non Dei: talem namq; dicebat esse Christum pessimus ille hæreticus. Refellit hoc sanctus Dionysius, toto concilio epistolam ipsius laudante, ut apparet ex Eusebij historiis lib. 7. cap. 24. scribens summi à nobis sanguinem Christi incorruptibilem, corpus incorruptibile, quamuis species, quibus continetur, corrumpantur: hoc enim Paulus innitebatur: *Videmus manifeste species panis ac vini corrumpi, ergo & corpus corrumpitur, & sanguis: Christus itaque purus homo, non Deus, alioquin corpus eius & sanguis non corrumperebatur.* Hæc hæreticus ille, cuius argumentatio prorsus apud omnes frigida fuisset, & creditum fuisset à Catholicis non esse in Eucharistia verum Christi corpus, & sanguinem, sed longe frigidior fuisset sancti Dionysij confutatio, ac proinde totius concilij epistolam illius ostentantis veluti maximè Catholicam, concedit eum sanctus Dionysius esse in Eucharistia verum Christi corpus, & sanguinem, sed ait non corrumpi, vel corruptis panis ac vini speciebus: nam species quidem corruptibiles, non autem corpus, & sanguis. Similiter argumentabatur hæreticus ille: sanguis ille Eucharistiæ effundi-

effunditur, cum nos eum recipimus, diuiditur, & idem contingit corpori: nam frangitur Eucharistia: ergo & corpus: corruptibile igitur, cum frangatur, atque ob id hominis puri, non item Dei. Respondet sanctus, approbante concilio: *Quamuis effundatur sanguis, frangatur Eucharistia, tota tamen caro, totus Christus, non diuisus recipitur.* Atqui insubstantissima hæc esset responsio, nisi verum Christi corpus adsit in Eucharistia. Nam si virtus eius solummodo est in Eucharistia, quamuis diuinissimo modo diceremus, ac fingeremus ad esse, quid opus erat id hæretico concedere, quod erat falsissimum? quid, inquam, maxima falsitas concederetur? sat erat dixisse, adest tantum virtus sanguinis & corporis Christi diuinissima, & omnipotens eius efficacitas, perinde atque adestet ipsum: omnino Christi corpus. At sanctus pro re clarissima & indubitissima cōcedit & asserit, esse in Eucharistia Christi corpus, & sanguinem. Audi sanctum loquentem, ut eius epistolam recita: Franciscus Turrianus libro primo de sacramento Eucharistiæ, cap. 10. *Ait Paulus Samosatenus Christi sanguinem esse sanguinem passibilis ac mortalis hominis: quia Dominus gloria discipulis dixit iuis. Accipite hoc, & diuidite: & quia dixit de sanguine, qui pro vobis effunditur. Sed cum hæc dicit Paulus Samosatenus, inquit sanctus ille, ignorat quod Apostolus dixit in epistola ad Hebræos, Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratia contumeliam fecerit? Conculcauit eum Iudas, & nunc Paulus Samosatensis, ut placeret Satanae, qui eum delogit, in sanguinem viuificum, & in spiritum sanctum insurrexit, eum conculcans. Etenim si sanguis Christi est corruptibilis, quia diuiditur, & effunditur, reperietur quoque spiritus sanctus corruptibilis, ut sanguis vita: siquidem scribit Lucas, in actis Apostolicis, Cum complerentur dies Pentecostes, & quæ sequuntur, & paulo post subiungit, Et apparuerunt illis lingue dispersæ tanquam ignis, sederuntq; supra singulos eorum: & paulo post, Hoc est quod dictum est per Prophetam Ioël, Effundam de spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri. Ecce dispersitur supra singulos Apostolos spiritus sanctus, & effunditur super omnem carnem: non tamē quia effunditur spiritus sanctus, dixerit quis corruptibilem esse, absit: idem est in sanguine viuifico. Hucusq; sanctus, qui deinde ait in Eucharistia Christum semetipsum exinanire, ut eum totum cum diuinitate & humanitate spiritu sancto*

plena, non autem virtutem dumtaxat carnis per Spiritum sanctum, singuli recipiamus: & huc etiam spectate: quod ait S. Paulus, *Exinanuit semetipsum*, ita ut Christus exinanuerit se primo in incarnatione, deinde in passione, præterea verò in Eucharistiæ traditione totum se singulis tradens. Inquit igitur sanctus Dionysius: *seipsum Christus exinanuit*, unde sacramentum inenarrabile sic ab eo appellatur *nouum testamentum dare seipsum in mystica cœna*, non sicut secundum legem sacerdotij Aaronicæ carnes pecudum aræ olim imponebant, scribit enim Moyses inquitens, *Carnes sanctæ imponebantur altari, & comedit populus, & quicumque immundus eas tetigerit, peribit. Nunc autem non sic, quin potius ipse Dominus dicit, Qui manducat me, ipse viuet propter me. Deus ergo est, qui habitat in nobis secundum testamentum, quod disposuit, dicens nobis, Accipite hoc, & diuidite inter vos: nouum testamentum est, hoc facite. Hæc est Dei ad nos exinanitio, ut admittamur ad capiendum eum: hoc enim tremendum sacramentum dicit Apostolus, cum ait, quod semetipsum exinanuit, non relinquens patrem, ut à nobis caperetur, absit, immò ipsius verba proferam: Ego, inquit, & pater ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Et mox: Videte, quam limatè agit mystagogus veritatis, ut electionis, dicens paulo post, Formam serui accipiens, & in similitudinem hominum factus, ut enim antea dixi: exinanitionem dicit factam ad nos ad capiendum sacramentum vitæ puræ, & incorruptibiles, ac diuinas ipsius manus, ut possimus fideles eius capere ipsum, ac fieri mansio Dei, accipientes eum totum, & rursus. Hæc illa exinanitio dextera altissimi: quare exinanitio non mutationem in eo factam significat, apage, sed potius renouationem in nobis per exinanitionem, quam donauit nobis, qui se exinanuit. Spiritus sanctus effusus super omnem carnem manet plenus, sanguis item sanctus, ac viuificus ex profundo diuini lateris effusus manet plenus, & viuum, ac viuificum nobis effudit. Hucusque sanctus, apertissime asserens, sanguinem Christi, non virtutem ipsius effundi in nobis, Christum dare se totum per exinanitionem, ut nihil sit in Christo, quod per sacramentum ad nos non deueniat. Merito itaque S. Hieronymus hanc epistolam vocat admirabilem, & Antiochenum concilium veluti maximè catholicum ad omnes Ecclesiæ catholicæ populos illam transmittit, ut Eusebius testatur.*

Quartum sit itaque Concilium Nicænum vniuersale sub annum trecentimum vigesimum quintum, in quo sic

habetur

haberetur decretum, quod adhuc existat in bibliotheca Vaticana, & Alphonsus Pisanus vertit: *Iterum etiam hic in diuina mensa ne humiliter intenti simus ad propositum panem & calicem, sed attollentes mentem fide intelligamus situm in sacra illa mensa. Agnum illum Dei tollentem peccata mundi, incruentè à sacerdotibus immolatam, & pretiosum ipsius corpus & sanguinem verè nos sumentes credere hæc esse nostræ resurrectionis symbola: propter hoc enim neque multum accipimus, sed parum, ut sciamus non ad satietatem, sed ad sanctificationem sumi. Hæc concilium, quod haud negant impij heretici, Calvinus, & alij, sed aiunt per illud probari in Eucharistia non esse Christum, cum dicitur, Attollentes mentem: perinde ac si significetur esse in cælo: sed hæc mentis sublatio non est facienda è loco in locum, sed è re in rem, ex infimæ rei aspectu ad altissimæ omnium cognitionem, & fidem. Atque ut videas hæreticorum stuporem, dicunt ad hoc concilium, verè sumi à nobis Christi corpus & sanguinem animo, non corpore. Sed quis audiuit vnquam corpus alicuius verè sumi animo? qui fieri potest hoc, ut verè sumatur animo nostro corpus Christi? vis, & gratia, & merita forsan, non corpus, & sanguis: sumi potest corpus animo per similitudinem, quia sumitur eius virtus, tunc autem non verè corpus iūmerit, sed efficacia corporis. Illud igitur verbum verè excludit omnem quæstionem, primo loco. Secundo, illa vox refellit hæreticorum stoliditatem, cum dicitur, *Intelligamus situm in mensa agnum: non igitur in cælo. Tertio, ad omnem ambiguitatem tollendam, dictum in illa mensa. Quarto, Agnum illum Dei tollentem peccata mundi. videntur ut signet quod sit in illa mensa? quomodo & Ioannes digito signauit ipsum Christum, non ipsius figuram, vel efficaciam. Quinto additum est, quod immolatur incruentè à sacerdotibus: quis verò vnquam audiuit immolari figuram vniue alicuius? Postremò additum, *Ipsius: scilicet agni. Vox namque, ipsius, est ac si dictum fuisset sumere nos non nisi eo modo, quo ipse est Christus in semetipso, ut est ipsum Christi corpus. Ea namque vocamus ipsa, à quibus omnem similitudinem & figuram semouemus: ipse est, dicimus, ipsissimus. Ob id Epiphanius S. Ioannis Damasceni æqualis in septima synodo actione 6. cum Gregorio disputans, ac multis ostendens Eucharistiam non esse figuram corporis Christi, sed ipsum verum Christi corpus ait: Nunquam inuenies neque Dominum, neque Apostolos,***

neque

neque Patres inuentum illud sacrificium, quod a sacerdote offertur, imaginem dixisse, sed ipsum corpus, & ipsum sanguinem.

V. Sit igitur quintum Concilium, quo probatur in Eucharistia esse verū Christi corpus, Ephesinum generale, quod habitum scribitur anno quadringentesimo trigesimo primo, in quo approbata est epistola S. Cyrilli Episcopi Alexandrini cum duodecim anathematismis, & eorū declarationibus communi Episcoporum omnium decreto, quæ sic habet in vndecimi anathematismi declaratione, *Sanctum, ac viuificum, in cruentumq; in ecclesiis celebramus sacrificiū, non hominis alicuius nobis similis & communis corpus, consimiliter & pretiosum sanguinem esse, quod proponitur, credentes, sed magis uti proprium (nota hanc vocem) viuificantis verbi corpus & sanguinem sumimus.* Hæc sanctus, aperte contestans sumi à nobis corpus & sanguinem Christi in Eucharistia: at animo fidere animi non sumitur proprium corpus, sed vis, efficacia, meritum ve illius, similiter ait, credi à nobis sacrificium, quod celebratur in ecclesiis, esse corpus, quod proponitur. Atqui falsò creditur, si non sit corpus, sed aliquid habens vim corporis.

VI. Sextum est Concilium Chalcedonense, in quo adfuere Episcopi sexcenti & triginta, eamque epistola est comprobata cum superiori declaratione anno CCCCLII.

VII. Septimum est quinta synodus generalis, in qua communi decreto est eadē declaratio cōprobata anno DLIII, atque ut adhuc videamus, quæ fuerit mēs S. Cyrilli aduersus Nestoriū, bene est illud sciamus inter alia, quæ sanctus producebat ad astruendam Christi vnā personam. Erat hoc, quod comedebatur à nobis Christi corpus, quod fieri haud benè poterat, aiebat, nisi substitisset in diuina persona: alioquin hominis puri corpus comedissemus, neq; vitā nobis per semetipsum largiri potuisset, addit verò Eucharistiæ comestionem continentis corpus, & sanguinē Christi verū teneri sola, pura, & inquisita fide. Quòd si sumimus nos haud verum Christi corpus, sed eius virtutē duntaxat, & in corpus in Eucharistia verè non est, sed per figurā, nō est opus ista sola, pura, & inquisita fide. Audi eū loquentem aduersus Theodoretum anathematismo eodem, ut in acta eiusdem Concilij Ephesini est relatam. *Nam hominis (inquit) comestionem nostrum hoc sacramentum pronuntias, & irreligiosè ad crassas cogitationes vrges eorum, qui cōsiderunt, mentem, & attentas humanis cogitationibus tractare,*

quæ

quæ sola, pura, & inquisita menti manda quæ dicuntur hic) fide concipiuntur. Quoniam enim minimè eatur diuinitatis natura, propter hoc commune dixerit quis sanctum Domini corpus? scire autem opera pretiū est, quòd, sicut supra diximus, proprium est corpus eius verbi, quod omnia viuificat. Quoniam autem est corpus vitæ, viuificum est. Nam per hoc mortalibus nostris corporibus largitur vitam, & mortis imperiū euacuat, viuificat autē nos equali modo, ut sanctus spiritus Christi: spiritus est enim qui viuificat secundum eiusdem Saluatoris vocem. Audin' non edi diuinitatē à nobis, sed corpus proprium verbi? Audin' per hoc corpus non viuificari equali modo eam spiritu Christi, ita ut distinguatur viuificatio spiritus à corporis viuificatione, quamuis utraq; sit Christi? Audin' ut hæc sola, pura, & inquisita fide tenentur, Hæc S. Cyrill cuius scripta in Chalcedonensi & quinta Synodo fuere approbata cum suis expositionibus, ut in collatione 3. ad finem constat, & collatione 6.

Præterea verò Concilium Lateranense sub sancto Martino I. Papa definitiones eadem S. Cyrilli comprobauit consultatione quarta, circiter annum DCXLVIII. qui est Constantini nonus.

Nonum sit Concilium, sanciens verè Christi corpus esse in Eucharistia, sexta synodus generalis, quæ sic habet actione 8. *Accedimus ad benedictiones arcanas, & sanctificamur participes effecti tam sanctæ carnis, quam pretiosi sanguinis Christi omnium nostrum Saluatoris, neque ut communem carnem sumimus, absit, neque iterum, ut viri sanctificati, & copulati verbo per vnitatem dignitatis, siue ut diuinam inhabitat onem habetis, sed sicut verè viuificatricem, & propriam eiusdem verbi.* Hæc synodus illa anno DCLXXX.

X. Decimum sit Concilium, quod est generale septimum, in quo Epiphanius à tota synodo approbatus, disputas aduersus Gregorium dixit ea, quæ supra attulimus in expositione concilij Nicæni, additque actione 6. ante consecrationem panem & vinum vocari *ὡς τὸ τυρῶν*, id est, exemplar similis formæ, postea verò ipsum corpus & sanguinē Christi esse, asseritq; dementis esse dicere Eucharistiā esse imaginem corporis & sanguinis Christi, & de hæreticis subiicit, *Quadam tenus, inquit, veritatem contingunt confessi diuinum corpus panem fieri: at si imago corporis est, non potest sanè fieri diuinum corpus.* Hæc ille, decernens è pane fieri ipsum Christi corpus, cuius dicta sancita sunt à synodo vniuer-

Pars ij.

D

fali

VIII.

IX.

X.

lali anno septingentesimo octuagesimo septimo. Iam vero plurimis conciliis legas passim vocari Eucharistiam corpus & sanguinem Christi aut fieri mentionem de sumptione vel consecratione corporis & sanguinis diuini.

XI.

Vt in Concilio Cabilonensi cap. 46. quod est habitum tempore Caroli Magni.

XII.

Et in concilio Parisiensi temporibus Ludouici Pij, & Lotharij lib. 3. cap. 6. & 20.

XIII.

Et in Aquilgranensi cap. 5. quibus sane in locis vniuersitas tota Episcoporum perinde loquitur, ac si nulla sit dubitatio in Eucharistia percipi Christi corpus, & sanguinem, & a sacerdotibus illa confici. Hæc vero concilia sunt celebrata nono ab ortu Domini sæculo. At decimo, cum nonnulli cœpissent aperte, quod hucusque non fuerat, hæresim nouam suscitare asserentes in Eucharistia non esse verum Christi corpus. ac Bertramus quidam Carolo Caluo Francorum Regi, non Carolo Magno, vt quidam putant, ea de re librum dedisset, Gilbertus inter alia in altercatione c. 8. inquit: *Post consecrationem non est corpus Christi verum, non tantum sacramentaliter, verum etiam essentialiter.* & cap. 9. *In modica particula tantum habes quantum in magna.* Christum in sacramento esse integrum, ac perfectum, tam sub alterutra specie, quam sub vna, & transire substantiam panis in substantiam corporis Christi, quæ diligentissimè adnotauit Genebrardus in chronico suo. sed & ante Gilbertum scripsit nono sæculo ea de re Paschasius sanctus Abbas Corbeix in Galliis, de quo agemus capite sequenti.

XIIII.

Post annos mille à Christo nato, quasi tam diabolus, vt habetur in Apocalypsi, solutus esset, Berengarius palam prædicauit & docuit, in Eucharistia non mutari panem vinumque in corpus & sanguinem Christi. S. Leo Nonus, natione Germanus, habita Romæ synodo sub annum millesimum quadragesimum nonum.

XV.

Et mox etiam Vercellis, hanc hæresim damnauit, altero celebrato concilio.

XVI.

Post hæc Victor Secundus, & ipse natione Germanus, conuocata Turonis alia synodo per Hildebrandum Legatum, idem cum sancto Leone sanxit anno millesimo quinquagesimo sexto. Tunc hæresim Berengarius abjurauit.

XVII.

Qui cum mox in idem scelus esset relapsus, iterum resipuit, ac publicè errorem suum detestatus est in publica Synodo, quam Nicolaus Secundus, natione Burgundus,

anno

anno 1059. Romæ coëgit, vt post alios accuratè notauit Carolus Sigonius. A quatuor itaque conciliis, idem constitutum: quæ si superioribus addantur, erunt decem & septem. Post hæc duodecimo sæculo, Petrus Abailardus, & aliquot eius sectatores visi sunt multa comminisci aduersus verum Christi corpus, quod in Eucharistia habetur, aduersus quem scripsit Petrus Cluniacensis librum de sacrificio.

Circa quæ tempora coactum est Concilium Hierosolymis amplissimum, in quo adfuit Maximus Armenorū Archiepiscopus, qui ab illis Catholicus sine vniuersalis vocatur propter ingentem Episcoporum numerum, qui illi parent in Cappadocia, Media, Perside, & aliis locis, ita vt mille dicantur, in eo cum de quibusdã ritibus Eucharistia cōficiendæ tractaretur, pro indubitato est habitū, in Eucharistia verè Christū esse. meminit huius Concilij Gulielmus Tyrius lib. 15. cap. 18. scribitque Romam postea venisse hunc Episcopum cum multo comitatu, & miraculum quoddam visum, dum sanctissimus Papa Eugenius Tertius Missam celebraret, referemus infra ex Othone Frisingense, qui tum Romæ fuit. Hoc itaque Hierosolymitanum, cuius acta non habemus, erit decimum octauum, decernens ac pro decreto habēs in Eucharistia esse verū Christi corpus.

XVIII.

Decimum nonum est Concilium Lateranense sedente Innocentio III. celebratum anno MCCXV. in quo adfuerunt Episcopi quadringenti. Metropolitanus septuaginta, Hierosolymitanus, & Constantinopolitanus Patriarcha, Abbates ac Priores octingenti, vtriusque Imperij Occidentalis & Orientalis Legati, Regum similiter omnium in Europa dominantium, præterea verò Cypri, & Hierusalem, in eo sic est definitum: *Verum Christi corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis ac vini veraciter continentur, transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, potestate diuina.*

XIX.

Vigesimum est Concilium Constantiense, coactum anno millesimo quadringentesimo decimo quinto, cui Sigismundus Imperator adfuit, in quo idem contra Vuiclefium per synodum celeberrimam sancitum fuit.

XX.

Vigesimum primum est Concilium Florentinum, in quo adfuerunt sanctissimus Papa Eugenius, & Ioannes Imperator Constantinopolitanus, innumerique Orientis & Occidentis Episcopi Græci, & Latini, in quo rursus eadem

XXI.

sanctio renouata, anno 1439. approbantibus etiam Syris, & Armenis.

Vigesimum secundum est Tridentinum, quod est habitum nostra ætate, & idem decretum renouauit. Ex his omnibus liquet primo, nulli sæculo defuisse aliquod Concilium celeberrimum, in quo non fuerit constitutum, Christi verum corpus esse in Eucharistia. Secundo, à sex vniuersalibus Conciliis in Oriente, ac tribus in Occidente, quibus adfuerit ex omni natione illustrissimi quique, id sancitum. Tertio, paucis regionibus exceptis, ceteræ paulò celebriores habent hanc veritatē testificantes suas synodos: habet Syria Hierosolymitanas duas, vnam Antiochenam, Asia duas Nicænas, Ephesinam vnam, Græcia tres Constantinopolitanas, Africa suam tempore Cypriani, Italia quoque, Vercellensem, Romanas duas, Lateranensem, & Florentinam, Gallia tres, Cabilonensem, Parisiensem, Turonensem, Germania duas, Aquilgranensem, Constantiensem: vt appareat illos siquē dubio impudentissimos omnium simulque imperitissimos, qui vel illam conantur obscurare, aut dissimilando, vel interpretando ineptissimis commentis, vel quod est extremæ dementiæ, quouis modo impugnare.

Quarta classis testimoniorum. Consensus expressus omnium totius orbis nationum, & cuiusvis conditionis & ætatis hominum, sæpius quolibet propè die repetitus, ac testificans aperte in Eucharistia esse verum Christi corpus ab ipsa Christi institutione ad nostra tēpora.

C A P. V.

Consensus expressus totius orbis.

NVllum mysterium Christianæ religionis est, quod Deus cauerit toties ingeminato omnium nationum, & cuiuslibet generis hominum consensu apertissimo confirmari, vt hoc, de quo nobis est sermo. Nulla namque propè dies fuit, ex quo Christus ascendit in cælum sacramento hoc instituto, & Spiritum sanctum demisit in corda Apostolorum, qua cuiuslibet nationis & conditionis homines non fuerint expressè & verbis, & signis, actibusque apertissimè testificati, esse in Eucharistia verum Christi corpus. Idque in vniuerso orbe terrarum postquam religio Christiana in vniuerso orbe terrarum per Christi discipulos est disseminata. Quin amplius verè dicemus, nullam fuisse propè

horam,

horam, in qua non plurimi in aliqua regione id fuerint professi. Quod vt clarissimè appareat, illud est memoria repetendum, quod supra posuimus, ac probauimus, in sacratissimis Missis, quarum quinque retulimus, Hebraicam, Syriacam, Æthiopicam, Græcam & Latinam, quicumque sacerdotes celebrant, id orasse semper, atque etiam nunc orare. vt è pane & vino fieret corpus & sanguis Christi: ita verò quid sentirent isti sacerdotes, verbis clarissimis expresserunt, vt nullo modo possit esse figuris vllus locus. Nam quinque istæ Liturgiæ à remotissimis nationibus celebratæ in explicanda hac admirabili transmutatione nullam similitudinis apponunt notam, qua posset cognosci hanc transmutationem fieri in id solū, vt impij dicunt, quòd ea quæ consecrabantur, panis scilicet, ac vinum, virtutem maximam diuinitus sortirentur ad nos concitandos in amorem Christi, & corporis eius. atqui ne in tanta re daretur errori locus, necesse erat omnino apponi aliquam figuræ notam, & non apponere fuit absurdissimum: siquidem datus est locus errori maximo, si impijs hæreticis esset aliquo modo credendum. Quod eo magis mirum, quia diuersis verbis hæc transubstantiationem liturgiæ significant, & à populis longissimè positis celebratæ sunt. In sacratissima Missa S. Iacobi orat sacerdos, vt Spiritus sanctus præsentia sua efficiat panem corpus Christi, & calicem similiter sanguinem. cur non dictum, De vim sanguinis, ac corporis? cur non dictum, Instar sanguinis, aut corporis, aut tanquam sanguinem & corpus? In Æthiopica precat sacerdos, vt panis transeat in corpus, vinum in sanguinem Christi, cur non verius (si fieri potest, vt mēdacissima scelera hæreticorum vera sint) precat, vt transeat in vim, virtutē, efficaciam, vel aliquid huiusmodi? Sacratissima Syrorum Missa verbis iisdem cum Missa diui Iacobi vitur. Eadem propè habent ceteræ liturgiæ, *Fac panem istum corpus Christi, Efficiat panem corpus Christi, Fiat panis iste corpus Christi, & his similia.*

Secundo autem loco profitentur apertissimè sacerdotes plurimis verbis, esse post consecrationem in iis speciebus Christi corpus, quæ si vellemus hinc recitare, nullus esset scribendi finis: poterit qui volet ea legere, & quòd dicemus per semetipsum videre. de figura aut similitudine nulla vnquam fit mentio.

Tertio alloquuntur in iis liturgiis sacerdotes Christum sæpius veluti re vera præsentem, quinimò adorant, & hoc

D 3 est

It omnibus commune; præterea ostendunt adorandum populo, quòd si re vera id Christi corpus non esset, sine dubio idololatriæ crimen admitteretur, cui certissimam causam dedissent Apostoli ipsi, à quibus haberi liturgias ostendimus supra.

Quarto, in sacratissima sancti Iacobi Missa inquit sacerdos ad omnem ambiguitatem tollendam sumentibus Eucharistiam, *Gustate, & videte quòd benignus est Dominus, qui in partes distribuitur ac non diuisus, & fidelibus impertitus, non consumptus est*, quæ verba sanè ridicula essent in grauisimo mysterio, nisi verè adesset Christi corpus in Eucharistia. At in Æthiopica, quam si ab Apostolis accepisse asseuerant Æthiopes, exclamat ad populum sacerdos: *Hoc est verè corpus Christi, & hic est sanguis Emanuel Domini nostri*. Quid igitur impij aduersus omnipotentiam summamque Dei benignitatem blasphemant? quid audent dicere ibi non esse verum Christi corpus? His explicatis, cum sacerdotes antiquitus quotidie cum poterant Eucharistiam conficerent, & quilibet Christianus quotidie, nisi impediatur, Eucharistiam sumeret, iam contestabantur expresse ibi esse corpus Christi. Quòd autem quotidie sacratissimæ Missæ à sacerdotibus dicerentur, testatur S. Cyprianus lib. 1. epist. 2. vel 54. vel potius Africana Synodus ad S. Cornelium Papam scribens de Eucharistia lapsis olim, sed postea poenitentibus, danda sic inquit, *Vt sacerdotes, qui sacrificia Dei quotidie celebramus, hostias Deo & victimas præparemus*. Deductus verò mos est ab ipsis Apostolicis temporibus: sic namque capite secundo Actuum habetur, *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus*. Et mox: *Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis, collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem*. Hinc S. Andreas, ut est in actis eius fidelissimè scriptis, aiebat ad Ægeam, se quotidie agnum immolare, qui in partes distributus non diminueretur. Quocirca S. Ignatius ad Ephesios scribens ait, *Date operam, ut crebrius congregimini ad Eucharistiam*. Et Tertullianus ad uxorem suam de Christiana muliere inquit: *Eucharistia ante omnem cibum sumenda, Non sciet maritus quid secreto ante omnem cibum gustes, & si sciuerit, panem, non illum credet esse, qui dicitur*. Et ut Christianæ fœminæ ante

Lib. 2. cap. 5.

omnem

omnem cibum sumerent Eucharistiam: singulis autem diebus illæ sine dubio panem communem comedebant, atque idcirco singulis etiam diebus ante illum percipiebant Eucharistiam: testatur sanctus Epiphanius ab Apostolis constitutum fuisse, ut populus ad Eucharistiam percipiendam conueniret feria quarta, Sabbatho & Dominica. Hoc verò fiebat ex præcepto Apostolorum. Quilibet autem præterea conabatur singulis diebus ad sacratissimam Missam conuenire vltro, neque in omnibus exspectare volebat, ut iussione vigeretur. Hinc sanctus Basilius ad Cæsariam Patriciam laudat, qui quotidie communiant Christi corpori, conqueritur se nò nisi quater in hebdomada, ac festis præterea diebus posse id agere. Sanctus Hieronymus traditionis esse Ecclesiasticæ affirmat, quotidie Eucharistiam sumere: ob id sanctus Chrysostomus acriter inuehitur in illos, qui contra antiquos mores, vel in annum differrent arare sua. Quin Antiochenum concilium excommunicat eos, qui ad Missam sacratissimam conuenientes non communicarent, ut habetur Canone secundo, celebratum verò illud sub tempore Nicæni. Sanctus Iustinus in Apologia ad Antoninum testatur, non modò urbanos, sed & rusticos die Dominica conuenire solitos ad Eucharistiam sumendam, eamque mitti solitam ad eos, qui non venissent, impedimentis scilicet aliquibus derenti. Ex his constat antiquorum testimonio, quot die Missam sacratissimam celebrari solitam, & cunctos, qui possent, ad eam venturasse, & communicasse. Restat ut probemus speciatim solitos illos adorare Eucharistiam, perinde atque in ea Christus re vera præfens esset, & corpus eius adesset: ita, ut etiam si forsitan aliqui non communicarent, at tamen huiusmodi adoratione protestarentur se fatei in ea Dei corpus haberi. Id verò aperitissimè testatur sanctus Dionysius Arcopagita Ecclesiæ Hierarc. part. 3. cap. 3. Origenes homil. 5. in diuersa Evangelij loca, sanctus Cyrillus Hierosolymitanus catech. 5. mystagogica, Ambros. lib. 3. de Spiritu sancto, cap. 12. Eusebius Emislenus, aut quicumque is sit antiquus auctor, homil. 5. de Paschate. Nazianzenus in oratione de sancto Gorgonia. Theodoretus dialogo secundo. Sanctus Ioannes Chrysostomus homil. 83. in Matth. 24. in 1. ad Corinth. 3. ad Ephes. homil. de Encænus, & de sancto Philogonio, & li. 6. de sacerdotio, ait Angelos eandem colere, & 60. hom. ad

Epip. in comp.
doctr.

Hier. epist. 28.

Chrys. homil.
ad Heb. 17. &
61. ad populum
Antiochen.

D 4

populum

populum Antiochenum, horrescere illos, neque libere intruere audere, & 61. *Si pura, inquit, sunt vestimenta, adora, & manduca.* Idem tradit S. Augustinus epist. 118. cap. 3. & 120. cap. 27. & concione 1. in Psalm. 21. & Psalm. 28. *nemo, ait, illam carnem māducat, nisi prius adorauerit.* Quid plura exigimus? sanctus Iustinus apertissime testatur in prædicta apologia, Eucharistiam solitam confici à præfecto, & ab omni populo acclamari solitum, Amen: quæ est idem confirmantis atque optantis nota, perinde ac si diceretur: Sic fiat, Sic est. Palchafius Corbésensis, qui ante ante annos octingentos vixit, testatur, ætate sua, de S. Petri instituto solita dici ea verba Canonis à sacerdote, quibus precatur ut vinum panisque fiat corpus & sanguis Christi, & similiter sic à populo solitum responderi, Amen: sic ille tractatu de sanguine & corpore Christi ad finem. Videamus porro quonam tempore id acclamaretur à populo: sic est igitur in diui Iacobi liturgia: *sacerdos inuocans Spiritum sanctum sese erigens exclamat, ut superueniens sancta, & bona, & gloriosa sua presentia sanctificet, & efficiat hunc panem corpus sanctum Christi sui: hæc sacerdos, tum populus respondet, Amen.* Rursus Sacerdos: *Et calicem hunc pretiosum sanguinem Christi tui.* Populus respondet, Amen. Viden' ut populus fateatur acclamatione sua panem fieri corpus Christi? Pluribus deinde locis eiusdem liturgiæ populus profitetur in illa Eucharistia esse corpus Christi, præsertim cum percepturus illam duodeces ad illam inclamat: *Domine miserere, & benedictus qui venit in nomine Domini.* At in Æthiopica, cum sacerdos attollit Eucharistiam, ter exclamat: *Domine Iesu Christo, miserere nostri.* Et populus eadem verba ter repetit. Rursus ait Sacerdos: *Surgite ad adorandum.* Et mox inquit: *Hoc est corpus sanctum, honoratum, & vitale Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, quod datum est in remissionem peccatorum, & ad vitam æternam consequendam verè sumētibus ipsum, Amen. Hic est sanguis Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi, sanctus, honoratus, & viuificans, qui datus est in remissionem peccatorum, & ad vitam æternam consequendam verè sumentibus ipsum, Amen. Verè hoc est corpus, & hic sanguis Emanuel Domini nostri, Amen. Credo, credo, credo ex nunc, & vsque in seculum, Amen.* Audin' quid dicat Sacerdos? quid confiteatur? toties reperat? ut eius verbis subijciatur illa vox, Amen: quæ à sumentibus Eucharistiam similiter ingeminatur. Eodem modo in Syriaca liturgia, cum sacerdos orat, ut panis efficiatur corpus, &

calix

calix Christi sanguis, respondet populus, Amen. Postea vero diaconus iubet, ut populus caput inclinet, & inter alia inquit ad Eucharistiam conuersus continuo sacerdos: *Modò etiam dignos duxisti nos, qui te efficeremus, atque coram maiestate tua supplices nostras preces offerremus: & quæ sequuntur.* Populus respondet, Amen: profitens scilicet se in Eucharistia videre Christum, & Deum, & preces coram maiestate illius offerre. In eadem sacratissima Missa notissimū, quibus signis populus fateatur in Eucharistia verum Christi corpus esse: quin è rituali libro mos est plerisque in locis ut sacerdos Eucharistiam ministraturus interroget eam percepturos, an certò credant in illa verum Christi corpus esse. Apparet ex hisce, cunctis sæculis per omnes dies à singulis Christianis, qui sacratissimæ Missæ interesse solebant & quavis hominum conditione, apertissimam professionem sæpius reperitam voce, & actibus, in Eucharistia verū Christi corpus esse, in quod panis mutetur, sicut etiam vinum in sanguinem: supra autem clarissime demonstraui, Missas in his, quæ pertinent ad essentiam, fuisse ab Apostolis institutas. Nunc ex alio probemus hanc totius vniuersitatis Christianæ confessionem, qua protestabantur singuli in Eucharistia verè esse Christi corpus & sanguinem, protestabantur autem non modò per hebdomadam sæpius ac singulis diebus cum Missæ intererant, sed etiam perenni quadam contestatione. Antiquitus namque erat in more positum, ut quilibet Christianus Eucharistiam domum referret à sacerdote sibi datam. Nam cum sæpè propter vexationes Gentilium non possent in vnum conuenire ad Missam sacratissimam: ne tanti mysterij auxilio destituerentur, ubi res incidisset, dabatur eis, ut haberent paratam, quam sumerent, & qua se armarent. Hoc apertissime idem sanctus Iustinus tradit in Apologia ad Antoninum, cum refert Eucharistiā solitam mitti ad absentes. Idem constat è Tertulliano, & sancto Cypriano in libro de lapsis in hæc verba: *Cum quadam arcam suam in qua Domini sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere.* Idem liquet è sancto Basilio, ut refert Anastasius Nicænus, & è sancto Ambrosio, qui testatur eam deferri solitam ab iis qui iter faciebant, & è sancto Nazianzeno in oratione de Gorgonia sorore, sancto item Hieronymo in epist. 50. sancto Gregorio dialogorum lib. 3. cap. 50. Quanta porro cum reuerentia haberetur

De Mono. ad uxorem lib. 2. cap. 5.

Anast. lib. quest. tom. 6. bibliot. sancta Amb. in oratione pro fratre.

D. 5

ab

ab istis, patet è prædicto S. Cypriani libro de lapsis, & tum prædictis omnibus, tum etiam speciatim ex oratione Nazianzeni in funere suæ sororis Gorgoniz: à quibus dicimus, Christianos sic ubique adorasse Eucharistiam, ut supra dicebamus, ut certò crederent in illa verè Christi corpus esse: ita ut verum sit, quod asserabamus, continuata quadam confessione antiquitus Christianos esse contestatos quod dicimus, ac nullum sit nostræ religionis mysterium, quod magis Deus voluerit crebris ac perennibus testimoniis ab vnoquoque Christiano consignari, quàm diuissimi corporis & sanguinis in Eucharistia præsentiam. Accedit ad hæc omnia, quòd Ecclesia Catholica à finibus vsque ad fines orbis terrarum semper paruit: quamobrem necesse est, quando ex institutione Apostolorum fuit vsitatum singulis diebus sacratissimam Missam celebrare, singulis horis diei in aliquo loco illam dici, prout Sol aliis quidem Christianis alibi positus oritur, aliis verò contra occidit. Nunquam defuit igitur, neque adhuc deest cœtus aliquis, qui re ipsa tanti mysterij veritatem voce & actibus illustrissimis non profiteatur in singulas horas: atque hoc est quod Deus iactat apud Malachiam cap. i. his verbis: *Ab ortu enim Solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco significatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in Gentibus: quæ sanè verba non possunt referri nisi ad Ecclesiam nostram: nam sola ex iis, qui Christi cultum profitentur, à Solis ortu ad occasum protenditur, & in omni loco terræ cognitz suos habet, ut signo de Ecclesia Catholica, & de innumeris subiectis eius constabit. Siue igitur intelligatur ista Dei prædictio de oblatione mentis intima, qua nos offerimus Deo: siue de Eucharistia, ut ferè omnes asserunt: necesse est dicamus in Eucharistia verum Christi corpus esse, in quod panis conuertatur: alioquin nostra oblatio munda non esset, qui tantam falsitatem comminisceremur, si hæreticis impiis est credendum: populòque in omni loco ab ortu ad occasum atringeremus ad idololatriam mendaciumque incredibile colendum: simulque Deus mendax esset, qui præsignificaret oblationem mandam sibi offerri in omni loco ab ortu vsque ad occasum, quæ cum sit horrendum dicere, concluditur necessariò ex isto Malachie oraculo, & euentu illud consecuro, nullum mysterium frequentiori ac celebriori confessione à cuiusvis conditionis*

homi.

hominibus omni æuo fuisse consignatum, quàm hoc, quo assereramus in Eucharistia verum Christi corpus esse, verumque sanguinem, in quem panis ac vinum transferantur, ac cuius sumptione nos re ipsa Christi corpori adiungamur, & cohareamus.

Quinta classis testimonium, Vaticinia antiqua.

CAP. VI.

Tanta autem mysteria Deus præsignificauit nobilissimis oraculis ad memoriam totius posteritatis sempiternam: & cum multa sint illa, atque innumera, ut ostendamus, nos tamen pauca seligentes, sic illa proferemus in medium, ut certissimo constet, Deum clarissimis vaticiniis longè antè declarasse in Eucharistia fore verum Christi corpus, in quod panis ac vinum cõuerteretur, & per quam nos illi adiungeremur. Primum sit itaque, quod inter alia Iacob ad Iudam dixit de Christo his verbis: *Iuda, te laudabunt fratres tui: manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filij patris tui. Catulus leonis Iuda: ad prædam filij mi ascendisti: quiescens accubisti ut leo, & quasi leona, quis suscitabit eum? Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium: ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem filij mi asinam suam. Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vnae palium suum. Pulchrioribus sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores.* Hucusque oraculum, quod ut clariùs explicemus, operæ precium ducimus asserre in medium quomodo redditum fuerit ab aliis ex Hebræo in Latinum: sic igitur Sanctes Pagninus, qui Hebraicarum litterarum scientissimus inter omnes omnium iudicio fuit, vertit: *Iehudah es tu: laudabunt te fratres tui, manus tua erit in ceruice inimicorum tuorum. Incuruabunt se tibi filij matris tuæ, ut Catulus leonis es Iehudah, è præda filij mi ascendisti, incurauit se, cubabit sicut leo, sicut leo est, quis suscitabit eum? non recedet ex Iehudah, & legislator de inter pedes eius, donec veniat Messias, & ei erit aggregatio populorum: ligans ad vitem pullum suum, & ramum filium asinae suæ: lauit in vino vestimentum suum, & in sanguine vnae operimentum suum. Rubicundior oculos vino, & candidior dentes lacte: sic Pagninus, à quo non dissentit Vatablus, & ipse Hebraice doctissimus.*

Vaticinia
antiqua.

Genes. 49.

Sciendum

Sciendum porro in Hebraico, ubi nos reddimus asinam suam, sic esse Iro, quod si legatur cum puncto vnic. Hinc, erit iro, quod significat civitatem suam, si legatur cum duobus punctis patach, & scheua, id est, airo, significabit asinam suam. Vtraque lectio vera, & bona, & à Spiritu sancto prouisa, & permessa, secundam secuti sunt septuaginta interpretes, & ij, qui post Christum natum puncta addiderunt, primam paraphrasis Chaldaea omnium longe antiquissima, secutus est etiam inter alios Rabi Cahana, qui multo ante Christi ortum fuit. Sic enim redditum est in Chaldaeo codice, in quo sensa scripturae iuxta Hebraeorum vetustissimorum patrum sententiam sunt explicata, neque verba verbis reddita: *Non auferetur habens principatum à d. mo Iuda, neque scriba à filiis filiorum eius, donec veniat Messias, cuius est regnum, & ei obedient populi. Habitabit Israel in circuitu civitatis suae, populi aedificabunt templum eius, eruntq; iusti in circuitu eius, & factores legis in doctrina eius, purpura optima erit vestimentum eius: operimentum eius erit sericum tinctum cocuino, varisq; coloribus. Montes eius rubicundiores erunt in vineis suis, destilabunt colles eius vinum, dealbabuntur campi eius frumento, & gregibus ovium.* Haecenus paraphrasis Chaldaea. His positis, duplex est interpretatio ad illa verba, *Ligans ad vineam*, & quae sequuntur. Prima est, ut Iacob praedicat Iudae filio futurum, ut posteritas eius habitet in locis vino abundantissimis, ita ut ligetur ad vitem vitisque pampinum asina cum pullo, qui possint onerari è fructibus vnius vitis, ac pampini, ac tanta inde copia vini effluat, ut possint illo lavari vestimenta, & operimenta praenimia ipsius redundantia: sed contra hanc interpretationem plurima faciunt.

Et primum est Chaldaea paraphrasis, cuius iudicium magnum cunctis est faciendum, quae verba illa, *Ligans*, refert ad Messiam, non ad Iudam, vel ad Iudae nepotes in tribu Palaestinae habitantes.

Secundum. Rabini antiqui ante ortum Christi, in quibus Rabi Cahana refragatur eidem.

Tertium, septuaginta interpretes, qui eodem modo, quo nos, transtulerunt: quocirca illud participium, *ligans*, calumniosum nominatiui non potest referri iuxta Grammaticae praecipua ad Iudam, de quo cum loqueretur Iacob, antea dixit, *Non deficiet princeps ex Iuda, & dux de femore eius, donec veniant reposita ei, & ipse erit expectatio Gentium, ligans ad vineam pul-*

lum

lum suum, sic septuaginta: quomobrem si vis colligare illud participium, *ligans*, cum Iuda, necesse est dicas *ligantis*, vel *liganti*: nam proxime dictum fuerat de Iuda in casu genitiui, & dativi. De femore eius, & reposita ei.

Quartum, eadem ratio Grammaticae est in Latino, adde etiam in Hebraeo, quamvis diuersae sint Hebraeis regulae in inflectendis & connectendis vocibus.

Quantum continuatio sermonis compellit nos illa verba, *Ligans*, referre ad Messiam: haec enim proxima, & connexa, ut apparet, inter se.

Sextum, cuncti Patres, ut ostendemus, illa verba, *ligans*, ad Messiam, siue Christum pertinere scripserunt, ita ut tonus antiquitatis mens & ante & post Christum natum haec fuerit. His positis, ridiculus esset, qui diceret Iacob id duntaxat praedicere futurum, ut Messias liget asinam, pullumque, vel civitatem ad vitem pampinumque vitis, ut illos fructibus eius oneret, aut ei maximam vini copiam futuram. Quocirca & Chaldaea paraphrasis, & Rabini antiqui Hebraeorum, & vniuersi doctores nostri Graeci, & Latini, & sanctitate, & litterarum scientia praestantissimi, testantur à Iacobo hic maxima mysteria significata: quae forent, Chaldaeus liber explicauit, retinens primam lectionem, pro vite namque, pampino vitis, siue *forech*, & vinea, vult praedici templum Messiae, pro pullo Israel, pro asina sua, ut nos verimus, ille enim securus est aliam lectionem, posuit populos, pro alligatione intellexit habitationem, aedificationem templi Christiani, legisq; obseruantiam, cetera retulit ad purpurea vestimenta, omnium scilicet nobilissima. Rabini antiqui, inter quos Rabi Cahana expressè hic scripsit contineri Eucharistiae institutionem, fore asserens, ut vinum conuertatur in sanguinem Messiae, panis in corpus: quod classe de Rabinorum antiquorum testimoniis aperiemus, ac vitem, & pullum dixit esse diuinitatem Christi, civitatem Ecclesiam, pullum & asinam Christi corpus, vinum porro & lac nihil aliud quam vinum, & panem, qui in sanguinem & corpus Christi mutantur. Ad summam vult à Christi diuinitate connecti nos vnà cum Christi corpore in vnum: verba ipsa Rabini istius suo, ut diximus loco adducemus. E nostris porro vniuersi Graeci ac Latini doctores hoc vaticinium retulerunt ad passionem Christi simul, & Eucharistiam, in qua est commemoratio passionis Christi, & in cuius san-

gumem

guinem vinum mutatur, quo nos, qui inhiat vestimentum Christo adhæremus, abluimur, & cum simus afinis eorumque pullis similes, si vniuersi Christo, qui vitis est, per Eucharistiam colligamur.

Audi antiquissimos quosque ita loquentes. Sic igitur S. Iustinus in Apologia ad Antoninum secunda: *Diximus Moysen Prophetam antecessisse omnes scriptores: is ad hunc modum cecinit: Non deficiet princeps ex Iuda, & dux è femoribus eius, donec veniat cui repositum est, & ipse erit expectatio gentium, ligans ad vitem pullum suum, lauans stolam suam in vna sanguine. His prophetis auditis (dæmones) finxerunt Bacchum ex Ioue natum vitem inuenisse, vinum attribuendo mysterijs eius. Viden' ut velit sanctus his oraculis expressa esse Christi mysteria, in quibus, ut supra ostendimus, ait idem mutari vinum in sanguinem? Audi rursus eundem Apologia eadem: Nam hæc, inquit, Lauans stolam suam in vna sanguine, pronunciabant genus futuri obitus, quomodo per sanguinem expiaturus erat credentes sibi, (stolam) qua diuinus spiritus per prophetiam nominati sunt homines, qui credunt ei, in quibus habitat à Deo demissum semen, verbum videlicet: nam qui dicitur vna sanguis, significat venturum, qui habeat quiddam sanguinem, sed ex diuina potentia, non ex humano semine: prima autem virtus, seu potentia post patrem omnium, & Dominum Deum, est ille verbum filius, qui modo quodam caro factus homo natus est, ut dicemus postea: quemadmodum enim vna sanguinem non homo fecit, sed Deus, ita etiam hic præsignabatur, ex Dei potentia, non ex humano semine nasciturum sanguinem, de quo loquimur. Hucusque sanctus Iustinus, quem proxime sequitur S. Irenæus, qui sic lib. 4. cap. 23. Inquirant enim, inquit, hi qui omnia scrutari dicuntur, id tempus, in quo defecit princeps & dux è Iuda, & qui gentium spes, & qui vitis, & qui pullus eius, & quod indumentum, & qui oculi, & qui dentes, & quod vinum, & vniuersumque ex occultis (sacramenta intelligit) exquirant, & inuenient non alium nisi Dominum nostrum Iesum Christum annunciatum. Hæc S. Irenæus: sed illo dilucidius multo Tertullianus libros aduersus Marcionem quarto, *Manifestiss*, inquit, *Genesis in benedictione Iuda, ex cuius tribu carnis census Christi processurus erat, iam tum Christum in Iuda delineabat. Lauabit, inquit, in vino stolam suam, & in sanguine vna amictum suum, stolam & amictum carnem demonstrans, & vinum sanguinem ita & nunc sanguinem suum in vino consecrauit, qui tunc (in illo scilicet oracu-**

10) *vinum in sanguine figurauit. Tertullianum sequitur Origenes, qui cum reiecisset illam, quam nos supra confutauimus, interpretationem velut ineptam, sic homil. 24. in Genesim: Amictus, inquit, propinquior quadam vel secretior corporis vestis videtur esse, quam stola eius: hi ergo, qui prius per lauacrum loti, stola eius (scilicet Christi) fuerunt effecti, posteaquam ad sacramentum sanguinis vna peruenerint, vel interioris sacramenti secretiorisq; facti fuerint participes, amictus eius esse dicuntur: agnita namque & intellecta virtute sanguinis Verbi Dei, quanto capacior anima fuerit effecta, tanto purior fit, & lauatur quotidie ad scientiæ profectum, & iungens se Deo non solum amictus eius, verum etiam vna iam cum ipso spiritus fit. Hæc ille: ante quem præceptor eius Clemens Alexandrinus, quamuis suboscure, dixisse idem videtur Pædagog. lib. 1. cap. 5. Post idem sensit S. Cyprianus epistol. c. 3. vel 3. lib. 2. Scriptura, ait, diuina adiungit, & dicit, Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vna amictum suum, quando autem sanguis vna dicitur, quid aliud quam vinum calicis dominici sanguis ostenditur? Sed ne longiores simus, idem tradunt Iulius Firmicus ad Constantinum & Constantem Augustos cap. 19. de erroribus profanarum religionum, S. Gaudentius tractatu secundo, S. Cæsius Arelatensis homil. 10. de pascha: quos deinde plurimi sunt secuti, inter quos ætate postremus Sanctus Pagninus, verba sancti Cypriani, quæ nos supra recitauimus, referens in Isagoge sua lib. 10. cap. 34. Nonnulli præter hos è nostris idem vaticinium retulerunt ad Christi passionem: ad hæc namque, & ad Eucharistiam simul, quæ passionis est efficax commemoratio, spectat. In his SS. Ambrosius lib. de benedictionibus Patriarcharum, Hieronymus in eundem locum, Chrysostomus homil. 67. in Genesim, Augustinus de diuina essentia tomo 4. Theodoretus quæst. 109 in Genesim, & auctor quæstionum, quæ sunt inter opera Athanasij, quæst. 105. Ut ex his videas, quanta sit impudentia Caluini, qui cum Latine sciret aliquid, Græcè parum, nihil prorsus Hebraicè, audierit tamen homo contaminatissimus, ac vesanæ mentis, carpere tantos viros, qui sunt hanc interpretationem sequuti, & aduersus Hebræorum priscos Rabinos, Chaldæos, Græcos, Latinosque ingenio & doctrina præstantissimos scriptores, aduersus totius antiquitatis iudicium præferre, quam refellimus, interpretationem.*

Veniamus ad secundum vaticinium, quod est Psalmi septuagesimi secundi, qui de Christo sic ait: *Erit (scilicet Christus) firmamentum in terra in summis montium, superextolletur super Libanum fructus eius, & florebut de ciuitate sicut fœnum terra.* Quod ait autem vates Christum futurum firmamentum in summis montium, generatim prædicit ipsum futurum suis altissimum robur, ac stabilimentum. Sed in hac generali versiculi huius sententia maximū mysterium speciatim latet. In Hebræo namq; est, *Erit pugillus frumenti in terra satus in capite montium: contremiscet sicut Libani fructus eius, & florebut in ciuitate sicut fœnum terra.* sic reddidit Sanctes Pagninus, paulo aliter Augustinus Iustinianus Episcopus Nebiensis, cuius exstat psalterium quinque linguarum, *Erit placentula frumenti in terra in capite montium, turgescet sicut Libani fructus eius, & pullulabunt de ciuitate sicut herba terra,* & Chaldeo verò sic habetur, *Erit substantificus panis in terra in capite montium, concutietur sicut Libani fructus eius, & germinabunt de ciuitate Hierusalem sicut herba terra.* Quod igitur septuaginta, & hos aliqui nostrorum secuti transtulerunt firmamentum, id speciatim referendum ad frumentum, panem, placentā, sic etiam S. Hieronymus vertit. *Erit memorabile triticū, in terra in capite montium, eleuabitur sicut Libani fructus eius, & florebut de ciuitate sicut fœnū terra.* Vatablus reddidit, *Erit pugillus frumenti.* Quamobrem coarctanda est sententia vulgatæ translationis Latinæ, vt firmamentum pro pane sit positum, sicut alibi dicitur, *Panis cor hominis confirmat, & omne firmamentum, panis contriuit,* manifestè enim legitur in Hebræo codice pissathbar, id est, placentā, aut pugillus frumenti. Est autem duplex expositio loci huius. Quidam sic explicant: In diebus Messie futurum, vt pugillus frumenti satus in vertice montium tritici tantum producat, vt eius fructus, & culmus sit altior cedris Libani, contremiscat à vëto, vt cedrus, & ciues vrbs Christi floreant passim veluti fœnum, at si oraculum versiculi non aliud spectaret, protulisse aliquid magnum videretur, sed inconcinnum prorsus, & ineptum. Quocirca reliqui omnes Rabini ante ortum Christi sic explicant, vt Christus ipse futurus sit panis placentæ in capitibus sacerdotum, è quo pane id nascatur, vt supra Libanum, supra omnem celsitudinem (sublimissimus enim montium Libanus) Christiani extollantur, ciues Ecclesie & vrbs Christi passim vireant, quasi fœnum in

altitu-

alitudinem latitudinēque maximam porrigantur. Ad eò verò fuerunt hac in re vnanimis Rabini præci, quorū sua classe nomina recensebimus, vt Rabi Salomon Christianis rebus infensissimus, qui vixit circiter annum millesimum centesimum octuagesimum quintum, scriptum reliquit in hunc Psalmum: *Magistri nostri bona memoria exposuerunt hoc esse placentarium in diebus Messie, & eum psalmum de rege Messie exposuerunt.* Hæc ille, vt scribunt Petrus Galatinus, Paulus Burgenfis, ac Genebrardus hoc loco, & sanè Chaldæa versio, non illa paraphrasis, quam supra adduximus, sed quam Rabi Ionathas, qui viginti annis dicitur ætatem Christi præcessisse, reliquit, sic habet, *Erit sacrificium panis in terra in capite montium Ecclesie, id est sacerdotum,* vt ex eo refert Paulus Burgenfis.

His explicatis, necesse est vel dicamus hoc vaticinium falsum, vel panem ac vinum conuerti in substantiam corporis Christi in Eucharistia, quam nos sumentes in vnum coniungamur. Hæc enim prædicuntur futura. Primum, vt Christus sit placentæ tritici. Secundum, sit in capitibus sacerdotum. Tertium, fructus eius ad maximam sublimitatem pertingat. Quartum, vt ob id Christiani passim floreant maxima multitudine instar fœni. Atqui ab Ecclesie ipsius ortu de Eucharistia Christiani omnes id crediderunt, in ea corpus Christi esse, & in illud panem vinumque transferri: & qui id crediderunt, omnium soli ad maximam celsitatem peruenere, & orbe toto dispersi fuerunt maxima copia, vt ligno de Ecclesia Catholica, & innumeris Catholicis, & totis hisce tribus coniunctionibus constat. Qui scelus sentire, cõtraria sunt sortiti. Sic igitur quod diximus aperte colligi potest. Adde hæreses eorum, qui contrariū sunt opinati, rarò extitisse, neque multum tempus durasse, ita vt vix dici posset, si vera ipsi dicerent, aliquo temporis spatio insigniori Christum fuisse panem, si volunt esse panem non eo quo nos dicimus modo.

Tertium sit igitur oraculum Psalmi centesimi noni, in quo est de Christo, *urauit Dominus, & non penitebit eum: Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.* Est igitur Christus sacerdos, in æternū sacerdos, & est secundum ordinē Melchisedech. plurima verò sunt propter quæ est sacerdos secundum ordinē Melchisedech. multa enumerat S. Paulus in epistola ad Hebræos, maximū se asserit tacere propter imbecillitatē audientium. Sic enim capite quinto De

Gala. lib. 16.
ca. 6. de arca.

Pars ij.

E

quo

quo (Melchisedech) nobis grandis sermo, & interpretatis addendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum. Hæc ille: sed quodnam quæso est istud inexplicabile ad docendum, quod ait se non explicare, ac docere? Nimirum illud, sicut Melchisedech obtulit in sacrificium Deo panem, ac vinum, quod erat figura nostræ oblationis, sic Christus offerat semper in terris non amplius figuram, sed ipsam rem, corpus scilicet suum, quod per oblationem Melchisedech significabatur, hoc illud est inexplicabile ad docendum, ut S. Hieronymus ad Euagrium scribit: Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 4. ad finem, S. Cyprianus epist. 63. vel 3. lib. 1. S. Augustinus contra aduersarium, leg. lib. 1. Iulius Firmicus cap. 19. de erroribus profanarum religionum, Eusebius Cæsariensis libr. 5. cap. 3. de Euang. demonstratione, Sanctus Ambrosius lib. de Abraham patriarcha, cap. 3. & in cap. 5. ad Hebræos, Basilii in Psalm. 109. & ibidem Chrysostomus, Hieronymus epist. 17. ad Marcellam, & in cap. 26. Matthæi, Epiphanius hæresi contra Melchisedechianos, Hesychius lib. 6. Eucherius Lugdunensis lib. 2. in Genesim cap. 18. Hinc Marius Victor antiquissimus scriptor.

Idem Augus.
lib. 17. cap. 17.
de Ciuit. Dei.
& Eccles. 3.
conc. 1. in psal.
& tom. 2.

*Melchisedech vinumque, & panem ab eade reuerfo,
Obtulerat Rex ille Salem, qui munere tali
Mystica præmisit summi libamina Christi,
Cuius de manibus sumens Ecclesia corpus
Viuificum panem, caelesti pota cruore est.
& Sedulius operum Paschalium, lib. 3.
Denique Pontificum princeps, summusque Sacerdos
Quis nisi Christus adest? gemini libaminis auctor
Ordine Melchisedech, cui dantur munera semper
Quæ sua sunt, segetis fructus, & gaudia vitis.*

Idem S. Cyrillus Alexandrinus lib. 5. in Genesim ad finem, Theodoretus quæst. 63. in Genesim, Damascenus lib. 2. de Orthodoxa fide. cap. 14. Hos porro sanctos & doctos scriptores plurimi sunt alij secuti, à quibus recensendis superfedemus, illud solummodo adiciens, antiquissimos Rabinos ante natum Christum idem sensisse, Rabi Mosem Adarfan, Rabi Pinham, & Rabi Iohac, ut suo loco dicetur. Multis autem modis ex hoc loco probatur in Eucharistia Christi verum corpus esse.

primus est, quæd cum Paulus dicat Melchisedech

Christi

Christi similitudinem gessisse, & fateatur in aliqua re esse inexplicabilem illam ad docendum, ipse verò in plurimis explicet, & quidem maximis, ac proinde non sit in iis inexplicabilis, in hac verò non explicet, necesse est in Eucharistia esse aliquid inexplicabile: ac nisi in ea sit corpus Christi, sed dumtaxat figura & efficacia, non erit in illa aliquid inexplicabile, ac proinde neque in similitudine Melchisedech cum Christo, quod est contra sanctum Paulum.

Secundus est, quia cum S. Paulus afferat in similitudine Melchisedech cum Christo esse aliquid inexplicabile ad docendum, nihil verò magis sit inexplicabile in illa, quam mysterium Eucharistiae præsignificatæ in pane & vino oblatis à Melchisedech, necesse est dicamus id sibi Paulum voluisse, cum dixit, *De quo nobis grandis sermo & inexplicabilis ad docendum.* Christiani namque omnes olim mysterium Eucharistiae occultabant, nulli aperiebant, veluti inexplicabile ad docendum propter infirmitatem audientium, ut habetur è S. Dionysio Areopagita in principio Ecclesiasticæ Hierarchiæ, Origene hom. 8. in Leuit. & 13. & hom. 4. in Iosue, S. Chrysostomo in oratione de beato Philogonio. Theodoro in Polymorpho, S. August. in Psalm. 21. Sozom. lib. 8. hist. cap. 9. ac proinde ob eam causam ex antiquissimo instituto nemo potest adesse mysteriis sacratissimæ Missæ, nisi qui sit iam baptizatus, & vbi ventum ad canonem, cathecameni emittantur.

Tertius est, Pontifici sunt omnia cum ceteris ferè communia, hoc illius proprium, quod ait Paulus, ut offerat Deo dona, & sacrificia pro peccatis. igitur quando sacerdotium Melchisedech est simile sacerdotio Christi, necesse est ut sit simile in eo, quod est proprium sacerdotis, id est, in oblatione sacrificiorum, & donorum. Paulus porro apertissime dicit in epistola eadem ad Hebræos, à Christo veluti sacerdote ac Pontifice non alterius rei oblationem factam in sacrificium & donum, nisi passionis, qua suum corpus obtulit pro nobis, sanguinemque effudit. At hac in re non est simile sacerdotium Christi sacerdotio Melchisedech, nam Melchisedech sanguinem non effudit, suum corpus non obtulit: ergo simile in oblatione panis ac vini ab utroque facta. Sed cum Sanctus Paulus dicat à Christo oblationem hanc solam factam veri sanguinis effusione, verique corporis traditione, necesse est omnino

E 2

dica

dicamus in oblatione panis ac vini, quam Christus in Eucharistia instituit, esse verum Christi corpus & sanguinem, quorum dumtaxat oblationem factam S. Paulus tradit in epistola ad Hebræos. Quin idem vult ibidem in hoc spectatim simile Christi sacerdotium sacerdotio Melchisedech, quia Christus re vera corpus, & sanguinem suum Deo pro nobis obtulit: igitur necesse id per panis & vini oblationem, in qua sit re vera Christi corpus & sanguis, fiat: alioquin similitudo nullo modo sibi constaret.

Quartus est, quia Christus dicitur sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, at nisi dicamus in Eucharistia Christi verum corpus esse ac sanguinem, erit hoc iuramentum à Deo interpositum cum toto oraculum falsum. Nati quicumque sacerdotes ab incunabilis Ecclesiæ, ut è liturgis supra aperitissime explicauimus, Eucharistiam confecerunt, hac mente & contestatione illustrissima confecerunt, ut profiterentur solemnibus verbis in ea commutari panem & vinum in corpus & sanguinem Christi, in ea vere illud esse, ac veluti in illa vere existens adorauerunt, nulli verò sacerdotes, qui secus fecerint, produci è tota antiquitatis successione possunt. Ergo aut vera sunt quæ nos assertimus, aut iuramentum Dei falsum, iuxta quod non erunt sacerdotes in æternum, qui Christi personam sustinentes in æternum illud obseruarint, quod ipse ordinauit. Nam si falsa sunt quæ nos affirmamus, nostri sacerdotes non egere quod Christus à sacerdotibus agendum sanxit.

III.

Quartum sit oraculum, quia Christo nomen est Emanuel. Sic enim prædixit Isaias, futurum veluti admirandum signum in celo, & in terra, ut haberet cap. 7. *Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel.* Et apud Mathæum reperitur idem, Emanuel autem significat, Nobiscum Deus, est autem Christus duobus modis nobiscum, vel quantum ad finem, vel gratiam, & hoc modo ante ortum erat etiam apud Iudæos ac Gentium nonnullos, vel quantum ad humanam naturam, & hoc est quod futurum prædicit Isaias. Aduerte rursus, quia non modò Christus est nobiscum, quia assumpsit humanam verè naturam diuinæ adiunctam in vna hypostasi verbi diuini, sed etiam quia in Eucharistia verè est, & adiungitur per eius sumptionem nobis, ut aiebat S. Chrysostomus, sicut verè ac re ipsa coniunctum est verbo per incarnationem,

sic

sic ille sanctus hom. 24. in priorem ad Corinthios. Quocirca in liturgia Æthiopica, & Alexandrinæ Ecclesiæ iuxta ritus Seueri Patriarchæ, hoc nomen repetitur: ut appareat verè per Eucharistiæ perceptionem esse nobiscum Christum.

Quintum sit Isaiæ vaticinium, quo sic loquitur, *Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemia defecata.* Quæ verba pertinere ad Eucharistiam, in qua sit verum Christi corpus, ac sanguis, scribunt SS. Cyrillus Alexandrinus in eum locum, & Hierosolymitanus, ut supra adduximus. Agi verò de Eucharistia, patet, quia in monte Sionis erat cœnaculum, in quo fuit illa instituta, ut adhuc hodie monstratur: ob id dictum: *Et faciet Dominus conuiuium in monte hoc.* Deinde, ait, omnibus populis faciendum conuiuium, atqui mons nullus capere potest omnes populos, ergo mysticum est huiusmodi conuiuium. Præterea adicit: *Faciet Dominus.* est igitur aliquod omnipotenti hoc Deo reservatum. Liquer è sequentibus etiam omnia mirabilissima ex hoc conuiuium nascitura, quæ persequitur Isaias tum capite allato, tum duobus sequentibus: è quibus nonnulla cogunt nos fateri in Eucharistia esse verum Christi corpus. Ac primum sit, quod ait vates, quòd Deus in monte illo perdet, siue præcipitabit vinculum colligatum super omnes populos: quod sic est in Hebræo, *Et perdet in monte hoc faciem operimenti operi super omnes populos, & tegmen operum super omnes gentes perdet mortem in sempiternum, & delebit Dominus Deus lacrymam ab omni facie.* Hoc ibi: atqui hoc contigit solis nostris sacerdotibus, ut id diuina virtute perficerent, & omnes populos ad Christum traducerent, ut signis primæ coniunctionis aperitur, ergo illorum sententia de Eucharistia vera, alioquin Deus magis omnes populos huius sententiæ caligine obscurasset, & operuisset. Secundum, quòd præsignificatur hoc conuiuium diuinum cunctis gentibus faciendum, at soli Ecclesiæ nostræ obuenerit, ut totius orbis gentes ex aliqua parte haberet, eisque appareret hoc conuiuium, vel igitur hoc oraculum falsum, vel Deus hoc nostrum suum vocat conuiuium. Tertium, quia inducitur Dei populus, ut dicat in hoc conuiuium, *Ecce Deus noster iste, iste Deus noster, expectauimus eum.* At nisi in hoc conuiuium Eucharistiæ verum Christi corpus adsit, non

V.

Cap. 27.

E 3

poterit

poterit verè dici Deus noster iste. Quid enim magis iste Deus in conuiuio, quàm alibi? cur in conuiuio magis expectatus? cur adiectum pronomen, *Iste*, quod ipsam rem signat omnino adesse? Quartum, quòd Spiritus sanctus, vt magis appareret quid ea prædictione indicaretur, loco illius vocis Latinæ, *Conuiuium*, vocem posuit, qua voluit alludere ad nomen Missæ sacratissimæ, illud verò est Hebraicè *Miseche*, vt rem scilicet ipsam propriè signaret, idque siue Missæ nomen ab Hebræo deriuetur, siue à Latino fonte, siue ab vtroque, sanctus namque Iacobus illi vsus est in sua liturgia, vt apparet, nostri autem passim, vt post alios collegit diligentissimè Iacobus Pammelius, nunc hand disputamus: in sacris quidem literis, maxime verò in Prophetis, hoc est frequentissimam, vt in iis alludatur ad nomen eius rei de qua aliquid prædicitur, vt constat è plurimis. Instar omnium sint prædictiones Iacobi Patriarchæ, quibus duodecim filiorum suorum describit euenta. Quinto, quòd ibidem vates in principio exclamat: *Domine Deus meus es tu, exaltabo te, & consistebor nomen tuo: quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles, Amen.* Igitur per hoc conuiuium necesse est Deus maximè noster sit, faciat mirabilia: deinde in principio capituli sequentis ait futurum, vt à populo Dei tum cantetur: *Vrbs fortitudinis nostræ: Saluator ponetur in ea.* Quocirca necesse est in ipsa Ecclesia, quæ est vrbs Dei, fiat cunctis populis conuiuium, in quo ponatur ipse Christus Saluator.

VI.

Sit itaque sextum vaticinium desumptum ex eodem Isaia, capite quinquagesimo sexto, vbi Deus loquitur de eunuchis & aduenis: *Adducam eos in montem sanctum meum, & latificabo eos in domo orationis meæ: holocausta eorum, & victima eorum placebunt mihi super altari meo: quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis, ait Dominus Deus qui congregat dispersos Israël.* Et ante hæc: *Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.* Hucusque Deus: è quibus cogimur fateri sententiam Catholicæ Ecclesiæ esse verissimam, nempe in Eucharistia esse verum Christi corpus. Pater. Nam primo, nulli nisi Ecclesiæ nostræ diuinitus est concessum, vt cuncti populi vocent domum eius, orationis domum: quia sola Ecclesia Catholica cunctas sibi gentes subiecit, atque ita con-

uenere

uenere omnes in hanc cōfessionem, vt templa ipsius, templa Dei vocarent. Secundo, quia soli Ecclesiæ Catholicæ diuinitus item datur, vt aduenæ ad ipsam cōfluant: vt enim clarissimè explicamus signo de fidei propagatione, & sequentibus: hæretici, & contrariæ nobis factiones, nullos vquam populos à Christi cultu prius alienos ad illum traduxerunt, hoc solummodo egere, qui Christum prius sequebantur: in sua dogmata trahentes peruerterunt, aduenas verò nunquam Christo conciliarunt. Aduenæ namque Isaïæ, & sacræ scripturæ sunt incircuncisi, & qui non erant è progenie Iacob. Ecclesia Catholica sola est, quæ gentes superstitionibus addictas semper adduxit, & adhuc adducit ad Christum: quia signo de interitu fidei aperimus per hæreticos fieri, vt ex iis locis, in quibus ipsi confederint, ad extremum Christi cultus omnis exterminetur, per nostros autem solos reparetur. Quamobrem cum dicat Isaïas futurum vt aduenarum sacrificia Deo placeant: hæc verò sola nostra sint: ad nos enim solos ij concedunt, sacrificia verò nostra ea solummodo dicamus, quæ sunt in Eucharistia verum Christi corpus & sanguis, concluditur verum esse quod dicimus, alioquin Deo non placerent, quippe quæ veritati aduersarentur. Præterea Deus ibi ait, eunuchorum sibi sacrificia placitura, castrorum scilicet, & quibus nulla vxor, qui se propter Deum castrauerunt, inquit Christus, & omnes interpretantur: Ecclesiæ verò Catholicæ sectatores soli sint, qui solos admittunt eunuchos, siue voto castitatis obligatos, ad offerenda Deo sacrificia, hæretici verò admittant vxoribus deuinctos: hinc fit nostra sacrificia Deo grata esse, ac proinde, vt asserimus, in Eucharistia verum Christi corpus esse, ac sanguinem. Tertio patet, quod asseueramus. Inquit enim Deus se eunuchis daturum nomen melius à filiis & filiabus, & nomen sempiternum, quod non peribit, & eorum sacrificia fore ipsi grata in altari suo. Hæreticis autem nulli sunt Eunuchi, casti scilicet, quibus hoc contingat: nobis autem sunt, quòd plurimos eorum in sanctos referamus, in vota quasi superos vocemus, atque ita sit illis melius nomen à filiis & filiabus Dei, noménque sempiternum, vt liquet ex iis, quæ disseruimus signo de admiranda castitate & virginitate Catholicorum, de perpetua successione sanctorum, summa sanctitate, ergo Eucharistiæ sacrificium continet verum Christi corpus & sanguinem:

E 4

nem:

nem: alioquin Deo non placeret.

Septimum sit oraculum, plurima oracula com, lectens, quibus multa attribuuntur pani, ac vino, quæ nos cogunt fateri propositam veritatem. Nos ex illis nonnulla tantum recensēbimus, ac strictim percurrēmus. Exempli gratia. Sic loquitur Deus apud Isaiam: *Omnes sitientes venite ad aquas: & qui non habetis argentum, properate, emite & comedite: venite, emite absque argento, & absque vlla commutatione vinum & lac.* Et mox: *Quare appenditis argentum, & non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate?* Et rursus. *Quomodo descendit imber, & nix de celo, & illuc ultra non reuertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen ferenti, & panem comedenti: sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo: non reuertetur ad me vacuum, sed faciet quaecunque volui, & prosperabitur in his, ad quæ misi illud.* Hæc Dei verba pertinere tum ad omnem Dei gratiam, tum verò in primis ad Eucharistiam, multa sunt, quæ nos fateri compellunt.

Primo, nihil est in Ecclesia, per quod certissimo contingat, quod prius etiam ante ortum Christi non contigerit, ut verbum à Deo egressum non sit vacuum, sed faciat quod Deus vult, nisi Eucharistiæ verba, quibus corpus Christi conficitur: quod quidem corpus necessario ac semper Deo placet, ac fructum facit in Ecclesia Dei, illiq; beneficia celestia impetrat omnino: cetera aut nobis communia sunt cum aliquibus, aut non semper faciunt, quod Deus vult, & ad illum vacua reuertuntur. Hinc apparet impia opinio hæreticorum, qui per Eucharistiam solummodo nos excitari ad spiritum dicunt: nos asserimus infundi gratiam ex opere operato, præterea Deum semper ex aliqua parte placari, & conciliari Ecclesiæ, illius oblatione: quæ nisi sint, est hoc oraculum falsum.

Secundo ait, emi absque vlla commutatione vinum & lac: deinde cum nos inuitasset ad emendos panes, arguit non ementes panem: è quibus sit lac esse panem, simulque absque vlla nostrarum rerum æqua commutatione fieri huiusmodi emptionem, quod est ex attrito fieri cōtritum, siue vi sacramenti infundi gratiam ex opere operato.

Tertio ait, ob huiusmodi lactis ac vini emptionem fieri, ut Christus sit gentibus præceptor, vocet gentes, quæ ignorant illum, & quas ipse ignorabat, ipseq; ad eum currant. Atqui hoc soli Ecclesiæ Cathol. contigit hucusque, &

adhuc

adhuc contingi, ut ipsa sola, nullius autem cœtus hæreticorum potuerit vnquam, vel possit ignotas gentes ad Christi cultum perducere, ut signis de fidei propagatione aperitur: ergo verum, quod nos asserimus de pane & vino Eucharistiæ, alioquin nobis haud euenirent, quæ propter quendam suum panem vinumque à nobis emptum sine commutatione suis euentura Deus vaticinatur.

Quarto, Deus inquit, se pacta sempiterna iniciturū cum ementibus hoc vinum & lac, seu panem. Atqui nobiscum solummodo pacta hæc sempiterna sanxit Deus: si namque ad idem spectes, soli Ecclesiæ Cathol. contigit, ut in omnibus perpetuitatem haberet. In primis quo ad fidem: constat namque signo de vna, & antiqua, solis nobis vnā fuisse & esse fidem, eamque antiquam, similiter à nobis eam perpetuò inter gentes propagari, signo de perpetua fidei propagatione. Deinde quo ad caritatem solis nobis esse perpetuam sanctorum successionem, perpetuam martyrum successionem, ut signis suis docemus. Postremo quo ad Episcopos, solis item nobis esse illorum perpetuam successionem, quod suo signo liquet. Vel igitur hoc oraculum Dei falsum, vel soli nos emimus hoc vinum & lac, siue panem. Quod si ibi, ut asserimus, non esset verum Christi corpus, & sanguis, veluti hæretici, repelleremur à Deo, neque nobiscum pacta ista sempiterna feriret, ac nulli esset istud Dei vinum & lac: quod est contra ipsius asserionem.

De hoc præterea vino & pane est locus Salomonis Proverbiorum, cap. 9. *Sapientia, inquit, edificauit sibi domum, excidit columnas septem. Immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit ad mensam suam. Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem, & ad mœnia ciuitatis: Si quis est paruulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est.* Hæc verba pertinere ad Eucharistiam scribunt SS. Cyprian. epist. 63. August. lib. 20. de ciuitate Dei, capite vigesimo. Beda in eum locum, Iulius Firmicus, capite decimonono de erroribus profanarum religionum, & sanctus Athanasius oratione contra Arianos, domum interpretans Ecclesiam, ut sanctus Paulus vocat epistola ad Timotheum.

Ex hoc autem loco colligitur quod dicimus multipliciter, ac primo, cum inuitantur insipientes, ad panem vinumque inuitantur: at supra dixerat victimas immolatas: quas esse è carnibus constat, neque omnes igne crematas,

E 5 victimas

victimas enim dixerat, non holocausta: ergo illarum carnes eadem cum pane, & vino, & victimis: victimarum enim pars ad sacerdotes, pars ad offerentes spectabat, ut comederent ex iis, reliquum cremabatur igni, quod omnes norunt.

Secundo probatur, quia dicit inuitari ad hanc domum, & mensam, cibumque, alienos, & exteros qui non veniebant: atque Ecclesiae nostrae soli contingit, ut semper haberet, qui inter gentes Christi cultum disseminarent, atque ita, qui prius non veniebant, inuitaret ad mensam positam in Ecclesia Dei, ut signis de propagatione fidei, & propagatione perpetua constat. Aut igitur hoc oraculum falsum, aut in Eucharistia verum Christi corpus. Coetus namque alieni à nobis non habuerunt unquam ancillas, quae inuitarent ad hanc mensam: nos dumtaxat habuimus. Quamobrem nobiscum sapientia, nos recte sapimus de Eucharistia.

Tertio, domus haec sapientiae perpetua, nullae haereticorum factiones perpetuae, neque in fide eadem retinenda, neque in propaganda, neque in perpetua caritatis te-
stificatione posita in martyrio, neque in perpetua sanctorum, quorum sanctitatem Deus miraculis illustravit & consignavit, successione, neque postremo in perenni Apostolorum successione. Quae nobis omnia adesse constat è signis de fidei propagatione, perpetua, unaque, & antiqua, de perpetua successione martyrum, sanctorum, & Episcoporum. Quocirca fieri non potest, ut mensa nostra Eucharistiae non sit mensa sapientiae, aut falsam sit quod de illa asseueramus. Nam domus, & Ecclesia nostra sola perpetua in quinque illis, quae dant Ecclesiae perpetuitatem: quae sunt, fides recitata, fides propagata, caritas martyrio consignata, caritas miraculis illustrata, & Ecclesiastica potestas Episcoporum: quae haereticorum factionibus semper defuerunt. Ad haec adduci possunt innumera praeconia panis, frumenti & vini, in quibus Eucharistiae veritas, ut nos sentimus, continetur: quorum sunt plurima maxime in Psalmis, & canticis quae si vellemus omnia persequi, nullus esset dicendi finis.

Octauum sit itaque oraculum, plura & ipsum completens, quibus affirmatur futurum, ut in omni orbis terra-

rum

rum loco sacrificetur vero Deo à gentibus: ex iis autem nos dumtaxat adducemus, & expendemus illud Malachiae, capite primo, cuius haec sunt verba: *Non est mihi voluntas in vobis: dicit Dominus exercituum: & munus non suscepim de manu vestra. Ab ortu enim Solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur homini meo oblatio munda.* Haec pertinere ad Eucharistiam, tradunt sanctorum Iustinus in dialogo cum Tryphone. Irenaeus libro quarto, capite trigesimo secundo. Tertullianus libro tertio contra Marcionem. Cyprianus libro primo contra Iudaeos, capite decimosexto. Eusebius Caesariensis libro primo demonstrationis Evangeliae, capite vltimo. Sanctorum Chrysostomus Psalmus nonagesimo quinto. Hieronymus in eum locum, Augustinus libro primo contra aduersarium legis & Prophetarum, capite vigesimo, & libro decimo octauo, capite trigesimo quinto de ciuitate Dei, Theodoretus in eum locum, Idacius Clarus libro tertio contra Varimadum: ex illo autem probari in Eucharistia verum Christi corpus esse, sic ostendimus. Primo namque, in omni loco à Solis ortu usque ad occasum Deus ait sibi offerri, & sacrificari oblationem mundam: ergo ab Ecclesia tantum nostra offertur, sola namque ex omnibus coetibus, qui Christi cultum profitentur è gentibus constati, est per vniuersum orbem terrarum dispersa, ut signo de Catholica Ecclesia patet: at nostra Ecclesia profitetur se dumtaxat sacrificium Eucharistiae Deo offerre, ergo aut nulla est Ecclesia Dei, & oraculum falsum, aut quod credit Ecclesia nostra, quae sola est per orbem totum dispersa, est omnino verum: nam si falsum, non esset Ecclesia Dei ipsa, ac proinde, neque vlla, & oraculo Malachiae locus non esset. Secundo ait, in omni loco à Solis ortu usque ad occasum sacrificari Deo oblationem mundam: ergo haec ita per se munda, ut nulla offerentis labe commaculari possit. Nam scimus in omni loco esse homines tam bonos, quam malos, qui offerant Deo, siue velis sacrificium spirituale, siue corporale. At nullum sacrificium legitur inter Christianos esse, quod habeat haec duo: primum, quod in omni loco offeratur: secundum, quod in omni loco oblatum sit mundum, nisi corpus Christi, quod Ecclesiae prodest, ac Deo placeat, etiam si sit minister pollutus: quod Hebraeis non contingebat, ac propterea Deus repudiat eorum sacrificia: quia tota pendebat ex offerentis

pauitate.

puritate, ut Deo grata essent. Quæ verò nonnulli conantur id hoc oraculum respondere, illa sunt adeò friuola, ut quis diluere possit, & duabus hisce, quas attulimus, observationibus facillimè refelluntur.

Nonum vaticinium, plurima continens est, quòd à nullis non prophetis prædicitur futurum, ut Deus instituat noua sacrificia, quæ sunt illi maximè accepta, per Christianos offerenda, quod Isaias in ipso oraculorum suorum principio vaticinatur, David Psalmo quinquagesimo, & idem Malachias, ut alios omittamus, cap. tertio his verbis: *Et placebit Domino sacrificium Iuda, & Hierusalem, sicut dies sæculi, & sicut anni antiqui.* Quæro igitur, quòdnam sit hoc sacrificium? Dicent aliqui, Spirituale, quo nosmetipsos Deo dedicamus, quo Deum laudamus, veluti ait David: *Tibi sacrificabo hostiam laudis. & Immola Deo sacrificium laudis.* Bene est, ita sit. Sed rursus quæro, cum multi se veros Christi & Christianæ veritatis sectatores iactent, quorumnam sacrificia Deo dicentur accepta, sicut dies sæculi, & anni antiqui? quibus constabit, horum, non illorum sacrificia Deo placere, è bonis certè à Deo summa bonitate manantibus, ac pertinentibus vel ad animum, vel ad corpus, vel ad res externas. Atqui hæc tanta & tot esse nostris diuinitus concessa ostendemus apertissimè, ut ceteri omnes neque vmbra sint assecuti illorum. Quòd cum verissimum sit, verissimum simul erit, in Eucharistia verum Christi corpus esse, ac sanguinem. Nam si hoc falsum foret, non tot virtutibus nostros ornasset Deus supra omnes omnium mortalium cœtus, non tot illis bona largitus esset, qui innexissent opinionem tam dissonam, atque (ut hæretici volunt) hæreticam.

Verum secundo loco consideremus, quid est, quòd Malachias vocat Christianorum sacrificium, Iuda & Hierusalem sacrificium? Ego non alia de causa id factum dico, nisi quòd in Eucharistia Christus ipse incruento sacrificio immolatur, qui de tribu Iuda est, & in Hierusalem fuit immolatus: alioquin cur potius Iuda, quam Leui, aut cuiusvis alterius, cuius nomine Christiani notentur? Hoc sacrificium non solum dicitur Iuda, quòd à Christianis, qui à Christo & tribu Iuda sunt, offertur, sed etiam quia Christus è tribu Iuda illo incruentè immolatur. Nam cum multæ sunt causæ, ob quas aliquid alicui tribuitur in scripturis, non in vna nobis morandum, quando om-

nes literæ conuenire possunt de sententia Ecclesiæ Catholicæ antiquorum doctorum, quibus vna fuit fides. At nos explicabimus, in Eucharistia verum Christi corpus esse, & sanguinem, de communi non modò Christianorum, sed etiam Hebræorum, qui ante Christi ortum fuere, adde & Syllarum, decreto: ita ut nullum mysteriū Deus magis illustrare voluerit, quam hoc: igitur sacrificium Iuda, est sacrificium Christi, in quo Christus incruentè immolatur.

Sed tamen expendamus tertio loco, quòd ait, sicut dies sæculi, & anni antiqui, placiturum Deo sacrificium nostrum. Scimus autem constituto olim tabernaculo in solitudine, & in victimis immolatis, sic esse Leuitici cap. 9. scriptum, *Apparuitq; gloria Domini omni multitudini, & ecce ignis egressus à Domino deuorauit holocaustum.* Similiter cum Manue obulit holocaustum super petram Domino, qui facit mirabilia, ut habetur Iudicum cap. 13. flammaque altaris ascenderet in cœlum, angelus (cui nomen erat mirabile) pariter cum flamma ascendit. Postremo, cum Salomon templū dedicauit, omnes filij Israël videbant descendentem ignem, & gloriam Domini super domum: est igitur necesse sacrificiis nostris hæc tria contingant, flamma cœlestis illa deuoret, quòd fit in transubstantiatione panis in ignem cœlestem, quòd est corpus Christi, gloria Domini descendat super ea, ipse Dei filius, & ascendat angelus mirabilis, idem Christus scilicet, qui iuxta Isaiam vocatur admirabilis magni consilij angelus. Necesse est, inquam, nostris sacrificiis & spiritualiter & corporaliter mirabili modo hæc contingant: quia sic futurum prædicit Malachias illis euentura, quæ antiquo tempore, siue annis antiquis, diebus sæculi eueniebant: alioquin oraculum falsum: nostris inquam, est necesse multo maiora contingant. Antiquis enim cuncta accidebant in figura: quanto igitur figura differt ab ipsa re, tanto nostra sacrificia ab antiquis, & quæ nostris sacrificiis eueniunt: sicut itaque & corporaliter & spiritualiter hæc iis dabantur, sic etiam nobis multo maiora & corporaliter & spiritualiter hæc donanda. Sed quomodo hoc obtingit, nisi in Eucharistia sit verum Christi corpus, in quòd transeat panis?

Decimum sit igitur oraculū, plura complectens. In scripturis passim vocamur filij Abraham, Isaac, Iacob, Iuda,

Leui, Dauid. Cur v̄gō horum, non aliorum filij vocemur, explicabitur suo loco. Hic autem dicimus, propter huiusmodi appellationē oportere in Ecclesia dari verum Christi corpus, per quod à nobis desumptum veluti quoddam semen corporale renascamur, atque ita verè possumus vocari filij Abraham, Isaac, Jacob, Iuda, Leui, Dauid: alioquin multa oracula falsa apertissimè redderentur, quod nos in classe rationum latissimè aperimus, atque eò reicimus lectorem.

XI.

Vndecimum sit itaque, ac postremum vaticinium, multa similiter complectens huiusmodi. Lingua Hebræa est omnium vetustissima, atque ab ipso Deo hominibus tradita, quod ex etymologiis nominum, & vocabulorum, quæ in Genesi explicantur, principio facto ab Adam appellatione ac reliquorum, clarissimè liquet. Quocirca diuino cōsilio institutum, vt aliquod in ea lingua vocabulum hæc illa designet, plura aut pauciora, in vniuersum vel speciatim. Rursus diuinæ scripturæ diuini Spiritus consilio hæc exarata, & nulli non verbo sua sunt mysteria, apertibus ipsis literarum. Sic enim Christus aiebat, *lotum vnum, cui vnus apex non prateribit à lege, donec omnia fiant.* Quæro igitur, cur in Hebræa lingua nomen Leem, significet cibum generatim, non hunc, illumve, aut si specialem cibum, cur tantummodo carnem, & panem? specialius autem, cur maximè panem, & carnem Deo oblatam: cur Deus vno hoc vocabulo hæc voluit hæc signari? Deus hoc fecit ad aliquod mysterium præsignificandum, negare non possumus. Omnia contingebant antiquis in figura, ait Paulus: cum vero consentiant Rabini antiqui, Sibyllæ, Sancti omnes, Ecclesiæ Christianæ cunctæ nationes, omnia sæcula miraculis attestantibus, panem in carnem Christi conuerti, cum certis verbis Deo fuerit oblatum, quis audebit inficiari subesse hoc mysterium huiusmodi diuinitus institutæ appellationi? Hic est cibus, quo omnis cibus continetur, in quo panis Deo oblatum in carnem Deo maximè omnium oblatum, quæ est caro Christi, conuertitur. Ob id voluit Deus vocabulo Leem contineri generatim omnem cibum, speciatim panem, carnemque Deo oblatam.

Vin' apertius hoc scire? Genesi cap. 14. vers. 18. vbi est, *Melchisedech rex Salem proferens panem, & vinum,* in Hebræo est, Leem: ita vt significetur, ac reddi possit, Proferens carnem

carnem siue panem, & vinum: clarius est vaticinium Leuitici cap. 21. vers. 7. in quo sic habetur: *Sancti erunt (scilicet sacerdotes) Deo suo, & non polluent nomen eius: incensum enim homini, & panes Dei sui offerunt, & ideo sancti erunt, quæ transferri ita possunt, Carnes Dei sui sacrificabunt, & ideo sancti erunt, & vers. 18. est idem: similiter Numerorum ca. 28. vers. 2. vbi habetur, Oblationem meam, & panes, & incensum offeret odoris suauissimi per tempora sua, sic verti potest, Oblationem meam, & carnem meam, sacrificia mea in odorem quietis meæ custodieris: atque hæc sanè obseruauit ante ortum Christi hæc explicans Rabi Nehumias, vt refert Petrus Galatinus libro decimo, capite vlt. de arcanis Christianæ religionis.*

Duodecimum sit oraculum, plura æquè continens, quod ab Isaia cap. 4. describitur, & ab aliis reperitur multis in locis, ac variis modis. Ait Isaia loquens de temporibus Messia, *Et creabit Dominus super omnem locum mortis Sion, & vbi inuocatus est (siue, super loca eius) nubem per diem, & fumum & splendorem ignis flammantis in nocte. Et tabernaculum erit in vmbra culum diei ab aestu, & in securitatem & absconsionem à turbine, & à pluuia.* Hæc Isaia de nube, igne, & tabernaculo, quæ tria temporibus Messia creabuntur: quod tabernaculum, cap. 33. canit forte, vt transferri non possit, de quo Ezechiel cap. 37. de Christianis verba faciens, canit: *Et percutiam illis fœdus pacis, pactum sempiternum erit eis: & fundabo eos, & multiplicabo, & dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum. Et erit tabernaculum meum in eis: & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus.* Et Amos cap. 9. *In die illa suscitabo tabernaculum Dauid, quod cadit: (siue cecidit, vt verti potest,) & reedificabo aperturas murorum eius, & ea quæ corruerant, instaurabo.* Quæ verba Amos de corpore totius Ecclesiæ compacto in vnum Christi corpus non modò per spiritum, sed etiam per ipsum Christi corpus interpretatur Sanctus Iacobus Apostolus Actorum capitulo 15. Quæro igitur, vbi nam sunt hæc tria inter Christianos, quæ temporibus nostris à Deo creanda in omni loco nostro Isaia prædicit, tabernaculum, nubes, & ignis? nisi in Eucharistia, in qua verum Christi Deique tabernaculum est, verum inquam, Christi corpus, in quo omnis plenitudo diuinitatis inhabitat corporaliter? in eadem Eucharistia nubes, species scilicet panis, ac vini, quibus veluti nube quadam Christi

XII.

corpus

corpus occultatur: in eadem ignis, qui Deus consumens est, ut habetur Deuteronomij cap. 4. nam sicut signis, quæ corripit, in suam substantiam reducit, sic Christus Deus panis viniq; substantiam in sui corporis substantiam trãstert. Hæc itaque sunt tria, quæ prædicit Isaias tabernaculum, nubes, ignis: quod tabernaculum in nobis futurum prædicit Ezechiel, & per quod nos tabernaculum Dei sumus, ut ex Amos: sanctus Iacobus interpretatur, in vnum Dei tabernaculum coniuncti per Eucharistiæ sacramentum: sed nunc ad alia procedamus.

Classis sexta testimoniorum, Figura antiqua.

C A P. V I I.

Figuræ antiquæ.

Gal. cap. 2.

ANtiquis omnia contigebant in figura, inquit S. Paulus epistol. 1. ad Corinthios, cap. 10. quæ figuræ erant exemplaria verorum, siue cælestium: quæ cælestia, inquit idem cap. 9. ad Hebræos, melioribus hostiis mundantur, quàm antiqua. Quocirca tantum intererit inter figuras antiquas Eucharistiæ, & ipsam Eucharistiam, quantum inter terrena & cælestia, de sancti Pauli sententiã: velut ex eodem scribente ad Colossenses, ait sanctus Hieronymus in cap. 1. ad Titum, inter umbram & corpus, inter imaginem & veritatem, inter figuram & ipsam rem. Videamus igitur, quæ figuræ sint Eucharistiæ. Ac prima sit huiusmodi, quæ continet omnes res creatas: ne dum è creatis compositas figuræ. In principio per verbum Dei incorporeum & ineffabile, qui est filius Dei Christus, creata sunt omnia è nihilo tribus diebus: atque ex ipsis rebus creatis productæ sunt tribus aliis diebus res compositæ, earumq; semina: sic per verbum Dei incarnatum sicut multo mirabilius, sic etiam melius restaurada sunt omnia. Ac sicut illud incorporeum verbum re ipsa rebus ipsis creatis & compositis inerat, quamvis compositi pars non sit, sed illis inerat, & inest per præsentiam, potentiam, & essentiam, inquit S. Augustinus, alio atque alio modo: nam quibus magis suæ naturæ similitudinem quandam communicabat, & communicat, iis largius, amplius, ac propinquius inest, quibus autè minus, iis exilius, ieiunius, ac remotius: sic hoc verbum ineffabile incarnatū debet alio atque alio modo rebus creatis restau-

randis

randis inesse, ut incarnatum est, & aliis quidem longius, & parcius per vim corporis sui ad puniendum, aliis verò propinquius & amplius per ipsummet corpus ad benefaciendum. Cunctæ igitur creatæ res tanti sacramenti figuræ sunt, quando cunctæ per incorporeum verbum creatæ, cunctæ per incarnatum restaurandæ. ac sicut illæ per ipsum incorporeū veluti remotius, ac minus magisve communicatum creatæ, sic per illud incarnatum magis propinquum minusve pro diuersitate meritorum restaurandæ. illud incorporeum rebus ipsis inerat creandis, & inest magis ac minus propter maiorem minorēve communicationem, & hoc idem similiter incarnatum. Audi S. Paulum loquentem de Christo, *Qui est, inquit, imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ, quoniam in ipso condita sunt vniuersa in celis, & in terra. Et mox: Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt: & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. Et ipse est caput corporis Ecclesie, qui est principium, primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatū tenens, quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem inhabitare & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in celis sunt. Et vos, cum essetis aliquando alienati, & inimici sensu in operibus malis: nunc autem reconciliauit in corpore carnis eius per mortem.* Hæc S. Paulus. igitur inerat incorporeū verbum rebus creandis, & inest adhuc. Nā pater operatur etiã nunc cū filio creans animas intellectuales, & omnia conseruans & regens: inesse igitur debet idem incarnatum rebus ipsis restaurandis, inesse inquã debet quatenus incarnatum corpore ipso, nam quatenus incarnatum restaurabit: non debet autem omnibus restaurandis eodem modo, impia namque illa sententia dicentium corpus Christi esse in omnibus locis, sed debet inesse aliis magis largè ac propinquè, aliis autem minus, sicuti etiam creandis inerat: sed si ex Eucharistia tollatur, quomodo poterit animis nostrisq; corporibus restaurandis inesse? Hic S. Iustinus, Irenæus, Concilium Nicænum, Hilarius, Ambrosius, Opratus, Nyssenus, Gaudentius, Chrysostomus, Cyrillus, ut supra adduximus eorum testimonia, scribunt nostra corpora resurrectura, quia per Eucharistiam vim resurgendi receperunt. Iam verò veluti illud incorporeum verbum inuisibile, sed per ipsas res mente, quam fides illuminat, percipitur, sic hoc incarnatum inuisibile, sed per ipsas vini & panis species sentitur mente, quam fi-

Pars ij.

F

des

des illuminat. Illud creabat res ex nihilo mirabilissime, & per eas se nobis prodit: sic hoc mirabilissime res creatas in suum corpus transubstantiat, & per earum species se nobis prodit, & largitur. Hanc autem siue imaginem quandam, siue figuram velis vocare, tangit S. Irenæus lib. 5. aduersus hæreses, cap. 2. & lib. 4. cap. 34 sic namque ille: *Quomodo autem constabit eis, eum panem, in quo gratia acta sunt, corpus esse Domini sui, & calicem sanguinis eius, si non ipsum fabricatoris mundi filium dicant, id est, verbum eius, per quod lignum fructificat, defluunt fontes, & terra dat quidem primum fœnum, post deinde spicam, deinde plenum triticum in spica.* Et S. Ambrosius lib. de mysteriis, cap. 9. De totius mundi operibus legitis: *Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.* Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea, quæ sunt, in id mutare quod non erant? Non enim minus est nouas res dare, quam mutare naturas. Et S. Augustinus conc. 1. in Psalm. 33. *Nisi humilis, ait, esset, seque humiliasset dominus lesus, eum nec manducare, nec bibere potuissemus, quando enim in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, cibus erat sempiternus & integer angelorum, sicut nunc est etiam, sed quis hominum posset ad cibum illum peruenire? oportebat ergo ut mensa illa lactesceret, & ad paruulos perueniret, ut nos quoque participes illius esse possemus, & quia cibus conuertitur pueris per matris corpus & mamillas, mater enim ipsum panem incarnat, sicque per humiditatem manilla, & lactis succum de ipso pane pascit infantem, qui minus idoneus est ut pane vescatur: ipsum verbum panis angelorum caro factum est, & habitauit in nobis, ut panem angelorum manducaret homo.* Et S. Cyrillus lib. 4. in Ioannem cap. 14. *Sicut enim scintilla ignis in fœnum aut paleam immissa totum inflammat, sic verbum Dei per Eucharistiam nature nostre corruptibili coniunctum totam resurgere faciet immortalem, & gloriosam.* Et S. Gregorius, ut refert Ioannes diaconus in eius vita, lib. 2. cap. 41. *Præscius, inquit, conditor nostre infirmitatis ea potestate, qua cuncta fecit ex nihilo, & corpus sibi ex carne semper virginis operante Spiritu sancto fabricauit, panem, & vinum aqua mixtum manente propria specie in carnem & sanguinem suum ad Catholicam precem ob reparationem nostram spiritus sui sanctificatione conuertit.* Audi nunc Paschasium Corbeicensem, qui ante annos octingentos vixit: *Neque ab alio caro eius creatur, & sanguis, nisi à quo creata est in utero virginis, ut verbum caro fieret: verbo enim patris dictum est, Crescite, & multiplicamini, & ecce*

adhuc hodie ex eo cuncta creantur animantia non nouo, sed eodem semine. Ita & caro Christi eodem verbo fit caro, quo verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Verum si ex illa benedictione tanta manat multitudo, quid putas ex carne Christi? Nunquid inefficax est ex se, qui tanta fecit ex nihilo? Et mox. Pullulat ergo illa vbertas carnis Christi, & manet integer Christus, quia natura manente integra, etiam in creaturis ad iussum eius cuncta exuberant, propterea licet semel dixerit, Germinet terra herbam virentem, adhuc hodie ex eo, qua per singulos nascuntur annos, omnia creantur, sit utique & in eo, quod semel voluit. Et deinceps: Carnem & sanguinem in hac commemoratione iussit esse, ut sit, quod iubetur. Et paulo post: Attende Christum verbum patris, qui caro est, & quod semel factum est, quotidie fieri non dubites, dum per hoc caro & sanguis cibus noster efficitur, ad hoc quippe, ut nos eius corpus simus. Hæc Paschasius libro de corpore & sanguine Domini, cap. 12.

Secunda figura est lignum vitæ, quod erat in medio paradisi, comestumque immortalitatem corpori largiebatur. At supra ostendimus, Ecclesiam esse instar primi illius paradisi, è sanctis Irenæo, Cypriano, & Augustino: quin Ecclesia paradiso illi præstat, ut vmbra corpus, ergo sicut re vera erat in illo arbor vitæ permanens corporata, quæ ore sumebatur ac verè, quamuis eius virtus lateret, sic in Ecclesia Dei debet esse in terris ipsum vitæ corpus permanens quod est corpus Christi, quod ore nostro re vera sumatur: alioquin figura illa corpori præstaret, sic idem Paschasius sæpius argumentatur lib. eod. cap. 7. *Si enim hydra, inquit, farina vel lecythus olei, seu panes secundo crescunt, & non minuuntur dum satiant, quid putas caro Christi est? Arbor quidem ligni vitæ Christus nunc in Ecclesia est, cuius imago in paradiso arbor illa fuit. Idcirco scire conuenit, quod veritas hinc completur, quam prius figura præmisit. Et mox: Unde & lignum vitæ iure dicitur, quia sicut illud immortalitatem corporis sumptum præstitisset, ita istud, immo solidius vitam præstat cum obseruatione mandatorum Dei eternam, de quo in laude sapientie, Lignum vitæ est his, qui apprehenderint eam, & in Apocalypsi Ioannes, qui vicerit, dabo ei edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei.* Hæc vir ille sanctus.

Tertia figura est fabricatio Eua ex Adami costa. Nam sicut re vera è vera Adami costa est olim constructa Eua, sic est necesse nos è costa Christi, seu verius corpore ipso

II.

III.

IIII.

ædificemur. Hæc figura è Paulo desumpta latè multis Patrum testimoniis explicatur in classe rationum.

Quarta est ipsum Adami & Eux coniugium, ex quo genus hominum progenerum, & in quo verè corpora copulantur. Necesse est igitur detur inter Christianos & Christum putum quoddam coniugium, quo verè corpora coniungantur sincera inter se adiunctione. Atque hæc item fufius figura à nobis in classe similitudinum & rationum declaratur, & sicuti etiam superior ab ipso S. Paulo maxime desumitur.

V.

Quinta est, multas simul continens, omnium sacrificiorum, quæ Hebræis quantum ad ipsa sacrificia erant cunctis gentibus communia. Ex hac autem probatur in Eucharistia verum Christi corpus esse, quod à nobis sumatur. Antiqua namque sacrificia animalium, & veritate ipsa corporum coactabant, & verè mandebantur. Ergo eodem modo nostra: alioquin multa absurda sequerentur.

Ac primum, quod si per oblationem panis ac vini nostri tantum refertur Christi corpus, & passio, ut impij volunt, multo efficacius & significantius referretur per antiqua sacrificia animalium, quàm per vinum & panem: utraque namque animatarum rerum.

Secundum, sic etiam virtus corporis Christi magis explicaretur, quæ virtus est ut nutriat: magis enim nutrit caro, quàm panis.

Tertium, quia magis nos moueret ad excitandam memoriam passionis Christi, veluti magis explicans effusionem sanguinis, ac mortem.

Quartum, hæc prima fuerunt sacrificia, quæ Deo fuerint accepta, & ab Abel oblata: Cain namque obtulit terræ munera, è quibus conficitur panis, quæ Deus reiecit.

Quintum, quia cuncti patres nostri Eucharistiam conficere dicunt nihil aliud esse, quàm incruentum sacrificium, ac panis, & vini, est simplex oblatio potius, quàm sacrificium (quamuis & oblatio sacrificij nomine verè vocari possit) sed tum maxime sacrificium dici solet, vel cum mactatur animal, vel quod mactatum fuit comeditur, sic igitur Christi corpus non iam vita cassum, sed rediuuium & immortale nunc, sed olim mactatum comeditur. Hinc scriptum est in antiquissima liturgia sancti Iacobi, *Concinentibus ad populum lectoribus, Christus Deus noster progreditur, ut immoletur, ac detur ad cibum fidelibus; ipsum autem antecedunt*

angeli

angelorum chori cum omni imperio & potentia. Et in liturgia Basilij: *Offeramus sacrificium hoc reuerendum & incruentum ad abolenda delicta nostra.* Et in Æthiopica: *Tibi gratias agimus, quod per hoc sacrificium dignos nos fecisti stare in conspectu tuo.* Et S. Andreas sic ad Ægeam, *Ego immaculatum agnum in altari offero, cuius carnes postquam omnis populus credentium māducauerit, agnus, qui immolatus est, integer perseverat, & vivus.* Et S. Hippolytus martyr in oratione de Antichristo inducens Christum loquentem his verbis ad suos, *Venite Pontifices, & sacerdotes, qui pretiosum corpus, & sanguinem meum quotidie immolatis.* Et S. Ambrosius in Psal. 38. *Et si nunc Christus non videatur offerri, ipse tamen offertur in terris, cum corpus eius offertur.* Et in cap. 1. Lucæ: *Cum sacrificamus, Christus adest, Christus immolatur.* S. Gregorius Nyssenus in oratione de resurrectione, *Dominus præoccupans impetum Iudeorum, seipsum victimam offert, idem simul sacerdos, & agnus.* Sed dices mihi, *Quomodo hoc accidit? tum cum suum corpus ad comedendum, & sanguinem ad bibendum familiaribus dedit.* Et Chrysostomus hom. 14. ad priorem ad Corinthios, *Pro victima, & pecorum cade seipsum offerendum præcepit.* & homil. 17. in epist. ad Hebræos. *In multis locis offertur non multiplex Christus, sed vnus vbique Christus, hic & illic plenus, existens vnus corpus, non multa corpora.* Eadem tradit S. Ambrosius in cap. 10. ad Hebræos, ac Primasius, & S. Augustinus lib. 2. quæst. Euang. quæst. 3. de Eucharistia loquens, *Nondum, inquit, erat institutum hoc sacrificium sanctum sanctorum, quod corpus eius est.* Et lib. 4. de Trinit. cap. 14. *Quid gratis offerri, aut suscipi posset, quàm caro sacrificij nostri, corpus effectum sacerdotis nostri?* Eadem SS. Cyrillus lib. de adoratione in spiritu, Leo sermone 8. de passione, Fulgentius lib. 2. ad Monimum, similiter SS. Irenæus lib. 4. c. 32. & 34. & Cypria. epist. 63. vel 3. lib. 2. de orat. Dominica. Quæuis igitur Christus non occidatur in sacratissima Missa & Eucharistia sumptione, ut bene post sententiarum Magistrum ceteri tradidit, tamen est maxime sacrificium, quæ parte Christus, ut immolatus est olim, nunc immortalis, & vivus in antiquæ immolationis memoriam patri omnipotenti Deoq; offertur, & à sacerdote, & à sumentibus: factis est enim si semel immolatus sit, quamuis postea comedatur rediuuius: sicut & hostia prius mactata, postea comedebatur, neque erat necesse ut eodemmet tempore, quo adolebatur sacrificium, manderetur, cum sufficeret edi ve

Mag. lib. 4.
dist. 12.

luti ex immolata & oblata carne. coniungimus enim nos, & cuncti quotquot fuere, & erunt Catholici, nostram mentem cum Christo, qui se obtulit hostiam Deo patri pro nobis, & offerimus eundem eodem quo possumus modo. Hinc vna oblatione, ut S. Paulus ad Hebræos aiebat, omnes sanctificamur. Ita mortem Domini annunciamus, in qua verè ille adfuit, & obtulit se Deo, ut idem scripsit ad Corinthios. Denique, quod idem Christus iussit, Eucharistiam sumimus, & conficimus in eius memoriam. E quibus etiam tribus, nimirum oblatione, annunciatione, & memoria, quæ sunt omnia expressa in diuinis litteris, cõcludimus in Eucharistia veluti sacrificio adesse verum Christi corpus, sicut in omni sacrificio adesse debet. Nam perfectissimè: ut potest, Christus iussit à nobis fieri ipsius memoriã, perfectissimè annũciari ipsius mortem, perfectissimam esse sui oblationem ad nostram sanctificationem: ergo ut perfectissimè hæc sint, adesse ipsum corpus debet. Hinc rectè S. August. lib. 20. contra Faustum, ca. 18. *Christiani iam perfecti sacrificij memoriam celebrant sacrosancta oblatione & participatione corporis Christi*, & lib. 10. de Ciui. Dei, ca. 20. *Eucharistia confectione, participationemq; vocat summum & verissimum sacrificium*, & lib. de Spiritu & littera, verissimum & summum sacrificium, S. Cypria. epist. 63. vel 3. lib. 2. plenum ac verum sacrificium, S. Chrysost. hom. 60. ad populum, terribile, & plenum horroris, Euseb. lib. 1. demonstr. Euang. cap. vlt. sacrificium Deo plenum, ea nimirum de causa, quia verè Christus est corporaliter in Eucharistia, cuius vna est oblatio, in qua cuncta sacrificia, cunctæ oblationes vnã spectant: ob id singulare, verum, Deo plenum, terribile horroris plenum, summumq; sacrificium. Quæ cõsiderans S. Greg. Nyssenus sic in oratione prima de resurrectione, *Pro ineffabili arcano, & qui ab hominibus cerni nequit, sacrificij modo, sua dispositione præoccupat (Christus) impetum violentum, ac sese oblationem ac victimam offert pro nobis sacerdos simul, & agnus Dei. Quando hoc accidit? cum suum corpus ad comedendum, & sanguinem ad bibendum familiaribus præbuit*. Et S. Chrysostomus hom. 2. in posteriorem ad Timotheum propè finem. *Sacra ipsa, inquit, oblatio, siue illam Petrus, siue Paulus, siue alius cuiusvis meriti sacerdos offerat, eadem est, quam dedit Christus ipse discipulis, quamq; sacerdotes modo quodam conficiunt, nihil habet ista, quam illa minus. Cur id? quia non hanc sanctificant homines, sed Christus, qui illam ante sacraverat*. Ad sum-

mam.

mam concludimus: sicut in sacrificiis priscis erant verè corpora animalium immolatorum, sic in hoc ineffabili, arcano, summo, verissimo, singulari, horribili, tremendo, denique pleno (ut sancti vocant) horroris, est verum Christi corpus. Hic derident antiquos patres impij, quasi vel iis sanctitate, vel ingenio, vel doctrina, diuinæque mentis cognitione præstent homines impudentissimi, & contaminatissimi.

Sexta figura, qua maximè ostenditur in Eucharistia esse verum Christi corpus, est oblatio panis ac vini, quæ similiter olim communis erat Hebræis cum populis omnibus. Cunctæ namque gentes offerebant Deo panem, ac vinum, ut ex historiis liquet, prophanorum scriptis, & oblatione Melchisedech, quas postea oblationes dæmon more suo transtulit ad impios suos ritus, ut latè disserunt sanctus Iustinus apologia ad Antoninum, & Iulius Firmicus, c. 19. de errore prophanarum religionum ad Constantinum & Constantem Augustos. Quocirca si hæc erant umbra nostrarum rerum, ut nemo negat, & supra ostendimus, necesse est in nostris adsit corpus verum: non igitur in Eucharistia panis, ac vinum, nisi specie: umbra namque opus non est, ubi adest corpus: atque, ut hac in re sanctus Leo aiebat, umbra corpori cedit, & sanctus Paulus de festis diebus loquens epist. ad Coloss. cap. 8. & ad Hebr. cap. 8.

Septima figura, qua quæcunque huculque diximus de sacramento baptismatis, vnctionis, & Eucharistia, maximè corroborantur, est huiusmodi: Sicut Deus voluit sibi animalia certa sacrificari, offerri panes, sic immolationem illorum animalium, & oblationem panis voluit esse perennem, ita ut in altari semper esset victima vespere ac mane immolanda, quæ adoleretur: similiter in mensa semper adessent panes propositionis. Idem verò Deus iussit, ut hostia ablueretur aqua, quod est Leuitici, cap. 1. præterea verò ut in altari poneretur simila conspersa oleo, vel panis absque fermento cõsperus oleo, atque ita cuncta Deo cremarentur: ut haberetur Leuitici, cap. 2. Hæc igitur antiquis, quæ sunt umbræ nostrarum rerum. Lotio namque illa sacrificij significat baptismum: oleo conspersio chiuima: cõbustio similæ, panis & victimæ, quæ fit ab igne corporeo, & in quem ignem corporeum transeunt corpora simila, & panis, significat transubstantiationem panis in corpus Christi Dei: nã Deus ignis consumens eit, ut inquit ad

VI.

Leo serm. 7. de passio Domini.

VII.

F 4

Hebræos

Hebræos, cap. 12. Sanctus Paulus, & Deuteronomij, cap. 4. Moyses, cui sic apparuit in monte Oreb, & Sinai. Quanam igitur de causa Deus hæc quatuor sanxit, lotionem victimarum, olei consersionem super similiam, & azymos panes comburendos, perpetuam victimarum cremationem, & perpetuam panum propositionem? Nonne ut aqua baptismum, oleo chrisma, crematione victimarum & azymorum tum verum Christi corpus in nostro sacrificio, tum veram transubstantiationem panis in illud? hæc enim corpora vmbrae sunt sanctissimi corporis Christi.

Octava figura, maxime quæ diximus explicans & connectens, est, ut habetur Leuitici, cap. 9. cum Moyses iam fabricatus esset tabernaculum, illud in solitudine erexisset, ac super illud obtulisset holocausta, inquit sacra scriptura: *Apparuit gloria Domini omni multitudini: & ecce ignis egressus à Domino, deuorauit holocaustum.* Porro non licebat inferre in altare ignem alienum, atque idcirco Nadab & Abiu igne combusti diuinitus fuere, ut habetur Leuitici, cap. 10. sed necesse erat ut sacerdotes ignem cælitus delapsum perpetuo ligna adijcentes fouerent. Nam sic est scriptum Leuitici, cap. 6. *Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subiiciens ligna mane per singulos dies, & imposito holocausto, desuper adolebit adipem pacificorum. Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.* Hæc ibi: ob id Hieremias iussit iis, qui abibant in transmigrationem Babylonis, quod acciperent hunc ignem, quod refertur Machab. lib. 2. cap. 2. & cap. 1. narratur hunc ignem fuisse occultatum in puteo alto & sicco, quem cum postea quærerent Nehemia duce ij, qui è Babylone redierant, inuenerunt pro illo aquam crassam, qua rursus asperferunt holocausta: cumque Sol antea nubibus absconditus reduxisset, continuo accensus ignis deuorauit victimas. En igitur vnius sacrificij, vniuscunque ignis perpetua continuatio, ita ut victimæ omnes in vnum ignem cælitus dimissum conuenirent, ac transferrentur in ipsius ante tot sæcula à cælo delapsi naturam & efficacitatem: ubi nunc igitur tot ac tanta mirabilia in Ecclesia Dei? quod si antiqua sunt vmbrae nostrarum rerum: necesse est dicamus in Ecclesia Dei tanto mirabiliora ac veriora accidere, quanto vmbra corpori præstat: atque ita in vnum Christi corpus in cruce oblatum, nunc autem rediuium, cælo delapsum, id est, cælesti virtute excitatum, ac formatum, transferri panem, vinumque, veluti victimæ

illæ in ignem illum, coniungitque animos in vnum corpus mirabili modo. Nostra namque longè mirabiliora, ut corpus vmbra inani est mirabilius. Atque ut adhuc rem magis teneas: lingua sacerdotis, qui Christi personam sustinet, est cuius ministerio tanta fiunt: atque ob id Spiritus sanctus igneas linguas attulit in die Pentecostis supra capita discipulorum, ac supra illos, ait sanctus Lucas, sederunt, ac sedent etiam nunc ad tanta mysteria perficienda. Vides ut cuncta sibi respondeant? ut concinant prisca nostris? Rectè igitur sanctus Efreem & Chrysostomus Eucharistiam vocarunt ignem: & in antiquissima sancti Iacobi liturgia, sic ait ad populum sacerdos: *Dominus nos benedicat, & dignos nos faciat, qui puris forcipibus accipiamus igneum carbonem, & imponamus in ora fidelium ad purgationem & renouationem animarum ipsorum, & corporum, Amen.* Vides itaque, ut cuncta sacrificia antiqua coirent, ac transferrentur in vnum ignem corporeum à cælo delapsum: neque hic omittendum, fuisse Hebræis morem, ut Deum precaturi, templum respicerent, in quo semper holocausta ardebant, ut colligitur è consuetudine Danielis, cap. 6. & ex eo quod Salomon ait, Regum tertio, cap. 8. de Hebræis, qui in suis supplicationibus respicerent templum: quæ notauit etiam sanctus Hieronymus in Ezechielis, cap. 8. Atque ita quondam sacrificia omnia interna & externa, spiritualia & corporalia in vnum coniungebantur non modo spiritum, sed etiam corpus è cælo demissum, quo Deus significabatur aliquando incarnandus & corporandus, & in huius corpus cuncti coiremus, dum sacrificium mirabilissimum Eucharistiæ sic conficeretur, ut in illud corpus transferrentur panis & vini oblationes. Atque hæc omnia multis de causis sunt necessaria. Prima est, quod hæc antiqua erant vmbrae nostrarum rerum, ergo respondeat necesse est in terris aliquid nostrum perpetuum his simile, nam cuncta prisca, ait sanctus Paulus, contingebant in figuris. Secunda, necesse est magis coniungamur cum nostris omnibus in hoc sacrificio nostro: id enim Christus orauit, ut est in Euangelio Ioannis, & magis nunc cælestia terrenis sunt coniuncta. Tertia, mirabili modo opus est nostra fiant, quanto mirabilius est inani vmbra solidum corpus: alioquin innumera sequerentur absurda.

Nona figura est sanguinis aspersio, ut enim scribitur Exod. cap. 24. & ad Hebræos nono, cum Moyses Dei no-

mine madata explicasset, populū vero sanguine sacrificio-
rum consperfit inquit: *Hic est sanguis testamenti, quē misit
ad vos Deus.* Quibus verbis & actione in primis Eucharis-
tiam præsignificatam, in qua fit commemoratio passionis
Christi, multis probatur. Nam primo loco Lucæ, cap. 22. di-
sertis verbis Christus ait: *Hic calix nouum testamentum est in
meo sanguine.* Secundo, totidem verbis Christus vsus est in
Eucharistiæ institutione, quot Moyses in veteris testamēti
sanctione, sic enim cap. 26. Matthæi dictum: *Hic est sanguis
meus noui testamenti.* Consona sunt itaq; verba ipsa, & actio
ad vnguem. Tertio, sicut Moyses prius recensuit Dei præ-
cepta, deinde sanguine populum asperfit, illaq; asperzione
testamentū sanxit: eodem modo Christus prius mandata
sua latè proposuit, vt est apud Ioannem, mox sanguinē suū
in pectora discipulorum infudit per Eucharistiam: veteris
namque testamenti vis, ac sanguis corpus: noui animum
maximè Deo dedicant. Quarto, Moyses sanguinem, quo
Hebræos tinxit, in cratere collocauit: sic etiam Christus in
calice sanguinem suū discipulis propinauit. Quinto, Moy-
ses è sanguine commixto duodecim vitulorum, duodecim
tribus resperfit: sic Christus duodecim discipulis sanguinē
suam in vnam substantiā commixtum, quamuis duodecim
forbitonibus, vt ita dicamus, traditū dedit ex vno cratere.
Quocirca nisi in Eucharistia sit Christi corpus & sanguis,
sed ea sit simplex commemoratio passionis Christi: quod
egit Moyses magis explicaret passionem Christi, & eius
memoriā, quam panis & vini comestio: atque ita, quod est
absurdum proculdubio, vmbra esset solidior, & in corporis
artus, lineamenta, & colores magis cōformata, quā cor-
pus ipsum: corpus esset vmbre loco, vmbra corporis, inuer-
sāque essent illa, & præpostera. Quæ ne sint, opus est d. ca-
mus in Eucharistia esse verū sanguinem corpusq; Christi,
ne ipsius institutio tam frigidè referat memoriā passio-
nis, tam frigidè nos ad illam moueat: denique quatuor illa
absurda cōsequerentur, quæ in quinta figura enarrabamus.
Huc spectat, quod eodem vitulorū sanguine Moyses tinxit
altare, librum legis, ac vasa templi, quibus omnibus nos ipsi
significabamur imbuendi ex omni parte Christi sanguine,
veluti templa, ac vasa Dei, nos ipsi volumina legis d. uinæ.
Hinc Tertul. lib. 3. aduersus Marcionem, concludens Chri-
sto fuisse verum corpus, ex hoc argumentatur: quia sicut
olim populus à Moyse verò sanguine vituli est asperitus,

sic nos

sic nos verum Christi sanguinem corpusque sumimus:
quod argumentum mutuatus est à sancto Irenæo, audi-
eam loquentem:

*Sanguine nam vituli populum, simul omnia vasa,
Atque sacerdotes, & scripta volumina legis,
Sparsit aqua mixto vates, sic iussus ab alto,
Non propriam spem, nec speciem virtute vacantem,
Exemplo vituli possurum in corpore Christum,
Qui iuga dura ferens humeris temonis aratro
Fortiter abruptit sua pectora vomere ferri,
Infundens sulcis animæ sui sanguinis vndam.
Nam templi vasa hæc designant corpora nostra.
Ipse Dei templum verum, non antè dicatum.
Namque suo socios homines sibi sanguine fecit,
Atque sacerdotes voluit sui corporis esse.
Ipse patris summi perfectus iure sacerdos
Auditum, visum, gressum mundauit inertem,
Asperfitq; libros testes præsaga locutus,
Demonstrans legem suo tinctam sanguine sancto.*

Hæc ille, qui ineptissimè aduersus Marcionem sic argu-
mentaretur, nisi per hanc figuram verus Christi sanguis
in Eucharistia notaretur. Huc referuntur toties repetitæ
asperisiones tum populi, tum sacri altaris, de quibus latè in
Leuitico.

Decima figura est columna ignis, ac nubis, quæ per tot
annos duxit populum per loca illa deserta ab iplo mari ru-
bro vsque ad terram promissionis, neque columna huius-
modi ab oculis Hebræorum fugit vnquam, quin per illam
Moyse loquebatur Deus ad ostium tabernaculi, eamq; po-
pulus videns adorabat. Aut igitur synagoga Ecclesiæ præ-
stat, aut necesse est, quamdiu ab vndis baptismi egressi per-
ueniamus in requiem æternā, vt loquitur S. Paulus, nobis
in terris adesse Deum, multò præstantiùs, ac nobilius quasi
contectū nube quadam propter panis ac vini species. Sed
qui quæso id fieri continger: nisi in Eucharistia sit ipsum
corpus Christi? Qua in columna mirabile illud etiam fuit
per quadraginta annos, quod nocte in ignem mutabatur,
illucescente die in nubem, è qua ros cadebat ad Hebræorū
tenuem potum: quibus sanè transmutatio panis ac vini in
corpus Christi & sanguinem designabatur, ac solennis po-
tus cibisque ex illo sumptus. Hinc Alcimus Auitus, qui
sub annum quadragesimum floruit:

Nec

x.
Exod. 13.

Exod. 23.

*Nec tamen hanc nubem terro suffusa colore
 Forma dabat, nec erat nigro sic horrida vultu,
 Ut validos terris, promunt cum nubila nimbo,
 Sed qualis Solem madidus cum viderit arcus,
 Tanta fuit pulchræ species oblonga columna.
 Noctibus ignis erat, lumenq; accensa ferebat,
 Quum Sol torreret, gelidum dabat humida rorem.
 Has alternantem ducens cum tempore sortem
 Mutavit natura vices: substantia discors
 Muneribus proprijs concordem reddidit vsum.*

Undecima figura est arca ipsa testamenti, quæ semper in terris inter Hebræos fuit propriè signans ipsam Christi corpus multis de causis.

Ac prima est, quod è lignis incorruptilibus erat constructa: sic incorruptibile Christi corpus.

Secunda: arca fœderis ac testamenti dicebatur, Christi autem corpus in Eucharistia dicitur calix fœderis, & testamenti, Lucæ cap. 22. & Matt. cap. 26.

Tertia: locus, in quo erat, Sanctus sanctorum vocabatur, ut ad Hebræos cap. 9. habetur, solus verò Christus sanctus verè sanctorum.

Quarta: in illa erat propitiatorium vocatum, tabula, quam Cherubim sustinebant, in qua dicebatur Dominus sedere, & ex illa propitius esse populo suo: ob id David canit, *Qui sedes super Cherubim manifestare coram Ephraim, & Manasse.*

Quinta: in illa erant, ut ait S. Paulus, tria, nimirum virga Aaron, quæ fronderat, signū sacerdotalis potestatis, manna panis Angelorum, cibulq; cælestis, tabule mandatorum Dei: sic in Eucharistia sunt hæc omnia longè ampliora, atque ut necesse est diuina, potestas sacerdotis nascens à corpore Christi, cibus ipse diuinus, Christi ipsum corpus, ac vis perficiendi iussa cælestia.

Sexta: per illam factum, ut populus Hebræus Iordanem transire illæsus sicco pede posset in terram promissionis, & muri Hierichuntini caderent: sic per corpus Christi fit, ut cælum ingrediamur, & omnis inimicorum potestas cadat, quæ nobis impedimento esse potest, aut illam Dagon confringitur, & ad terram prosternitur, ut habetur in libro Iudicum.

Septima: neque illam tangere, neque prope illam stare, neque aspicere absque immissa diuinitus morte prophæ-

licebat.

licebat, ut habetur Iosue cap. 3. lib. Regum primo, cap. 6. & lib. 2. cap. item 6. sic: Si quis criminolus Eucharistiam sumat, morbis ac morte multatur, ut ait ad Corinthios scribens S. Paulus.

Octava: Arca illa adorabatur ab Hebræis cunctis: sic namque hortatur David Psal. 98. *Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est:* quæ verba propriè & in primis dici de Arca liquet. Nam primo Paralipomeaon cap. 28. Salomon inquit: *Paravi domum, vbi requiesceret arca Domini, & scabellum pedum Dei nostri.* & Psal. 131. dicitur: *Introibimus in tabernaculum eius: adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius.* In Hebræo namque est, *adorabimus scabellum pedum eius.* Hinc paulo post subiicitur, *Surge Domine in requiem tuam, tu, & arca sanctificationis tue, & clariùs hæc omnia his verbis libro secundo Regum cap. 6. Arcam, supra quam inuocatum est nomen Domini exercituum, sedentis in Cherubim super eam, neque ambigi potest, quin ibi præcipiatur adoratio, Hebræum namque verbum id significat, quod & Rabi David Kimhi faretur, & Chaldæus vertit: *Incuruate vos templo:* in eo namque arca erat. Septuaginta verò, & S. Hieronymus ita transtulerunt, *Adorate:* atque hic etiam testatur epistola ad Marcellam coli ab Hebræis arcam solitam. His expositis, nisi in Eucharistia sit ipsum Christi corpus, quæro, quid erit in Ecclesia ab ipsius exordio, quod corporatum sit institutumque diuinitus & conspicuum, cui tanta sint, ac debeantur, ut arcæ? quod tanta præstiterit, veluti arca: nisi dicamus vmbra nobiliorem & præstantiorem corpore: vmbra namque est synagoga, sed Ecclesia nostra corpus.*

Merito igitur arca significari Eucharistiam, qua continetur ipsum Christi corpus, tradidère SS. Hilarius in Psal. 13. Cyrillus lib. 4. in Ioannem cap. 28. sed & August. in Psal. 98. *Dei unigenitus, inquit, filius suscepit de terra terram, quia caro de terra est, & de carne Mariæ carnem accepit.* Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnem manducandam nobis ad salutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit, inuentum est, quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini, ut non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando: eadem tradit sancti Ambrosius lib. de Spiritu sancto cap. 12. Ad summam cum videamus arcam fuisse in terris inter Hebræos ab initio ipsius synagogæ constitutæ, illiq;

Deus

Deus voluerit tanta deferri, & similiter tot per illam tantaque sint præstita synagogæ, necesse est in Ecclesia sit aliquid longè diuinius, quod sit æquè, atque arca corporatum ab exordio Ecclesiæ cælitus datum. At si in Eucharistia nõ sit Christi corpus verum, nihil eiusmodi erit in Ecclesia, ergo in Eucharistia verum Christi corpus.

Duodecima figura est agnus paschalis: nam si Eucharistia est solummodo cõmemoratio passionis Christi, quantumuis efficacem dicamus ad animos nostros commouendos, tamen agnus paschalis est multo aprior ad huiusmodi memoriam passionis Christi nostris animis imprimendam, cum magis referat Christo passum, quàm panis, ac vinum: ergo dicendum, Eucharistiam nõ esse simplicem commemorationem Christi passi, sed in ea contineri corpus Christi, est verò longè absurdissimum, vt agnus, qui est vmbra Eucharistiæ, magis referat Christũ passum, quàm Eucharistia, quæ est corpus, & effigies respectu agni paschalis. Nam quis dicat vmbre inesse expressius membra, colores, & lineamenta corporis, quàm corpori ipsi? Nemo sanè, nisi, qui desipit instar hereticorum. Agnum porrò paschalem fuisse Eucharistiæ figuram, tradunt S. Andreas Apostolus, vt habetur in eius vita à Diaconis Achaiæ scripta, Tertul. lib. 4. in Marcionem, Isichius in cap. 23. Leuitici, SS. Hieronimus in cap. 26. Matthæi, Gaudentius tractatu secundo, & tertio, Chrysof. hom. de prodicione Iudæ, Cyprianus lib. de vnitae Ecclesiæ, Augusti. lib. 2. contra litteras Petilianæ cap. 37. Leo ferm. 7. de passione Domini, Alcimus Auitus lib. 5. his verbis.

Ergo agnosce tuum in nobis Rex Christe cruorem,

Atque tuos educ Ægypti è carcere seruos:

Et quocumque loco sanctus inactaberis agnus,

Inq. cibos sanctum porrexerit hostia corpus,

Christe, tuum, non attingat tua dextera vindex.

Cæsius Arelatenis homil. 4. de paschate: denique vt finem faciamus, ipsum Concilium Nicænum, cuius verba suprâ attulimus loco suo, eadem tradit. Et sanè est necesse agno paschali respondeat aliquid multo sublimius in Ecclesia nostra: iam verò per agni paschalis ritum magis Christi passi fieri commemorationem, quàm per vinum & panem, nisi sit in Eucharistia corpus, patet: quia paschalis agnus habet vitã, panis nequaquam. Vtrumque vitam suis conferuauit, agnus quidem Iudæis ex Ægypto

profugientibus, Christus Christianis: panis & vinum non ita, vtrumque occisum: panis neque occidi potest, cum vitam non habeat. Vtrique caro, panis nulla. Vtrumque mansuerum, innocens, abique macula, quæ panis & vino haud conueniunt: & innumera sunt huiusmodi quibus quilibet videre potest magis excitari in nobis sensus ad Christi passionem meditandam, quàm nudo pane, & vino: nisi sit igitur in pane & vino verum Christi corpus, ineprè ritus agni sublati, inductus vini & panis, falsum vetera esse instar vmbre, ac terrena nostra esse instar corporis, cælestia ipsam veritatem, cuius exemplaria sint illa.

Decima tertia, vt concludamus figura est ipsa manna, qua populus Hebræus est in solitudine per annos quadraginta nutritus. Quamobrem necesse in ipsa Ecclesia sit aliquid longè illa diuinius corporatum toto tempore, quo degimus in terris, quousque in cælum, quod est nobis terra promissionis, transferamur, alioquin synagoga cuius omnia sunt instar vmbre, habuisset aliquid & corporatũ, & spirituale, longè excellentius nostris rebus, quæ sunt instar corporum, ipsæ imagines, rerum exemplarium veritates. Quocirca in Eucharistia est ipsum corpus Christi non modo spiritu, sed etiam re ipsa. Hæc autem manne conueniebant admiranda.

Primum: manibus angelorum siue ministerio fiebat, non efficiencia causarum naturalium: hinc dicitur panis angelorum, Psal. 27. & Sapientia cap. 16. panis fit manibus pistorum: nisi sit igitur aliquid longè admirabilissimum in Eucharistia, vmbra corpori præstabit.

Secundum: manna demittebatur è cælo, panis è furno habetur.

Tertium: manna sapiebat cuius mandenti, quiduis ille concupiisset, siue carnem, siue vinum, siue pomum quod libuisset, siue aliud quocumque, vt habetur Sap. 16. panis ac vinum nil, nisi quod præferunt.

Quartum: quin manna conuertebatur quantum ad substantiam, vt elici videtur è Sapientia verbis, in quemcunque cibum quilibet voluisset, quamuis transmutatio non appareret: sic namque in Sapientia Græcè habetur: *ἀνθ' ὃ ἀγγέλων τροφῆν ἐφάρμισαν τὸν λαὸν σε καὶ ἔτοιμον ἄρτον ἀπὸ οὐρανοῦ ἐπέπευσε αὐτοῖς ἀνεπίστατον πρὸς πᾶσαν ἡδονὴν ἰσχυρόντα καὶ πρὸς πᾶσαν ἀρμόδιον γέυσιν, ἢ ἰδίῳ γὰρ ὑπόστασις σε τῷ σώματι πρὸς*

τέκνα ἐπιφάνισι γλυκύτητι, τῇ δὲ τῷ προσφερομένῃ ἐπιθυμίᾳ ὑπηρετῶν πρὸς ἃ π' ἐβάλετο μετε κρῖναιτο. id est: *Pro quibus angelorum esca nutriti populum tuum, & paratum panem à celo misisti illis absque labore ad omnem dulcedinem valentem ad omnem congruum gustum: etenim substantia tua (hoc est substantia mannae à te missae) tuam in filios ostendebat suavitatem, & oblata desiderio subserviens, in quod quisque volebat, conuertebatur.* Hæc ibi: atqui oportet in Eucharistia sit aliquid longè diuinius.

Quintum: manna ab omni morbo Hebræos illæfos reddebat, ita vt verè cecinerit David. *Et non erat in tribubus eorum infirmus.*

Sextum: è manna eadem, quæ demissa est è cælo, conseruatum est semper intra arcam in vrna, vt S. Paulus scribit in epistola ad Hebræos cap. 9.

Septimum: qui plus ex illa collegisset, nihil amplius tamen reportabat ex illa domum, quàm qui minus collegisset, vt habetur Exod. 16. & secunda ad Corinthios cap. 8. His positus est manifestissimum, manna designari carnem Christi à nobis comedendam, quæ mannae infinitis partibus præstet: hoc Christus ipse dixit S. Ioannis cap. 6. *Non Moyses, inquit, dedit vobis panem de cælo, sed pater meus dedit vobis panem de celo verum: panis enim Dei est, qui de celo descendit, & dat vitam mundo.* Et mox: *Patres vestri manducauerunt manna in deserto: & mortui sunt. Hic est panis descendens, vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur. Ego sum panis viuus, qui de celo descendi. Si quis manducauerit ex hac pane, viuet in æternum: & panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Hæc Christus. Igitur manna signat carnem Christi à nobis comedendam, cui longè præstantiora contingant, quàm mannae, quæ panis est Angelorum, cum Christi caro sit Dei: multoque diuinius eadem contingent Eucharistia, per quam sumimus, quocumque id modo contingat, Christi carnem.

Ac primum sit illud, quòd Eucharistia ab ipso Deo conficietur, omnipotentia ipsius erit opus, sicut manna ab angelis: hæc enim panis angelorum: illa Dei, vt Christus ipse dixit.

Secundum, vt omitteremus cetera, fiet in Eucharistia admirabilis quædam & diuinissima commutatio, longè scilicet excellentior, quàm in manna, pro desiderio sumentis congruenti Ecclesie placitis, & Christi institutionibus.

Tertium,

Tertium, per se illa liberabat ab omni morbo corporis, hæc ab omni labe animi per se expiabat, atq; ita ex opere operato infunderet gratiam diuinam, vt supra explicauimus.

Quartum, è manna eadem, quæ cælitus delapsa est conseruatum est in terris in arca: sic caro Christi in terris sit est necesse, atque eadem caro, quæ in cælo est.

Quintum, si quis ex Eucharistia & speciebus panis, & vini minus capiet, tantumdem tamen capiet, vt qui magis sumpsit, sicut de Eucharistia legimus. Aut igitur necesse est hæc dicamus, aut Christum mētītum & vmbra corpore ipso præstantiorem, Quid igitur garrunt impij? quid blasphemant?

Audi nunc, vt ceteros omnes omitteremus, nonnullos antiquissimos vates Christianos de hac figura carmina fundentes, sic itaque Tertullianus, contendens Christi corpus esse verum ex hac figura, aduersus Marcionem lib. 4.

Carnis & vrna typum Domini fert aurea plena:

Fæderis ipsa noui Dominum declarat aperte

Manna, quod est panis cælestis verus, in illum

Traditus à patre, quem tribuit pro pignore sanctis.

Hæc Africanus. Audi nunc Alcimum Auitum Gallum, cuius hæc sunt libro quarto operum paschaliū.

Dum sacrum populo victum candentia manna

Ferrent, & cali frugem terrena viderent,

Mystica quæ longè prædiceret ante figura

Virgineo ex utero purum sine semine Christi

Edendum, nobisq; aliquando corpus edendum,

Quas caperet pascendus homo de sede superna

Illabente Deo sanctis altaribus escas.

Sed etiam ante hunc Gallum Prudentius Hispanus in psychomachia.

Angelicusve cibus prima in tentoria nostris

Fluxit auis, quem nunc sero felicior auo.

Vespertinus edit populus de corpore Christi.

Verum nunc audiamus Hebræorum, qui ante ortum Christi floruerunt, apertissima in hanc rem testimonia, vt appareat quanta sit imperitia simul & impudentia incredibilis hæreticorum.

FINIS LIBRI DECIMI TERTII.

Pars ij.

G

DE

DE SIGNIS ECCLE-
SIAE DEI, LIBER DE-
CIMVS QVARTVS.

Septima Classis Testimoniorum constans ex antiquissi-
mis Rabinis, quorum producuntur duodecim te-
stimonia comprobantia propositam
veritatem.

CAPVT I.

Rabini anti-
qui.

I.

SCIEBANT antiquissimi omnes Hebræorum
Rabini, prisca euecta nihil aliud fuisse, nisi
quasdam figuras, vt nos loquimur, ac prae-
notiones adumbratas eorum, quæ Ecclesiae Chri-
stianæ, Christoq; euentura essent. Idcirco S. Paulus ad He-
bræos scribens totus est in figuris illis explicandis, & ait
prisca Hebræis omnia contingisse in figuris, ac manifeste
Deus Moyse dixit, ipsi similem prophetam suscitandum
semine Iudæorū, cuius in ore verba sua poneret. Christus
itaque similis erat futurus Moyse, sed longè excellentior,
ac diuiniior, & huc referunt etiam illa Ecclesiasticis verba c.
i. *Quid est? quod fuit, ipsum quod futurum est.* Interpretati, vt
Christi temporibus futura essent, quæ fuerant olim, & quæ
futura mox essent, ita vt cōnexio quædam foret omnium
Christi mysteriorum cum præteritis, ac venturis post vitæ
præsentis cursum.

Testim. I.

II.

III.

Quocirca Rabi Barachias secutus Rabi Isaac, exponens
illa verba, sic ait, *Quemadmodum fuit redemptor vltimus, ac
veluti ille fecit vt manna descenderet è caelo, haud aliter redem-
ptor, ait ille, vltimus, id est Messias, erit placenta frumenti in ter-
ra, iuxta illud psalmi dictum, Et erit (scilicet Christus) placenta
frumenti in terra.* Eadem tradidit Rabi Ionathas Vzielis fi-
lius, illa Psalmi verba in Chaldæum, sic vertens, *Et erit sa-
crificium panis in terra in capite montium Ecclesiae.* Hucusque
tria Rabinorum, qui ante ortum Christi fuere, testimonia
dicentium Christum futurum placentam, manna, sacrifici-
um panis in terra, in capite montium Ecclesiae: quod nos

latius

latius explicauimus supra in classe varicintorum.

Quartum est huiusmodi: Verba sunt hæc Oseæ cap. ii.
*In funiculis Adam traham eos, in vinculis caritatis: & ero eis
quasi exultans iugum super maxillas eorum: & declinavi ad eum,
vt resceretur.* Hæc Oseas, inducens Deum loquentem de po-
pulo suo: quæ sic vertit sanctes Pagninus verbum verbo
reddens ex Hebræo, *Funibus hominum traham eos, funibus
caritatis, & ero eis tanquam exultans iugum in maxillis eorum,
& declinabo ad eum cibum.* Hæc verba sic nonnulli interpre-
tantur, vt Deus prædicat futurum, vt mitissime agat cum
populo suo trahens illum funibus humanitatis, & amoris,
& tollat à ceruicibus ac maxillis illius iugum quod tum ma-
ximè opprimebat illum, tum faciebat ne maxillis vti ad ci-
bum posset: atque ad eum se demittat, vt vesci possit, vti fe-
cit in solitudine, cum manna è caelo demisit. hæc omnium
ferè expositio. Hebrææ namq; linguæ hæc est conditio, vt
futurum sæpè pro præterito ponatur: quod maximè in va-
tibus sacris est attendendum, quibus præsentia sunt, quæ
longè ab oculis sunt posita, veluti aliquando ventura. Quod
ideo factum quod præterita in sacris libris, vt diximus, sunt
ymbra futurorum. Idcirco verti potest ex Oseæ, *Declina-
ui: & Declinabo, cōgruentius tamen, si superiora respicias,
declinabo.* Rabi igitur Hadarsam in expositione Gene-
seos explicans hæc Oseæ verba, vt refert Petrus Galatianus,
ait futurum, vt Messias alleuet suos ab onere omni, trahatq;
funiculis ipse humanitatis suæ illos, atque ipsemet det eis
cibum semetipsum, cibum bonum, suauem, & magnum, cui
non sit alius similis, sicut scriptum est Psalmo septuagesi-
mo secundo, *Et erit placenta frumenti, vel frustum panis in
terra.* Hæc ille sic interpretans illud verbum, *Declinabo ci-
bum ad eum, siue declinabo ad eum, vt vescatur: quasi Mes-
sias ipsemet, humanitatis suæ, & corporis vinculis tractu-
rus suos, dimissurus sit semetipsum, quo sit ipsemet cibus,
frustum panis, placenta, ac manna suis.*

Quintum testimonium est Rabi Araban in illud Psalmi
centesimi quinti, *Et pane caeli saturavit eos, & explicans il-
la verba Hieremix de Deo loquentis, Proiecit de caelo in ter-
ram inelytam (siue pulchritudinem) Israël & non est recor-
datus scabelli pedum suorum in die furoris sui: dicentisq; hanc
Israël pulchritudinem futurum Messiam, qui è caelo in
terras delaberetur, & cuius figura erat (vt cap. superiori
ostendimus) arca fœderis vocata scabellum pedum Dei, &*

IIII.

adiicit hanc pulchritudinem significatam per manna, & panes propositionum vocatos panes facierum, quos ipse Messias ex benedictione sacerdotum adsumet ad se, ut pane cæli satiet humanum genus, atque ita Deus ascendere faciet facies suas ad se. ut enim mox apparebit, panis propositionum dicebatur Rabinis panis duarum facierum. sic igitur Arabam vult ipsummet Messiam futurum nobis in terris cibum, manna, panem cæli, quo satiemur, accepturumque ob id ex benedictione sacerdotum panes propositionis ad se, ut sic illum comedamus.

VI. Sextum testimonium est Rabi Mosis Hadarfan in cap. 14. Geneleos, dicentis futurum ut Messias instituat sacrificium panis ac vini secundum ritum Melchisedech, atque ipse sit placenta tritici in terra, & panis facierum, siue propositionis, quod sacrificium nunquam cesset: & ad hoc adducit verba Dei loquentis Numc. ca 28. *Oblationem meam, panis mei, ad ignes meos odoris suauitatis mee respicietis, ut offeratis mihi in tempore suo.* Hæc ille Rabi, sic citans verba capituli illius.

VII. Septimum testimonium est Rabi Pinhas filij Iair, dicentis futurum ut temporibus Messie sacrificia cuncta cessent, remaneat tamen sacrificium panis ac vini secundum ordinem Melchisedech, id est, Regis iustitiæ, qui est Messias totius mundi Rex, ac terræ, è quo temporibus eius veritas orietur, & iustitia de cælo apparebit, ut habetur Psalm. 85. Hæc ille in eundem locum capite 28 Numerorum, aduersos Lutheranos, & Calvinistas abominandos, qui Eucharistiam nolunt sacrificium.

VIII. Octauum testimonium est Rabi Iohai, qui dicit futurum, ut sacrificium panis ac vini non cesset temporibus Messie, ipse namque (ut habetur. 49.) erit ligans ad vitem ciuitatem suam, id est, corpus suum: nam corpus est ciuitas animæ, in qua sicut in vrbe sua domicilium illa habet, ac ius dicit. Ostendimus autem suprâ in classe vaticiniorum, posse verti ex Hebræo in illo Geneleos capite, Ligabit ad vitem ciuitatem suam. Idcirco ait idem Rabi verè dici Iudicum cap. 9. vinum afferre lætitiâ hominibus, & Deo. Similiter Messias erit placenta frumenti in terra in capite montium, ut est scriptum Psalm. 72.

IX. Nonum testimonium est Rabi Mosis Hadarfan, de quo suprâ diximus, in illud Psalmi 136. *Qui dat panem vel cibum omni carni.* Cuius sunt hæc ipsa verba, ut recitat Petrus Ga-

Latinus

latius lib. 10. de arcanis Christiane religionis cap. 6. (scripsit autem Galatinus ante impudentissimos ac turpissimos homines Lutherum & Caluianum:) inquit itaq; Rabi Moses Hadarfan: *Amplius dictum est verbum notum, Qui dat escam omni carni: hoc est, quod dictum est Psalm. 14. Gustate, & videte, quia bonus est Deus, quia panis, quem dat omnibus, ipse est, caro eius, & qui gustatur panis conuertitur in carnem, & hoc est quod dictum est, & videte, quoniam bonus est Deus, & hoc est mirabile magnum.* Hactenus verba Rabini apertissimè dicentis mirabile hoc magnum, ut panis conuertatur in carnem Messie, quam nos sumamus, ac nobis cibus detur.

X. Decimum testimonium est Rabi Chana, qui sic in cap. Geneleos 49. Hæc verba, *Ligans ad vitem ciuitatem suam, ostendunt, quod sacrificium, quod fiet eis vino, non solum transmutabitur in substantiam sanguinis Messie, sed etiam conuertetur in substantiam corporis eius.* Verba autem illa, *Et ad palmitem, o fili mi, asinum tuum, significant, quod diuinitas, & Dei filius videntur a vino, id est materia sua, quoniâ Hebraicè hamor, id est asinus materialis exponitur, quemadmodum etiam asinus fert onera, & vestes viatorum, ita Rex Messias delicta totius orbis super se portabit, iuxta illud Isaiæ. cap. 53. dictum. Et Deus occurrere fecit in eo peccatum omnium nostrum. Cum autem dicitur, Lauabit in vino vestem suam, & in sanguine vna pallium suum, eadem est sententia d. uersis verbis: quoniam vestis dicit materiam, sicut dictum est Iob 10. cap. Pelle & carne vestiisti me, & in sanguine vna pallium suum, id est diuinitatem suam: quia sicut pallium totum hominem circumdat, ita Deus totum replet mundum. Rubriores sunt oculi eius vino & dentes eius lacte candidiores: hoc est, in sacrificio, quod fiet ex pane, non obstante, quod album sit veluti lac, conuertetur substantia in substantiam corporis Messie, eritq; in ipso sacrificio substantia sanguinis Messie rubra ut vinum: erit item in sacrificio vini sanguis & caro Messie, & eadem erunt in pane: quoniam corpus Messie non potest diuidi, idq; ratio postulat, nam si caro & sanguis diuisa essent, distinguerentur inuicem, corpus autem Messie non potest diuidi. sicut scriptum est Exod. 12. Et substantiam non confringetis in eo. Præterea caro sine sanguine, & cõtra, sunt res mortuæ, corpus verò Messie post resurrectionem, quia gloriosum erit, semper viuet, hinc illud dictum, David Rex Israel in seculum viuet. Oculi autem, & dentes, ideo dixit, ut venustior fiat oratio, & sensus occultetur. Hucusque ipsa verba Rabini, quibus quid clarius aduersus impios: sic igitur ille multo ante Christum natum.*

XI.

Vndecimum testimoniū est Rabi Iohai in cap. 28. Numerorum, exponentis verba illa: *Oblationem meam panis mei* (vt supra attulimus, sic dicentis: *Oblationem meam panis mei ad ignes, odoris suauitatis mee respicietis ad offerendum mihi in tempore suad est in tempore Messia. Et dices ad eos, sacrificia, quæ offerre debetis, agnus cum reliquis: hoc est, sacrificium, quod in presentiarum facitis, erit autem hic panis duarum facierum, de quo scriptum est Exod. 25. cap. Panis facierum coram me semper. Quare autem dicatur panis facierum, ratio est: quia, vt ait Rabi Iudas, transmutabitur ex substantia panis, cum sacrificabitur, in substantiam corporis Messia, qui descendet de caelis, & ipse idem erit sacrificium, ideo dicit: *Respicietis ad offerendum mihi, id est, offerri me, erit q̄, inuisibilis, atque impalpabilis: cuius rei fidem facit sedes Elia: & magistri aiunt eam obrem dictum esse panem facierum: quia in ipso sacrificio erunt due substantia, diuinitas & humanitas.* Haec tenet verba Rabini.*

XII.

Duodecimum testimoniū est adducti Rabi Iuda, afferentis causam, cur panis oblationū dicatur panis facierum. Exod 25. cap. iuxta Hebraicam linguam, in qua est, vt passim legimus: *Leem panim panis facierum*, quod & Sanctes Pagninus aduertit: inquit itaque Rabi ille, quod panis oblatas vocatur facierū: quia appareat panis, facie tantum conspicua panis sit, sed quantum ad substantiā faciēq; nobis haud conspicuam in substantiā corporis Messia transmutetur. Apparet igitur ex his, quæ diximus antiquis etiā Rabini, qui ante ortum Christi fuerunt, fuisse cognitum confessumq; tantum mysteriū: quæ latius recenset Petrus Galatinus loco citato, & Porchetus Siluaticus Carthusianus parte prima, cap. 21. Victorix contra Hebræos: meminit aliquorum Rabi David Kimhi in illud Psalmi: *Erit firmamentum*, ac refert Hebraicatum rerum scientissimus Genebrardus aureo libello de notis Chronicis: nos omnes adduximus, ne quis putet Galatinum quidquam de suo addidisse, atque in hunc ordinem breuitatemq; redacta huc retulimus, vt videas quanta sit ignorantia & impudentia Caluini, ac Lutheri, & eorum, qui eos sequuntur, affirmantium, transubstantiationem quam nos vocamus, presentiamque veram Christi in Eucharistia esse inuentum recens Papistarum, quales nos Catholici esse in Deo iure gloriamur: sed his longè antiquiora oracula in medium producamus, vt appareant omnia nostra vetustissima, ac verè caelestia & diuina.

Octaua

Octaua classis testimoniorum, constans ex oraculis Sybillinis, quarum quatuor oracula producantur, contestantia verum Christi corpus esse in Eucharistia, per quod cum ipso & inter nos coniungamur.

CAP. II.

SVnt hæc verba Clementis Alexandrini vetustissimi scriptoris libro Stromatum sexto: *Quomodo Deus Iudeos saluos esse voluit dans eis Prophetas, ita etiam Græcorum spectatissimos propria sua lingua exercitatos, prout poterant, capere, Dei beneficentia à vulgo secreuit: præter Petri prædicationem declarabit Paulus Apostolus, dicens: Libros quoque Græcos sumite, agnoscite Sybillam, quomodo vnum Deum significet, & ea quæ sunt futura. Hydaspem sumite, & legite, & inuenietis Dei filium multo clarius & apertius esse scriptum, vt quemadmodum aduersus Christum multi reges instruerent aciem, qui cum habent odio, & eos, qui nomen eius gestant, & eius fideles, & aduentum: & tolerantiam. Hæc ille, è quibus palam fit, è sententia Pauli ipsius, quæ nõ exstat, à Sibyllis prædicta Christi mysteria futura ad institutionem Græcorum, quibus illæ datæ fuerant, vt Hebræis Prophetæ. Quocirca sanctus Iustinus Clemente antiquior in Apologia ad Antoninum testatur, fuisse ab impiis gentilibus constitutam pœnam aduersus lectores oraculorum Sibyllinorum, & Hydaspis, quod viderent eis cuncta Christianorum scita maxime confirmari: sed nihil illi profecere: nihilominus enim Christiani, vt idem refert, ea legebant, & alienis à Christi cultu, quæ forent illa, ostendebant, quæ prædicerent: pœnam tamen in Christianos ob eam rem constitutam, liquet ex illis, quæ rescripta à Valeriano Imperatore Senatoribus Romanis, scribit in eius vita Flavius Vopiscus: *Miror, aiebat ille, vos patres sancti tandem de aperiendis libris Sibyllinis dubitasse, perinde quasi in Christianorum Ecclesia, & non in templo omnium Deorum tractaretis: sic Imperator. Verum sicut dæmon oracula Sibyllina conspurcare conatus est hac arte, quod multa vel à scemianis hominibusq; artium malarū, superstitionumq; studiosis nomine Sibyllarum edita sunt, sic quando efficere non potuit, vt quæ pura erant & vera non exstarent vsque ad Christiana tempora, per Imperatorem Iulianum demum contendit ea flammis tradere**

Oracula Sybillina.

G 4

apud Ætnam ciuitatem, teste Ammiano Marcellino, sed cuncta irrito conatu, nam plurima ex illis excerpta carmina Christiani suis scriptis inseruerunt, & quæ integra quo modo erant, apud illos conseruabantur, quorum nonnulli libri, quamuis mutili, ad nostram ætatem peruenere, qui dicuntur Babylonicæ Sibyllæ omnium antiquissima, quam falso Erythream vocant, quamuis ita se ipsam vocandam prædixerit, vt ex eius verbis vltimis libri tertij constat, quorum meminit etiam Lactantius Firmianus: in eis asserit se nuntium Noë euasisse ex aquis diluuij, & ad multa tempora vitam produxisse, & vaticinia, quæ habemus scriptis consignasse. In his admiranda quædam pertinentia ad diuinissimum Eucharistiæ sacramentum, & quæcumque nunc præ manibus habemus: Commodum porro existit, quod illa vaticinia primum typis mandata fuerunt ab Oporino hæretico Basileæ, in qua vrbe viger hæresis spurcissima Zuinglij negantis verum Christi corpus esse in Eucharistia: vt iam nemo suspicari possit in hære quidquam confictum, non enim confuissent hæretici, quæ contra ipsos sunt, etiam si in aliis aliquis hæsitaret. Horum verò oraculorum primum sit illud, quod est inscriptis Theophili sexti Antiocheni Episcopi ad Autolicum, & Lactantij Firmiani. Illud profert Sybilla de Christianis, quos victuros ait vitam cælestem, æternamque, sic autem Græcè habetur.

Οὐδὲ θεὸν προῶντες ἀληθινὸν ἔγνωσαν
 Ζῶν κληρονομήσει τὸν αἰῶνα γέγονον αὐτοῖ
 Οὐκ ἔγνωσαν παραδέξασθαι ὁμοίως ἐπιβηλῆκα κήπων
 Δαυνὶ ῥομαι γλυκὺν ἄρτον ἀπ' ἑρανεῖ ἀσπέρωντος.

Id est Latine, vt verbum verbo reddamus.

Deum verò colentes verum, sempiternumque
 Vitam hereditate acquirunt in æternum tempus, ipsi
 Habitantes paradisi æquè per amœnum hortum
 Edentes dulcem panem è cælo stellato.

Hæc illa, cuius vltima verba manifestissimè spectant ad Eucharistiam, quam cum sumamus in hac vita consequimur vt æternam cælestemque sortiamur. Ioannis namque sexto capite eadem de Eucharistia Christus verba dixit, vt supra explicauimus: *Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi.* Neque referri ea Sibyllæ verba ad beatitudinem summam possunt, quasi signetur illa pane cælesti: beatitudo namque non est è cælo, sed in cælo, quin neque in cælo

stellato,

stellato, sed supra cælum stellatum, præterea paradus fuit in ipsis terris infra cælum: quod igitur ait, nos habituros hortum paradisi, id non spectat ad æternæ vitæ felicitatem supremam, sed ad huius, quam degimus in Ecclesia dicta & ipsa paradiso, vt ostēdimus supra, quæ illius est inchoatio, & fundamentum, ex quo fit, vt hereditate acquiramus eam. Panis verò huius vel substantiam vel vim cælestem canit Sibylla, dum dicit: *E cælo stellato*, nos asserimus, quod ad substantiam esse è cælo, quod sit ipsum corpus Christi. Nam tum maximè erit verum quod Sibylla ait: eius autem dicta, bene est, vt maximè sint vera. Præterea dicit esse è cælo illum panem, ergo non modo quod ad vim, sed etiam quoad substantiam: nam quod est quantum ad efficaciam dumtaxat, non propriè è cælo.

Sed hoc oraculum primum clarissimè à secundo declaratur, quod habetur lib. 5. in quo Sibylla prædicit incendium Neronis, quo tota vrbs Romæ conflagrauit, & protius est flammis absumpta: deinde adijcit, post hoc incendium fuisse domum quandam secundam constructam è spiritu & corpore Dei per eundem Nerone destructam, & incensam, quæ domus secunda Deum patrem omnium diuinitus affatorum coluerit sacrificiis, & hecatombis. Scimus verò è Cornelio Tacito à Nerone incendio euersam Romam, & ex eodem scimus à Nerone fuisse incendij crimen auersum in Christianos, & ob id falsa illis culpa imposita multos ex iis occisos, in quibus sanctorum Petrus & Paulus Ecclesiæ fundamenta, templiq; diuini: multos similiter, vt idem Tacitus refert, combustos in vsum luminis nocturni. Manifestè igitur Sibylla Christianos ait è spiritu & corpore Dei esse constructam domum, quam Nero, vt potuit, diruit, & incendit propter multos Christianos occisos, & igni traditos. Quocirca Christiani non modò coniuncti sunt inter se spiritu diuino, sed etiam corpore ipso Dei, qui est Christus: apertè hoc ait Sibylla, ex anima, seu spiritu, & corpore Dei esse illos ædem constructam, non è spiritu dumtaxat, aut anima, vt impius cum suis vult Caluinus, quamuis secus velit videri, ipsius inquam Dei corpore, non qualitate substantiali, quæ à corpore defluit veluti radius à Sole, sic namque in effectu spiritus solius esset conjunctio. Audi eam loquentem, postquam multis explicauit incendium Romæ à Nerone constructum:

Lact. insti. lib.
 1. cap. 6. & de
 ra lib. 1. c. 22.

Lact. li. 6. c. 9.
 Lact. 2. ca. 13.

Secundum ora-
 culum Sibyllæ.

Εὐδοκίαν παραστάς πάλιν πεπετημένη, & οἴκτος
 Ἡΐκησεν. Νεότερον εἶδον ἐξωρπίκιδρον οἰκόν.
 Πρωτόνδον πυριτεχέον δὴα χειρὸς ἀναγνῶ
 Οἰκὸν ἀεὶ θαλάσσης θεῶν θρησκείαν
 Εἰς ἀριαν γαλακτῆρα καὶ ἀφύθον αἶον ἐόντα
 Εὐφροσύνη ἐλπίζοντες, καὶ σώματα αὐτῶν.
 Οὐ γὰρ ἀχρῆστὸς αἰεὶ θεὸν εἰς ἀφανῆς γῆς
 Οὐ γὰρ πεισθῆναι σφῆς τέκτων παρὰ τῆσιν
 Οὐ γὰρ χροσὸν κρημνὸν ἀπειτῆν ψυχῶν ἐστὶν ἔσθλη
 Ἀλλὰ μετὰ γενετῆρα θεῶν πάντων θεοπιδότων
 Εὐδοκίαν ἐρημῶν, ἔ ἀριαν ἐκαστῶν.

Que sic Latine sonant:

Inventa est autem antiquitas desiderata domus,
 Cum secundam vidi ego ruentem domum
 In caput precipitem flammis colliquefactam per manus im-
 piam,
 Domum semper florentem Dei ἀρχόμενα templum
 E sanctis constructum, & immortale semper exstans
 Et spiritu siue anima, speratum, & corpore ipsius (scilicet
 Dei)
 Non enim segniter laudat Deum ex obscura terra,
 Neque petram consicere sciens artifex ab his,
 Neque aureum ornatum fraude animarum cultus est,
 Sed magnum genitorem Deorum omnium Deo assiatorum
 in sacrificijs honorarunt, & sanctis Hecatombis.

Hæc Sibylla, vocans Ecclesiam domum antiquitas desidera-
 tam, quod antiqui patres eam maximè votis a Deo petie-
 rint: secundam vocat domum, quod synagoga sit prima, vna
 eam cetera ex hominibus piis olim condita: quod vero
 adijcit, ruentem in caput precipitem colliquefactam per manus
 impias, alludit ad sanctum Paulum capite amputatum cum
 multis alijs, ob id ruentem per manus impias: & quoniam
 sanctus Petrus capite inuerso est cruci affixus, dixit, in ca-
 put precipitem: cum fuerint autè plurimi Christiani com-
 buisti, hinc cecinit flammis colliquefactam, inquit enim
 Tacitus à Nerone inunctos Christianos in viam tædarum
 noctu crematos. Quod si, vt suspicamur, loco corruptæ le-
 ctionis in voce ἀρχόμενα, ponendum ἀρχόμενα, id est, ma-
 ctantem belluas, erit hic allusio per contrariam simila-
 tudinem ad illud supplicij genus adhibiti tunc in Christia-
 nos, cum Tacitus refert eos pellibus ferarum contectos
 canibus, vt dilaniarentur, obiectos: maximam vel in effe-

Roma vel Nerone.

Laetio viti-
a.

aus pectoribus miserationem commouisse.

Tertium sequitur oraculum lib. eod. cum canit de viro
 cælitus de lapso, qui urbem condidit, ædemq; composuit,
 sanctamq; fecit, carneam, circum formosam, turrimque per
 multa stadia excellam, vt videant fideles & iusti gloriam
 Dei: sic igitur illa.

καὶ πόλιν ἢ ἐπέτης θεὸς πάλιν ἐποίησε
 Φαιδρότερον ἀφροντε καὶ ἡλιε, ἠδὲ σελεύης
 καὶ κροσῶν κατέστη ἀριαντε ἐποίησεν
 ἐκαστῶν, ἐστὶν κροσῶν, πεισθῆναι ἠδὲ πλάσε
 ποικίς ἐν τρεῖσιν μετὰ, καὶ ἀπεισθῆναι πύργον
 αὐτὸν ἀπὸ μῆλον νεφῶν, καὶ πύργον οὐρανόν
 αἰετὸν ἐπέσειν πάντας πύργους, πάντως τε διημοῦς
 δεῖξαι αἰετὸν θεῶν πεποθῆ μῆλον εἶδον.

Et urbem, quam desideravit Deus, ipsamq; effecit
 Splendidorem stellis, & Sole, & Luna,
 Et decus adiecit, ædemq; construxit
 Carne vna conditam pulchram vndique formosam formauit
 Multa per stadia magnam, & immensam turrim
 Ipsam pertingentem nubes, & omnibus conspicuam,
 Vt videant cuncti fideles, & cuncti iusti
 Gloriam sempiterni Dei, concupitam speciem.

Quæro itaque, quænam sit hæc ædes, siue templum car-
 neum in carne vna constructum ἐκαστῶν, ita vt non modò
 sit spirituale spiritu constans, sed etiam carne, quinimò vna
 carne? Nisi quin Eucharistiæ mysterium nouit, expedire
 hanc quæstionem nesciet. Qua in re obseruandum est il-
 lam vocem ἐκαστῶν, significare tum ædem intima ex car-
 ne, tum ex vna carne: vt agnoscamus magis Eucharistiæ
 comestionem, conjunctionemq; intimam, non per irradia-
 tionem solummodò substantialis qualitatis.

Quartum est oraculum è libro septimo, cum maximam
 quandam Ecclesiæ renouationem prædicit, & ait de Chri-
 stianis.

— ἀλλ' αὐτὸ πάντες
 Μάναν τὸν ὄρον ἐν λειψῶν ὑπ' ὀδῶν ἀφάρωνται
 Sed simul omnes

Mannam rascidam candidis dentibus mandent.

Manna igitur simul omnibus manderur. Quamobrè quæ-
 cunque argumenta suprâ recitauimus de manna ad com-
 probandam veritatem corporis Christi in Eucharistia, huc
 afferti possunt: qui voler, ibi leget.

III.

IIII.

Quintum sic itaque oraculum e' texto lib. huiusmodi, cum de Christo & Christianis inquit:

Ex de mīns plēs artes hōis ēσαιταμ ανδρῶν
Οτι οπεν διδιδ φνηφρον, ου χειρι δ' αυτε
κῶσμῳ ὁλος κ' γαία κ' ονεγνός, δε θάλασσα,
Ex vna verò radice panis nouellum germen erit virorum,
Cum domus David germinabit germen, in manu autem eius
Mundus totus, & Terra, & Calum, & Mare.

I. Sed quomodo ex vna radice panis erit istud nouellum germen, nisi verè Christi corpus nostro adiungatur? nam quantum ad efficaciam spiritus, non magis ex vna radice panis nasci possumus, quam baptisimi, licet enim poni possit ac fingi vis maior in pane, quam baptisimo, attamen spiritus ille, qui tanquam qualitas imprimitur, atque inhæret spiritui nostro, non est numero vnus, sed singulis suis, atque ita ex parte spiritus impressi & infusi non sumus ex vna radice: quod si vnus est ex parte diuini spiritus imprimentis spiritum in nobis & conuertentis nostras ad Deum mentes, tum nõ magis vnus in pane, quam baptisimo: idem namque Deus infundens caritatem in baptisimo, & pane: quod si, vt nos asserimus, sit vnum numero corpus Christi in Eucharistia, tum verè dicitur, futurum germen nouellum ex vna radice panis.

II. Hinc vt rem clarius explicaret Sibylla, adiecit, Cum domus David germinabit germen. Christus namq; e' domo David quantum ad corpus, non quantum ad spiritum: ex illa igitur domo Christus corpus assumpsit, & genuit suo corpore, & per Christi corpus omnes Christiani ex eadem radice pullulantes, non ex substantiali tantum qualitate, veluti radio à Sole deriuato.

III. Nec temerè addidit, in manu autem eius mundus, vt ostendet, hic opus esse omnipotentia diuina.

III. Sic haud dixit ex illa radice plura germina oritura, sed vnum dumtaxat. Denique dixit Virorum, non hominum: nam per Christi corpus foeminae euadunt viri, aut, quod ait S. Paulus, in virum perfectum, vir namq; Christus, alioquin malè Sibylla dixisset, Virorum non hominum. Iam verò nisi substantia panis abeat in substantiam corporis Christi, ac si sit panis solummodò quo ad speciem, nõ quo ad substantiam, non erimus eodem modo ex vna radice, nam plures essent numero panes. E quibus omnibus clarissimè patet, in Eucharistia verum Christi corpus esse, per

cuius

cuius sumptionem in vnum corpus coeamus omnes, veluti ex vna stirpe prodiens arbor, cuius sunt plurimi rami, qui in illam coniungantur, aut lapides multi in vnum cohaerescunt, cum simul iuncti vnam domum conficiunt, de quibus duabus similitudinibus ageretur in sua classe. Hæc igitur Sibylla vocata Erythrea, quam S. Iustinus omnium verustissimam testatur, quippe quæ multis annis fuerit ante diluuium vniuersale Noë, ac multis etiam post illud.

Nona classis testimoniorum, Confessio belluarum, & animalium, & fugatio spectrorum.

C A P. III.

Vidimus omnium sæculorum clarissimam testificationem, qua diuinitus inspirati scriptores literis mandarunt ad memoriam rei sempiternam, verum Christi corpus esse in Eucharistia, cuius nos sumptione verè in vnum corpus conglutinemur, ita vt quæ vixit ante diluuium Sibylla id scriptis mandarit: antiquius isto nullum literarum monumentum. Nunc aperiemus ipsa animalia rationis experientia, hanc veritatem suo testimonio consignasse.

Primum sit itaque exemplum, quod refert Cæsarius, Cum mulier quædam simplicis ingenij nonnulla apum aluearia possideret, neque illæ redderent expetitum fructum, sed lues quædam tabescentes morerentur, de consilio alterius foemina simplicioris, accessit ad sacerdotem perceptura Eucharistiam, quam sumptam tamen ore continuit, domumq; reuersa extractam collocavit in vno ex aluearijs. Lues cessauit, mella effluebant. Itaque suo tempore mulier, apertis, vt mel educeret, aluearijs, vidit (miranda res) exedificatum ab apibus sacellum, constructum altare, parietes miro architectura artificio suis fenestris appositè suis locis ornatos, ostium, turrim cum suis tintinnabulis, Eucharistiam verò in altari repositam, circumuolabant suauis susurro perstrepetes apes: tanto miraculo attonita mulier confessi rem detulit ad sacerdotem, qui consuetibus vndique multis eò progressus Eucharistiam multo cum honore retulit in aedes sacras.

Huius exemplum secundum subiicitur, quod auctor libri apum refert. Quidam fures, vt argenteum vasculum, in quo condita erat Eucharistia, auferrent, & illam secum rapuerunt, sacratissimum verò Christi corpus sub alueari proiecerunt. Post

aliquot

Confessio animalium, & fugatio spectrorum.

I.

II.

aliquot dies dominus aluearis videt apes certis horis fixas dimissis operis ad cibos conuehendos, totas esse in quodam melliflua concentu edendo. Cúmque forte de media nocte exsurrexisset, conspicatur supra alueare illustrissimam lucem, suauissimeq; præter omnem modum modulantes apes. Rei nouitate inuisitata, & profusus admiranda percussus, Deiq; monitu intimo agitat us, rem defert ad Episcopum. Is plurimis secum assumptis eò se conferens, aperto alueari, videt vasculum elegantissime effectum è candidissima cera propè aluearis fastigium, in eo reposita erat Eucharistia, circa illud choros apum circumsonantes, & excubias agentes. Acceptum igitur Episcopus sacramentum maximo cum honore in templum reportauit, quo multi accedentes ab innumeris sunt morbis curati. Hæc ille: ex his necessè est dicamus in Eucharistia verum Christi corpus esse. Hi namque, vt è prædictis auctoribus constat, hæc erant fide, vt in Eucharistia Christi corpus esse crederent. Nec dicas illa miracula contigisse, quòd Deus vellet ostendere in Eucharistia esse vim quandam diuinam, nõ autem Christi corpus. Sciebat enim Deus accipi illa in eam partem ab hominibus, quasi per ea comprobaretur in Eucharistia verum Christi corpus esse: atque idcirco, si hoc falsum foret, ex illis peiora orta essent, nimirum (si hæreticis est credendum) idololatriæ crimina: homines namque illi Eucharistiam venerabantur honore illo, qui ipsi Deo deberur, vt prædicti auctores scribunt: à corpore etenim Christi nunquam diuinitas separatur. At idololatriæ scelere nullum maius. Quamobrem si Deus edidit hæc miracula, vt ostèderet in Eucharistia esse (quod abominandus Calvinus inquit) qualitatem deriuatam à substantia corporis Christi, veluti à Sole radium, pessimo fortius consilio Deus id egit: certissimò namque semper eueniebat, vt ex istis miraculis flagitiosius crimen oriretur. At nunquam Deus edit miracula, è quibus certissimò ac semper pessima crimina enascantur, quale est Idololatria. Quòd si dicas ista non fuisse Dei miracula, sed dæmonum malorum præstigias, & opera. Respondemus primo loco, nunquam Deum permittere falsa dæmonum miracula ad confirmandum mendacium, quin ipse contra edat vera, & maiora ad veritatem corroborandam. Proferant igitur hæretici sua miracula, quibus opinio ipsorum comprobetur, vt illa dicant esse Dei, non possunt vlla perferre aduersus ea, quæ nos producimus, quæ dicantur vera, ac maiora. Secundo dicimus, nunquam fieri, vt è falsis dæmonum mi-

2. Obiectio.

1. Responsio.

2. Responsio.

raculis

raculis dæmones e corporibus obsessis expellatur, vt Christus ipse affirmat in Euangelio aduersus eos, qui aiebant ipsum eicere dæmonia in Beelzebub principe dæmoniorum. Tertio nos hoc ipso capite, ac signo primo secundæ coniunctionis aperiemus per Eucharistiam fide illa, qua nos credimus in illa esse verum Christi corpus, dæmonum præstigias euanescere.

Sed omnium maximè mirabile est tertium à S. Antonio Patruino editum Tolosæ, quo hæresiarcha Bonouillus ad sanam mentem reductus. Nam cum disputasset hic publice cum sancto viro, contèdens in Eucharistia non esse verum Christi corpus, & iam conuictus esset, palàm cunctis audientibus dixit, se tum demum crediturum in Eucharistia haberi verum Christi corpus, si huiusmodi miraculum contingat: *Triduanam, inquit ego inedia iumentum famelicum reddam. post triduum producam illud in populi conspectum, parat usq; illi ejus proponam: tu stabis ex aduerso cum tuo illo, vt dicit, corpore Domini, si iumentum posthabito pabulo suo properauerit ad adorandum Deum tuum, Ecclesie tuæ fidem complectar. Accepit conditionem vir sanctus. Dies tanto certissimi dicta, qua adueniente omnes undique omnes in plateam conueniunt. Adducitur ab hæretico famelicus mulus. Sanctus interim Missam celebrat in proximo sacello, qua peracta egredietur ad populum, maxima cum reuerentia gestans Eucharistiam. Proponitur ante mulum congrua pabuli copia ex vna parte, ex altera autem profertur Eucharistia. Tum sanctus ad animal conuersus, cunctis audientibus, & exitum rei præstolantibus, In virtute, inquit, & nomine creatoris tui, quem in manibus, licet indignis, reuera teneo, tibi precipio, vt confestim huc humiliter accedas, & eam quam par est, illi præstes reuerentiam, vt hinc perspicue intelligat peruersitas hæreticorum, omnem creaturam suo subdi creatori, quem dignitas sacerdotalis in altari contrectat. His dictis dimittitur sua libertati bellua, si ena illi laxantur, ac protinus neglecto pabulo ante oculos posito, vsque ad poplites dimisso capite, & coram diuinissimo Christi corpore genua curuans mirabiliter accedit. Ibi Catholicorum letitia incredibilis, hæreticorum confusio maxima. Hæresiarcha Catholice se Ecclesie reddidit, hæresim pessimam detestatus. Quid hinc igitur dicturi sunt impij: Imposturas has vocabunt? Adducant ipsi opinionis propriæ vera miracula. Non enim Deus falsa permittit, nisi simul etiam vera producat: quin hoc sacramento, vt ostendemus, præstigiæ dæmonum fugantur.*

3. Responsio.

III.

Quartum

Quartum sit miraculum, S. Bonaventura scribit fuisse ouiculam S. Francisco, quæ soleret ingredi Ecclesiam, cumque in sacratissima Missa de more attollitur Eucharistia à præsentibus cunctis adoranda, pecus, dictu mirum, caput inclinabat, genua flectebat, aliâque signa exhibendi cultus præstabat, ut cuncti id conspicari obstupescerent, & ad omnem reuerentiam maxime inflammarentur.

III.

Nunc exemplis aliquot ostendamus, Eucharistia per illos, qui credunt in ea verum Christi corpus esse, dæmonum præstigias fugati. Narrat Cæsarius, eo tempore, quo Albigenes hæretici Eucharistiæ inesse verum Christi corpus negabant, hoc contigisse. Illi namque, ut fidem sibi conciliarent, arte dæmonum freti, super vendas pedibus illotis, ut omnes admirarentur, ambulabant. Id sciens presbyter quidam, cum quodam die ad huiusmodi spectaculum maxima multitudo conuenisset, accedit deferens in pyxide Eucharistiam: Cumque hæretici illi iam flumen ingressi super aquas incederent, cunctis audientibus dixit: Aduerte te diabole, per eum quem mecum gesto, dæmon, ne fallaciis huiusmodi imponas huic populo. His dictis, cum nihilominus illæsi illi persisterent, presbyter Christi corpus pyxide inclusum iactat in flumen, ac protinus machinæ impiorum subuersæ: infelices illi demersi, & flumine absorpti perierunt. Arcula porrò sacramenti ab angelis sublata, cum nusquam videretur, in lacrymis in somnem noctem traducens ob id presbyter, mane vidit illam super altari repositam. Nunc audi aliud, quod scriptor libri Apum refert anno millesimo ducentesimo trigésimo primo. Hæreticus quidam in Germania nihil non agebat, ut fratrem ex ordine Prædicatorum in suas partes traduceret: quod cum frustra sæpius contendisset irrito conatu, tandem dixit: Quando mihi credere non vis, & nimium pertinax es, ostendam tibi, modò mihi fidem adhibere sis paratus, Christum, matremque eius, ac sanctos ipsos. Ibi frater præstigias suspicatus ait, se crediturum, si ista ostendat. Gauisus hæreticus diem statuit, quæ simulatque aduenit, vir religiosus secum defert Eucharistiam pyxide inclusam. Venere ambo in specum montis altissimi, ex illo in amplissimum palatium luce incredibili circumfulgens, ibi in aula vndique coruscante videbatur Rex quidam solio insidens sydereo lumine emicans, Reginaque illi assistens, in gyrum

VEL.

vero plurimi veluti Heroes specie pulcherrima & maiestate confidentes. Hæreticus ingressus continuo caput demittens, ac genua flectens procumbit, & visos adorat. Spectro penè attonitus vir religiosus subsistit, ad quem conuersus hæreticus, Quid ni, inquit, Christum, matremque eius, ac superos, uti decet, veneraris? Accede, fidei nostræ arcana audi. Accedit Prædicator, capsulam profert ad Reginam dicens, Si mater Dei es, en filius tuus Deus, ipsum cole, ut te colam, producit Eucharistiam, qua in lucem prolata, lux, & omne spectaculum protinus euauit: illi autem tenebris circumfulsi, & è spelunca egressi ad montis fastigium euasere. Hæreticus autem agnitis spectris, ad Catholicam fidem rediit. Eadem propè alij sacerdoti contigisse narrat Ioannes Franciscus Picus in alpibus Rhæticis, ut signo primo secundæ coniunctionis referemus. Palladius scribit mulierem quandam maleficis quibusdam cantionibus sic affectam fuisse, ut equæ speciem referret, cum tamen loqueretur, & alia munia, quæ sunt hominum, obiret: maritus cum frustra tentasset omnia, ut spectris illis uxorem solueret, denique adduxit ad S. Macharium, qui liberauit mulierem, dixitque, demonas id in illam potuisse, quod multum tempus abstinuisset ab Eucharistiæ perceptione. Quocirca in posterum ne id ageret, iussit, ac frequentius ad sumendum Christi corpus accederet. Hæc ille, è quibus omnibus constat, in Eucharistia verum Christi corpus esse, quando ipse bestię coguntur illam sic venerari, & ipsum Deum, ad apertissimam testificationem Catholicæ veritatis, neque fallaciis esse locus potest, quando per illam præstigiæ omnes dissoluuntur à dæmonibus obiectæ. An non igitur dicemus eos, qui negant in Eucharistia verum Christi corpus esse, vel belluis ipsis immaniores, ac stolidiores? Talis sine dubio Calvinus, & qui illum flagitiosi mortales sequuntur.

*Classis decima testimoniorum, Inuita confessio
dæmonum expulsoꝝ.*

CAP. III.

AT qui necesse est etiam dicamus illos dæmonibus peiores, qui sub ipsa contestatione, quod in Eucharistia

Pars ij.

H

sit

fit verum Christi corpus è corporibus obiectis expelluntur. Id porro fieri nullo modo posset, si non adesset in illa: nam liquet ex Evangelio falsi obiectatione non egredi eos ex obsessis; non eicit enim Satanam Satan, aut falsitatis, quæ è Satana omnis est, aperta consignatio. Sed antiqua multa omittamus.

Primum sic hac in re exemplum S. Bernardi, qui bis eicit è corporibus humanis dæmonas Eucharistiæ virtute, ac semel imposito suprâ caput obsessi vasculo, in quo asseruabatur sacratissimum Christi corpus.

Iterum verò Mediolani, inspectante omni populo, matronam nobilem sic liberauit: referam verba ipsa Vuilhelmi Abbatis, qui eodem tempore, quo sanctus ipse, vixit, & eius acta plurimorum testimoniis comprobata edidit in lucem. *Adducta igitur ad ecclesiam sancti Ambrosij matrona, conuersa ad populum, cuius innumera aderat multitudo, orare iubet attentius, & clericis ac monachis secum iuxta altare consistentibus, mulierem ibidem iubeat constitui ac teneri. Illa verò reluctans, & vi diabolica, non naturali virtute, recalcitrans, non sine aliorum iniuria ipsum Abbatem pede percussit. Quem diaboli ausum mansuetè ipse contempsit, & in eius expulsionem non indignatione iræ, sed pacifica & humili supplicatione Deum invocat adiutorem, & ad immolationem hostiæ salutaris accedit. Quoties tamen eandem hostiam signat, toties ad mulierem conuersus, eodem signo Crucis edito, spiritum nequam fortis athleta impugnat. Nam & ille malignus, quoties aduersus eum signum Crucis intenditur percussum se iudicans, acrius sensit, & recalcitrans contra stimulum, quidnam toleret, prodit inuitus. Expleta autem oratione Dominica, efficaciter hostem aggreditur vir beatus. Patena siquidem calicis iacrum Domini corpus imponens, & mulieris capiti superponens, talia loquebatur: Adest, inique spiritus, Iudex tuus, adest summa potestas, tam resiste, si potes. Adest ille, qui pro nostra salute passus, Nunc, inquit, princeps huius mundi eicietur foras. Hic illud corpus, quod de corpore Virginis sumptum est, quod in stipite Crucis extensum est, quod in tumulo iacuit, quod de morte surrexit, quod videntibus discipulis ascendit in caelum. In huius ergo maiestatis terribili potestate tibi spiritus maligne præcipio, vt ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deinceps non præsumas. Cumque eam inuitus deserens, & ultra manere non valens, atrocius affligeret, tam magnam iram, quam modicum tempus habens, rediens pater ad altare, fractionem hostiæ salutaris ritè compleuit, diffundendamque in populo*

pacem

pacem ministro dedit, & confestim pax & salus integra reddita est mulieri, & inquit ille viuifica mysteria quanta sint efficacia & virtutis, non confessione, sed fuga conatus ostendit. Hucusque scriptor ille.

Tertium sit exemplum nostræ ætatis. Anno millesimo quingentesimo sexagesimo quinto Lauduni Episcopus vrbis liberauit Nicolaam à dæmonis vexatione oppressam, porrectione Eucharistiæ sub expressa obiectatione, quod ibi verum Christi corpus esset. Adfuerunt hominum decem millia notarij publici acta ipsa scriptis consignarunt. Id namque in primis agebatur aduersus Calvinistas, vt diuino testimonio comprobaretur per expulsionem dæmonis, in Eucharistia verum Christi corpus esse. Hanc rem retulit in annales suos Genebrardus, & Faius in suo Energamenco. Ex his igitur celeberrimis exemplis manifestè colligitur, & ex his euentis necessariò sequitur, tum verum Christi corpus esse in sacratissima Eucharistia, eo quo nos Catholici profiteamur modo, tum verò Caluini; Lutheri, & huiusmodi scelerum sectatores vnà cum ipsis auctoribus, vel ipso dæmone, dæmonumque principe esse flagitiosiores.

Classis vndecima testimoniorum, Rationes diuinae, quarum decem capita afferuntur ad propositam veritatem stabilendam.

C A P. V.

NEque verò putemus non adesse maxima argumenta è literis sacris desumpta, quibus ostendatur in Eucharistia verum Christi corpus esse, cuius perceptione in vnum cum illo coniungamur, & plura sanè afferri possent, nos aliqua adducemus, quibus cetera comprehenduntur.

Ac primum sit illud. In eo posita est nostra beatitudo, vt maximè Deo coniungamur ex omni, quantum fieri potest, parte. Cumque nulla coniunctio sit maior illa, quæ est inter personas tres diuinas, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum in vna essentia, ergo maximè ad hanc accedere debet nostra cum Deo coniunctio. Id sic esse constat è Christi verbis, qui in Evangelio Ioannis, *Pater sancte, inquit, serua eos in nomine meo, quos dediisti mihi, vt sint vnum,*

H 2

sicut

Diuinæ rationes.

sicut & nos. Ac rursus, Non pro eis rogo tantum, sed & pro eis credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint. Et iterum: Ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis: ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Ego in eis, & tu in me: ut sint consummati in unum. Hæc Christus. Necessè est igitur simus vnicum Deo, quantum diuinitus datur, sicut est vnus Pater, & Filius in vna substantia. Hinc fiet, ut oporteat nos cõiungi re ipsa cum Christi, qui Deus est, corpore. Nam primo loco tota substantia Patris est vna cum tota Filij substantia, nulla pars est substantiæ in Patre, quæ non sit Filij, & contrã, atque idèd cum nostra substantia sit ex anima & corpore, & similiter Christi substantia sit è coniunctione diuinitatis, & humanitatis corporalis: opus erit nps cõglutinemur non solum cum diuinitate, sed etiam corpore humano Christi. Secundo loco id etiam Paulus aperte dicit ad Hebræos, *Participes enim Christi effecti sumus, si tamen initium substantiæ eius vsque ad finem firmum teneamus.* En igitur ut initium substantiæ Christi in hac vita nobis comuniceretur, sed nisi sit eius corpus, ipse totus in Eucharistia, quomodo id contingeret? verè igitur in illa, quam nos percipientes, tamdiu corpus eius ipsum in nobis habemus, quamdiu species eius permanent in nobis, ob id initium substantiæ Christi nobis datur, non quòd illa scindatur, sed quòd nò semper nobiscum persistat. Tertio, requiritur ista coniunctio corporalis, quia nò potest essentia diuina coniungi omnino creatæ menti, infinita namque illa, & eius infinitas nullis finibus intellectuum nostrorum comprehendendi potest, idcirco innumeris partibus non coniungitur cum mente nostra, cum non possimus intelligere totam ipsius potentiam, sapientiam, & bonitatem, & harum vires. Quocirca ne sit adèd imperfecta hæc coniunctio, quam Christus enixè nobis petit, ac procurauit accessit cohesio corporis nostri cum corpore Christi, quæ cum sit finita rei, finitum namque corpus, & finite illius affectiones, non erit infinitis partibus manca, sed aliquibus tantum, sic itaque maxime, ut debeat, Christi verba & vota sortientur effectum. Quarto, sine dubio singulis rebus Deus coniungitur aliquo modo, in ipso namque viuimus, mouemur, ac sumus, ait Sanctus Paulus, & ipse cælum & terram implet, inquit Isaias: speciatim verò coniungitur nobis cum scientibus & colentibus per gratiam, quando illum præ

cunctis

cunctis amamus. Cùmque euolauerimus, quæ ipsius est benignitas, in cælum, tam videbimus eum sicuti est: in lumine ipsius videbimus lumen. Non enim per effectus solamenti nostræ connectetur, ut ex illis eum contemplemur, sed ipsammet ipsius essentiam conspiciemus, non per aliquod simulacrum vel imaginem, vti cuncta propè cernimus, quorum imagines nostris oculis appinguntur, sed per ipsam essentiam sine interiectu alicuius rei, ut lumen intuemur per ipsum lumen. Essentiam porrò diuinam corpus poriri non potest, nisi per effectus, in quibus est illa, sicut igitur nostræ menti per essentiam coniungitur essentia diuina in ipsius fruitione & actione, sic est necessè, ut Dei corpus coniungatur corpori nostro non per effectus, sed per essentiam suam in ipsius habitu & possessione, alioquin Christi precatio falsa, & irritum votum, neque maxima nostra beatitudo foret, atque hæc sunt quæ scribunt SS. Dionysius Areopagita lib. de Eccles. Hier. parte tertia capite tertio, Hilarius lib. 8. de Trinitate. Cyril. in Euangelium Ioannis libr. II. cap. 26. & sequen. S. Augustinus in Psal. 142.

Secundum genus argumentorum ducitur à similitudine, quæ nobis esse debet cū sanctissima Trinitate, sic enim S. Ioannis ait: *Carissimi nunc filij Dei sumus: & nondum apparuit quid erimus. Scimus, quoniam cū apparuerit, similes ei erimus.* Et S. Paulus, *Elegit nos Deus, inquit, conformes fieri imaginis filij sui.* Et eodem refertur etiam Christi precatio orantis, ut essemus vnus cum patre, sicut ipse igitur, quemadmodum sunt in Trinitate plures personæ, sed vna omninò substantia: sic oportet nobis diuinitus detur, ut aliquo modo simus vna omninò substantia, sed plures personæ: & quando substantia hominis non est in anima dumtaxat, sed in corpore & anima simul, opus est in vtroque simus vna substantia, ita ut corpore & anima coniungamur alicui in vnâ substantiam, qui Deus sit, & homo, sic enim cùm Deus solus possit animæ substantiam peruadere, permeabit illam, cùmque homo sit idem, poterit suo corpore corpori nostro adiungi, atque ita per adiunctionem fiet, ut in vnâ substantiam copulemur cum Deo, & tamen sint singulis suæ personæ. En mirabilis communicatio diuinitatis, secundo loco Trinitatis illæ actiones, quæ sunt intra ipsam, neque extra procedunt, sunt singulis personis suæ non communes, sed quæ ad extera procedunt, sunt

1. Ioan. 3.

H 3 tribus

ribus personis omnino communes: ergo idem nobis diuino munere largiendum, ita ut actiones, quæ sunt intra Ecclesiam, sint quibuslibet suæ propriæ, distinctæ, sed quæ extrâ, communes. Nam verbi gratia, generare, est proprium Patris, non Filij: spirare, est proprium Patris ac Filij, non Spiritus sancti: procedere, est Spiritus sancti. Create autem res, & gubernare, est æquè trium personarum. Quamobrem cum Christus per gratiam copulatur animæ nostræ, ut Deus, corpori autem per Eucharistiam corpore suo: mirabiliter fit, ut actiones meæ sint actiones Christi mihi coherentis, & ad opera cælestia vim lumenque impartientis, & propterea quorumlibet Christianorum actiones sint vnius hominis, qui est Christus Deus, & homo, & tamen eadem sint singulis suæ. Quod nisi in Eucharistia Christi corpus esset, quod nobis adiungeretur, id non accideret. Opera namque nostra non modo ex anima, sed etiam è corpore proficiunt, & ab vtriusque substantia per vires procedunt. Hoc autem mirabile apparebit illustrissimè post resurrectionem. Tunc enim (quod præclarum Theologiæ lumen sanctus Thomas è multis ostendit) singuli cælestes cognoscent omnia creata sigillatim, & vis à supremo Deo deriuata extra Ecclesiam triumphantem per singulos superos ex vno in alium defluer usque ad subiecta. Hinc sanctus Paulus: *Qui descendit, ipse est & qui ascendit supra omnes celos, ut implet omnia. Et mox: Crescimus in illo per omnia, qui est caput, Christus: ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in adificationem sui in caritate.* Ob hæc sanctus Dionysius Areopagita de Ecclesiastica Hierarchia, cap. 1. *Diuumum, ait, Synaxeos sacramentum, quia vnum, ac simplex, connexumque principium habens, sacrasignorum varietate hominum studio augetur, & ad omnem diuinæ similitudinis ac figuræ descriptionem, delineationemque peruenit, at tamen vnius specie ex his rursus se ad monadem suam colligit, & contrahit, atque ita in vnum redigit eos, qui ad se ducuntur.* Eadem sanctorum Paschasius & Algerus multorum testimonia colligentes. Ex hac porro adiunctione nascitur, ut maxima quæque nobis per gratiam coactionis à sanctissima Trinitate communicentur, quæ non est opus nunc sigillatim recensere: sic sanctus Augustinus in Psalmo centesimo quadragesimo secundo: *Christus & Ecclesia,*

duo

duo in carne vna. Refert ad distantiam maiestatis duo, duo plane, non enim & nos verbum, non enim & nos in principio Deus apud Deum: non enim & nos ille per quem facta sunt omnia, vni amur ad carnem, & ibi Christus, & ille & nos. Hucusque S. August.

Tertium genus argumentorum ducitur è copulatione, quæ nobis esse debet: cum Christo, uti homo est, ac mediator inter Deum & homines: non enim debemus esse in Christo nõ modò uti Deo, sed etiam uti homine: & Christus similiter esse in nobis debet non modò veluti Deus, sed etiam veluti homo: esse autem necesse est non modò per spiritum, verum etiam per substantiam. Nam quæ inter se distant, & extrema sunt, non possunt coherere, nisi intercedat aliquod medium, quod ex vtriusque substantia participet, & vtrique suam substantiam similiter communitur saltem locali continuatione. Id apparet in cunctis rebus naturalibus, ac diuinis. Sicut itaque Christus mediator omnino participat re vera substantiã diuinitatis, quam habet, cum patre: sic oportet eodem modo participet humanitatis substantiam, quã habet, re vera, & omnino cum hominibus, atque ita maximè inter se connectatur Deus, & homines. Hoc autem Christus ipse dixit multis in locis sexti & decimi septimi capitis in Euangelio S. Ioannis, ut est illud: *Carnis meæ verè est cibus, & sanguis meus verè est potus, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem: in me manet, & ego in illo. Sicut misit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem: & qui manducat me, & ipse viuet propter me: & omnes vnum sint sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis vnum sint. Ego in eis, & tu in me: ut sint consummati in vnum.* Hinc sanctus Paulus appellat sæpius Christum noui testamenti mediatorem, propter Eucharistiam nimirum, in cuius consecratione dicitur: *Hic est enim calix sanguinis mei, noui, & æterni testamenti.* Et rursus ad Ephesios idem scribens: *Ipsè est (Christus) pax nostra, qui fecit utraque vnum, & medium parietem materia soluens, inimicitias in carne sua: legem mandatorum decretis euacuans, ut duos cunctat in semetipso in vnum nouum hominem, faciens pacem, ut reconciliet ambos in vno corpore.* Hæc sanctus Paulus, cuius discipulus sanctus Dionysius Areopagita de Ecclesiastica Hierarchia, cap. 3. de Eucharistia loquens, ait: *Diuinæ bonitatis immensa humanitas prouidentiam curamque nostri, qua per se curat omnia, pro sua in nos benignitate non abiicit, sed nostrorum omnium verè facta particeps sine peccato, ac cum humilitate*

Ioan. 17.

Hebr. 9. 121.
Cap. 2.

nostra una facta, & coniuncta, cum suorum, nec confuso, nec immutato vlla ex parte statu, & secum coniunctionem, ac societatem nobis, vt eiusdem generis deinceps, concessit. Latius eadem sanctorum Hilarius & Cyrillus locis supra adductis, ac post eos SS. Paschasius, Algerus, Lanfrancus, Guimundus propriis de Eucharistia libris, & S. Augustinus huc respiciens lib. 2. contra aduersarium legis & Prophetarum, cap. 9. Mediatorem, inquit, Dei & hominum hominem Christum Iesum carnem suam nobis manducandam, bibendumque sanguinem dantem fidei corde atque ore suscipimus: quamuis horribilissimam videatur humanam carnem manducare, quam perire, & humanum sanguinem potare, quam fundere. Et lib. 17. de ciuitate Dei, cap. 20. Vocem iram in Isal. 39. eiusdem mediatoris per prophetiam loquentis agnoscimus: Sacrificium & oblationem noluit, corpus autem aptasti mihi: quia pro illis omnibus sacrificijs & oblationibus corpus eius offertur, & participantibus ministratur. Hæc de mediatore sanctus Augustinus.

Quartum genus argumentorum subministratur à natura mutui amoris, quæ est, vt amantes copulent inter se non animo dumtaxat, sed etiam quantum fieri honestè potest ipso corpore. Nam quis est aded sensus cõmunis expertus, qui nolit amicos, vti decet, am. lecti, osculari, ac milies suauari? Ab huiusmodi officiis Christus haud repulit Magdalenam, quæ haud satis honesta reputabatur, non ipsum Iudam. Atque vt videas apertissimum mysterium: osculo, vt scimus, ex alterius ore spiritus corporeus ducitur, ita vt alterius spiritus & corpus, quantum fieri decet, ingrediatur in alterum. Quocirca antiquitus erat in more positum, vt Eucharistiã percepturi mutuis sese osculis baliarent, initio ducto à sacerdote celebrante, vt palàm fieret scilicet per Eucharistiã maximè corpora nostra in vnum spiritum, & corpus coniungi. De huiusmodi deosculatione meminit sapiens sanctus Paulus, quamuis de Eucharistia nihil dicat, in epistola ad Roman. Corinth. Thessalonic. Meminit eius discipulus sanctus Ignatius ad Antiochenes & Tarfenses, sed & alter eius discipulus sanctus Dionysius, qui sic in Eucharistiæ contemplatione libro de Ecclesiastica Hierarchia: *Diuina autem saluatio, siue osculum adhibetur, sanctorumque morum, qui scripti sunt, mystica, celestisque predicatio. Non enim possunt in vnum colligi, neque vnus pacis, quæ efficit coniunctionem, fieri participes ij, qui inter se diuisi sunt, secumque discordant: si enim vnus contemplatione atque scientia*

illustrati,

illustrati, cum diuina, atque vnusmodi cohesione vnũ efficiamur, nunquam nos in diuisas cupiditates delabi patiemur. Hæc sanctus, cui similia scribunt sanctus Iustinus in Apologia ad Antoninum, Athenagoras oratione ad Christianos, Origenes in caput decimum sextum epistolæ ad Romanos, Tertullianus libro de Oratione, sanctorum Cyrillus Hierosolymitanus in Catecheta mystagogica, sanctus August. sermon. octuagesimo tertio inter diuersos, denique Chrysostomus homil. 30. in epist. 2. ad Corinth. cap. 13. his verbis: De hoc osculo sancto aliud quoque afferri potest. Quid tandem? templum Christi sumus. Itaque templi vestibula, & aditum osculamur. An non cernitis, quònam homines etiam huiusce templi vestibulis osculum infigunt, partim inclinato capite, partim manu tenentes, atque ori manum admoventes? At per has portas & ianuas ingressus est Christus, & ad nos ingreditur, cum communicamus. Nostis enim vos, qui mysteriorum participes estis, quid dicam. Neque enim vulgari quodam honore os nostrum afficitur, cum corpus Dominicum excipit, eaque præsertim de causa tum mutua oscula iungimus. Hucusque sanctus. Cum sit igitur amoris hæc proprietas, vt animos, & ipsa corpora, quantum fieri potest, in vnum consociet: lex verò Christi dicatur lex amoris, quòd in illa sit ardentissimus omnium maximusque amor: necesse erit, vt maximè omnium nõ modò nostras mentes, sed corpora conglutinet in vnum: ad quam rem significandam factum, vt antiquitus communicari per osculum sanctum labia labijs iungerent, & alterius in alterum spiritus ipse corporeus intime infunderetur. Repetit hoc argumentum ab amore ductum sanctus Chrysostomus multis in locis, affirmans esse ardentè amantiũ, vt velint sua corpora inuicem castè, vt licet, copulari, & idcirco in Eucharistia corpus esse verum Christi, vt homil. 24. in priorem ad Corinthios, & 61. ad populum Antiochenum, & 15. in Euangelium Ioannis. Hinc Ecclesia Christi sponsa passim vocatur, non modò propter animorum, sed etiam corporum connexionem, quæ fit in Eucharistia: quod elegantissimè sanctus martyr Methodius ex epistolis sancti Pauli obseruauit, quod supra nos adduximus. Neque illud ab re fuerit attulisse, tum multas ob causas, tum verò ob hanc Ecclesiæ in Canticis nomen columbæ adscribi, quòd hic sit mos columbis, vt Aristoteles ipse inter alios scripsit, vt ante coniunctionem mutuo sese osculentur, quod innuit in expositione Mistæ Florus Ma-

H s giter,

Rom. 16.
1. Cor. 16.
1. Thess. 5.

De histo. animalium lib. 6.
cap. 2.

gister, qui ante annos octingentos vixit: ore namque nos Eucharistiam percipimus, ex illa perceptione connectimur in vnum Christo & inter nos corpus. Hinc olim multis in locis Eucharistia seruabatur super alari intra auream vel argenteam columbam, vt est in gestis sancti Basilij, quæ nomine Amphilochoj scripta circumferuntur, & in libello supplici, quem quatuor synodo aduersus hæresiam Seuerum clericus ac monachi Antiocheni obtulerunt. Hoc enim signatum notabatur actio de qua agimus: tum spiritus sanctus, qui est amor, & vinculum cuncta cum Deo coniungens, quod omnes norunt. Elegantissime igitur obseruauit Marius Victorinus, qui floruit imperante Constantio, ob id à sancto Paulo vocatum populū Christianum in epistola ad Titum secunda *ἐκκοινωνία*, quod Latinus interpres reddidit: Acceptabilem, sed significat circumstantialem: ac rursus in oratione Dominica petimus panem *ἐκκοινωνία*, id est, in substantia, siue super substantiam, quæ postulat Eucharistiam, vt supra notabamus. Nam populus Christianus per Eucharistiam est in ipsa Christi substantia, & circa ipsam Christi substantiam, & ob eam causam circumstantialis merito vocatur. Hinc testatur ille in oblatione sacratissime Missæ olim dicta hæc verba ad Deum: *Munda tibi populum circumstantialem amulatorem honorum operum circa tuam substantiam venientem.* Ob hunc amoris effectum, quo corpora inter se amantium pudice coniunguntur vir magnæ doctrinæ Dominicus Sotus, & alij aiebant, post resurrectionem futuram, vt sancti Christum crebro inuisant, propius deosculentur, & summa cum reuerentia complectantur. Sed profecto, quid spectatum futurum sit post resurrectionem propter rerum incredibilem celsitudinem nos neque cogitatione, neque, quod minus est, ratione possumus adumbrare, vt merito Caietanus alioquin vir acutissimi ingenij, & qui nihil inexploratum reliquerit, de his agens scripserit, supernaturalia futuri sæculi, scientiæ futuri sæculi reseruanda. Sed tamen illa certissima, tunc maximam & inexcogitabilem nobis coniunctionem futuram. Tunc enim nuptiæ agni mirabiliter, vt est in Apocalypsi sancti Ioannis, celebrabuntur: tunc Ecclesia maxime sponsa, tum templi Christiani lapides positissimam in adificatione nouæ Hierusalem conglutinabuntur. In primis namque Christi corpus erit supra cuiuscunque cæli connexum, sic enim

dicitur

dixit sanctus Paulus ad Hebræos scribens: *Excelsior cælis factus est Christus.* Et ad Ephesios: *Ascendit super omnes cælos, vt adimpleret omnia.* Explicat hæc optime doctor Angelicus, & ait corpora gloriosa cum sint plenissima diuinitatis, & maxime corpus Christi, non indigere, vt sint in loco, & vilo loco contineantur. Ex quibus sequitur, vt nullius corporis interiectu simplicis aut compositi inter se dissocientur, quod est solummodo corporum inter se coherentiam, & continuatorum: & quando in ordine rerum naturalium, vt quidem nunc sunt, primum cælum continet omnia, vel substantia, vt proximum cælum, vel vi sua: Christi corpus post resurrectionem circumplectetur omnia vel substantia, vel vi sua: ob id ait sanctus Paulus: *Ascendit super omnes cælos, vt adimpleret omnia.* Ac veluti locus circumfluit vndequaue locata, veluti continens illa: sic Christi corpus aliquo modo mirabiliter circumfluet corpora gloriosa, inter quæ & ipsum nullum corpus intercedet, quamuis alioquin disunctissima ponamus, & sic semper cum Domino erimus, vel vt Græcè habetur *πρωτῆς*, id est, ex omni parte cum Domino erimus, qui tunc omnia in omnibus, vt idem scribit: ob id Christus non modò caput corporis Ecclesiæ, sed etiam corpus esse ipsum Ecclesiæ multorum testimoniis probant sancti, Palchadius, Algerus, & Guirmundus antiqui scriptores. Hinc sancto Leo de Christi ascensione, quæ iam præcessit, nostra verò post euentura loquens, inquit: *Quos virulentis inimicis primi habitaculi felicitate deiecit, eos sibi incorporatis Dei filius ad dexteram Patris collocauit.* Est igitur effectus amoris præcipuus, vt & animos & corpora in vnum connectat.

Secundus huic succedit, vt amantes inter se omnia communicent. Quocirca cum Christi corpus sit huiusmodi, vt per illud omnia sint renouanda in die resurrectionis, & multo nobiliter, quam fuerit olim, rursus ab eodem creanda quo ad omnes qualitates, vt passim legimus tum apud alios, tum apud sanctum Paulum, vt non sit opus cuncta huc afferre: hinc Christus nostri amantissimus potestatem nobis fecit, vt illud idem corpus conficere possimus, & eidem conglutinari. En quo nos homunculos vel inuitos perducit benignissimus Deus? Merito hic obtupefcunt omnes sancti: hoc mysterium vocant non agnatum, vt aiebat sanctus Paulus, cunctis generationibus.

Hæc

Hæc admiranda dignitas sacerdotum, vt SS. Dionysius lib. de Ecclesiastica Hierarchia, Ephrem proprio sermone, & Chrysostomus lib. de sacerdotio prosequuntur. Idcirco iure Hildebertus Episcopus Cænomanensis, qui vixit ante annos quingentos, carmine de officio Missæ canit, cum de sacerdote consecrante agit.

Tanquam sub nebula sacra dona frequentat, & offert,

Quisquis agit Christi, Christus & ipse, vices.

Hæc etenim virtus, hæc efficientia verba,

Et crucis est, vt mens, linguaq; cedat eis.

Nescit homo, latet & superos, quo prouehat escas

Gratia verborum, mysteriumq; crucis.

Et mox:

Nam quia sic homini verbum Deus hæret, & vna

Sunt persona creans, atque creatus homo:

Quicquid per verbum Deus ordinat, atque operatur,

Per Christum fieri dicitur illud idem.

Ergo per Christum rerum natura nouatur,

Communisq; cibus fit speciale bonum.

Et ad finem:

Fit cibus hic ex pane caro, Deus ex elemento,

Mysterio simplex, utilitate triplex.

Fit cibus hic ouis in ligno, leo fortis in vrna,

Ales ad astra volans, Rex super astra sedens.

Nè ve putes illi tumultumve, crucemve deesse,

Ipse calix tumultum denotat, ara crucem.

Vtq; fides absit, terrorq; recedat, & horret,

Fit cibus ipse caro, panis imago manet.

Tertius est effectus amoris, quantum spectat ad propositum nostrum, vt non solum corpora amantium coniungat, iis communique omnia sua, sed etiam mortua non destituat, atque ita non destituat, vt iis iam vita cassis, tamen intimam vim relinquat, qua se diuinitus possunt in vitam reuocare: ob id in Eucharistia verum Christi corpus, cuius nos adiunctione id consequimur, vt nostrum corpus vita destitutum possit intima vi sua diuinitus infusa in vitam redire, vt apertissime dixerunt sanctissimi patres, Irenæus, Episcopi concilij Nicæni, Hilarius, Ambrosius, Optatus, Nyssenus, Gaudentius, Chrysostomus, Cyrillus, quorum testimonia supra attulimus, & cuius possunt esse in promptu.

Quintum genus argumentorum ducitur ex omnibus iis

locis, quæ plurima sunt, in quibus nos vocamur filij Abræ, Isaac, Iacob, Leui, Iuda Dauid, similiter Abraham dictus est ideo, cum prius vocaretur Abram, id est, Pater excelsus, quod Abraham significet Hebraicè, Pater gentium. Christus item vocatur Adam secundus, non alia sanè de causa, nisi quod non modò renascamur è Christo quantum ad animum & corpus propter spiritum, sed etiam quia renascimur quantum ad corpus per ipsius corpus, quod nostro adiungitur veluti semen, vt ob illud resurgamus similes illi. Eodem modo dicimur filij Abraham, & aliorum, quos nominauimus, quod vere per Christum ex illorum corpore deducta successione renascamur quo ad corpus. Nam si dicas nos istorum filios vocari, quod ipsorum indem spiritumque sequamur, quæro tunc igitur non vocemur filij Melchisedech? cur non vocemur filij Iob? cur non filij Ioseph? cur autem Leui? vt Malachiæ capite 3. legimus, nisi quod Christus ex tribu Iuda & Leui ortus est, & ex ipsius corpore per Eucharistiam vere sumpto renascimur, veluti è semine corporali, atque ita filij sumus istorum non modò quo ad spiritum, sed etiam verè quo ad carnem: hoc clarissime S. Paulus dixit, Nemo enim, inquit, vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit ac fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam, quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius: propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne vna: sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & Ecclesia. Hæc Apostolus, apertissime innuens idem nobis accidere, quod Eux, quæ constructa est è costa Adam, & facta est tum propter hanc constitutionem, tum propter matrimonij nexum vna caro: atque ita, quæ sunt ab Adamo Eux dicta verè congruunt Ecclesiæ, vt explicarunt SS. Methodius, cuius verba supra attulimus, Chrysostomus, & Augustinus. Hinc Christus ab Apostolo eodem dicitur secundus Adamus, secundus homo cælestis, qui corpore suo, vt loquitur S. Irenæus, re plasmaturus erat humanum genus. Audi S. Cyrillum, qui explicans in Genesi, cur Christus sit Adamus secundus, inquit: *Per absurdum est, vt Adam terrenum hominem vim maliciæ veluti quandam naturalem hereditatem ad totum humanum genus posse transmittere arbitremur: Emanuelem vero, qui de celo est, Deusq; suapte natura, & nobis simul esse voluit, secundusque nobis Adam factus est, non*

tantum roboris habuisse existimemus, ut illos, qui eius familiaritatem per fidem adepti sunt, sua vita participes facere possit: conformes enim ei per mysticam benedictionem facti sumus, atque alio quoque modo ei coniuncti sumus, cum eius diuinam naturam per spiritum cum eo communicassemus. Hæc ille, per mysticam benedictionem intelligens Eucharistiam: & rursus in epistola ad Calosyrium, Ne horremus carnem & sanguinem appositam sacris, altaribus, condescendens Deus nostris fragilitatibus, infundit oblati vim vite, conuertens ea in veritatem (audiant hæc hæretici) propriae carnis, ut corpus vite quasi quoddam semen inueniatur in nobis. Eadem Theodoretus in quintum caput epistolæ ad Romanos: eodem modo Tertullianus aperit, quomodo è Christi latere nascamur, exemplo Euz fabricatæ è costa Adami: sic igitur ille versibus impolitis, sed maximè rem significantibus scribens aduersus Marcionem, qui negabat Christo verum fuisse corpus, contra ipse asserit verum, quia verè nos ille erat redintegraturus eodem modo, quo fuit Eua constructa è costa Adam.

Cuius in exemplum sopito corpore somno

Sumitur è latere mulier, quæ costa mariti

Quam carnem de carne sua, deque ossibus ossa

Euigilans dixit, præfaga mente locutus.

Mira fides, meritò Paulus certissimus auctor

Christum de calis Adam docet esse secundum.

Veritas ipsa suis exemplis vsa refulget,

Nec cupit ex alieno acres ostendere gressus.

Pauperis hoc opus est, propriae virtutis egeni.

Hæc Paulus docuit magnus mysteria docta,

Scilicet in Christo esse decus suum Ecclesia cernens,

Huius de latere ligno pendentis in alto

Corporis ex animi sanguis manauit, & humor.

Fæmina sanguis erat, aquæ erant noua dona lauacri:

Hæc populi vera est viuens Ecclesia mater,

De Christi noua carne caro, deque ossibus ossum.

Audiu' Tertullianum, qui è verbis Pauli comparat Adam Christo, Ecclesiæ verò Euam, somnum Adami morti Christi, huius sanguinem è latere eductum costæ illius è latere extractæ, ita ut è costa Eua sit facta, è Christi sanguine Ecclesia, quæ sibi noua caro non modò per meritum & vim carnis Christi, sed de carne Christi vera, de ipsius ossibus: alioquin nihil egisset contra Marcionem. Ob id per

aquam,

aquam, quæ profusit è latere baptismum designatum, quo renascamur quo ad spiritum, per sanguinem ipsam carnem, sic enim casu, Fæmina sanguis erat. Non igitur à Christo instauramur solum quoad spiritum, virtutesque hinc emanantes, aut per Christi carnem, sed de carne Christi, & ossibus, caro, & ossa nostra reficiuntur. Eadem cum Tertulliano scribunt SS. Augustinus aduersus Faustum, Eucherius, Rabanus, Rupertus in Genesim, & Prosper libro de prædicationibus Dei. Bene igitur S. Chrysostomus scripta hæc reliquit hom. 83. in Mattheum: Non sufficit ipsi, inquit, hominem fieri, flagellis cædi: sed nos secum in vnam massam (ut ita dicam) reducit, neque fide solum, sed re ipsa nos corpus suum efficit & S. Cyrillus Alexandrinus lib. 4. in Ioannem cap. 15. Sicut enim, inquit, scintilla ignis in fenem aut paleam immissa totam inflamat, sic verbum Dei per Eucharistiam natura nostra corruptibili coninectum totam resurgere faciet immortalam, & gloriosam. Hæc illi, ut ostendant, omne humanum genus reformari per Eucharistiam, quamuis illa à pluribus non sumatur, sat est si ab aliquibus, veluti satis est si à flammis pars fœni arripiatur. Eodem modo sanctus Gregorius Nyssenus, ut citatur ab Euthymio in panoplia part. 2. tit. 21. & à Bessarione lib. de verbis consecrationis, Quomodo, ait, parum fermenti totam massam sibi similem reddit, sic & corpus illud, quod à Deo factum est immortale, in nostrum corpus ingrediens, totum in se transfert, atque commutat. Nam ut peritiosum cum salubri commixtum, illud efficit perniciosum, sic & corpus immortale reddit totum illud, in quo susceptum est, nature simile immortali. Hæc sanctus, asserens per Eucharistiam perceptam ab aliquibus totam generis humani massam veluti fermento quodam donari immortalitate. Et Sanctus Irenæus lib. 5. cap. 2. Quomodo, ait, lignum vitis depositum in terra suo fructificat tempore, & granum tritici decidens in terrâ & dissolutum multiplex surgit per spiritum Dei, qui continet omnia, quæ demile per sapientiâ in usum hominum veniunt, & percipientia verbum Dei sunt Eucharistia, quod est corpus & sanguis Christi: sic & nostra corpora ex ea nutrita, & reposita in terra, & resoluta in eam, resurgent in suo tempore, verbo Dei resurrectionem eis donante in gloriam Dei patris. Hucusque sanctus, asserens cunctis seminibus accidere, ut corrumpantur fata iam, & ex iis corruptis post aliquod tempus multiplex fructus enascatur, sic euenire corporibus nostris propter adiunctionem corporis

Christi

Christi in Eucharistia factam, ut quamuis corrumpantur, sicuti semina terræ mandata, post aliquod tamen tempus illa resurgant cum fructu multiplici, & quantum ad se, & quantum ad alios, quantum ad se, propter dotes corporis gloriosas, & diuinas: quantum ad alios, quia ceteri homines etiam veluti plura grana complexu vnus spicæ contenta partim resurgent ad gloriam, partim tamquam paleæ, & adulterini foetus igari tradentur. Terra similiter emitens corpora gloriosa cum reliquis elementis ornabitur, & illa, veluti solet aliis frugibus ac ceteris omnibus ex se nascentibus decorari. Sic igitur cuncta per Eucharistiam restaurabuntur. Sic Christus Adam secundus, Abraham vero pater gentium, non harum, vel illarum solummodo per fidem, sed omnium. sic nos filij David sæpius vocamur: nam re vera e corporali semine Eucharistiae mirabilem in modum renascimur, ac renouamur. Hinc S. Augustinus exponens cur dictum sit Abraham, *in semine tuo benedicentur omnes tribus terræ.* & non dictum, *In seminibus.* ait in Psal. 142. *Non dicit in seminibus, tamquam in multis, sed tamquam in vno, & semini tuo, quod est Christus. Sed ait aliquis, Si Christus semen Abraham, numquid & nos? Mementote quia semen Abraham Christus, ac per hoc, si & nos semen Abraham, ergo & nos Christus. quomodo vnum corpus multa membra, ita & Christus. Et mox: Si autem vos Christi, ergo semen Abraham estis. Ideo magnum est illud sacramentum, Erunt duo in carne vna: Apostolus dicit, Sacramentum hoc magnum est, Ego autem dico in Christo, & in Ecclesia, Christus & Ecclesia duo in carne vna.*

Duodecima Classis Testimoniorum, Similitudines diuinae.

C A P. VII.

Similitudines diuinae.

Cum Christus videret futuros, qui hanc coniunctionem secumque & inter nos per Eucharistiam oppugnarent, fecit, ut qui obtortum & incuruum lignum vult in rectam formam redigere: non enim satis habet reducere illud, & inflectere ad ipsum omnino rectum statum, sed in contrarium tantundem aut amplius intorquet, & pertrahit, quatum declinat à recto, sic ipse Christus adduxit omnium maximæ coniunctionis similitudines ad explican-

dam

dam coniunctionem Ecclesiae cum corpore ipsius, ut peruersas hominum sapè mentes reduceret ad veritatis normam, eundemque cum Christo morem secuti sunt sancti Patres, e quibus necessario intelligimus, re vera in Eucharistia verum Christi corpus esse, verèque nos illi adiungi.

Prima sit igitur, & altissima similitudo, deducta ab ipso coniunctionis sine & causa efficiente, exemplarique Trinitatis, ut quantum fieri potest, magis nos cum Deo, & inter nos connectamur, sicut Pater, Filius, & Spiritus sanctus in vnâ substantiam. Hæc est allata à Christo similitudo cap. 17. Ioannis. & latius explicata à SS. Hilario, Cyrillo Hierosolymitano, & Alexandrino, ut vidimus supra. E qua necessario dicendum, hanc inter nos connexionem esse omnium maximam admirabilemque: id verò non erit, nisi non modo animi, sed etiam corpora ipsa copulentur, alioquin multæ sunt rerum coniunctiones, à quibus hæc nostra superabitur, quod est contra allatam similitudinem à Christo, nos igitur, ut veritas ipsa magis explanetur, & effectus huiusmodi coniunctionis appareant, vnâ cum similitudinibus & dissimilitudinibus ostendamus. In hac igitur à Christo adducta hoc est discrimen primum, quod tres personæ sunt vnâ in sanctissima Trinitate per suam naturam, idque habent ab ipsa sua substantia; at nos ut fiamus vnâ cum Christi corpore, non habemus id à nostra natura & substantia, sed hoc contingit per gratiam Dei, & corporis Christi copulam, qua vtriusque corporis naturæ, & substantiæ cohæreant, Quamobrem si spectemus causam connexionis huius ex parte nostra, non est naturalis, & substantialis, neque pertingit ad consubstantialitatem, ut aiebat S. Cyprianus. Secundum discrimen est, quod quamuis Christi corpus & nostrum per Eucharistiam copulentur simul non tamen eadem contingunt nostro corpori, quæ corpori Christi, quod est adeò gloriosum. Hoc verò nullam continet dubitationem: neque enim sortitur nostrum corpus continuò eandem immortalitatem, agilitatem, subtilitatem, & claritatem. Tertium: Christi corpus nostro adhæret, quamdiu species illæ sensibiles in nobis durant, iis absumptis desinit esse in nostro corpore Christi corpus, remanet tantum vis eius diuina: idcirco coniunctio non est perpetua, non sic in Trinitate, cuius vnâ essentia diuidi nullo modo potest. Quamuis igitur hæc copulatio per Eucharistiam sit substantiæ cum substantia,

Pars ij.

I

naturæ

I. Similitudo.

I. discrimen.

II.

III.

naturæ cum natura, & ob id quodam modo consubstantialis, ac naturalis, tamen, vt aiebat S. Cyprianus in sermone de cœna Domini, verè dici potest quòd hæc vnitas non perueniat vsque ad eius substantialitatem, sed solum vsq; ad germanissimam, inquit ipse, societatem, verè dici potest non coniungi naturas & substantias inseparabiliter & quo ad omnes proprietates.

II.

Secunda à Christo allata similitudo est vitis, ac palmitem. sic enim cap. 15. S. Ioannis, *Ego sum vitis vera, & pater meus agricola est: Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui non fert fructum, purgabit eum, vt fructum pius afferat.* Et mox: *Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum.* Ex hac similitudine colligebant Arriani filiū nō esse consubstantialē patri: nā dicebant, Si pater agricola est, agricola prorsus est dissimilis substantiæ à vite. Addebāt prouterea nos esse coniunctos Christo quantum ad fructus spirituales, & sic illi quo ad Christum nos esse adnexos. Respondent SS. Hilarius, Cyrillus Hierosolymitanus, Alexandrinus, ac post illos alij, nos esse coniunctos Christo quantum ad corpus per Eucharistiam, & idcirco illum vitem, nos esse palmites, & hac in re patrem vocat agricolam: nam respectu diuinitatis pater & filius consubstantiales, sicut respectu humanitatis nos per Eucharistiam modo, quo diximus, Christo consubstantiales, vt post prædictos explicat Theophilus Episcopus Alexandrinus lib. 4. allegiarum in Euangelium Ioannis, & Paschasius Abbas Corbeiensis libro de corpore & sanguine Domini, ca. 10. his verbis, *Grana virtutum ex illa creuerunt vite, quæ dixerat, Ego sum vitis vera, vos autem palmites, non potest ergo palmes ex seipso, nisi in vite manserit, facere fructum. Idcirco vinum, quod bibimus, sanguis est eiusdem vitis, qui de latere eius fluxit. Nam vitis & palmes vnum corpus sunt, & ideo vnum ferre videntur fructum, quia vna, quam palmes affert, de radice profuxit vitis.* Hæc ille. Sed hæc differentia est in hac Christi similitudine inter inhaesionem vitis cum palmire, & Christi corporis eam corpore nostro, quòd palmes adhæret viti plerumque ex ipsa illius natura genitus, nos autem quodam modo insiti sumus Christo, qui natura nascimur iræ filij, vt ait S. Paulus. Secunda, præter alias, quæ afferri possunt, differentia est, quòd etiam si desinat esse corpus Christi corruptis speciebus cum nostro corpore, tamen illi corpori adhæremus

1. Differentia

grat 2

gratia, & spiritu, quo possimus edere fructus operum bonorum, ac si palmes viti per ipsum corpus non adhæreat, non potest fructus ullos edere, ac dum fructus profert, semper illi est adnexus, nos non ita, fructus edere possumus, quāuis corpore Christi corpori non simus adglutinati, sat est si caritate animique deuotione.

Tertia similitudo sepius à Christo usurpata, quæ scilicet omnium pauciores differentias habere videtur, est cibi, panis, ac vini: voluit enim significari nobis, nos cum Christi corpore coniungi; vt cibus valde appositus, & conueniens, saluberrimusque corpori nostro adglutinatur, sic cibum potumque vocat toto illo capitris sexti sermone apud Ioannem. Hoc interest, quòd cibus immutatur in substantiam corporis comedentis, sed tamen & ipse immutat corporis qualitates, ac vires. Nam scimus Michridatem perperuo thieriacæ esu sic immutasse corpus, vt nihil aduersus illud venena possent, quòd Appianus Alexandrinus lib. de bello Michridatico refert. Habis ille Hispanus ceruæ lacte nutritus, vt scribit Iustin. cursu perniciosissimo ceruos æquabat Regem Cambiæ propè Indum fluum tradunt solitum sceminas habere, quæ paulatim venenis comedendis fuerint assuetæ, & huiusmodi ob hanc consuetudinem vi præditæ, vt halitu amplexuque perimant mortales. At in sanctissima Eucharistia nihil est, quòd immutetur è corpore Christi, nisi panis ac vini species, quibus corruptis desinit esse in nobis corpus Christi, quòd quacunque species illæ peruadunt penetrat, intimaque nostra subit, sed non immutatur, aut scinditur, immutat membra, mentemque nostram, & vtriusque diuinas qualitates inferit, & affligit, vulgatum namque illud Sanctæ Augustini: *Non ego mutabor in te, tu mutaberis in me.* Audi sanctum Dionysium Areopagitam de Eucharistia loquentem: *Prouidit autem hoc, vt nos, qui negligentia stultitiæque nostræ diuinis bonis ac muneribus spoliati priuatique sumus, restauratis renouatisque bonis, in antiquum statum restituant, & perfecta nostrorum assumptione, nobiscum bona sua communicet perfectissimè, tandemque nobis Dei, diuinorumque bonorum concedat communionem.* Hæc ille asserens à Christo humanitatem perfectè assumptam, per Eucharistiam bona illius perfectissimè communicata, qua nos immutemur in antiquum statum restituti, non illam nos immutemus, vt cibus sit à comedente. Eodem modo S.

3. Similitudo.

Iustin. lib. vlt.

I 2

I gna

Ignatius ad Romanos ait: *Mens enim amor crucifixus est, & non est in me; aqua autem vita manet in me intrinsecus mihi dicens, Veni ad patrem, non comedam escam corruptibilem, neque voluptates huius mundi desidero, panem Dei volo, panem calisic, panem vita, qui est caro Iesu Christi filij dei viui (qui natus est in nouissimo ex femine Dauid, & Abrahæ) & potum volo sanguinem eius, qui est dilectio incorruptibilis, & vita aeterna. Iam nolo se nudum hominem viuere, hoc autem erit, si vos volueritis. Christo crucifigor: quia iam ego non uiuo, uiuit enim in me Christus.* Hæc sanctus, inquit non esse in se Christum, quantum scilicet ad carnem & sanguinem per Eucharistiam, & id. o se esurire, ac sitire illum, sed esse in se quo ad spiritum, manifestè distinguens coniunctionem corporis, ac gratiæ. Ait autem cibos alios esse corruptibiles hunc incorruptibilem, donantemque nobis incorruptionem. Sic etiam sanctus Iustinus in Apologia ad Antoninum Imperatorem, *Non enim, inquit, ut communem panem, neque communem potum hæc sumimus; sed quemadmodum per verbum Dei incarnatus Iesus Christus Saluator noster, & carnem, & sanguinem pro salute nostra habuit, sic etiam per preces verbi Dei ab ipso Eucharistiam factum cibum, ex quo sanguis, & carnes nostræ per mutationem aluntur illius incarnati Iesu, & carnem, & sanguinem esse edocti sumus.* Hæc sanctus, volens per carnes Christi nostras carnes carnes ali, & immutari, non contrà, ut in aliis cibis. Eodem spectant, quæ scribit sanctus Irenæus lib. 4. cap. 4. quæ supra adduximus, ibi videri possunt: non enim repetimus eadem, sed quæ non attulimus alibi in alia loca referuamus, ut testimonia sint vberiora, neque fastidium pariant lectori. Hos porro vetustissimos omnium sanctos, scriptores alij sequuntur innumeri, quos omittimus, ne simus morosi.

IIII.

Quarta similitudo ex hac deducta, à sancto Paulo considerata sæpius, & à cæteris deinde latius explicata est. Sicut conficitur panis vnus è plurimis granis in vnum conflatis, vinumque ex acinis multis in vnum confluentibus, sic nos in vnum corpus coniungimur per Christi corpus: & ob id in pane ac vino Eucharistia instituta, ut hæc intima & maxima omnium nostrum in vnum corpus coniunctio significetur, sic Christus se granum vocauit: cum dixit, *Nisi granum frumenti cadens in terram.* Similiter & panem, & in his voluit Eucharistiam confici. Hinc S. Paulus; *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio san-*

guinis

guinis Christi. Sic & panis, quæ frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Quoniam vnus panis, vnuni corpus multi sumus omnes, qui de vno pane participamus. Qualis est itaq; conuinctio liquoris expressi è multis acinis, farinæve è multis granis in vnum commixtæ; talis est propemodum coherio nostrorum corporum per Eucharistiam in vnum Christi corpus. Hinc S. Cyprianus: Quemadmodum grana multa in vnum collecta, & commolita, & commixta panem vnum faciunt, sic in Christo, qui est panis celestis, vnum sciamus esse corpus, cui coniunctus sit noster numerus, & adunitus. Eodem modo S. Augustinus. Cum cibo, ait, & potu id appetant homines; ut non esuriant, neque sitiant: hoc veraciter non præstat, nisi iste cibus, & potus, qui eos, à quibus sumitur, immortales & incorruptibiles facit: id est societas ipsa sanctorum, vbi pax erit, & vnitatis plena atque perfecta. Propterea quippe, sicut etiam ante nos hoc intellexerunt homines Dei, Dominus noster Iesus Christus corpus & sanguinem suum in ijs rebus commendauit, quæ ad vnum aliquid rediguntur, ex multis namque granis vnus panis efficitur, & ex multis racemis vinum confluit. Hæc sanctus Augustinus vtuntur autem similitudine hæc sancti propè omnes doctores, quorum seriem texere, nimis esset profectò longum, vtuntur & docti quique interpretes in illum S. Pauli locum, in stat omnium sit adduxisse Photium Græcum, virum alioquin nobis non satis æquum: sic igitur ille ante annos propè octingentos: Quoniam, inquit, vnus panis, vnum corpus, multi sumus, demonstratio est eorum, quæ dixerat prius, vnde enim manifestum fit, quod panis, quem frangimus, participatio Christi est? hoc est, nos in communionem corporis Christi copulati? vnde inquam hoc patet? nempe quia vnum corpus sumus, & vocamur omnes, qui cum Christo tãquam cum capite commune copularemur, quo alio vnum corpus essemus, & vocaremur? Et mox: Vt panis ex multis granis vnus panis efficitur, sic & nos multi cum simus, vnum corpus efficimur. Et rursus: Ad exemplum enim panis, qui ex multis granis fit, nos etiam multi ex ipso pane participantes efficimur vnum corpus Christi, quia caro nostra vetus corrupta fuit à peccato, opus fuit nobis noua carne. Hæc ille. Sed est differentia præter alias hæc maximè attendenda: in cõmixtione etenim farinæ, & liquoris ex vna defluentis, fit confusio, coherione verò corporis nostri cum corpore Christi nulla fit confusio, neque nostri cum illo neque inter se nostrorum corporum.

I 3

Quam

Tract. 26. in
Ioannem.

Lib. 4. ca. 57.

Cap. 17.

Cap. 11. de corpore & sanguine domini.

Lib. 2. cap. 8.

Quamobrem similitudo illa similiter ab instituto Christi desumpta, cum dicitur in consecratione calicis aquam vino miscuisse, ut significaret nos ita non solum quo ad animorum consensum, sed etiam quo ad corporum colligationem in vnum redigendos, eandem distinctionem cum superiore admittet. Aqua namque sic admiscetur vino, ut fiat vtriusque confusio: & quamuis corpora nostra Christi corpori adiungantur, eorum tamen nulla fit inter se confusio, inconfusa sunt, sed conglutinata, ut ita dicamus. Instituit itaque Christus in consecratione calicis aquam vino misceri, ut est in antiquissimis liturgiis SS. Iacobi, Basilij, Chrysostomi, Syriaca, & Æthiopica, testanturque SS. Iustinus in Apologia ad Antoninum, Irenæus, Gregorius Nyssenus in sermone cathechetico, cap. 37. Concilium Carthagineense tertium, in quo adfuit S. Augustinus, cañ. 24. Audi nunc S. Cyprianum, qui mysterium, quod tradimus, exponit: nam postquam dixit aquis populos significari: iuxta illud Apocalypsis, *Aqua populi sunt*, subiicit: *Quia nos omnes portabat Christus, qui & peccata portabat, videmus in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi sanguinem Christi. Quando autem in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credidit, copulatur & coniungitur. Quæ copulatio & coniunctio aquæ & vini sic miscetur in calice Domini, ut commixtio illa non possit ab invicem separari. Et mox: Si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis: si verò aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo. Eadem scribunt SS. Iulius Papa, Eusebius, Nyssenus, Isido. lib. 1. de officiis cap. 18. Concilium Tuburienſe Episcoporum plurimorum ante annos 700. habitum cap. 19. & ante hoc Braçatensis synodus tertia, can. 1. Calix enim, sancit Concilium, Dominicus vino & aqua permixtus debet offerri, quia videmus in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi sanguinem Christi, ergo quando in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur. Sed & S. Paschasius Abbas Corbeienſis, qui ante annos 800. in Gallia vivebat, post multa, Exultat, inquit, ergo fideles, dū se intelligūt ad tantā unitatē Christi sociatos per gratiā, & ad tantā flagrantīā caritatis prouectos, & ideo quā benè in hoc mysterio nostra figura per aquā admittitur, ut unusquisq; in illo Christi sanguine susceptū se intelligat, & in melius transmutatā. Et D. Algerus, Unde etiā ait, aqua in sacramento admiscetur non solum ut capiti suo Christo populū Ecclesiasticum vniri, significet, sed etiā ut aquam*

quæ

quæ de latere Christi cum sanguine fluxit, representet. Rectè igitur Hildebertus, qui ante annos 500. florebat, canit:

*Admixtum vino laticem miraris: & ipsum
Grande sacramentum est, nec ratione vacat.
Vnda fluxus, homo præteriens, ea mixta Lyæo
Et Christo, Christi sanguine iunctus homo.
Diuidit vntos, vel aquam, vel vina ministrans,
Et caput à membris separat ipse suis.*

Verum similitudo hæc, quod diximus, hanc admittit differentiam, quod corpora nostra per Eucharistiam Christi corpori coniuncta non confundantur, ut aqua & vinum commixta: idem discrimen est similitudinis illius, quam S. Cyrillus assertit, ut sic nos admisceamur per Eucharistiam Christi corpori, ut cera liquefacta liquefactæ similiter cere admiscetur, aut fermentum massæ: sic namque ille lib. 4. in Ioannem, cap. 27. *Sicuti enim si quis liquefactæ ceræ aliam ceram infuderit, alteram cum altera per totum commisceat necesse est: sic qui carnem & sanguinem Domini recipit, cum ipso ita coniungitur, ut Christus in ipso, & ipse in Christo inueniatur. Simile quodammodo apud Matthæum comperies: Simile est, inquit, regnum calorum fermento, quod acceptum abscondit mulier in farinæ satis tribus. Sicut parum, ut ait Paulus, fermenti totam massam fermentat, sic paruula benedictio totum hominem in seipsum attrahit.*

Sexta est similitudo, cuius in sacris litteris est mentio frequentissima, ut cum Christi corpore sic omnes copulemur, ut sponsa cum sponso. Non enim solummodo sponſus noster Christus propter animorum consensum, sed etiam corporum cohesionem. Christus itaque est sponſus, ut aiebat in solitudine sanctus Ioannes: qui habet sponsam conditam proprio corpore, veluti Eua ex Adami costâ, ut è sancto Paulo supra ostendimus, explicante hanc rem latius cum multis S. Methodio, quibus nunc addimus Alcimum Auitum, qui sub annum quadringentesimum vivebat, cuius hæc sunt carmina:

*Istius indicium somni mors illa secuta est,
Sponte sua subijt posito quam corpore Christus:
Qui cum passurus ligno sublimis in alto
Penderet, nexuq; & culpas penderet orbis,
In latas extensi defixit missile lictor.
Protinus exiliens fluxit cum sanguine lymphæ,
Quæ vinum populis iam tum sponſilente lavachrum,*

I 4

Fluxit

VI.

Ioan. 3.

Fluxit martyrium, simul & baptismatis unda.

Inde resurgenti, caelestiaq; astra petenti

De lateris membro surgens Ecclesia dixit.

Elegantissimè quidem Auitus, ostendens Ecclesiam è latere Christi formatam, simulq; illi coniunctam, veluti Euam constructam è costa Adami, deinde illi coniugio copulatam. Expressit idem Cœlius Seditius lib. 4. operum Paschalium, cum vulnus Christo ad latus ostendit inflictum, manantemq; inde sanguinem & aquam:

— *Furor arma ministrans,*

Cuspide perfossam violat latus, ecce patenti

Vulnere purpureus cruor, & simul unda cucurrit.

Hæc sunt quippe sacra pro religionis honore

Corpus, sanguis, aqua, tria vitæ munera nostræ.

Fonte renascentes membris, & sanguine Christi

Vescimur, atque ideo templum deitatis habemus:

Quod servare Deus nos annuat immaculatum,

Et faciat tenues tanto mansore capaces.

Sed & Arator, explicans cur Angelus à somno excitans Petrum percussit latus eius, ait ob id factum, quod è latere Christi sit: Ecclesia formata, sicut Eua è costa Adami: ita canit:

— *tangens latus impulit, in qua*

Ecclesia stat parte caput, qua nuncius ortans

Noverat, inde leuat. Et mox:

— *Christus post mysticus Adam*

Dignatus dare membra cruci, atque in carne peremptis

Morte premi, qua vita redit, nova dona liquoris

Per lateris sacravit iter: nunc Angelus illa

Petrum parte vocat.

Hæc igitur antiquissimi Poëtæ Christianorum, similitudinem propositam nobis explicantes: sed in illa multæ dissimilitudines, è quibus, qualis sit hæc cõiunctio nostra cum Christi corpore per Eucharistiam, maximè illustratur. Ac primo loco per Adami costam, maritæ semen, aut coniugum, non datur fœtui anima intellectuiva, vel vis eius ad Deum contemplandû, & præ cunctis amandum: è costa & semine tantum conflatur corpus ornatum sensibus, mens à Deo maximè creatur, vt post alios acutissimè S. Thomas declarat: neque similiter è costa & semine fit, vt mens exollatur ad Deum contemplandum & fruendum: quamobrem neque per Adamum, neque per parètes mihi datur id,

quo

quo sum homo, nempe intellectus: neque id, per quod ex homine De: filius adoptor, gratia scilicet, & gloria: & cum Deus mentem creet, per Christum datur gratia, & gloria, vt omnes norunt, perque ipsum Christi corpus sumptum vel re ipsa in Eucharistia, vel animi desiderio, aut præparatione: nihilominus veluti Eua re vera ex Adami costa, & ardentissimus alterius in alterum fuit amor, qui cunctos superet, & coniugum corpora coniunguntur re vera, sic nos re vera per ipsum Christi corpus à nobis sumptum renascimur, per idem maximè inflammamur ad eius amorem, copulamurque illi re ipsa per Eucharistiæ perceptionem. Secunda differentia procedens ex eo, quod per hanc coniunctionem maiora nobis dantur, atque ideo maior est quàm quævis alia pertinens ad nostri reparationem, & effectiorem, est huiusmodi: Neque Adam costam Eua, neque parentes nobis dant vt corpus sit immortale, nedum tanta gloria præditum, quanta erit resurgentium. Vidimus enim supra per Eucharistiæ sumptionem fieri, vt detur corporibus nostris vis ad resurgendum, quod tradunt sanctorum Irenæus, Episcopi synodi Nicænæ, Hilarius, Ambrosius, Optatus, Nyssenus, Gaudentius, Chrysostomus, Cyrillus. Tertia differentia est, quod Adam costam solam dedit ad Eua fabricationem, genitores dant alimenti superuacaneum ad hominis conceptionem. At Christus totum suum corpus dat singulis, quibuscum coniungitur, vt aiunt sanctorum Andreas ad Ægeam proconsulem, Gregorius Nyssenus, Cæsarius, Ephrem Chrysostomus, & alij multi, quos classe secunda adduximus. Rectè igitur Chrysostomus: *Adeamus*, inquit, *Christum singuli agrotantes magna cum fide: nam si qui simbriam vestimenti eius tetigerunt, rectè omnes conualuerunt, quanto magis corroborabimur, si totum in nobis habemus?* Vltima differentia est: Adamus semel costam dedit ad Eua constructionem: sicuti & parentes, vbi nos peperere conceptos, natosque lacte educarunt, nihil amplius è suo corpore dant nobis, per quod nobis coniungantur. At Christus totum suum corpus sæpius dat nobis ad nostram renouationem, renouationisque incrementum, quasi perpetuum lac, vt sanctus Basilius ad Cæsariam Patriciam scribens aiebat, & sanctus Chrysostomus homilia octuagesima tertia in Matthæum: *En namque re, ait, nos alimur, quam videntes Angeli tremunt, neque absque pauore propter fulgorem, qui inde resilit, aspiciere possunt, vt*

I s

nos in

nos in unam cum illo massam reducimur. Quis loquetur potentias Domini? Multae matres post partum nutricibus alijs infantibus dederunt alendas, quod ipsae facere nolunt: sed ipse proprio corpore nos alit, & sibi coniungit, atque conglutinat. Et sanctus Irenaeus: Quasi infantibus ille, qui erat panis perfectus patris, hac noxia semetipsum praestitit, quod erat secundum hominem eius aduentus, ut quasi a mamilla carnis eius enutriti, & per talem lactationem assueti manducare & bibere verbum Dei, & eum, qui est immortalitas panis, qui est spiritus patris, in nobis ipsis eum (non igitur partem, vel figuram) continere possimus. Hinc Severianus Gabalonensis Episcopus, qui fuit aetate sancti Chrysostomi: Quod, inquit, & comedimus, & est impassibile, & immortale, & in corruptione, plenum, & implens nos benedictione, & immortalitate, atque incorruptione, tanquam semen quoddam futurae in nobis divinae gratiae, & virtutis resurrectionis. Sed & Leontius Eutholius: Demittens, ait, se ad nostras infirmitates, in proposita, scilicet, panem & vinum, immittit virtutem vitae, & transmutat ea, ad energiam suae carnis, ut habeamus illa in vivificam participationem, & tanquam semen vivificum inveniatur in nobis corpus vitae. Haec prisci doctoris contra haereticum quendam proferit Franciscus Turrianus.

Septima similitudo est, ut per Eucharistiam Christi corpori cohaereamus, veluti membra inter se & cum corpore toto coherent. Non enim solummodo Ecclesia est unum corpus cum Christo per baptismum spiritumque, sed multo magis ac longè efficacius, ac verius per Eucharistiam, ut vidimus. Hac similitudine utitur in epistola ad Romanos, Corinthios, Ephesios, & Colossenses sanctus Paulus potissimum respiciens Eucharistiae participationem: & est sanè elegantissima ad designandam non modo cohesionem inter nos mutuam per unum Christi corpus, sed ad diversas cuiuslibet functiones, virtutis merita praemiaque. Audi quid de tota hac re sanctus Gregorius Nyssenus scripserit in sermone catechetico: Omne, inquit, corpus ex nutrimento consistit, atque eo firmatur: quod quidem nutrimentum ex cibo ac potu constat: cibus autem est panis, & potus aqua vino mixta: porro Dei verbum ita natura unitum est, & sic corpus nostrum assumpsit, ut naturae eius non aliam constitutionem adhiberet, quam ut usitatis illud rebus aleret, ac sustentaret, nempe cibo ac potu: cibus vero erat panis, quemadmodum & noster, ut iam dictum est: sicut autem qui panem videt,

quodam

quodammodo corpus videt humanum, quoniam panis in corpore corpus efficitur: ita divinum illud corpus nutrimentum ex pane accipiens, idem, ut diximus, quodammodo erat cum illo cibo in naturam eiusdem corporis mutato: quod enim carnis cuiusque proprium est, ita etiam illi convenisse consitemur, nam & corpus illud pane sustentabatur: corpus autem, propterea quod Deus verbum in illo habitavit, divinam obtinuit dignitatem: quamobrem nunc etiam rectè verbo Dei sanctificatum panem in corpus verbi Dei creavimus immutari (audiant haec haeretici) itaque qua causa panis in eius corpus mutatus in divinam potentiam transiit, eadem causa nunc idem etiam fit, ut enim illic ipsum verbum Dei sanctum effecit illud corpus, cuius firmamentum ex pane constabat, & ipsum etiam quodammodo panis erat: sic etiam hic panis, ut Apostolus ait, per verbum Dei & orationem sanctificatur, non quia comeditur, eò progrediens, ut per verbum in corpus euadat, sed statim per verbum ut dictum est, in corpus mutatur à verbo: Hoc est corpus meum. Caterum cum omnis caro etiam per humidum nutriatur, nec enim sine humidi conjunctione, quod in nobis humidum est, in vita potest permanere, quemadmodum per solidum firmumque, cibum corporis soliditatem confirmamus, sic etiam humidum natura simili augemus, quae cum in nobis est, à facultate mutante sanguis efficitur, praesertim si per vinum eam accipiat vim, ut in calidum convertatur: quare cum divina illa caro partem etiam hanc ad se sustentandam acciperet: Deus autem, qui se nobis patefecit, ob eam causam sibi mortalem naturam univit, ut eam unione suam divinam redderet: idcirco cunctis credentibus gratia dispensatione seipsum impertit per carnem, quae ex vino ac pane constituitur, fideliumque corporibus coniungitur (audiant haeretice?) ut homo ea conjunctione cum immortalis immortalitatis particeps fiat: haec autem tribuit virtute benedictionis mutans naturam rerum, quae videntur. Hucusque S. Nyssenus. Audi nunc Magnerem, qui vivebat ante annos mille ducentes, & eius scripta sunt in bibliotheca Veneta: Quod verò, ait ille, non sit hoc inauditum & horrendum, considerare licet puerum infantem, quomodo nisi manducet carnem, & sanguinem matris, non vivit: natura enim sanguinis est secundum veritatem lac. Ut autem clariùs dicam, naturale aliquid narrabo, ne hoc fabulam putes. Ex terra nati sumus secundum corpus, & quodammodo carne eius, & sanguine alimur, id est, frumento & vino. Audi nunc attentè. In principio creavit filius Dei terram, ex terra hominem formavit, ex homine carnem sumpsit ipse. Si igitur de corpore predicatur terra ratione originis antiquae, erat autem terra ratione creationis propria

Christi

Christi creatura & ex hac panis & vinum exstiterunt, ex ipsa rursus corpus hominis, hoc autem corpus Christus induit, merito cum accepisset panem & vinum, dixit, Hoc est corpus meum. & mox. Non enim figura est (hoc attendant impij) corporis, aut sanguinis, ut quidam stupida mente negati sunt, sed potius verè corpus & sanguis Christi. Rursus. Quandoquidem verò corpus à terra terra existit, ex terra autè panis, item & vinum, quomodo non est alius ausus dicere. Caro mea verè est cibus, Sanguis meus verè est potus: nempe quia nullus est creator terra, nisi hic: nullus est creatura, nisi filij Dei: idcirco dixit, Hoc est corpus meum, mea enim, & non alterius est creatura terra: omnes enim post terram geniti sunt, corpus à me accipientes, ego verò ante terram, à nullo hanc accipiens, ex hac corpus, id est, ex mea creatura accipi, sumens carnem, ex meo igitur meum vobis propono charisma, ex terra vobis panis ad alendum existit, terra verò mea creatura est, ex terra similiter existit corpus, & hac mea massa: ex unione igitur, qua unitus sum sanctus cum terreno, do panem, & vinum, iubens esse corpus meum & sanguinem. Etenim si Abraham, aut alius quispiam ex iustis ac sanctis dixisset, Caro mea est cibus, & sanguis meus potus, valde mentiri ausus esset, aut si dixisset, Hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus: non enim hoc ipseus, sed alterius esset substantia, neque manducata vitam manducantibus praberent: si quidem quod non habet verbum vivens unitum cum corpore, quod fuit terrenum, ad aeternam vitam edentes non adduceret. Christus ergo proprium corpus & sanguinem dedit credentibus immisso eis vitali pharmaco divinitatis. Et iterum: Cum igitur eam, quæ caro est, vocat panem, & eum, qui sanguis, vocat vinum, docuit nos convenienter rationi, ex terra esse corpus, similiter & panem, & unius generis substantiam in corpore, & pane. Ceterum panis communis ex terræ cultura elaboratus, et si caro quadam terra est, tamen vitam aeternam præbere non promittit, sed brevis solatium vescentibus tribuit, citò eo extincto sine divino spiritu panis verò in beata Christi terra virtute divinitatis unitæ confectus, solo gustu immortalitatem homini affert: mysticus enim panis, cum benedictionem patris habeat inseparabilem, illam dico, quæ in corpore & sanguine eius facta est, unit comedentem corpus Christi, eumque membra Christi efficit. Ut enim charta vini, quam per litteras magistri accepit, discipulo tradit, & per eam cum magistro illum unit, sic corpus, quod ille panis mysticus est, & sanguis, qui illud vinum, immortalitatem intemeratæ divinitatis participanti tribuunt ex semetipsis, & per eam ad mansionem incorruptibilem creatoris reducunt. Caro enim Salvatoris manducata non corrumpitur.

pitur.

pitur, nec sanguis hic potatus consumitur, quin potius, qui edit, ad incrementum virtutum divinarum venit: quod verò editur, consumi non potest, quoniam natura inconsumptibili quadam ratione cognatum, & inseparabiliter est coniunctum. Hæc Magnes, quem Turrianus refert, & eius nos aliqua fragmenta habemus in bibliotheca Achillis Statij, quæ secuti sumus. Audi nunc post hos Augustinum sanctum fusiùs explicantem corporis huius similitudinem: sic igitur sermone 27. in Ioannem: signum, quia manducavit, ac bibit, hoc est, si manet, & manetur, si habitat, & inhabitabitur, si hæret, & non deseritur. Hoc ergo nos docuit, & admonuit mysticis verbis, ut simus in eius corpore sub ipso capite in membris eius, edentes carnem eius, non relinquentes unitatem eius, quæ unitas vera Dei dilectione servatur, ut corpus suum corpori suo, id est, nobis uniat: & sermone de sacramentis fidelium, feria secunda Paschæ: Quia passus est pro nobis, commendavit nobis in isto sacramento corpus, & sanguinem suum, quod etiam fecit nos ipsos. Nam & nos corpus ipsius facti sumus, & misericordiam ipsius, quod accipimus, nos sumus: quia igitur corpus Christi sumus, qui corpus Christi accipimus, non solum capiti per dilectionem, sed etiam cum membris nostris inuice uniti debemus, reperit eadem sermo. 26. in Ioan. & 3. in psal. 130. 142. & serm. de sacramento: quæ recitat D. Algerus libr. primo, cap. III. de sacramento. Hinc Paschasius Abbas Corbeiensis ante annos fere octingentos, libro de corpore & sanguine Domini, capite septimo. Generalis Christi Ecclesia, corpus eius est, ubi Christus caput, & omnes electi membra dicuntur, ex quibus unum colligitur corpus quotidie in virum perfectum, & mensuram plenitudinis Christi, corpus autem Christi sponsa videlicet Dei Ecclesia iure dicitur, iuxta illud quod Apostolus ait, Et erunt duo in carne una: hoc inquit sacramentum magnum est in Christo, & in Ecclesia, quod si Christus & Ecclesia in carne una sunt, utique unum corpus, ubi sponsus caput, singuli autem electi alter alterius membra: ex quibus videlicet quisquis tollit membrum Christi, & facit membrum meretricis, aut certè per quodlibet grave delictum membrum diaboli, hic profectò iam non est in corpore Christi, quia factus est alterius membrum, idcirco ei iure non licet edere de hoc mystico corpore Christi, quod sanè corpus ut vera caro Christi sit pro mundi vita, quotidie per Spiritum sanctum consecratur, ex qua non habent potestatem edere, qui ex aduerso sunt: vescuntur autem ea condignè, qui sunt in corpore eius, ut solum corpus Christi, dum esset in via, ipsius carne reficiatur, & discat nihil aliud esurire,

quædam

quam Christum, nihil scire, nisi Christum, nihil aliud sapere nisi Christum, non aliunde vivere, non aliud esse, quam corpus Christi. Ceterum illud corpus, quod natum est de Maria Virgine, in quod illud transfertur, quod pependit in cruce, sepultum in sepulchro, resurrexit à mortuis, penetravit calos, & nunc Pontifex factus in eternum, quotidie interpellat pro nobis. Ad quem, si recte communicamus, mentem dirigimus, ut ex ipso, & ab ipso nos corpus eius carnem ipsius, illo manente integro, sumamus: quæ nimirum caro ipsa est, & fructus ipsius carnis, ut idem semper maneat, & universos, qui sunt in corpore, pascat. & D. Algerus lib. 1. cap. 3. Ad ultimum etiam ne aliquid in ipso nobis alienum videatur, aut arduum, ita verè & perfectè communicavit nobis seipsum, ut visibiliter etiam corporis & sanguinis sui mirifico sacramento Ecclesiam sibi uniens, & corporans tanta gratia insigniret, ut ipse caput eius, & ipsa esset corpus suum non nomine tenens tantum, sed in veritate sui corporis verè sibi concorporatum. Hæc ille. Igitur hæc similitudo toties à sancto Paulo repetita depromitur ab ipsa veritate verè concorporationis nostri corporis cum vero corpore Christi, sed ad hoc affertur, ut quemadmodum membra quamvis sint inter se concorporata, & eiusdem re vera corporis, tamen non eundem, sanctus inquit, actum habent, sic quamvis re vera nos concorporati simus, tamen alia prorsus Christo dignitas, meritum functioque, alia cuiusvis nostrum: quid enim dicat aliquis commune habet oculus cum pede: sic Christi corpori sunt dotes gloriosæ, & cetera, quæ superant intelligentiam nostram, omnium divinissima, quæ nostro corpori, quamvis cum Christi corpore conglutinetur, non adsunt nisi respectu adiuncti. Secunda est differentia, quod quamdiu sunt in nobis illæ species sensibiles Eucharistiæ, tamdiu per Christi carnem simul adheremus, mox autem per spiritum, membra verò corporis unius, nisi abscindantur, semper inter se cohærent.

VIII.

Ephes. 2.

1. Petr. 2.

Octava similitudo huic maximè affinis est, ut per Christi corpus simus inter nos cõiuncti, & cum Christi corpore ut lapides unius templi, ac domus. Hac usus est similitudine S. Paulus, cum dixit: *Non estis hospites & advena, sed estis civis sanctorum, & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Iesu.* Vnus est eadem sanctus Petrus, cum scripsit, *Ad quem accedentes, lapidem vivum, ab hominibus quidè reprobatum, à Deo autem electum, & honorificatum, & ipsi tanquam lapides*

vivi superædificamini domus spiritualis, sacerdotum sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum. Propter quod continet scriptura, *Ecce pono in Sion lapidem summum angularem probatum, electum, pretiosum.* Hæc Apostolorum princeps. Huc spectant tot ac tantæ prædictiones in scripturis de Sion, de Hierusalem Dei civitate, ac templo, ut inter alios latè describit in Apocalypsi sanctus Ioannes. Denique, ut suprâ vidimus, ipsa Sibylla cecinit de templo, & æde carnea. Hinc post alios Beda in illud sancti Petri à nobis allatum scripsit: *Christus lapis est, qui in carne veniens adificationi sanctæ Ecclesiæ sese inserere dignatus est.* Ob id in sacratissima Missa ex inilituto antiquo dicimus, *Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum.* Quod & Origenes notavit hom. 5. in diversa Evangelij loca, sic inquit: *Quando sanctum cibum, illudque incorruptum accipis epulum, quando vitæ pane & poculo fruere, manducas & bibis corpus & sanguinem Domini, tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur: & tu ergo humilians te ipsum imitare hunc Centurionem, & dicito, Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, ubi enim indignè ingreditur, ibi ad iudicium ingreditur accipienti.* Hæc ille de tecto, in quo Christus est angularis lapis, & nobiscum veluti cum lapidibus unius ædificij cohæret. Ex his omnibus similitudinibus constat in Eucharistia verum Christi corpus esse, cui nos adiungamur, & per illud inter nos cõglutinemur in vnam substantiam. In primis namque allate sunt hæc similitudines, ut exprimat per Eucharistiã produci inter nos omnium arctissimam coniunctionem, & ideo desumptæ sunt à maximis omnium coniunctionibus. Deinde omnes sunt huiusmodi, in quibus unius rei substantia coniungitur, cum substantia alterius. Postremo ex ipsa met divina scriptura, & Catholicis quibusque interpretibus liquet ad hoc illas allatas, ut designetur coniunctio substantialis inter nos & ipsum Christum.

Decima tertia Classis Testimoniorum, Miracula maxime clara, & divina.

CAP. VII.

Supremus locus datur miraculis, veluti testimoniis ipsiusmet Dei, quæ cum sint innumera, & cuiusvis generis pertinentia ad totius mundi restorationem, ut è

Miracula Clara.

signis secundæ coniunctionis apparebit, hic ea tantummodo referemus, quibus est palàm factū diuinitus in Eucharistia verum Christi corpus esse, & oculi humani viderunt, & quod est omnium mirabilissimum, videre adhuc possunt panem cōuersum in ipsam Christi carnem: neque dici potest has esse præstigias: tum quia suprâ vidimus per Eucharistiam fugari præstigias: tum quia nunquam dantur hæc, quin ex aduerso dentur vera miracula: denique nunquam Deus finit edi miracula ad expressam falsitatis testificationem.

I. Sic itaque primum miraculum, quod sub tempora Arcadij & Honorij Imperatorum contigisse narrat Simeō Metaphrastes in vita magni illius Arsenij. Nam cū quidam senex eremita haud crederet in Eucharistia verum Christi corpus esse, idque audissent alij senes, conuenere in vnum, multisque conari sunt errantem in viam veritatis reducere: cū nihil profecissent, in templum venire post multas preces ad Deum, vt senem liberaret à falsa sententia. *Cūque sacra, inquit Simeon, perageretur mystagogia, diuinusque panis esset propositus, infans visus est eodem tempore tribus senibus is panis, qui in sacra mensa erit propositus. Deinde cū sacerdos, ad hoc vt panem in frusta diuideret, iam manum extendisset, visus est eis Angelus, qui supernè deuolauerat, & gladium in manu habebat, qui cū propositum infantem (id actum per similitudinem quandam, vt veritas adumbraretur) sacrificasset, deinde eius sanguinem fundebat in calicem, & quamdiu sacerdos panem in parua frusta frangebatur, tandiu quoque poterat videre Angelum secantem partes ex carne pueri. Cū autem accessisset is, qui errabat, senex, vt esset particeps sacrificij, carnis mundæ & cruenta apertè fuit particeps. Sic igitur respuit senex. Hæc Metaphrastes. Habetur idem apud Latinos in vitis Patrum parte secunda, libro de prouidentia & contemplatione.*

II. Secundum narrat Paschasius Abbas Corbeiensis, qui ante annos propè octingentos viuebat. Quidam presbyter Plegiis nomine, cū quotidie sacratissimam Missam celebraret ad corpus Nini Episcopi, maximo desiderio flagrare cœpit videndi Iesu in Eucharistia, non quòd hac de re dubitaret, sed vt celesti illa voluptate diuinitus perfunderetur, qua superi in primis in obratu diuinissimæ humanitatis Iesu toti penitus replentur, neque inuolucra panis: ac vini speciem tantummodo habentia modo villo afferrent

ipii

ipii impedimentum. Post multas preces eadem vir sanctus est exauditus, viditque, & amplexatus est post hostiæ consecrationem puerum Iesum in altari, ac post multam deosculationem dulcedinemque inde perceptam petiit vt Eucharistiam sibi sumere liceret, & in illa, quem videbat, & ad pectus stringebat, Iesum sub panis, ac vini speciebus, abcessit visio, & Eucharistiam percepit.

Tertium refert Guitmundus ex Lanfranco, qui narrat se puero in Italia contigisse, vt quidam presbyter missam celebrans veram carnem super altare, verumque in calice sanguinem reperiens sumere trepidaret: rem protinus Episcopo suo defert, quid agendum sibi sit exquirens. Episcopus, aduocatis ad consilium multis coepiscopis, de communi sententia illum & calicem cum carne & sanguine diligenter opeatum summa cum reuerentia in altaris medio conclusit, ac pro diuinissimis reliquiis perpetuò hæc reseruanda decreuit.

Quartum, quod omiseram, scribit in vita S. Gregorij Ioannes Diaconus, Nam cū sanctus populo inter publicas stationes Eucharistiam distribueret, vbi ad matronam quandam veniens de more diceret, *Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam tuam*, vidit eam subridentem, quocirca manum retrahens, & in altari deponens Eucharistiam, vocauit ad se mulierem, quid risisset interrogauit: quòd, ait illa, corpus Christi vocares, quem confeci ipsamet hisce manibus panem. Rē intellecta, vir sanctus precibus se cum populo dedit, ac non multo post particulam depositam respiciens, vidit specie panis deposita conspici carnem veram, populo obstupescente, mulieri & cunctis ostendit, quamobrem rediens illa ad mentem, suum scelus derelicta, veniam delicti postulauit, caroque illa ad eiusdem sancti preces in pristinā specie paulo post est reuerfa.

Quintum scribit Villaneus. Anno millesimo ducentesimo quinquagesimo octauo cū quidam presbyter sacratissimam Missam Parisiis celebraret in sacello quodam Aulæ Regiæ, populoque ostendendam diuinissimam Eucharistiam sustulisset in altum, pro specie panis, plurimi, qui aderant, conspexere formosissimum puerum: quocirca nonnulli rogarunt presbyterum, vt tandiu subsisteret manibus in altum porrectis, quoad Rex accederetur, certior autem tanti miraculi factus Rex Ludouicus, negauit se eò profecturum, quod non credentibus, hæc signa

Pars ij.

K

existe

III.

IIII.

V.

existerent, sibi verò persuasissimum, verè in Eucharistia Christi corpus esse. Hoc Villaneus, qui tempora illa videtur attigisse.

Lib. 6. c. 67.
VI.

Sextum continens multa est huiusmodi. Nam sapè ex Eucharistia sanguis copiosus emanavit, ita vt arti damonis id non possit adscribi. Refert simile euentum Vincencius in speculo historiarum lib. 30. cap. 24. Alexander Halensis in quarta part. quæst. vñdecima, mem. 2. artic. 4. §. 3. Illustrissimum est illud, cuius occasione instituta est celebritas festa sanctissimi corporis Christi, de quo Panuinus in vita Urbani Quarti. Nos autem post illos duo dumtaxat exempla huius sæculi scribemus. Ac primum sit, quod accidit anno millesimo quingentesimo decimo, octauo Id. Februarij circiter horam noctis secundam, Paulus Form, in Marchiæ Brandeburgensis villa Knobloch, è templo surripuit pixidem argenteam inauratam, qua seruabatur Eucharistia, vendidit hostiam Iudæo, hic multis ictibus pugione confodit, integram videns, iratus in tres partes conscidit, inquit, Si tu Christianorum Deus es, temetipsum manifesta. Ibi ex hostia sanguis effluxit per oras eius. re territus Iudæus, cum particulas panno duas inuoluisset, eas misit ad suæ factionis homines, tertiam rursus pugione aggressus est, at rursus guttulæ sanguinis emanarunt. Timens ne proderetur scelus, absumere illam voluit, cum nequireret, in flumen proiecit, enatantem misit in flammam, ex his intactam commiscuit azymo, furnoque impoluit, qui cum foret alioquin obscurus resplenduit, & azymi massa, cui tertia particula commixta erat, insiluit in faciem Iudæi, qua re cognita Paulus forcipibus discerptus, & in cineres redactus, Iudæorum multi flammis traditi, ex quibus duo baptizati sunt, & iis caput amputatum. Hæc Surius, Pontanus historia rerum memorabilium, & Genebrardus. Aliud simile accidit anno millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto in Polonia, Iudæus quidam Bisheim, siue Benedictus nomine in Sachazeto Poloniæ oppido, quod tribus milliariis ab arce Louitz distat, Eucharistiam sacratissimam ab ancilla sua Dorothea Lazezla Christiana datis nummis emit, eam namque illa ore susceptam seruauit. Delatam scelestus in synagogam multis ictibus transfixit, ibi copiosus cruor emanauit, exceptum Iudæi cochleari in calicem transfundunt. Res detecta, omnes conscij flammis exusti. Hæc iidem scriptores, Genebrardus.

nebrardus, Surius, ac Pontanus libro 5.

Septimum sit exemplum memorabile, ac perpetuum ad impios omnes conuincendos, Anno millesimo ducentesimo trigesimo nono, cum maximè Mahometanorum copiz procederens in regno Valentia aduersus exiguas nostrorum; & res ad extremum redacta esset, sex è nostris duces ad Deum confugere, & Eucharistia percipiendæ consilium ceperunt, & quando non aderant tot presbyteri, quibus cuncti milites sua confiteri peccata possent, ipsi sex id agere constituerunt: verum dum presbyter iam celebrasset Missam, protinus ad arma conclamarum, neque sumendæ Eucharistia tempus superfuit. Quocirca Deo freti duces aduersus inimicos processere, presbyter inops consilij particulas sacratissimas linteolis, quæ Corporalia vocamus, inuolutas, sub lapide occultauit. Victis mirabiliter inimicis, presbyter, vt prædictos duces sanctissimo Christi corpore communicaret, produxit illas particulas, sed linteolis explicatis vidit sanguineis guttis resperfas, & linteis affixas. Res diulgata cunctos admiratione repleuit. Et haud multò post rumor adest inimicos copiis relictis aduentare. Nostri, confirmatis præsentis miraculo animis, aduersus illos progressi petierunt, vt ex edito loco, quasi vexillum, in hostes lintea producerentur: quo facto, in fugam conuersi inimici. Cum nostri redeuntes non conuenirent, quo loco mappulæ cum sacratis particulis reponerentur, sortibus res commissa, quibus eductis, scheda Dorchoræ oppiditer est lecta: sed vt Dei voluntas esset restitior, consensere, vt pixidi inclusæ particulæ summa cum reuerentia supra mitem malam collocarentur, & quo illa libertati suæ relicta pergeret, & vbi consisteret, ibi locus esset tanto miraculo. Mira res: Dorchoram versus illa iter suscepit, & quamuis à multis alio pelliceretur propositione pabuli, nunquam tamen conquieuit, donec eò peruenit, & hospitale oppidi ingressa substitit in medio, ac genibus flexis est morata, ac ne quid posthac dorso exciperet minus nobile, protinus expirauit. Innumera mortalium multitudo ad tantum spectaculum confluit: & reseruata lintea cum particulis vsque ad hæc tempora incorruptis, ac sanguine resperfis, visuntur, & quotannis publicè ostenduntur: exstantq; publica monumenta, quibus tanta res est consignata. Quiuis potest accedere, & tanto spectaculo, vbi velit, dignus fieri. Meminit huius post alios Ludouicus

Granatensis in Introductione symboli parte secunda, & Lucius Marineus Siculus lib. 5 de rebus Hispaniæ cap. de sacris ædibus.

VIII.

Octauum miraculum permanens, atq; huic simile, contigit Florentiæ anno millesimo ducentesimo trigesimo, quod referunt Ioannes Villaneus, & S. Antoninus & adhuc exstat. Sacerdos quidam nomine Huguccio in æde sancti Ambrosij non totum sanguinem consecratum sumpsit in diuinissima Missa, ipsius aliquam partem dimisit. Dein vero cum calicem cepisset in manus, vidit reliquas guttulas in sanguinem conuersas in tres partes diuidi, & protinus in vnum coire, re obstupefactus, cepit in lacrymas erumpere. Multi accurrunt, in his Abbatissa, & moniales ædis illius post multa ampullam vitream dant, in qua sacerdos sanguinem transfudit. Die vero tertia sanguis ille apparuit in carnem conuersus, intra ampullam in aëra subleuus, ex omni parte ab omni re diuisus, ac sibi inuicem innixus. Ardingus Episcopus tum Florentinus rem voluit propius cognoscere ac certo deprehendere: & nulli non euentum tam mirabile perspectissimum fuit. Adhuc conseruatur in æde S. Ambrosij Florentiæ intra ampullam crystallinam caro illa (quamuis eius species sint obscuratæ) cunctis eo proficilcentibus visenda, narraturque plurima in eam rem miranda.

IX.

Nonum miraculum contigit Aufidæ in Piceno. Siquidem anno millesimo ducentesimo septuagesimo tertio quædam mulier cum sumpsisset ore Eucharistiã, non deglutiit, sed seruatam secum detulit, vt illa vteretur ad amorem mariti conciliandum sibi per beneficia. Quamobrem sic malis artibus edocta super prunas in regula repositam proiecit, quo facto (mirabile dictum) cepit Eucharistia aperitissime in carnem conuersa sanguinem latere emittere, ita vt prunas extinxerit: neque cohiberi potuit cruoris eruptio, donec canduerunt carbones, quamuis mulier nihil non egerit iniuciendo cinerem, puluerem, ceramque apponendo. Tum nouo euentu attonita, linteo regulam cum carne diuina & sanguine inuoluens, stabuli propinqui stercore infodit, latuit res annos septem, quamuis aliquot mirabilia euenerint, quæ vnde nam nascerentur, alios quidem latebat, mulierem non ita, facti ac sceleris sui conscientiam. Iis exactis, illa tandem aperuit rem gestam sacerdoti, qui cum se eo contulisset, reperit intactam carnem san-

guinem

guinemque recentem; linteamque illæsum. Miraculum patefactum, cunctisque diuulgatum, ex omnibus locis innumeros ad sui spectaculum commouit, & commouet adhuc post annos trecentum & sexdecim. Visitur enim caro, visitur sanguis vitreis ampullis inclusus ad tantæ rei memoriam sempiternam, neq; post tanta temporum spatia quidquam ex iis est corruptum, aut tabefactum. Potest eo quiuis accedere, & propriis oculis rem contemplari, vt maioribus fidem constantius adhibere possimus, & innumeras Deo de tot beneficiis gratias agere, & habere. His simile miraculum scribit gratæ suæ contigisse Arnoldus Lubecensis, id vero cunctis testatissimum fuisse scribit, in Thuringia, & diocesi Moguntina, vbi res contigit, addit tamen plurimis, ac publicè indictis precibus à Deo fuisse impetratum, vt caro & sanguis Christi reciperet species panis ac vini, Moguntiamque tantæ rei fuisse monumenta translata. Haud dissimilia refert Fulgositus libro memorabilius primo, capite sexto:

Lib. 4. hist.
Stano. cap. 14.

Respondetur obiectionibus hæreticorum, quæ ad septem capita rediguntur: horum quatuor hoc capite explicantur desumpta è sacris scriptis perpetam intellectis.

CAP. VIII.

Propositum signum, vt sæpe dicemus, vno dumtaxat modo contingit ferire, certis namque loci vnus illud limitibus est conclusum, sed ab illo aberrare, innumeris accidit modis. Quocirca fingi possunt innumera mendacia & argumenta aduersus vnã veritatem, veluti aberrantium sagittæ, illa tamen vna festinet. Non est igitur admodum nobis de hæreticorum commentis aduersus ea, quæ diximus, curandum, neque immensus nobis est labor sumendus ad ea refellenda, quando innumera confingi possunt. Nihilominus, vt vel curiosis satisfaciat, cuncta illorum deliria perstringentes in septem capita adducemus, & quam nihili sint ostendemus, illud tamen hic repetemus, vt omnium dilucidior sit explicatio, Christi corpus esse in Eucharistia per modum substantiæ, id est, vt quomodo substantia per se non sentitur, nõ diuiditur, eademque potest diuinæ omnipotentæ munere esse in pluribus

K 3

locis:

locis: sic Christi corpus ob hoc non sentitur, non dissecatur ipsum, pluribus sit in locis, nulloque coarctetur, & quamuis illud corpus suis accidentibus ornatum sit, à substantiæ tamen vi effectus eorum temporantur, ita ut illius modum teneant, ac sequatur, neque prodant effectus suos, per quos substantia sentitur, loco eo angustatur, diuiditurque, nisi quantum substantia velit. Hæc acutissime propter philosophos S. Thomas. Antiqui diuersis verbis idem nisi sunt explicasse: aiunt enim corpora beatorum maxime spiritualia, id est, spiritui diuino prorsus subiecta, illius plenissima: qui quidem spiritus intimè substantiam peruat, ac permeat voluntati nostræ coniunctus. Hinc sit, ut accidentia, quæ manant à substantia, temperentur à spiritu diuino moderante illa, uti nos velimus, atque ob id mirabilia multa nascantur, quæ nos de corporibus beatis, potissimum verò de Christi corpore prædicamus. Ut enim corpus videatur, sentiatur, diuidatur in partes, loco coarctetur, effectus sunt isti accidentium, quæ profluunt à substantia soli menti peruia: spiritus diuinus ista pro libito moderatur, ac regit, ubi corpora nostra peruasit, ut merito beatorum corpora dicantur spiritualia, id est, subiecta omnino spiritui diuino voluntati cælitum coniuncto, ita ut quantum ad substantiam sint corporalia, quantum ad qualitates sint spiritualia. Nam quis exempli gratia puer vnquam egressus ex utero claustra virginitatis non fregit? Spiritus sanctus hoc virgini Mariæ dedit. Quis conclusa vndique domo solido corpore solida penetravit? quis marmore cauato inclusus, ingenti lapide imposito & obsignato, foras prodit sine vlla fractione vel lapidis, vel signi? Hæc omnia ut videbimus, corpori Christi acciderunt. Sustinuit Spiritus sanctus in iis substantiis accidentia illa, ne foras sedarent, ita ut quamuis accidentia dimensionum impediant ne corpus admittat intra se aliud corpus, admitteret tamè. Sic & Christus ambulauit super aquas, coërcens absque vilo labore pondus suæ grauitatis, ne frangeret aquas, similiter ascendit in cælum, & aspectus sui copiam fecit solis discipulis, non fecit aliis aëra spectantibus, non quòd nullus illi foret aspectus, sed quòd is non esset aspectabilis, nisi quibus veller: sic etiam duobus discipulis ad mensam accumbentibus in Emaunte contigit: eodem modo in via, quæ Hierosolymis Gazam dicit, spiritus Domini, ut est

scriptum,

scriptum, rapuit Philippum, & amplius eum non vidit Eunuchus, & inuentus est in Azoto: quomodo ex oculis euauit statim? quomodo euolauit? quomodo inuentus est in Azoto? Stet itaque à spiritu diuino, ubi opus est, ita temperari accidentia substantiarum, ut illæ quidem per ea perficiantur intimè, nullos tamen accidentia producant effectus, aut si quos producant, eos dumtaxat producant, quos ipse spiritus, & quomodo præscripserit. His explicatis, cognoscimus, qui spiritus diuinus intimè ac penitus omnia permeans inhibeat in corpore Christi, quod inest in Eucharistia, horum accidentium effectus, ne foras se dent, nisi quantum ipse voluerit, sed modum substantiæ teneant, quæ per se nec sentitur, nec diuiditur, nec locatur. Nimirum Christi corpus maxime omnium spirituale, nam quantum ad substantiam solummodo corporale, in cæteris omnino spirituale. Atque hoc argumentum latius post sanctorum testimonia multa adducta, & in his Augustini, persequuntur Paschasius, & Algerus suis hæc de re libris. Nunc ad capita hæreticarum stoliditatum veniamus.

Ad primum caput pertinent innumera loca scripturæ diuinæ & sanctorum, quibus asseritur in Eucharistia esse aliquid spirituale, aut illam spiritualiter sumi per spiritum, per fidem, per animi puritatem, & alia huiusmodi. In primis enim Christus ipse de Eucharistia loquens aiebat: *Spiritus est, qui viuificat: caro non prodest quidquam, verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.* En, hæretici inquirunt, quæ locutus est Christus de Eucharistia, non in eam partem sunt accipienda, quasi de vera carne sit locutus: caro namque non prodest quidquam: sed de spiritu. Verba, ait, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. Hæc isti, sed nihil colligunt. Non enim Christus dixit, se de carne vera non agere: sed, caro non prodest quidquam: quod & nos fatemur. Nam si in Eucharistia caro sola esset, aut Christus de sola carne verba fecisset, aut de illa magis, quam de spiritu, verum dicerent isti: sed & Christus, & nos cum Christo fatemur, in Eucharistia non esse solam carnem: alioquin nihil prodest. Amplius totum id, quod est, aut agitur in Eucharistia, non ad carnem dumtaxat, aut præcipue refertur, sed ad spiritum in primis, ut illi scilicet nos ex

K 4

omni

omni parte subijciamur, sicuti Christus & Christi corpus est subiectum, corporaleq; quo ad substantiam, spirituale quo ad qualitates. Idcirco, quod obijcitur, caro non prodest quicquam, id profecto verum, si carne sola corporis nostri, caro sola corporis Christi sumeretur: sed nos volumus spiritu nostro in primis spiritum Christi percipi, deinde carnem carne, alioquin nihil illa prodesset. Sic respondet Tertullianus libro de resurrectione, Origenes homil. 7. in Leuit. 16. & 7. in Numeros, sanctorum Cyprianus de coena Domini, Cyrillus cathech. 16. Athanasius in illa verba Euangelij: Qui dixerit, Chrysostomus homil. 46. in Ioanem, Gaudentius in concilio Ephesino, August. tract. 27. in Ioan. lib. 10. de ciuitate Dei, cap. 24. Cyrillus anachematisimo secundo: atque hoc est, quod sibi S. Augustinus voluit iis verbis: *Respondit Iesus, hoc est opus Dei, ut credatis in eum: hoc est ergo manducare cibum, qui non perit, sed qui permanet in vitam eternam. Ut quid paratis ventrem, & dentem? crede, & manducaſti: attendebant promissa per Moysen, attendebant promissa per Christum: ille plenum ventrem promittebat in terra, sed cibo, qui perit: iste promittebat cibum, qui non perit, sed qui permanet in vitam eternam.* Hæc sanctus indicans in primis exigi non dentem, sed fidem, vt Eucharistiam manducemus, fructumq; inde speratū colligamus. Hinc alibi idem: *Nec hæretici, neque indigni dicendi sunt manducare corpus Christi, quoniam nec in membris computandi sunt Christi.* Et alibi: *Tunc erit vita vnicuique corpus Christi & sanguis: si quod in sacramento visibiliter sumitur, in ipsa veritate spiritualiter manducetur, spiritualiter bibatur.* Et Cyprianus: *Non dentes, ait, ad mordendum acimus, sed fide sincera panem sanctum frangimus, ac partimur.* Hæc sancti, respicientes finem fructumq; tanti sacramenti, quem finem fructumq; sacramenti nisi assequamur, perinde est, ac si Eucharistiam nullo modo percepissemus, quin melius fuisset si non sumpsissemus: nam qui manducat, ac bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, ait sanctus Paulus: alioquin certissimum, sumi Eucharistiā vel ab indignissimis, vt post sanctum Paulum tradunt Origenes sanctique Cyprianus, Arnob. Hilari. Basil. Ambr. Hieron. August. Chrysost. Cyrillus, Alexand. & alij plurimi.

Ad summam, quoties vlli Catholici scriptores aiunt corpus Christi spiritualiter sumi, aut quæ de illo dicuntur spiritualiter accipiēda, sic intelligemus, quādo ijdem ceteriq;

volunt

volunt omnino in Eucharistia verum Christi corpus esse, vel quod primo loco in Eucharistia re vera est verū Christi corpus, illudq; habet spirituales maximè qualitates, quibus sit, vt loco non astringatur, non diuidatur, neque sensibus sit subiectum, & quo ad hæc spiritualiter sit in Eucharistia Christi corpus, corporaliter tamen ac re ipsa quo ad substantiam: cæterosq; accidentium effectus, sit in eadem Eucharistia, vt ijdem scribunt. Vel secundo, quod Eucharistia sumptio in primis ac potissimum refertur ad spiritū, spiritualemq; conuersionem, sine qua caro nihil prodest. Vel tertio, quod qui non potest ore Eucharistiam sumere, idem propè est, ac si spiritu sumat, animi desiderio, ac dispositione, verò illud illi conuenit: *Crede, & manducaſti*, ne te cruciet hæc, non enim cibus est hic dentis, ac ventris, vt manna, sed spiritus in primis, ac pietatis, fideiq; ardentis. Hinc cum Christus dicat: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis*: manducasse ille dicitur, qui cum re ipsa non potuerit, animi tamen dispositione manducauit. Quamuis sanctorum Hilarius, Cyrillus, Chrysostomus, ac Basilus afferant prætereà, eum qui re ipsa non manducat, non habere in seipso vitam per Christum, sed in iis, qui sumpsere Eucharistiam. Ob id sanctus Cyrillus aiebat ignem fœno iniectum ex vna parte flammam in totum spargere, & Chrysostomus paruo fermento totam massam peruadi.

Secundum caput argumentationum ab hæreticis confictarum est, quod sepe Catholici Doctores aiunt, Eucharistiam esse figuram corporis Christi; signum, similitudinem, rem repræsentantem Christi corpus, & alia huiusmodi, vt illud à Græcis vsurpatum esse, *ἀνάλωμα*, addunt ad hæc, Eucharistiam sæpius vocari panem in diuinis scripturis, non itaque est Christi corpus. Sed respondetur ab ijdem Doctoribus, & sanctis Catholicis, quod res conspicua in Eucharistia, siue species illæ sensibiles, sunt figura, signa, similitudines, ac sacramenta corporis Christi, quod sub aspectum, & sensum nullo modo cadit: sed verum ibi corpus, cuius sunt signa, similitudines, figuræ, sacramenta, res illæ sensibiles, quibus occultatur quodammodo verum Christi corpus.

Similiter quæ sensibus in Eucharistia subijciuntur, sunt signa, ac similitudines effectuum sacramenti. Sicut enim pane & vino solent homines ali, sic Christiani carne Chri-

K 5

iti, per

Iti, per quā diuino spiritu replentur: ac veluti panis ē multis granis, vinū ē multis acinis in vnū confluentibus cōflatur, sic nos cū multi simus, in vnū conuenimus per hoc Christi corpus, cui cōglutinamur. Ob has igitur duas causas Eucharistia dicitur figura & signū corporis Christi: tū quia Christi corpus accidētibus iis visibilib⁹ signatur, cū sit inuisibile nobis: tum quia signantur effectus, qui producuntur à corpore illo. Sic Christus dicitur splendor paternæ gloriæ, figura substantiæ eius: nunquid igitur Christus non verus, sed adumbratus? Similiter Apostolus vocat passionē, resurrectionem, ascensionem, magnum pietatis sacramentum: non igitur illa vera? & de Christo nōne dicit Apostolus idem: *Habitu inuentus vt homo, & in similitudinem hominum factus*? Non itaque verus homo Christus.

Quod verò Eucharistia vocatur panis: respondemus primo loco, ob id vocari panem: quia fuit antea panis, sic Genes. 3. Eua dicitur os Adam: Exodi 7. virgæ conuersæ in dracones, adhuc virgæ vocantur: sic etiam Matth. 11. scribuntur cæci videre, claudi ambulare, & vigesimo primo meretrices ac publicani præcedere in regno cælorum.

Secundo vocatur panis, quia solent diuini libri sic res nominare, vt extrinsecus apparēt, & qualis est earum species, & imago. Hinc æneum serpentem vocant simpliciter serpentem: Angelos, qui apparebant in forma humana, viros, boues æneos, malogranata, Cherubin, & similia templi ornamenta iis nominibus designant, quibus ipsæ res notantur, qualis nullo modo sit eadem substantia, vel etiā prorsus eadem figura. Ob id Eucharistia vocatur panis, quia talis est species illius.

Tertio vocatur panis, propter effectus quodammodo similes, ac sibi respōdentes. Nam veluti panis maximè nutrit corpus sic longè excellentius nos nutrit Eucharistia: & multo diuiniora nobis refert, ac præstat, quàm panis. Ob has igitur causas omnes simul iunctas vocatur læpius Eucharistia panis vocabulo.

Tertium caput obiectionum est, quæ colliguntur è multis tam diuinæ scripturæ, quàm sanctorum Patrum, quibus asseritur, Christum non veritari aut amplius esse in terris, sed in cælo esse, neque inde in terras delabi, in symbolo namque Apostolico est: *Sedet ad dexteram patris*. Et ipse de seipso dixit: *Pauperes semper habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis*. Sed ad hæc respondent sancti

Doctores,

Doctores, Christum non futurum nobiscum quo ad duo, primum quidem, quo ad consuetudinem apertam, & familia em: secundum verò, quo ad corporis perpensiones. His duobus modis non est in terris, non habemus eum, sed futurus est nobiscum vsque ad consummationem sæculi modo quodam diuino, non solito, ac naturali, vel vt est in sacramento, vel vt sæpe hominibus piis, aliisve etiam certas ob causas solet apparere. Quocirca verum est, à Christo relictum mundum, non eum nos semper habituros: neque tamen falsum, futurum nobiscum vsque ad consummationem sæculi. Hinc Tertullianus, *Vocabitur, inquit, nomen eius Emanuel, quod interpretatum est, nobiscum Deus*, sic Christus ipse dixit. *Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi*: est ergo nobiscum Deus, immo multo magis in nobis est, & Origenes contra Celsum, *Deus, ait, pro sua bonitate non loco, sed providentia descendit ad homines, & Dei filius non modo tunc, cum in humanis ageret, sed continenter cum discipulis manet, illud sedulo exsequendo, quod dixerat: Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi*. Atqui si vitis nequit fructum producere, nisi in vinea manserit, hoc est in Christo Dei, qui vt nobiscum in terris quantum ad locum diuersatur, & his præsto vbique fit, qui sibi adhæserint, alioquin vel nescientibus vbique terrarum adest: & S. August. *Quid enim, inquit, non semper, & semper? si bonus es, si ad Christum corpus pertinet (quod significat Petrus) habes Christum & in presenti, & in futuro, in presenti per fidem, in presenti per signū Christi, in presenti per baptismatis sacramentum, in presenti per altaris cibum, & potum*. His verbis Augustinus ascendit gradatim ad coniunctiones Christi arctiores nobiscum: & S. Chrysostomus, *Helias, ait, melotem discipulo reliquit, filius autem Dei ascendens nobis suam carnem dimisit, sed Helias quidem exutus, Christus autem & eam nobis reliquit, & ipsam habens ascendit*. Quamobrem dicta illa Augustini, quæ pluribus in locis scripta reliquit, Christum absentia corporali abesse à mundo, non esse nobis cum secundum id, quod de Virgine nasci dignatus est, corpus eius in vno esse oportere, discessisse è mundo, nos reliquisse absentia corporali: hominem à nobis discessisse non Deum, illius corpus in cælo nunc esse, inde loqui in terra, similiter alia Cyrilli, non potuisse Christum cum Apostolis carne conuersari, qui in cælos ascenderit, eum nunc carne abesse, nec discipulos potuisse carnis præsentia seruari,

sed

Lib. I.

Tract. 50. in Ioan.

Hom. 2. ad pop. Antioch.

sed diuinitatis ratione, qua ubique sit, oportere fideles credere Christum à nobis nunc corpore ab esse, & illa Vigili, à Christo naturam humanam suam à mundo ablatam, secundum humanitatem eum recessisse, forma serui, quam in caelum abstulit à nobis abesse, intelligenda sunt necessario Christum abesse à nobis modo illo consueto, quo cuncta aliis adesse dicere solemus, quo adest beatis, & adfuit discipulis suis, & sine quo res non adesse, sed abesse affirmamus, & quamuis extraordinaria quadam ratione dici possit ac debeat esse nobiscum, tamen si & consuetudinem loquendi spectemus, & hos inuicem modos comparemus, nemo non dicet à nobis abesse Christum, illa namque abesse dicimus, quorum cum possit esse, nullus tamen est nobis aspectus; neque est aliquid eorum, quod sensibus obiciatur. S. Augustinus hac in re elegantissime ludit cum dicit: *Eia fratres ubi Dominus voluit agnosci? in fractione panis, securi sumus, panem frangimus, & Dominum agnoscamus, noluit agnosci nisi ubi propter nos, qui non eum visuri eramus in carne, & tamen manducaturi eius carnem, quisquis ergo fidelis es, quisquis non inaniter Christianus vocaris, quisquis verbum Dei cum timore & spe audis, consolatur te fractio panis: absentia Domini non est absens, habeto fidem, & tecum est, quem non vides.* Hæc S. Augustinus; qui dicit, absentiam Christi non absentem: licuisset eodem modo dicere præsentiam non præsentem, corpus non corpus, carnem non carnem, locum non locum, atque alia huiusmodi infinita. Est igitur semper nobiscum Christus, vsque ad consummationem sæculi, Emanuel est, & nihilominus quodammodo non est nobiscum: utrumque verum quo ad idem corpus, quod, ut videbimus, potest esse per omnipotentiam diuinam pluribus in locis, sed adest tamen diuerso modo, ille autem quo adest in Eucharistia, est huiusmodi, ut absit à nobis quo ad duo maxima, & præcipua, quibus adesse corpora humana nobis dicuntur, quæ perpendens S. Augustinus videtur contraria sibi aliquando dixisse, sic enim alicubi, *Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem susuri sunt, qui me crucifigent.* contra idem. *Hoc accipite in pane, quod pependit in cruce, hoc accipite in calice, quod fustum est de Christi latere,* quid contrarium magis hoc, & non hoc, ipsum, & non ipsum, sed hoc quantum ad substantiam, non hoc quantum ad qualitates.

Serm. 146.

III.

Quantum caput argumentorum est, quibus asserunt im-

piti

pi, esse inhumanum & impium, Christi corpus dentibus nostris atteri, similiter tineis, & vermibus, & in Eucharistiæ speciebus contingere potest, exedi, & corrumpi, aut etiam digeri à ventre, & quod nefas est dicere, abire in secessum aliquid ex Eucharistia. Sed ad hæc omnia facillimè sancti Patres respondent. Nam quod inhumanum videatur humanas carnes comedere, hoc & ipsæ gentes Christianis obiciebant dicentes ab iis Thyesteas cœnas agitari, ut refert Eusebius in litteris, quas ad Ecclesiam dederunt Martyres Lugdunenses, idem constat ex Apologia S. Iustini, & Tertullianus repellit hoc crimen falso Christianis impositum iam inde ab imperio Tiberij, ut ipse scribit. Idem liquet ex Apologia Theophili Antiocheni, Athenagoræ, Minutij Felicis, qui refert à gentibus iactari solitum aduersus Christianos, quod infantem ferre coniectum in frustra conscinderent, ac comederent, & hoc sibi voluit Plinius, cum scribit ad Traianum, Christianos conuenire ad capiendum cibum innoxium, & communem, ut scilicet Imperator cognosceret falso Christianis impositum, carnes ab ipsis humanas edi. Dicimus itaque vnà cum Sanctis, Christi corpus esse omninò incorruptibile, & indiuisibile, locoque non adstringi, cum sit quo ad officia accidentium, quibus illud perfectissimè ornatur, maximè omnium spirituale, quamuis substantiæ omninò corporalis: sed sicuti verè asserimus, aliquem dictis proscindi, dilaniari, lancinari, cum fama, qua ornatur ille, diminui solet, ac sicuti etiam verè asserimus hominè dilacerari, in frustra discerpi, cum tamen animo, qua parte maximè est homo, id non contingat, tantum qua parte corpore circumdatur, sic Christi corpus, quatenus est sub panis ac vini integumentis, dicitur atteri, comedi, moribus peri, dentibus configi, integrum tamè est illud semper sub quocunque fragmento vel paruulo, ut ostendemus: desinit porrò esse in iis speciebus panis ac vini, quoties illæ quocunque modo corrumpuntur, siue per digestionem, siue per resolutionem in cinerem siue per quamlibet consumptionem. Nil igitur indigni patitur illud sacratissimum corpus, sicuti neque radius Solis, quacunque se infuderit, sic respondet Origen. cap. 15. in Matth. & S. Dionysius Alexandrin. ut supra ostendimus in classe doctorum. Hinc S. Cypri. loquens de iis qui offensi fuerant verbis Christi dicentis carnem suam comedendam, sic ait. *Horrendum est, & nefarium videbatur vesci carne hu-*

mana.

mana, existimantes hoc eo modo dici, ut carnem eius elixam, vel assam sectamque membratim edere docerentur, cum illius persona caro si in frustra partiretur, non omni humano generi posset sufficere, qua semel consumpta, videretur interisse religio, cui nequaquam victima superesset, sed in cogitationibus huiusmodi caro & sanguis non prodest quicquam: quia, sicut magister exposuit, verba haec spiritus & vita sunt, nec carnalis sensus ad intellectum tanta profunditatis penetrat, nisi fides accedat, vniuersa ad has epulas imitatur ecclesia, aqua omnibus portio datur, integer erogatur, distribuitur, non dismembratur, incorporatur, non iniuriatur, recipitur, non includitur, cum infirmis habitans, non infirmatur. Et S. August. in psal. 98. Durum, inquit, illis visum est, quod ait, Nisi quis manducauerit carnem meam, non habebit vitam aeternam, acceperunt illud stultè, carnaliter illud cogitantes, & putauerunt quod praecisurus esset Dominus particulas quasdam de corpore suo, & daturus illis: Hæc isti explicantes, nihil indignum cadere in Christi corpus asserunt, cum sit quo ad effectus accidentium, propter quos videntur absurda quædam cadere in illud omnium maximè spirituale.

Rursus videatur inhumanum comedi à nobis Christi carnes, exemplo elegantiissimo totam rem pulcherrimè explanat Magnus, ut supra attulimus eius verba in classe similitudinum, & innuuntidem Clemens Alex. SS. Iren. Chryl. & Aug. Infantes enim, dicunt hi, lac sugunt, & comedunt, quod quidem est pars corporis mater, pars carnis materna: Non igitur horrendum, si mirabiliori quodam, prorsusque diuino modo nos Christi carnem comedamus. Et aliorum quidem doctorum verba supra sunt à nobis allata suis locis: Irenæi verò sunt hæc, quod dicimus subobscurius indicantia: Propter hoc, quasi ille, qui erat panis perfectus Patris, lac nobis semetipsum præstitit, quod erat secundum hominem eius aduentus, ut quasi à mamilla carnis eius (nimirum per Eucharistiam) enutriti, & per talem lactationem assueti manducare & bibere verbum Dei, & eum, qui est immortalitatis panis, qui est spiritus Patris in nobis ipsis iam continere possumus. Hæc sanctus de pane spiritus verbi humanitatisque Christi percepto per Eucharistiam, in qua comeditur caro Christi, ut ab infante caro matris in lacte existens. Eadem post hos D. Algerus, & alij posteriores. Quibus omnibus explicandis operepretium iudicamus adnectere, quæ Nicetas Coniata scribit Imperante Alexio Angelo Constantino poli inter Græcos agitata, ac decreta fuisse ad hanc rem maximè pertinentia: In

quæstione, inquit ille, utrum Christi corpus post perceptionem incorruptibile sit, quale post passionem, & resurrectionem fuit, an incorruptibile, sicut ante passionem, alij dicebant incorruptibile esse, quod diuorum mysteriorum perceptio, confessio, & recordatio quedam Domini propter nos mortui & rediui sit, ut magnus in Theologia Cyrillus tradit, quam partem quisque accipit, ab eo Christum integrum percipit, quem Thomas palpauit, eumque comedit post resurrectionem, ut Ioannes Chrysostomus affirmat his verbis, O rem miram, qui ad dexteram Patris sedet, in nostris peccatorum manibus sedet. & alio loco: Floruit in lege, adoleuit in Prophetis, maturuit in cruce, comeditur post resurrectionem, neque enim aliud id est quod percipitur, quam corpus illud, quod morte superata vitam nostram est auspicatum, ut enim paruum fermentum totam massam fermentat, ac simile sibi paremque reddit, ut S. Apostolus ait, sic immortale factum Dei corpus, cum in nostro corpore fuerit, totum id in se commutat & transfert. Ait & Magnus Euthymius: Totum igitur sacrosanctum corpus, & pretiosum sanguinem Domini accipit homo, et si horum partem aliquam acceperit. Distribuitur enim impartibiliter inter omnes propter immixtionem, ut vnum sigillum omnes imagines suas omni materia imprimit, & vnum manet etiam post communicationem non immutatum, non immutatum in ea, in quibus est expressum, et si numero plura fuerint, eodemque modo vna vox ab aliquo prolata, & in aere diffusa, in eo, qui eam protulit, tota manet, & per aërem tota ad aures profertur, nemine auditorum plius minusve percipiente, sed tota est indiuisibilis, & integra apud omnes, et si decem millium superent, quamuis ipsa corpus sit. Hæc scriptor ille de sententia omnium Græcorum, imò Ecclesie totius. Eadem verò Samonas Archiepiscopus Gaze in sua de sacramento hoc disputatione. Ad hæc igitur capita cunctæ obiectiones hæreticorum redactæ, quæ videntur à sacris libris desumi, ex iisdem facile dissoluantur.

Diluuntur tria capita argumentorum, quæ à Philosophis videntur deprompta.

C A P. I X.

Reliqua sunt nonnulla argumenta, quæ à Philosophis desumpta, & ab ipsis Catholicis multo antequam desiperent hæretici isti, considerata & confutata sunt.

Horum

Horum primum caput est, fieri vel ab ipso omnipotenti Deo non posse, vt idem corpus sit in pluribus locis. Nos contra asseueranter affirmamus, sententiamque nostram pluribus corroboramus, in quibus est illud omnium fundamentum, Nihil non posse Deum, vt initio totius tractationis ostendebamus ex ipsis profanorum dictis. Neque dici potest, hoc de quo agimus, Deum non posse, quasi implicet, vt aiunt, contradictionem, atque ipsimet essentiae rei repugnet. Multis enim modis hoc diluimus.

I. Ac primo, illa implicat contradictionem, quae tollunt esse rem, ita vt dicatur res esse ac non esse. At esse in loco, non est essentia corporis, aut ipsum corpus, sed quid extraneum: vltimum namque caelum corpus est, & tamen in loco non est: ergo non tollit, vt corpus sit, ac sit in pluribus locis, vel in vno loco.

II. Deinde Philosophi acutissimi e nostris, quibus nullum possunt impij parem producere, sed quid parem dico? neminem, cui sit vmbra philosophi periti, statuerunt non aduersari essentiae corporis esse in pluribus locis, vt est saltem sub sacramento, seu modo sacramentali. Nam qualis Albertus Magnus, Alexander Halensis, S. Thomas, & Scotus, innumerique istorum discipuli? & audent impij tantum sibi arrogare, vt in philosophicis assequi se posse istorum vestigia vlllo modo credant?

III. Tertio, quodd in scripturis sacris ab omnipotentia Dei non excipitur, neque nos excipere debemus, stat enim communis illa mentibus humanis infixata praenotio, ac dignitas, Deus omnia potest, cui nos derogare haud debemus, nisi Deus se palam derogat.

Secundum sit, quo probamus, idem corpus esse posse in pluribus locis, quoquo modo id fiat per omnipotentiam diuinam. Nam saepius contingit, vt idem corpus in pluribus locis fuerit. Exemplum primum sit in scriptura, Christus apparuit Paulo Apostolo in terris, vt habetur Actorum cap. 9. & 22. & tamen nemo dicit illum caelo delapsum, vel reliquisse caelum, conuenimus namque omnes, Christum nunquam discedere e caelo cum sit in simbolo Apostolico, *Sedet ad dexteram patris*, & in Psalm. 109. habetur, *Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* & Actor. cap. 3. de Christo dicitur, *Quem oportet caelum suscipere, usque ad tempus restitutionis omnium.* & ab Hebraeos cap. 9. ait Apostolus de Christo,

Secundo

Secundo sine peccato apparebit expectantibus se in salutem. Neque dici potest apparuisse Christum Paulo per adumbratum fictumque corpus. Nam I. Corinth. cap. 9. ait de se Paulus: *Nonne dominum nostrum vidi?* at videre figmentum, non est videre Dominum, & cap. 15. enumerans, qui Christum viderant, postquam resurrexit, de se ait, *Novissime tanquam abortiuo visus est mihi.* Quod si effigiem fictam vidit, non visus esset ipsi vt aliis, qui proprius Christum verum, non adumbratum conspexere. Actor. cap. 22. Ananias inquit ad Paulum, *Deus patrum nostrorum preordinauit te, vt cognosceres voluntatem eius, & videres iustum, & audires vocem ex ore eius.* Haec ille, atqui si vox illa erupisset ex vmbrosi formae Christi, falsa essent omnia, quae asserit Ananias visum a Paulo iustum, ex ore eius auditam vocem. Quin Christus ipse ad Paulum dixit, *Ego sum Iesus, quem tu persequeris*, cum dixisset antea Paulus ad ipsum, *Quis es Domine?* Nunquid vero dicemus, vel Paulum locutum de re inani, spectroque, vel Christum de spectro dixisse, *Ego sum.* Actorum cap. 26. Christus ipse Paulo dixit, *Ad hoc apparui tibi, vt constituam te ministrum, & testem eorum, quae vidiisti.* Quod si res effectas vidit Paulus haud satis fuisset electus bonus testis, praesertim resurrectionis Christi, sine qua, vt inquit ipse, inanis est fides nostra, neque testis est idoneus ad Christi resurrectionem testificandam, qui non ipsum, sed eius simulacrum vidit. Neque similiter asseri potest, Christum fuisse super omnem ambitum caeli, ita vt e loco non se mouerit, cum vidit eum Paulus. Nam quoties id contingit, ait diuina scriptura, caelos aperiri, vt in visione S. Stephani, quod non habetur in visione Apostoli. Secundo autem loco cum Paulus interrogauerit, *Quis es tu Domine?* apparet Christum corpore illi fuisse propinquum: alioquin si in caelo ipsam vidisset, haud dubitasset quinam fuisset. Tertio lux, e qua vox audita est produsse, erat in modum globi, qui Paulum circumfulgeret, ergo ibi Christus erat: alioquin haud diceret S. Lucas, Lux eum circumfulsit, nam si lux illa e caelo in terras continuata esset, & ab aliis visa fuisset, nec proprie Paulum circumdedit. Quarto idem dicendum foret de voce, si e caelo, usque ad aures Pauli peruenisset: ab aliis enim percepta fuisset, & tamen Act. cap. 22. scribitur a sociis Pauli non auditam vocem eius, qui loquebatur, quamuis secus cap. 9. videatur dictum, nempè auditam, quod intelligendum vel quantum

Par. 11.

L ad

ad verba; non audita, sonum verò perceptum, vel quantum ad conspectum pronunciantis, sed siue hoc, siue illud dicamus, necessario sequitur, Christum Paulo propinquum fuisse, & quodammodo in aurem sic ei locutum, ut sonus quidem vocis perciperetur, non autem verba vocis, narratur Actuum 23. Paulo in carcerem coniecto, additisse Dominum nocte, & dixisse, constans esto. Assistere autem non est à caelo videri in terris, sed in terras à caelo ratione aliqua delabi. Non delabitur Christus, ut illinc recedat: ergo pluribus in locis esse potest. Iam verò sicut Christus re vera in terris apparuit sancto Paulo, sic sæpius alias plurimis sanctis hominibus, ut referunt probatissimi scriptores, quibus nolle credere proflus est pernicitissime mentis. Vnum satis sit attulisse exemplum. Narrat Iosephus Petro additisse Christum prope Romam, dixisseque interrogati, quo iret, *Romam, ut iterum crucifigatur*. Meminere illius rei, Origenes, Athanasius, Ambrosius, exstat adhuc Romæ euenti illius monumentum, & innuit hoc Christus, cum Petro dixit, *Alius præcinctus te, & ducet, quo tu non vis*. Et Petrus ipse in epistola vltima sua iis verbis, *Secundum quod & Dominus noster Iesus Christus significauit mihi*.

Tertium sit quo probatur idem corpus posse diuinitus esse in pluribus locis. Potest Angelus esse in pluribus locis, dummodo illorum nullus æquet totam ipsius vitam, totam ipsius exhauriat potestatem, at potest hoc Angelus vi naturæ sibi à Deo datæ, ergo multo magis Christi corpus adiunctum diuinitati hoc poterit. Quod Angelo hoc haud negetur, post alios latè probat Dominicus Bañes in Summam sancti Thomæ. Conuenire autem videtur inter discipulos sancti Thomæ, & Scoti, omnino posse Angelum pluribus in locis esse, siue illa sint æqua ipsius virtuti naturaliter datæ, siue eam superent, cum Deus dat ei nouam potestatem, à qua valeat pluribus in locis inter se omnino diiunctis operari. Quin Deus potest efficere, ut anima nostra sit in pluribus locis inter se diiunctis, ita, ut exempli gratia, det vitam motumque brachio abscisso, vel alij parti abscissæ à reliquo corpore, quod videmus in animalibus, quæ vocantur insecta, lacertis verbi gratia, reptilibus multis, ac serpentibus, quamuis dicamus diuidi in partibus diuisis animam, atque hoc est adedè verum, ut innumera existant experimenta huiusce rei in corporibus humanis, quæ

no:

nos colligimus ac referimus signo de admirandis affectionibus cadauerum sanctorum. Ac ne dicamus id contingere in motu dumtaxat ac vita, qui sunt effectus animæ, non etiam in intelligentia ac ratiocinatione, asserimus adhuc posse diuinitus animam vno in loco intelligere, & in pluribus inter se abiunctis, aut corpori vitam dare in vno loco, & in alio ratiocinari, aut aliud quoduis agere. Hoc colligitur ex illo Pauli testimonio, cum dicit se raptum vsque ad tertium cælum, & vidisse arcana, quæ non licet homini loqui, adicit autem se nescire an in corpore id acciderit, vel extra corpus, ergo mens Pauli poterat audire in corpore, & extra corpus adhuc viuens. Plurima sunt huius, quod hic dicimus, exempla in vitis sanctorum. Quin Plinius refert animam Hermetini cuiusdam Clazomenij errare solitam extra corpus, quod interim semianime relinquebatur, & plurima è longinquo narrare, quamuis huic exemplo non omnino stemus. Quis itaque denegat hoc corpori Christi tribui, quod anima humanæ datur? Spiritualis est, inquiunt, anima, & nos dicimus efficere Deum posse, ut quo ad esse in loco corpus sit, quodammodo spirituale, quo ad hoc accidens.

Quartum sit, quod plurimum sanctorum corporibus hoc videtur aliquo modo diuinitus interdum fuisse concessum, ut esse in pluribus locis potuerint, quod nos signo suo notauimus in secundæ coniunctionis signis. Vnum refert S. Augustinus cap. 17. de cura pro mortuis.

Quintum sunt plurima argumenta à philosophicis definitionibus deprompta, quibus hæc assertio corroboratur, quæ si videre latius cupit, adeat Alexandrum Halensem, Riccardum Scotum, discipulosque istorum, neque sanctus Thomas negat id fieri diuinitus posse eo modo, quo fit in sacramento diuinissimæ Eucharistiæ, sic igitur illi inter alia: Esse in vno loco, est posterius ipsa re, ergo ab illa diuelli potest. Præterea vnum, quod aiunt, prædicamentum potest esse sine alio, at corpus est alterius prædicamenti, quam sit, esse in loco. Deinde ut sit vna res, sit ab vna forma & materia, non ab vno loco, non itaque sequitur quominus sit vna res ac pluribus sit in locis. Accedit huc, quod duo corpora possunt esse in vno loco, ut infra ostendetur, multò autem magis idem corpus in pluribus: nam magis proprium corporis est locum replere,

L 2

quam

Ioseph. de ex-
cid. Hierosol.
lib. 3. cap. 2.
Orig. tom. 2.
in Ioannem.
Athanas. apo. 4.
Ambros. Au-
xent.

par. 1. questio.
52. art. 2.

Lib. 7. ca. 52.

quam esse in loco, ac prius replet locum, quam sit in loco. Adhuc esse in loco est solum quidam respectus loci, ac locati: quid verò prohibet respectum ad alias res in vna re multiplicari?

Sextum sit, ut finem denique faciamus, quod antiqui, & maximè pij, doctique scriptores id fieri posse tradiderunt, ut idem corpus sit in pluribus locis diuina virtute. Inter hos post Tertullianum, & Origenem, SS. Magres, Basilii, Ambrosius, Arnobius, Augustinus, Chryllostomus, Theodoretus, Algerius, Aencas, Gazæus, Bernardus, Primasius, Anselmus Cyrillus, ut omittamus cum multis Grecis Theophylactum, sed audiamus ex istis aliquem. Sic igitur Magnes, Passurus ait, paulo post etiam impleturus æconomiã mortis, necessario aiebat non semper discipulos habituros magistrum, sicut scriptum est, Me autem non semper habebitis, postquam verò mortem vicit, & immortalis factus est ex mortali, & ut semel dicam, humanitas diuina effecta, potestatem suam nullis terminis diffinitam ait fore omni loco discipulis suis presentem, & non concludi vel circumscribi tempore, neque loco, neque corpore, neque quantitate, neque qualitate, neque colore, neque umbra, neque præterito, neque futuro, neque presentis. Itaque post resurrectionem neque locus, neque tempus, neque magnitudo, neque qualitas, neque longitudo, neque latitudo, neque profunditas circumscribit, sed vbique, siue in Occidente, siue in Oriente quis Christum inuocauerit, antequam inuocet illum, est inuenire Christum: inseparabile enim verbo Dei organum corporis, sic latronem in paradysum ducit, & Apostolis vsque ad consummationem sæculi aderit, & Arnobius lib. 1. Vnus, ait, fuit è nobis Christus, qui post mortem & resurrectionem innumeris se prompta luce detexit, qui iustissimis viris etiam impallutis, ac diligentibus sese, non per varia insomnia, sed per suã simplicitatis speciem apparet. At Bernardus, Vnde hoc nobis, ait, piissime Iesu, ut nos vermiculis reptantes super faciem terræ, nos inquam, qui & puluis & cinis sumus te presentem habere mereamur, præ manibus, præ oculis, qui totus & integer sedes ad dexteram Patris, qui etiam vnus hora momento ab ortu Solis vsque ad occasum, ab Aquilone ad Austrum præsto es omnibus, vnus in multis, idem in diuersis? Sic verò Algerus, Si tanta facilitatis futura sunt sanctorum corpora ut adimplendum spiritus voluntatem nulla sua tarditate impellantur, quid de corpore Christi capitis nostri credendum est? cui non modo facilitas, qua non tradetur ad faciendum quod vo-

Tert. ad Mar.
Orig. in Col.
lib. 2. Mag. li.
3. Eccl. Apol.
Basil. in Leu.
Ambr. cap. 9.
Corinth. 1.
August. in il.
lud. modicum.
Chryso. homi.
3. lib. 3. de sac.
Theo. in poly.
Bern. ser. 2. de
cæu. Alg. li. 1.
ca. 2. Primas.
Ansel. in c. 10.
Heb. C.iril. li.
12. in Io. c. 32.
Theoph. cap. 9.
Ioan.

Lib. I. cap. 14.

luerit,

luerit, sed etiam, ut ipse ait, omnis potestas data est in celo, & in terra, ut cum Deo in vnitae persona omnia possit, si corpora nostra spiritalia futura sunt, quia spiritui corporaliter vnita quid corpus Domini, nisi diuinum, quia Deo vnicum? Carnem igitur diuinam substantialiter quidem eandem cum Deo non dicimus, sed cum Apostolis dicat, omnia subiecta sunt ei, præter eum, qui subiecit ei omnia, testetur & ipse Dei filius omnem potestatem sibi datam, profecto sic in vnitae Deo coniunctam credimus, ut quod habet Deus per naturam, hoc habeat ipsa per gratiam, cum ergo nos habituri simus, Angeli etiam modo habeant, ut quantumque locorum interualla nullo ferè temporis interuallo nimia sua celeritate pertranseant, non hoc tamen habent ut vnde recedunt, ibi permaneant, Quo privilegio sola Christi caro supra omnem creaturam à Deo exaltata, super ac præter omnem naturam insignita, ut per omnipotentiam in celo, & in terra datam vbicumque quomodocumque sibi placuerit non de loco ad locum transeundo, sed ibi vbi est, remanendo, & alibi vbicumque vellet, subiectantialiter tota esse possit: vel in quo differt ab Angelis, quibus est superexaltata, si non aliter de loco ad locum, quam recedendo posset esse & in terra, & in celo? Natura humana in ictu oculi tot terrarum, maris, aeris spatia ab Occidente ad Orientem videndo solem transuolans atomi momento æquare videtur, & cum Angelorum celeritas sit velocior in quo his creaturis caro Christi superexaltabitur, si quod est in celo, & in terra non potestati, sed celeritati adscribitur, ut ergo in celo & in terra omnipotentiam se habere Christus ostenderet, deificum corpus suum celo illaturus, & mundo daturus, quod quantum ad humanam formam nobis abstulit, non minus tamen substantialiter & verè in sacramento corporis & sanguinis sui nobis obtulit, ut hic, & ibi præsens corporaliter, ut pote homo vnus personæ, qui cum est, qui nusquam deest, & ibi reconciliationem cum Patre, & hic in altari redemptionem, remissionemque peccatorum operatur, sicut semel fecit in cruce, dum ipsum corpus suum in ora fidelium singulis diuiditur, & vnum totum vniuersis indiuiduum & integrum habetur. Quomodo tamen Christi corpus & celo & mundo præsens indiuisum diuidatur, ratio stupet, fides miratur, sed ex adiuncta diuinitatis potentia, qua vbique tota præsens in corpore suo spiritali, immò per omnipotentiam sibi collatam diuino iam facto id fieri posse non dissidens veneratur. Hæc Diuus Algerus, multa simul argumenta ad hanc rem probandam acutissime in vnum concludens. E quibus constat fieri diuinitus posse, ut idem corpus sit in pluribus locis. Neque verò quemquam

L 3 moueant,

moueant, quæ contra afferuntur. Ea namque omnia multo ante, quam proferrentur ab impiis istis, soluta fuerant, scriptisque mandata à doctoribus Catholicis: isti verò, ut afferre aliquid in medium viderentur, quo rucum facerent veritati, excipserunt argumenta aduersus veritatem, non tamen eorum confutationem, quam legerant, suis libris inseruerunt, vel confutare potuerunt. Audiamus tamen illos, ut cunctis satisfiat.

Quod igitur primo loco multa excerpta è Catholicorum libris adducunt, quibus asseritur idem corpus in pluribus locis esse non posse, dicimus id verum naturali potestati, ac vi, non autem diuina, quæ facere potest, ut idem corpus aliquo modo possit esse in pluribus locis, non vitato hoc, & naturali.

Quod autem subiiciunt secundo, solius esse Dei vbique esse: totum id confitemur, sed aliud est esse vbique, aliud pluribus in locis.

Neque illud tertio quidquam facit ad rem: Non potest aliquid in duobus esse temporibus, ergo neque in locis. Negamus enim connexionis huius rationem, nam tempora fluunt, loca permanent, & quod præterit non est, duo verò loca eodem momento sunt.

Quartum porro ineptum: Duo sunt, inquit, quæ duobus locis continentur: Nam respondemus, ut res sit vna non à loco fit, sed ab vna forma & materia.

Quintum verò omnino ridiculum: Non continuantur duo loco: ergo duo sunt, quæ in iis continentur: ut enim diximus, res idcirco vna: quia sit vnus materiæ, ac formæ, etiamsi sit in pluribus locis, ut animæ exemplum supra attulimus, & Angeli: Nam Pauli anima rapta est extra corpus ad tertium cælum, neque tamen substantia animæ recessit à corpore, aut repleuit intermedia loca inter proprium corpus posita, ac tertium cælum: idemque dicendum de pluribus hominibus, quorum animæ sunt profectæ ad remotissimas regiones, neque interim tamen corpus erat mortuum, ita ut anima redeunte ad vitam rediret, sed in corpore, & extra corpus anima, atque ita quo pacto dicere possumus animam in corpore esse tanquam in loco, dicimus quod duobus locis inter se distinctis vna eademque res erat.

Sextum nihil habet ad rem momenti: Continget, inquit, ut insint eidem rei multa repugnantia: aberit nam-

que, & non abiecit ab hoc loco, propè erit, ac longè, sedabit, ac quiescet, calefiet, atque algebit, & mille huiusmodi, quæ fingi possunt, patietur. Nam respondemus, quoties vnum corpus est in pluribus locis, tria possunt in eo considerari, habitudo ad locum, actio, & passio. Quantum ad habitudinem siue respectum ad locum, quot in locis erit idem corpus, tot illi multiplicabuntur respectus quo ad singula loca: quamobrem si erit sursum, in altero poterit esse deorsum, in vno iacebit, in altero stabit, non enim repugnantia sunt hæc: quia repugnantia sunt illa, quæ in idem cadunt eodem tempore, loco, & modo, & singulis accidentibus eisdem: at idem corpus non est in eodem loco, ut ponimus, & idcirco respectu vnus sedet, alterius stat, quæ duo, stare ac sedere, repugnarent inter se, si daremus idem corpus, eundem locum, idem tempus, at in proposita questione non est idem locus: sic anima nostra per accidens mouetur in brachio, quiescit in pede, si fingamus illud moueri, hunc quiescere, & tamen est eadem substantia animæ: idem iudicium videtur de actionibus in alia transeuntibus: multiplicabuntur enim locis multiplicatis, & in diuersis erunt diuersæ, & contrariæ, ut exemplo eodem animæ explicari potest. Quamobrem poterit idem corpus in vno loco alicui mederi, in alio vulnus infligere alteri eodem tempore, eadem manu, diuersis actionibus, ut in Sole conspicimus, qui momento eodem lumen efficit, & ceram liquefacit. Quantum porro ad passiones spectat, si corpus in vno loco vulneretur, in alio similiter eidem vulnus accipiet: idem si occidatur continget, ut de Hermotimo illo scribit Plinius, cuius corpus dum fuisset occisum, separata ab eodem anima non inuenit ad illud amplius aditum.

Ad summam, ut breuissimè cuncta tollas, dicas repugnantiam nasci ex accidentibus: nam substantia substantiæ haud repugnat, neque accidens substantiæ, sed accidens idem potest affirmari, ac negari de substantia eadem addatque, spiritum diuinum, si quod accidens esset, quod pareret repugnantiam, sustinere illius effectum, cohibere ne foras prodeat ad illam repugnantiam creandam: atque hæc sint satis aduersus friuola argumenta hæreticorum philosophorum in huiusmodi questione.

Ostenditur posse diuinitus fieri, vt corpus loco non adstringatur, neque occupet illum.

C A P. X.

HÆc est Ecclesiæ Catholicæ diffinitio, Christi corpus esse in Eucharistia ornatum sua magnitudine, cunctisque accidentibus, quæ ad illius decorem dignitatemque exiguntur, vt ex omnibus, quæ adduximus, testimoniis apparet. Quod vt planius intelligatur, dicimus magnitudiniam conuenire in quolibet corpore: primum, vt eius partes inter se intinè disponat, alteram quæ ab altera distinguat, secundum, vt partes corporis loco illud circûdanti æquet, & vt ita dicamus, commensuret, & coextendat, atque hoc veluti posterius à priori separari potest, supræma namque sphaera nulli loco superiori coæquatur, cum supræ illam non sit vllum corpus naturale, locus autem sit superficies corporis ambientis locatum: certissimum tamen est, vltimam sphaeram partes inter se distinctissimas habere. Tertium magnitudini conuenit, vt è loco, quem occupat, expellat alia corpora, neque inibi, vbi est, esse vlllo modo patiat, atque hoc etiam veluti posterius à superioribus separari per omnipotentem Deum potest, qui cum substantias omnes intinè peruadat, ac permeet, gubernet omnia, & moderetur, valet omnium substantiarum accidentia, & accidentium effectus, & consecutiones temperare, & cohibere, quomodo, & quatenus vult: idcirco potest efficere, vt substantia corporea loco non alligeretur, ac proinde quâuis distinctissimis sit inter se partibus, nihilominus magnitudo ipsius, quantacunque sit, non respondeat magnitudini loci, neque illa coarctetur, ac similiter corpora penetret absque illorum scissura, & illis infideat totis tota: vt intelligentibus iam, concretionemque materiæ separantibus accidentis, incredibile nullo modo sit, si Christi corpus, in quo omnis plenitudo diuinitatis inhabitat, vt ait sanctus Paulus, sub tantillo fragmento Eucharistiæ non illi commensuratum, & coextensum, & tamen omni suæ magnitudinis accidentiamque perfectione præditum, corpora nostra ingrediatur, & illis insit. Nimirum spiritus diuinus ita corporis illius accidentia, à quibus fit, vt loco corpora naturalia plerumque respondeant ex omni parte, & coæquatur,

tur, neque in suo loco corpus aliud patiat, temperat, ac moderatur, vt suam magnitudinem seruans paruulo tamen in loco sit mirabiliter, sicut efficere potest, vt sit in nullo, præterea verò dat idem spiritus eidem corpori, vt in eodem sit cum aliis loco. Quod adhuc multis argumentis fieri posse clarissime explicatur.

Nam primo loco, totus orbis, & vniuersitas rerum corporatarum nullo loco, quod ipsi philosophi confitentur, circumscribitur, & cõtinetur, nullius corporis ambitu concluditur, nam supræ vltimam sphaeram nullum corpus, nullus locus, qui est superficies corporis ambientis locatum: ergo multo magis Christi corpus, cui sunt omnia corpora, subiecta poterit hoc habere diuinitus, vt nullo loco circumcludatur, neque sit loco, nisi per accidens. Atque hoc innuit D. Algerus, vt eius verba, quæ supræ attulimus, indicant.

Secundo, potest Deus supræ vltimam sphaeram, & extra totius mundi ambitum creare quantumuis magna corpora, quæ nullo loco commensurabuntur, nullius loci dimensione continebuntur, quamuis eius partes sint inter se distinctissimæ, quidni ergo, ac multo magis valeat in Christi corpore id efficere, quod est adiunctum diuinitati, & cui tota vniuersitas corporearum & incorporearum rerum patet?

Tertio, non minus est proprium magnitudini loco coæquari, locumque replere, quam graui pondere suo grauari, & leui sua leuitate alleuari, at non est de essentia grauis grauari suamet grauitate, aut leue subleuari sua leuitate: nam eum peruenerit vtrumque ad suum locum, consistit, neque tendit vltius: ergo neque essentia magnitudinis omnino exigit, vt loco coextendatur, illumve repleat.

Quarto, occupare locum, locoque circumscribi, est posterius ipso corpore, nam corpus antea necesse est sit corpus, dein repleat locum, locoque ambiatur, ergo diuidi potest alterum ab alterius essentia: essentia namque vniuersiue rei est huiusmodi, vt simplex sit, & indiuisibilis: nam quæ diuidi possunt, illa possunt esse duo, alterumque ab altero diuelli.

Quinto, possum mente concipere, ac verbis diffinire corpus absque eo, quod mente concipiam diffiniamve verbis locum, locique intensionem, & ambitum, ergo multo magis id efficere potest Deus, cuius potentia longè plura

potest, quam verbis explicare possimus, aut mente quouis modo adumbrare.

Sexto, effectus rei non est ipsa res, alioquin effectus & causa essent idem, atqui loci occupatio & circumplexio est effectus rei, accidens ipsi rei, ergo non ipsa res, siue esse hoc non est esse hoc, & non illud, siue corpus potest esse absque loco.

Septimo, quælibet res ita sibi est vna, vt quo ad hoc nulli communicetur, at locus idem potest innumeris corporibus communicari, & idem tamen erit, ergo non est idem cum re locata, sed missa faciamus argumenta, quæ colligi possent innumera.

Veniamus ad exempla, quibus propositum corroboratur, ac primum sit illud. Ioannes namque Euangelista scribit Christum venisse ad discipulos cum fores essent clausæ, rursumq; post dies octo ingressum ad illos ianuis clausis, ergo ab eius corpore solida corpora sunt penetrata, eodemque momento fuit eius corpus in alio, neque ex vllorum quidquam deperditum, idemq; locus fuit duobus corporibus solidis, neque fuit ille de alterius essentia. Neque dicas alio ingressum corpus Iesu. Nam si id foret, primo quidem frustra bis S. Ioannes repeteret intrasse Iesum ianuis clausis, quasi admirabile quoddam, & maxime memorandum. Deinde sanctus Lucas ait Iesum steterisse in medio discipulorum sic, vt illi putarent eum spiritum, & ab hac hæsitacione vix liberari possent, quod ideo contigit, quia corporibus nõ sunt peruia corpora, sed spiritui dumtaxat, alioquin non erat eorum adeo dubitarent. Quamobrem consentiunt Catholici patres Christum solidos parietes peruasisse, sanctorum Iulianus, Athanasius, Nazianzenus, Hilarius, Ambrosius, Hieronymus, Cyrillus, Augustinus, Epiphanius, Chrysostomus, Theodoretus, Leo, Gregorius, Bernardus, Euthymius, soli verò hæretici nostræ ætatis reliquis omnibus acutiore, quæ ipsorum est crassitudo, hoc penetrare non potuerunt, ac negant à Christi corpore solidum corpus esse transmissum: & adnotandum ex hoc loco collegisse Marcionitas, & Valentianos olim, Christo verum corpus non fuisse, neque nostra corpora resurrectura vera: quia dicebant ipsi, fieri non potest, vt Christi corpus traiciat solidum corpus, si quidem verum corpus illi fuisset. Quocirca potuissent nostri negare à Christi corpore penetratos parietes, tamen haud negarunt, quod

Iust. q. 117.
Atha. or. 4. in
Arian.
Amb. cap. 21.
Luc. lib. 10.
Hier. ad Pam.
Aug. lib. 2. de
ciu. cap. 8. epif.
ser. 20. lib. 1.
ser. 64. lib. 2.
Chryf. cap. 21.
Ioan. homil. 2.
de symb. Cyri.
lib. 12.
Ioan. c. 53. 59.
Theo. Dial. 2.
Leo. epist. 10.
Greg. hom. 26.
Bern. ser. 1. de
resur. Hil. libr.
3. de Trinit.

incon-

inconfesso id esset apud Catholicos, & hæreticos ipsos. Quia Hilarius tunc probat aduersus Arianos non esse impossibile Deum filium ex Deo patre generari sine vlla partem substantiæ diminutione, quando corpus Christi potuit ingredi per ianuas clausas, nec tamen illæ scissæ, aut corpus Christi. En quanto hæreticorum nostri temporis perueritas peior hæreticis antiquis. Quod autem quidam dicunt ianuas in nihilum redactas, aut continuo cessisse, mox in idem rediisse, est somnia recitare, & ebriosorum, quales isti omnes hæretici, deliramenta. Vnde namque ista depromunt?

Secundum exemplum est ascensio Christi supra omnes orbis caelestes, vt habetur Ephes. 4. Nunquid enim dicimus tum si ngulos disruptos? aut vna cum illis circumactum Christi corpus? Vtrumque absurdum, ac sine vlla ratione, & auctoritate dictum. Nam cæli (inquit Iob cap. 37.) solidissimi, quasi ære sunt fusi, & in tanta scissura mirum nihil auditum fragoris. Neque verò quenquam moueat, quod sæpius in scripturis legamus apertos cælos. Id namque, vt ex aliis locis apertissime conitat, intelligitur quantum vel ad speciem, vel ad similitudinem & effectum aliquem diuinitus procuratum. Hinc S. Matth. 3. dicuntur aperti cæli, cum Spiritus sancto supra Christum stetit sub imagine columbæ non est autem dubium Spiritui sancto non esse opus vt aperiat cælum, neque è cælo supremo delapsam columbam: sed ex aëre, & in aëre conformatam. Similiter ait Isaias: *Rorate cæli de super, & nubes pluant iustum, aperiat cælum, & germinet saluatorem.* Et sanctus Ioannes ait apertos cælos, cum descenderent Angeli, quibus nullum corpus cum sit, haud est necesse aperiantur cæli: eodem modo sanctus Lucas ait, duobus discipulis apertos oculos, idemque est in Euangelio sancti Ioannis, cum Christum agnouerunt: non quod clausi forent antea, sed quod non esset iis vis ad agnoscendum Dominum, sic in Actis Apostolicis est à Domino apertum cor, & in Euangelio Luc. habetur *Aperunt illis sensum: & huiusmodi sexcenta.*

Tertium sit exemplum, cum beati corpora sua resurgentes in die iudicij recipient, & supra omnem cæli ambitum euolabunt, & illinc etiam sæpius ad subiectos orbis comueabunt. Quis enim dicat tum singulis scindi cælum, ac per fistulas quasdam corpora educi supra supremam spheram? hoc à nemine, nisi ab hæreticis nostri temporis

vnquam

vnquam dictum: & habet absurditatem foraminibus includi sanctos, aut dimidium cæli scindi. Quomodo namque fit ista discissio, parteque scissæ quonam concedunt? Nunquid condensatur cæli reliquum contra suam naturam? solidissimum namque est, nam quid supra attolletur? vel infra deprimetur? atqui infra non erit tam amplius locus, in quæ recipiantur conscissæ partes, supra? ridiculum, quasi capsæ operimentum attolli, mox demitti: sed quanto id tempore fiet? orbium namque cælestium magnitudo est immensa, & omni motui necessarium omnino tempus: quid quod nullus est locus supra ultimam spheram, in quem naturale corpus se intrudat? nisi dicamus cælo id datum, quod corporibus sanctorum, adde oportere à cæli corpore sic ambiri corpora resurgentium, & ascendentium, ut artificis illa circumplectatur, alioquin vacuum dabitur, & in hac vniuersitate rerum erunt illa corpora sine loco, atque ita à corpore non occupabitur locus in hoc ipso mundo, quem videmus: ineptum porro est corpora ascendentium in cælum sic astringi à cælo. Sic igitur cum nolunt hæretici Catholicis, & antiquis doctoribus præ ipsorum stoliditate assentiri, in multos se laqueos inducât, & absurda multa effutiant est necesse.

Quartum sit exemplum corporum beatorum, cum supra omnem cæli ambitum collocabuntur, & consistent, ut ibi sint semper cum Christo, quod ipse aiebat, & Paulus explicat. At supra supremam spheram nullus locus, locus namque definitur, superficies corporis ambientis locatum, ibi autem nulla corpora, nisi cælitum, non erit igitur alterius corporis superficies, qua circumscribantur: sic locum non occupabunt vllum, nullo loco terminabuntur, nulli commensurabuntur, & coextendentur, & tamen eorum membra inter se distinctissima erunt. Quid igitur prohibet aliquid simile contingere corpori Christi in Eucharistia? & quidem Calvinus hominum pessimus supra nouissimum cælum confessus est non esse locum: Beza dixit hoc non inquirendum: nonnulli Calvinistæ, ut se stolidissimos proderent, à magistro desciscientes asseruerunt esse ibi locum: sed si id concedatur, dabitur infinitum corpus, quod nemo non mediocriter peritus scit fieri non posse, & incredibilia absurda continere. Quamobrem rectè Tertullianus ex antiquis aiebat, explicans illa Christi verba, Erunt tanquam Angeli Dei, *Igitur si Angeli facti tanquam homines in eadem*

substantia

substantia spiritus carnalem tractationem susceperunt, cur non & homines facti tanquam Angeli in eadem substantia carnis spiritualem subeant dispositionem, non magis solemnibus carnis obnoxij sub angelico indumento, quam Angeli sunt solemnibus spiritus sub humano? nec ideo non permansuri in carne quia non & in solemnibus carnis: cum nec Angeli ideo non & in spiritu permanserunt, quia non & in solemnibus spiritus. Denique non dixit, erunt Angeli, nec homines negaret, sed, tanquam Angeli, ut homines conseruaret. Hæc Tertullianus decernens beatorum corpora solitæ corporum seruituti non alliganda, neque loco angustanda, quando neque Angeli, multo igitur minus Christi corpus in Eucharistia contentum.

Quintum sit continens multa euenta, quibus Deus ostendit à corporibus sanctorum (æpè transmissa corpora absque vlla conscissione illorum. Nos illa collegimus, plurima namque sunt signa de dotibus corporum diuinis, ac cælestibus eorum proprietatibus. Quin S. Augustinus lib. 22. cap. 8. de Ciuit. Dei, scribit fœminam quandam nobilissimam Petroniam accepisse à Iudæo anulum, in quo lapis erat medicus, qui inuolutus erat & colligatus ita, ut absque fractione decidere nullo modo posset, cumque illa ad reliquias sancti Stephani religionis causa perrexisset, ut à morbo sanaretur, ne curatio attribueretur alligationi illius annuli, refert illum continuo decidisse ante pedes mulieris, absque vlla scissione maximo miraculo, idem refert epistola tertia ad Volusianum, ex quo colligit non esse incredibile iam si Christus ostiis clausis est ingressus ad discipulos, idemque natus est, nec claustra virginis maternæ referauit.

Sextum sit igitur, cum Christus natus est, neque tamen integritatem carnis maternæ violauit: in symbolo namque sic habetur, ac profitemur, *Natus ex Maria Virgine, ac probatur ex Isaiæ oraculo, Ecce virgo concipiet, & pariet filium, en concipiet, & pariet virgo, & quidem istud datur à vate pro signo maximo, sic enim dicit ad Achaz, Pete tibi signum. Et mox: Ecce Dominus dabit vobis signum. Hinc porta illa clausula apud Ezechielem, per quam solus Dominus intrat, præsignificatur virgo Maria, ut explicant inter alios SS. Ambrosius & Hieronymus: & Iouinianus ob id refertur inter hæreticos à SS. Ambrosio & Augustino, quod Mariam virginem negaret, ac fracta vteri virginis claustra contenderet contra omnium veterum sanctorum con-*

stantem

Isa. cap. 7.

Ezech. ca. 44.

Amb. de Inst.

Virg. cap. 7.

epist. 80. 81.

Aug. de her.

cap. 82.

stantem scirentiam, vt testatur auctor tragœdię, cui titulus est, Christus patiens, Epiphanius, Helichius, Critippus homilia de laudibus Virginis, Andreas Hierosolymitanus in angelicam salutationem, Gaudenius Episcopus Brixianus tractatu octavo & 13. Anastasius Nicænus quæst. 52. Origenes tract. 26. in Matthæum, Ambrosius de Instit. Virg. cap. 7. & 8. Theodoretus dialog. secundo. Hieronymus in Apologia aduersus Iouinianum, Maximus homil. 2. de Natali Domini, Gregorius homil. 26. in Euangelia, Fulgentius serm. de laudibus beatæ Virginis, Bernard. serm. primo de resurrectione Domini. Quod aded verum, vt ipsi Mahometani velint Mariam summo miraculo virginem peperisse, & post partum virginem permanisse: siue igitur miraculum sit in partu virginis inuisitatum maximeque diuinum, vt Isaias prædixit, Catholici Doctores testantur, Apostoli symbolo consignarunt, ipsi Mahometani profitentur, quod in egressu Christi non sint, vt medici quidam volunt, & in his Fernelius, dilatata claustra virginalis veteri, siue quod non sint fracta, certè hoc accidit, de quo querimus, solidum Christi corpus penetrauit solidas veteri materni partes, neque illas vel dilatando aperuit, vel aperiendo scidit. Nam medici quidam volunt amitti hoc solo virginitatum corporis, quod alui virginei partes quedam non franguntur, sed cum sint, contiguae laxantur, ex quibus concluditur, diuinitus fieri posse, vt corpus non occupet locum. Quod autem nonnulli obiiciunt ab Ambrosio & Origene scriptum, *Christus aperuit matris suæ vuluam*, non efficit, vt aperuerit vel dilatando, vel scindendo, sed aperuit egrediendo, neque scindens, neque dilatans. Hinc Ambrosius idem, *Quæ est hæc porta, nisi Maria, ideo clausa, quia virgo? Porta igitur Maria, per quam Christus intrauit in hunc mundum, quando virginali fusus est partu, & genitalia virginitatis claustra non soluit, mansit intemeratum septum pudoris, & inuiolata integritatis durauere signacula.* Hæc sanctus ille: quod verò Tertullianus videatur secus, quàm cuncti Patres, arbitrari, nil curandum, contra vaticinia prisca, contra Apostolos, scriptores Catholicos antiquos, contra veritatem vel ab impijs haud negatam id ille scribit.

Septimum habemus hac in re exemplum, quod à corpore non occupetur locus, & duo corpora possint esse diuinitus in eodem loco, cum Christus resurgens prodiit,

e se-

Lib. x. de par.
human. corp.
cap. 7.

è sepulchro obfignato, vt habetur in Euangelio Matthei cap. 28. & Marci cap. 16. Respondent impij, lapidem monumento superpositum, vel fuisse amotum momento illo, quo Christus resurgens exiit, deinde restitutum, vel in nihilum redactum, mox mirabiliter reffectum. Sed ad hoc dicimus primò huius assertionis testimonium non haberi, nisi ex ipsorum deliramentis. Deinde à cunctis patribus asseri Christi corpus egressum è sepulchro occluso diuina virtute, ita SS. Chryostom. hom. de sancto Ioanne Baptista, tomo 3. Hieronymus ad Hebidiam quæst. 6. Augustinus serm. 138. siue tertio de resurrectione, Iustinus quæst. 117. auctor tragœdiæ dictæ Christus patiens. Beda in homil. vigiliae Paschæ, Euhymius in cap. 28. Matth. Bernardus sermo. de resurrectione.

Octauum sit testimonium Christi ipsius. Nam Matthæi cap. 19. Marci 10. Lucæ 18. sic ait: *Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum calorum*, cumque Apostoli intulissent, *Quis ergo poterit saluus fieri?* respondit Christus: *Hoc apud homines impossibile est, apud Deum omnia possibilia sunt.* En igitur vt camelus possit intrare per foramen acus. Neque hinc ego disputo an camelus ibi sit nauticus funis, vel animal ipsum, vt cuncti patres interpretantur. Nã Græcè est καμηλος, id est Camelus animal non καμιλος. Camelus funis. Quocumque modo velis, fieri non posse vtrumque apparet, nisi concedamus diuinitus effici, vt corpus non occupet locum.

Nonum sit innumera continens exempla. Deus potest ita temperare, ac moderari cuncta accidentia substantiarum, & effectus eorum, vt vel nihil operentur, vel aliis quidem producant effectus suos, aliis non ita, aut aliqua tantum. Quod si ita est, plenique sunt omnes libri sacri horum miraculorum, cur non potest idem Deus temperare accidentia corporis, vt locum non occupet? hoc enim nascitur ex accidenti affixo corporibus, non ex substantia, vt periti norunt. Sicut igitur Deus effecit, vt ignis non læderet tres pueros in fornace Babylonica, cohibuitque in flammis calorem, & in transitu maris rubri vt aperirentur profunda, & vnde starent ex vtraque parte pro muro, sustinens ne dilaberentur, quod etiam contigit in transitu Iordanis, Petrus ambulauit super aquas, Christus ipse multis se inuisibilem præbuit, aliis verò conspicendum sæpius: similiter tot ac tanta largitus est, ac largitur

corpori.

corporibus nostris, quæ nullo modo possumus negare, & distribuimus illa in sua signa, ubi agimus de coniunctione spiritus, in quibus apparet clarissime, quod dicimus temperari ab ipso accidentia, & effectus accidentium: cur non idem possit in hoc effectu corporeæ substantiæ, ne occupet locum? sic argumentantur optime SS. Hieronymus epistola de erroribus Ioannis Hierosolymitani, & de obitu Paulæ, Augustinus lib. de agone Christiano c. 24. lib. 3. de ciuit. Dei cap. 18. lib. 22. cap. 4. & 11. Cyrill. lib. 12. in Ioan. cap. 53. Iustinus quæst. 117. ad orthodoxos.

Neque verò his, quæ dicta sunt, obest quod obicitur ex Augustino sancto vel aliis Catholicis, Christi corpus non esse vbiq; diffusum, ac destrui naturam humanam Christi, si non detur ei certum spatium quo more aliarum rerum corporearum contineatur. Nam loquitur Sanctus extra rem nostram. Fatemur enim nos Christi corpus non esse vbiq; diffusum, atque hac in re ipsius esse certum locum non extrinsecum necessario, ita ut illi coextendatur, sed intrinsecum, quo partes ipsius inter se suo loco disponantur, quem locum si tollas, destruis humanam Christi naturam: sic etiam totus mundus non commensuratur ulli loco extrinsecò, quamuis ipse corporatus sit, inter se tamen eius partes habent sua spatia, sua loca.

Quod autem secundo hæretici aiunt fieri non posse, ut substantia rei salua tollatur semper quod ab illa produci- tur, atque illa posterius est. Posse namque ratiocinari nasci- tur ab anima, quod tamen ab eo non potest auferri, alio- quin rationalis non erit, atque idcirco potentia rationalis est homine posterior, quam si eripis illi, iam non amplius est homo: & eodem modo si tollas à corpore ne occupet locum non amplius erit corpus. Respondetur, aliud est lo- qui de potentia, aliud de actu: fieri sanè non potest, ut sub- stantia non possit id, quod proxime est ipsius proprium, sed fieri potest ut substantia non agat id, quod potest age- re veluti procedens ab ipsius substantiali potentia: atque idcirco puer ac stultus non habent actum ratiocinandi, quamuis sint, ac vocentur rationales, habent tamen poten- tiam, quia poterunt, aut possent aliquando ratiocinari: sic à corpore non potest amoueri potentia replendi locum, sed potest amoueri actus replendi locum, sicut ab homine actus ratiocinandi, non potentia. Quamuis igitur diuinitus ali- quando corpus non repleat locum, tamen potest replere,

remanet

remanet potentia, sustinetur actus. Hæc verò potentia non potest adimi, quia per illam res distinguuntur, essen- tiæ: quæ rerum sunt diuersæ, quod vna potest intrinsecus ex sua ipsius essentia, quod non potest alia: quod si hæc adi- meretur, non esset illa essentia illa res, quam dicimus, sed alia, seu potius nullo modo esset.

Quod tertio loco addunt, fieri non posse ut linea non extendatur in longum, superficies in latum, corpus in pro- fundum, atque adeo fieri non posse, ut hæc sint indiuisibi- lia, sicut fieri non potest, ut quatuor sint vnum, refellitur hoc, quod concluditur aduersus veritatem. Dicimus enim corpus Christi in Eucharistia suas omnes dimensiones ha- bere, ac diuidi in se posse, si quidem Deus ita vellet, sed ad- iucimus non condiuidi, ut ita dicamus, loco ambiendi, ita ut sit eadem mensura loci circumstantis, & Christi corporis. Neque facit ad rem quod quatuor non possint esse vnum: fatemur, sed tamen fieri potest, ut eadem sit vis quatuor, & vnus, eadem qualitas, verbi gratia quatuor in vnum re- digantur, vnus occupet locum quatuor. Fiuolum porro il- lud quæritur, spiritus non potest esse instar corporis diui- sibilis, ergo similiter neque corpus potest esse indiuisibi- le, uti est spiritus. Nam dicimus corpus Christi esse diuisi- bile quo ad se, non quo ad locum, ita ut eadem portio sit loci circumfusi, & Christi corporis in Eucharistia, ac si non esset in loco, quo circumdaretur, veluti & mundus, qui nullo loco continetur, & corpora beatorum posita supra supremam spheram.

Neque quantum facit ad rem quod aiunt è nostra con- clusione sequi, ut corpus quinque cubitorum contineatur sub frustulo Eucharistiæ vnus digiti, atque ita idem seip- so sit maius, ac minus eodem tempore. Nam corpus Chri- sti haud dicimus contineri sub Eucharistia, quasi sint æ- quæ vtriusque dimensiones, æqualis ambobus magnitu- do, atque ita corpus Christi, cum sit quinque cubitorum, redigatur ad vnum digitum, & tamen idem sit eodem tem- pore quinque cubitorum: neque enim Christi corpus est in Eucharistia ut locatum in loco, illaque contentum quasi loco: Eucharistiæ quidem species sunt in loco, & loco commensurantur, non tamen Christi corpus. Plurima namque sunt in loco siue per se, siue per aliud, sed non il- lo commensurantur, ut anima, Angelus, Neque sequitur, commensurantur Eucharistiæ species loco, ergo & corpus

Pars ij.

M

Christi

Christi: vel corpus Christi est in Eucharistia, ergo commensuratur dimensionibus eius, ut locatum loco, sicut animæ magnitudini nihil additur, aut detrahatur propter magnitudinem vel exiguitatem corporis. Sic Angelus potest esse totus in mille locis longissime inter se distans, cum vis eius est iis æqualis, & in singulis potest esse tota eius substantia per mille stadia, non quod illis coæquetur, sed quod in iis sit per substantiam & vim suam, est igitur Christi corpus in Eucharistia ineffabili quodam modo, & inexcogitabili, non uti commensuratum speciebus Eucharistiae respectu loci circumfusi.

Quod sexto loco adiiciunt, Distantia est aliqua inter pedes & caput, sed distantia non potest esse sine respectu loci, quocirca loco coextenditur, & commensurabitur. Respondemus, distantiam, quæ est inter caput & pedes summi ex interpositione aliorum membrorum, non esse loco circumposito: sic enim corpora gloriosa supra cælum nullo loco commensurantur, & tamen in iis caput à pedibus distat. Septimum videtur esse aduersariorum argumentum: Quoniam pars corporis Christi est extra aliam partem, & coexistit certæ parti loci circumfusi, ergo eidem loco non coexistit alia pars extra quam est, quamobrem pars est aliqua corporis Christi, quæ loco commensuratur: quod est contra propositum. Sed responderetur, quamlibet partem corporis Christi coexistere, cuiuscumque loco pars una coexistere ponatur: licet enim coexistent singulæ partes vni loco, non tamen coexistunt inter se ita, ut pars non sit extra partem: ut enim diximus, partes distinguuntur inter se, & tamen non est earum coæquatio ad locum circumfusi, quod dicebamus esse secundum quantitatis officium, & effectus. Hæc autem sunt satis in hac questione, in qua quidem velle infinitam Dei potentiam nostri ingenij finibus concludere, est hominis insipientissimi, qui neque potest, ut ait S. Basilus, formicæ exilitatem consequi, & attingere præ ipsius tenuitate.

Septimum & vltimum caput obiectionum aduersus transubstantiationem.

C A P. XI.

Ventum denique ad postremum caput obiectionum, quas impij constringunt aduersus Eucharistiae trans-

substantiationem. Nullo modo namque volunt panis vniuersæ substantiam mutari in substantiam corporis Christi, nos contra & hoc sanctissimum decretum ex antiquissimo tempore ante ortum Christi prænunciarum plurimis confirmamus. Aduersus illud multa garrunt impij more suo: quæ sigillatim recensere, ac refellere, nihil aliud esset, quam chartas ineptis aspergere: nobis hæc videntur nimis frivola. In primis enim coaceruant innumera loca, quibus dicitur Eucharistia panis, similitudo corporis Christi, aut spirituale aliquid esse: quæ nos supra abundè explicauimus. Idcirco non est opus, huc iterum transferre illa.

Secundo loco contendunt fieri non posse ut accidentia panis ac vini, nimirum color, sapor, odor, figura, magnitudo, & alia huiusmodi sint absque subiecto: est namque accidentium inherere substantiæ, atqui asserimus substantiam panis ac vini transisse in substantiam corporis ac sanguinis Christi, subsistunt itaque accidentia panis ac vini absque istorum substantia: quod est contra essentiam accidentium, quæ est inesse subiecto.

Sed responderetur, non esse essentiam accidentis inesse subiecto, sed accidentium singulorum sunt essentia propria in nouem genera distincta, & alia quantitati essentia, alia relationi, & similiter aliis alia, quæ sicuti sunt inter se distincta essentialiter, sic eodem modo differunt à substantia. Igitur inesse subiecto non potest esse essentia accidentis. Essentia namque cuiuslibet generis non communicatur alteri generi, ob id non eadem essentia quantitatis, relationis, situs, actionis, & aliorum. Inesse vero accidentibus singulis commune.

Secundò dicimus in accidente esse tria, respectum ad substantiam, habilitatem ad inherendum illi, & ipsam inhesionem ut igitur concedamus accidentis esse essentielle quiddam respicere substantiam, & habile esse ad inherendum illi, inhesionem tamen haud dicimus esse essentielle omnino, & quod iactari solet, accidentis esse subiecto inesse, aut inherere, verum de ipso esse, & inherere respectiuo, & aptitudinali, ut ita dicamus, non de ipso esse prorsus inhesionem. Hinc definimus quantitatem lineæ, & superficiæ sine vlla substantia, quamuis non sine respectu.

Tertiò non modò in hac questione sancti doctissimi que viri voluerunt fieri diuinitus posset, ut accidens sit sine

subiecto, sed in aliis etiam Nam SS. Basil. hom. 6. in Genesim, & Nazianzenus in oratione de nouo die Dominico, ac Theodoretus quaest. 14. & 16. in Genesim volunt à Deo creatam lucem, quæ per se subsisteret, sequitur eos Ioannes Damascenus lib. 2. de fide orthodoxa cap. 7. Quarto plurimi philosophi voluerunt fieri posse, vt accidentia essent sine subiecto, quos numerat Thomas Valdensis tomo 2. cap. 26. neque videtur Aristoteles dissentire, quamuis sentiat id naturaliter haud fieri posse, cum libro tertio de anima textu 9. inquit, *Aliud est magnitudo, aliud magnitudinis esse.* Et lib. quarto Physicorum textu 58. quaerit an esset vacuum, vbi solus esset color, aut sonus, non autem corpus, & substantia huiusmodi: ponit igitur fieri posse, vt sit sonus, & color ab aliis rebus corporatis abiuncti. Neque tamen dicimus subsistere accidentia per se absque subiecto siue substantia, sed dicimus in Eucharistia subsistere per aliud, nempe omnipotentem specialemque Dei modum.

Tertio loco argumentant. Ex accidentibus illis Eucharistiae omnia nascuntur, quæ nasci videmus ex ipsa substantia panis ac vini, ergo ibi substantia panis ac vini. Quia ea nascuntur, quæ siue huiusmodi substantia produci omnino non possunt. Nam non modò calefaciunt, refrigerant, & calescunt, ac refrigerantur, sed etiam vermes, & alia possunt ex iis oriri: quamobrem necesse est ad sit materia, quæ est pars substantiæ, sine qua vermes, cinis, & reliqua huiusmodi esse non possunt. Sed respondemus quantum ad effectus accidentium non esse necessarium, vt adsit substantia, sicut enim Deus potest absque substantia vlla producere in aliqua re effectus illos, sic & potest producere eosdem per accidentia sine interuentu substantiæ, sed quod pertinet ad alias substantias, quæ generari possunt ex iis accidentibus, concedimus non esse vermes, & cinerem, vel aliud huiusmodi sine materia, ac sua substantia: sed dicimus illo ipso momento, quo accidentia sunt disposita, vt fiat vermis, aut cinis desinere esse ibi corpus Christi, subiiciturque à Deo simul materia, & inducitur forma vermis, aut cineris, idemque est momentum subiectæ materiæ, formæ inductæ rei; genitæ ac desitionis in Eucharistia corporis Christi, sicut eodem momento inducitur ab ipso Deo rationalis anima in foetum conceptum dispositumque, ac sic homo, desinitque vnà foetus

esse,

esse, qui erat, & incipit esse homo, qui est alia substantia ab illa, quæ erat antea foetus, prius namque erat animal dumtaxat sensituum, mox eodem instanti desinit esse animal dumtaxat sensituum, & incipit esse rationale per animæ creationem, quæ sunt substantiæ inter se distinctæ, sic eodem instanti desinit esse corpus christi, & incipit esse alia substantia per materiæ creationem dispositis accidentibus ad nouam formam induendam, atque ita semper quod substantiæ videbatur ablatum è rebus mutabilibus ac materiatis per transubstantiationem factam in Christi corpus reponitur, vbi accidentia Eucharistiæ disposita fuerint ad nouam formam induendam in materiam, quod Deus substantiæ faciendæ supponit. Neque id nouum, vt animæ exemplo videmus.

Quarto argumentantur: Quæcumque in Eucharistia sensibus apprehenduntur, illa indicant esse ibi panem, ac vinum, ergo ibi panis, ac vinum. Nam sensus non falluntur in propriis obiectis diiudicandis. Respondemus primò non falli sensus in propriis obiectis, vt vocant, adæquatis, sed falli in particularibus, verbi gratia, auris semper iudicat sonum esse sonum, oculus colorem nunquam statuit esse aliud, quam colorem, sed in particulari qui dicit sensus non falli, is prorsus expers est omnis sensus: quotidie namque experimur nos rebus obiectis falli, aliudque pro alio sumere, si quis adeat Vaticanum Romæ, & admittatur ad inspiciendas arcas quas ingeniosè & elegantissimè cunctorum fossilium copia repleuit vir naturalium rerum peritissimus Michaël Mercatus, is videbit in vna plurimas herbas, frutices, & animantia, quæ in lapides obriguerunt, ac nisi manus exploret, omnino dicit non esse lapides, sed ipsas res, quarum referunt effigiem. Nota historia Parrhasij, & Zeuxidis summorum pictorum: è quibus hic pinxit vas huiusmodi, vt ad illas aues ipsæ aduolarent, ille verò mappam sic affinxit mensæ, vt Zeuxis existimaret veram mappam, & accesserit ad mensam detegendam, in qua dixerat Parrhasius esse appositam suæ picturæ tabellam. Annon igitur falluntur sensus? Liber igitur exclamare vnà cum sancto Augustino, *Ecce qualibus argumentis omnipotentia Dei humana contradicit infirmitas, quam possidet vanitas.* Strer igitur, panis ac vini substantiam per omnipotentiam diuinam mutari in substantiam corporis Christi, quod probatur apertissimè iis omnibus quæ supra sunt à nobis

Plin. lib. 25.
cap. 10.

Lib. 22. de
ciu. Dei 6. 11.

M 3

expl

explicata speciatim verò, vt aliquid reperamus, primo loco testimoniis antiquorum Rabinorum qui fuere ante ortum Christi, & transubstantiationem docuerunt disertissimis verbis, secundo verbis ipsius Christi dicentis, *Hoc est corpus meum.* Tertio testificatione omnium sacerdotum, quotquot hucusque exstiterunt ab ipsius Ecclesie incubulis ad nostram ætatem, qui in liturgiis Latinis, Græcis, Syriacis, Æthiopicis, Hebraicis, quæ ab Apostolis sunt nobis traditæ, profitebantur vnà cum populo e pane & vino confici corpus & sanguinem Christi, quarto testimoniis conciliorum, quinto miraculis cuiusvis generis, & ad memoriam veritatis sempiternam relictis, sexto scriptis omnium doctorum Catholicorum sanctitate & doctrina præstantium. Iustinus namque in Apologia ad Antonium scribit, eum cibum, ex quo carnes nostræ aluntur, esse carnem Domini. Irenæus lib. 4. cap. 34. eum panem, in quo gratiæ sunt actæ, esse corpus Domini. Quod si panis est ille, non est proculdubio corpus Domini. Tertullianus autem lib. 4. in Marcionem tradit, *Acceptum panem corpus suum facit, dicendo, Hoc est corpus Domini.* Cyprianus serm. de cæna Domini, *Panis, ait, quem Dominus discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia verbi factus est caro.* Cyrillus catechesi quarta, *Aquam, ait, aliquando mutauit in vinum, & non erit dignus, cui credamus quod vinum in sanguinem transmutarit? Et mox. Sub specie panis datur tibi corpus, & sub specie vini datur tibi sanguis.* Et rursus: *Hoc sciens, & pro certissimo habens panem hunc, qui videtur à nobis, non esse panem, etiam si gustus panem esse sentiat.* Magnes autem, *Do, inquit: Christus, panem, & vinum, iubens esse corpus meum, & sanguinem.* Habent eadem ac multo etiam clariora, Ambrosius, Cæsarius, Nyssenus, Gaudentius, Chrysostomus, Cyrillus Alexandrinus, Augustinus, auctor sermonis de corpore Domini, qui attribuitur Emisseno, Maxentius, Rhemigijs, Paschasius, Damascenus, plurimique, quorum dicta supra attulimus, neque est opus hic referre, ita vt nihil clarioribus testimoniis sit consignatum, mendacitumque impudentissimum, & ignorantie plenissimum Lutheri appareat dicentis hoc esse inuentum recens, ac Papiasticum, cum Rabini ante ortum Christi scriptis id mandarint.

Videamus autem, cur Deus voluerit in Eucharistia non emanere panis ac vini substantiam vnà cum corpore suo,

Rationes, ex quibus Deus vult panis ac vini substantiam mutari in substantiam corporis ac sanguinis Christi.

I.

sed mutari in substantiam corporis ac sanguinis sui, accidentibus tantummodo saluis. Est igitur prima ratio deducta ab ipso fine Eucharistiae, qui est vt coniugamur acrisissime nostro corpore & animo cū corpore & animo Christi, id est, nostra substantia tota, cum substantia tota illius: hoc enim est amantium ardentissime: quod argumentum sumus latissime supra profecuti classe de rationibus. Illa verò arctissima substantiarum duarum coniunctio, quæ fit nulla alia se intermiscente substantia: ob id Christus, vt suum corpus nostro maximè adglutinet per Eucharistiae sacramentum, noluit interuenire inter nostri suique corporis substantiam, panis, ac vini substantiam: sic enim penitus intimèque se nobis insinuat, & in nostra membra dilabitur. Ob id sanctus Dionysius Areopagita vocauit hanc coniunctionem, quæ fit per Eucharistiam cum Christo, perfectam, quod scilicet præter alia ad perfectionem necessaria, & hoc adsit, vt fiat absque interpositione alterius substantiæ.

Secunda, quæ ab hac pendet, est illa, quam similiter supra fusiùs explicauimus. Hæc namque coniunctio debet esse illi similis, quantum fieri diuinitus est concessum, qua coniunguntur inter se Pater, ac Filius: sic enim rogauit Patrem Christus: *Rogo Pater, vt hi vnus sint, sicut ego & tu vnus sumus.* Quocirca veluti Pater, ac Filius sunt vnus non interiectu alterius substantiæ, sic nos cum Christo debemus esse vni, nulla intercedente simili substantia: atque ob id in Eucharistia non debet esse substantia panis, ac vini, sed sola corporis Christi substantia, vt nos illi adnectamur, & per illam simul connectamur, nulla dissimili substantia se intermiscente, ad similitudinem quandam sanctissimæ Trinitatis.

Tertia ratio est eiusmodi: Si in Eucharistia remaneret substantia panis ac vini, accidentia illa primò designarent substantiam panis ac vini, veluti ab illa naturaliter pendencia, deinde secundo loco notarent Christi corpus: atque ita verius diceretur, hæc signant panem, vel, hoc est panis, quàm, hæc signant Christi corpus, vel, hoc est corpus, quod est contra Christum dicentem: *Hoc est corpus meum,* volentemque vt primo demonstraret suum corpus, & mens nostra primariò feratur in eius corpus, non in aliam substantiam & naturam.

Quarta est: Deus pro sua bonitate voluit euehere res

II.

III.

III.

errenas ad maximam dignitatem, ita ut re ipsa ex ipsis conficeretur verum Christi corpus: quod non esset, si panis ac vini substantia permaneret. Nunc autem verè fit ex ipsa substantia tota panis ac vini verum Christi corpus, neque materia, neque forma panis persistente, sed transmutata omnino in Christi corpus ac sanguinem. Atque hac ratione sunt vsi Patres antiqui disputantes aduersus hereticos, qui volebant hasce creaturas esse malas. Neque tamen est aliud Christi corpus in Eucharistia ab eo, quod virgo concepit, ac peperit: nam dicimus substantiam panis ac vini transferri omnino in illud idem corpus, quod virgo sanctissima peperit: non autem generationis more fit hæc transmutatio. In generatione namque materia permanet, inducitur noua forma: in hac verò transmutatione neque materia, neque forma perstat, non abiens quidem in nihilum, sed in ipsum Christi corpus. Atque ita dicimus è pane ac vino confici corpus Christi, ut locuti sunt sanctorum Ambrosius libro quarto de Sacramentis, capite quarto Gaudentius tracta. 2. in Exodum, Magnes libro tertio Apologiae, & alij multi.

Quinta est: Maximè conuenit ut existant aliquo tempore in hac vniuersitate rerum modi, quibus diuina potentia potest res efficere. Existabant nonnulli.

In iis primus est creationis, cum Deus è nihilo creauit hunc mundum, & adhuc animas creat.

Secundus est generationis, cum Deus non è nihilo, sed aliqua ex re res gignit remanente materia: ut è seminibus, alijsue, quæ loco sunt seminum, tot res producuntur.

Tertius est alterationis dictus, cum persistente materia, & forma, existunt accidentia noua, uti cum fit ex albo niger, è paruo magnus, & tamen idem sum quo ad formam & materiam.

Quartus itaque reliquus videbatur, quem Christus induxit, transsubstantiationis, id est, ne de verbis puerorum more & infantium garriamus, cum è materia & forma sit aliquid accidentibus saluis, quod contingit, vbi materia tota ac forma substantialis panis ac vini transit in substantiam corporis Christi: decebat verò ut hic modus existeret in proposita re, ut sciremus per illud corpus mirabilissime cuncta restauranda.

Ac tum quintus inducetur per Christum modus, quo, salua rerum forma, ac materia substantiali, innouabuntur

in æternum

in æternum statum, sublatis omnibus immutandarum rerum modis, cunctæ res, quoad omnia ferè accidentia pristinis amotis.

Sexta ratio est, ut Deus humanum genus attolleret ad maximam potestatem, qua sacerdotes, Christi personam sustinentes, possent substantias totas innouare: atque id proculdubio maximum: verum quod superet omnem admirationem, dedit Deus, ut totas substantias corporum, panis scilicet, ac vini, innouarent in excellentissimum ac diuinissimum Christi corpus: vtrumque admirabilissimū, & quod tota substantia commutetur, & quod in substantiam corporis Christi transferatur. Possunt homines vi naturali ad hoc pertingere, ut hominem, qui est omnium spectabilium præstantissima natura, producant: ex homine namque fit homo: hoc autem fit per generationem, qua forma inducitur in subiectam materiam. Ad maiora Christus per gratiæ vires voluit humanum genus euehere, ut permutationem totius substantiæ corpus ipsius omnium rerum diuinissimum conficerent: quod non contingeret, nisi substantia conuerteretur tota in substantiam corporis Christi: sed illud solummodo accideret, ut adesset ibi corpus Christi, veluti adfuit Iudæis per tot annos quibus in terra vitam traduxit, sed longè minus: ab iis enim videbatur, à nobis non i. a. Admirantur hanc sacerdotum potestatem incredibilem sancti doctores, in his Chrysostomus libro de sacerdotio: Ephrem proprio sermone, & multis in locis Augustinus, ut verè dixerit Ignatius epist. ad Philadelphens. *Sacerdotum est omnium bonorum, quæ sunt inter homines, apex. Ac Cæsius Arelatensis: Inuisibilis sacerdos, ait, visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui, vbi secreta potestate, conuertit. Et mox: Quanta igitur celebranda beneficia vis diuinæ benedictionis operetur, quomodo sibi nouum & impossibile esse non debeat, quod in Christi substantiam terrena & mortalia commutantur: te ipsum, qui iam regeneratus es, interroga.* Hæc ille. Sicut itaque Deus dedit homini, ut hominem per generationem, qua substantia ex parte mutatur, gigneret: sic congruum videtur, ut eidem per gratiam det longè diuinus aliquid Christus, ut corpus, quocuncta sunt instauranda ore proprio (ut loquitur sanctus Hieronymus epistola ad Heliodorum, & ad Euagrium) conficiat per mutationem substantiæ totius in substantiam totam. Multa in hanc rem pulchra congerit ex anti

Homil. 5.
de Pasch.

M 5

quis

quis Rabinis Petrus Galatinus locis supra citatis in classe Rabinorum.

Postrema sit, latè supra probauimus Christum secundum Adamum: veluti igitur è costa Adami sine admixtione alterius substantiæ fuit Eua formata, sic oportet nos è carne Christi reformari ac renasci sine adiunctione alterius substantiæ. Quocirca necesse est in Eucharistia non sit alia substantia, quàm corporis Christi, non adsit panis ac vini: quemadmodum non adfuit in Euz mulieris fabricatione vlla substantia, quàm desumpta è corpore Adami. Hoc argumentum tractauimus, & ornauius multis diuinæ scripturæ locis, & doctorum testimoniis in classe rationum & similitudinum: quibus accedant ea, quæ adduximus similiter supra, ostendentes multo diuinius, efficacius, & amplius nos è Christo renasci, quàm è parentibus simus producti, aut ex Adamo fuerit Eua constructa. Atque hæc nobis videntur satis ad explicandam corporis Ecclesiæ cum corpore Christi coniunctionem intimam, maximamque sine interuentu substantiæ alienæ ad quandam similitudinem inexcogitabilis

coniunctionis, quæ est inter
Patrem, Filium, & Spi-
ritum sanctum.

* * *

FINIS LIBRI DECIMI QUARTI.

DE

DE SIGNIS ECCLIE-
SIÆ DEI, LIBER DE-
CIMVS QVINTVS.

Recensentur septem argumenta, è quibus colligi potest clarissime, quanam sint malorum demonum prestigia, & spectra.

CAPVT I.

OS SVNT naturaliter dæmones, nisi Deus obstitat, aliquas elemètorum partes, & corpora ex eis composita mouere, & breuissimo temporis spatio vires eorum colligere, miro artificio coniungere, spectraque fabricari, quibus oculos hominum mentesque fallere possint: quod hæc valeant, apparet ex eo, quod è superis locis ignem deduxère, quo pecora Iob absumerentur, ventos commouerunt: quibus ædes eius prosternerentur: ipsum denique Iesum in montem excelsum, atque in summum templi verticem abriperunt: Iob vlcere pessimo percussère, perturbatis eius humoribus, & vt voluerunt contaminatis. Notissima sunt quæ contingunt obsessis à dæmone, quomodo distorqueantur eorum membra, seruiantque nutibus insidentium dæmonum: quod simulachra, & prodigia, quæ voluerint effingant, liqueat ex his, quæ Magi in conspectu Pharaonis cum Moyse certantes effecerunt. De his verò omnibus agit Syluester Prieras libro docto de strigimaxis, in quo plurima scitu digna & periuicunda narrat: agit Ioannes Franciscus Picus Mirandulæ Comes libro de Lamiis, Ioannes Bodinus de dæmonomania, Hieronymus Magnus de arte exorcistica: & quamuis aliqua non possint, tamen falsis & adumbratis simulachris ita veri speciem subijcient oculis intuentium, vt nisi quis veritate subnixus, diuinique cultus ope confirmatus fuerit, facillimè in fraudem ruat. Exempli gratia. Dæmones haud possunt mortuos ad vitam reuocare: quia forma corporis humani est anima rationalis, quam creare non potest

nisi

nisi Deus, neque illa educitur è materia, neq; inharere potest alicui corpori animando illud, nisi suo, à quo cum fuerit expedita mortis interuentu, non potest amplius naturaliter animare, sed tamen poterunt illud ita mouere, vt uentis speciem quandam præ se ferat, quamuis verè non sit ita animatum. Similiter dæmones haud possunt efficere, vt idem corpus sit in duobus locis vllò modo: præstabunt tamen, vt quam simillima effigies existat, & aspicientibus illudat. Et quando solidum corpus à corpore solido peruadi non datur, nisi alterum disrumpatur, & adiuu det, hoc item dæmonibus negatum: sed commenticia imagine videbuntur idem machinari. Innumeraque sunt huiusmodi, è quibus labefactari videtur, fides miraculorum spectantium ad corpora: idcirco cum sequentia signa, quæ existunt è coniunctione corporis Ecclesiæ cum corpore Christi, pertineant ad corpus, infirma videbuntur, atque huiusmodi, vt iis omnino ac certò inniti non possimus. Nihilominus affirmamus hæc esse, quæ subiiciemus, euidentissima argumenta veræ religionis: simulque asserimus spectra dæmonum vel omnino euanescere, vel etiam si persistant, apparere non esse diuina, sed dæmonum, ex his, quæ modo proponemus. Nam primo loco, vbi venit in certamen causa religionis, vel partibus hincinde certantibus, vel altera contendente suam doctrinam commédare huiusmodi spectris, Deus haud finit hominibus imponi, & fraudem deregit, Idcirco Christus, cum nonnulli indignarentur, quòd dixisset paralytico, *Remittuntur tibi peccata tua*, subiicit, *Vt sciatis, quia filius hominis habet in terris potestatem dimittendi peccata* (ait paralytico) *surge & ambula.* & ille continuo est sanatus. Igitur non permetteret Deus effici miracula, cum per ea confirmaretur mendacium: alioquin inceptè conclusisset Christus quæ dixit. Comprobantur ea, quæ asserimus, ex his, quæ gesta sunt inter Moysen & magos Pharaonis, quorum lubrica cuiusmodi forent, apparuit ex iis, quæ Moyses egit: & haud dissimile fuit certamen inter Petrum & Simonem Magum, Paulumque, & Elymam. Quocirca necesse est ea, quæ acciderunt corporibus Sæctorum, siue viuis, siue mortuis, aut rebus ad ea spectantibus, quæ sequentibus capitibus persequimur, fuisse diuina. Nam plerique omnes hoc in primis agebant tota vita, vt nostra doctrina vel disseminaretur, vel disseminata moribus cõseruaretur, vt ex eorum gestis liquet, quæ non

recen-

recensemus, ne simus longiores, sed cuilibet ea volenti legere sunt in promptu.

Secundo, quocunque in loco Eucharistia asseruatur, si quod spectrum dæmon in illo conetur effingere, continuo dæmonis esse apparet, & euanescit: sicut enim legimus, in conspectu arcæ diuinæ, quæ à Philistæis capta, positaque in templo Dagonis concidit, & in frustra dissiluit, sic vbi Eucharistia asseruaretur. Idque experimentis recentissimis compertum est in omnibus Indiæ locis, in quibus cum tēpla excitabantur, & Eucharistia ponebatur, dæmonum responsa deregabantur, vel cessabant, eorumque vires omnino tollebantur, vt scribit, qui diu fuit in illis regionibus, Gonzaldus Ferdinandus.

Tertio, vbi adsunt homines sancti, protinus se dæmon prodit aperte, victum se palam faceret, & aufugit. Multa sunt in Euangelio huius rei exempla, cum scribuntur dæmones exclamasse ad Christi aduentum, conquerentes se eici. Idem contigit Paulo, & Silæ, cum Philippis morarentur: contrarium verò contingit hæreticis, & rectæ doctrinæ inimicis, vt Luthero accidit, quod suo loco narrabimus: & de filiis Scæuæ Iudæi habetur in Actis Apostolorum. Quamobrem scriptum reliquit Theodoretus, cum fuissent in exilium pulsi duo Macarij, Isidorus, plurimique miræ à Lucio Arianorum præfule in Alexandria, iique venissent in insulam quandam, dæmonas, qui obsidebant puellam, voce altissima vt audirentur ab omnibus, vociferatos, se à sanctis viris expelli, eos veri Dei seruos, & his similia. Innumera verò sunt, quæ in vitis sanctorum referuntur huiusmodi. Idem contigit nostris in Indiis ambabus. Atque hæc Plutarchus ignorauit, qui proprio libello inquit, cur oracula suo tempore cessassent. Nimirum iam Christiani omnibus in locis erant.

Quarto, non modò vbi adsunt sancti, dæmonum vis omnis instruendis figmentis infringitur, sed vbi adsunt aliqua sanctorum reliquiæ: ideoque illas maximè exosas habet dæmon, & totis viribus conatur perdere, vt ostendimus, cum de mirabili Dei providentia in iis tuendis agimus. Quòd verò à reliquiis sanctorum fugiat dæmon, & procul eius potestas arceatur, innumesis exemplis, quæ passim referemus, aperietur. Nunc satis sit aliqua ad hunc locum speciatim pertinentia retulisse. Antiochiæ celeberrimum erat Apollinis templum, quod Daphnes vocabatur,

tur,

Cap. 10.

Actor. 16.

Actor. 19.

Hist. Eccl. lib. 7. cap. 39.

tur, in quo cunctis accedentibus dabantur responsa. Accidit deinde ut propè illud reponerentur ossa Babylæ martyris, obmutuit dæmon. Iulianus Imperator conatus est oraculum restituere, & ossa Babylæ asportari, templumq; Apollinis denuò frequentari; sed quoniam locus ille contactu sacrarum reliquiarum fuerat consecratus, fulmen cælitus est demissum, quo totum ædificium templi conflavit, ut Ioannes Chrysostomus latè describit, & Theodororus in historia sua: atque hæc infra clariora fient, ubi agemus de reliquiis, & tota res plurimis exemplis, & nobilissimis euentis illustrabitur. Quocirca cum necessariò in cunctis Catholicorum locis repositæ sint reliquæ, ubi namque sunt altaria, sunt & illæ, necesse est dæmonum fallaciæ vel ad nihilum redigantur, vel cuiusmodi sint designentur. Hæc verò signa, de quibus verba faciemus, nullo modo à dæmonibus esse constat, quando pleraque illorum in locis Catholicorum conigerunt: quod si essent, aliquando id saltem propter reliquias apparuisset.

Quinto, ubi sunt Christiani, qui constanti fide Deo innitantur, præstigiæ dæmonum cessant. Hinc cum Marcellus Apamæ civitatis Episcopus templum magnificentissimum Iouis incendi iussisset, & qui destruendum conduxerat, tres columnas suffodisset, lignisque suppositis ignem immisisset, ut corruentes illæ totius molis ruinam traherent, dæmonis opera nūquam potuere subiecta ligna flammam concipere. Idcirco Marcellus se precibus dedit, & facto crucis signo super aquæ vasculum, mandavit aspergi ligna, & protinus incendium est excitatum, deiectæ columnæ, templum prostratum. Notissima est historia Iustinæ, & Cypriani, qui ad artes magicas confugerat, ut illa potiretur: & dæmones responderunt, se nihil aduersus eam posse, quod fide Christi munita esset. Caietanus scribit hoc sibi accidisse: Nonnulli adhibebant ad vsus superstitionis verba quædam, & reuera assequabantur quod per illa volebant, manifesto se periculo obii-cientes: à quo, ut eximeret illos Caietanus, ne dæmoni admiscerentur, protestatus est se nullo modo superstitioni illi fidem dare, quamvis ea videretur vsurus, hoc tantum velle ostendere iis dæmonis esse præstigiæ. Verba illis præsentibus dixit, & nihil est inde secutum. Multa ad hæc pertinentia contingere in Indiis, præsertim Orientalibus: è quibus aliqua recitat Franciscus Cabra-

les

les miranda, quæ euenere sub annum M. D. LXXIIII. Quamobrem Deus, ut ostenderet hæc de quibus acturi sumus, signa esse diuina, permisit multos illis aduersari, quibus obtigerunt, & qui malo animo id egerunt, cælitus sunt puniti, qui secus compererunt illa esse à Deo, ac respuerunt, diuinitatemque sunt venerati, ut è subiectis apparebit: huc faciunt, quæ recitauimus lib. 3. de miraculis confirmationis.

Sexto: dæmones exhorrescunt ad eò crucis signum, ut vel fugiant, vel se prodant, ubi illud vel leui fide fuerit aduersus eos factum. Iulianus Imperator magicis rebus operam dabat: dæmones aduocati aduenere: timore correptus ille quamuis à nobis alienus crucis signo se munit, & continuo dæmones aufugerunt. Refert in dialogo Gregorius quendam Iudæum, dum Fundos peteret, de via noctu diuertisse ad quoddam idolorum templum, & ibi quiescisse, sed cum somnum capere vellet, vidisse plurimos dæmonas conuenire, eorumque principem sella posita in sublimi ab omnibus actorum cœpisse exposcere rationem. Quo viso perterrefactus Iudæus ad crucis signum confugit, quod aliud remedium non occurrebat, & illud audierat esse efficax in eos præsidium. At dæmonum princeps, homine conspecto, accersitum dæmona mittit, qui videat, quinam sit ille. Iussa facit dæmon, ac refert esse vas vacuum quidem, sed cruce signatum. Quo intellecto cuncti protinus euauerunt. Id ubi vidit Iudæus, mox Christo se deuouit. Cum Sarraeni Hierosolymam cœpissent, & excitare in ea arcem vellent, fundamenta exorti sunt, murumque, sed vix à terra paries excitabatur, cum manè redeunt viderunt omnia corruisse: operi rursus insistant, vesperè domum redeunt, mane reuertuntur, cuncta humi prostrata vident: cum sapius id euenisset, resque iam passim diulgata esset, & causa inquiretur, Iudæi dixere, ideo sic accidere, quod in aduerso colle crux esset collocata, quam si demolirentur, futurum ut mœnia amplius non conciderent, sed starent: paruere consilio, opus repetere, & stent. Quocirca necesse est subiecta signa esse diuina quando ij, quibus obtingere in locis Christianorum degentes obuia ut plurimum habebant crucis vexilla vel in templis, vel ut sit, in editioribus locis.

Septimo, quod instar sit omnium: quibus obtigerunt hæc

signa,

Lib. 6. cap. 31.

Ecccl. hist. trip.
lib. 9. cap. 34.Caiet. in sum-
ma, ver. su-
perest.Hist. trip. lib.
6. cap. 1.Zon. tom. 3. in
vita Constantij
Heraclij
nepotis.

signa, ij fuere vita integerrima, castimonia insigni, floruerunt temperantia, fortitudine, omniumque humanarum rerum despicientia, totum in amore & contemplatione caelestium diuinarumque rerum positi, plurimosque exemplo suo ad idem viuendi genus adduxerunt. Idcirco necesse est illa sint à Deo, non à dæmonibus villo modo.

Ob id videmus antiquos omnes ipsa veritate cogente haud negasse, illos, quibus plerumque diuinitatem tribuebant, ac miracula quaedam diuina, fuisse flagitiosos, improbara libidine infames, aut alioquin maleficis deditos. An non adulteria, incestus, dissidia furta diis suis, quos caelestibus ac terrenis præficiabant, antiqui tribuebant? Talia de Ioue deorum summo, Saturno ipsius fabuloso patre, ac ceteris illi iactabant, vt alios omittamus. Idem Deos quosdam suos ad infera detrudebant: credo Apollonius Tyanæus produceretur, quem nonnulli impudentissimè sunt auctori olim Christo comparare, & quem Alexander Mammææ statua decoratum inter suos Deos, à quibus tamen haud eximebat Christum, collocavit. Atqui Lucianus Tyanæo æqualis, nefandorum criminum, quæ probè ipse norat, reum facit Apollonium: & quamuis idem Christianos irrideat, quippe qui ab eis desciuisset, tamen homo impius talia Christianis crimina nullo modo audeat imponere, quin plurima dicit, quæ maximè sint ipsis laudi. Atque hæc de prisca. Scimus ab Indis tam Occidentalibus, quam Orientalibus diuinos honores dæmonibus tribui solitos ætate nostra. Sinæ, Japoniæque, quamuis ingenio ceteris, quos nostrorum nauigatio detexit, præstare videantur, tamen etiam nunc dæmoni diuinos ac summos honores tribuere solent, illi que deformi & horrenda effigie depingunt, flammis circumseptum, fumoque nigricanti: ab illo responsa expetunt, ab illo cunctis in rebus deliberandis & agendis pendent. Destitère nonnulli id agere, ex quo nostri ad illas oras accessere. Nam cum metu perculsi hæc patrant, vbi viderunt à nostris dæmonas non modò despici, ac nihili fieri, sed etiam coërceri, & exagitari, expelli que è corporibus & locis, admirati tantam potestatem sententia, ac moribus immutatis ad nostra transferunt. Quamobrem miracula nostrorum non nisi à Deo proficiuntur, dæmonibus aduersantur magicas & improbatas artes execrantur, flammis comburendos tradimus, quicunque istiusmodi sceleribus operam dare villo modo deprehendantur, habentur

enim

enim loco eorum, qui diuinam maiestatem læserint, & cum perduellibus, dæmonibus scilicet, inierint tacitam societatem. Nunc itaque, his expositis, argumentum, quod præmanibus habemus, aggrediamur, & explicemus.

SIGNVM LVIII.

Miri effectus Eucharistiæ sumptæ.

Ex effectibus admirandis Eucharistiæ, quæ in Catholicorum corporibus exstiterunt, apparet nos esse ex Ecclesia Dei.

CAP. II.

Deridebit aliquis nostrorum mysteriorum maiestatem, si ratione humana dumtaxat vsus, sensibusque corporis habens fidem, nihil inquirens præterea, metiri illa velit. Quid enim magni, & admirabilis, ne dicam, diuini, Eucharistiæ species videntur præferre? Nihil profecto. Rursus quid tantilla (dicit impius) res efficere in nobis potest? Audiamus euenta miranda, quantum pertinet ad coniunctionem nostri corporis cum Christi corpore, quæ fit per Eucharistiã, in qua, vt constantissimè credimus, est Christi corpus. Cetera porro miracula (sunt namque innumera, quæ non pertinent ad hanc coniunctionem) missa faciemus, quod non sint propositi instituti. Memoriam prodidit post Euagrium Nicephorus Calixtus rem prorsus admirabilem, ac scitu dignam, adscribamus verba ipsius. *Anthimo, inquit ille, è sede Episcopi deiecto in vrbe Imperatoria, & Mena loco ipsius ab Agathone Papa electo, ac consecrato, miraculum quoddam Constantinopoli, dignum quod memoretur, accidit. Consuetudo à multo tempore Imperatoria vrbi fuit, vt cum plusculum de partibus immaculati diuiniq; corporis Christi reliquum foret, sacerdotes pueros incorruptos ex eis, qui ad præceptores eunt in ludum litterarium, accerserent, qui ieiuni reliquias illas ederent, quod quidem mihi quoque sæpenumerò, quum puer admodum essem, & maximè prima ætate in sacris adibus versari studio haberem, contigit. Tale quiddam Mena quoque Patriarcha accidit. Cum pueris ad hoc delectis puer quoque viri religione Iudei vitro consiciendo vitam tuentis, adiunctus est. Puer is, vbi*

*Euagr. lib. 4.
cap. 24.
Lib. 17. c. 23.*

Pars ij.

N

diutius

diutius ultra horam solitam moratus domum venit, & causam tardioris reditus parentibus diligentissimis ipsum inquirentibus, quod scilicet cum pueris alijs diuinas partes edisset, renunciauit. Pater, audita re noua, furore percitus, fornacem, ubi vitrum conformabat, succendit, & arreptum puerum in illam prunis flamma suffocata candentem coniecit ob huiusmodi factum iratus, quamuis filius sciens nihil admisisset. Porro mater, ubi puerum diutius non comparentem quaesisset, neque inuenisset, urbem omnem circumiit, per quam acerbè plorans, ac lugens, & die tertio ad officinam mariti consistens ingenti planctu, seipsam lanians, prolixiusq; ingemiscens, filium vocauit. Materna ille voce agnita responsum dedit è camino. Tum mater, ostio furni fracto, cum miraculo maximo in medijs prunis puerum stantem vidit ita prorsus incolumem, vt ne capillum quidem summa laeserit: & ubi causam incolumitatis quaesit, mulierem quãdam illustrem, purpurea amictam stola, frequentius ad ipsum venisse, aquam sibi infudisse, flammamq; appropinquantem extinxisse, cibum etiam, cum esuriret, praeuuisse, dixit. Hæc postquam Iustinianus cognouit, puerum cum matre diuino regenerationis lauacro adhibuit, Deoq; dicauit. Hæc Euagrius, qui sub hæc tempora fuit, ac post eum Nicephorus Calixtus: è quibus dignosci potest, quanta sit Eucharistiæ vis non modò in iis, qui iam per baptismum Christo sunt adiuncti, sed & in iis, qui se fide aliqua, vt possunt, Christo addicunt, vel aliquo saltem fidei effectu, quod fecit ille puer, qui mox perfectè est Christum securus. Georgius scribit in vita Theodori Archimandritæ, qui imperante Phoca vixit, Georgium Cappadocem virum nobilissimum, ductum fuisse cathenis vndique circumligatum iussu Imperatoris, cumque Theodorus petiisset, vt ab iis solueretur, donec illi daret Eucharistiam, militèsq; id sancto pernegassent, diu multisq; hoc petenti, accidit, vt eo sumente Eucharistiam subito mirabiliter vincula soluta sponte conciderent ad terram. Veniamus ad recentiora. Iacobus è Vitriaco Cardinalis scribit virginem quandam viginti & vno diebus extra sensus positam persistisse immobilem, totamque in cælestibus contemplandis defixam, sumpta Eucharistia, quasdam deficere solitas, nisi illa reficerentur. Maria Ogniacensis triginta quinque dies ieiuna permansit, cibo huiusmodi diuino nutrita. Virgo quædam Felix nomine ex oppido Barbarani Romæ ætate nostra vixit: hæc quinque totas quadragesimas sola Eucharistia transegit, eius vitam sanctif-

simam

simam scripsit Bonignorius Cacciaguerra. Catharina Senensis nonnullas item quadragesimas nihil comedens, Eucharistiam solam sumens traduxit, quàm cum percipiebat, miris modis afficiebatur. Idem contigit Luchinæ Sôncinati. Ludouicus Pius Imperator in supreme morbo, quo obiit, totos quadragesima dies ieiunus transegit, Eucharistiam solam quotidie sumens, vt qui adfuit ei rei scriptor testatur. In territorio Tullensi puella quædam post Eucharistiam sumptam primò per decem menses abstinuit pane, deinde triennium totum omni cibo, & potu, vt libro quarto Annonius narrat, ac Sigibertus: id contigit imperante Ludouico Pio. Atque hæc è multis pauca sint satis, quo ad ea quæ tangunt ipsos sumentes. Nunc illa percurramus, quæ spectant ad illos, pro quibus sumitur, & offertur Eucharistia. Nam cum sit vnum Catholicorum corpus eo quo diximus modo propter vnum, cui nos adglutinamur, Christi corpus, meritò sit illius interuentu, vt quod vni contingit, ad alios diuinitus permanere possit, veluti affectionem membri vnus continuò videmus communicari cunctis vnus corporis membris. Refert Gregorius in Dialogo captum fuisse ab hostibus quendam: coniunx credidit mortuum, curauit quotidie pro illo sacra fieri: qua hora sacrificium offerebatur, vincula dissoluebantur, mirabiliter stupentibus cunctis, & ignorantibus qua de causa id fieret, idem ferè tradit Beda in historia Anglicana. Gregorius idem memoriæ prædidit nauam quendam in medio mari tempestatibus variis agitarum, ac ferè, cum solus esset, oppressum, viribus iam deficientem, quòd cibus illi nullus esset, hora qua pro ipso sacrum fiebat, ab ignoto quodam pane allato refectum, vt fluctibus resistere vires resumens, atque euadere ex illa procella posset. Afferamus & illud à sancto Gregorio scriptum in vita sancti Benedicti. *Quædam femina, vt aiunt, moniales, nimis effræni lingua religiosum quendam virum sapius vellicabant. Quocirca Benedictus, hæc de illis audiens, eis protinus mandauit, dicens: Corrigitur linguam vestram, alioquin excommunico vos, illa nihilo meliores facta intra paucos dies defuncta sunt, atque in adibus sacris sepulta, cumque in iisdem Missarum solennia, inquit idem, celebrarentur, atque ex more diaconus clamaret, Si quis non communicat, det locum, nutrix earum quæ pro eis oblationem offerre consueuerat, eas de sepulchris suis progredi, & exire videbat: quod dum sapius cerneret, quia*

Anno. lib. 5.
cap. 19.Lib. 4. dialog.
cap. 57.

Lib. 4. c. 22.

ad vocem diaconi clamantis exiabant foras, atque in ra ecclesiam permanere non poterant, ad memoriam reduxit, qua vir Dei illis adhuc viventibus mandauit, eas quippe se communionem priuare dixerat, nisi mores suos, & verba corrigere. Tunc seruo Dei cum graui mterore indicatum est, qui manu sua protinus oblationem dedit, dicens: Ite, & hanc oblationem pro eis offerri Domino facite, & ulterius excommunicata non erunt, qua immolatio dum fuisset pro eis immolata, & a diacono iuxta morem clamatum est, vt non communicantes ac Ecclesia exirent, illa exire ab Ecclesia ulterius visa non sunt. Nullo modo omitteremus, quod Petrus Cluniacensis litteris mandauit, ad scribam verba ipsius. Est in Gratianopolitano Episcopatu locus in venis subterraneis plurimum ferri habens, quod multo incolarum & rusticorum sudore assidue eruitur, ac fornacibus coctum, & expurgatum per circumiacentes terras fabris ferrarijs, vel quibuslibet pro lucro venditur. Inde & villa, quam iidem homines iuxta incolunt, Ferraria nuncupatur. Solent autem huiusmodi homines, dum terra abdita fodiendo perscrutantur, spe maioris lucri longius procedere, & per subterraneos specus pertinaciter maiorem ferri materiam perscrutari. Huic operi dum quodam tempore quidam rusticus indefessus instaret, & intima terra fodiendo acriter rimaretur, repente maxima moles terra delapsa aditum, per quem ingressus fuerat, obturauit: quia tamen fodiendo longius processerat, ac multum post se spatij exhausta terra mane reliquerat, mortem euasit: & velut in domo clausa, ac validis muntionibus vndique circumseptus, egredi quidem non potuit, incolumis tamen permansit: sed tenebris tam tenebroso carceris circumseptus, spe omni euadendi sublata, ac velut in amplo sepulchro sepultus, mortem ipsam adhuc viuens iam se cernere existimabat, quem iam per aliquot dies non apparentem vxor sua mortuum credens ad animam eius spiritualibus beneficijs adiuuandam conuersa est: vnde per annum integrum omni hebdomada vnā ei Missam a sacerdotibus celebrari faciens, & pro eo panem & candelam offerēs, salutari sacramento, vt mos est Ecclesiae, animae defuncti mariti subuenire satagebat. Vna tamen anno hebdomada existit, qua mulier alijs intentā negotijs, Missam, vt proposuerat, marito providere neglexit. Ecce totius anni penē emenso spatio, rursum fossores metalli officio assueti, irrequieti instantes ad locum, in quo iam dictus rusticus adhuc viuens latebat, paulatim fodiendo perueniunt, quorum dum voces, & malleorum sonitus iam appropinquantium rusticus inclusus audisset, quantis potuit in sibus vociferari cepit, cuius illi vocem audientes, & (vt patet artis illius periti) hominis subter-

ranei esse cognoscentes, sese inuicem cohortati sunt, & a eum tandem post multum fossionis laborem peruenerunt: quem accensis luminibus curiose circumspicientes, illum esse, quem anno iam praeterito ibidem obrutum esse sciebant, agnouerunt. Admirati, & vt par erat, tanta rei nouitate stupefacti, quomodo illic viuere potuisset, insistentissime inquirebant: at ille respandit, isto quem modo remouistis, terra obice foramini, per quod intraueram, obiecto, cum hoc carcere, quem videtis, retentus fuisset, atque aliquantis diebus sine cibo & lumine permansissem, subito mihi iam pene deficienti cum pane simul & lumine quidam adstitit, qui me confortatus, & ad cibum capiendum admonens, terras tenebras illa candela, quam ferebat, clarissime illustrabat, eo pane per spatium septem aut octo dierum (vt mihi videbatur) refectus, totidem diebus illa candela illustratus, & famis periculum euadebam, & huius fossae tenebras euitabam, post septem verò vel octo dies rursus ille qui prius cum recenti pane & renouato lumine adueniebat, ea quae mihi dimittens recedebat. Hoc per vnus (vt mihi videbatur) anni excursus aequo penē temporis intervallo nunquam facere destitit, excepto vnus hebdomadae spatio, quo mihi praesentiam suam, munusque solitum, nescio qua de causa subtraxit. Hoc illi ab eo audientes, & quod pro illo vxor eius per totum illum annum fecerat, ad mentem reuocantes, cuncta ei protinus exposuerunt: deinde hominem de cauernis illis subterraneis educentes, vxori propriae, vicinis omnibus, & populo ad tantum spectaculum concurrenti, mirum dictu, post annuam sepulturam, incolumem reddiderunt, qui simul congregati, & quod pro eo mulier fecerat, & quod ille de sese narrabat examinantes, eisdem diebus panem, quo reficiebatur, candelam, qua illustrabatur, & in illo specu oblata fuisse inuenerunt, quibus mulier pro eius requie & missam celebrari faciebat, & sacerdoti Missam celebranti panem simul & candelam offerebat. Hucusque Petrus Cluniacensis. Dictum est Eucharistiam prodesse mirabiliter iis pro quibus sumitur, & offertur ea de causa, quod Catholici sint veluti vnus corporis inter se connexa membra. Ostendamus etiam prodesse, quamuis, neque sumatur, neque offertur, sed in honore habeatur, & aliquod illi signum reuerentiae exhibeatur. Audiamus Gregorium loquentem: Cum quidam, inquit, Benedicti puerulus monachus parentes suos ultra quam debuerat diligens, atque ad eorum habitaculum tendens sine benedictione de monasterio exisset, eodem die, mox vt ad eos peruenit, defunctus est, cumque esset sepultus, die altero proiectum foras corpus eius inuentum est: quod rursus tradere se-

pultura curauerunt, sed sequenti die iterum proiectum exterius, atque inhumatum sicut prius inuenerunt: tunc concitè ad Benedicti patris vestigia currentes cum magno fletu petierunt, ut eius suam gratiam largiri dignaretur: quibus vir Dei manu sua protinus communionem Dominici corporis dedit, dicens: Ite, atque hoc Dominicum corpus super pectus eius cum magna reuerentia ponite, & sic sepultura eum tradite: quod dum factum fuisset, susceptum corpus eius terra tenuit, nec ultra proiecit. Hæc Gregorius. Possemus huiusmodi innumera proferre. Nos unū dumtaxat maximè recens, quod in primis ad rem facit, adduxisse cōtenti erimus, quod quidem refert Ioannes Franciscus Mirandulæ Comes eleganti illo libro de strigibus: Fuit, inquit ille, in Alpibus Rhetijs sacerdos quidam probus ante annos duodecim, cui cum foret opus ad ærotum quendam graui oppressum morbo Eucharistiæ deferre, cum longius ille abesset, videretq; se non ita, ut oportebat, celeriter ad eum pedibus posse peruenire, ascendit equum, colloq; sanctissimum Christi corpus pixide inclusum satis honorificè alligauit, iter suum quanto ocius accelerans, cum nonnihil processisset, obuium habuit quendam, qui ut equo descendens secum pergeret ad spectaculum quoddam mirabilissimum inuitauit. Imprudens homo, & cupiditate rei tam stupendæ ductus paruit: vix equo se demiserat, cum sensit se per aëra vna cum comite deferri, & breui tempore in altissimo montis cacumine statui, ibi amplissima & amœnissima planities erat arboribus vndique excelssimis obseptâ: rupibusq; horrendis circumcincta. In medio choros innumeros, ac varios ludos cuiusvis generis, mensas lautis ac diuersis ferculis instructas erat videre. Audiebantur etiam concentus quilibet omni suauitate affluentes. Denique aderant quæcunque animos hominum incundissimis delinimentis tenere possent, & dulcedine perfusos intima demulcere solent. Obstupefactus improuisa re simplex bonusq; sacerdos, neque eloqui præ admiratione, aut hiscere audens penè extra se positus, attonitusq; hærebat. Tum socius, qui illum adduxerat, petijt ab eo, vellètne Reginam, quæ ibi aderat, supplex venerari, & munus illi aliquod offerre. In alto quodam solio Regina adsidebat effigie formosissima, regia cultu, & ornamentis mirificis ornata. Accedebant ad eam prosteruentes se humi cuncti, qui aderant, bini, quaternive ordine pulcherrimo, & humi se prosteruentes eam colebant, varia munera offerentes. Ad mentionem Reginae homo, cum videret eam sic fulgentem, & ministris plurimis cinctam putauit esse matrem Christi, caliq; & terra Reginam, neque enim suspicabatur vllas prestigijs, demonumq; spectra.

alioquin

alioquin eo non appropinquasset. Reputans igitur secum, quid illi dono daret, existimauit nihil ei gratius aut incundius futurum munus, quam filij corpus, accessit, & ad pedes accidens in modum supplicis, arculam, in qua erat augustissimum sacramentum, è collo detractam in gremio mulieris illius posuit. Mira res, omnia continuè euanescere. Percussus huiusmodi nouitate homo rudis, & prestigijs irretitum se vident, & in horroribus densissimis, & lustris destitutum conspiciens, opem diuinam tremens implorare, ut è tantis ipsum anfractibus expediret, cumque diu per loca inuia sylu. usq; vastissimas errasset, vix tandem pastorem reperit, à quo in viam ductus didicit se millia centum, à loco abesse, quo Eucharistiæ deferre cupiebat: ad suas tandem sedes reuersus totam rem detulit ad magistratum: contigit hoc imperante Maximiliano primo. Hæc Ioannes Franciscus: è quibus colligimus admirandos Eucharistiæ effectus, siue sumptæ, siue honorificè à quouis habitæ: ut sciamus, quorum sit corpus vnum cum Christi corpore, & per ipsum sacramentum, & per eam, quæ ex illo emanare solet, gratiam diuinam, fructusque illius præ cunctis rebus suspiciendos ad omnia mala & spectra fuganda, ad singulas dæmonum machinationes & artificia dissoluenda, quæ hæreticis in bonum nullo vnquam tempore contigerunt, quippe qui à fructuosa & gratiosa hac cum Christi corpore coniunctione longissimè arceantur, ac distent.

SIGNVM LIX.

Stigmata diuina corporum sanctorum.

Stigmata impressa corporibus aliquot nostrorum,
palam faciunt inter nos esse
Ecclesiam Dei.

CAP. III.

Solebant olim Domini, ac solent etiam nostris temporibus multi, faciem seruorum notis inultis incisive compungere, è quibus omnino cunctis appareat quorum sint illi, & ad quos spectent. Nam quocunque se vertent, insculptum gestant, cuius sint familiarum. Paulus quidem gloriabatur, corpori suo ob cultum Christi inflata fuisse vulnera, & impressas cicatrices, è quibus liqueret se Christi seruum, è Christi Ecclesia & cœtu se esse.

N 4

De

De cetero, ait, nemo mihi sit molestus: Ego enim stigmat. Dominici Iesu Christi in corpore meo porto. At fieri potest, ut aliquis se Christi militem iactet, sed transfuga sit, ac perduellis, auersa facie, non aduersa fuerit vulneratus, dum se fugam mandat, dum suos deserit, & ad castra inimicorum tranat: quod si cui Christus hæc signa inusserit, cum nullus error Christum capere possit, nã ille è Christi erit grege, ex illius Ecclesia proculdubio est dicendus. Alicui ne hæc contigerunt? Ita profectò. Vulgarissimum est corpori sancti Francisci diuinitus fuisse impressa quinque Christi vulnera, & è carne ipsius mirabiliter clauos ad manus ac pedes conformatos, ita ut merito in illum cecinerit Franciscus Bencius è societate Iesu, vir vatibus antiquis æquiparandus:

*Sancte Patrum, spirans Christi exspirantis imago,
Tempore quam nullo deleat vlla dies.*

*Quas etenim fers ipse manus, fers ipse pedesq;
Has tulit ille manus, hos tulit ille pedes.*

Nec minus teli transfixum cuspide pectus,

Quale tibi patulo pectore vulnus hat.

Cuncta estis similes: illum qui fortè verentur

Reddere, te saltè cur imitentur habent.

Idem contigit & S. Cathar. Senensi virgini eximie, Helenæ virgini Hungaricæ, quæ fuerunt ex ordine S. Dominici, Gertrudi ab Oesten, Lucie virg. Narniensi tempore Alexandri V I. qui an id esset verum diligentissime inquiri mandauit, & ut erat sic est compertum, & adhuc eius corpus est Ferrariæ, vidiq; ego illinc ad me transmissa publica instrumenta, quæ tantam rem legitimè testificabantur. Vidi præterea hæc oculis corpus Claræ virginis è Montefalco, & cor eius in quo insculptus est Christus cruci affixus, ex eadem carne flagra quibus est cæsus, columna cui alligatus, omnia denique simulachra, quibus eius perpeffiones referuntur, quamuis antiquitate temporis, edaciq; vetustate paulatim fiat, ut caro contrahatur, & exsiccata deprimatur, amittatq; expressas & exstantes effigies illarum rerum: quod stigmatibus etiam Lucie virginis ex parte contigisse aiunt, ut depressione carnis obscurentur stigmatum vestigia. Inspexi præterea tres globulos carnosos ex eadem eductos singulos eiusdem ponderis: quod vero magis admirandum, si alterum ex eis in altera lance, alterumque in altera collocaueris, neuter neutri præpon-

derat.

derat: quod si ex vna parte duos ex eis ponas, vnumque ex altera, nihil ad pondus adijcitur momenti: tanti namque sunt duo, quam ex iis tribus quilibet, & singuli tamen æquales. Id est diuinitus Trinitatis insigne illustrissimū. Est oppidum Montefalco, in quo hæc asseruntur, satis celebre in edito colle situm è regione Spoleti. Quis potest eò accedere, & quæ plurimi conspexere, & ego conspexi, propius contemplari. Margarita Tiphernas fuit è familia sancti Dominici, huic defunctæ apertum corpus, visceraq; educta, in corde reperti tres pretiosissimi lapides, quibus depictæ erant imagines quædam sacre, ut Raphaëli Razius narrat: quamuis illas nunc edax tempus obcurasse videatur. Ex his omnibus euidentissimè fit, Ecclesiam nostram proculdubio esse Ecclesiam Dei, quando nostros suis ipse signis tam mirabiliter signauit, quorum constat ex aliis etiam vitam profus esse diuinam. Hæc verò nunquam contigere vlli è factionibus hæreticis, à quibus Deus cunctis in rebus longissimè semper abest. Ex hac porro coniunctione fit, ut corporibus Catholicorum vis diuina imprimatur ad efficienda miracula: & quidem pudam mihi videtur, si vllum laborem suscipiam, ut recenseam miracula innumera, quæ sancti viuentes ediderunt, ita ut solo contactu morbos expulerint, quid dicam contactu? aspectu dumtaxat, vmbra tenui, vmbre ipsius accessu, ut Petro contigisse in actis Apostolorum legimus. Amplius etiam satis est si ægroti ad ipsos sanctos, quamuis defunctos, animi deuotione cõfugerint, satis est, si pro mortuis ipsis alij viuentes preces ad sanctos iam vitam functos fuderint: & ægrotis sanitas, & mortuis vita protinus restituta: sed quod mortui mortuos à morte vindicant, id suo loco dicemus. Nunc de viuentibus agimus, per quorū corpora vis diuinitatis illustrissimis signis, ac prorsus cælestibus ad aliorum curationem deriuatur. Recitemus hic duo exempla nobilissima, quæ in teatro totius mundi cunctis adhuc suspicienda iamdiu Deus proposuit. Clodoueus primus Francorum Rex hanc ad posteros Reges diuinitus concessam potestatem transmisit, ut quibusdam solemnibus ceremoniis adhibitis tactu manuum suarum strumas sanent. In promptu est cuius intueri, an id sit verum, sed est omnium sermone peruulgatissimum, & ego cum eis sum locutus, qui id viderunt. Parum ne est hoc? Audi aliud. Eandem potestatem transmisit ad suos

N 5

successores.

successores Angliæ Rex Eduardus vir sanctissimus, quibus & illud amplius est datum, ut annuli quidam certis ritibus consecrati mirificè valeant aduersus morbum comitalem. Vigesimoquartum annum Rex Eduardus ferè regnarat, cum ei allatus fuit annulus à quibusdam Hierosolyma venientibus, quem ipse diu antea pauperi clam dederat, qui pro amore, quem erga sanctum Ioannem Evangelistam habebat, elemosynam petierat. Ille annulus in templo Vestmonasterij multa veneratione est seruatus: & Angliæ Reges die Parasceues consueuerunt multa cæremonia sacrare tactu illius annulos, quos qui induunt neque stupore membrorum, neque comitali morbo tenentur, quæ Polydorus Virgilius Angliæ historiæ lib. 8. refert. Atque hæc sit satis attulisse ad præsens caput toti orbi notissima: Nam cuncta si quis vellet enumerare, & scribere sanctorum viuentium miracula ab ipsorum corporibus profecta, neque orationis, neque scriptiois vllus esset finis. Ex his conficitur Ecclesiam nostram proculdubio esse Ecclesiam Dei, quando nulli alij cætui datum, ut diuinitus hæc possit. Nam cui Regum successioni hæc tributa vnquam, nisi Catholicorum? quod si cunctis rebus aliquid Deus est largitus, & hominibus interdum dedit ut possent aliquid supra vires naturæ, profectò diuiniore diuiniore communicabit: atque tanta posse, nulli Regum aut hominum stirpi concessum: ergo hi præ cunctis ex Ecclesia Dei, quos longè maximis diuinitatis effectis Deus ipse nobilitauit ante alios omnes. Demus enim concessisse Deum, quæ ipsius est benignitas, aliis alia, nullus præstigiis sit locus: tanta nulli certe quidem, ut Ecclesiæ nostræ: ac merito nunc idem Deus hæreticis Angliæ Regibus hæc abstulit, quando à Catholica fide se alienauerunt, ut cunctis appareat quamnam sit proculdubio Ecclesia Dei, & quæ impiorum fax, ac turba.

S I G N V M L X.

Corporum præsentia multiplicata
aut inuisibilis.

Corporum sanctorum præsentia, aut pluribus locis eodem tempore communicata, aut huiusmodi, ut oculos humanos effugeret, ostendit illos, nosq; doctrina illorum adherentes esse ex Ecclesia Dei.

C A P. III I.

Cum Dei præsentia sit in locis ac rebus omnibus, corpora sanctorum, qui Deo sunt adiuncti, etsi non in omnibus erunt, saltem in pluribus non virtute naturali: sed diuina aliquo modo poterunt esse: & quamuis dici soleat illa corpora esse vna, quæ loci vnus terminis circumscribuntur, plura verò, quæ pluribus, tamen ut sint vna, id non oritur primo à terminis vnus loci, sed ab vna essentia, quæ quidem loco non circumscribitur, neque sensibus subiicitur, quibus peruia sunt accidentia dumtaxat. Quod si essentia verè est aliquo in loco, tamen illo, non adstringitur, sed ibi diffinitur esse, quod ibi operetur. Hinc à Theologis dictum, substantiam loco diffiniri, non circumscribi, diffiniri scilicet eo loco, in quo operatur, ita ut ibi sit ratum, ubi efficit aliquid non alibi: & naturaliter essentia rerum non solent operari, nisi vno in loco continuo, at diuinitus possunt in pluribus operari, atque esse: operatio namque sequitur essentiam: & quando ab essentia profluunt omnia accidentia necessario fiet, ut fiet, ut si essentia aliqua in pluribus erit locis, & eius accidentia similiter in pluribus sint locis, neque tamen aut essentia, aut accidentia sint plura propter plura loca, sed vna propter vnâ essentiam, quæ diuinitus esse in pluribus locis potest: ac tunc vni essentia, atque vnus accidentibus ab ea pendentibus tot loca multiplicabuntur, in quos Deus esse dederit, & multiplicabuntur etiam solummodo illa accidentia, quæ à locis illis multiplicatis oriuntur dumtaxat: atque ita reliqua accidentia extrinseca erunt illi multa. Neque moueat quemquam, quod substantia hominis ex materia constet, ac forma, materia vero inesse dicant Philosophi necessario determinatam quantitatem, dimensionem scilicet aliquam, modo hanc, modo illam pro varietate formarum, ex qua intima dimensione pendet loci dimensio extrinseca: asserimus enim non esse vnâ materiam primo propter illas dimensiones, sed propter vnâ formam, à qua materia habet, ut illis dimensionibus terminetur: rursum asserimus materiam per se distingui ab illis dimensionibus, quamuis naturaliter sint ambo semper coniuncta. Igitur diuinitus fieri potest, ut vnum corpus sit in pluribus locis propter vnâ formam, vnâque materiam formæ vni omnino subiectum. Neque verò hic

statuimus an id contingat circumscripue, vt aiunt, vel diffinitiuè, vel alia ratione: quocunque modo eueniat haud curamus: certum est diuinitus hoc effici posse. Quocirca inerit vis diuinitatis illis corporibus, quæ pluribus in locis erunt, & erit efficax argumentum, homines ipsos, quibus talia obuenerint, esse ex Ecclesia Dei. De sancto Ambrosio scriptum reliquerunt, cum sacra faceret ad altare, quasi somno quodam correptum diu substituisse, deinde ad se cum redisset palam dixisse, se interfuisse funeri publico sancti Martini Episcopi Turonensis iam defuncti, interfuisse autem cunctis eum Turonis videntibus, & agnoscētibus. Quamuis sint qui velint contra cōtigisse, Martinum scilicet adfuisse funeri sancti Ambrosij. Sāctus Paulus quidem refert se raptum vsque ad tertium cælum, & quod adiicit se nescire an in corpore, vel extra corpus fuerit raptus, id nonnulli interpretantur sic accidisse vt eius corpus in terris remanserit, idemque in cælum fuerit euectum. Sanctum Antonium Vlyssypontensem ferunt aliquando fuisse eodem tempore Patauij, & Vlyssypone, vt patrem magno vitæ periculo innocentem liberaret. Laurentius Iustinianus Veneriarum Patriarcha vixit Eugenio Quarto sedente: referam quod illi contigit, & apponam verba scriptoris ex eadem gente Iustiniana prognati, ac patrij Veneti: *Sacra, inquit, virgo quædam erat magna sanctitatis, hæc per multos annos abstinentia, vigilijs, orationibus steterat ante Dominum: Accidit autem, vt solemnitate corporis Christi, neque sorores aliæ, neque ipsa communicare diuinis mysterijs possent, & quum agrè ferrent, & illa in primis sanctissima mulier, oratum Laurentium mittunt, quia prope esset monasterium, vt si gratiam communicandi eo die habere non possent, ipse saltem dignaretur, dum celebraret, pro ancillis suis orare: promittit Laurentius, quum autem celebraret ad populum, post eleuatum sacramentum factus est extra se ipsum, detulitque eum spiritus ad illam mulierem in cella clausam, & contemplationi vacantem, qua forte tunc miro desiderio communicandi teneretur, & sacra illi mysteria communicauit siue in corpore, siue extra corpus, Deus scit, ab oculis quidem totius populi non discessit, donec ad se ipsum reuersus ab illo pietatis officio, reliquum Missæ peregit.* Hucusque scriptor ille: vt sciamus diuinitus interdum dari corporibus sanctorum viuentium, propter societatem corporis Christi, vt pluribus esse in locis aliquo modo possunt, quod est argumentum vehemens illos esse ex Ecclesia Dei &

Christi,

Christi, cuius omnipotenti virtute fit, vt hæc eis contingant, quæ hæreticis omnibus omnino negantur, quibus nulla coniunctio cum Christi corpore, quæ Deo grata sit, intercedit. Eadem verò cōtigisse ætate nostra Aloysio Bertrando, signo de miraculis in fidei propagatione factis & Ioanni è S. Francisco, & Nicolao factori signo de sanctitate Ecclesiæ nunc militantis aperimus. Corporibus præterea humanis quod solida sint, ac densa, hoc accidit, vt videantur, imaginemque suam depingant in oculis intuentium, nisi aëris nimia crassitudo obsistat, aliudve corpus intermedium, similiter densum, vel oculi sint malè affecti: si quod autem corpus humanum nulla huiusmodi re intercedente, cum subiectum sit, ac præsens, oculis adstantium non videatur, id necesse est diuinitus contingat: Sapius vero accidit hoc corporibus sanctorum, & vt omittamus dicere de Christo, qui ascendens in cælum sui aspectus copiam fecit suis discipulis, sed non aliis, similiter cum vellēt eum sui ciues è cliuo montis præcipitem dare, protinus oculos eorum latuit, cum tamen esset in ipsorum medio, Philippus, qui baptizauit eunuchum Reginæ Candacis, abreptus est ex oculis eius continuo, neque amplius eum vidit eunuchus qui tamen omnia circumposita longissime aspiciebat, & in his aërem, per quem ferebatur Philippi corpus videntibus cunctis occultatum. Dionysius Areopagita, & Episcopus Hierosolymorum Iuuenalis, qui vixit imperante Theodosio iuniore, scribunt Apostolos è remotissimis oris, in quos Euangelij disseminandi causa abscesserant, Hierosolymas conuenisse ad obitum, sanusque Dei genitricis in sublime diuino spiritu elatos, videntibus certe nullis. Theodosio seniore, Theotimum gubernasse Ecclesiam Tomitanam inter Scythas trans Istrum scribunt: contigitque aliquando, vt vna cum multis iter faceret, occurrentique ei plurimi è barbaris. Quocirca, qui eum comitabantur, timore trepidare cæperunt, quasi continuo interficiendi. Ipse autem descendens ex equo precibus se dedit. At barbari neque eum, neque qui eum sequebantur, neque equos, è quibus descendissent, vlllo modo videntes, abierunt: ob hæc, & alia multa scribit Sozomenus, qui sub hæc tempora fuit, eum vocatum à barbaris Deum Romanorum. Quod referam scribit Gregorius Magnus in Dialogo. *Audierant Franci quidam multas pecunias asseruari in monasterio Libertini, irruerunt itaque, in illud, duce Bucellino: Liber-*

Sozo. lib. 7.
cap. 24.

11125

tinus id conspicatus precibus se dedit in oratorio, ut vocant, quodam. Franci diu quaesierunt ipsum in eodemmet loco, in quo supplex ille humiq; prostratus iacebat, quin sepe in ipsum impeerunt, neque tamen vnquam diu conquistum, & ante oculos positum viderunt. Petrus Archiepiscopus Tarantasi decessit anno millesimo centesimo septuagesimo primo, is inuocatus à tribus, qui in vinculis erant, mirabiliter adstir, & quamuis adessent custodes, compedes tamen fregit, vincula comminuit, portas aperuit, neque totam hanc rem ex adstantibus vllus potuit videre, vt in eius vita scribit Gaufridus Abbas Altax tubæ. At proculdubio fieri hæc haud possunt absque Dei potestate: & hi sanctissimi omnes viri fuere, & ex Ecclesia nostra. Quocirca hæc Ecclesia Dei, non eorum, qui nobis Deoq; aduersantur.

S I G N V M L X I.

Dotes diuinæ corporum Sanctorum.

Cum plurimis nostrorum corporibus communicate fuerint aliquando diuinitus dotes illæ quæ corporibus resurgentium gloriosis semper conuenient, id fidem facit nostros constituere Ecclesiam Dei.

C A P. V.

Cum resurgemus, corpora nostra Solem fulgore superabunt, & cum modo seminentur, vt Paulus scripsit in ignobilitate, surgent in gloria, & quod vaticinatus est Dauid, erunt velati astra, id proficiscerur à diuinitate corpora permeante, quæ vt se prodat, & aliquod indicium futuræ gloriæ mortalibus ostendat, elucescit interdum luce quadam mirabili, & conspicua è corporibus sanctis. Accidit hoc in Moyse, qui mentis deuotione Christi venturi corpori se adiunxerat, cum lege diuinitus accepta, colloquio cælesti diu potitus, tantique consortij participatione illustratus, è monte descendit, & in conspectum se populi dedit: facies namque eius vndique radios emittebat, & Iudeorum nemo poterat aut oculos figere, aut intendere in

eum.

eum, necesseque ipse habuit velo faciem obducere, atque ita alloqui Hebræos. Christus similiter, cū duxit in montem Thabor Petrum, Ioannem, Iacobumque, diuinitatis inclusum splendorem subito emisit, ita vt facies eius esset instar lucidissimi Solis, ac perterrefacti discipuli humi se abiecerint. Eugenia virgo Romana, Valeriano & Gallieno imperantibus, ob cultum Christi supplicio est ultimo affecta, sed ante detrusa in tenebrosam carcerem decem dies in eo permansit: quo temporis spatio locus ille alioquin obscurissimus perpetua luce semper diu noctūque coruscavit, quod in eius vita refert Metaphrastes. Agnes item virgo Romana cum fuisset in carcerem coniecta, filiusque præfecti, malo animo, vt eam stupraret, eo furens esset ingressus, vidit illam clarissimo lumine circumfusam, cūque in insania perseueraret, protinus concidit mortuus, quod narrat in eius vita S. Ambr. Martina virgo imperante Alexandro cum torqueretur, precibus se dedit, ac cælesti protinus luce tortores adstantes circumdans percussit. Narrat sanctus Basilius, quadraginta milites à Rege Licinio, & Agricola præfecto apud Sebasten. Armeniæ urbem in stagnum gelidissimum vinculis constrictos fuisse demissos, cæteris autem custodibus somno deditis solus vigilabat ianitor, qui stupore correptus vidit illos orantes Deum maximo splendore circumfulgere, cæliūque delaptos angelos distribuere coronas, quo viso ille Christi numen agnouit. Blasio Episcopo Sebasteno resplenduit aliquando facies instar Solis. Cū sacris operaretur Euthymius monachus, lux cælitus in modum columnæ effulgens eum circumdedit, vt post alios Nicephorus Calixtus tradit. Gregor. Episcopus Agrigentius in precibus immensa luce sapius est visus resplendere. Sallustius Episcopus Hierosolymorum voluit ingredi eum multis domunculam, qua inclusus erat Barsanaphias: cūque eam perfodi iussisset, ignis inde maximus erūpens perterritos cunctos in fugam coniecit: id non Sallustio, sed Eustachio narrat accidisse Euagrius lib. 4. cap. 31. Scribit Gregorius Magnus Romulam virginem sanctissimam multos annos in lecto ægrotam iacuisse, nocte vero quadam cælitus demissum maximum splendorem totam domum repleffe: quare cunctis, qui aderant territis, membra obriguerunt, neque oculos quisquam poterat attollere præ nimia luce, qua locus ille illustrabatur. Popponem iter facientem

*Sur. tom. 6.
Decemb. 25.*

*Sur. tom. 1.
Ian. 21.*

*Sur. tom. 1.
Ianua. 25.*

lxx

lux ab eo diuinitus emissa circumdedit, ac nocte in medijs tenebris est comitata. Anselmus est visus aliquando in precibus ingenti flammæ splendentis globo circumcinctus. Ante hos Symeone Salo preces faciēte visi sunt ignei globi ex ipso in cælum ascendentes, & circa eum apparuit veluti ardens in orbem clibanus, cuius alia multo mirabiliora, & ad hoc argumentum spectantia refert Euagrius lib. 1. cap. 13. & 10. Herebertus Episcopus Coioniensis illustrissimum amisit ex se, dum totus erat in precibus, fulgorem. Bononius Abbas cum se recepisset aliquando ex itinere in diuersorium, maxima vndique luce est circumdatus in ipsa nocte: quocirca vicini existimantes locum conflagrare incendio, adcurrere, vt illud extinguerent: accidentēque viderunt vt res erat. Trudo presbyter, dum supplicationibus diuinis operam daret, immenso sæpius est visus fulgore emicare. Idem contigit teste Cromerio de rebus Polonorum lib. 8. Hedvigi Poloniae principi, Coletæ, & Liduinæ virginibus. Scribunt sanctum Franciscum, quamuis abesset à loco, in quo discipuli ipsius erant, adstitisse tamen aliquando illis, licet oclusi essent apertus omnes, igneo curru inuentum, ac ter illud domicilium circumdasse, ac supra caput eius nubem quandam in modum Solis conglobatam splendentemque fuisse: eodem modo visus est aliquando in solis locis ingenti vndique luce circumfulgens verba facere cum Iesu, Maria, & Ioanne Euangelista, innumeris Angelis presentibus. Rursus cum loqueretur de rebus cælestibus ad mentiam, in qua aderant abstracti sunt omnes à sensibus, visa omnia circumcirca ardere, & ingens vndique incendium excitari: adcurrunt vndique Assiliates, ignem nullum vident, cunctos in obtutu diuinorum defixos. Egidio Franciscanorum contigit, vt nocte quadam Perusia de rebus cælestibus verba faceret, & continuo quinque presentibus ex eadem familia à sensibus est abstractus, & facies eius intar lucentissimi syderis ita eluxit, vt Lana tum plena obscurior sit visa. Venturino è familia Prædicatorū sæpius hoc accidit, vt in re diuina faciēda, & sacris concionibus habendis facies eius radios emitteret. Regina Aragoniæ cum multis aliis est testata à se visum Vincentium Ferrerium illustrissima luce circumfulgentem: idem contigit Iacobo Alamanno. Antoninus Archiepiscopus Florentinus, dum Deum precaretur, cælesti quodam lumine visus est totum cubiculū perfundere. Helena Hungara in sacello

quodam

Sur. tom. 7.
August. 30.

Sur. tom. 5.
Oct. 15.
Tom. 2.
Mart. 6.
April. 14.

quodam die sacro Catharinæ martyri diuina contemplabatur, & tantus continuo splendor vndique emicuit, vt vrbs tota Vespinij id contueretur, neque verò id semel contigit. Tectum domus, in qua morabatur Ioanna virgo Vrbeuetana, de nocte videbatur sæpè maximum lumen emitte, dum precibus operam daret. Cæcilia virgo, quæ vixit in monasterio S. Catharinæ martyris Ferrariæ, interdum conspecta est maximum ex se lumen emitte: quæ Raphael Razius in earum vitis scribit. Supra domum & caput Catharinæ è Raconisio oriūdx sæpius apparuit insignis splendor, testatur id qui vitam virginis huius late scripsit ætate nostra Ioannes Franciscus Mirandulæ Comes, in domo namque ipsius illa degebat. Fuere omnes hæc virgines ex ordine S. Dominici. Refert Hieronymus Rubens Margaritam Raennatem sæpè visam radios lucentes è facie emitte, vixit hæc Iulio II. sedente. Ignatius Loiola visus est aliquando in precibus intempesta nocte nonnullis ipsum de induitria obseruantibus, tota facie mirum in modum radiare, quod refert in eius vita Petrus Maffei. Atque hæc è multis pauca retulisse sit satis, vt sciamus corporibus sanctorum viuētibz quandoque communicari illum splendorem, quo fulgebunt in æternitates sæculorum, cum resurgemus vniuersi, ex quo fit illos pertinere ad Ecclesiam Dei, & esse aliquem coniunctionis r. spectum inter corpus Christi, & illorum. Quæ cum nullo modo, nisi adsint præstigia, quas vita obsecana detegit & aperit, hæreticis contingant, apparet illos ad demonum malorum multitudinem pertinere. Ita porrò Deus olim fabricatus erat Adami corpus, vt nulli morbo maloque si non peccasset, esset obnoxium: sed vbi peccauit, ipse cum omni sua posteritate in omnia mala incurrit, futurum est munere diuino, vt corpora nostra recipiamus in die iudicij supremi ab omni perpeffione secura cum claudetur aditus ad illa cunctis morbis ac malis, nullam frigus eis, nullus æstus, humor nimius nihil, acriditave poterit nocere, non ignis, aër, aqua, terrave illis erunt infesta, non graua depiment, neque leuia subuehent, vt officere valeant: nunc autem, cum degimus hic in terris, sæpè fit, vt corpora sanctorum potiantur ex parte donis hisce, ne quid à noxiis percipiant damni. Quid ita? quod illis sit vnum cum Christo corpus, vel animi propensione, inflammatioque desiderio, vel etiam re ipsa. Au-

Pars ij.

O

dianus

diamus exempla. Notissima est historia trium puerorum, qui coniecti in ignem adeo adusti non sunt, ut aura suavi demulcerentur, ac rore placido perfunderentur: nimirum cum illis erat is, cui deuotione se adglutinarant, filius Dei. Ioann. Apostolus, ut post Tertullianum scribit Hieron. in feruentis olei dolium missus, purior ac vegetior exiuit. Polycarpum flammæ rogi ardentis in fornixem sese attolentes, non modo læsere, sed protexerunt, ut Eusebius Cæsariensis tradit. Thecla in medijs flammis, in quas est coniecta nihil mali omnino sensit, quod S. Cyprianus in oratione pro martyribus, & in die passionis, ac S. Gregorius Nazianzenus in exhortatione ad virgines, & in carmine de præceptis ad virgines tradit. R. huius adiuxerunt se Christo vnà cum Rege, adducti miraculo Bonifacij monachi Camaldulensis, quem Pontifex Romanus Archiepiscopum consecrat tempore Romualdi. Inter medias namque flammis ad hoc excitatas, Rege & populo inspectante, illæsus transiit: quod in vita Romualdi, Petrus Damiani testatur. Anno M.D.XXXII. Andreas Spoletinus ex ordine Franciscanorum Rege Fessæ in Mauritania, & principibus multis præsentibus, ut palam faceret esse veram Christi doctrinam, quam prædicabat, vndique flammis est circumdatus, & illæsus in iis diu permansit, quo circa Mahometani lapidibus in eum coniectis furentissimè illi mortem attulerunt, populo, qui eo confluxerat ex omni parte, rem spectante. Atque hæc olim frequentissima sanè martyribus contingebant, ut ex actis eorum docemur. Quæ cum viderent nostræ religionis inimici, magicis id artibus attribuebant, & sanè id fieri in alijs aliqua ex parte poterat, sed tot ac tanta quæ quæso? Neq; id passus esset Deus, vbi causa religionis in apertum discrimen vocatur, & ex hac quidem parte veritas stat, ex illa verò mendacium, nunquid enim, vbi res in disceptationem venit, falsitati diuinitas tot ac tantis miraculis opem ferret? edet dæmon aliqua in speciem mirabilia, sed illa euanescent, & quæ sint apparebunt, vbi veritas ex aduerso sese iis opponet: ut accidit in Magis Pharaonis, qui succubuerunt, vbi cum Moysè ceciderunt, sicut & Simon ille Magus, vbi cum Petro contendit. Hirpias olim familias, de quibus Aruns apud Virgilium, legimus in Faliscis fuisse, quæ ad montem Soracte, annuo sacrificio, quod Apollini fiebat, super ambustam lignorum struem saltare solebant, neque adu-

rebantur.

*Euslib. 4.
hist. eccl. c. 14.*

*Sur. tom. 3.
lun. 19.*

rebantur. Sed Varro id à medicamento quodam, quo plantas illi tingebant, profectum narrat. Ac vidimus nos circulatores, qui plumbo liquefacto medicatas manus abluiebant, sed certissimum est, eos, quorum supra adduximus exempla, nullo se medicamento munisse aduersus tantam vim tormentorum, neque præterea aliquid esse posse, quod illis oblisteret vlllo modo. Sed recitemus adhuc aliqua, & quidem pulcherrima. Disputabant Episcopi duo, Arianus alter, alter Catholicus: hic verbis nihil agi videns, iussit accendi ingentem pyram, & vtrum vellet Arianus insilire in illam ad propriæ doctrinæ stabilitamentum proposuit, quo renuente ipse in mediam se coniecit, & inde veritatem corpore illæso est contestatus. Hoc Nicephorus scriptum reliquit, qui & de Iudæo tradit, quod agnita nostræ religionis veritate in medijs flammis, in quas fuerat coniectus, Deum Sergij Martyris sæpè implorauit, & ab iis nihil accepit detrimenti. Hæc ille, euentum mirum Petri Ignei Cardinalis narrauimus Signo xxxv. Franciscus Assisias, cum mulier eum quædam Sarracenicæ superstitionis in Syria vellet ad illicita perpetranda pellicere, maximam vim candentium prunarum, quæ aderant, per pauimentum longè latè que dispersit, deinde super eas accubuit, cum nihil damni pareretur: mulieremque, ut idem faceret, inuitauit: illa re mirabili obstupescens, sanètimoniàmque viri suscipiens, Christo nomen dedit. Idem fecit vir sanctus iterum, cum de consilio Friderici II. quædam mulier meretrix idem tentasset in Apulia. Stephana virgo Soncinas ignem prunæque ardentes illæsis manibus tractabat. Hæc patrum nostrorum memoria vixit. Franciscus Paulensis, ut exploratori à summo Pontifice missus, & rursus alio tempore cuidam ex ordine Minorum ostenderet, quanta Deus posset, magnam vim prunarum manibus apertis excepit, & diu tenuit illæsis. idem fornacem ingressus flammis euomentem nihil damni sensit. Non præterebimus silentio quod Euagrius, qui eo tempore fuit, ac post eum Nicephorus tradidit de Golaudach fœmina Persica. Apponam verba Nicephori: *Hæc, inquit, magia dedita tandem aliquando diuini numinis munere extra sensus posita ab Angelo ad Christi cultum perducta est: quocirca à Magis dirissimè excruciatam nullum non tormentorum genus superauit, ab Angelo eodem semper curata, edens innumera miracula, prædicens multa ventura,*

Lib. 15. c. 23.

*Euag. lib. 6.
cap. 29.*

tandem per multos annos variè confictata capite obruncatur, cum produxisset Angelus idem iuuenem, qui nudato ense id peregit, sanguinem excepit vestis, quæ plurima edidit miracula, nihilominus superstes diu vixit, & Hierosolymas peruenit, vulneribus pristinis adhuc manentibus, quæ magnos adurentia dolores circumferebat, aquis tantum nativis thermarum ad earum curationem adhibitis, Angeli semper ductum secuta, & miranandum sui spectaculum cunctis exhibens. Accita ab Imperatore, ut Constantinopolim pergeret, noluit parere: Stephanus Episcopus Hierapolis vitam illius scripsit: Hucusque Nicephorus de femina Persica. Quid illa, quæ Iacobus Vitiacus Cardinalis vir magni iudicij, integritatis, ac doctrinæ de Claustrina virgine à se benè cognita monumentis consignauit? Hæc sæpè in adentes fornaces, clibanisque ignem vomentes ingrediebatur, diuque in illis illæsa, sed acutissimis confictata cruciatibus perseuebat. Eadem se in rotas, quibus molendina veituntur, coniciebat, à quibus in gyrum circumacta, grauissimis doloribus affligebatur. Denique nullum tormenti genus inueniri poterat, quod non vltro illa obiret, non aliam ob causam nisi quod perseuebat se velle in suum corpus pœnas illas suscipere, quæ peccatoribus vel viuentibus vel defunctis, qui sua crimina adhuc non expiassent, deberentur. Consulat qui volet auctorem, quem dixi, nam liber ab illo conscriptus periuicendam & admirabilem habet lectionem. Hæc itaque admiranda non adsunt verè illis, qui se Christianos dici volunt, ex quo ab Ecclesia nostra discessere, adsunt Ecclesia: atque ita fit, ut in ea sit Deus, diuinitasque eorum corporibus, qui in eo numero sunt, & merito, sit præsto mirabili sua potestate propter adiunctionem illorum cum corpore Christi, ut quæ in resurgentibus perpetuò elucescent, in viuentibus interdum se prodant. Iam verò fieri naturaliter haud potest, ut corpus ab vilo corpore penetraretur, & tamen integrum permaneat atque illæsum, quin ea parte, qua vel minima corporis particula insidebit, necesse est abscedant alia corpora procul. Diuinitus tamen est corporibus resurgentiam concessum, ut peruadant quæuis solidissima licet corpora, neque tamen quidquam detrimenti patiantur. Qua ratione id fiat, multi acutissimè conantur peruestigare: plurimis modis à Deo fieri posse credimus, & proculdubio infinitis. Immensa namque Dei potestas à nobis: ut est, sic prædicatur. Aliqua via fieri posse non modo cre-

dimus,

dimus, sed etiam mente percipimus. An verò hac, quantum nos assequimur, an alia, quæ perspicua nullo modo sit nobis, id contingat, neque exploratum, neque diffinitum. Quantum porò pertinet ad præsens argumentum, corporibus sanctorum sæpè diuinitus est concessum, ut alia corpora peruadant mirabili quodam modo, neque tamen aliquid nocuum. Idque non aliam ob causam, nisi quod Christi corpori sint aliqua ex parte adiuncta. Illi namque nihil non est diuino munere peruium: idcirco legimus è sepulchro marmoreo, quod erat obsignatum, cum rediisset ad vitam, exisse, & clausis vndique aditibus ad discipulos ingressum. Quod accidit Christo, accidit & Alexandro Papæ primo, qui è carcere eductus in ædes Quirini clausas, est ad Hermerem perductus. Similiter Petrus Exorcista è carcere vndique obserato, mirabiliter euasit, vinculis, quibus erat alligatus, solutis. S. Dominicus Prædicatorum pater, cum iter faceret vna cum quodam ex ordine Cisterciensi, ac de via fessus peruenisset ad ædem quandam vndique oclusam, precibus se dedit, & protinus nullo aditu patefacto mirabiliter ipse & comes eius intus se collocatos viderunt, quod in eius vita Ioannes Antonius Flaminus refert. Aberat aliquando sanctus Franciscus à loco in quo discipuli ipsius erant, adstitit tamen illis, licet obstructi essent aditus vniuersi, igneo curru inuectus, ac ter illud domicilium circumdedit Mauritius Pannonius, & comes eius ex ordine sancti Dominici, domo in qua hospitabatur clausa egressus, templum simili modo obseratum peruasit: id accidit in Vachis oppido ad ripam Danubij posito. Columba virgo Reatina diuinitus educta è cubiculo, in quo morabatur, vndique obstructo, Perusiam peruenit. Catharina è Raconisio sæpè diuinitus è domo sua educabatur, & longissimè in remotas oras asportabatur in aliorum domus vndique oclusas, ut Ioannes Franciscus Mirandulæ Comes refert in eius vita. Idem contingebat Lydinæ virgini, quæ obiit anno M. cccc. III. Nam Catharina è Raconisio fuit ætate nostra. Sed illud, quod antiquitus accidisse scribit Simeon Metaphrastes, omnem superat admirationis modum. Morabantur Edeffæ præsidij causa nonnulli milites Gotthi, ex his quidam amore captus puellæ formosæ cœpit eam miserrimè deperire, cum nulla daretur via, qua posset eam potiri, in coniugio sibi illam dari efflagitauit. Virginis mater ac propinqui reclamare vni-

O 3

uersi:

Sur. tom. 3.
Iun. 3.

Sur. tom. 6.
Novemb. 15.

uersi: homini ignoto, è remotissimis locis oriundo, barbaro militi nequaquam decere puellam tradere abducendam in terras longinquas: victi tamen omnes precibus assensum dedere. Mater, à cuius gremio ægerrimè abstraheretur, non priùs illam barbaro dedit, quàm duxisset in templum Samonæ, Curia, & Abibi martyrum: ibique datis sanctis illis fideiussoribus eam bene habendam Gottho tum demum dedit. At effusus ille voti compos, vbi libidinem exsatiavit, abreptam in patrium solum procul à suis puellam pessimo atque atrocissimo consilio viam sepulchro inclusit: quippe qui domi aliam coniugem haberet. Ibi Edeffena femina post innumera lamenta, plurimosq; eulatus, ad opem sanctorum confugere, illos obtestari, fideiussorem præstitam vociferationibus miserandis usurpare. Adstiteri illi in lucentissima veste, ac bono animo esse iusserunt, & somno placido correptam, dicta mirum, breuissimo temporis spatio è remotissima regione oblerato sepulchro eductam reduxerunt in patriam suam. Quò rerum tantarum ignarus Gotthus postea rursus venit, agnitusque, & ne quidquam multa comminiscens supplicio est ultimo affectus. Atque hæc satis, vt appareat hac etiam parte Catholicorum corpora Christi corpori in terris sic coniungi, vt inde vis diuinitatis in ipsa deriuetur, qua cuncta peruadere mirabiliter aliquando possint: ac manifestum fiat, quænam sit Ecclesia Dei summi, quæ factio turbulenta impiorum. Ad hæc porro accedit quòd graui suo pte nutu semper ima petunt: interdum tamen pedibus ascendere solemus: id corpori nostro laboriosum: volare, ac breuissimo temporis spatio ex aliis in alia loca transferri, super aquas profundas nulla vi natationis, vel alia resustinente, ambulare, hoc nulli concessum, & nihilominus corpora beatorum rediuiua dicto citius, quocumque animus feret, ibi continuo se sistent. Atque hoc diuinissimum munus à Christi corpore deriuabitur in aliorum corpora, qui superùm sedibus adscripti æterna beatitudine fruuntur. Interim verò, vt aliquod tantæ rei pignus habeatur, id viuientium sanctorum corporibus communicare Deus interdum solet. Quirinus martyr, vt scribit Prudentius, & Eusebius in chronicis, anno trecentesimo decimoquarto, alligatus ad saxum, demersusque in flumen, enatauit, & placidè super aquas ambulauit, sustentibus saxum, ferentibusque vndis. Eadem de innumeris sanctis legimus

in eorum

in eorum gestis: ad quæ, ne simus nimij, reijcimus lectorem. Sed ante hos omnes scimus Philippum, cum in via, quæ ab Hierosolymis Gazam ducit, Regina Candasis Eunuchum baptizasset, à Spiritu diuino raptum fuisse vsque ad Azotum, ita vt subito auolarit ab oculis eunuchi. Tradunt similiter Apostolos, per diuersa orbis loca dispersos, eodem tempore in sublime abreptos Hierosolymis conuenisse ad obitum sanctissimæ Virginis: *Theodosius Cænobiarca Ponticus sapiens, cum longissimè distaret, reuera, inquit Simeon Metaphrastes, apparuit petentibus operam suam.* Maria Ægyptiaca, dum precibus operam dabat, sæpè in aëra tollebatur: eadem super aquas aliquando ambulauit. Ioannicius Abbas flumen transmisit super vndas incedens: eiusdem corpus in precibus est in aëra sublatum. Illud mirandum, quod Theodosio iuniore imperante contingit. Maximus terræmotus multas regiones concussit, ac vastauit: dumque cuncti ad preces confugissent in publicis supplicationibus, Constantinopoli puer in aëra palam, videntibus vniuersis, & obstupescens ita sublatum est, vt oculos effugeret humanos: mox ad terram demissus retulit se choris Angelorum canentium interfuisse, atque audisse illos illud carmen in cantu repetentes semper, Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus & immortalis miserere nostri. Quocirca Proclus Patriarcha Constantinopolitanus idem carmen concini à populo iussit, & continuo terræmotus quieuit: Imperatorque lege sanxit, vt hymnus ille palam diceretur. Eodem Theodosio imperante Nicephorus scribit in Palæstina nonnullos monachos fuisse, qui vbi voluissent fugere alicuius aspectum, in pedes se dabant, ac per aëra sublimes volabant. Narrat post Palladium Sozomenus Ammonem monachum, vnà cum Theodoro discipulo iter aliquando fecisse, cumque transitori essent ambo nescio quod flumen satis profundum, nudare sua corpora erubescabant, ne alterius oculis paterent. Rogauit Ammonem Theodorum, vt paulisper abscederet, & oculos auerteret. Id cum egisset ille, pudebat tamen Ammonem semetipsum intueri nudum: quòd cum secum cogitaret, diuina virtute in vteriore ripam continuo est translatus. Cum fortè Placidus sancti Benedicti monachus è lacu hauriret aquam, lapsus est, & in medias vndas abreptus mergi incipiebat: erat in precibus Benedictus:

Niceph. li. 14.
cap. 46.

Lib. 74. c. 30.

Sozom. lib. 1.
cap. 14.

O 4 &

& quamuis abiens, hoc vidit, exclamauitque, & Mauro imperauit, vt accurreret, & opem ferret: ille dicto audiens tanto diuini Spiritus impetu est raptus, vt super vndas aduolans ex iis medijs protinus eripuerit Placidum, & incolumem ad ripas adduxerit, neque prius aspexerit se super aquas ambulasse, quam steterit in terra. Scribit hoc Gregorius Magnus, sanctus Franciscus Assisias cum totus esset aliquando in diuinarum rerum contemplatione, visus est ignem spirare, accitumque socium Maffetum complexus sublimem secum rapuit in aëra vt diuini afflatus: quin aliquando in solis locis adeo in altum ferebatur, vt obtutus humanus assequi eum non posset. Idem sepe accidebat S. Francisco Paulano, Agneti Assisiani, quæ sanctæ Claræ soror fuit, sancto Dominico, Venturinoque ex eius familia. Conradinus quidem cum fuisset in vincula coniectus à Bononiensibus, quod eos in Pontificem contumaces sapius obiurgaret, ac totum se precibus dedisset in carcere, raptus est in sublime: quod à cunctis custodibus obseruatum, & à plurimis conspectum, fuit in cauisa, vt è carcere educeretur. Sanctus Antonius Vlyssiponenſis Patauis Vlyssiponem diuinitus nocte vna est delatus. Sanctus Antoninus Episcopus Florentinus bis est visus inter alia in altum à spiritu iustolli. Ioannæ Vrbeuetanæ, Agneti è Montepolitiano, Margaritæ Tiferati, sanctæ Catharinæ Senensis, Raconisæ, & Luchinæ Sencinati, omnibus ex ordine sancti Dominici, idem scribit Raphaël Razius accidisse: sicuti etiam Petro de Guarda, sanctoque Didaco Hispano, Petrus Porti Episcopus in annalibus suis tradit. Ignatus item Loiola, qui Iesu societatem instituit, visus est aliquando in contemplatione caelestium defixus, teste Petro Maffeto in ipsius vita, quatuor circiter cubitis à terra sublimis, spiritu sarcinam corporis eleuante. Idem de multis aliis narrauimus nos signo de sanctitate Ecclesie nunc militantis. Atque hæc sanè omnia ostendunt maximam corporum nostrorum cum Christi corpore adhesionem, à quo nos in diuinitatis deriuata tot mirabiliter operatur: vt appareat à nobis esse Deum, longissime ab aliis abesse: nobis autem sic aliquando idem datur, quod resurgentium corporibus beatis erit perpetuum, vt sint agilia, lucida, subtilia, & aduersus omne perpeſſionis noxiæ genus secura.

SIGNVM

SIGNVM LXII.

De prouidentia in tuendis reliquijs.

Deus incredibilem quandam curam prouidentiamque sapius ostendit in reliquijs Sanctorum conseruandis: quod sanè efficit à nostris Ecclesiam Dei constitui.

CAP. VI.

Persecuti sumus hucusque signa pertinentia ad corpora sanctorum viuorum, videamus quæ spectant ad cadavera eorundem iam defunctorum. Non est autem putandum temerè illud à Christo dictum ad omnes sui sectatores: *Capillus de capite vestro non peribit, & omnes capilli capitis vestri numerati sunt, nolite timere.* Et rursus alibi à vate: *Custodit Dominus omnia ossa eorum, vnum ex his non conteretur.* Quæ quamuis omnino perducentur ad exitum diuinitus, cum resurgemus vniuersi, tamen ad hæc etiam tempora pertinere quantum ad sanctos, & euentus rerum multarum declarat, vt apparebit, & ipsa verborum significatio generalis: alioquin tam boni, quam mali resurgunt, & singulis nihil peribit. Mirum namque, ac non nisi diuinum, nonnullorum vatum, qui ante annorum tria millia migrarunt è vita, ad nos corpora peruenisse: & tot Apostolorum, martyrumque & sanctorum, quorum memoriam conati sunt cunctis viribus abolere Imperatores, Reges impij, vniuersaq; gentes, tanto cum honore reliquias conseruatas fuisse. Atque hoc quidem plurimis commune: speciatim verò cælitus eluxit in aliquibus tuendis cura Patris æterni. Exempli gratia: Sebenno Eleutheropoleos Episcopo Micheas & Habacuc Prophetæ in somnis apparere, & qui nam forent, & vbi corpora ipsorum iacerent, mandantes illa proferri, manifestò prædiderunt, vt Sozomenus tradit: à quibus habemus & illud, Zachariam Prophetam Calomero cuidam vigilanti luce clara apparuisse, & hortum quodam demonstrato: *Age queso, inquit, hic fodito: ab hac sepe in hortum mensura ducta ad cubitos duos iuxta viam, qua ducit in ciuitatem Bethreberim, reperies arcam duplicem, ligneam interiorem, exteriorem plumbeam, & propè hanc vitreum, vas aquarum plenum, & duos etiam serpentes amplitudine m-*

Lib. 7. c. vlt.

O 5

diocres,

dioces, mites, & innocuos. Peregit quod iussus fuerat Calome-
 rius, & vatis corpus integrum protulit in lucem. Caput Ioan-
 nis Baptistæ altissimè ad ignominiam ab impiis Herodia-
 dis ministris fuerat defossum: post multa verò annorum
 curricula idem sanctus duobus monachis in somno appa-
 ruit: quo loco esset, ostendit: rursus cum delitesceret, Va-
 lentiniano & Marciano imperantibus sanctus Marcello
 monacho mirabili quodammodo indicavit, quo loco es-
 set. Cùmque è Cilicia Constantinopolim transferretur,
 vbi ventū ad Pantichium, qui locus est Chalcedonis, ma-
 li, qui vehebant, substitère, ne quidquam cadentibus eos
 aurigis, depositumque est in pago Cosilai. Denique impe-
 rante Theodosio iuniore Constantinopolim est adductum,
 & quoniam Macedonianus sacerdos illud habebat in cu-
 stodia, pollicitus est se hæresi renunciaturum, si caput ab
 Imperatore asportari posset, quod ita contigit, vt Sozome-
 nus scribit. Sebasteni imperante Iuliano reliquias sancti
 Ioannis Baptistæ concrematas, ac pulueri admixtas per a-
 gros (inquit Rufinus, qui paulò post vixit) & rura disper-
 serunt: nihilominus agnitas nonnulli detulère ad Philip-
 pum, & ab eo per Iulianum, qui postea Palæstinæ Episco-
 pus fuit, ad Athanasium Alexandrinum missæ fuerunt: ille
 clam paucis conscis parieti cauato inclusit. Latebant olim
 reliquiæ Stephani martyris, Gamalielis & Nicodemi, do-
 nec imperantibus Honorio & Theodosio Gamaliel in
 somnis apparuit Luciano presbytero, & quo loco esse o-
 stendens iussit eas in apertum productas loco decenti con-
 stitui: vbi miraculis illustres summo sunt habitæ in hono-
 re. Habentur acta Luciani: & hac de re meminit inter alios
 Augustinus. Audiamus nunc Gregoriam, quid de corpo-
 ribus Apostolorum Petri & Pauli ad Constantiam Augu-
 stam scribat: Dum beata recordationis, inquit, prædecessor
 meus, quia argentum quod supra sacratissimum corpus beati Pe-
 tri Apostoli erat, longè tamen ab eodem corpore ferè quindecim
 pedum spatio, mutare voluit, signum ei non parui terroris appa-
 ruit. Sed & ego aliquid similiter ad sacratissimum corpus sancti
 Pauli Apostoli meliorare volui: & quia necesse erat, vt iuxta se-
 pulchrum huiusmodi effodi altius debuisset, præpositus loci ipsum
 ossa aliqua non quidem eidem sepulchro coniuncta reperit, que
 quoniam leuare præsumpsit, atque in alium locum transponere,
 apparentibus quibusdam tristibus signis, subita morte defunctus
 est. Præter hæc autem sanctæ memoriæ prædecessor meus itidem

Lib. 7. c. 21.

Lib. 2. c. 28.

Lib. 3. c. 30.

ad corpus S. Laurentij martyris quædam meliorare desiderans,
 dum nescitur, vbi venerabile corpus ipsius esset collocatum, &
 effoditur exquirendo, subito sepulchrum ipsum ignoranter aper-
 tum est: & ij, qui presentes erant, atque laborabant monachi, &
 mansionarij, qui corpus eiusdem martyris viderunt, quod quidem
 minimè tangere præsumpserunt, omnes intra decem dies defuncti
 sunt, ita vt nullus vita superesse potuisset, qui sanctum & iustum
 corpus illius viderat. Et mox: De corporibus verò sanctorum
 Apostolorum, quid ego dicturus sum? dum constat, quia eo tem-
 pore, quo passi sunt, ex Oriente fideles venerunt, qui eorum cor-
 pora, sicut cuius suorum, repeterent: quæ ducta vsque ad secun-
 dum vrbs miliarium in loco, qui dicitur ad Catacumbas, collo-
 cata sunt: sed dum ea leuare omnis eorum multitudo conueniens
 interetur, ita eos vis tonitru, atque fulguris nimio metu terruit,
 atque dispersit, vt talia denuò nullatenus attentare præsumpse-
 rint: tunc autem exeuntes Romani eorum corpora, qui hoc ex Pa-
 tris pietate meruerunt, leuarunt, & in locis quibus nunc sunt
 condita, posuerunt. Hucusque Gregorius Magnus, sed alia
 prosequamur. Corpus sancti Luciani cùm fuisset in mare
 proiectum, delphines illud excepere, vt memoriæ prodidit
 Metaphrastes, & ad litus aduexere illæsum: quod acce-
 ptum Christiani honorificè condiderunt: cadauera simili-
 ter sanctorum Hermili & Stratonici in fluuium proiecta
 integra ad ripam Christiani inuenerunt: corpus sancti Vin-
 centij martyris cùm feris, vt deuoraretur, esset obiectum,
 coruus defendit: in mare mox demersum, quamuis ingenti
 lapidè ad collum ligato prægrauaretur, enatauit ad lit-
 tus, ac fœmina pia in somnis admonita conquisitum sepe-
 liuit honesto loco: meminerunt tantæ rei Prudentius Hi-
 spanus hymno quinto Gregorius Turonensis Gallus de
 gloria martyrum, cap. 89. & 90. Augustinus Africanus ser-
 mon. 8. 9. 12. 13. Sancto Leo Papa Italus proprio sermone,
 denique Græci, vt habet Metaphrastes: Audiamus Pru-
 dentium canentem.

Sic fendit, & corpus sacrum
 Profanus (ab dirum nefas)
 Nudum negato tegmine
 Exponit inter carices:
 Sed nulla dirarum fames
 Aut bestiarum, aut alitum
 Audet trophæum gloria
 Fœdare tactu squallido.

Quin si qua clangens improbè
 Circumuolaret eminuis
 Trucis volucris impetu
 Depulsa vertebat fugam.
 Nam coruus Eliæ dat us
 Olim, ciborum portitor
 Hoc munus implet sedulo,
 Et irremotus excubat.

Hic

<i>Ita ex fructibus proximis</i>	<i>enatante supra undas.</i>
<i>infectus alarum sono</i>	<i>Saxum molaris ponderis</i>
<i>Oculosq; pennis verberans</i>	<i>Vt spuma candens innatat,</i>
<i>Exegit immanem lupum.</i>	<i>Tantiq; custos pignoris</i>
<i>Quis perfidorum credere</i>	<i>Fiscella fertur iuicibus.</i>
<i>Lusit rapacem belluam</i>	<i>Cernunt stupentes nauita</i>
<i>Taurus paratam congredi</i>	<i>Vectum remenso marmore</i>
<i>Cessisse plumis mollibus?</i>	<i>Labi retrorsum leniter</i>
<i>Ibat malignum murmurans</i>	<i>Æstu secundo, & flamine.</i>
<i>Leui volatu exterritus,</i>	<i>Certant & ipsi concito</i>
<i>Fradamq; visam fugerat</i>	<i>Pontum phaselo scindere</i>
<i>Casiodis umbellis inuis.</i>	<i>Longè, sed artus prauoiant</i>
<i>Rursus idem de corpore</i>	<i>Telluris ad mollem sinum.</i>

Sancti Anastasij martyris carnes canibus datae sunt in cibum: at illi aliorum cadauera absumentes, eas cum eberunt, è Persis quidam cum saepe supra eius corpus bellam vidisset, narravit id cuidam, qui canes, quod reliquias illi ueretur, admiratus erat. Audierunt hæc narrantem quidam è Christianis captiui, qui in somnis à sancto & ipsi admoniti corpus eius acceperunt, & honesto loco, rem diuulgantes, reposerunt. Martianus presbyter imperante Martino vixit: is accepto in somnis responso condidit Constantinopoli Isidoro martyri templum, in quo posuit eius reliquias, quas impij inhumatas reliquerant, & Christiani clauquondam sustulerant. Corpus sanctæ Agathæ iacebat in sepulchro quodam, cui tabulam marmoream inuenis ignotus imposuit, is ingressus Catanam cum centum pueris pulcherrimis auolauit: erat inscriptum tabulae: Mens sancta, honor in Deum voluntarius, patriæ redemptio: meminit huius rei Fazelus in historia sua. Floriani corpus cum proiectum fuisset in flauiam, delatum ad ripam protexit aquila, donec ille per visum apparuit cuidam matronæ religiosæ, iussitque ut illud curaret. Victoris Mauri corpus feris est datum deuorandum, sed dum bestia, altera ad pedes, ad caput altera, intactum corpus sunt tutatae, donec Marianus Episcopus illud sepeliuit: refert id qui rei interfuit notarius Maximianus. Apostoli Barnabæ corpus olim ubi certo requiesceret, erat ignotum: sed is ter Anthemio Salaminc Episcopo per visum in somnis adlitens vbinam iaceret ostendit, simulque docuit, qua ratione Petri Gnaphet dolos à se repelleret. Dulæ martyris corpus cum fuisset in vallem proiectum duo pastorum canes custodire il-

lud

lud ceperunt, & alter quidem constitit ad eius caput abigens bestias accedentes, alter pallium dentibus captum detulit ad illud, quo posset inuolui, quod Simeon Metaphrastes in eius vita refert. Impij cum Geruasium, Protadium, Nazarium, Celsumque interfecissent, eorum reliquias, ut in gloriæ essent, occulerunt: sed ipsi sancti in somnis adstiterunt cuidam indicantes ubi iacerent, qui repperas nobili loco reponi curauit. Ambrosius deinde imperante Theodosio illas in lucem maxima eorum cum gloria reuocauit. Id qui factum fuerit, narrat ipse epistola octuaginta quinta ad sororem. Corpora sanctorum quadraginta martyrum combusserunt impij, deinde in rapidum flumen reliquias proiecerunt, ne qui honor iis haberetur: sed illæ ad ripam delatae, stellarum instar fulgebant: collegitq; Petrus Episcopus admonitus in somnis, & honorificè sepeliuit, ut Simeon Metaphrastes narrat in eorum vita. Cum reliquæ Euphemie martyris iransatae Constantinopolim fuissent, & innumera ederent miracula, Leo Isauricus, clam sublati illis, earum loco ossa arida imposuit, ipsas cum loculo in undas maris proiecit, palamque predicare cepit detectas ab se fraudes à Catholicis in earum cultu factas: inspexisse ossa arida & fœtentiâ in arca contineri. Accedunt homines, ac rem vident. Accidit interim, ut nauis quidam factum ignorantes in nauem suam loculum susceperint, putantes aliquid opulenti in illo haberi: aperiunt, ac mirifico odore, qui inde exhalauit, perfusi cognouerunt esse sacras reliquias, ignari quænam forent, eadem nocte viderunt lumina, & cereos, virosque candidissimos Deum laudantes. Cumque appulissent Lemnum, & somno se dedissent, viderunt in quiete Glyceriam martyrem occurrere Euphemie virgini, amplecti illam, exosculari, aduentumq; gratulari ex eo cognouerunt, cuius essent illæ reliquie: ter inde soluentes, ter ventis refractibus eodem reiecti sunt. Denique Euphemia adlitit illis in somno, & quæ foret edocuit, ac se ibi velle subsistere edixit, ex quo fuerat ab impio Leone in mare proiecta, laenter itaque repositæ fuerunt ob Imperatoris metum reliquie in insula Lemno, donec mirabili quodam modo Constantinopolim rediit & fuerunt imperantibus Irene & Constantino. Hæc illius temporis æqualis Episcopus Constantinus, qui se adfuisse his rebus testatur, remque, uti narrauimus, scriptis mandauit. Corpora septem martyrum Africanorum, regnante Hunc

Sur. tom. 3.
Iun. 15.Sur. tom. 2.
Mart. 9.

1100,

rico, uti testatur in historia Victor, in aquas maris demersa, continuo sunt littori restituta. Antonomi cadaver cum similiter ignobili loco iaceret, sanctus bis apparens cuidam militi Zenonis Imperatoris excubitori mandavit eadem ut conderet in eodem loco. Cornelius Centurio Sylvano Troadis Episcopo indicavit, ubi delitesceret absque ullo honore ipsius cadaver, mandavitque ibi templum condidit, Sossij martyris corpus qua ratione mirabiliter inventum fuerit, explicat late Ioannes diaconus proprio libello. Callistrati & sociorum corpora membratim considerunt impij, ne colligi possent à Christianis: nihilominus collecta ingenti sunt habita honore, & miraculis diuinitus illustrata. Quomodo mirabiliter nobilitata fuerint corpora sancti Venceslai Bohemiarum Regis, Vrsique, & Victoris dicitur à nobis, ubi agitur de redintegratione cadaverum dissectorum, & viuis eorum functionibus. Charitines martyris corpus inuolutum sacco in profundum maris est demersum, tres dies mansit occultatum, donec ad extremum littori restitutum, Claudius, qui virginem nutruerat, excepit. S. Gereonis, ac sociorum cadavera in altissimum puteum deiecta, similiter & Victoris in loca palustria fuerunt abstrusa, sed Deus illa miraculis in lucem protulit. Quintini martyris defoderunt impij, & occultauerunt alueo fluminis, in quo iacuit annos LV. in tenebris. Accidit deinde ut imperantibus Constantini filiis Eusebia quaedam cæca Romæ sapiens Deum precaretur, ut ipsi lumen oculorum restitueret: tandem per visum apparuit illi Angelus edicens, ut Augustam Veramenduum pergeret: fore enim ut in Sonna fluuio corpus Quintini inueniret, inde acciperet sanitatem: abiit illa, inuento loco, precibus se dat, & mirabiliter cadaver ipsum se in alium extollens enatat ad ripam, caput similiter aliunde eodem se contulit, tradit post alios hæc Sigebertus in Chronico suo. Narrat Gregorius Turonensis, qui ante annos mille scripsit Latine, & Metaphrastes, qui ante annos septingentos quinquaginta, quibus Nicephorus alique consentiunt, Clementis Papæ in Tauricam Chersonesum relegati corpus fuisse in medias undas maris anchora ad collum ligata demersum, sed mox ad preces Christianorum mare tribus milliariis recessisse à littore, marmoreumque templum fuisse detectum, ad quod illi pergentes sancti corpus ibi conditum decenter inuenerunt. Quin anniuersaria die martyri sacra mare

Greg. de glor.
mart. c. 35. 36.

septem

septem totos dies per tria milliaria abscedebat à terra, iter rorum præbens proficiscentibus ad illud inuisendum & colendum. Nicephorus qui ante annos trecentum fuit, videtur significare ætate adhuc sua durasse hoc miraculum, narratque puerum aliquando in templo relictum fluctibus in se reuersis, & ædes cooperientibus, illæsum tamen viuumque permansisse usque ad anni sequentis celebritatem. Sozomenus, qui hac ætate vixit, scribit Pulcheriæ Augustæ Theodosij Imperatoris sorori Tyrsum martyrem ter apparuisse, simulque quadraginta martyres militaribus indutos vestimentis, & indicasse locum, in quo altè defossæ erant eorum reliquæ, quæ multo labore & industria mirabiliter inuentæ fuerunt. Cum Daras urbem Anastasius Imperator, qui postea impietati manus dedit, munisset, & amplificasset, Bartholomæi Apostoli reliquias diuinitus inuentas eo in loco reposuit: illi namque apparuit Apostolus dicens sibi à Deo urbis tutelam commissam. Iuliano imperante Gaxeius Eusebium, Nestorium, & Zenonem Christianos interfecerunt, corpora eorum combustæ, quæcunque ossa propter soliditatem flamma non combussit, camelorum atque asinorum, quæ disiecta ibi erant, ossibus miscuerunt: sed noctu Deus fœminæ piæ, quænam forent martyrum reliquæ, significauit, quas illa collectas, vrceoque inclusas apud martyrum nepotem Zenonem ipsi ignotum deposuit, numinis indicio ad eius domicilium, nam latebat ob impiorum inquisitionem, deducta. Id Sozomenus refert. Placet hic adscribere quæ de Olympiade narrat Nicephorus Callixtus. *Postquam Nicomediæ sancta Olympias obiit diem suum, priusquam sepultura mandaretur, temporis eius Nicomediensi Episcopo in somnis præcepit, ut venerandas reliquias arcule impositas alto mari committeret, & quocunque locorum illa cûrsu teneret, ibi corpus eius sepeliretur. Id ab Episcopo factum, & arca ad maritimum locum delata est, ubi Apostoli Thomæ delubrum positum est: ab incolis locus is Bothri dictus: ubi caelesti visu admoniti, qui regionem eam incolunt, & sacras eius reliquias ad sanctiorem sacrificij aram reposuerunt, quas innumerabilium morborum cura, demonumque expulsionem, & alijs prodigijs, quæ supra hominum opinionem ibi sunt exhibitæ, Deus dignatus est. Memoria quoque proditum est postea incursione hostili templum hoc Apostoli incensum fuisse, & arcam quidem flammis consumptam, ipsas verò reliquias in fluctibus maris proiectas, & eo loco vndam cruentam constitisse.*

Niceph. lib. 3.
cap. 18.

Hist. trip. li. 6.
cap. 11.

Lib. 5. cap. 8.

Hæc

Hæc Nicephorus. Saxones olim nondum Christo addicti inflammantur ædem sancti Lebuini, triduo quæsiuerunt eius sepulchrum, neque inuenire potuerunt: in animo namque habebant illud in nihilum redigere: sed post multa annorum curricula idem Lebuinus apparuit in somnis Ludgero, & quo loco esset ipsius sepulchrum indicauit. Cum caput Eadmundi regis Anglorum esset ab impiis in loco sentibus horrenti occultatum, sua se voce prodidit. Simon puer Tridentinus haud ante multos annos à Iudæis miserimè est trucidatus, corpus eius in undas est demersum, at miracula effecerunt, ut apertè liqueret quid illi contigisset. Corpus sancti Stanislai variè discerptum, datumque feris, ut deuoraretur, aquilæ quatuor circumsteterunt, ac turatae sunt à bestiis, donec eius frustra nonnulli colligentes, & ad locum quemdam delata reponentes, mox integrum mirabiliter illæsumque cadaver inuenerunt: hæc post alios tradit Cromerus libro de rebus Polonorum quarto. Sed veniamus ad ea quæ sunt nostræ ætatis. Franciscus Xaverius cum nauigaret in amplissimas Sinarum regiones, ultra finem Gangeticum & auream Chersonesum decessit in nauis, vectores eius corpus in fouea calcis cõdiderunt eo consilio, ut ardore calcis absumeretur caro, atque ubi redirent, ossa possent asportari. Post multos menses eò reuersi, viderunt integrum cadaver nulla parte, quod maximè illis fuit admirationi exesum: & quia nonnulli, qui sancto viro, dum vixit, parum fuerant æqui, cum conderetur, malleo conderant superaggestam carnem, quo confringerentur ossa, & artus, inspexere in aliquibus membrorum locis carnem leuiter contusam. & è cicatricibus extremis sanguinem recentem profuxisse, in reliquis corpus intactum. Quocirca nauis impositum Goam longissima nauigatione post menses plurimos nulla labe corruptum, nullo fetore detulerunt, ubi miraculis innumeris illustre, quasi omnium Indiarum Apostoli celeberrimi ab indigenis in honore maximo habetur, ut post alios latè tradit Petrus Maffei in historiis Indiarum rerum elegantissimis. Tot igitur ac tanta cum Deus nullum miraculorum genus omittens ostenderit in reliquis Catholicorum tuendis aduersus omnes omnium iniurias, qui fieri potest, ut ij non sint ex Ecclesia Dei? quomodo non pertinebit ad illos quod Christus dixit, Capillus capitis vestri non peribit? Quod si hæc iis, qui à nobis sunt alieni, ex quo descuere, non eueuerunt, nonne illi

sunt

sunt è demonum, & impiorum, qui longissime distunguntur à Christi corpore, pestilentissima multitudine, ac turbulentissima factione?

SIGNVM LXIII.

Cælestes proprietates cadaveribus sanctis quandoque communicatæ velocitas, impassibilitas, splendor, incorruptio.

Cum Deus cadaveribus nostrorum multis sæpè mirabiliter communicarit diuinas dotes, quæ gloriosis resurgentium corporibus semper inerunt, hinc fit à nobis esse Ecclesiam Dei.

CAP. VII.

Quatuor sunt præter alia, quæ cælestibus corporibus quibus astra circumferri videmus quotidie, conuenire dicuntur, & quod velocissima sunt citatissimo cursu circumuecta, & quod nihil ab vlla re pati possunt, resplendent, & incorrupta sunt, omnia verò excellentiori quodammodo dabantur corporibus eorum, qui resurgent, quorum pedibus orbis superi syderibus ornati subiciuntur: eademque videmus interdum diuinitus concessa cadaveribus ipsis sanctorum, ut sciamus illos esse ex Ecclesia eorum qui in cælum transferentur vna cum corporibus ipsis, & cælestibus locis insidebunt. Et mirandum sanè, si viuientium hominum corpora aliquando in sublime ferantur à spiritu diuino, at multo magis mirum, si vel cadauera, vel eorum membra: viuentiam namque corpora quodam saltem spiritu reguntur, ac subleuantur, qui intimè illis inhæret, at in anima nullo modo. Quocirca, ut Deus palàm faceret quanto habenda essent in honore cadauera sancta, voluit interdum mirabili quodammodo in altum illa sustolli cum maxima adstantium admiratione: neque id temerè, sed ubi tempus ac locus diuini honoris amplificandi tulisset, scribit Metaphrastes, arcam, in qua cadaver Cornelij Centurionis erat conditum, loco se, plurimis aspicientibus, mouisse, ac nemine eam vel impellente,

Pars ij.

P

vel

vel sustentante, per longum loci tractum progressam per aëra in templi quadam parte, quò transferenda erat, constitisse. Corpus sancti Quintini in alveo fluminis occultatum iacuit annos quinquaginta quinque: postea cum mulier quædam Romana diuino monitu illud expiscaretur, accidit ut post multas eius preces mirabili modo corpus eximis fluctibus in altum sese attollens enatarit ad ripam, caputq; similiter aliunde eo se cõtulerit. Cum corpus sancti Rhemigij esset transferendum è pristino in alium locum, nunquam potuit moueri, sed noctu mirabiliter inscientibus cunctis eo concessit ut Hincmarus tradit. In oppido Harlebacensi asseruabantur ossa Berthulphi Abbatis, igne iniecto accidit, ut totum conflagraret vnà cum ipsius sancti aede, quam cum flammæ absumerent, ossa è medio in altum sese attollentia prosiluerunt in obiectum vestimentum sacerdotis, quòd è conspectu incendij humi expansum iacebat. Euagrius, qui sub ea tempora fuit, ac post cum Nicephorus, tradunt, Thomam quendam monachum fuisse in Cœlesyria sanctissimæ vitæ eius cadauer incolæ loci, in quo decessit, in communi monumento reposituerunt, aliis atque aliis plurimis super illud congestis, sed corpus sancti semper alia sese ferens, obiecta cadauera infra se ponens longè amouebat. Corpora duorum Euualdorum, qui à Saxonibus fuerant occisi, in amnem demersa, aduerso flumine delata sunt per quadraginta passuum millia, atque iis lumen quoddam cæleste tota nocte affulgebat. Landradæ virginis corpus mirabiliter alio nullis humanis viribus est delatum. Cum sepulchrum Magni Iulii Alberti Episcopi Ratisponensis fuisset apertum post multum temporis ab obitu ipsius, repertum est cadauer eius non supinum, sic enim fuerat collocatum, sed genibus innixum in modum supplicis, & preces ad Deum facientis. Dictum de agilitate; videamus de impassibilitate, quod est alterum conueniens cælestibus corporibus. Cum Persæ, ut scribit Nicephorus, Chalcedonem cepissent, conati sunt reliquias Euphemie martyris comburere, ac paleis vndique in altissimam struem congestis ignem immisere, & paleæ quidem flammæ cõceperunt, sed incendium nihil ex arca tetigit. Cum templum, in quo repositæ erant reliquie sancti Modoaldi, ignis absumpsisset totum, ab ossibus tamen eius abstiuit. Idem contigit arcæ, in qua cadauer erat sancti Hilarij, Meinardi cadauer cum stramen-

Sur. tom. 5.
Oct. 31.

Sur. tom. 4.
Iul. 5.

Sur. tom. 3.
Maij 12.

is impositum fuisset, iis accensis cum flamma ad corpus sancti peruenit, substitit, neque illi nocuit quidquam. Cum cõflagrassent omnia, quæ circa capsam ligneam beati Stephani Metensis Episcopi erant, nihil tamen illi incendium potuit nocere. Reliquie Berardi Acurisij, Adiuti, & Otthonis, qui fuere ex ordine Franciscanorum, à Sarracenis in ignem læpius coniectæ, nihil damni sensere. Igitur, ut apparet, sanctorum corpora contraxerunt peculiarem quandam cum Christi corpore affinitatem non modò propter sacramenta, vnde à Christo defluens diuinitas in nos deriuatur, sed & propter mentis, quæ corporibus illis inhæsit arctissimam cum Christo coniunctionem, & propter officia à corpore, quòd mentis ductum sequebatur, Christo præstita. Idcirco sicut Christi corpus ab omni læsione tutum prorsus est, sic interdum cadauera sanctorum, quæ Christo seruiunt, eiusq; corpori fuerunt quantum ad integritatem puritatemque quam similia, ab omni diuinitus iniuria protegentur, vbi diuinus honor, ad quem cuncta referunt, ita exigere videtur. Atque hæc quantum ad cælestes proprietates cadaueribus sanctis communicatas, ut sciamus illa in cælum transferenda, cælestibusq; ornamentis nobilitanda, atque eos quorum sunt illa corpora esse ob id ex Ecclesia Dei. Tertium sit, quod cælestibus similiter corporibus propter astra contingere videmus. Sunt illa namque splendentia, & splendentia eodem modo erunt corpora beatorum rediuiua: quod interdum cõmunicatur ante supremi iudicij diem cadaueribus sanctis, ut ea cælituū sciamus esse. Narrat Euagrius, se in templo, vbi iacebat sepultus Simeon Stylites, vidisse vnà cum multis inuiscatæ magnitudinis stellam. Corpus Epiphaniij Ticinensis triduo maximum emisit splendorem scribit Euodius successor. Margarita Belæ Hungariæ Regis filia post mortem mirabiliter è facie refulsit teste Garino. Vverneri pueri à Iudeis interfecti corpus insigni lumine, quod ex illo prodibat, est detectum. Reliquie quadraginta martyrum, qui in Cappadocia interfecti fuerunt, proiectæ sunt de industria in flumen, sed Petro vrbis Episcopo sunt in somnis ostense, ex quæ se prodiderunt mirabili splendore coruscantes suis in locis. E cadauere Eduardi Regis ac martyris Angli maximam interdum exstitisse lucem similiter historiae testantur. Macrinam defunctam splendere visam scribit eius frater Gregorius Nyssenus. Supra corpus defuncti Regis

Lib. 1. cap. 14.

Sur. tom. 1.
Ian. 28.

Sur. tom. 4.
August. 25.

Sur. tom. 5.
Oct. 29.

Osualdi visa columna insigni lumine, nec tuncque an celitus ad illud pertingeret, an ex illo ad astra perueniret. Hunegundis virginis cadauer scribitur multos dies resplenduisse. Supra Abbatem Gallum iam defunctum lux calidius diffusa constitit, & inde in omne templum dimanauit, similiter è capite obtruncato Iustini pueri septennis maximus in omnes partes fulgor emicuit. Eligius Episcopus Nouiomensis, cum sancti Quintini corpus esset inuentum, splendore incredibile, qui ex illo est profectus, vna cum multis adstantibus est percussus. Corpus Ermelendis virginis iacebat ignoto loco: acciditque ut quidam eo faciens iter longius progredi haud posset. Subsistens itaque, & media nocte experrectus vidit immensum inde lumen prodire: vbi illuxit, perrexit ad id conficiendum cuius causa viae se dederat, deinde ad obseruandum redit, & à Domino de corpore beatæ virginis esse certior factus. Quidam Slau occiderunt Ioannem & Benedictum monachos Camaldulenses in solitudine positos: ad eorum cadauera maximum semper lumen affulsit: quod fuit in causa, ut id plurimi videntes nomen Christo darent. Horum meminit Cromerus post Petrum Damiani, hic in vita Romualdi, ille in historiis suis. Cælestes igitur hæ qualitates sanctorum cadaueribus diuinitus aliquando ad gloriam Dei communicatæ fidem faciunt, haurientes illos, quorum corpora illa erant, fuisse ex Ecclesia Dei, cælitibusque adscriptos, atque ob id Ecclesiam nostram, in qua illi fuerunt, necessariò esse Ecclesiam Dei. Reliquum est ut agamus quarto loco de incorruptione cadauerum sanctorum. Operæpretium sanè ac periuicundum mihi fuit legisse apud Herodotum varios modos, quibus Ægyptij conabantur cadauera defunctorum suorum tueri ab omni labe corruptionis: & tamen vbi nam quæso vllum ex innumeris eorum cadaueribus ad hominum memoriam vel gratiam nostram peruenit? Quid porrò dicemus de tot potentissimorum Regum nationumque celeberrimarum monumentis & ædificiis ad omnem posteritatis immortalitatem mirabiliter excitatis? Exstant Pyramidum Ægyptiacarum reliquæ nonnullæ, sepulchra, ut volunt, antiquorum Regum: exstant moles vetustissimæ priscorum: sed pleraque omnia ab edaci tempore corrosa, ab iniuriis illius labefactata. Vix auctorum nomina supersunt, & non omnium quidem. Nam de corporibus, & cineribus, quæ studio in-

cred

credibili asseruari curarunt, non est quod agamus. Quo fit ut magis admirari libeat, ac suspicere providentiam diuinam, quæ tot cadauera sanctorum abiecta inhumata per multos annos, omnibus temporum, aëris, aquarum, bestiarumque iniuriis obnoxia seruarit tamen profus incorrupta, nullaque ex parte læsa, ut ad eos etiam pertinere aliquo modo illud videatur, non dabis sanctum tuum videre corruptionem, quod Christi esse Petrus in actis Apostolorum dixit: & quod capiti conuenit, ad membra etiam detrueretur. Audi exempla. Zacharias Propheta, ut nonnulli volunt, occisus est sub annum ab orbe condito MMM. CCC. XXX. integrum verò est inuentum eius cadauer Theodosio Iuniore, qui imperare cœpit anno MMMM. CCCC. LVIII. post annos M. C. LXVIII. ab ortum Christi CCCC. XV. Rodolphus Abbas S. Trudonis scriptum reliquit se anno M. C. XXII. adfuisse cum corpus sancti Gereonis vna cum multis aliis post annos octingentos integrum incorruptumque est repertum. Testatur Alanus Copus ætate sua persistisse cadauer Cutberti Lindisfarrensis nihil omnino mutilatum, vel labefactum post annos octingentos ab obitu illius, quidquid quod Alani martyris Britanni cadauer post annos mille permansit integrum profus & ab omni temporis iniuria intactum? Quadragesimus ac trigessimus annus agitur, ex quo vita migravit Favianus Coloniensis, eius cadauer ego vidi nullis mancum membris, nulla parte truncum, plurimis illustre miraculis in oppido Galiesij prope Romam. Sumus supra annum tercentesimum & quinquagesimum secundum, ex quo Vbaldus Episcopus Eugubinus vita migravit, & tamen ego bis aspexi viuida immaculatæque eius membra, ac propriis intuitus sum sacerdotum manibus atrectari, & in omnes partes versari, perinde ac si caro nunc viua esset, non morti obnoxia, nam modò extrema sunt illi ambefa. Antonomi Episcopi & martyris corpus post annos à morte ducentos incorruptum à se visum scribit, qui ipsius vitam memoriæ prodidit. Rainaldus Archiepiscopus Rauennas obiit anno millesimo trecensimo decimo septimo: eius corpus ab omni labe purum est repertum anno millesimo quingentesimo sexagesimo, Sigiberti verò Francorum Regis post annos quadringentos à morte, iterumque post quingentos & octo. Barnabæ corpus Anastasio imperante est inuentum expers ab omni

Sur. tom. 5.
Septem. 12.

P 3

corru

corruptione post annos fere quingentos ab obitu ipsius. Denique idem contigit in multis aliis cadaueribus, quæ non modò Deus integra & illæsa propter eorum puritatem custodiuit, sed vbi in lucem venere mirificos odores afflarunt. Huiusmodi fuere corpora Gregorij Ligonensis, Eduardi Regis, Seuerini Noricorum Episcopi, Laurentij Iustiniani, Rhemigij, Furfei monachi, Volstani, Amandi, Ansberti, Thomæ Aquinatis; Nicephori Patriarchæ, Francisci Paulensis, Guthlaci, Stasnislai Cracouensis, Elphegi, Petri martyris, Norhberti, Romualdi, Edidridæ Reginae, Galli Aruernorum Episcopi, Disibodi, Eudocymi, Vvilelmi, Ferreoli martyris, Corbiniani Frisingensis, Lamberti, Sosij martyris, Gerardi Episcopi Hungarici, Venceslai Bohemi, Hilarionis Abbatis, Quintini martyris, cuius cadauer annos quinquaginta quinque sub aquis delituit, Huberti Leodiensis, Eadmundi Regis, Bernardini Senensis, Humberti Idoci, Claræ è Monte Falco, & aliorum, quos esset longum recensere. Ac satis sit retulisse quod scriptis mandauit Gregorius presbyter Casariensis, commune fuisse cunctis Episcopis Catholicis, qui synodo Nicænæ interfuerunt, vt eorum corpora per multa annorum curricula perstiterint illæsa. Quis igitur neget à nobis esse Deum, cui sic est curæ cadauera eorum, qui sanctimonia maximè illustri inter nos fuerunt, facta tecta tueri, vt nullis humanæ artis inuentis, sed soli ipsius voluntate per tot annos incorrupta persistant? Nullis hoc hæreticorum factionibus contingit. Afferant aliquid huiusmodi quicumque se à nobis abalienarunt. Neque fortuitò hæc euenisse dici potest. Omnia namque diuino consilio reguntur. Et quid esse in causa dicemus, vt cadauera sanctorum inhumata, despecta, nullo modo medicata ab omni corruptionis labe perstiterint illæsa, & quæ cæteri procurarunt ab omni iniuria, vel hominum, vel temporum tueri, ea sint in cineres, in nihilum redacta? Nimirum necesse est oracula diuina suum sortiantur euentum, & cum scriptum sit, *Corpora sanctorum in pace sepulta sunt*: quamuis Imperatores, nationes vniuersæ, tempora ipsa visa sint aduersus ea conspirasse, bella mouisse, irrita tamen omnia fuere, prælia pro pace, iniuriæ pro ruitione illis fuerunt, vt quod immortalis & æterni Deo seruauit viuens, immortalitati & æternitati mortuum consecraretur.

SIGNVM LXIII.

Redintegratio cadauerum dissectorum.

Deus sæpè nostrorum corpora discerpta integritati suæ mirabiliter restituit eo modo, quo restituentur, cum subuehantur in calum: hinc apparet à nobis constitui in terris

Ecclesiam Dei.

CAP. VIII.

Ed qui fieri potest, vt tot hominum corpora in cineres redacta, restaurari ex eisdem longissimè distitis, aut in alia corpora confectis, vnquam cōtingat? Sanctorum multis non est hoc datum, vt eorum cadauera permanerent inuiolata: boni præterea malique in supremo iudicij vniuersalis die corpora sua recipient. Non igitur omnia sanctorum corpora præcipui aliquid habebunt: sed proculdubio quamplurima illorum, licet non omnia, plures, vel aliquas ex his de partibus habent, si quæ singula proponemus sigillatim considerentur: neque diuina sunt ingenij nostri finibus concludenda. Cùmque ex Ecclesia Dei præcipue sint illi, qui proprius ad Christum Christique corpus accedunt, id vt elucescat, voluit ad suorum gloriam Deus non modò mirabiliter aliquot sanctorum corpora tueri, incorruptione largiri vel omni vel aliqua ex parte, sed etiam discerpta redintegrare, vt de ipsis præsertim dicere possimus ad Christum Christique corpus propius accessisse, atque ideò præcipua fuisse membra inter alia quæ sunt in Ecclesia Dei, cuius nos sectatores sumus. Basileo Amalæ Episcopo caput est obruncatum, proiectusque in mare truncus: haud multo post integrum est repertum cadauer, adnatauit ad truncum caput, mirabiliter illi est adglutinarum. Illud adhuc diuinius, quod historiae Polonorum de Stanislao Episcopo Cracouensi narrant. Cromerûsque post alios scribit: corpus eius interfecti est atrocissimè discerptum, datumque feris vt deuoraretur: aquilæ illud quatuor circumsteterunt, atque à bestiis sunt tutatæ: donec eius frustra nonnulli colligentes, & ad locum quendam delata reponentes, mox integrum mirabiliter illæsumque cadauer inuenerunt. Accidit hoc Gregorio Septimo sedente, qui ob id impium Regem communionem

*Sur. tom. 2.
April. 26.*

Crom. lib. 4.

piorum summouit: illius namque hortatu tantum facinus
 fuerat patratum. Venceslaus Bohemiae Rex ab iniquissimo
 fratre est interfectus, sed cum cadaver eius plurimis mira-
 culis diuinitus illustraretur, Boleslaus cognomento Sæuus
 frater alio noctu transferri iussit, ut illius nomen obscura-
 ret. Verum nullus fuit conatus, equi namque subtriterunt,
 ubi ventum ad locum quendam: neque ultra progredi po-
 tuerunt: corpus autem mirabiliter est curatum: ducillaque
 auricula rursus illi adhæsit: id Dubrauius Boëmicarum re-
 rum diligentissimus scriptor post alios narrat. Herculano
 Episcopo Perusino, ut in Dialogis Gregorius tradit, caput
 à Gotthis fuit amputatum, pellisque medijs tergoris in lon-
 gum vsque ad ipsum caput excoriata: deinde proiectum
 cadaver ad ignominiam in vilissimum locum: quod postea
 inuentum fuit integrum, adglutinatumq; est corpori suo
 caput mirabili modo vnà cum pelle prius detracta: tantum
 remansit signum capitis obruncati, quod tenuissimam li-
 nearum præfererebat ea parte, qua vulnus terminabatur.
 Idem prorsus accidisse in Eadmundi Anglorum Regis
 corpore scribit Abbo Floriacensis. Nam cum fuisset illi
 præcisum caput truncusque longè à capite proiectus, &
 occultatus: post multos tamen annos est repertum corpus
 capiti suo adiunctum, ad collum dumtaxat linea vulneris
 inflicti index roseo colore remansit. En igitur, ut paula-
 tim Deus nos attollat in multis euentis ad ipsius immen-
 sam potentiam suspiciendam & laudandam, ut inde agno-
 scere etiam possimus, quorum sit recta doctrina tantis con-
 signata miraculis. Afferre si potest is hæretici, nunquid si-
 mile aliquando vobis euenerit, aut vestris magistris: nos
 quidem tales ciemus patres, quorum non modò mens, sed
 neque corpus, ubi opus esse Deus iudicabit, ab hominibus
 lædi possit, ita ut ubi illi effuderint in eorum membra to-
 rius crudelitatis suæ atrocissimum virus, neque aliquid
 amplius posse nostrorum corpora videantur, plus tamen
 efficiant illa & præstant, quam vis vlla vel artis vel humani
 ingenij valeat. Omittimus hic recensere, quoties marty-
 rum corpora, dum cruciarentur, diuinitus tamen curata
 apparuerunt. Nam si huc singula huiusmodi conijcere
 vellemus, nullus esset finis: & cuius sunt in promptu: illu-
 strissima quædam nobis, quamuis pauca, sufficiat atreuil-
 se. Neque hic est eorum proprius locus. Agimus enim de
 corporibus illis, quibus est erepta vita, neque vis est vlla

vis vitalis, qua se adiuuare, aut tueri valeant villo modo.
 Atque ita ex euentu illud apparet verum: *Custodit Dominus
 omnia ossa eorum, vnum ex his non conteretur.* Quod quamuis
 alio referri possit, tamen huc etiam spectat saltem ex par-
 te: neque verbi diuini amplitudo, nisi ex necessitate, coar-
 ctanda. Nam si qua nunc ossa sanctorum Deus haud cu-
 stodit, ut is integritatem protinus non reddat: sat est, si ali-
 quando cum summo honore sit redditurus. Ex his etiam
 liquet, quorumnam corpora ad Christi corpus propius
 accedant, & ideò quinam sint ex Ecclesia Dei, qui nos ele-
 git conformes fieri imaginis filij sui. Iam verò ne quid ad
 summam fœlicitatem corporibus sanctorum resurgen-
 tium desit, atque ut ad eorum sensus iucundissima quæque
 deferantur, Deus illud constituit, ut ex iis & aliis corpori-
 bus ea circumstantibus odor suauissimus emittatur. Cuius
 rei ut pignus aliquod in terris habeamus, mirabiliter acci-
 dit interdum à cadaveribus ipsis sanctorum mirificos o-
 dore, nullamque cum cæteris habentes affinitatem afflari:
 & tamen scimus vsu venire, ut à mortuis corporibus fœ-
 tor intolerabilis existat. Quod verò odor, & quidem ma-
 ximus ex aliquibus erumpit, id est, insigne diuinitatis inli-
 tæ argumentum. Hinc Sibyllæ oracula suis carminibus
 explicans Virgilius, & hanc rem quam dicimus (intellige-
 ret ne id, ac crederet, haud curamus) respiciens cecinit:

Assyrium vulgo nascetur amomum.

Notum namque est omnibus amomum esse herbam odo-
 ratissimam. Quocirca si cadauera aliquorum spirabunt o-
 dore, & illos haud similes terrenis, atque humanis: neque
 id vlla fuerit arte procuratum, cæteraque adfuerint, qui-
 bus deprehendatur id à dæmone esse non posse: procul-
 dubio hoc erit euidentis signum, inter eos esse Ecclesiam
 Dei, quando hoc non nisi à Deo fieri queat, & ad sum-
 mam illius potestatem pertineat, futuræque resurrectio-
 nis, & gloriæ sanctorum testificationem: & insigne sit ar-
 gumentum maximæ cum Christi corpore affinitatis, &
 coniunctionis, qua nos ad illum magis appropinquemus,
 quam cæteri, ideòque simus ex Ecclesia Dei. Cum Dei ge-
 nitrix obisset, & ipsius corpus inclusum sepulchro fuisset,
 aduenit post tertium diem sanctus Thomas Apostolus,
 qui cæteris ad funus è longinquo vi diuina delatis, solus
 abfuisse scribitur: quocirca magnopere efflagitauit sepul-
 chrum resignari, ostendique sibi sanctissimæ Virginis cor-

Dubr. lib. 4.

Sur. tom. 6.
 Nouembr. 20.

Niceph. li. 15.
cap. 14.

pus: Annuerunt omnes eius postulatis, sed ablato sigillo, monumentoque aperto, corpus nullo modo inuentum, tantum fasciæ, quibus illud inuolutum fuerat, repertæ, e quibus ignota maximi odoris suauitas prodiit, & cunctos adstantes mirificè perfudit: scriptum reliquit hoc post aues Iuuenalis Hierosolymorum Patriarcha in epistola ad Pulcheriam Augustam. Nicephorus Callixtus testatur è sacratio, in quo conditum fuerat sanctæ Euphemiæ corpus, martyris ac virginis celeberrimæ, afflatus odores immensos, qui vim naturæ, atque artis humanæ longè superarent. Cum sancti Dysibodi cadauer dies triginta insepultum iacuisset, nihil circa illud elaborassent vlli homines, miris tamen odoribus fragrauit. Leotius Episcopus interfuit concilio Nicæno, post annos plurimos integrum ipsius corpus est repertum, ac suauissimè olens: quod omnibus admirationi fuit: non enim vel aromatibus conditum, vel ita compositum fuerat industria humana, ut iucundè spirare posset, ac non foetere, ut omnium mortuorum corporibus accidere solet. Cum sanctorum Humberti, ac Magdalucæ corpora diuersis temporibus ac locis post annorum multa curricula in lucem fuissent prolata, mirificos odores deciderunt. Sancti Bernardini Senensis corpus cum multos dies insepultum iacuisset, semper iucundissimè fragrauit. Anno octingentesimo octuagesimo sexto innumerabilium martyrum reliquias dedit in lucem Stephanus Papa diuino monitu certior de iis factus: ex iis innumeri odores in loca proximalatè diffundebantur. Cum sanctus Burchardus cadauera sanctorum Chilianii & sociorum effodisset, mirificus ex illis odor adstantes perfudit. Similiter anno millesimo ducentesimo sexagesimo octauo, è corpore Hiduigis Polonicæ suauitas odorum mirabilis erupit, cum transferreretur: id verò maximè ex ore accidebat. E cadauere sancti Othmari mirificus & ignotus odor propè accedentes iucundissimo sensu perfundebar, ut Abbas Vualafrius scribit. Idem contigit cadaueri Alberii Episcopi Rhotomagensis, Landoaldi, Maximi Rhegiensis, Eduardi Angelorum Regis, aliorumque plurimorum: è quibus constat quorumnam corpora Christi corpori sint magis affinia, atque adeò quinam sint ex Ecclesia Dei. Anno millesimo quingentesimo quadragesimo quinto obit Lutherus Protestantium antesignanus: eius cadauer loculo stanneo est inclusum: hyems erat summa, cælum, regioque frigidis-

Sur. tom. 6.

suma.

suma: & tamen ex illo foetor intolerabilis existeret. Sciunt omnes Marcum Ephesinum Concilij Florentini decretis semper obstinisse, ac fuisse in causa, ne à Græcis illa reciperentur. Is extremo morbo sic est absumptus, ut stercora ex ore euomeret, neque vllus illi adsidere idcirco posset. Nostri igitur nimiram sunt ij, de quibus dici iure potest, quod est in diuinis libris: *Sancti tui Domine florebut sicut lilium, & sicut odor balsami erunt ante te.* Quæ verba cum verè ad nostros pertineant: præcipuos inter alios Ecclesiæ filios esse dicemus, qui hoc sanctitatis signo cognouimus fuisse dotatos.

SIGNVM LXV.

Cadauerum quasi viuientium functiones.

Deus dedit sapè sanctorum cadaueribus, ut operarentur quæ à viuis dumtaxat effici possunt, quod est argumento, nos pertinere ad Ecclesiam Dei viuentis.

CAP. IX.

Admiranda sunt, quæ hucusque retulimus, & ordine suo digessimus: sed quæ supersunt, & quæ nunc habemus præ manibus, nullo modo minora videbuntur. Ea verò sunt, quæ cadauera fecere, quasi vitali spiritu regerentur. Nam cum Christus dixerit: *Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam: & caro mea est verè cibum mundi vita:* id non modò spectat ad illud tempus, quo sancti resurgēt, & rursus induti corpora sua euolabunt ad cælum sidera splendore vincentes: sed ad hoc etiam, quod futurum sit scilicet, ut vel mortua corpora viuentiū muneribus interdum fungantur. Ut non ab re sancti, quamuis ex hac luce migrarint, dormire tamen, & quiescere dicantur, ut simul ac Deus aduerit, quatenus opus est, ac datur, exsurgant, & ad opera vite peragenda procedant. Hinc de Dionysio Arcopagita est memoriæ proditum, abscissam suam caput in manibus sustulisse, & progressum ad duo millia passuum gestasse. Necesse est tantæ rei adfuerit diuinitatis

suma

summa potestas vim corpori vitali inspirantis. Neque id singulare in Dionysio Arcopagita. Nam cum caput obrutum fuisset Vriſo, ac Victori, cum sociis sexaginta sex, qui erant e legione Thebeorum, Diocletiano & Maximiano imperantibus, & e ponte vna cum capitibus in præcepſ dati fuissent in flumen, illi mirabiliter sumptis in manus capitibus ex alveo emergentes processerunt ad locum quendam, in quo genua flectentes, quasi horæ spatium precati sunt Deum, mox ad terram se submittentibus requieverunt: id verò genus tunc magicis artibus attribuebant, inania spectra existimabant. Hoc quod modò recitauimus miraculum post alios ex antiquis veracibusque monumentis tradit diligentissimè historiam Thæbeorum martyrum describens Gulielmus Baldefanus e Carmagnola. De Spiridione narrat Sozomenus & alij quod subiiciam. Apud filiam eius virginem Irenem quidam notus eius nescio quid deposuerat, quæ depositum sumens sub terra recondidit, vbi cautè credidit custodiri: contigit interea mori puellam nihil confessam patri, venit homo depositum repetens, ignorante Spiridione, quid loqueretur, cumque in tota domo requisisset, neque inueniret, flebat, capillosque vellebat, ita vt morti vicinus esse crederetur præ dolore. Hæc Spiridion fieri videns, & properè veniens ad sepulchrum, nomine puellam vocauit, qua respondente, de causa depositi interrogauit, & dum ab ea didicisset, reuersus, & inueniens vbi puella significauerat, reddidit homini quod petebat. Cum caput Eadmundo Regi amputatum, & ab impijs in loco sentibus horrenti occultatum fuisset, neque diu conquisitum reperiretur, edidit illud vocem, significans inquentibus, quonam loco esset. Stanislao Episcopo Cracouiensi idem ferè contigit, quod Spiridioni. Nam cum Rege impio impellente criminis alicuius insimularetur, quod facilè ab illo posset auertere suo testimonio quidam defunctus, abiit sanctus ad eius sepulchrum, & ad vitam reuocatum iussit testimonium dicere veritati: excitatus ille dixit, sanctumque falso crimine liberauit: hoc Cromerius post alios tradit in historiis suis. Sed quæ attulimus exempla Spiridionis & Stanislai non videntur propriè facere ad hunc locum, in quo agimus de cadaveribus illis, quibus per se Deus, quod sanctorum fuissent domicilia, inspirauit vim, qua munia viuorum perficere possent: at defunctis illis quos allocuti sunt Spiridion & Stanislau, per alios Deus,

Sozo. lib. 5.
cap. 11.

Crom. lib. 4.

iplos scilicet Spiridionem, & Stanislau, infudit potestatem, qua peragere id possent. Illud propius accedit ad rem nostram, quod Ioannes Climax scriptum reliquit. Fuit Abacirus quidam obedientiæ nomine maxime illustris, hic post obitum de more est humanus: sed vt palàm fieret cunctis, quanti esset ille apud Deum propter insignem obedientiam suo præposito præstitam, contigit vt ex composito quidam sepulchrum illius petierint, & nomine appellantes defunctum percunctati fuerint, an viueret, at ille protinus clarissima voce respondit: Qui fieri potest, vt qui sic obtemperauerit iussis maiorum suorum, non viuat? Veniamus ad ea, quæ nostris temporibus sunt maxime vicina. Mirandum verò mihi prorsus illud videtur, quod de corpore sancti Francisci memoriæ est proditum, stare illud nullis humanæ industriæ fulcris subnixum, sola diuini spiritus vi sustentatum, facie tota, oculis, & manibus iunctis in cælum semper intentus supplicantis in modum, nulla vetustatis vi debilitatum, nulla temporis iniuria parte aliqua incuruum. Id profectò tanti est, vt cum sit viuentium stare, defunctorum subito humi procumbere, nemo tamen vel viuens inueniri adhuc potuerit, qui per annum perstiterit in precibus immobilis. De Simeone quidem Stylita admiranda scribunt, de Machario, Isaac Syro, & ea virgine, quæ viginti & vno diebus abstracta à sensibus perstiterit in precibus immobilis, vt scribit Iacobus e Vitriaco Cardinalis: at miraculum huiusmodi nihil habet æquale, vel simile vlla ratione cū S. Francisco. Huc pertinere videntur illi, qui abscissis linguis sunt locuti: nam perinde est, ac si ea parte vita carerent: & multo etiam maius est miraculum: nam quibus truncatæ sunt linguæ, ij nulli sunt ea parte, sed quibus est vita cæsum cadaver, iis est ipsum saltem cadaver, tantum superest, vt anima Dei permissu & dono possit illud excitare, & mouere ad aliquid agendum: quod fieri non potest, vbi membra ad munus iuum peragendum necessaria defunt, Anastasio imperatè Cabades Persarum Rex Christianis plurimis linguam radicitus auulsi, & tamen illi expeditissimè sunt locuti, vt scriptum reliquit Nicephorus Callixtus. Hunoricus similiter Vandalorum in Africa Rex Catholicis multis linguas exstirpauit, neque tamen eis vsu loquelæ adimere potuit: testatur id eorum temporum scriptor Procopius, & lege lara se vidisse scribit Iustinus Imperator. Romano

martyri idem contigit, & Heimeranno Episcopo Ratisponensi. E quibus omnibus manifestissima fit corporum sanctorum affinitas maxima cum Christi corpore, ut appareat etiam nos in primis pertinere ad Ecclesiam Dei, longissimè verò hæreticos abesse. Sed adhuc in mentem mihi venit interdum admirari, quid sit in causa, quòd per sanctos Deus tot efficiat, & effici velit omnino cælestia, & naturæ totius potestatem superantia, & nihilominus permittat eos aduersis concuti, ærumnis affligi, calamitatibus premi, morbis demergi: erunt ægroti, qui per eos sanentur, cæci, qui per eos lumen recipiant, mortui, qui ad vitam reuocentur: & ipsi fracta erunt valetudine, doloribus cruciabantur, oculorum lumen amittent, & mortem vel ignominiarum plenam subibunt, in quo ætatis limine vitam ponent. Nimirum Deus est, qui vocat ea, quæ sunt, tanquam non sint, ponit tenebras lumen, mortificat, ut ait David, & viuificat, deducit ad inferos, ac reducit. Hoc autem quid maius excogitari potest, per eorum cadauera ex anima mortua que mortem depellere à mortuis, in examinatos animam inspirare? Quo magis diuina premis, eo fortiora exsurgunt, quo magis obscurare contendis, eo magis illustras, est hoc igitur argumentum penitus adfidentis diuinitatis. Elisei cadauer forè contactum fuit à cadauere cuiusdam quem latrunculi Syri occiderant. Remansit, ut erat, Elisei corpus vitali spiritu cassum, sed homini mortuo reddidit vitam. Narrat Augustinus ad ossa beati Stephani puerum, qui à bobus vehiculum trahentibus rota obrutus, & necatus fuerat, ad lucem reuocatum. Afferemus infra suo loco Augustini verba. Francisci Assisiensis cadauer mortuis sepre restituit vitam, Antonij Vlyssiponensis sex, Christophori, qui fuit ex ordine sancti Francisci, tribus, Iacobi Alamanni, vni, Vulfstani Vigorniensis, tribus, Richardi Cisterciensis item tribus, Zocerardi duobus, Vvigelini Ebroicensis similiter duobus, Leopoldi Austriae Ducis octo: quæ nos signo de perpetua sanctorum successionem narrauimus. Sed si quis velit omnia huiusmodi recensere, nullus esset finis, qui volet animi gratia sumat in manus historias, quæ de sanctorum gestis agunt, & innumera reperiet. Nam cætera etiam miracula persequi, quæ à cadaueribus sanctorum sunt profecta, inepti esset, & inanis omnino laboris. Anorum nostrorum memoria Bernardini Senensis defuncti corpus excitauit

pluri-

plurimos ad vitam mortuos. Francisci similiter Paulani: ut sciamus planè, ab his, & qui cum iis eadem de rebus diuinis sentiunt, esse proculdubio Deum: & sic à nobis esse Ecclesiam Dei, non ab his qui Catholicæ fidei aduersantur.

SIGNVM LXVI.

Affectiones miræ cadauerum sanctorum.

Affectiones admiranda, ac prorsus diuina cadauerum sanctorum manifestum faciunt inter nos esse Ecclesiam Dei.

CAP. X.

AC ne quis videretur sibi sapiens, & quæ diximus, negaret, quasi conficta, & in vulgus ab imperitis & circumsparsa, voluit exstare quædam Deus è cadaueribus sanctis admiranda, quæ, vellent, nollent, impios cogere ad veritatis confessionem & testificationem: quocirca non satis habuit ille paucis signis ostendere cunctis mortalibus, quanti faceret corpora sanctorum, quamuis vitali spiritu destituta, sed quemadmodum solent amantes, sic plurimis illa amplificauit ornamentis, quæ maximam cunctis incuterent admirationem, simulque singularia beneficia præstarent: ut huc illud Isaïæ iure videatur pertinere: *Videbitis* (inquit Deus alloquens suos) *& gaudebit cor vestrum, & ossa vestra quasi herba germinabunt, & cognoscetur manus Domini seruis eius, & indignabitur inimicis suis.* Nam reuera quodammodo visa sunt cadauera sanctorum singulari Dei munere germinare cælestia dona, quibus adhuc orbi toti maxime sunt admirationi: has verò vocabimus affectiones (nulla namque vox aptior occurrit) cum cadauera sacrosancta Christiana sic affecta sunt, ut idem miraculum certis aut incertis temporibus, perinde ac si viuant, edunt, aut aliquid corporeum emittunt. E reliquiis Modoaldi Episcopi Treuirensis furtim sublati copiosus humor olim fluxit, sicuti etiam è cadauere

Isai. cap. 66.

Samphonis

Sampsonis hospitis, & Eligij Episcopi Nouiomensis, quibus plurimi passim morbi curabatur. Eugubij ego vidi corpus integrum atque incorruptum Ianuariæ virginis, quæ ante annos trecentos euolauit in cælum: est illud in monasterio sancti Spiritus, indutumque est ad carnem linea veste, quæ passim sanguineis quibusdam maculis est adspersa: hanc abluunt virgines, quibus id est curæ: & aqua huiusmodi mirificè valet aduersus omne morborum genus: est & aliud insignè illius cadaueris, quod experimentis multis est notum. Habetur in arca lignea sub altari decentissimè ornato, atque vbi imminet aliquod funestum, & lugubre vel monasterio, vel vrbi, auditur è capsâ strepitus quasi pulsantis, nuperque monasterium propè totum miserimo incendio conflagrauit, & paulò ante magnus strepitus fuerat auditus, inuentumque cadauer, quòd prius supinum iacebat, in faciem deorsum se conuoluisse, quòd diligentissimè inquisitum per litteras mihi petenti significauit Petrus Bozius frater meus probatissimæ fidei vir, & L.C. excellens, res toti ex Eugubio nota, mihi que plurimi narrarunt. E cadauere Margaritæ Rauennatis, vt Hieronymus Rubeus scribit, sudor quidam suauissimus effluxit: hæc nostra ætate vixit. Placet hic adscribere, quæ de sanctissimo Euphemie corpore post Emagrium prodidit memorie Nicephorus Callixtus: *In tumuli, inquit ille, leuo latere fenestella quedam admiranda est, operculo quam maxime obfirmata, per quod ferramentum longiusculum, cui in extrema parte spongia alligata est, immittebant, spongiamque ipsam in sacrosanctis martyris reliquijs obuolutam, & guttis cruore illius delibutis refertam extraherant. Hanc vbi plebs conspexisset, homines statim inclinati vociferatione maxima Deum honorabant, miraculoque illo obstupefacti manus sustollebant. Tantus autè inde profusus abundè humor, vt non solum Imperator & Episcopus, populusque, qui ibi congregari solitus fuit, satis eo persfruerentur, verum etiam quocunque quibus vellet locorum de eo aliquid secum deferret. Neque gutta tempore vllò defecerunt, neque diuinus ille sanguis aliqua eâ parte mutatus est: sed is semper colorem suum maximè rubrum conseruauit: facta hæc non certo aliquo tempore curriculo, sed pro eo atque Episcopi ipsius vita morumque sanctitate ferret, sic enim fertur, quum is, qui Ecclesiam gubernaret, præclare viueret, & virtute exornatus esset, frequentius miraculum hoc exhibitum esse, cum verò Antistes sacrorum talis non esset, rarius eam rem tam admirandam, ne tam facile à martyre processisse.*

*Emagr. lib. 2.
cap. 2.
Niceph. lib. 15.
cap. 3.*

Hæc

Hoc sic factum esse noui, sed enim, quod neque dies, neque vllum tempus intercipit, sed perpetuò omnibus credentibus simul & non credentibus adfluit, & accidit, id nunc dicam. Si quis in sacrarium id, vbi tumultus, & sanctæ martyris reliquiæ, perinde atque thesaurus, nunc repositæ sunt, veniat, odor immensus, & vim natura, odoresque omnes, quos ars humana conficit, superans, ad eum perfertur. Hæc ille, qui post multa, quid acciderit Imperatori Mauricio hæc in re, describit. Ex quo, ait, Euphemia in martyrum studio decurrit, & corpus eius in monumento conditum est, ipso passionis eius die, in conspectu omnium loci Episcopus spongijs quibusdam è defunctæ corpore sanguinis liquorem haurit: sanguinem sanè veluti à corpore recens cæso vulnere tabo mixtum, & vnguentis quibusdam sponte natis temperatum cernas, quem exiguis vitreis vasculis exceptum, atque diuisum turba aduenienti donat. Hoc igitur auditum, sicuti dixi, animi quadam recordia in dubium vocans Mauricius, cum tempus adueniret, argentum ornatum è sepulchro detrahit, & Imperatoris signo monumentum martyris obsignat. Sic enim hoc incredulitatis volebat audacia. Postquam verò tempus ipsum, quod debebat, adfuit, curiosè mysterium indagat, accuratiusque experimento sollicito miraculum explorat. Ecce tibi verò rursus, sicuti antea sanguis vnguento conditus, instar riuuli è monumento promanat, & spongia sanguine suaue olenti pinguescunt: & martyr ipsa tum, vt prolixius sanguinis fons proflueret, fecit. Hucusque Nicephorus, à quo habemus etiam è cadauere Glyceriæ martyris simile vnguentum manasse, quod pelui subiecta excipiebatur. Cumque Episcopus Perinthi inscruenter argenteum vas emisset, quod ad magicas artes fuerat adhibitum, & sancto corpori supposuisset, continuò stetit vnguentum. Re noua percussus Antistes ad preces confugit, diuinòque impulsus spiritu nouum vas amouit, & antiquum reposuit, ac protinus vnguentum sicuti prius scaturire cepit. Quocirca rem diligentius inquirens, comperit vas illud nefandis rebus seruisse, quod simulatque ad Imperatoris aures peruenit, habita questione, tanti criminis reum, vti par erat, supplicio affici suo iussit. Hæc Nicephorus. Iam verò copiosum sanguinem, qui valeret aduersus omne morborum genus, fluxisse constat è cadauere Thomæ Herfordiensis, Olympiadisque, vt est auctor Nicephorus idem. Otho Bambergensis Episcopus, cum sigillum loculi, quo sacræ quædam reliquiæ includebantur malleo resignare conaretur, plurimum ex iis sanguinem elicit. E corpore Euthymij Abba-

Lib. 18. c. 31.

Lib. 18. c. 32.

Pars 11.

Q

ris,

Lib. 9.
Orat. 1. de a-
d. Iust.

tis, & Elisabettae Hungaricae oleum fluere olim solebat, quo multi egroti sanati fuerunt. E cadauere Hedwigis Polonicae iam diu defunctae liquor purus & clarus instar olei suavissimo mirabilique odore profluxit, similiter e cadavere Solomeae, quae Regis Boleslai soror fuit, & sub annum millesimum ducentessimum sexagesimum tertium migravit e vita, & post obitum Calomanni viri vixit in castitate, ut Cromerus scribit. Procopius refert Iustinianum morbo quodam incurabili tentatum, cum desperaret omne medicorum consilium, petisse ad se afferri quasdam reliquias tunc fortè inuentas, genūque, vbi maximus dolor erat, imponi: quod cum factum fuisset, non modò dolor abcessit, sed ex iis oleum subito manavit, quo & arcula reliquiarum, & pedes, vestisque Imperatoris purpurea tota sunt perfusa. Hæc Procopius. Placet hæc adscribere Epigramma incisum sepulchro vetustissimo Nouariae, in quo condita sunt corpora martyrum multorum: in his Laurentij presbyteri ab Arrianis occisi, e quo quidem sepulchro mirabiliter olim liquor manare solitus erat: id est huiusmodi.

Aspicias hoc marmor tumuli de more cauatum

Id solidum est intus, rima nec vlla patet:

Vnde queat tellus occultas mittere lymphas.

Manat ab ingestis ossibus iste liquor.

Si dubitas, medio sudantes tolle sepulchro

Reliquias: dices, vnda salubris vbi est?

Sed veniamus ad aliqua nostrae ætatis, quorum innumeri possunt esse testes, & omnem superant admirationem. Vidi ego in monte Falco, & quivis hoc videre potest ampullam sanguinis plenam, qui e corpore sanctae Claræ effluxit. Is est concretus, non in puluerem redactus post tot annorum curricula, & quoties aliquid calamitatis immineret Reipublicae Christianae, continuo is incipit colliquefieri, subilire, & efferuescere, & quo maior futurus est casus, eo concitator ac diuturnior est agitatio. Antequam Cyprus a Turcis occuparetur, nec dum rumor vllus exstitisset eius oppugnandae, eodem tamen anno ineunte, Romæ occurrit mihi Alexander Tempestius optimus vir, ac prudens, narrat magni aliquid mali impendere, sibiq; per litteras significatum sanguinem Claræ virginis sic ebullisse, ut nonnullae ex eo guttae effunderentur. Nec multis post hæc mensibus coepit increbescere à Turca classem parare ad-

uersus

uerius Venetos, Cyprum peti: quæ denique ab eius ducibus est expugnata. Magnum sanè hoc miraculum in sanguine isto, qui præsentat impendentes Reipublicae ærumnas, neque continere se possit, quin aliqua futuri mali signa det. Tanta scilicet, infixæ erat intus visceribus virginis caritas in Rempublicam Christianam, ut vel eius defunctæ sanguis præfagiat, quid sit futurum. Nunc aliqua toti orbi notissima, & quæ in celeberrima totius Italiae vrbe & regione contingunt, innumeris spectantibus, & quibus accedens ea nunc etiam videre potest, in medium producamus. Dum Vandali in Africa aduersus Catholicos sequebantur, Gaudiosus Episcopus illinc profugiens Neapolim peruenit, ampullam sanguinis sancti Stephani secum detulit, eo fuerat asportata ab Orosio Hispano, quod etiam colligitur e litteris Luciani presbyteri Hierosolymitani adseruatur adhuc illa in æde sancti Gaudiosi, & quoties super altare ponitur, dum Missa dicitur, sanguis ille concretus nullo modo in puluerem redactus post tanta temporis spatia, liquefcit cunctis aspicientibus, atque agitatur, mox considerat peracta Missa, & concrefcit quasi in lapidem quendam, huius rei nonnulla potest alia causa afferri, nisi quòd is, dum sacra mysteria illius, quem tantoperè amauit, Christi peraguntur, & memoria renouatur actionis illius, qua vitam posuit pro Christo, quodammodo reuiuifcit, & ad illius præsentiam commouetur, vbi sunt igitur qui negant audiri preces nostras audiri à sanctis? quando & sanguis ipse exanimis quodammodo videtur audire? Hæc notissima & vulgarissima cunctis Neapolitanis, & innumeris aliis, qui propriis hæc oculis conspexerunt: neque nos sumus adeò vecordes, qui hæc affirmare audeamus, cum facillimè mendacij apertissimi à tot hominibus coargui possimus. Sed audiamus adhuc aliud, quod in eadem vrbe cunctis est vulgarissimum. In æde sancti Gregorij custoditur ampulla, in qua est sanguis sancti Ioannis Baptistæ, qui lapidis instar durissimi est concretus, sed in die, quo festum Præcursoris celebratur, poni solet huiusmodi ampulla super altare, & dum sacra officia celebrantur, illa ipsa hora, qua caput est amputatum Ioanni Baptistæ, sanguis ille colliquefcit antea durissimus agitatur, efferuescit, cunctis qui eo confluunt insipientibus, & rem tantam demirantibus. Quid modo dicemus de sanguine sancti Ianuarij cui

Q 2

tutela

tutela celeberrimæ urbis est commissa? Et quis illarum regionum ignorat, deferri illum maximo apparatu, & totius urbis celebritate in ampulla, & cum propè caput eiusdem sancti collocatus fuerit, cum rigeret antea, protinus colliquefieri, commoueri, & ebullire. Meminit huiusce rei Baptista Fulgosius libro collectaneorum, capite de miraculis. An non igitur nobis fatendum inesse quodammodo spiritum vitalem diuinumque tantis reliquiis, quo manifestum fiat inter alia, quæ fuerit huiusmodi sanctorum coniunctio cum Christi corpore, cuius potestati cuncta subiecit Deus? Atque hæc quidem clarissima Neapoli, si quis peruicax haud credit, eo proficiatur, & propriis rem sensibus, si placeat, vsurpet. Amalthis est regni Neapolitani vrbs valde illustris: in eius territorio est oppidum Ravelum, ibi conseruatur ampulla sanguinis sancti Pantaleonis, cui prorsus idem contingit in die festo sancti illius, quod alius, vt supra narrauimus. Vidisse id testatur, vt aliquos testes scriptores adducamus. Martinus Freza libro primo de subfeudis, meminit eius etiam Paulus Fuscus libro primo de visitatione ecclesiarum. In eadem ciuitate Amalgirana est ampulla sanguinis sanctæ Ursulæ, qui afficitur eodem modo die dicata illi virgini, quo iam diximus affici sanguinem superiorum. Sed Neapolim redeamus, vbi habetur etiam in vase vitreo è sanguine sancti Nicolai Tolentinatis, cui dicunt idem contingere, quod sanguini sanctæ Claræ. Neque illud silendum, anno millesimo quingentesimo octuagesimo tertio, cum iam Gregorius Decimus tertius annum decem diebus adiectis reformasset, dubitarèntque omnes ob id, ne diebus solitis hæc miracula se proderent, sed post decem dies acciderent; nihilominus quando adiectio diuini erat consilij, diebus illa festis euenerunt, Corpus sancti Nicolai Mirrensis Barij nunc habetur: ex illo scaterè liquorem, qui aduersus innumeros morbos profit, tum sciunt innumerum testatur idem Emanuel Imperator nonella de feriis, vbi & meminit similiter aquæ illius, quæ defluit è corpore sancti Andree, quod Amalthis adseruatur, quamuis hoc miraculum dicatur aliquando in corpore sancti Andree interrumpi. Similiter è corpore sancti Matthæi, quod est Salerni, humor huiusmodi manare solet, quod testatur Marcus Antonius Marsilius Columna, qui non ita pridem vita decessit, libro de vita & gestis beati Matthæi. Idem scri-

bunt

bunt contingere è corpore sancti Felicis Nolani, quod narrat Ambrosius Leo libro secundo de situ Nolæ. Hæc verò pertinentia miracula ad regni Neapolitani vrbes, quamuis sint peruulgatissima, & multos ego allocutus fuerim, qui illa viderunt, curauit tamen Neapoli ad me transmitti certissima testimonia illorum ab Antonio Talpa nostræ Congregationis presbytero, qui munere Rectoris fangebatur in illa vrbe, & nostris ibi sodalibus præerat, viro & solidæ probitatis, & acerrimi iudicij in rebus diiudicandis, & qui multis nos modis adiuuit in hoc opere perficiendo, atque ob id nos illi, cum omnibus quicunque nostra aliquo loco ducunt, meritò plurimū debemus.

Cap. II.

SIGNVM LXVII.

Signa rerum, quæ sancti tetigerunt.

Miracula diuina rerum, quæ vel tetigerunt, vel respiciunt aliquo modo speciatim corpora sanctorum, concludunt à nobis confici Ecclesiam Dei.

CAP. XI.

Diximus de signis corporum viuentium & mortuorum: reliquum est vt videamus de iis, quæ ducuntur à rebus, quæ vel illa tetigerunt, vel speciatim respiciunt. Ad eò namque diuinitas insedit corporibus sanctorum, vt non illa modò suis miraculis illustrarit, sed etiam quæcunque sunt ab illis aliquando solo tactu, vt ita loquamur, consecrata, vel ad illa referuntur. Et quidem si persequi velimus omnia, & antiquiora in memoriam redigere, sciimus ab Eliseo scissa Iordanis fluente, vt tutum per ea foret iter illi, non alia verò re sunt scissa, quam pallio Eliæ. Virga Moyse mare Erythreum in duas partes diuisit, aquas è saxo extrudit. Veniamus ad nostra; cum Paulus Ephesi moratetur, tanta dignitate simul ac potestate est à Deo honestatus, vt sudaria, ac semicinctia, quæ geitasset, depellerent morbos, notissimum est illam Syrophœnissam simbriæ tactu curatam. Placet hinc adscribere, quæ Sozomenus scripta reliquit, *Est, inquit ille, ciuitas Palestinæ*

Q 3

Nicomolis

C. de prouinc.
et ciu. Regni.
Cap. 8. nu. 10.

Nicopolis nomine, hanc cum adhuc vicus esset, Emmaus sacer Evangeliorum liber appellat, quam Romani post vastationem Hierosolymorum, Iudaeamque, victoriam, Nicopolim ex euentu utique victoria vocauerunt. Ante hanc urbem in trivio, vbi Christum cum Cleopha post resurrectionem noscitur ambulasse, tanquam ad alium vicum iturus, fons quidam salutaris est, in quo morbi hominum abluuntur, & alia pariter animalia diuersis detenta languoribus curantur: quod vt ita contingat, traditur ex itinere quondam visum esse Christum apud fontem cum discipulis suis lauisse pedes, ex quo aqua facta est diuersorum curatrix morborum. Hæc Sozomenus. Scimus ab Helena Augusta inuentam crucem cui Christus est affixus: sed cum tres eodem in loco inuentæ fuissent cruces, neque inter nosci posset quænam Christi esset, singulæ cuidam feminae grauius decumbenti sunt admotæ: & cum reliquæ nihil profuissent, tertia protinus eam sanauit. Sozomenus addit defunctam ad vitam reuocatam. Vestis Mariæ virginis cum relicta esset apud Hebræam mulierem, latuit vsque ad tempora Imperatoris Leonis, cum verò Candidus, & Galbius viri patricij Hierosolymam pergentes fortè hospicio excepti fuissent ab ea, viderunt penetralia ædis illius maximo splendore coruscantia, multosque in iis ægrotos adfidere: quid rei foret illud percunctanti, post multa intellexerunt vestem sanctissimæ Virginis ibi esse, quæ multis ægrotis impartiretur sanitatē. Id vbi illi perceperunt, astu quodam, de quo longior nobis esset sermo, eam suffurati Constantinopolim pertulerunt, ibi edita miracula multa. Leoque illi magnificum fabricatus est templum. Narrat hoc post Simeonem Metaphrastem Nicephorus Calixtus. Ammianus Marcellinus temporibus Constantij ac successorum floruit, & scriptor est Christiano nomini infensus: quid referat ille à nostrarum etiam memoriæ traditum, Rufino, Sozomeno, aliisque suis verbis audiamus loquentem. *Julianus*, inquit, ambitiosum quondam apud Hierosolymam templum, quod post multa & internecina certamina obsidente Vespasiano, posteaque Tito egregie expugnatum, instaurare sumptibus cogitabat immodicis, negotiumque maturandum Alypio dederat Antiocheni, qui olim Britannias curauerat pro præfectis. Quum itaque rei idem formæ instaret Alypius, iuuaretque prouincie rector, metuendi globi flammaram prope fundamenta crebris assultibus erumpentes, facere locum exustis aliquoties operantibus inaccessum, hoc modo elemento destinatius repellente cessauit inceptum. Hæc ille, qui

Sozom. lib. 2.
cap. 1.

Libr. 13. c. 34.
Ammia. li. 23.

tace

facet cruces vestibus appietas cælitus eorum, qui huic rei dabant operam. Iam verò infiniti esset laboris miracula recensere, quæ crux, cui Christus fuit affixus, edidit, vel ea, quæ vel Christi corpus alioquin, aut eius matris tetigerunt. Illud vnum sit pro omnibus. Ædem Lauretanam quibus inuisere potest: tibi est exigua illa domuncula, in qua Virgo & Christus habitauerunt: ad eam quanta sint diuinitus effecta miracula, cuiuslibet est in promptu videre. Quocirca ad alia veniamus, & apponamus hæc, quæ S. Augustinus memoriæ prodidit de reliquiis S. Stephani, & diuinis operibus earum rerum, quæ reliquias illas contigerunt: se namque iis adfuisse testatur: *Ad aquas*, inquit ille, *Tilibatanas* Episcopo afferenti proiecto reliquias martyris gloriosissimi Stephani, ad eius memoriæ veniebat magnæ multitudinis concursus & occursum. Ibi ceca mulier, vt ad Episcopum portantem pignora sacra duceretur, orauit: flores, quos ferebat, dedit, recepit, oculis admouit, protinus vidit: stupentibus qui oderant, præbat exaltans, viam carpens, & via ducem ulterius non requirens. Memorati memoriæ martyris, quæ posita est in castello Synicensi, quod Hipponensi colonia vicinum est, eiusdem loci Lucillus Episcopus, populo præcedente, atque sequente portabat, fistula cuius molestia iam diu laborauerat, & familiarissimi sui medici, qui eam secaret, iam operiebatur manus, illius piæ sarcinæ refectione repente sanata est. Nam deinceps eam in suo corpore non inuenit. Eucharistus presbyter ex Hispania Calama habitans, veteri morbo calculi laborabat: per memoriæ supradicti martyris, quæ Possidius illi aduexit Episcopus, saluus factus est. Idem ipse postea morbo alio praualescente sic iacebat, vt ei iam pollices ligarentur: opitulatione memorati martyris, cum de memoria eius reportata fuisset, vt supra iacentis corpus missa ipsius presbyteri tunica, suscitatus est. Fuit ibi vir in ordine suo primarius, nomine Marialis, æuo iam grauis, & multum à religione abhorrens Christiana: habebat sanè fidelem filiam, & generum eodem anno baptizatum: qui cum ægrotantem multis, & magnis precibus & lachrymis rogarent, vt Christianus fieret, prorsus abnuuit, eosque à se turbida indignatione submouit. Visum est genero eius, vt iret ad memoriæ S. Stephani, & illic pro eo, quantum posset, oraret, vt Deus illi daret mentem bonam, qua credere non differret in Christum: fecit hoc ingenti gemitu & fletu, & sinceriter ardente pietatis affectu: deinde abscedens aliquid de altari florum, quod occurrit, tulit: eique, cum iam nox esset, ad caput posuit: tunc dormitum est, & ecce ante diluculum clamat, vt apud Episcopum curatur.

Lib. 22. de ciuit. Dei, ca. 8.

Q 4

qui

qui mecum forte tunc erat apud Hipponem: cum ergo audisset absentem venire, presbyteros postulavit: venerunt, & statim se credere dixit: admirantibus & gaudentibus omnibus baptizatus est. Hic quamdiu vixit, in ore habebat, *Christe accipe spiritum meum: cum hæc verba beatissimi Stephani, quando lapidatus est à Iudæis, ultima fuisse nesciret, quæ huic quoque ultima fuerunt: nam non multo post etiam ipse defunctus est.* Saniati sunt etiam illic per eundem martyrem podagræ duo, unus civis, peregrinus unus: sed civis omnimodo, peregrinus autem per revelationem, quid adhiberet, quando doleret, audivit: & cum hoc fecit, dolor continuo quieuit. *Audimus nomen est fundi, ubi Ecclesia est, & in ea memoria Stephani martyris, puerum quendam parvulum, cum in area luderet, exorbitantes boues, qui vehiculum traherent, rota obtinuerunt, & confestim palpavit exspirans: hunc mater arreptum ad eandem memoriam posuit, & non solum revixit, verum etiam illæsus apparuit.* Sanctimonialis quadam in vicina possessione, quæ *Casphaliana* dicitur, cum agritudine laboraret, ac desperaretur, ad eandem memoriam tunica eius allata est: quæ antequam revocaretur, illa defuncta est: hæc tamen tunica operuerunt cadaver eius parentes, & spiritu recepto salva facta est. *Apud Hipponem Bassus quidam Syrus apud memoriam eiusdem martyris orabat pro ægrotante & periclitante filia, eoque secum vestem eius detulerat, cum ecce pueri de domo cucurrerunt qui ei mortuam nunciarent: qui cum domum redisset iam suorum evulsi personantem: & vestem filie quam ferebat super eam proiecisset, reddita est vita.* Rursus ibidem apud nos *Irenæi* cuiusdam collectanei filius agritudine extinctus est: cumque corpus iaceret exanime, atque à gementibus & plangentibus exequia pararentur, amicorum eius quidam inter aliorum consolantium verba suggessit ut eiusdem martyris oleo corpus perungeretur, factum est, & revixit. Itemque apud nos *vir tribunitius Eleusinus* super memoriam martyris, quæ in suburbano eius est, agritudine exanimatum posuit infantulum filium suum: & post orationem, quam cum multis lachrymis ibi fudit, levavit infantem. Hæc Augustinus, qui multa deinde alia recitat ad hanc rem pertinentia. Nunc audiamus, quæ *Gregorius Magnus* ad *Constantiam Augustam* scribat, quæ petierat ab eo, ut *Roma Constantinopolim* mitteret aliquid è corporibus sanctorum ad ipsam. At *Gregorius* id efflagitanti Imperatrici omnino pernegavit, nefas esse dicens, ac satis esse, si quid mitteretur, quod contactu illorum corporum quasi consecratum foret: & euenta in hanc rem pulcherrima & admiranda

produci:

producit: *Cognoscat autem, illustrissima domina, quia Romanis consuetudo non est, quando sanctorum reliquias dant, ut quidquam tangere presument de corpore, sed tantummodo in pixide brandeam mittitur, atque ad sacratissima corpora sanctorum ponitur, quod levatum in Ecclesia, quæ est dedicanda, debita cum veneratione reconditur: & tanta per hoc ibidem virtutes fiunt, ac si illæ specialiter eorum corpora referantur: unde contigit, ut beata recordationis *Leonis Papæ* temporibus, sicut à maioribus traditur, dum quidam *Græci* de talibus reliquijs dubitarent, predictus Pontifex hoc ipsum brandeam allatis forcibus incidit, & ex ipsa incisione sanguis effluxerit. Et post: Sed quia serenissima *Domina* tam religiosum desiderium vacuum esse non debet: de cathenis quas ipse *S. Paulus Apostolus* in collo & manibus gestavit, ex quibus multa miracula in populo demonstrantur, partem aliquam in populo transmittere curabo: si tamen hanc tollere limando pravaluerit: quia dum frequenter ex cathenis eisdem multi venientes benedictionem petunt, ut purum quid è limatura accipiant, adstitit sacerdos cum lima, & aliquibus petentibus ita concite aliquid de cathenis ipsis excutitur, ut mora nulla sit, quibusdam velo petentibus, diu per cathenas ipsas ducitur lima: & tamen ut aliquid exinde exeat, non obtinetur. Hæc *Gregorius*. Illustre est hoc in genere, quod accidit cathenis, quibus est alligatus *Petrus*. Nam cum partem earum dono habuisset *Hierosolymas* profecta *Eudoxia Theodosij Imper. vxor*, illæque delatæ essent *Romam* ad *Pontif. Max.* & collatæ cum altera earum parte, quæ *Romæ* adseruabatur, contigit, ut sese mutuo tangentes mirabiliter coirent. Ex iis multa miracula prodierunt: in quibus illud est aliquando celebratum. Post annum nonagesimum *Romam* venit *Otho Germaniæ Rex*, eius comes erat quidam furis exagitatus, qui proprias carnes dentibus dilaniabat: de consilio *Ioannis Papæ* adductus ad has cathenas, iisque constrictus, continuo est liberatus. Cæca quædam mulier cum veste sancti *Hannonis Archiepiscopi Colonienfis* oculos sibi perfrixisset, continuo lumen recepit. Idem contigisse scribitur vestimento *Mauritij Episcopi Andegauensis*. *Romæ* adhuc adseruatur tenuis quædam tunica *Bugidæ Sueticæ*, cuius contactu in primis illud diuinitus contingit, ut mulieres gravidæ, quæ pariendi difficultatem patiuntur, à mortis periculo eximantur: vidiq; hoc ego in fœmina, de cuius vita iam propè omnes desperarant, cum tres totos dies ac noctes summis doloribus excruciatâ, neque somnum, neque*

Han. Vit. lib.
2. cap. 2.

Q 5

cibum,

cibum, potumve vllum capere potuisset: quæ tamen simulatque induit illud vestimentum, protinus est incolumi vita partuque enixa. Sub annum M. C C C. L X X. Lithuanæ excursionem in Poloniam facta, maximas prædat egere, & monasterium Montis Calui diripuerunt: inter alia portionem crucis Christi auro inclusam asportabant: sed cum peruenissent ad Poloniæ fines plaustrum, quo illa vehebatur, nulla vi, neque iumentorum, neque hominum moueri potuit: quin subito concidebant exanimati homines, equi, boues, & quicumque illud attingissent. Cumq; Lithuanorum duces perterriti à Russo quopiam cladis causam cognouissent, crucem cum nobili captiuo ad suum locum remissere, & iter propositum mox cuncti incolumes tenuerunt. Hæc Cromerus diligens scriptor. Quid verò dicemus de velo sanctæ Agathæ, quod Caranentes educere solent aduersus incendia montis Ærne latè profluentia, quibus cum fuerit illud obiectum, protinus confiscunt: ac retro mirabiliter ferantur, neque quod olim sæpè contingebat, in subiectos campos villasq; procedunt: recenset multa tempora sigillatim Fazelus, quibus tantum miraculum contingit: & res est Siculis omnibus id expertis notissima. Sed harum rerū passim legendis innumera occurrunt exempla. Nobis autem satis sit hæc attulisse in medium, ut coniter quanta sit diuinitatis virtus, quæ sanctis cælitus concessa peruenit ad ipsas etiam res, quas eorum corpora contigerunt, ut sciamus illos præcipua membra fuisse Ecclesiæ Dei, in qua nos etiam doctrinam illorum secuti, permanemus: & à qua quicumque excluduntur, à Dei societate necessariò remouentur.

SIGNVM LXVIII.

Imaginum sacrarum effectus.

Imaginum sacrarum diuini effectus indicant nos esse ex Ecclesia Dei, nequaquam verò alienos à nobis.

CAP. XII.

Tanta verò diuinitatis affluentia sanctos vndique repleuit, ut non modò redundarit in corpora eorum, & quæcunque illorum contactu potiri potuerunt, sed & in ea, quæ corpora sanctorum referre aliquo modo videntur. Illustrissimum est exemplum in Actis Apostolo-

r. m.

rum, cum legimus innumeros ægrotos cõfluere solitos in plateas & vias, per quas iterfacturus erat Petrus: ac satis erat, si Petri umbra inuibrasset non vniuersos ægrotos, sed ex illis aliquem, & continuò vniuersi, quamuis ad eos umbra non peruenisset, ut Chryostomus etiam colligit, mirabiliter curabuntur. Vni' maiora? Nihil est, quod minus corpora referat, atque umbra, nullis scilicet coloribus & lineamentis inducta, & tamen tanta est eius potestas, ut non modo quos contingit, sed etiam qui sunt aliquo modo propinqui, liberet à morbis. Narrat Eusebius Cæsariensis, & à se visam testatur Cæsareæ Philippi, quam Paneada vocabant, æneam statuam fuisse, quæ Christum referebat: ad eius pedes erat altera mulieris specie se inclinantis, & simbrias vestimenti, quo Christi statua erat cooperta, manu tangentis. Has verò fundi curauit, & in eo loco publicè collocari, mulier illa Syrophœnissa, quæ sanguinis fluxu laborans, vbi simbrias vestimenti, quod Christus gestabat, tetigit, est curata. Ad imam statuam nascebatur herba nulli cognita medico, neque alibi vnquam visa, quæ simulatque simbrias attingebat Christi, aduersus omne morborum genus mirificè proficiebat. Id cum sciret Imperator Iulianus confringi eam iussit, suamque collocari. Sed paulo post fulmen immissum cælitus illam disiecit, caputq; cum ceruice terræ affixit, ut refert Sozomenus. Scribit Eusebius idem, fuisse à Christo missam ab Abgarū Edessenorum Regem sui ipsius imaginem, quæ magno ab Edessenis in honore habebatur. Placet referre illius imaginis vnum dumtaxat, sed scitu iucundissimū miraculum, quod Procopius, qui vixit illa ætate, scribit. Cum Chosroë Persarum Rex oppugnaret Edessam, altissimosque aggeres excitasset aduersus illos, conati sunt Edesseni frustra illos inflammare: nihil inausum reliquere, omnia tamen irrita ceciderunt. Res erat adducta in supremum discrimen. Itaq; venit illis in mentem producere imaginem Saluatoris ad Abgarum missam: proferunt, & opponunt aggeribus, & continuò ignis exortus omnia in cineres redegit. Eusebius narrat à se visas Apostolorum Petri & Pauli imagines, quæ viuentibus ipsis fuerant depictæ, & habitæ in honore. Lucas suis ipse manibus depinxit imaginem Virginis Mariæ, ea viuente adhuc in terris: illi Antiochia Constantinopolim delatæ magnificentissimum extruxit templum Pulcheria Augusta Theodosij Imperatoris soror. Ad has

plurima

Crome. lib. 13.

Euseb. lib. 7.
cap. 14.Sozo. lib. 5.
lib. 20.Niceph. li. 17
cap. 16.

plurima edita miracula: pulcherrimum est illud quod Euag-
grius refert. Anatolius quidam cum magnam sibi auctoritatem
Theopoli comparasset, res est inuentus, quod deus sacrificasset: in
carcerem ductus inops consilij ad Dei genitricis imaginem in car-
ceris loco quodam è funiculo pendentem versis in tergum manibus
accurrit supplicantis more. At illa impurum execrantiumq; homi-
nem detestata totam se ab illo auertit, id captiuo omnes conficati
mox euulgarunt. Hucusque Euagrius. Monetæ adhuc ali-
quot exstant, quæ in honorem Helenæ Augustæ, & inuen-
tæ crucis, cum huiusmodi imaginibus excusæ antiquitas
fuerunt: illis est præsens remedium aduersus morbum co-
mitialem: & qui hodie uiuit Turcarum Rex Amurathes,
quamuis à nobis alienus, vim sanctam illarum experius
solet eas gestare, è morbo namque huiusmodi interdum
laborat: nummi quoque sancti Ludouici Francorum Re-
gis mirificè valent aduersus nonnullos morbos. Ut autem
plurimis omissis, atque innumeris, quæ quoridie ad sacras
imagines miracula fieri cognoscuntur, & tamen aliqua
nostris temporibus proxima tangamus, narrat Chalcho-
conoylas Græcus scriptor, ad statuas sancti Bernardini Se-
nensis edita multa miracula fuisse. Libet hic adscribere, que
vir doctissimus & integerrimus Vuilhelmus Lindanus li-
teris commendauit libro de fugiendis idolis: Busciduni ac-
cidit, inquit ille, quosdam sancti Antonij imaginem gladijs, ascia,
& bipennibus in frustra concidere, ut incendio via publica abole-
retur, verum quid accidit? non sanè impunè tulere impij: euesugio
namque illa peste, quam sancti Antonij appellamus Christiani
(quod illi depellendæ sint eius apud Deum pñ experti sæpè patro-
cinium) corripuntur, totoq; vtriusque corpore instar granorum
piperis pestilens ille ignis ebullit, domum sese recipiunt infelices:
quorum plaga socij deterriti rogum deserunt trepidi: tam atroci
atque voraci consumebantur miseri totum per corpus incendio, ut
postridie impiam efflarint animam, & funesta reliquerint cada-
uera variorum colorum stigmatibus, caruleis, prasinis, atris insi-
gnita. Istud tam est tota vicinia notum, ut plurimos huius rei non
solum audierimus concorditer historiam ad viuam depingente,
additis etiam tam sacrilegorum, quam familiarum nominibus,
sed publici etiam viderimus notarj fide non indigni neque obscu-
ri testimonium. Sed horribilius est, quod anno millesimo quingen-
tesimo septuagesimo sexto in Gallijs vsu venisse scribunt, cuius ta-
lem historiam Parisijs impressum vidimus, quæ hic ruditer est
transfusa. Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo

sexto.

sexto, vigesima prima iunij, dum Dux Alansonius frater Regis
Franciae esset in vrbe Castillon, & excubia pedestrium copiarum
in villa quæ dicitur Soulei à dicta ciuitate vno plus minus mil-
liario distante agerentur, tres milites male feriatu deprehende-
runt præ foribus templi imaginem B. Antonij in petra erectam, ac
post multa scandala, ludibria, & dicteria in eam congesta, caput
quidem imaginis galea, manus verò armarunt halibarda, talia
cum execrandis blasphemijs euomentes: Tu si quid vales, si qua ti-
bi potestas, in presentiarum nunc eam demonstra contra nos, ac
te defende: quo dicto suis armis imaginem impetunt multis icti-
bus, quibus non contenti, vnus eorum bis aut ter displosa bombar-
da imaginem illam oppugnare aggreditur, ac eius faciem inter-
mentum, & inferius labrum iaculatus globulo tormentario lace-
rat sacrilegus, at non impune. Nam eodem momento ille impius
magno euulatu exclamans, horridumque euulans, Totus, inquit,
ardeo totus comburo: statimq; prolabitur mortuus in terram. In
cuius face eodem loco, vbi imaginem globo violarat, vice reddita
igni scelerum vindex, qui totum inde os replebat, veluti via facta
erumpens, perluxit eum deuorans, etiam cum iam miseram exha-
lasset animam. Secundus autem non minus sentiens Dei omnipo-
tentis manum exclamat quoque ignis vim se ferre non posse: vo-
lensq; intestina tormenta per aquam effugere, in torrentem pro-
ximum præceps insilijt, nec Dei tamen presentiam effugit: nam
statim aquis submersus, & suffocatus interijt. Porro tertius cer-
nens suorum miserabilem exitum, sui inops, ac totus exanimis hu-
mi affigitur, ac deportatus in proximam domum totus feruentis-
simo febris aestuabat, adeoque violentis, ut miserum de se spe-
ctaculum omnibus exhiberet: cuius miseria permoti cognati, amici
maximè, & commilitones Catholici, ad templum, velut ad asylum
confugere, Deo patri, sacerdote perquisito, sacrificium mediatoris
solemni cantu coram imagine beati Antonij immolare, atque vna-
nimiter cateruatim proruentes tam milites, quam dicti loci incola
Deum summa animi deuotione, pro miseri fratris salute compre-
cari, post sacrificium, & multas preces afflictum inuisere, præmis-
sisq; multis alijs orationibus aqua ei benedictam sacerdos asper-
gebat. E vestigio ille miser sibi redditus crimen agnoscit. Dei mi-
sericordiam inclamat, ac manus tendens in calum humilibus, ac
magnis precibus suum errorem professus accusans, omnium depre-
cationes supplex ambit, ut ipso Deum clementissimum interpellent:
nec defuit diuina misericordia, nam statim pristina valetudini,
ac menti restituitur, eaque etiam nunc hodie fruitur. Hæc veraci-
ter sub oculis priusquam trium millium hominum palam gesta do-

cent

Euag. lib. 5.
p. 18.

cent quam reuerentiam venerandis sanctorum imaginibus debeamus. Refert ibidem Lindanus aliud factum. Cum Hermannus, inquit: Modet, seditiosorum fax apud Hasselam Hasbama Leodiensis nocte quadam bis ter in templum venisset, vt sanctorum imagines confringeret, fuit lucernarum lumen bis, ter extinctum: demque cum rogam immanem excitasset, vt iniectas in eum sanctorum imagines exureret, fuit illi rogam iniectis venerandis sanctorum imaginibus haud aliter subito extinctus, quam si copiosissimo fuisset imbre perfusus. Hucusque Lindanus, vt appareat apertissime quanta diuinitatis vis caelitus fuerit communicata hominibus, qui in Ecclesia nostra fuerunt, quae pertingat non modo ad corpora, & quae ab iis tracta sunt, sed etiam ad imagines ipsorum corporum: tanta scilicet est eorum vis, ac potestas.

SIGNVM LXIX.

Signa rerum respicientium sanctos.

Miracula rerum speciatim respicientium sanctos nostros, ostendunt nos esse ex Ecclesia Dei.

CAP. XIII.

NON modo diuinitatem praefecerunt ac spirant cadauera ipsa sancta, & quaecunque contactu ipsorum quodammodo consecrata sunt, amplius adhuc ea omnia, a quibus ipsa corpora veluti a simulacris aliquibus referuntur, sed etiam solent diuinam quandam communionem caelitus concessam ostendere, quaecunque ad ipsa corpora referuntur, etiam si neque ipsa contigerint, neque ad umbrae vllis lineamentis. Id vero prorsus mirum & insigne argumentum, ex quo sciamus vnum corpus Ecclesiae cum Christo, qui Deus est. Quamobrem diuinitas corporibus sanctorum communicata interdum longissime deriuatur & ad ea quae contacta sunt a corporibus sanctorum, & a quibus ipsa corpora representantur per imaginem, & a quibus habetur aliquis ad ea proprius respectus. Apparet haec diuinitas ex innumeris miraculis, quae nemo, nisi Deus, efficere potest sententia est Gregorij Nazianzeni viri gra-

uissim

uissimi oratione secunda in Iulianum, & in carminibus de humilitate, castitate, & temperantia, martyrum monumenta vel tenuia praestare idem aduersus demones, ac morbos quolibet, quod corpora ipsorum, atque animae etiam in caelo exiitentes: quod si nos velimus a Christo exordiri, imago crucis, non ipsa crux, quae Christi corpus contigit, & cui fuit ille affixus, sed eius simulacrum quanta quae so miracula effecit? haec neque Christi corpus tetigit vnquam, neque illud vllis lineamentis effingit, sed ad ipsum speciatim referri potest, quod cruci alicui Christi corpus fuerit confixum. Narrat Eusebius Caesariensis, sibi Constantinum narraffe, ab ipso visam crucis in aere effigiem, dum pergeret aduersus Maxentium tyrannum, auditamque vocem caelitus demissam, *In hoc signo vince*: quocirca iussit in acie educi vexillum crucis, atque ita victoriam ex hostibus reportasse, labarumque in crucis modum conformasse, & in cunctis quae commisit praeliis extulisse, ac semper hostes ab eo profligatos: accidisseque interdum, vt acies aliqua exercitus impressione hostili inclinaret, iussisseque, vt eo labarus deferretur, & continuo Romanos, quasi viribus redintegratis victores fuisse, inimicosque ab eis in fugam verfos. Sozomenus scribit apud Aegypti urbem Hermopolim arborem fuisse Perseidem, cuius fructus, aut folia, aut etiam particula corticis aliqua morbos omnes mirabiliter abigebant: idque ex quo illac Christus transit in Aegyptum cum matre & Iosepho profugiens: quo tempore arbor illa Christi ingredientis ab subeuntis capiti imminens sese inclinavit, quasi honoris gratia, & adhuc Sozomeno viuente ita perdurabat, qui sua aetate, quod subiciat, contigisse refert. Probianus quidam vir notae nobilitatis, cum Christi doctrinam tandem complexus esset, nihilominus crucem volebat adorare: videbatur id illi nullo modo rationi conuenire: accidit vt in acerbissimos podagrae dolores incideret, in quibus eum somno correptus iaceret, videt in somnis sibi signum crucis ostendi, quod in altari aedis Constantinopolitanae S. Michaeli dicatae fuerat collocatum, quasi salus eius inde penderet: euigilat, sententiam mutat, sanitati restituitur. Theodoretus scribit lib. 4. cap. 1. t. & sequenti, Iulianum Imperatoris Iuliani auunculum, Felicemque regij thesauri quaestorem vasa sacra Ecclesiae Constantinopolitanae, de iussu impij Augusti, abstulisse, erant enim pretiosissima, & Iulianum quidem protinus

visceribus

Euseb. de vit. Const. lib. 1. cap. 6. & cap. 22. & seq.

Sozo. lib. 5. cap. 20.

Sozo. lib. 2. cap. 2.

visceribus putredine excelsis interisse, stercoraque ex ore euomuisse, Felicemque similiter continuo coepisse ex ore sanguinem copiosissimum effundere, atque ita repente e vita migrasse: eadem refert ostenti maximi loco Ammianus Marcellinus Christianis infensus scriptor libro 23. in principio: sed causas has subicit homo versurus, qui temporibus his vixit. Notissimum est cunctis Christianis, atque alij etiam, Francorum Reges hoc diuinitus consecutos privilegium ab ætate Clodouei, precibus, ut aiunt, Marculphi Episcopi, illudque ad posteros Reges semper est transmissum, ut manuum suarum tactu certis adhibitis ceremoniis strumas sanent: idem etiam Regibus Angliæ concessum meritis Eduardi Regis, quorum est & illud, ut annuli quidam certis ceremoniis efficti valeant aduersus torporem. At isti Reges neque impressam gerunt imaginem, quæ speciatim referat Reges Clodouem, Marculphumve, aut Eduardum, neque eorum corpora tetigerunt, tantum referuntur ad illos, quod antiquis Regibus in regia potestate eodem in regno successerunt. Illud adhuc mirum magis videbitur. In templo Dionysij martyris Lutetiæ adseruabatur olim, nescio in hodie, vexillum quoddam martyri illi consecratum, id vocatur aurea flammula, quod aurei sit flammulis insignitum. Neque Reges vñquam, nisi in extremis periculis, soliti sunt illud educere, vbi prælium sint commissuri cum hostibus, & experruri summam, ut aiunt, fortunam. Sed quoties illud in aciem protulerunt, sæpè verò id contigit, semper ex inimicis victoriam reportarunt. Imperante Mauritio Turcæ nonnulli Constantiopolim venerunt: habebant illi cruces liquato atramento frontibus impressas stigmaticis notis: interrogati cur id esset, responderunt, ante plures annos in Perside ac patria sua pestem grauissimam coortam, quæ innumeros abstermeret: cum nullum remedium reperiretur, neque finis esset vllus mortalitati, de consilio quorundam Christianorum cruces illas sic frontibus inussisse, atque ita litem cessasse. Hoc auctor Miscellæ, Zonaras, & Nicephorus ferunt. Huc pertinent tot ac tanta miracula, quibus aliquando sancti suas patrias ab innumeris cladibus liberarunt, aut illas etiam terras, quæ sunt in eorum tutela, quod eis præfuderint viuentes. Ut cum superioribus annis Solimanus exercitu innumerabili obsideret in Hungaria Sabariam, iamque Turcæ ingressi essent oppidum mœnibus disruptis,

Miscel. Zon.
Nic.

visus

villus est Magnus in aère hostibus minitans gladio nudato, & à patris eos sedibus fugans, ut Ionius scriptum reliquit. Sic olim cum Chosroe exercitum maximum e castris educens pergeret ad excindendam Sergiopolim defensoribus omnino vacuam, viderunt cuncti innumerabiles propugnatores in mœnibus consistere, & ad eam defendendam se accingere, quamobrem perterritus Chosroe visu diuino abscessit: Sergiopolis namque patria Sergij est martyr. Cyprianus martyr multis apparuit in somnis prædicens fore, ut ipse de Vandalis, qui vastarant eius templum, caperet vltionem, eosque Africa exterminaret. Id Procopius refert libro de bello Vandalico, Hispani sæpè in præliis auxilium præsentissimum S. Iacobi sunt experti. Idem contigit Lutitanis tum alibi, tum in Indiis Orientalibus, ut latè retulimus, vbi à nobis est actum de auxilio sanctorum in bellis. Hæc verò omnia accidere non alia de causa, nisi quod Hispani omnes habent pro patre Iacobum, cuius ossa in ipsorum regione conuiescunt, atque ita miracula hæc patrata diuinitus non ob ipsamet corpora, aut contactum eorum, sed quod terræ istæ corpora quodammodo respicere speciatim videantur. Theodosio imperante floruit Donatus Euoriæ Epyri Episcopus, eo tempore draco quidam circa fontem in via publica iacens, oues, capras, boues, equos, atque homines abripiens deuorabat: ad eam bestiam veniens Donatus, cum caput illa sustulisset, virum deuoratura, crucem aduersam digitis in aère contra signauit, & in os expuit, & protinus draco exspirauit. Tantæ verò vastitatis erat, ut octo paria bouum (quod se audisse Sozomenus æqualis horum temporum scribit) necesse fuerit trahere in vicinum campum. Solebant olim Romani Pontifices loco magni muneris mittere ad Reges ac Principes auream clauem, qua potestas Petro data à Christo iis verbis, *Tibi dabo claves regni celorum.* referebatur. illi includebant aliquid e cathenis sancti Petri leuiter abrasum. Huius autem clauis quanta fuerint olim miracula, sæpius in suis litteris Gregorius Magnus ostendit ad Anastasium Patriarcham Antiochenum, Ioannem exconsulem patricium & quæstorem, Columbium Episcopum Namidiæ, Leonium exconsulem, Recharedum Hispaniarum Regem, Asclepiodotum patricium Gallorum. Huc spectant imagines illæ cæcæ, quas Pontifex Romanus confici iubet, & consecrat ipse quinto

Sozo. lib. 7.
cap. 25.

Lib. 1. ca. 25.
cap. 30. lib. 2.
cap. 86. lib. 7.
cap. 34. 126.
lib. 12. ca. 17.

Pars ij.

R.

quoque

quoque anno, us admittetur aliquid e carco paschali, sanctum chrisma aspergitur, agni que Christum referentis effigies imprimitur, compertissimumque est, ac plurimis experimentis certissimo comprobatum saepe in ardentissima incendia coniectas flammis obstitisse, suamque vrendi illas ipsas imposuisse, similiter in mare iactatas, tempestatibus turbulentissimis sedatis, adduxisse continuo tranquillitatem ac serenitatem. Extrat de origine illarum, mirabilibusque euentis proprius liber, quem scripsit ante multos annos vir integerrimus ac doctissimus Vincentius Bonardus, nunc Sacri Palatii Magister. Narrat Venantius Honorius antiquissimus poeta Christianus sibi hoc contigisse. Acerrimo oculorum dolore tenebatur, ita ut iam prope caecus esset, accessit ad beati Martini sacellum, & oleo e lampade, quae ardebat ad eius imaginem, sumpto, inungens oculos omnes, protinus dolorem morbumque sensit fugari; ob id Turonos petiit, ut eius inuiseret sepulchrum, vitamque sancti versibus descripsit. Audiamus cum canentem.

*Et pete Martini loculum, quo iure sacelli
Iam desperatum lumen mihi reddidit auctor
Munera qui tribuit, saitem rogo verba repende,
Est vbi basilica culmen Pauli, atque iohannis
Huc paries retinet sancti sub imagine formam
Amplectenda ipso dulci pictura colore
Sub pedibus iusti paries habet arte fenestram
Lichnis adest, cuius vitrea natat ignis in vrna.
Huc ego dum propero, valido torquente dolore
Diffugiente gemens oculorum luce fenestris,
Quo procul ut tetigi benedicto lumen oliuo,
Ignis illa vapor marcenti fronte recessit,
Et praesens medicus blando fugat vnguine morbos.*

Ex his omnibus necessario fit maximam esse Ecclesiae nostrae cum corpore Christi coniunctionem, quando tam mirabiles effectus producantur ob illum solummodo respectum, qui habetur ad corpora ipsorum, quamuis nullas intercedat tactus, atque ideo hinc fieri Ecclesiam nostram Dei esse, a quo fieri dumtaxat haec possunt. Quod enim tactu manuum suarum Francorum Reges strumas sanant, idque habeant ab antiquissimo tempore, idemque contingat Catholicis Anglorum Regibus, ob Eduardi iam pridem defuncti sanctitatem, proculdubio palam facit di-

nitatem

nitatem sanctorum virorum in Ecclesia nostra longissime pertinere, ipsosque & nos eorum sectatores esse ex Ecclesia Dei, illosque qui & his & nobis eadem in religione sentientibus aduersantur aduersari Ecclesiae sanctissimae Dei.

SIGNVM LXX.

Splendor rerum sanctarum.

*Splendor à Deo communicatus rebus sacris, quae ad
nostros referuntur, indicat nos esse ex
Ecclesia Dei.*

CAP. XIII.

REnouabitur in die resurrectionis mundus, Deusque nouum caelum, & nouam terram creabit: & terra quidem ab omni faece sordibusque expurgatam pulcherrimas suos fulgore gemmas vincet: excipiens enim Solis, atque astrorum iam non circumcurfantium, sed aeterna stabilitate fixorum lucidissimos radios, reddet illos usquequaque multiplicatos. Aqua deinde terram, quemadmodum destinauerit Deus, complexa instar adamantis, aut pellucidi christalli lumen multo magis amplificabit: neque tamen omnia terrae loca pari fulgore illustrabuntur, aut eiusdem pulchritudinis erunt, atque ornamenta. Nam proculdubio pars illa caeli magis erit illustris, vbi Sol consistet: *Aliud est*, ait Paulus, *claritas Solis, alia Luna*. igitur ea pars terrae similiter apparebit splendidior, quae Soli, aut alteri stellae magis lucenti subiacetur. Neque temere Sol, verbi gratia certo affigetur loco, sed vbi magis faciet id gloriam diuinam. Neque ille mihi videbitur male locuturus, qui assereret forsan loca quaedam terrae futura lucentiora ob respectum, quem sunt habitura ad corpora beatorum, quae septuplo Solem, ut est in diuinis libris superabunt, ac sicut caelum debebitur sanctis viris, infera loca impiis ac scelestis, sic ista intermedia illis, si nonnullos, sequi vellemus, qui nondum mentis usum consecuti, neque villo sacramento initiati decesserunt: ut pro varietate meritorum

R 2

cunctis

*Vide Richar.
in 4. dist. 33.*

Lib. 14. c. 46.

*Procop. lib. 2.
de bel. per.*

cunctis sua loca distribuuntur. Ex his merito fit, ut splendor quidam diuinitus interdum communicetur non modo, ut vidimus, corporibus ipsis, & quidem vita callis sanctorum, sed aliis etiam rebus ipsorum. Nicephorus traiecit imperante Theodosio iuniore accidisse, ut quidam sub antiqua cupressu, ignorum qua de causa, occultauerit imaginem sanctissimæ Dei genitricis, post multum tempus arbor facis instar visâ est arde. e lumine immenso coruscâs: deinde maxima miraculorum vis ad illam cepit edi, donec quidam curiosus inuestigans, qua de causa id accideret, aspexit imaginem sacram, quod cum divulgatum fuisset, magnificum condidit ibi Cyrus Episcopus templum. Procopius narrat Apameæ fuisse particulam sanctæ crucis, quam sibi ostendi populus voluit, cum ciuitas diu à Persis obsessa iam iam capiendâ videretur, ut in illum cruce Domini visâ lætius obirent, cumque iter Episcopus illam sustulisset in altum, conspiciendamque propoluisset, ter ex ea maximus ignis latissimè effulgens in omnes partes, haud tamen comburens, eluxit, quo viso hostes perterriti obsidionem soluerunt. Stagni Episcopus Bonifacius Stephanus superioribus annis Christi sepulchrum vetustate deformatum restaurauit, inuenitq; in eo instaurando partem quandam crucis, cui Christus fuit affixus, eam sibi reseruauit, se cumque iter alio facturus detulit: cumque per ignota loca noctu fortè aberrasset à via, & quonam tenderet, ignoraret, inops consilij protulit illud crucis lignum eo animo, ut inde opem speraret, & ita sane contigit. Nam maximus ex eo splendor elucescens omnes procul tenebras fugauit, tutumque iter erranti indicauit. Cum percepissent Armeni Antiochiam à Chosroe dirutam fuisse, Episcopum Thomam rogarunt, ut in publicam crucem proferret, quam cuncti adorarent in aperto, opemque in afflictis rebus implorarent: ille die dicta, solempni ritu procedens, crucemque manibus in sublime prolatam gestans circuit ædem sacram, populo sequente, ac vidente ignis vim magnam subsequi è cruce Episcopum antecedentem. In India orientali circa Gangem vrbs est illustrissima, quam vocant indigenæ Malpurum, nostri urbem sancti Thomæ, quod in ea sit Thomæ Apostoli corpus ex parte, ut creditur, singulis annis die solempni festum illi celebratur, confluentibus eo non modo Christianis, sed cuiuslibet religionis hominibus innumeris: accidit itaq; ut con-

uenient

uenientibus vndique populis itata die sacerdos Missam diceret. Aderat in altari medio crux vetustissima. Ecce autem cunctis videntibus, cepit ea crux guttas quasdam primo nigrescentes, deinde sanguineas copiose emittere, mox paulatim splendescere, magisque ac magis fulgorem per omnes templi partes emittere. Ibi sacerdos, ceterique vniuersi pauore tremefacti exclamare cœperunt, & cum fletu multo diuinam misericordiam implorare, donec res resedit, & sacerdos linteis sacris crucem extersit. Crux erat lapidi incisa, in cuius fastigio columbæ imago insidebat, basis verò erat in specie quadam herbarum, quæ diffundit latissimè videbantur, collocata: & tam fastigium, quam basis, & brachia in liliorum formam desinebant. Arcus eam ex eodem lapide factus vndique circumdabat, in arcu litteræ erant nulli cognitæ: multi, qui illarum periti credebantur, accersiti & adducti, se illas ignorare sunt professi: donec senior quidam Brachmanes eo rogatus accessit, cumque illi diceretur ut altare ascenderet, ac propriis litteras intueretur, Auertat hoc, inquit, Deus, ut ego locum pedibus calcem, in quo sacra illi fiunt, oculis admotis litteras legit, quarum sensus hic erat, Thomam diuinum virum fuisse a Dei filio, cuius erat discipulus, in eas oras Sagami Regi: tempore missum, ut Dei summi notitia gentes illas erudiret, ibique templum extruxisset, & res admirabiles effecisset, atque tandem cum genibus flexis affixus ad illam crucem orationem funderet ad Deum, à quodam Brachmane fuisse hasta transfixum, crucem verò eiusdem viri sanctissimi cruore tinctam ad memoriam virtutis illius sempiternam reliquam fuisse. Ita litteras est interpretatus ille, ac mox alius iridem accersitus. Id in publica monumenta relatum, & ad Reges Portugalliæ transmissum. Ea se vidisse Hieronymus Osorius testatur in historiis suis. Hæc accidere anno millesimo quingentesimo sexagesimo primo. Inuenta autem crux ante annos quatuordecim in colle, in quo templum est extructum. Tantum porro miraculum singulis annis euenire tradunt Osorius, Petrus Maffei in historiis suis, Ignatiûsque ex ordine diuini Francisci in itineratio, ex quo apparet antiquissimus imaginum vsus, cultus, & vis prorsus admiranda, quam Deus est dignatus efferre ad suam gloriam, ex quo nostri in eas oras venerunt, ut hac via populi illi ad doctrinam, quam nostri disseminant, facillimè adducerentur, cunctiq;

Lib. 3. ad finem.

R 3

cogno

cognoscerent & ex hoc, & è superioribus, nostros esse ex Ecclesia Dei, cuius diuinitas pertingit ad loca, ac res nostrorum mirabiliter illustrandas ac nobilitandas.

SIGNVM LXXI.

Miræ affectiones rerum sacrarum.

Diuinae affectiones rerum sacrarum, quæ pertinent ad sanctos Ecclesie nostræ, signant nos esse ex Ecclesia Dei.

CAP. XV.

Quod modò narrauimus de cruce illa diui Thomæ in Indiis Orientalibus longissimè positæ, & eius splendore, facit vt ad extremum subiiciamus memorabiles quædam rerum affectiones, quæ ad corpora sanctorum referuntur. Admirabile namque in illa cruce quotannis eodem die cum legitur Euangelium in Missa celebratione idem miraculum euenire splendoris, rorisque sanguinei, ex quo nostri ad illas partes appulere, & in his locis confidentes latissimè nostram doctrinam propagare cœperunt. Non modò namque miraculum est in eo, quòd aliquando acciderit, accidatque: sed etiam, quòd linguis annis eadem die, celebratitque eiusdem ueneratione. Affectio prorsus admiranda, & Ecclesie nostræ diuinitatem maximè ostendens. Quid illud, quòd Paulinus uir sanctissimus de cruce, cui Christus fuit affixus, narrat? illam nimirum nequaquam diminui, quamuis ex ea quotidie à plurimis frusta plurima decerpantur. Scribit Hieronymus, Paulinus, ac Sulpitius Seuerus, loco illi, è quo Christus ascendit in cælum, pedum ipsius impressa uestigia, sic perdurasse, vt nunquam potuerint aboleri vlla ratione. Quin immo neque cum templum fuerit ibi postea constructum, vnquam potuit templi fornix ita concludi, vt uestigis illis aspectum cæli auferret: & quoties per diem tectum inducebatur, nocte illud ruebat, quòd Deus uellet omnino aditum illum è terra in cælum peruium remanere. Meminit eiusdem miraculi Beda. Burchardus ait, suo tempore templum fuisse à Sarracenis occupatum, lapidem uerò in ob-

*Hiere. de locis
Hebr. Act. A.
post. Pauli. epi.
ix. ad eue. uer.
sacr. hist. li. 2.*

*De locis san-
ctis, cap. 6.*

structione

structione oitij Orientalis ita positum fuisse, vt uideri quidem uestigia haud possent, tanti tamen daretur. Bonifacius Stephanus Stagni Episcopus, qui diu fuit in his locis, eaque descripta reliquit, nostra ætate ait acellum non esse in potestate Mahometanorum: partemque lapidis illius, in quo est alterum è uestigis, seruari in eadem ædícula ad uenerationem Christianorum eò aduentantium, parte uero à Sarracenis asportatam in templum, quòd ipsi detinent Salomonis, ibique ab illis coli. Martino, vt scribant Turonensi perenti negatum fuit aliquid habere è reliquiis Agaunenium martyrum: quocirca perrexit ille ad locum, in quo fuerant necati, & herbas cultro secuit, vt eas saltem secum asportaret, & proutius ex eis copiosus sanguis effluxit: atque herbe illæ haud terigerant corpora sanctorum. Sed e loco, in quo illi infederant, enatæ erant. Terra, in qua Hermerannus Episcopus Ratisponensis occisus est, uirebat semper ab imbribus ac niuibus illæsa, donec ab indigenis est ibi extractum templum. Narrant Hieronymus, Simeon Metaphrastes, & Oecumenius è sepulchro sancti Ioanni Euangelistæ minutissimum puluerem scaterre, manne instar: quòd adhuc hodie contingit, & aliquid apud me est ex eo, ualutque mirificè aduersus omne morbi genus. Refert Eustathius in uita Eutychij Patriarchæ, Sozopoli ex imagine Virginis, & è cruce oleum manare præiens remedium omni ægrotationi. Ictibus serpentium medetur terra Melitensis, ex quo Paulus in insulam descendit tempestate iactatus, & à uipera percussus nihil mali sensit. Placet adscribere, quòd Arthalaricus Italiae Rex, natione Ostrogothus, superstitione Arianus de fonte Lucaniae testatur apud Cassiodorum epistola ad Seuerum: *Longe sunt, inquit, illius fontis memoranda describere. Veniamus ad illud singulare miris, sanctumque miraculum. Nam cum diem sacra noctis præcem baptismatis cœperit sacerdos effundere, & de ore sancto sermonum fontes emanare, mox in altum unda profiliens aquas suas non per meatus solitos dirigit, sed in altitudinem cumulosq; transmittit: erigitur brutum elementum sponte sua, & quadam deuotione solemnè præparat se miraculis, vt sanctificatio maiestatis possit ostendi. Nam cum fons ipse quinque gradus tegat, eosq; tantum sub tranquillitate possideat, alijs duobus cernitur crescere, quos nunquam præter illud tempus cognoscitur occupare: magnum stupendumq; miraculum, fluentia labentia sic ad humanos sermones, vel stare, vel*

Lib. 8. epi. vlt.

R 4

crescere,

crefere, ut eis credas audienti studium minime defuisse. Fuit ad-
mirabilis omnium sermone fons iste celestis. Habet & Lucania
Jordanem suam: ille exemplum baptismatis præsinit, hic sacrum
ministerium annua deuotione custodit. Hucusque Rex Atala-
ricus. In oppido Montoni propè Eugubium conseruatur
vna e spinis, quibus Christi caput est transfixum, quam
detulit eò Fortebrachus ille celeberrimus militum dux:
ea quotannis stato passionis Dominicæ die cunctis viden-
tibus & admirantibus floret: allocutusq; ego sum viros fi-
de dignissimos, qui id conspexerunt: quoniam Paulus Mantus
Episcopus Callientis spectatissimæ diligentia fideique ad
me milite procurante Ioan. Siortia Monalde optimo viro
instrumentum à Bartholomæo Melcardino notario me
confectum anno M. CCCC. LXXII. in quo haben-
tur nouem testes ritè examinati, iurantesq; conceptis ver-
bis, se vidisse ex illa spina foscillos pullulare, emanare sudo-
rem quendam, & tenues quosdam capillos ab hora sexta
vsque ad nonam, qua transacta nihil amplius videbatur:
sed illud magna obseruatione dignum, quoties populorum
magna facta est accessio ad Christi cultum, plerumque id
euenit excitante Deo crucis alicuius publicam mirabilem-
que affectionem. Duobus maximè temporibus incremen-
tum maximum cepit Ecclesia Dei, Constantino Imperan-
te, cum crux illi apparuit, dictumque. *In hoc signo vince*: ac
tum labarus in crucem conformatus, illustrissimas ei vi-
ctorias est largitus: plurimique populi, ut supra docuimus,
tum tanti Imperatoris auctoritate & felicitate, tum labari
illius diuinis effectis nomen Christo dederunt. Secundum
tempus est nostrum, quo ad Indias Orientales & Occiden-
tales amplissimus est aditus apertus, innumeraque gen-
tes ad Christi ductum se contulere, & crucis affectiones
omnino caelestes Deus aperuit. In Indiis Occidentalibus
suprà diximus, à Christophoro Columbo in insula sancti
Dominici crucem defixam, quam populi illi nulla vn-
quam vi conuellere potuerunt, quocirca cunctis metu per-
cussis cœpit ea, sic esse venerationi, ut ad Christum se con-
ferrent, & illa innumeris miraculis coruscant. In regione
similiter Peruana aliud in Crucifixi imagine mirandum
apparuit, quod supra retulimus. Narramus item quo
modo in Africa Alphonsus Mantongis Rex vexillo cru-
cis nobilissimam diuino munere victoriam reportauit.
Nunc memorabimus quo ad Orientales Indias, quid in

Lib. 6. cap. 1.

Malipare

Malipare acciderit, & supra item quid in amplissimis re-
gibus Cochinchinae & Iaponis, ut crucis admiranda effe-
cta fuerint in causa, ut Christi doctrina & religio in latissi-
simis illis regionibus maximum caperet incrementum: è
quibus colligitur fieri haud posse, quin nos simus ex Ec-
clesia Dei, cum in ea tot ac tanta cōtingant, quæ solus ipse
Deus efficere potest: simulque apparet quanta sit Ecclesiae
coniunctio cum corpore Christi: quando quæ in illo diui-
nitatis plenitudo corporaliter inhabitat, ut ait Paulus, tam
longè pertingit: & tot efficit etiamnum mirabilia non mo-
do in corporibus sanctorum viuens, sed & in mortuis, postre-
mo etiam in rebus omnibus, quæ speciatim referri possunt
ad illa, ita ut perpetuis ac diuinis prorsus affectionibus in
maximam totius orbis admirationem, suamq; , suorum, &
Ecclesiae totius Catholicæ gloriam Deus consignarit san-
ctorum, dum viuerent, corpora, cadauera, & res ad ea quo-
modolibet certis de causis spectantes.

*Imagines sacrae sunt adoranda, siue honoranda: corpora
similiter, & reliquia sanctorum.*

C A P. X V I.

EX his apparet meritò à nobis imagines sacras adora-
ri, aut quicquid speciatim refertur ad sanctos viros: ado-
rari inquam, siue honorari: non quia Deus, aut superi ipsi
illæ sint, sed quia referant eos, aut ad eos referantur: quod
quoniam more suo hæretici superstitiosum clamant, idcir-
co quàm sit diuinis iussionibus monitisq; conueniens vi-
deamus. Et quidem si honore afficiuntur Principes iniqui,
ut ab ipsa Iudith Holofernes, quamdiu principatum ge-
runt: aut cuius maiori reuerentia adhibetur, ut Esau natu
maiori à minore Iacob: cur non idem præstetur quibus-
uis rebus, quæ sanctos referant, aut ad sanctos referantur?
Nonne in more positum videmus apud nonnullas gentes,
ut delatas ad se Regum suorum litteras supra caput ponant,
se in genua flectant, aut alia huiusmodi fiant, veluti Angli
vacuas Regum suorum sellas in aula positas, prono capite
ac demisso vultu venerantur? & sanctorum res inhonora-
tas volumus? ciuilitè, inquit quidam, sunt illa, ac si ci-
uilia ciuilitè, cur non sancta sanctè colantur? ostendimus

Iudi. cap. 10.

Genes. cap. 33.

R 5

supra

crederet, ut eis credas audienti studium minime defuisse. Fiat admirabilis omnium sermone fons iste celestis. Habet & Lucania Jordanem suam: ille exemplum baptismatis præsinit, hic sacrum ministerium annua deuotione custodit. Hucusque Rex Atalarius. In oppido Montoni propè Eugubium conseruatur vna e spinis, quibus Christi caput est transfixum, quam detulit eò Fortebrachus ille celeberrimus militum dux: ea quotannis stato passionis Dominicæ die cunctis videntibus & admirantibus floret: allocutusq; ego sum viros fide dignissimos, qui id conspexerunt: quum Paulus Mantas Episcopus Calliensis spectatissimæ diligentia fideique ad me male procurante Ioan. Stortia Monalde optimo viro instrumentum à Bartholomæo Melcardino notario me confectum anno M. C C C G. L X X I I. in quo habentur nouem testes ritè examinati, iurantesq; conceptis verbis, se vidisse ex illa spina flosculos pullulare, emanare sudorem quendam, & tenues quosdam capillos ab hora sexta vsque ad nonam, qua transacta nihil amplius videbatur: sed illud magna obseruatione dignum, quoties populorum magna facta est accessio ad Christi cultum, plerumque id euenit excitante Deo crucis alicuius publicam mirabilemque affectionem. Duobus maximè temporibus incrementum maximum cepit Ecclesia Dei, Constantino Imperante, cum crux illi apparuit, dictumque. *In hoc signo vinces*: ac tum labarus in crucem conformatus, illustrissimas ei victorias est largitus: plurimique populi, ut supra docuimus, tum tanti Imperatoris auctoritate & foelicitate, tum labari illius diuinis effectis nomen Christo dederunt. Secundum tempus est nostrum, quo ad Indias Orientales & Occidentales amplissimus est aditus apertus, innumeraque gentes ad Christi ductum se contulere, & crucis affectiones omnino caelestes Deus aperuit. In Indiis Occidentalibus supra diximus, à Christophoro Columbo in insula sancti Dominici crucem defixam, quam populi illi nulla vquam vi conuellere potuerunt, quocirca cunctis meru perculsis cœpit ea, sic esse venerationi, ut ad Christum se conferrent, & illa innumeris miraculis coruscant. In regione similiter Peruana aliud in Crucifixi imagine mirandum apparuit, quod supra retulimus. Narrauimus item quomodo in Africa Alphonsus Manuongi Rex vexillo crucis nobilissimam diuino munere victoriam reportauit. Nunc memorabimus quo ad Orientales Indias, quid in

Lib. 6. cap. 1.

Malipure

Malipure acciderit, & supra item quid in ampliissimis regnis Cochinchinæ & Iaponis, ut crucis admiranda effecta fuerint in causa, ut Christi doctrina & religio in latissimis illis regionibus maximum caperet incrementum: è quibus colligitur fieri haud posse, quin nos finis ex Ecclesia Dei, cum in ea tot ac tanta cōtingant, quæ solus ipse Deus efficere potest: simulque apparet quanta sit Ecclesiæ coniunctio cum corpore Christi: quando quæ in illo diuinitatis plenitudo corporaliter inhabitat, ut ait Paulus, tam longe pertingit: & tot efficit etiamnum mirabilia non modo in corporibus sanctorum viuens, sed & in mortuis, postremo etiam in rebus omnibus, quæ speciatim referri possunt ad illa, ita ut perpetuis ac diuinis prorsus affectionibus in maximam totius orbis admirationem, suamq; , suorum, & Ecclesiæ totius Catholice gloriæ Deus consignarit sanctorum, dum viuerent, corpora, cadauera, & res ad ea quomodolibet certis de causis spectantes.

Imagines sacrae sunt adoranda, siue honoranda: corpora similiter, & reliquia sanctorum.

C A P. X V I.

EX his apparet meritò à nobis imagines sacras adorari, aut quicquid speciatim refertur ad sanctos viros: adorari inquam, siue honorari: non quia Deus, aut superi ipsi illæ sint, sed quia referant eos, aut ad eos referantur: quod quoniam more suo hæretici superstitiosum clamant, idcirco quàm sit diuinis iussionibus monitisq; conueniens videamus. Et quidem si honore afficiuntur Principes iniqui, ut ab ipsa Iudith Holofernes, quamdiu principatum gerunt: aut cuius maiori reuerentia adhibetur, ut Elau natu maiori à minore Iacob: cur non idem præstetur quibusuis rebus, quæ sanctos referant, aut ad sanctos referantur? Nonne in more positum videmus apud nonnullas gentes, ut delatas ad se Regum suorum litteras supra caput ponant, se in genua flectant, aut alia huiusmodi fiant, veluti Angli vacuas Regum suorum sellas in aula positas, prono capite ac demisso vultu venerantur? & sanctorum res inhonoratas volumus? ciuilitè, inquit quidam, sunt illa, at si ciuilia ciuilitè, cur non sancta sanctè colantur? ostendimus

Iudi. cap. 10.

Genes. cap. 33.

R 5

supra

Aug. lib. 3 de
Trinit. & lib.
3. cap. 9. de do-
ctr. Christia.

Lib. 7. cap. 14
histor.

Concil. Nic. 2.
act. 2. iur. ca.
25. pro can.
apostolicis.
Tertul. ca. 16.
Hadr. Papa e-
pist. ad Imper.
et. 2. Syn. 7.

suprà voluntatis esse diuinæ; vt terra, in qua Moyſes & Io-
ſue conſultebant; honoraretur: quidni igitur imagines ſan-
ctæ? At quàm demiffè volebat Deus arcam eoli à cunctis
ſi quis illam pollutus tetigiffet; vt Oza, moriebatur: ſi quis
à verò Dei cultu alienus aspexiffet, morte diuinitus pu-
niebatur, vt Berſamitæ, de illa clamat ad cunctos diuinos
vates: *Adorate ſc. abellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt.* In
ea namque duo Cherubin ſtabant propitiatorium tenen-
tes, cui Deus inſidere, quaſi pedibus in arca iumma con-
quieſcens, dicebatur. Hieronymus quidem ad Marecliam
ſcribens ait arcam fuiſſe à Iudæis ob id honoratam, quod
in illa imagines eſſent Cherubin. Quin & ſerpens, quem
Moyſes erexit, ab iſdem colebatur rectè, vt ait Auguſti-
nus libro de Trinitate, & doctrina Chriſtiana: quem ta-
men poſtea Ezechias merito eſt demolitus, quod Hebra-
iam venerarentur ipſum veluti inſummet Deum, exulti-
mantes eum verè Deum. Iam verò quis nege ipſum no-
men Ieſu ſanctè à nobis coli, & ad eius prolationem, me-
moriæ, ſcriptionemve genua flecti à cunctis? & tamen
non minus imago Chriſti Chriſtum refert, immo magis
quàm nomen. Ieſus ipſe honoris cauſa, cum diuinos libros
in manus accepiffet, ſurrexit, ac ſtetit: & Deus exclamauit
apud Hieremiam aduerſus eos, qui ſciderant Hieremæ
quædam ſcripta, in quibus erant nonnullæ prædicationes,
quaſi illi infandum facinus patraſſent: ac multò ſigni-
cantius imagines euenta ſacra, prædicationes, ac præcepta
noſtris oculis ſubijcere poſſunt, quàm codices vili: ſi his
ergo adhibendus honos, & illis. An non hoc antiquiſ-
ſimum inſtitutum? Præci illi primique Chriſtiani altera-
runt, & magno in honore, vt Eulebius teſtatur, habue-
runt illam Cathedram, in qua ſedit primus Iacobus Apo-
ſtolus Episcopuſ Hieroſolymorum: teſtatur idem, Chriſti
Pètri, & Pauli imaginea ab antiquis expreſſas, & conſe-
cratas, vt hoc honore eos ipſi afficerent. De imagine Ab-
gari ſuprà idem nos retulimus, imagine ſimiliter ſanctiſ-
ſimæ Virginis. Nonne prætereà narrauimus, & certiffimis
documentis oſtendimus Thomam fuiſſe occiſum ab Indo
Brachmanne, dum flexis crucem genibus adoraret, præ-
ceſque ad Deum faceret? exiſtat canon Synodi antiquiſ-
ſimæ Antiochenæ, quo iubentur depingi imagines Chriſti,
ſeruorumque eius, vt illas, non gentilitatis adorent. Ter-
tullianus in Apologetico tradit Chriſtianos olim vocatos,

quos

quod crucem venerarentur, religioſos crucis. Minutius
Felix in Octauo reſpondet hoſtibus noſtris nos irridenti-
bus, quod crucem colamus, & coli à nobis haud inſicia-
tur, ſed non vt Deum. Hinc Baſilius in Iulianum: *Hiſto-
riæ,* inquit, *imaginum illorum ſanctorum honoro, & palàm ado-
re: hoc enim nobis traditum à ſanctis Apoſtoliſ, non eſt prohiben-
dum.* Et Laetan. *Flecte genua, lignumque crucis venerabile adora.*
Et Ambroſius in oratione de obitu Theodoſij: *Sapièter He-
lena agit, quæ crucem Chriſti in capite Regum leuauit & loca-
uit, vt crux Chriſti in regibus adoratur.* Et alibi: *Cum in Chri-
ſto imaginem Dei, crucemque veneramus, diuidimus eum.* Chry-
ſoſtom in Lythurgia: *Sacerdos,* inquit, *ad imaginem Chriſti
caput inclinat.* Auguſtinus autem loquens de quibuſlibet
ſacris ſignis & imaginibus libro de Trinitate, ait: *Sed quia
hæc hominibus nota ſunt, quia per homines ſunt, honorem tan-
quam religioſa poſſunt habere, ſtuporem tanquam mira non poſ-
ſunt.* Idem repetit lib. de doctr. Chriſt. & in confeſſionibus
ſuis, & Sedulius cecinit, *nè ve quis ignoret ſpeciem crucis eſſe
colendam.* Gregorius Magnus ad Ianuariū Episcopuſ Ca-
ralitanum ſcribit, vt imaginem beatæ Mariæ, & crucem,
quæ poſita fuerant in ſynagoga Iudæorum, inde veluti ex
impuro loco auferat: *Cum ea,* inquit, *qua dignum eſt venera-
tione.* Et ad Secundinum: *Nos,* inquit, *non quaſi ante diuinita-
tem ante illam proſternimur.* Porro plurima in hanc rem con-
cilia habentur, in quibus venerandas eſſe imagines in-
numeri Episcopuſ ſtatuerunt. Anno namque ſeptingenteſimo
trigeſimo tertio, Gregorio Ternò ſedente, nongenti ac
tres Episcopuſ, vt Sigebertus adnotauit, id Romæ ſanxe-
runt: & ſeptingenteſimo ſexageſimo ſexto, vel ſexageſimo
ſeptimo, alia coacta eſt ſynodus in pago Gentiliaceniſi:
quod Sigebertus, Ado, & Æmilius teſtantur, & ſeptingen-
teſimo ſexageſimo octauo, ſedente Stephano Ternò Ro-
mæ ab alia idem ſtatutum. Denique anno ſeptingenteſi-
mo octuageſimo ſeptimo Nicææ ſeptima vniuerſalis ſy-
nodus eſt habita, præſentibus, atque in idem conſentien-
tibus trecentum quinquaginta Episcopuſ toto orbe Ca-
tholico. Videamus autem quàm ſint friuola quæ hære-
tici aduerſus hæc adducunt. Aiunt enim reprobari in ſa-
cris libris paſſim cultum imaginum, cum vocantur ſi-
mulachra, idola, aut aliis quibuſuis nominibus. Neque
eſt, inquiunt, quod aliquis reſpondeat id prohiberi, quo-
ties putantur illa ipſa ſimulachra eſſe ipſos cælitæ, tantum

credebant

Ambr. lib. de
Dominica in-
carn. ſacr. c. 7.

Aug. de Trin.
lib. 3. c. 10. de
doctr. Chriſtia.
lib. 3. cap. 9. &
lib. 2. cap. 25.
confeſſ. lib. 10.
cap. 34.

Isa. 46.
David psalm.
113. & 134.
Hab. 2. Hier.
Iud. Bart. 6.
Tertul. in apo-
c. g. cap. 12.
Aug. lib. 3. de
doct. Chr. c. 7.
Euseb. li. 5. de
prep. Euang.
cap. 5.

credebant ab illis cultes referti, & tamen usus eorum tam gentibus, quam Indæis interdicitur. Verum quantum ad gentes; certissimò constat, eas existimasse ipsa idola esse superos, idque appare. ex Isaia, Dauide, Habacuc, Hieremia, qui cõrendunt ostendere illa simulacra gentium non esse deos, quia non vident, non audiunt. Quod si gentes plerunque haud credidissent esse deos, ridendi essent vates illi, qui contra vociferantur, & rationes illas afferunt, idcirco non esse deos, quia non audiunt, aut alia huiusmodi. Tertullianus certè, Euseb. & August. apertissimè testantur à gentibus ipsa idola reputata fuisse ipsos deos. Cice. in Verrem exagitat, quòd ex insula deos abripuerit ablati simulacris. Horatius cum simulacrum inducit loquès, ait:

*Olim runcus eram, scilicet inutile lignum,
Cum faber incertus scammum, faceretne triapum,
Maluit esse Deum.*

Arnobius quidem de se ait: *Venerabar, ò cecitas, nuper simulacra, modò ex fornacibus prompta in mundibus deos, & ex malleis fabricatos. Et mox: Tanquam inesset vis præsens, adulabar, affabbar, & beneficia poscebam, demique deos esse credebam ligna, lapides, ossa, aut in huiusmodi rerum habitare materia.*

Sed quia fieri poterat ut è sapientioribus vnus, credo, aliquis tam stolidus haud certò crederet, asserimus imagines haud fuisse permittas omninò antiquis, aut vitatas, tres ob causas. Primo quidem loco quòd omnes ad id credendum proclines erant, illa esse ipsummet Deum, ut vidimus. Secundo, quòd nondum Deus humanam naturam assumpsisset, ita ut passim posset humana effigies Deo superisve bene attribui. Tertio, quòd nondum hominibus celi aditus erat apertus, ita ut humana species posset superis omnino conuenienter affigi. Postremò adde eò ventum stultitiæ à gentibus, ut pro diis ducerent malos demones, flagitiosos homines, res iam puridas, ac pudendas, & iis effigies illas dedicabant: ob hæc igitur non omnino permittus, vel vsitatus vsus, & cultus imaginum: non omnino, inquam: nam quadam ex parte laudatus, & imperatus, ut arcæ, Cherubin serpentis ænei Christum referentis: quarum rerum imagines iussu Dei propositæ Indæis, ut eas venerarentur. Nam quod aiunt quidam, secundo præcepto veritum cultum imaginum, haud satis necessariò concludunt: veritum namque ne quis adoret alienos deos, aut

iis simulacra tribueretur, aut aliquod idolum reive alicuius similitudinem pro Deo reputer: quocirca R. Iaphet cum veteribus Rabinis, & Aben Ezra in cap. 3. Osee restantur Decalogo sacrarum imaginum vsus non fuisse prohibitum, sed profanarum, & idololatricarum solummodo cultum, quod adnotauit Genebrardus pulchro libello notarum chronicarum. Ad summam cum Christiani haud reputent imagines sacras esse ipsum Deum aut superos ipsos, neque ad id credendum sint vilo modo propensi, cumque Christus Deus humanam naturam, atque adeo effigiem assumpsisset hominibusque cæli sint fores apertæ, rectè nunc imaginum sacrarum cultus in vniuersum sancitus, & imperatus est. At inquirunt hæretici rursum: Concilia duo Constantinopolitana damnarunt huiusmodi cultum, similiter & Francofordiense. Sed quantum ad Constantinopolitana dicimus illa hæreticorum fuisse conuenticula: alterum namque habitum compellente Leone Imperatore, alterum Copronymo, ambobus scelestissimis & hæresum lue contaminatis. Et Leo quidem Studitas vnà cum præfecto viros doctissimos, & toto orbe ab antiquis temporibus celeberrimos, quod sibi assentiri hac in re nollent, vnà cū bibliotheca ipsorum laudatissima combussit. Copronymus autem nihil non flagitij viuens admisit, ut alibi reuulimus: ad ea verò concilia nulli Patriarchæ accessit sunt, nulli iis, nisi quos in hæresim suam metu adegissent Imperatores, adfuerunt, ut è Zonara, Cedreno, & Paulo Diacono constat. At hæc concilia nullo modo dici possunt seditionum factiones: alioquin cunctæ hæreses sua concilia producerent: cum tamen concilia vniuersalia sine Pontificis Romani sententia celebrari aut sanciri non possint, ut ex antiquis decretis tradit Socrates auctor Græcus, alique, ut signo de Petri cathedra & conciliis reuulimus. Quod verò pertinet ad Francofordiense, illud non existat, sed ex libris, qui Caroli Magni nomine falso fuerunt editi in lucem superioribus annis ab hæreticis constat in ipso principio, & oratione quæ narratur ibi habita à Constantino Episcopo Constantiæ damnatam quandam synodum siue Constantinopolitanam, siue Nicænam (neque enim conuenit inter scriptores) in qua asseritur decretum, ut qui imaginibus Sanctorum, ita ut Deificæ Trinitati seruitium, aut adorationem non impenderent, anathema iudicaretur. Quod cum ita sit, bene illi Episcopi Francofordienses conuentus

statuerunt: nam qui imaginibus sanctorum dicerent eundem cultum tribuendum, qui Trinitati, is proculdubio veluti hæreticus esset exterminandus. Idcirco, quod Aimonius ait (quanquam toto, ut historiarum periti aduertere possunt, errat celo in hac re tradenda) in quadam synodo Græca, Hadriano vivente, secus esse sancitum in adoratione imaginum, quam patres orthodoxi tradiderunt: id si verum est, refertur ad adorationem, de qua Caroli libri principium legitur, & Constantini sermo, quæ soli Deo debetur, quæ latria appellatur, & qua Deum nos colere profiteamur uti cunctorum creatorem, & moderatorem summum, quod nulli neque imagini, neque rei attribui potest, eadem sententia necesse est sit Rheginonis Aimonij, & Verpergensis, aliorumve dicentium in Francofordiensi conventu damnatam synodum Græcam de adoratione imaginum. Ut enim diximus patere è libris Carolo attributis, ponebatur in ea synodo Græca sancitum, ut idem tribueretur honor imaginibus sanctorum, atque ipsi Deo, qui neque ipsismet sanctis habetur vilo modo: sed nos putamus falsè persuasum id Episcopis Francofordiensi concilij, cum nusquam reperitur id in aliqua synodo Græca statutum. Neque mirum. Hæretici enim nostræ ætatis scribere audent, nos colere imagines diuinis honoribus, planè ut deos, cum libri innumeris Catholicorum, & ipsum Concilium Tridenti habitum in finibus Germaniæ apertissime contrarium clament. An non igitur idem fingi poterat de synodo Græca in Oriente remotissimo celebrata, quam paucissimi legissent, aut legere possent, aut scirent? Quocirca & concilium quoddam, quod haud ita pridem prodit in lucem, Eliberinum Episcoporum nouem nullo modo audiendum. Nam Fernandus Diaconus, Dionysius Exiguus, & Cresconius, qui diligentissime canones omnes collegerunt, eius nihil omnino meminere, quid quod neque Vigilantius, qui omnia, quæ aduersus sanctorum reliquias faciunt, in vnum confert cum sit Hispanus? Hispanici tamen istius concilij nullam mentionem facit, neque Claudius similiter Iconomachus Hispanus: adde in illo esse Nouatianorum decretum, cum negat communionem quibusdam: nulla igitur illius fides. Rursus clamant hæretici ab Ireneo reprehendendi Carpocratem, quod coleret imaginem Christi, & Epiphanius Collyridianos, quod imaginem Virginis: sed protectò Ireneus ideò reprehendit Carpocra-

*Epip. hæ. 27.
Aug. hæ. 7.*

tem,

tem, quod imaginem coleret sacrificiis, ut Epiphanius alibi clarissime explicat vnà cum Augustino, qui addunt ab illo habitas Christi Paulique imagines eodem loco, quo Pythagoræ, Homeri, & Platonis, Collyridianos verò ob eam causam, quod Virginem Deum ipsum putarent, illique sacrificia offerrent. Quod autem producant Hieronymum, qui ait statuas non esse adorandas, & Augustinum, qui reprehendit novos picturarum adoratores, dicimus sanctos istos de imaginibus & statuis quibuslibet loqui, non de imaginibus & statuis sanctorum. Neque contrarium similiter Gregorius sentit, cum Sereno episcopo Massiliensi scribit picturas & imagines non adorandas: loquitur enim tum de picturis quibuslibet, in quibus tam sancti, quam flagitiosi, prophanique homines visuntur, ut accidit in historiis Martyrum depingendis, quibus adsunt Imperatores impij, & eorum satellites: tunc loquitur de cultu illo, quo ipsæ imagines pro diis ipsis reputantur: honorandos namque esse imagines sanctorum alibi idem scribit: nunquid igitur sibi dissidebit? Postremò clamant exstare libros quosdam Caroli Magni, qui imaginum cultum reprehendat, qui annis superioribus dati sunt in lucem sine nomine impressoris, loci, in quo fuerint impressi, temporis, inuentoris, quæ manifestam fraudem contineant: eos porro non esse Caroli Magni nos latè ostendimus lib. 5. cap. 9. Stet igitur honorandas imagines sacras, quia rationi conueniat, testamentum verus innuat, Christus proposuerit, Ecclesiæ consuetudo demonstrarit, sancti senserint, Concilia sanctionibus suis firmarint, Deus miraculis tot ac tantis corroborarit. Quod si quis ex antiquis secus siue per imprudentiam, siue probè sciens reliquerit scriptum, nullo modo sententia illius recipienda. Iam verò non imagines modò adorandæ, sed etiam corpora, & reliquæ quælibet sanctorum: adorare autem, ut diximus, in diuinis libris est idem quod honorare: sic Abraham vir iustissimus dicitur adorasse filios Heth, precaturque filio suo Iacob ut adorent eum tribus terræ. Ipse autem Iacob pronus in terram septies adorauit Esau fratrem suum, quem Deus odio habuit. Iudith adorauit Holofernem, prosternens se super terram. Sed quamuis adorare sit idem, quod honorare, in diuinis libris, quin & apud alios scriptores, ut Lactantium cum inquit, *Flecte genu, lignumque crucis reuerenter adora*, tamen nonnulli idem putant esse adorare quod colere,

*Hiero. in t. 3.
Daniel.*

*Gen. 23. 27.
& 33.*

at

at honor cum sit nescio quid diuinum, Deo in primis debetur, ceteris autem magis minùve, quo magis aut minus accedunt ad Deum potestate, sapientia, & bonitate, quæ tria in primis attribui Deo solent. Sic Principes, patres, ac maiores veneramur, quod aliqua ex parte hi Deum referre videantur, quamuis interdum mali sint, hac enim re Deo sunt dissimiles. Quocirca & res inanimas, cum Deo dicatur quouis modo sunt, venerari debemus: sic Deus ad Moysen dixit, *Solve calceamenta pedum tuorum: terra enim, in qua stas, sancta est*, idemque præcepit Angelus ipsi Iosue. Hinc Balthasar Rex acerrimè penitus, quod vasa diuina ad sacrilegos vsus contulisset: & qui in Samariam translati fuerant populi, à leonibus occidebantur, quod terras illas incolerent superstitionibus addicti: quas olim Dei populus inhabitasset. Quæ cum ita sint, corpora & reliquæ sanctorum meritò nobis honoranda. Quanto distant igitur cælestia & diuina à terrenis & humanis, tanto nostra ab antiquis, quamdiu non fuit aditus illis ad cælum referatus: quod si verusta tanto honore dignabatur Deus, quanto maiore nostra amplificabit? Hæc igitur etiam mirum, si maiori nobis curæ & honori sunt habenda corpora sanctorum ex quo cæli fores sunt apertæ, quam priscis illis: & tamen Moyses ex Ægypto discessurus, honorificè secum asportauit ossa Iosephi, Moysis verò corpus Deus ipse sepeliuit, ut aduersus Vigilantium Hieronymus argumentatur, & in Exodo habetur. Rectè igitur Pius Papa sanctissimus & antiquissimus martyr sic ad Iustum Episcopum Viennensem, *Cura autem sanctorum martyrum corpora, sicut membra Dei, quem admodum curauerunt Apostoli stephanum*. Sed quanti Deus corpora sanctorum fieri velit, tot tantisque miraculis diuinitus editis, supra est abundè demonstratum: semper itaque ab Ecclesia Dei id obseruatum, ut illa magna venerationi essent: quod tota antiquitas testatur, neque nostri solùm, sed & inimici nostrorum, ob id in altaribus ipsi ea recondebantur: quod Ioannes Apostolus in Apocalypsi testatur, cum scribit, sub altari Dei animas interfectorum clamasse, *Vindica sanguinem nostrum Deus noster*, quod notauit Augustinus in hanc rem scribens. Apostolus itaque Ioannes in primis, quanti corpora sanctorum fieret à priscis illis, ostendit. Hinc passim legas ad cæmeteria martyrum solitum sacrificari antiquitus: & ex Eusebio dicitur, ab Imperatoribus veterum Christianis, ne ad cæ-

Exod. 13;

Exod. vlt.

Apoc. 6.
Aug. serm. 11.
de sanct.Euseb. lib. 6.
cap. 12.

meteria

meteria (in quibus scilicet martyrum festa celebrabantur) conuenirent, ac refert à Gallieno Imperatore concessam facultatem ad eundi illa. Quod autem martyrum reliquæ sub altaribus ipsis ponerentur, ad quæ Christiani, inquit Tertullianus, adgeniculabantur, scribunt Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Sozomenus, Concilium Carthaginense, ut hinc videas, quo loco illæ apud maiores nostros, & quo in honore essent, præterea verò quod illæ colerentur, testantur Athanasius in vita Antonij, Basilus in Psalmum 115, & oratione in quadraginta martyres, Ambrosius sermone nonagesima tertia de sanctis, Nazario & Celso, Gaudentius Episcopus Brixianus tractatu de basilicæ dedicatione, Gregorius Nazianzenus oratione prima in Iulianum, Nyssenus in Theodorum, Chrysostomus sermone de sanctis, Inuentio & Maximo, & homilia sexagesima sexta ad populum Antiochenum, & vltima in epistolam ad Romanos, Hieronymus late aduersus Vigilantium, & in epistola ad Marcellam nomine Paulæ & Eustochij scriptam, Ruffinus in historia sua, Augustinus epistola ad Quinctianum, quæ est centesima tertia, & alij scriptores rerum sacrarum innumeri, quos omitimus, ut prolixitatem vitemus, quod si concilia velis, hæc consuetudinem testantur Concilium Gangrense, Nicænum secundum, Carthaginense quintum, Bracharense tertium, & alia multa. Denique Eunapius Philosophus inimicissimus Christianorum, qui temporibus Constantini, & aliquot successorum vixit, tradit Alexandria, in qua vrbe templum Serapidis euersum conqueritur, adseruari solita à Christianis condita martyrum capita, quos ut sanctos colerent, usque genua flecterent, ad illorum sepulchra se prosternerent, & eos se precum habere apud Deum legatos profiterentur. Iam verò quis non indignetur ad scelera hæreticorum, ingeniumque pertinax eorum, & friuola obiecta? Dominus, inquit, exclamat aduersus Phariseos, quod ædificarent sepulchra Prophetarum, quos ipsorum maiores occidissent. At CHRISTVS non eos arguit, quod ædificarent Prophetarum monumenta, sed quod cum testificarentur hac ædificatione prophetas iustos, illorumque homicidas flagitiosos, hos tamen, non autem illos imitarentur, atque ita suo seipos testimonio iugularent, ut rectè interpretantur illum locum Hilarius, Hieronymus, Ambrosius, Chrysostomus. Quod porro aiunt hæretici improbari à

Tert. li. de præ.
Ambr. in exhort.
ad Virg.
Hie. cont. Vig.
Soz. lib. 3. c. 8.
Conc. Cart. 5.
cap. 14.Ruffin. lib. 11.
cap. 28.Gangr. c. vlt.
Nic. act. 3.
Carth. ca. 14.
Brac. 3. cap. 5.
Eunap. in his.
philosoph.

Paisij

S

Hiero

Hieronymo eos, qui cereos accendunt ad martyrum sepulchra, & ait, *Confiteor zelum Dei habent, sed non secundum scientiam.* Loquitur de illis, qui accedebant existimantes inde martyres illustrari, Vigilantius namque, aduersus quem scribit, irredibat hunc morem, & aiebat, *Magnum honorem præbent huiusmodi homines beatissimis martyribus, quos putant de vilissimis cereolis illustrari.* Hæc sunt Vigilantij verba. Quocirca Hieronymus fatetur accendi cereos ex Dei zelo, sed non fieri secundum scientiam ab iis, si qui tamen erant, ut Vigilantius dormitans assererat, qui credunt ineptè martyribus inde lumen afferri. At exclamant hæretici, Magnum periculum est ne quandoque corpora impiorum pro sanctis habeantur, & adorentur. Nequaquam, stolidi. est magnum istud periculum. Nam maxima cautio adhibetur ne corpora impiorum pro sanctis adorentur: hoc est enim, quod Nazianzenus alibi ait, non omnes reliquias mortuorum venerandas. Deinde Deus haud sinit Ecclesiam, populūque suum decipi, sed celestibus visis & miraculis veritatem prædit. Esto autem, ut incidant aliqui interdum in fraudem. Atqui hoc tantillum mali tanti non est, quanti bona innumera, quæ ex honore martyribus dato consequuntur: alioquin tollite ignem è mundo, quo fit ut aliquando vrbes integræ inflammantur, tollite vinum, quo vos hæretici sæpius ad ebrietatem replemini, tollite pleraque omnia, quibus humanum genus sæpè ad malum abuti solet. Nobis neque vestra, neque aliorum stoliditas tanti est, ut à cultu sanctarum reliquiarum, & primæua Ecclesiæ consuetudine desistere vnguem lacum velimus. Vociferamini adhuc multis in locis eadem corpora sanctorum adseruari, quod fieri haud potest. Id fit, quod corporum multæ partes, multis sæpè in locis adseruentur, & ideo illorum corpora ubi feruntur haberi, ut de quadraginta martyribus Basilus aiebat, & de aliis Theodoretus, & de Petri corpore Chrysostomus. Hoc verò est argumentum certatim contendit se antiquos, ut aliquid è martyrum corporibus, quæ venerari studiosius possent, in religionibus suis haberent. Quis vos ferat, dum dicitis, neque Angelum voluisse sibi exhiberi honorem à Ioanne, qui acciderat ad pedes eius, ut ipsum adoraret, atque illi bis dixisse, *Ne feceris, confusum tuum sum: Deum adora.* Atque ideo multo minus sanctorum reliquias adorandas? Quid enim? mihi non hono-

*Theo. li. 8. bis.
Chrysost. quædam
Christi in
Deum: & h-
mil. 32. in epi-
st. Rom.*

randus

randus vltio modo Pontifex, aut Imperator, si quis eorum præ modestia memet humanitatis tollit aliquando sibi honorem nimium dari, ex quo iam datus est, ut accidit Ioanni, mox iubeat ne præterea in eo persistam, sed ubi satisfactum est officio meo, exurgam, & ad alia animum aduertam. peccasset itaque Ioannes, qui semel admonitus, iterum ad pedes Angeli accidit, ut ipsum adoraret. Nam si vera sunt, quæ vos asseritis, necesse est ita dicamus: sed vos scilicet, neque temporum, neque officiorum discrimen vllum rationemve, quod ingenium est vestrum maximum, habere vnquam soletis: obseruandum verò in Codice Græco duplicem loci illius sectionem: alibi namque est *opz ubi*, id est, vide, ne scilicet fecens: alibi autem *hora*, id est, Hora non, nimirum honoris istius exhibendi, Quocirca haud vetuit Angelus omnino reuerentiam sibi adhiberi, sed eo tempore prohibuit, quod scilicet in conspectu Dei ambo essent, illique omne officium tum præstandum foret ab ambobus, neque ad alia intendendus animus. Sed nugas hæreticorum venenatas omittamus, summamque illorum impietatem detestati, reliqua prosequamur.

SIGNVM LXXII.

Cessatio cladum.

Cessatio maximarum cladum post Christi legem receptam, nos indicant esse ex Ecclesia Dei.

CAP. XVII.

Cum dixerimus de admirandis quibusdam, quæ corporibus Catholicorum diuinitus contingunt per eam, quam cum Christi corpore habent coniunctionem, nunc operæpreum est explicare admirabilia quædam, quæ toti huic vniuersitati aspectabilium rerum corporearum euenerunt, ex quo Christus ipse corpus adsumpsit, Ecclesiæque ipsius culta est: ut ex hoc ipso appareat, quænam sit Ecclesia Dei, & quanta in orbem terrarum beneficia per Christi corpus, Ecclesiæque ipsius cultum fuerint

S 2

adducta,

adducta, & adducantur. Volui verò illa in duas signorum partes distribuere, ut distinctissime quivis agnoscat & nominem esse Ecclesiam Dei, & ab illa res universa pendere, ac bene apparebit ab illo vate dictum, quod Sibylla cecinerunt de Christo nato:

Eclog. 4.

*Aggredere o magnos, aderit iam tempus, honores
Cara Deum soboles, magnum Iovis incrementum:
Aspice nutantem conuexo pondere mundum,
Terraq; tractusq; maris, cœlumq; profundum:
Aspice venturo latentur ut omnia saclo.*

Psalm. 64.

Hæc ille, futurum canens, ut adventu Christi, cuius ipse personam cuidam suo volebat imponere, cuncta latentur, neque amplius ut antea nutent, eodem modo David adventum Christi respiciens ait, *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ, & campi tui replebuntur ubertate: pinguescent speciosa deserti, & exultatione colles accingentur. & rursus: Latentur cœli, & exultet terra, commoveatur mare, & plenitudo eius gaudebunt campi, & omnia quæ in eis sunt: Tunc exultabunt omnia ligna sylvarum à facie Domini, quia venit, quoniam venit iudicare terras.* Erit autem generis huius primum signum cessatio maximarum cladum, quæ scilicet orbem vastabant ante ortum cultumque Christum; nunc autem non ita, nisi ex aliqua parte, cum summi terrarum principes aduersus eundem Christum conveniunt, eiusque Vicarium Pontificem Romanum, quod ultimo signo totius operis aperietur, donec Antichristus ille veniat, propter cuius scelera fiet, ut omnia conquassentur, Christus autem longè pulcherrimam sempiternamque formam divinissime restauret. Afferamus verò in medium, quæ maximè clades terras propè evertent ante natum Christum, enumeremusque illas in sua capita redactas, quo clarius verita em colligamus ac teneamus. Igitur anno quinquagesimo primo à divisione hugaru, si Genebrardus bene colligit, temporibus Abraham, post universale diluuium anno trecentesimo nonagesimo secundo, cœlitus immisso igne pulcherrimam sæculi illius regionem vastatam scimus, Pentapolim scilicet, Strabo hac clade demersa tradit oppida tredecim, quatuor constat è Genesi, nisi dicamus vicinos aliquot adnumerari. In hac clade, qualis postea nulla similis existit, illud singulare ad vastitatem, quod ipsa tellus hiatu conciderit & emeruerit lacus fœtoris, inficiensque vicina omnia. Neque verò putemus angustos istius regionis absorptæ terminos

I. Clades.

fuisse.

fuisse. Plinius enim tradit lacum patere in longitudinem centum millia passuum, in latitudinem maximam viginti quinque, minimam sex. Amœnissima fuisse illa loca, & fecundissima, liquet ex eo, quod diuina scriptura ait fuisse instar paradisi Domini. Potentissimos vero illorum Reges fuisse nunc colligitur, quod potentissimi Reges Orientis, ac Septentrionis aduersus eos bella mouerunt. Huic cladi succedit illud memorabile Ogygis diluuium, quod tantum fuit ut prisca illi eo putauerint tellurem totam propè demersam. sed Achaiam ceterè, Græciamque totam vastauit anno post diluuium primum quadragesimo octuagesimo, ut è Diodoro Siculo, Varrone apud sanctum Augustinum, SS. Iustino martyre, Clemente Alexandrino, Iulio Africano, Eusebio, Orosioque constat. Inde post annos circiter trecentum existit Deucalionis diluuium, quo Græcis est visum totum genus humanum perisse propter ipsius magnitudinem. Huius item meminit Orosius idem, diuersumque conititit à diluuiio Ogygis, sicut & Eusebius adducens testimonia antiquorum libro de præparatione Euangelica. Consentit his Pausanias in Atticis: meminit etiam illius Iustinus libro secundo. Haud multo post plurimis in locis conflagrauit orbis terrarum, præcipuè verò in Æthiopia, ac tribus Italiæ locis sub Phaëtonte, ac quidam scribant, Molossorum Rege primo. Tantum verò fuit hoc incendium, ut prisca dixerint, tunc à Sole regendum traditam fuisse curram suam Phaëtoni filio, qui fuerit in Pado demersus, vel, ut Plinius vult, in Æthiopia. Meminit huius incendiij Plato in Timæo, Eusebius in Chronico suo. Hoc incendio vastatum totum ferè orbem terrarum voluit Ægyptij apud Platonem in Timæo. Post hæc tempora fuit terræ motus ille maximus, quo Plato idem scribit absorptam Atlantidem insulam Hispaniæ coniunctam, quam facit Europa atque Asia maiorem, subque adhuc tempore ait maria illa non esse nauigationibus idonea, quod limo, vadisque repleta essent, nec dum bene tellus absorpta subsedisset, quod factum postea cognoscimus, & experimur. His succedit diluuium Pharaonicum, quod Ægyptum vastauit, insulam verò Pharaon sic multos annos absorpsit, ut Homerus ætate sua testetur illam distasse ab ora, in quo condita deinde est Alexandria, vnius diei noctisque velificatione, Plinij verò ætate, ac

Plin. li. 5. c. 16.

II.

III.

August. li. 18.
de ciuit. ca. 8.
Iust. ad gētes.
Clem. Stro. 1.
Euse. de præp.
lib. 1. cap. 3.
Oros. li. 1. c. 7.

III.

V.

S multo

Diodor. lib. 2.

Plin. iib. 2.
cap. 28.

Odyf. lib. 4.

Herod. lib. 2.

multo antè ponte iniungebatur, atque ita necesse est de-
mersa plurimos annos fuisse hoc diluuiò centum propè
milliaria telluris, horribilèmq; vastitatem Ægypto illa-
tam, meminit illius inter alios Diodorus Siculus. Ex his
portò omnibus inundationibus, & terræmotibus, vel aliis
etiam, quæ temporibus aliis quorum certa memoria non
exstat contigerunt, factum scimus, vt plurimæ regiones
vndis adhuc obrutæ iaceant. Multas enumerat Strabo li-
bro Geographiæ primo. Ab illis diuerso tempore Acarnia
Ambracio sinu, Achæia Corinthiaco, Etropiæ atque Asiæ
loca latissima Ponto ac Propòride diuisa, locaque inter-
iectas vndis sepulta. Sic etiam mare diuisit Leucada, An-
tirrhium, Hellespontum, Bosphoros duos, intermediam
tellurem fluctibus operiens vsque ad tempora nostra, simi-
liter auulsit mare ad Italia Siciliam, & multo ampliore
irruptione à Syria Cyprum à Bohetia Euboëam, à Eu-
boëa Atalètem, & Macrim, a Bythintia Bisbycum, ab Afri-
ca Hispaniam, quæ latè Plinius describit. Quòd si contem-
to navigationis cursu Menelaus ab Ægypto ab Æthiopia
& Erembos appulit, vt Homerus opinioire Græcorum, &
Strabonis ipsius Geographiæ peritissimus scribit, necesse
est fluctibus operata vastissima terrarum spatia, per quæ
mare intercurreret, & peruium fore iter nauibus ab Ægy-
pto ad Æthiopia & Erembos: quæ sanè vera esse, videtur
asserere Herodotus ex iis, quæ ipse vidit ad ea loca pere-
grinatus, & idem velle videretur Strabo libro primo. Sed
hæc mittamus, & aliud vastitatum genus horribile perse-
quamur. Nam quantum spectat ad inundationes, supra-
egimus satis abundè tractatu de baptismo, vbi ostendimus
à palude Pontina obrutas olim viginti tres ciuitates,
Romamque vno anno duodecies inundatam, tales verò
fuisse interdum inundationes, vt omnia Romæ in planis
posita ædificia solo coæquarent. Quòd si altarum regio-
num euenta scriptis comprehensa haberemus quid esset
dicendum? ex Aristobulo namque refert Strabo libro de-
cimo quinto in India ab Aristobulo visam regionem plus
mille urbium desertam ob aluci mutationem ab Indo fa-
ctam. His igitur, & aliis huiusmodi præteritis, quis cre-
dat ab ipsis fulminibus maximas vrbes incensas omnino,
vt nihil in eis reliquum factum sit? *Vulsinij oppidum*, inquit
Plinius, *Thuscorum opulentissimum totum concrematum est ful-*

mine: magicis cantionibus illud euocatū tradit idem scri-
ptor à Porfena Rege, eiusdem verò agros vrbis adicit de-
populatos à monstro quodam, quod Voltam dixere: & ab
antiquis solita impetrari magicis artibus fulmina ad per-
dendos hostes, ac res eorum, factitatumque id sapius à
Numa, tentatumq; à Tullo Hostilio parum feliciter pro-
cessisse, eo namque illum necatum: & sanè à demonibus
illa fabricari posse, ni Deus obsistat, nemo est qui dubitare
possit. Quocirca prisci illi à nulla magis re timebant, quàm
à fulminibus. Notumque illud, infelicissimi augurij loco
habitum, si quid ab iis tactum fuisset. Hinc vates:

De celo tactas memini predicere quercus.

Et alius:

Dextera sacras iaculatus arces

Terruit urbem.

Sed hac de re, quantum pertinet ad Italiam, Romamque
mox infra: illud exhorrescendum magis, aliquando in-
cendia ipsa è cælo cecidisse, vt cum in Græciam mouit ar-
ma Rex Macedoniae Philippus, quod inter alios Plinius
scripsit: sic aliàs totus Thrasymenus lacus arsit, & bello
sociali Lipara insula vnà cum mari multos dies arsisse visa.
Tradit in Meteoris Aristoteles longè ante sua tempora ad
Hieram insulam è nube quadam ventum procellarum
plenum erupisse, tellurèmq; cum sonitu montis instar
intumuisse, quæ paulatim dehiscente flammam euomuisse,
ac cinere iniecto non modò Liparam, sed vrbes Italiæ fi-
nitimas scædasse, & fusca (quod mirum maximè, & inso-
litum) nigredine obduxisse. Et quidem constat è scripto-
ribus Hieram insulam nullam fuisse olim, sed enatam Spu-
rio Posthumio Albino, & Q. Fabio Labeone anno ab vr-
be condita, vt quidam colligunt, D. L. quòd Plinius, O-
rosius, & Eutropius tradidè: ex eo tempore flammam euo-
mere cœpit vnà cum aliis insulis adiacentibus, quas ob
id Vulcano & Æolo antiquitas assignauit, quòd illinc
procellæ, turbines, ignes, ac fulmina procedere videren-
tur, & magnas sæpè vicinis clades importare. Hodie ve-
rò maxima illarum Lipara, quæ ob fumi erumpentis ni-
gredinem Melingunis à Græcis est dicta, iamdiu desit
ardere: & pro vastitatibus illis, quas afferebat antiquis,
nunc soli natura (sicut olim ex parte erat) ferax est, ac
fructuum domesticorum suauitate celebris: balneas ha-
bet ad valerudinem laudatissimas, mare cuiusvis generis

Lib. 6. c. 27.

Plin. lib. 2. ca.
90. Oros. libr.
4. cap. 19. Eu-
trop. lib. 4.

Thuc. lib. 2.

IX.

Plin. lib. 3. c. 5.

Libr. 17. c. 27.
41. Inſtor.
Var.

piscibus abundat. Deſiit ſimiliter Dydimia ardere. A meos ignes nemo eſt qui ignoret. Antiquitus hi tantum erant in Sicilia, ut Occidentale litus ſolummodo habitaretur. Illud horrendum Plinius refert, Aetnam aliquando flagrantem ad centum quinquaginta milliaria arenarum moles effuſiſſe. Nam quod cineres longè ſint emiſſi, qui remotiſſimas oras aſperſerint, ac foedarint, conſtitit ſæpe: quod autem moles cinerum tam longè Aetna effuderit, nunquam legitur eueniſſe, poſtquam Chriſti cultus eſt receptus ab obitu Conſtantini ad ætatem noſtram. Similiter Thucydides refert ter Aetnam irruptionibus ſuis ſolitas ſubiectis populis clades attuliſſe intra annos circiter trecentum: neque pauciores numerantur ſequentibus ſæculis uſque ad Conſtantinum, cum tamen à Conſtantino uſque ad tempora noſtra quinque dumtaxat colligantur intra annos propè M. C. C. C. ita ut Aetna & rarius multo ac mitius nunc ſæuiat. Illud notiſſimum, uel ſanctæ Agathæ incendiis ob Aetna emiſſis obreſto, ſinem, modumque poni, ut Fazelus narrat & multa huiusmodi euenta ſigillatim recenſet. E magna itaque parte ceſſarunt illarum clades ab Aoliis inſulis, & Aetna môte poſt Chriſti leges à uiculis receptas: ut ex illarum ceſſatione in iis locis, ſimilia in aliis eueniſſe conijcere poſſimus. Sic ablata Italiae quædam, quibus maxima detrimenta patiebatur, quod deinde explicabimus. Nunc quædam referamus, quæ talia ſunt, ut credibilia non videantur. Tanta namque beneficia in terras attulit Chriſtus, ut mente noſtra capi non poſſint, neque credere quodammodo poſſimus, & tamen certo ſcimus exiſtiſſe nonnulla aliquando, quæ ueterum monumentis certiffimis ſunt conſignata. Multi negabunt ſibi potuiſſe, ut ab animalibus quibuſdam ante cultum Chriſtum ciuitates magnæ ac celebres ſint deleræ: & tamen id ueriffimum. Amiclas in Italia ſerpentes ipſi exterminati: quid igitur aliis regionibus non ita exultas, atque ad omnia commoda temperatis eueniſſe dicemus, quando in Italia id legimus eueniſſe? M. Varro eſt auctor à cuniculis ſuffoſum in Hispania oppidum, à talpis in Theſſalia, ab ranis in Gallia ciuitatem pulſam, à locuſtis in Africa, à Gyaro Cycladam inſula à muribus incolas fugatos. Sed quid hinc miremur urbes ab huiusmodi animalibus uſtatas, quando nationes integre ac celebres tantis cladibus aliquando fuerint obnoxie? Aelianus ait, in Africa fuiſſe

gentem

gentem paſtoralem, quæ improuiſis leonum incurſationibus proſus exſtinctæ fuerit: ſed quid opus eſt leonibus? Idem refert, Italiae quorſdam populos ab incurſionibus agreſtium murium, de quibus poſtea dicemus, è patriis ſediſibus erectos, & in fugam compulſos: nam ſegetes ac fruges omnes adeo uſtabant, ut neque radices ſuperreſſent, & hac via fame enecarent incolas illorum locorum. Idem conſtitit cuidam Hedorum regioni. Authoritate Indi, plurimis ranis inchoatis & imperfectis de celo lapſis, in alium locum migrare coacti ſunt. Circa Cynamolgus Aethiops late deſerta regio eſt à ſcorpionibus & ſolpugis gente ſublata, inquit Plinius. Plinio ſubſcribit Diodorus multa huiusmodi narrans: in itinere ſecundi diei, cum à Perſicis ſulis irax in Mediam, eſt ſcorpionum innumera multitudo, neque tranſitus ullis eſſe poterat olim, niſi Rex propoſitis præmiis miſiſſet, qui illos occiderent. Rhytium Stephano eſt urbs Crete: auctor eſt Theophrastus Rhytientes à ſcolopendris pulſos eſſe, cum infinita earum vis in regionem ingruiſſet, ſic Aelianus ſcribit, hos Plinius Treientes fuiſſe ait: niſi ambobus idem conſtituiſſe dicamus ex eodem auctore, aut ambos unum populum fuiſſe. Auctor eſt Strabo Geographiæ libro tertio, tantam in Hispania ſuis temporibus copiam murium fuiſſe, ut ſæpius peſtilentiam gignerent, propoſitaque ob id fuiſſe præmia illis, qui eos uenari necarent. Ariſtoteles ſcribit ætate ſua in Theſſalia ſerpentum fuiſſe innumeram multitudinem, Theſſaliſque idcirco ciconias ſacras fuiſſe, quod illos occiderent, alioquin ſedes habere in iis regionibus Theſſali haud potuiſſet. Sed quis quaſo unquam conſtituiſſe aliquid huiusmodi audiuit, aut legit, poſt receptam Chriſti religionem? Sed quoniam non ſunt aliarum regionum, ſic euenta nota, ut Italiae, propter innumeros diſertosque ſcriptores, qui cuncta ad illam pertinentia diligentiffimè ſunt perſecuti, quædam poſt Chriſti cultum ab eius populis receptum atrociam ſublata referemus, ut ex iis conſequi cætera poſſimus, cognoscamusque poſt aduentum Chriſti maximas illas antiquorum clades diuinitus ſublatas. Plinius de maximis ſerpentibus ita ſcribit: *Faciunt his ſinem in Italia appellata boæ in tantam amplitudinem exeuntes, ut diuo Claudio Principe occiſa in Vaticano ſolidius in alio ſpectatus ſit infans. Aluntur primo bubuli lactis ſucco, unde nomen traxere.* Hæc Plinius: nunc omnes Italos interrogo, ecquando audierint unquam le-

3

gerime

Plin. lib. 8.
cap. 29.
Diod. lib. 3.Aelian. lib. 15.
cap. 26. Vari.
hiſt. Plin. lib.
8. cap. 29.Plin. lib. 9.
cap. 38.

gerintve post Christi cultum in Italia fundarum similes serpentes, tam vastos existisse? Nam sua aetate Plinius hæc fuisse scribit, falsa certè haud scripturus de rebus ante oculos positis, qui innumeros habuisset mendaciorum reprehensores: Quid verò hæc ipse scriptis mandaret de Italia, cuius laudes extollit, & accuratissime recenset, nisi verissima fuissent? Sed audi Solinum eadem cum Plinio dicentem, qui sic capite septimo: *Calabria Chelyuris frequentissima est, & Boam gignit, quem anguem ad immensam molem ferunt coalescere: caput primo greges bubulos, & quæ plurima lacte rigua hos est, eius se vberibus innectit, iuctuq; continuo saginata longo sæculo ita funebri satietate ultimo extuberatur, ut obistere magnitudini eius nulla vis queat: postremò depopulatu animantibus, regiones, quas obsederit, ad vastitatem cogit. Demque D. Claudio i' rincipe in loco, vbi Vaticanus ager est, in alio occisa Boa spectatus est solidius infans.* Hæc ille: addit idem Plinius creberrima fuisse in Italia, & Romæ in primis fulmina: ut iam mirum non sit, si Vulsinij, quod supra dicebamus, iis fuerint concremati. Et sanè ita fuisse ante Christi cultum receptum liquet è signo de horrendis prodigijs, vbi creberrima Romæ excitata incendia & iacta fulmina imperantibus impijs ex ipsis à Christo alienis scriptoribus clarissimè docemus: atque inde apparet etiam, quæcunque vastitates Romæ & Italix contigerunt post leges Christi receptas, tunc euenisse, cum qui Christum se colere Imperatores profitebantur, impijs conatibus in Pontifices Romanos bella commouebant: ut mirari iam desinamus, quod in Indijs Occidentalibus euenisse scribunt, in quibus cum feruissimæ tempestates horrendique terræmotus existerent, vbi cœperunt ædificare templa, & in illis afferuare Eucharistiam, non amplius illa existerunt horribilia, cessatum à terræmotibus ac tempestatibus: quod memoriæ prodiderunt Gonzalus Ouerensis, & Lopezius: ut scilicet clarissimum fiat, terræ ipsi melius esse, ex quo Christus è terra corpus sumpsit, & in illa degunt, qui corpori eidem sunt coniuncti, neque ab alijs in eadem degentibus impugnantur. Quocirca ex his conficitur Ecclesiam Christi esse simul Ecclesiam Dei, quod scilicet aduentu Christi factum sit, ut maxime omnium clades cælitus inuictæ ad terras, diluuiorum, incendiorum, terræmotuum, bestiarum immanium cessarent. Sed quando clades hæc renouantur è magna parte, quamuis non omni, cum summi Reges, siue

hæreuci,

hæreuci, siue alioquin impij Pontifices summos, Ecclesiamque vexant, ac persequuntur, ut signo de horrendis prodigijs apparet: hinc euentissimè constat in Ecclesia nostra Deum Christumque esse, ac nos, illi coniungi. Quamobrem cum veniet Antichristus extremam ruinam conatu omni Ecclesie Christi machinaturus, Eucharistiaque iuge sacrificium tollere conabitur, tunc quidem cuncta vastabuntur eladibus huiusmodi, sed Christus è maximis propter impiorum scelera vastitatibus illatis omnia renouabit in pulcherrimam sempiternamq; formam.

SIGNVM LXXIII.

Terræ habitabiles effectæ.

Plage terrarum magis habitabiles, ac meliores effectæ post ortum cultumque Christum, nos ostendunt esse ex Ecclesia Dei.

CAP. XVIII.

Verba sunt hæc Dei alloquentis, consolantisque Ecclesiam suam: *Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini. Ecce ego facio noua, & nunc orientur: ut que cognoscetis ea: ponam in deserto viam, & in inuio flumina, glorificabit me bestia agri, dracones, & struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in inuio, ut darem potum populo meo: populum istum formæ mihi: laudem meam narrabit* Hæc Deus apertè prædicens fore, ut iam tum noua quædam maxima moliretur, & efficeret: nempe poneret in deserto viam, & in inuio flumina, glorificareturque à bestiis agri, draconibus, ac struthionibus. Rursus Isaias ait, adueniente Christo: *Letabitur deserta, & inuia, & exultabit solitudo & florebit quasi lilium: germinans germinabit, & exultabit letabunda, & laudans: gloria Libani data est ei: decor Carmeli & Saron: ipsi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei nostri.* Hucusque Isaias: è quibus concluditur fore, ut per Ecclesiam Dei fieret aditus ad inuia & deserta loca, in quibus Dei cultus amplificetur: ita verò fiat aditus, ut quæ prius erant loca deserta, solaque, neque apra commodis habitationibus, sed

immanium

*Gonz. cap. 10.
& histo. generalis, lib. 7.
cap. 6.*

Isa. cap. 43.

Cap. 35.

immanium solummodo bestiarum, sicut ea commoda satis, & exulta: Quia scisse sunt, inquit alibi Isaias, in deserto aqua, & torrentes in solitudine, & quae erant arida, erit in stagnum, & sitiens in fontes aquarum, in cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami, & iunci, & erit tibi semita & via, & via sancta vocabitur. Haec sanctus Propheta. Cecinisse videntur eadē Sibyllae, e quibus habentur apud Lactantium libro septimo illa carmina.

Καὶ τότε διηγεσθὲν μετέλλην θεὸς ἀνδράσι δ' ὄψα.
 Καὶ γὰρ γῆ, καὶ δένδρα, καὶ ἄσπιτα θρέμματα γαίης.
 Δάσασιν καρπὸν τὸν ἀλιθινὸν ἀνθρώποισι
 Οἶνα, καὶ μέλιτος γλυκέων, λεονέτε γάλακτος
 Καὶ σίκα, ὅπερ ἐστὶ βροτοῖς κρείσσειον ἅπαντων.
 id est:

Et tunc sanè gaudium magnum Deus hominibus dabit
 Etenim tellus, & arbores, & innumera pecora terra
 Dabunt fructum verum hominibus
 Vini, & mellis, & candidi lactis,
 Et frumenti, quod est hominibus optimum omnium.

Hinc illud admirandum post ortum cultumque Christum zonas illas, quas antiqui cognouerunt exploratissime primum frigore & calore non esse vlllo penè modo commodas & aptas habitationi non modò aptas esse sed habitabiles factas, & in meliorem statum quodammodo renouatas. Quod vt clarissimum fiat, ostendamus aperitissime zonas illas reuera fuisse inhabitabiles, idque perspectissimum fuisse antiquis, falsoque asseri à quibusdam, sic opinatos antiquos, sed non habuisse exploratas oras illas, ac perspectas. Demonstrabo namque prius eas regiones fuisse omnino cognitissimas, & à celeberrimis nationibus, maximè Regibus, Respub. hominibusque indagandæ ventis itudiosissimis incredibiles labores adsumptos, diligentiamque omnem collatam, vt id cognoscerent, remque, vt antiqui prodiderunt, certissimo cognouisse, inhabitabilis scilicet fuisse plagas illas.

Primo igitur loco, antequam Iacob in Ægyptum se conferret, anno centesimo plus minus Olyris Ægypti Rex omnem propè orbem peragravit, venitque ad indorum desertos fines, vsque ad Ithri fontes, & Oceanum, qui circumfluit omnia zonæ torridæ loca, vt docuimus libro 12. cap. 17. innumeras verò copias secum duxit, & loca ista cognouit esse inhabitabilia, vt ostendemus, prodideruntque

Ægypti

Ægypti sacerdotes, qui cuncta se cognoscere olim iactabant, & ad quos nobilissimi quique antiquorum philosophi rerum percipiendarum causa peregrinabantur, vt est in Timæo Platonis. Præterea verò Olyris hic in Æthiopia supra Ægyptum Meridiem versus multas vrbes condidit, quæ propinquiores erant omnibus torridæ zonæ: quod Diodorus lib. 1. tradit.

Secundo. Ammianus Marcellinus libro decimo septimo refert, in obelisco, qui dedicatus Regi Ramesthi fuit, fuisse hæc verba, *Dominus orbis terrarum Ramesthes longæuus*. Cornelius Tacitus addit ex inscriptionibus illius haberi, hunc dominatum Lybiæ, Æthiopiæ, Medis, Persis, Bactris, Scythis, Syris, Armenis, Cappadocibus, Bythinis, Liciis: idem se Thybis ipsis vidisse, ait Strabo libro decimo septimo: fuit hic Rames, iuxta Eusebium, quo tempore Aaod Iudex erat, quadringentis octuaginta tribus annis, vt quidam colligunt, ante Salomonem, quingentis viginti octo annis iuxta nonnullos postquam Iacob in Ægyptum descendit. Cum verò hic Thebis regnaret, quæ distant à principio zonæ torridæ gradibus tantum duobus, Æthiopiæque sub imperium suum miserit, & Æthiopia sit: Antrahor Thebis, qui fieri potest vt illie cum suis ignorarit an zonæ torridæ regiones habitari possent? & tamen habitari non potuisse traditum per istos fuit, & per eorum sacerdotes, penes quos rerum notitia confedisse olim prædicabatur.

Terno. Salomon classem misit, quæ traiecit ostia maris rubri, media inter Tropicum Cancræ, & æquinoctialem circulum, calidissima loca omnium, quæ sunt in zona torrida. Nam quæ regiones subiciuntur æquinoctiali, non ita feruent, quòd dies habeant semper æquales noctibus: secus autem, quæ ob æquinoctiali recedunt: atque ob id nocturnis humectationibus minus recreantur: quod obseruarunt Auicenna, Albertus Magnus, & Conciliator. Qui fieri potest igitur, vt Salomonice classis vectores cum circumlustrarint oras istas, haud cognorint, an habitari possent?

Quarto. Tyrii maximè omnium longissimas instituerunt navigationes: nam & classi Salomonice præfuerunt, in omnibus etiam locis Africae, quæ possent habitari, colonias instituerunt, quod Herodotus in Euterpe tradit: quin African circumnauigarunt, vt idem lib. 4. scribit, & in

Perthico

Perfico sinu colonias duxerunt prope tropicum Cancris, ut narrat Strabo libro 16. floruerunt autem Tyrii, suisque navigationibus cunctos superarunt, ex hoc, ut apparet, tempore, quo classi illos suæ Salomon præfecit, usque ad Alexandri Magni tempora per annos prope sexcentos cuncta maria circumnavigantes non modo hæc nostra, sed etiam quæ ex Erythreo & Perfico sinu influunt in Oceanum sub tropicum Cancris intra torridam zonam. An non igitur moueat risum, qui dicat ab istis haud cognita zonæ torridæ loca posita ante oculos ipsorum? & tamen inhabitabilia prodidere.

Quinto. Sesostris, qui quinto anno Roboam filij Salomonis venit Hierusalem cum mille ducentis curribus, sexaginta millibus equitum, & innumero peditata, in quo erant Æthiopes ac Trogloditæ, ut habemus è diuina scriptura; quæ nominat illum Sefac, adduxit in potestatem non modo Æthiops, sed & Trogloditas, qui sunt sub ipso circulo Æquinoctiali, quod docent nos non modo sacri libri, sed & Strabo lib. 16. addit hic eundem Dixit ostia sibi subiecisse: ea sunt inter ipsum Cancris tropicum & Æquinoctialem plagam. Non igitur hic perspexit eam copiosam multitudinem, quas secum circumducebat, an zonæ torridæ loca incolere possent, in quibus cum iis fuit? an vero cæci omnes erant, cum dixerint incolere haud posse? Res dicit admirabilem, qui cæcos omnes istos faciet.

Sexto. Rex Ægypti Necho, siue Necho, ut vocat Herodotus lib. 4. is est qui per suos occidit Iosiam Regem Iudææ temporibus Hieremiæ Prophætæ, misit cum nauibus Phœnicas, qui Africæ littora omnia zonæ torridæ annumerata lustrarent; soluentes è mari rubro, & Africam totam circumlagentes post biennium peruenere ad Herculis columnas: inde anni spatio reuertunt in Ægyptum, frumentaque secum detulere, quæ ferebant, messimque expectabant, ne perirent inedia, quod cibi nihil inuenirent, sed omnia deserta essent, non ut nunc urbibus, & arcibus, quas Lusitani tenent, frequentia & habitata: ex hoc itinere, & eius narratione confirmatur opinio quadam, quæ nobis aliquando non displicuit, dicentium classem Salomonis, quæ soluebat è mari rubro, & nauigabat in Tharlis triennium consumens, solitam circumnavigare Africæ littora, & Hispaniam petere, Tartessumque eius urbem, quam Tharlis nominari voluit à scriptura, quæ sanè urbs olim fuit aut

supra

supra omnes abundantissima, & opulentissima ut è Strabonis libro tertio constat.

Septimo. Olim Reges Ægypti Thebis habitabant, in iis regia cunctorum sedes Driopolis, siue ciuitas Iouis illa vocabatur. Hæc Strabo libro 17. & Herodotus secundo narrat, indicat idem Homerus Iliados primo, & Odissæ quarto. Distant illæ ab initio zonæ torridæ gradibus duobus, id est, centum quadraginta milliariis plus minus, ab Alexandria gradibus sex, triplo plus, quam à tropico Cancris. Quæ fieri potuit igitur, ut non modo quos recensuimus supra Reges ignorarint, quando omnium curiosissimi erant, ut apparet, harum rerum, sed omnes an zona torrida sedibus figendis apta esset & tamen ab iis habitum semper est, nihil minus fuisse?

Octauo. Nemo ignorat ab Homero decantari Memnona venisse aduersus Græcos ad expeditionem Troianam. Hinc vates Latinus dixit.

Eosque acies, & nigri Memnonis arma

Et: Nunc quibus Aurora venisset filius armis.

At qui è Strabone, qui fuit in ipsa Memnonis ciuitate, libro decimo septimo, & Herodoto similiter, qui loca illa peragravit, libro secundo, & quinto, scimus urbem Memnonis fuisse intra zonam torridam. Sic igitur nullo modo fieri potest, ut antiqui oras ista perspectissimas & cognitissimas non haberent, cum quosdam tradant cultas, ut Memnonis regiam sedem, in vniuersum verò desertas, neque humanis habitationibus vlllo modo aptas, sicut ipsi constanti assuetudine tradiderunt, ut aperiretur, & ex parte est dictum.

Nono. Hucusque Ægyptios, Tyros, Hebræos terras istas explorasse ostendimus, & vsu comperisse, certissimaque scientia, domus hominum non posse haberi in illis. Post hos Persarum Reges, cum nihili facere, & stultum loco habere Ægyptios viderentur, voluerunt & ipsimet videre an plagæ istæ possent incolere. Cambyses igitur Persarum Rex euerso Ægyptiorum vetustissimo regno maximis copiis instructus, annonæque apparatu abundantissimo confusus intima zonæ torridæ peruasit ipse, plurimorumque dierum itinere emenso, tantum sterilitatis, solitudinisque ubique inuenit, ut innumeros suorum amiserit, quin eorum multos coactus fuerit occidere, ut eorum carnibus vesceretur: quando nihil aliud supererat

ad

ad vitam tuendam. Amisit etiam in ea expeditione Meroem sororem, quae suo sepulchro nomen insulae Meroe dedit. Haec à Nilo circumdata intercipitur media ab Aequinoctiali, & tropico Cancr. Meminere harum rerum Herodotus lib. 2. & 3. Strabo libro decimo septimo, & Lucanus cuius carmina mox adducemus.

Decimo post Cambysen Xerxes videns mediterranea zona torridae loca non posse humanis habitationibus servire, voluit explorare an maritima sic essent & ipsa an fecus. misit itaque Saraspem quendam, qui à fratre Herculeo Austrum verius Africam circumnavigaret: sed is cuncta deserta, ac feris solitudinibus horrentia perspicens, neque ferri posse inclementiam locorum redijt retro, vt Herodotus libro quarto narrat.

Vndecimo. Cum Carthaginenses nauticis artibus plurimum valerent, voluerunt & ipsi experientia comprobare, an vera essent quae tradiderant superiores, & an forte locorum natura immutata apparet. Hanno igitur Carthaginensis classe instructa conatus est Africam circumlustrare de Chartaginensium iussu. Circumlustravit & adhuc eius commentarij leguntur, inuenitque zonae torridae regiones nimio calore exustas, qui consistere in ijs homines haud sineret: ineminit huiusmodi navigationis Plinius li. 5. cap. 1. Pomponius Mela in Africæ descriptione: exstant illius scripta, ac legi à quouis possunt.

Duodecimo Herodotus, quem Cicero libro de legibus primo historiae parentem vocat, vixit sub ipsa tempora Aggei Prophetae, annis centum plus minus antequam regnaret Alexander: ac fuit in Aegypto, in ipsis Thebis, cupidusque cognoscendi reuera, an regiones zonae torridae domus humanas habere possent, nihil non auribus percipere, & oculis perspicere ad eam rem pertinens est conatus: comperitque, atque ita scripsit, omnia inculta: sola, & deserta, Refertque libro secundo Hammoniorum Regis Ethearchi narrationem de quibusdam, qui Africæ singula quaeque perscrutati fuerant. Eius autem sunt haec verba: *Oram maritimam Africae Aquiloni obnoxiam (haec est quae nos respicit) Pænos & Pænocum per multas gentes ab Aegypto incipientes omnem obtinere vsque ad promontorium Soloentem, quod Africam terminat. præter id denique, quod aut Graeci obtineant, aut Phœnices, supra maritimam oram, & eos, qui ad mare inuolunt: feris vltiora habitari, vltiora feris arenosa esse, vltiora*

menterq;

menterq; arida, & prorsus vasta. Haec ille ex Ethearchi sermone. Rursus idem: De Nili vero fontibus nemo habet, quod referat: & merito, vixote Africa, per quam fluit, deserta.

Decimo tertio. Alexander Magnus cum suae potestati Aegyptum subiecisset, vt erat homo dominationis appetentissimus, & qui egrè ferret, cum plures esse mundos audisset, eos ab se omnes vinci non posse, voluit & ipse explorare an in zonae torridae tractibus vlli degerent mortalium cætus, & conuentus, quos imperio suo adiungeret, inuenitque nullum habitationi locum dari posse, aut esse: quod post alios Lucanus refert. Quocirca Aristoteles, qui nihil temerè, ac non nisi perspectissimum solet affirmare, Alexandri Magni præceptor, qui que Alexandro superstes fuit, & omnia illius gesta cognouit, multis in locis assueerat, duabus temperatis exceptis, reliquas zonas habitari non posse.

Sed bene est, vt Arriani scriptoris diligentissimi verba huc afferamus, qui enarrat Nearchi navigationem missi ab Alexandro Magno ad exploranda Zonae torridae loca: sic igitur ille lib. 8. ad finem:

Quae vero ad dextram maris Rubri vltra Babyloniorum terminos sita sunt, ea vt plurimum Arabes tenent, pertinentque ad mare Phœnicia, ac Syria Palaestina: veterum versus Occasum quoad mediterraneum mare Aegyptij. Arabia cotermini sunt, ad Aegyptum vero sinus ingrediens ex Oceano manifestò indicat ratione concursus cum Oceano, nauigari posse à Babylone in eum sinum, qui ad Aegyptum protendit: sed tamen nemo per ea loca nauigauit, propter caloris intemperantiam, & solitudines interiectas. Nam hi, qui de exercitu Cambysae seruari sunt, ex Aegypto Susas profecti, & iteui, qui à Ptolomeo Lagi ad Seleucum Nicanorem Babylonem missi sunt, per Arabiae fines promontorio quodam transmissi, octo dies terram desertam, & aquarum inopem peragrauerunt, camelis quoque infessis aquas importantes, noctu solum proficiscebantur: neque enim inter diu Solis ardores perferre potuissent, tantum itaque abest, vt vltiora huius regionis (quod Isthmum appellant) è sinu Arabico in rubrum mare vergentia, cultoribus frequentata sint. Ceterum quidam ex Arabico sinu, qui ad Aegyptum spectat, aliquando profecti, vt Arabiam illam plurimum circumueherentur, mareq; quod ad Susas, & Persas pertinent inuiserent, cum multum Arabica ora emensi essent, postquam aqua nauibus imposta deesse cepit, retro conuersi sunt. Ex Babylone autem quos misit Alexander, vt à rubri maris dextrâ nauigantes,

Pars ij.

T

gantes,

gantes, ea loca explorarent, insulas quidem aliquot inuiles se vidisse: & aliquibus in locis Arabia oras attigisse retulerunt: id verò promontorium ingens, quod Carmania oppositum se vidisse Nearchus scribit, non est qui potuerit ex alterutra parte nauigando superare. ego verò nō dubitauerim, si esset nauigabile, Alexandrum utique id per suos expertum fuisse: tanta illi cupiditas agnoscendarum rerum occultarum fuit. Et Hanno quidem Carthaginiensis ultra Herculis columnas in Oceanum nauibus prouectus est, Africam ab leua relinquēs, nauigānsque processit, quam diu sibi versus Orientem solem cursus fuit: quem cursum quinque & triginta diebus omnino confecit, postquam verò ad meridiem conuersus est, in multas difficultates incidit, aquarum inopiam, calores immensos, & velut riuos quosdam ignium in mare ruentium. Hæc Arrianus, aperte asserens temporibus Alexandri Magni loca maritima Carmaniae, Arabiae & Africae, quæ respiciebant Austrum intra Zonam torridam, fuisse explorata magno studio, repertaque propter iramensitatem caloris deserta, & quæ nullo modo possent habitari.

Decimo quarto. Post Alexandrum Ptolomæi Reges Ægyptum, finitimæque regiones tenuerunt, quæ seruire humanis vltibus possent, ij verò omnes id maxime curarunt, vt scirent, an Africae regiones ultra Cancris tropicum vel habitarentur, vel habitari possent, mittebantque contraenter classem viginti nauium, quæ cinnamomum deferret, quod ferimus in zona torridæ locis nasci. Inter hos autem Ptolomæus Philadelphus omnium curiosissimus fuit, qui cuncta huiusmodi diligentissime inuestigauit, vt Strabo libro decimo septimo narrat, & hi tamen loca hæc deserta præ nimio calore traiderunt.

Decimo quinto. Post Ptolomæos Romani sunt Ægyptum potius, à quibus Cæsar, cum fontes Ægypti noscete desideraret, vt homo fuit acutissimi ingenij, ac solertissime cuncta percunctaretur, tale responsum tulit à sacerdotibus Ægyptus, qui cuncta se nosse semper sunt professi, vt in Timæo Platonis habemus.

*Quæ tibi noscerdi Nilum Romane cupido est,
Hæc Pharijs, Persis que fuit, Mæcedumque Tyrannis.
Nullaque non atas voluit conquirere futuris
Notitiam, sed vincit adhuc natura latendi,
Summis Alexander Regum, quem Memphis adorat,
Inuidit Nilum, misitque per vltima terra*

Æthi

*Æthiopum lectos, illos rubicunda perusti
Zonapoli tenuit, Nilum videre calentem.
Venit ad Occasum, mundi que extrema Sesostris,
Et Pharios currus Regum ceruicibus egit:
Ante tamen vestros annes, Rhodanumque, Padumque
Quam Nilum de fonte bibit, vesanus in ortus
Cambyes longi papulos peruenit ad aui,
Defectusque epulis, & pastus cæde suorum
Ignoto te Nile redit.*

Hæc Lucanus libro decimo è dictis Ægyptiacorum sacerdotum, asserens singulis gratibus extitisse aliquos, qui tentarint penetrare torridam zonam inuestigandos Nili fontes, idque conatos Reges Ægyptios, Persas, & Græcos, sed obituisse omnibus zonam rubicundam poli perusti, quæ factum est, vt Cambyes cunctis deficientibus humana carne suorum vesci fuerit coactus. Atqui nunc scimus omnia loca, quæ Nilus alluit, esse habitationibus & oppidis frequentia, quod è Francisci Aluarezii, qui diu fuit in iis locis, & omnia circumspexit, Damiani Goës, Iacobi Nauarchi scriptis apparet.

Decimo sexto. Strabo vixit imperantibus Octauiano & Claudio, ac studio fuit Peripateticus, omnium verò diligentissime de Geographia scripsit, & in Ægypto fuit vnâ cum Ælio Gallo, qui Ægyptum, locaque illi finitima gubernauit, desiderioque agnoscendæ veritatis incenius Thebas inuisit, singulaque perspexit, & scrutatus est, è quibus certo teneret an zonæ torridæ loca possent incoli, comperitque, ac scriptis consignauit, inhabitata illa tum fuisse, vt libro decimo septimo apparet, atque vt videas eius diligentiam, libro secundo scribit dimidium zonæ torridæ, quod nos respicit, ex aliqua parte habitari. Cùm scripsit autem Strabo, iam tum Christus aduenerat. Neque verò absque magna causa dimidium zonæ torridæ declinantis in Septentrionem videtur habitationi commodius, quod alterum scilicet dimidium sit longè calentius, quia Sol sit multo propinquior terræ subiectæ tropico Capricorni, vt optimè adnotauit rerum mathematicarum peritissimus Franciscus Barocius libro secundo Cosmographiæ, cap. 2.

Decimo septimo. Ex quo Octauianus imperio adiecit Ægyptum, maximæ classes continenter transuillis ostiis maris rubri nauigabāt in Indiā, locaque extrema Æthiopiæ

T 2

pertran

pertransibāt, ut pretiosas merces adueherent in Ægyptum, e quibus aucta sunt immensum in modum Romanorum vectigalia, quod idem Strabo libro decimo septimo narrat. Qui fieri potest igitur, ut isti ignorarent an zonæ torridæ loca forent apta sedibus humanis figendis, cum per illa ipsi toties iter facerent, & in maximis (sic enim Strabo ait) classibus omnes luminibus privati essent, neque viderent ulli eorum propriis oculis subiecta.

Decimo octavo. Syene ciuitas est in oris torridæ zonæ sita: in ea Romani posuerunt aliquot militum cohortes, quæ præsidio forent aduersus Æthiopum incursiones. In ea fuit & idem Strabo, qui hæc refert lib. 17. Quomodo poterant itaque Romani ignorare, quæ zonæ torridæ tum conditio foret, & tamen omnes eorum scriptores consentiunt, desertas regiones fuisse. Sic namque Horatius qui temporibus Augusti vixit, quibus Cornelius Gallus poëta celebris, ipsiusque, & Virgilij amicus, cum Romanis militibus intima Æthiopiæ peruasit, quod idem Strabo scribit, & Ammianus Marcellinus lib. 17.

*Pone me pigris ubi nulla campis
Arbor æstiuæ recreatur aura,
Quod latus mundi nebula, malusq;
Iuppiter urget.
Pone sub curru nimium propinqui
Solis in terra domibus negata.*

Eadem Virgilius lib. Georgicorum 1. Tibullus libro 4. ad Messallam, & paulò ante hos Cic. lib. 1. Tusc. & lib. 6. de Rep. & Lucret. lib. 5.

Decimo nono: eodem Augusto imperante P. Petronius vir equestris ordinis, præfectus Ægyptiis, omnia Æthiopum, quæcunque tunc exstabant, oppida expugnauit: octo enumerat Plinius. Ille igitur longissimè progressus est à Syene octingentis septuaginta milliariis, quæ faciunt gradus 12. ut doctiores multi volunt: transgressus est igitur Æquinoctialem circulum, & prodidit tamen cum suis omnia deserta exusta ob intolerandi caloris æstium, ut constat è Plinio lib. 6. cap. 29.

Vigésimo. Nero Imperator voluit & ipse dignoscere rei propositæ veritatem, misitque prætorianos milites cum tribuno, qui cuncta diligenter explorarent, & intimas Æthiopiæ regiones peruaderent, quid illi renunciarint, ita Plin. lib. 6. cap. 29. *Cum retulisset oppida à Syene secundo Nilo*

pergentibus

pergentibus occurrentia usque ad insulam Meroem. Hæc sunt prodita usque ad Meroem, ex quibus hoc tempore nullum propè utroque latere exstat. Cetera solitudines nuper renūciare principi Neroni missi ab eo milites prætoriani cum tribuno ad explorandum inter reliqua bella & Æthiopicum cogitanti. Et mox cap. 30. In ora autem ubi desijmus (nimirum Meroë) continui montes ardentibus similes rubent. idemque de locis, per quæ Nilus transit, lib. 5. cap. 9. Nilus, inquit, incertis ortus fontibus ut per deserta, & ardentia: & immenso longitudinis spatio ambulans, fama q; tantum inermi quæsitu cognitus sine bellis, quæ ceteras omnes terras inuenere, originem, ut Iuba Rex potuit exquirere, in monte inferioris Mauritaniæ non procul ab Oceano habet, lacu protinus stagnante, quem vocant Nilitidem. Hæc Plinius asserens Nilum ire immenso longitudinis spatii per deserta & ardentia, quod nunc multo secus esse liquet è Francisci Aluarelij scriptis. Mendacissimus autem Iuba existimandus foret, qui prodit nasci Nilum in monte inferioris Mauritaniæ, & propè Oceanum, cum longissimè fontes eius sint ab Oceano, & à Mauritania, nisi dicamus eum loqui de flumine aliquo ex iis, qui multi influunt in Nilum.

Vigésimo primo, plurimi scriptores Geographi ex antiquis tradidèrè distantias locorum, ut fluminum, montium, lacuum, insularum, portuum, promontoriorum, sylvarum, solitudinum arenosarum, quæ sunt in intimis zonæ torridæ locis, & istos dicemus ignorasse conditione, naturamque illorum, aut mirabiliter in mendacij asseuerandi vnam consensus semper cõspirasse, cum dixerint esse illa deserta. Enumerat ex his aliquot Plinius lib. 6. c. 29. Sunt autem Dalion, qui ultra Meroem progressus est, Aristocrcon, Bion, Basilis, Simonides minor, qui quinquennio in Meroë moratus est in ipsa zona torrida, Timosthenes classium Regis Philadelphi præfectus, Eratosthenes, Artemidorus, Sebolus, Iuba Mauritaniæ Rex, Polybius historicus, omnes undecim diuersis atatibus olim celebres istarum rerum scriptores, quisque in cunctis diligentissimi appareat, & maximè veraces. Quod eo magis ridèdum, si quis dicat ab antiquis hæc ignorata, cum proditum sit ab ipsis insulam Meroem, quæ est intra ipsam zonam torridam, dedisse priscis sæculis armatorum ducenta quinquaginta millia, aluisse artificum quadringenta millia, ut scribit Plinius capite libroq; eodem, ut mirum non sit: quod scriptura narrat, Zarã Æthio-

T ; pum

Pum Regem, qui regnante Asa periurp in Iudæam, secum duxisse decies centena armatorum millia, ut habetur i. Paralipom. cap. 4. Et dicit aliquis incognita fuisse illa loca antiquis, an essent habitata necne in vniuersum? & maxime, cum scriberent aliqua paucissima scilicet habitata, reliqua huiusmodi, quæ nec possent habitari.

Ex his apparet per annos bis mille quadringentos, tot enim numeratur, ac plures ab Olyride Rege vsque ad Vespasianum, cui Plinius suos libros dedicauit, non defuisse Reges, nationes, & indagandæ veritatis studioſissimos viros historicos, geographos, adde philosophos, qui diligentissime inquirerent, an istæ regiones humanis sedibus aptæ essent, & habitarentur: & cuncti in idem conuenere. Nos enim secuti sumus in his recensendis, ut apparet, ordinem temporum, sæculorum, & ætatum. Quin ij, qui hæc scripta sunt, omnium celeberrimi fuerunt, ut Olyris, Rames, Sesostris, Reges Aegyptiorum, Cambyfes, ac Xerxes Persarum: Alexander, & Ptolomæi Græcorum: Cæsar, Octavianus, Nerôque Romanorum. Nationes item celeberrimæ id rimatæ sunt, Hebræi Tyrj, Carthaginenses: denique præter geographos philosophorum grauissimæ sectæ hoc decreuerunt, Peripatetici, quorum princeps Aristoteles, & Stoici, quorum Zeno, ut in eius vita refert Diogenes Laërtius ad finem. Adde missos, qui loca ipsa inuiserent, inuisisse Reges, historicos, nationes, geographos ipsos, ut est explicatum.

Mirandum sit igitur tot spatia terrarum (omnium namque maximè & in longitudinem, & in latitudinem pœnita zona torrida) cœpisse habitari sub ortum Christi omnibus locis: nunc autem frequentissima habitationibus esse, ut è nostrorum scriptis & geographicis chartis apparet, cum per annorum tot sæcula non potuissent habitari: neque bene colligunt ij, qui dicunt: Si zona calida non potuisset habitari, Noë postea eam non potuissent transmittere. Nam quis ignorat fieri posse ut transmittatur, cum traiectio non tot incommoda patiatur: intoleranda sit autem perpetua fixaque sedes ob nimium calorem? quis hoc negabit? & supra ostendimus plurimos eam navigationibus esse præteruectos.

Quod verò hucusque de maxima zonæ torridæ parte Erythreo mari, Oceanoque, qui à columnis Herculeis vsque ad Erythreum circumfluit Africam, conclusam, locuri

sumus.

sumus, & ostendimus, idem sit clarissimum de reliqua minori: cui tamen oportet ut demamus Arabiæ foelicis illas regiones, quæ tropico Cancræ continentur: quas nemo antiquorum negat omni ex parte esse cultissimas, ac reuera foelices. Cætera zonæ torridæ loca in Orientem protensa secus fuisse apparet, quod hæc sit illa pars Indiæ, quam non habitare prisca posse tradiderunt. Quocirca in vetustissima inscriptione Olyridis, quam recitauimus lib. 12. cap. 17. habetur ipsum peruenisse vsque ad desertos Indorum fines, & Herodotus lib. 3. testatur Indiam, quæ in Austrum vergit, habere loca sola arenarum, vastitatūque plena. Quintus autem Curtius sic libro 9. de Alexandro Magno scribit: *Hinc peruenit (Alexander) ad maritimos Indos (qui scilicet vel propinqui, vel subiecti sunt torridæ Zona) desertam vastamque regionem latè tenentes, ac ne cum finitimis quidem villo commercij iure miscentur: Ipsa solitudo natura quoque immiti efferauit ingenia.* Idem scribit Strabo lib. 15. his verbis: *Intellexit Alexander Indiam Australem partim siti vastam, partim fluminibus, & omnino exustam, & bestijs magis quam hominibus conuenientem.* Sequitur hos ætate posterior Pomponius Mela, qui sic lib. 3. *Taprobana autem grandis, inquit, admodum insula, ut prima pars orbis alterius à plerisque esse creditur, sed quia non habitatur, nec quisquam circa eam esse traditur, prope verum est. Contra inde illa ostia sunt, quæ vocantur Solis, adeo inhabitabilia, ut ingressos vs circumfusi aëris exanimet confestim: & inter ipsa ostia rara tenet regio, ob æstus intolerabiles alicubi cultoribus egens. Inde ad principia nubri maris pertinet ipsa inuia, atque deserta humus cineri magis, sitis quam pulueri similis, ideoque per eam rara & non grandia flumina emanant.* Hæc ille de tota illius Indiæ parte, quæ incipit à Taprobana, & porrigitur vsque ad ostia rubri maris quam scimus esse habitatissimam. Solinus eadem cum Mela tradit. Sic enim cap. 51. *Qua ab Scythico, inquit ille, & Oceano, & mari Caspio in Oceanum Eoum cursus inflectitur, ab exordio huiusce plage profunda nives, mox longa deserta, post Antropophagi gens asperrima, dein spatia saeuissimis bestijs efferta ferme dimidiam partem itineris impenetrabilem reddiderunt: quarum difficultatum terminum facit iugum mari imminens, quod Tabim Barbari dicunt, post quem longinqua adhuc solitudines, sic in tractu eius ora, qua spectat æstiuum. Orientem, ultra inhumanos situs primos hominum Seres cognoscimus.* Et mox capite quinquagesimo tertio, cum multa Indiæ

T. 4

habita-

habitabilis loca enarrasset, ait: *Enormitas in serpentibus tanta est, ut ceruos, & animalium alia ad parem numerum tota hauriant: quin etiam Oceanum Indicum, quantum est penetrent: insulasque magno spatio à continente separatas, populandi petant gratia. Idque ipsum palam est non qualibet magnitudine euenire, ut per tantam salis latitudinem ad loca permeent destinata. Et rursus de Taprobana, quam circulus æquinoctialis intersecat, cap. 54. Pars eius, inquit, bestijs, & elephantis repleta est maioribus multo, quam quos fert India. Et mox: Maior pars insule huius calore ambusta est, & in vastas desunt solitudines. Latus eius mare alluit peruiridi colore fructicosum: ita ut inba arborum plerumque gubernaculis atterantur. Et iterum: Ultra hos deserta Carmania, Persis deinde, atque ita navigatio, in qua Solus insula rubent semper, & omni animantium generi marcessa: quippe qua nullum non animal illatum necet. Hæc isti. Plinius eadem scribit: sed solitudines ac deserta distinctius recenset lib. 2. cap. 23. & 25. quæ non est opus referre: vitanda namque prolixitas.*

Apparet igitur ex antiquissimo tempore Australiores Indiæ partes zonæ torridæ adscriptas fuisse inhabitabiles ante ortum Christum: sub ipsius verò aduentum secus contigit. Sanctus Thomas namque Apostolus ante Christi natum propè quadragesimo aduentavit ad illas oras, & in iis populos inuenit, quos imbuit Christi doctrina: & in Malipure occisus est, quæ ciuitas est media inter æquinoctialem circulum, tropicumque Cancræ. Quin Imperante Claudio notiora sunt effecta Indica omnia, & ex insula Taprobana Romam venere ad eum missi legati, ut Plinius ac Solinus inter alios narrant. Sicut autem post ortum Christum zonæ torridæ regiones sunt effectæ magis habitabiles immutata quodammodo natura celi ac terrarum, ut etiam fateri possimus ex assumpta à verbo Dei humanitate hoc non contemnendum beneficium sortitos, quod terrena hæc quoque ipsa cum Christo Deo & homine contraxerint affinitatem quandam, & verum sit vniuersum totum euectum fuisse ad altiorem quendam gradum ex assumpta humanitate à verbo ut præclare Cardinalis Gaetanus in com. ad tertiam partem S. Thomæ aiebat: sic quæ sub vtraque frigida, vel alteri earum sunt propiores terræ, cum essent habitabiles, vel omni, vel ex maxima parte sunt sortitæ contrarias qualitates post ortum Christum, tabernaculumque humanitatis ipsius reuera in Eucharistia

contentz

contentæ in terris constitutum & cultum.

Reliquum nobis erit itaque illud, ut inspiciamus an frigida, sic olim fuerint inhabitabiles, ut torrida, & in primis ratio suadet, frigidas minus aptas esse sedibus humanis, quam torridam. Vita namque magis accedit ad caloris, quam frigoris naturam, hinc mortui aut morti proximi frigent omnino: viui verò calefcunt. Accedit ad rationem quotidiana experientia rerum, quibus vita conseruatur: cum sciamus innumera ad mortales alendos maxime facientia gigni in zonæ torridæ regionibus ex omni rerum genere, sub axe verò non nisi pisces, ut tum ex aliis scriptoribus, tum è commentariis Nicolai Zuni, & Olai Magni quibus discere potest. Iam verò antiquorum nullus scriptor meminit vsque ad circulos frigida zone mortaliū quemquam peruenisse, nedum fixisse intra illius ambitum sedem. Cimmerici populi sunt antiquis habitati pro remotissimis eorum, qui terras Boreales incolerent: at illi in Taurica Chersonesso habitabant: & in altera, quæ ob id & Cimbrica & Cimmerica dicta, vbi nunc Dani: scimus tamen eam sitam propè in medio zonæ temperatæ, ita ut æquali spatio distet à tropico Cancræ, & circulo arctico. Ad hos Cimmericos veluti ad vltimos omnium gentium in Oceani profundo sitos, alludens canit antiquissimus vates Homerus lib. 11. *Odyssææ*, Herodotus, qui quadringentis annis post Homerum fuit, libro *Sauromatas*, ac *Thysagetas* ponit vltimos Aquilonis populos: ij sedes habebant, vbi nunc iunt Poloni, quorum metropolis abest à circulo Arctico sexdecim circiter gradus. Aristoteles grauissimus auctor incolas Rapheorum montium vult vltimos esse omnium. Et quidem Strabo supra hos tractus nullum commemorat lib. 7. *Geographiæ*, Plin. autem lib. 4. cap. 12. scribit hanc mundi partem damnatam à natura, & densa merlam caligine; neque in alio, quam rigoris opere, gelidisque Aquilonis cõceptaculis. Rursumque idem cum Strabone merito irridet Macroborum gentem fabulosis iniquis celebratâ miraculis, quæ tãdiu foelici æuo sub ipso axe degeret.

At nunc, maiorumque nostrorum memoria scimus habitari hæc loca, exploratissimæque esse, & plurimas in illis vrbes, ut cognoscimus ex Olai Magni scriptis. Totius porro orbis dimidium, & multo amplius etiam conficiunt hæc res zonæ, quæ post ortum Christi videmus habitatas, cum per tot annorum sæcula fuerint desertæ & solæ, quasi

I s post

post eius aduentum sint melius mutata. Lucretius exi-
mauit his zonis contineri duas orbis terrarum partes e-
tribus, sic enim libro quinto:

Inde duas porro propè partes feruidus ardor,

Affiduisq; geli casus mortalibus aufert.

Est sane cum prius infœcundæ essent, ac steriles terræ, quæ
sunt supra Danubium, Rhenumque, propè omnes nunc
effectas fertiles ostendimus capite de ducentis Germaniæ
bonis; eò rejicimus lectorem, ne sæpius eadem repetamus.
Illud in uniuersum satis sit hic dixisse quod ad rem no-
stram facit, experientia comperisse priscos non modò re-
giones zona frigida comprehensas, sed etiam propinquas
fuisse inhabitabiles ob ipsam telluris, atque aënis aperissi-
mam malignitatem, intolerabilemque intemperiem: ex-
perti namque sunt, ac tradiderunt ex iis locis attolli tam
densas nebulas, ut Sol aspici nò posset, nisi circa meridiem;
quod erat in causa, ut aër ob huiusmodi tam crassam cau-
ginem morbos crearet, ac tellus ferendis maturandisq; fru-
gibus idonea non esset, ideòque nò possent ibi mortalium
sedes haberi. Hoc ipso vltu comperitum, constantique om-
nium scriptorum fama ex antiquissimis temporibus est
comprobatum: sic igitur Homerus lib. Odyss. 11. de Cym-
meriis, quicumque illi forent, est loquutus, ad hos respiciens,
de quibus nunc nobis est sermo.

*Ἦδ' ἐς ἀέρος ἰκονεῖσθαι τυρρὸς Ὀνειρωγῶ
Ἐθα δὲ κίμμεζζων ὀνδρῶν ἀέροςε πόλις
ἦεν καὶ νεφέλι κεκαλυμμένοι, εἰς πόλιν ἀντῆς
ἦεν φαιδῶν ἐπιδερκεῖν ἀκλινεῖσσι.*

Id est:

*Illæ (nauis) ad terminos peruenit profundi Oceani,
Hic verò Cimmeriorum erat virorum populisq; ciuitasq;
Qui caligine & nebulis ceoperti sunt, neque aliquando illis
Sol lucens circumlustrat radios.*

Hæc ille spectans ea, quæ mox dicturi sumus. Sic etiam
Strabo lib. 4. de Britannia loquens, ut erat ætate sua, quan-
uis distaret multis gradibus ab Arctico circulo. *Aërem* (Bri-
tanniæ) *constat magis umbres, quamuis nò multos, gignere, quam
nives: per jeremiam autem nebulis latè occupantur, adeo ut
tota aie tribus tantum, aut quatuor horis circa meridiem ipsum
Solem cernant: hoc idem Morigus & Menapijs, eorumque sunt
nis contigit.* Hæc ille. Quocirca si tam longe positi a
frigida zona, & in nostra positi tantum maligni aëris, ac

terra

terræ adhuc patiebantur, quid polo propinquiores tole-
rassè dicemus? Hinc ante hunc Horatius lib. 1. Ode 22.

*Quod latius mundi nebula, malusq;
Iuppiter vrget.*

Et lib. 3.

Qua parte debacchentur ignes,

Ode 3.

Qua nebula pluuiisque rores.

Iordanus, siue Iordanus Episcopus Rauenas, genere Got-
thicus, & Gotthicarum rerum veluti gentiliū suarumque
sciētissimus scriptor, narrat circum Scanziam, seu Scandi-
nauiam, quæ complectitur Noruegiam, Suetiamq; esse plu-
res insulas Arctico circulo propiores, ad quas (hæc sunt eius
verba) *si congelato mari ob nimium frigus lupi transferint, lumi-
nibus feruntur orbati: ita non solum inhospitalis hominibus, ve-
rum etiam bellis terra crudelis est.* Hæc ille tradens adhuc
ætate sua in terris illis locum nò fuisse habitationibus hu-
manis. Eadem scribit se certissimò comperisse Procopius
lib. 2. belli Gotthici, quāuis ipse Scanziam vocet Thulem,
cuius pleraque deserta dicit, vltimamque illius locum Bo-
reæ propiorem, qui habitaretur, ait esse, vbi Sol quadragin-
ta circuitibus supra Orizontem illarū gentium se circum-
ageret: quocirca iuxta hanc sententiam, tunc habitabatur
vsque ad gradum propè 68. vbi nunc est, ut volunt recen-
tiores, Islandia, quam circulus ipse Arcticus ex parte inter-
cipit. Sic igitur neque hoc tempore zona frigida tota vi-
detur habitabilis fuisse. Scripsit Procopius sub annum 560.
ab ortu Christi.

At nunc scimus omnia zonæ frigidæ loca habitari vsq;
ad ipsum polum, ut ex Abrahami Ortelij tabulis apparet,
Petri Quirini, Christophori Flarouantis, Ioannis Michaë-
lis navigationibus, Olaique Magni scriptis.

Ex his quæ diximus necessario fit tum Christi Ecclesiam
esse Ecclesiam Dei, tum verò ex hoc signo à nobis hanc
Ecclesiam constituti in terris.

Primo namque loco prædictum fuerat vel ab ipsis Si-
byllis, nedum diuinæ scripturæ sanctissimis Prophetis, fu-
turum ut Christo adueniente, & è cælo in terras delabente,
terre ex antiquis temporibus inhabitabiles habitari pos-
sent eæque cum prius steriles essent, fierent fructuosæ, ac
fecundæ: quod euenisse post ortum Christum, dissemina-
tamque per nostros eius doctrinam liquet.

Secundo

Secundò. Id sanè Christo adscribi potest, & eius meritis in Ecclesiam munere ipsius profuis. Cur enim per annos bis mille quadringentos hæ regiones fuerunt inhabitabiles, & infœcundæ: mox circa tempora aduentus Christi sic habitari cæperunt, vt post annum quadragesimum ab ipsius ortu permultæ sint terræ ex cultæ, & intra annos aliquot nihil inuentum sit, quod mortalium sedibus repletum non foret? Id autem magis mirandum, quòd priscis temporibus, & frequentiores, & copiosiores multo erant populorum commigrationes ex aliis in alias plagas, quàm nunc sint, vt signo 32. cap. 5. est à nobis explicatum, & latius adhuc signo de felicitate gentium Catholicarum dicitur. Cur igitur per annos bis mille quadringentos nullus populus in istos tractus aliquando irrupit, ex iis saltem, qui à commigrantibus de patrio solo expellebantur? Audi longè mirabilissimum. Cur saltem per tanta temporū spatia neq; angulus istarum regionum positus vrbibus frequentari cœpit, mox autem breui interuallo tam vasta loca sunt ex culta? effecta sunt fœcunda? Mutata est conditio telluris, & aëris Haud negamus. Cur nihil horum conigerat antea, vel aliqua ex parte, tot ac tantis simul convenientibus, vt hæc immutatio ex aliqua parte contingeret?

Tertio. Ecclesia nostra est sola, quæ tuetur eam doctrinam, quam Christus in terris reliquit, vt signis tertij & quarti libris apparet, speciatim verò signo quinto. Nostra igitur Ecclesia est Ecclesia Dei, à quo omne donum optimum, & datum perfectum de sursum est descendens à patre luminum. Solis nobis contingit, vt triplici illa coniunctione, de qua libris hisce tractamus, simus adglutinati: atque ita nostrum est propter hanc connexionem, quòd à Christo in terras est deriuatum.

Quarto. Hinc factum, vt quæcunque gentes abalienauerunt se à nobis, cum nostræ prius essent, & in Ecclesie nostræ complexu illæ maximam fecerint, & vbertatis, & commode habitationis iacturam in terris suis. Quod aper-
tissimum fiat, illud in primis nobis videtur esse deplorandum, quòd mortalibus nonnullis contingat, vbi prosperis ac felicibus rebus vtuntur, vt incrassati, impinguati, dilatatim recalcitrent, & obliuiscantur Dei creatoris sui, & eum, qui genuit eos, derelinquant. Quinq; enim latissimè omnium regiones, ac fœcundissimæ simul antiquis fuere, quæ incredibili vbertate sua, quam frequentia incolarum conseque-

Deuter. 32.

batur,

batur, locum prouerbio dederunt. Harum prima occurrit Lybia, cuius tanta erat fœcunditas vt ille cecinerit, veluti magnum quidam:

*Illum, si proprio condidit horreo
Quidquid de Lybiciis verritur arca,
Gaudentem proprios fundere sarculis
Agros Attalicis conditionibus
Nunquam dimoueat.*

Horat. Od. 1.

Et Satyr 3. lib. 2.

Frumenti quantum metit Africa.

Et Martialis lib. 6.

Possideat Lybicas messes.

Et Seneca Thyeste:

Non quidquid Lybiciis terit feruens area messibus.

Secunda est Ægyptus, de qua sic Dionysius libro de situ orbis, vt Latine eius verba reddamus.

Fertilis Ægyptus, terras fœcundat opimas.

Tertia est Iudæa, quam lacte & melle manantem vocat, & in qua tritici medullam, sanguinem vix meracissimum fuisse narrat scriptura diuina. Quarta est Phrygia, cuius mons Gargarum fœcundissimum fuit. Quinta est Mæcia: de quibus sanè duobus ita Virgilius:

*— nullo tantum se Mæcia cultu**lactat, & ipsa suas mirantur Gargara messes.*

Has igitur terras omnium fertilissimas ex antiquo tempore cum nati essent Christiani, nimia felicitate elati, à recta fide desciscientes, & in varias hæreses lapsi amiserunt, atq; vnà cum patrio solo in Mahomeranorum potestatem venerunt, quod signo 16. de interitu fidei persecuti sumus. Et quamuis illud retinuerit aliqua ex parte antiquam decantatamq; priscis vbertatem, ex maiore tamen parte amisit. Plinius lib. 18. cap. 10. scribit in Africa è medio tritici collectos centum quinquaginta. At Ioannes Leo Africanus, rerumque patriarum scientissimus pro re mirabili refert parte quinta descriptionis, ex vno colligi triginta. Igitur quamuis nunc Africa fœcunda sit, quintuplo tamen minus est fœcunda. Idem Plinius refert libro & capite eodem, similiter libro 17. capite septimo. Ægyptum singulis mensibus dedisse centesimum fructum, nunc neque singulis annis tantum reddit, vt ex eodem Leone apparet parte octaua. Quid autem de Iudæa dicemus, quæ nunc dumetis horret, & senticetis miserimè squallet nacta ferream cæ-

lum,

lum, quod Deus fuerat olim comminatus, quamuis huius antiquæ feracitatis aliquem fructum retineat, nihil tamen habet simile pristino ac celeberrimo statui: quod liquet è descriptione. quam auper emisit in lucem, qui fuit in iis locis, Ioannes Zuallardus libro tertio. Sic etiam Messia, & Gargara maximum fecunditatis antiquæ fecerunt detrimentum. Et sanè oportet ita euenire cunctis locis, quæ adducunt in suam potestatem Mahometani. Nam cum nihil illis curæ sit magis, quàm bella. (Mahometes enim cuncta ad feruum reuocauit, & cunctas quæstiones suæ salutatis, sectæque ferro decerni iussit) hinc fit, ut agrorum cultura deseratur, tellusque naturæ fecunditatis obliuiscatur, squallore torpeat, atque, ut ait ille.

Grandis sæpè quibus mandauimus hordea sulcis

Infelix lolium, & steriles dominantur auena:

Pro multa viola, pro purpureo Narcisso

Carduus & spinis surgit Palurus acutis.

Diligens enim cultura & adiuuat, ac diu tuetur humi bonitatem, hinc illud præceptum.

Nec seque patiè sit u durefcere campum.

Sicut igitur Deus suis olim Christianis, qui in recta doctrina permanebant, uberrimas hæc terras erat largitus, ut fugerent lac gentium, in amillaque Regum lactarentur, eorumque imperfectis aliquot ad vbera & super genua blandiretur, quæ prædixit futura Isaias, sic eis à pietate desciscerentibus, & ab Ecclesia sua, abstulit illas, ita tamen, ut plurimum sit, denique ex earum fertilitate imminutum, sciamusque ob id ex parte, & hæc corpora pendere aliquo modo ab illo Christi corpore, per quod cuncta sunt restauranda, & cui coniungitur Ecclesia sancta in extogitabili ratione.

Quinto. Quemadmodum maximè facit ad habitationem cuiuslibet zonæ ac loci vberitas agrorum, sic aëris quecunque salubritas. Iam verò pleraque istorum locorum sic pestis depopulatur, ut Ioannes Leo Africanus testetur quolibet propè decennio eam seuire inter Mahometanos in Lybia, & Agypto, cuius aërem pestilètem facit: sic ille parte secunda, & parte octaua. Idemque accidere in aliis Turcarum locis scribunt Theodorus Spanduginus libro de moribus eorum, & Nicolaus è Nicolais. Ac ne quis luem dicant euenire ex aliqua incuria, aut ob eorum nimiam multitudinem, sciat in aliquibus partibus non esse ita frequen-

tem, veluti in Numidia, ut scilicet cognoscamus hæc etiam diuinitus infligi, ac fateamur cuncta corpora pendere aliquo modo è Christi corpore, per quod illa vel in melius vel in deterius renouabuntur.

Sexto Plurimum facit ad commoda habitationis, vrbium frequentia: sic enim magis aër focus, & ignibus crebris, motuque attenuatur & purgatur. Et quidem si prisca respiciamus, necesse est dicere loca subiecta Mahometanus paulatim redigi in quandam solitudinem. In Africa olim tot vrbes erant, ut Hunericus Rex sub annum quadringentesimum septuagesimum primum in exilium mitteret quadringentos triginta quatuor Episcopos, ut Beda testatur plures vult fuisse Sigebertus. Atque Ioannes Leo Africanus in exactissima sua Africa descriptione vix quadraginta vrbes, in quibus plurima sunt exigua oppidula, recenset. Agyptum volunt aliquando habuisse vrbium viginti millia, quod Pomponius Mela scribit, nunc neque viginti habet, ut ex eodem Leone apparet, è quibus liquet etiam maximè falli illos qui dicunt pestilentiam nacti inter Mahometanos ob illorum nimiam multitudinem: clarissimè enim constat, prisca temporibus in Africa & in Agypto maiorem fuisse mortalium frequentiam. Eadem vastas maximo nostro dolore Græciam, reliquamque Asiam, cum cæteris locis, in quæ post hæreses vndique abundantes Mahometani inuasert, paulatim deformat, ut antiqua cum nouis conferentes videre possunt: contra verò quas Catholici terras habent, illæ vrbium frequentia maxima ornantur & illustrantur. Hinc olim supra Danubium Rhenumque nullæ vrbes, nulla ædificia splendidiore: at vbi per nostros in iis plagis Christi cultus est disseminatus, mirum quanta sit vrbium, structurarumque omnium magnificentia, & splendor in iis locis: rotus verò hic tractus est Europæ reliquæ duplus. Hæc explicauimus signo de cultu desertorum locorum. Et sanè ita necesse est accidere inter Turcas: casas enim potius illi, quàm domus ædificant è limo & creta, neque illas atollunt supra secundum pauimentum: quod Antonius Menauinus Genuensis, qui inter eos diu fuit, & latè est versatus, testatur libro de origine, ac bellis Turcarum ad finem, Ludouicus Bassanus, qui cuncta eorum circumspexit, eiusdem tituli libro, capite trigesimo septimo.

Septimo. Nihil æquè adducit regiones ad vauitatem, tancitque ex habitabilibus inhabitabiles, quàm crebræ prædonum incurfationes, & crebra bella. Hæc namque abducunt homines à terra colenda, quod cum fit,

—*squalent abductis arua colonis.*

At quidquid terrarum continetur Euphrate, desertis Arabiæ & Africæ, marique nostro, & Oceano, continuis Arabum prædationibus per annos iam nongentos infestantur ac fœdantur: idcirco coguntur incolæ tot tantarumque regionum, cum longius iter facere volunt, in vnum copias coniungere vsque ad hominum viginti & triginta millia, quas vocant Carauanas, quin secum multos milites habere in præsidio: id notissimum peritis istarum rerum, speciatim verò scribunt Ioannes Leo prima parte, Ludouicus Barthena in itinerario suo, Ioannes Thomas Minadois libro tertio Persici belli, Paulus Iouius libro vicesimo secundo. Turcæ porro bella perpetua exercent, in aciemque educunt tot milites, quot ex antiquis pauci soliti educere leguntur, ita vt illorum maximæ strages quotannis edantur, etiam viatorias reportent: è quibus fit vt ad bella is proficiscentibus, eorumque tot in prælio occumbentibus, agriculturæ, ac ceteris rebus locorum celebritatem comparantibus, opera dari non possit, atque ita regiones istorum maximum bonitatis, & pulchritudinis antiquæ detrimentum patiuntur, quod in terris Catholicorum non contingit, sed longè secus, vt ostendemus.

Ex his quæ hucusque diximus, apparet in primis post ortum Christi zonas, quæ prius ex maxima parte inhabitabiles erant, factas esse habitabiles, quod Christi munus futurum, sacri vates, ac Sibyllæ prænuciarant: deinde apparet regiones quasdam, quæ prius erant feratissimæ & habitatissimæ, fecisse aliquam iacturam pristinæ celebritatis, atque vbertatis, siue bonitatem telluris ipsius spectes & æris, siue incolarum industriam & vrbium frequentiam consideres, quibus sanè rebus locorū bonitas conseruari solet. Hæc verò præsertim acciderunt, ex quo loca illa hæresibus superatibus adducta sunt in potestatem inimicorū Christi, & Mahometanorū: vt sciamus hæc bona à Christo proficisci: sed quia terræ illæ sui natura sunt feracissimæ, & comoda cunctis vsibus humanis, retinent multū prisce fertilitatis que longè maior apparet, quo minor est iacturæ vrbium mortaliumque frequentia, & multitudo, quæ fit in regionibus nostris.

Octauo.

Octauo. hæc illustriora sunt, si contempleretur quales sint quo ad argumentum præpositum terræ, quas infideles ceterique à veritate alieni ex antiquo tempore tenuerunt, & quales sint, quas nostri similiter eodem cæli tractu excoluerunt. Verbi gratia, sumamus ex vna parte latissima telluris spatia, quas nunc Magnus Moschouicæ Dux imperio suo coërcet, illi finitima sunt Zygorum, qui Circassi nunc vocantur, Georgianorum, Albanorum, Iberumque amplissimæ regiones. hi sunt omnes hæretici, & eodem cæli tractu sunt, quo Polonia, Germania, & pleræque aliæ Catholicorum regiones. Quales autem sint hæreticorum illorum terræ, liquet ex itinerariis Angiolelli, Iosaphat Barbari, Ambrosij Contareni, scriptis Georgij Interiani, Antonij Posseni, qui fuere omnes in iis locis, infrequentiamque & sterilitatem miram narrant illarum plagarum, si nostris comparentur. Quocirca maximè timendum regnis ac prouinciis illis, quas hæretici potiuntur, qualis exempli gratia est Vualachia, quæ prisce Dacia videretur fuisse, reliquæ Hungaria, Germania, Suetia, Gotthia, Noruegia, Dania, Scotia, Anglia, atque aliæ regiones, quas videmus hæresibus repletas ad fidem nondum reuerti, nam paulatim pristinum decus bonitatemque amittunt, sicut enim Boreales tractus supra Danubium Rhenumque prius inculti, & horrentes post Christi per nostros in us fidem propagaram splendorem quandam edificiorum, ac meliores naturæ qualitates sunt adepti, vt aperimus signo de cultu desertorum locorum, & capite de ducentis Germaniæ bonis, sic est periculum, ne paulatim faciant maximam horum munerum cælitus datorum iacturam, exemplo Africæ, Ægypti, Greciæ, & Orientis totius: idque eo magis, quod in sacratissimam Eucharistiam furiosè, ac peius, quàm Mahometani, vel quicumque sunt à nobis alieni, bacchantur, in qua diuinissimum corpus Christi habetur, vnde omnia in nos bona non animi solùm, sed etiam corporis, quatenus est honor Ecclesiæ sanctæ, & Dei, deriuantur. Hinc Paulus dixit ex Eucharistia indignè habita fieri, vt mors, ac morbi multiplicentur. sic enim scribit ille ad Corinthios in Eucharistiam iniuriosos: *Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi.* Dixi, quatenus est honor Ecclesiæ sanctæ, & Dei, quod homines sancti interdum mala in se corporis deposcant, vt expient iis aliorum peccata, Deus etiam bene paratis ac dispositis illa aliquando

1. Cor. 12.

Pars ij.

V

immit

immittat ad maiores eorum progreſſus in virtutibus faciendos, accumulandâque Eccleſiæ diuitias caeſtes, ſicut inferioribus & imperfectis ſolet indulgere, atque, vt ex Iſaiâ dicebamus, veluti paruulis ad vbera ac genua blandiri, datæque ea, de quibus agimus, vt lac gentium ſuggeât, & Regum mamilla lactentur.

Poſtremo hæc ſunt adhuc clariora, ſi conſideremus bonitatem terrarum, quas Catholici tenent, eſſe auctam, maioremque multo effectam, quàm fuerit ante cultum Chriſti receptum, prolixum nimis eſſet hic ſingula ad hoc ſpectantia recensere. nonnulla breuiſſimè afferemus ad Italiam ſolam ſpectantia, è quibus propoſitum nobis liquet. Primùmque ſit illud, quod è Plinio & Solino ſuprà adduximus, In Italia naſci olim ſolitas ætate ipſorum boas vaſtiſſimos ſerpentes, à quibus ſolidi infantes deuorantur, quin aliàs Amyclas vrbem nobiliſſimam anguium frequentia vaſtaram, quæ ſanè haud naſci poterant, niſi è telutis atque aëris peruerſa qualitate.

Secundum. Quòd Romæ, & alibi in Italia ante cultum Chriſti propagatum crebrò fulminum iactu magna incendia excitabantur, quibus non modò conflagrarent vrbis ædificia, ſed integræ vrbes, vt ſuprà retulimus ex iſdem: quæ ſimiliter haud poterant oriri, niſi è terræ & aëris imtemperata natura, quòd illa exhalaret huiuſmodi craſſos ac venenatos vapores, hic haud diſcutere ac purgare valerent.

Tertium. Nemo ignorat quanto ab antiquis in honore pretioque haberentur mala medica, & arbores medicæ. Hæ niſi in Perſide & Media, ætate Plinij, ait idem Plinius lib. 12. cap. 3. naſci nolebant, tentarumque refert idem fuiſſe eas in noſtras terras transferre, ſed irrito conatu: quocirca Virgilius libro Georgicorum ſecundo aperte ſoli Mediæ canit datum, vt hoc malum felix producat, cuiusque laudes latiſſimè perſequitur, ac deſcribit.

Quartum. Quid hic referemus tot citriorum genera, quorum vel ipſa vocabula priſcis incognita fuerunt, & præconia Pontanus elegantiffimis verſibus decantat, pro quibus antiqui, vt ait idem, fabulabantur Herculem profectum ad hortos Heſperidum, vbi adſeruabantur à dracone. Neceſſe eſt igitur cõditionem telluris Italiæ, quando hæc producit, in melius mutatam.

Quintum. Saccaron, ait Plinius lib. 11. cap. 8. & Arabia

ferri, ſed laudatus India. Atqui nunc etiam naſcitur idem in plurimis Siciliae & Calabriae locis, ac nonniſi à bonitate telluris id proficiſci potest.

Sextum. *Arbores vocant goſſapinas* (idem ſcribit libro duodecimo, capite vndecimo) *fertiliores etiam Tylo in minore hac eſt inſula Perſici ſinus*) *qua diſtat decem milia paſſuum. Iuba circa fruticem lanugines eſſe tradit, linteaq; ea Indiis præſtantiora. Arabia autem arbores, è quibus veſtes faciunt, cynas vocari folio palma ſimili. Sic Indos ſua arbores veſtiunt. Hæc ille de arboribus, ſeu fruticibus goſſapinis, nunc ſcimus hæc omnia miris apud antiquos laudibus celebrata, naſci, & haberi in plurimis Calabriae & Siciliae locis, neque miraculis adſcribi, vt adſcripſit Virgilius, cum cecinit libro Georgicorum ſecundo:*

Quid nemora Æthiopum molli canentia lana?

Septimum. Quid igitur nos dicemus, de bombycibus, aut vermiculis ſericis quorum laudes perſequitur elegantiffimis verſibus Hieronymus Vida: vellera autem, ſiue lanuginem ab iis conſectam, è quibus ſericæ veſtes texuntur, tanto ſcimus in pretio fuiſſe apud antiquos, vt Lampridius in Heliogabalo narret ex vna lance appenſum fuiſſe aurum, ex alia verò lanuginem ſericam, quæ nunc in Italia paſſim ab iis vermiculis excuditur, vt ſcias clementius multo nunc eſſe, quàm fuerit olim Italiae cælum, hæc namq; clemetiae cæli attribuit Ammianus lib. 23.

Octauum. Virgilius ex Sibylla canit futurum tempore illius ſobolis cælo demiffæ, quam nos Chriſtum vocamus, illud:

Et dura quercus ſudabunt roſcida mella.

Atqui nemo paulo peritior ignorat mannam laudatiſſimam non modò sæpè in Italia deſſuere è frondibus arborum, ſed excudi etiam ex ornorum cortice incifo, aut earum ramis, qui fuerint frondibus ſpoliati, vt Ioannes ab Altomari, Matthiolus, & alij ſcribunt. hoc Galenus lib. 3. de alimentis vult eſſe mellis genus.

Nonum. Virgilius idem canit eodem tempore futurum illud.

Incultisq; rubens pendebit ſentibus vva.

Id eſt more populi ac poetarum per hyperbolem dictum videri poſſit, tamen reprehendi non potest, qui velit aliqua ex parte id reuera poſt Chriſti aduentum contigiffe, maximèque in Italia, vva ſpina, ribes, criſpini, berberi

cognitæ haud fuerunt antiquis, vt Matthiolus verò probat commētariis suis in Dioscoridem libro primo capite centesimo tertio. illæ cum maturitatem sunt assecutæ, è sentibus pendentes rubescunt, vinumque suum ferunt valentissimum aduersus varios morbos, passimque per Italiam visuntur. Quin in territorio Eugubinensi est oppidum Cantianum non ignobile, in cuius plurimis locis sunt syluule, è quibus sponte nascitur ex incultis sentibus pendens vna ribes. Hæc igitur cogunt nos fateri, tellurem, cælumque Italicum nunc humanis vsibus & habitationibus esse longè commodiora, quàm prius.

Decimum. Diodorus Siculus pro re prodigiola & mirabilissima refert in agro Leontino agræ frumētum aliquando natum. sic ille libro sexto. At Fazelus nostræ ætatis scriptor, postquam dixit, nunc esse illam Siciliæ fertilitatem, quæ ab antiquis celebrabatur, narrat se idem vidisse non in agro solùm Leontino, sed in pluribus præterea insulæ eiusdem locis, vt cognoscas nunc cuncta in melius à Deo mutata.

Finem faciamus cum locis Borealibus, quorum nunc duo dumtaxat referemus concessa illis, ex quo nostri in illis Christi cultum disseminarunt; nam reliqua capite de ducentis Germaniæ bonis referemus. Seneca libro de gubernatione mundi, Germaniæ solum narrat prorsus infecundum, ac sterile; id nunc esse quis dicat, cum propè possit Italice æquari? Idem de aliis dicimus. Illud itaque secundo loco sit mirum. Scythia, tellusque tota Aquilonaris præscis temporibus mel haud gignebat: id non modò Herodotus scribit, sed quando hic nimis antiquus videri posset, refert idem Iornandes, siue Iordanus Gothus natione, & Episcopus Rauennas, qui tempore Iustiniani vixit, ac rerum Borealium quasi patriarum fuit diligentissimus scriptor. Atqui nunc tanta copia in Polonia, Lithuania, Lituania, finitimisque locis nascitur, vt iis contingat aliquo modo, quod supra veluti mirabilissimum diximus à Virgilio decantatum:

Et dura quercus sudabunt rescida mella.

Apes namque in syluis intra quercus mella copiosissimè, quod omnes illarum regionum periti sciunt, excudere solent, ob id ex iis locis abundantissimè aduehitur in Italiam cæra, qua in templis & in domibus etiam nobilioribus visolemus. Antiqui namque tædas plerumque adhibebant

ad

ad sacra, aut alioquin ad tenebras depellendas in vinum nocturni luminis: quin vulgò è funibus contortis faces conficiebant: quòd gossypio, vt nunc, non ita abundarent. quod è Ciceronis libro de senectute apparet. Amplius Reges ipsi ac principes in ædibus suis lampades ac lychnos habebant. hæc Virgilius de Didonis Regiæ apparatu scripsit lib. 2.

— Pendent lychini laquearibus aureis.

Hæc nunc ignobiliora habentur apud nostros: tanta est abundantia cæra, quæ aduehitur ex oris Borealibus quas præsci Scythiæ adnumerabant, in qua mel olim nullum, modò verò tanta affluentia, vt verè de iis dici possit, è quercibus illinc excudi. Cetera ad hæc argumentum spectantia, capite de ducentis Germaniæ bonis.

Ex his omnibus sit, zonas ex maxima parte, quantum scire possumus, antiquitus per annos bis mille quadringentos, inhabitabiles, sed circa Christi tempora factas omnino habitabiles, nonnullas verò terras, quas alieni à Christi cultu hæresibus repletas occuparunt, admirabilis, celeberrimæque bonitatis non exiguam iacturam fecisse. contra regionibus illis, quibus aut aliqua erat, vt Italiæ, aut prope nulla telluris bonitas, vt Germaniæ, & Aquiloni, incrementum singulare adiectum post Catholicam fidem receptam. quia Indiarum latissimis plagis datum, vt liberentur a maximis tempestatibus ac terræmotibus per Eucharistiam in templis earum Christi cultu stabilito excitatis conseruatam, quod Gonzalus Ouetensis, & Lopezius testantur. Quæ omnia sunt iudicio non tenui, & Ecclesiam Christi esse Ecclesiam Dei, eamque constari à nostris, eademque sentientibus de religione nobiscum, quæ similiter omnia nos præsertim adicribimus Eucharistiæ, in qua est verum Christi corpus, quod non dignè habitum corporibus humanis immittere solet infirmitates, morbos, mortemque, vt Paulus ad Corinthios scribit: at quando à contrariis contraria nascuntur, habitum dignè contraria morti, morbis, & infirmitati largiri solet, & efficere meliora, quæcunque corporibus nostris conducunt, nisi Deus ad maiores virtutum meritorumque celestium progressus faciendos suis secus contingere aliquando velit, aut cum visitat eos castigans in verberibus ipsorum peccata, misericordiam tamen ab eis non dispergens, ita tamen, vt è figuris quæ sum⁹ hoc libro persecuti, appareat in vniuersum,

Gonz. cap. 10.
hist. generalis
lib. 3. cap. 6.

Christi corpus esse illud, per quod cuncta ob impiorum scelus deformata & eversa sunt in æternam, melioremque, & nobilissimam formam restauranda: neque tamen interim non indulgeat infirmioribus nostrorum, ad genuaque & vbera iis quasi paruulis blandiatur, vt lac gentium fuggant, & Regum mamilla lactentur vt ait Isaias.

FINIS LIBRI DECIMI QVINTI.

DE SIGNIS ECCLÉSIAE DEI, LIBER DECIMVS SEXTVS.

Ostenditur multis Christi & Ecclesie esse idem regnum.

CAPVT I.

CH R I S T I & Ecclesie esse idem regnum e multis antiquorum vatum oraculis costare potest. Sed afferamus in medium pulcherrimum Isaiæ testimoniũ: sic igitur ille vel sponsum, vel sponsam (noluit enim definire, vt alterum in altero esse cognosceremus) inducit loquentem: *Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me vestimentis salutis, & indumentis iustitiæ circumdedit me quasi sponsam decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis.* Hæc Isaias: *Sponsam, inquit Augustinus epistola ad Honoratum, & sponsam Christum intelligimus, & Ecclesiam. Sederunt dum in carne vna. Sacramentum magnum, inquit Apostolus, in Christo & Ecclesia. Igitur iam non duo, sed vna caro: si igitur caro vna, competenter & vox vna. Rursus idem Isaias alibi optime meminit vnum esse ipsos duos: loquitur enim in persona Christi, & dicit: Sicut sponsus imposuit mihi mitram, & sicut sponsam ornauit me ornamento. Vnus videtur loqui, & sponsam se fecit, & sponsam se fecit: quia non duo, sed vna caro: quia Verbum caro factum est, & habitauit in nobis: illi carni adiungitur Ecclesia, & fit Christus totus corpus & caput.* Hucusque Augustinus, qui

scipius

Cap. 61.
I.

Testimonium.

Epist. 120.

Libr. 3. doctri.

Christ. cap. 31.

tom. 10. sermo.

234.

scipius aliis in locis hæc expendit. Sed potuit ne Isaias accommodari totam rem depingere elegantissimæ similitudini, & ambiguitatis penicillo? Vtrumque regnare ostendit, & Christum, & Ecclesiam. Quis verò Rex sit eorum, quæve Regina, se distinguere non posse profiteretur, cum sint eadem ambobus regie potestatis insignia & ornamenta. Audi adhuc eundem: *In die, inquit, illa erit Dominus exercituum corona gloria, & sertum exultationis residuo populi.* Vt ostendat eundem spiritum, addidit: *Spiritus iudicij sedentibus super iudicium.* Vt ostendat eandem carnem non amplius infirmam, subiecit: *Fortitudo reuertentibus de bello ad portam.* Recedimus enim, inquit Chrysostomus, a mensa illa tanquam leones ignem spirantes, hostibus nostris metum incutientes. Quocirca Cyprianus negari nemini vult Eucharistiã, cum procella persecutionis alicuius ingruit, quo possit quilibet sanguinem pro illo fundere, cuius sanguinem in sacramento bibit.

Sed veniar in medium nunc Dauid, cuius cithara furentem Saulis spiritum mitigabat, cuius hymnos a suis Deus voluit in æternitates sæculorum decantari. Is igitur Psalmo illo perlequitur laudes, & ornamenta Christi & Ecclesie, vbi palam edixit se diuino flamine agitatum, linguamq; adeptum, quam calami instar scriba velocissimus, exiiste scilicet numen, circumducatur: in primis formam Christi describit, & ait: *Speciosus forma præ filiis hominum: diffusus est gratia in labijs tuis, propterea benedixit te Deus in æternum. Specie tua, & pulchritudine tua, intende prospere, præcede, & regna.* Deinde illum obarmat: *Accingere, inquit, gladium tuum super femur tuum potentissimè. Sagitta tua acuta (populi sub te cadent) in corda inimicorum Regis.* Sedem mox illi regiam, sceptrumq; attribuit iis versiculus: *Sedes tua Deus in sæculum sæculi, virga directionis, virga regni tui.* Vestimentis post hæc regis induit iis verbis: *Myrrha, & gutta, & casia à vestimentis tuis.* Domus denique tanto principe dignas assignat, eburneas scilicet, in quibus oblectari eum dicit cum filiabus Regum: *A domibus, ait, eburneis, in quibus delectauerunt te filie Regum in honore tuo.* Vbi hæc cecinit Dauid, continuo quasi aspectu improviso admirandus subiecit: *Adstitit Regina à dextris tuis.* Audistin' Christum Regem? Audistin' hanc Reginam? sed age reliqua attende, & vide, vt eadem sponsæ, quæ sponso adscribat: & ne quid humile de ea suspiceris, maiora attribuit sponsæ, quàm sponso: maiora

Cap. 28.
II.

Psal. 44.
III.

V 4

tamen

tamen illa dona sunt externa sponsi gestientis quam maxime illam amplificare honoribus suis, ut scias eandem cum ipso, idemque ambobus regnum. Vide qualis sit Ecclesie decor: *Concupiscet* (ait ad sponsam) *Rex decorem tuum, filia Regum in muneribus vultum tuum, deprecabuntur omnes diuites plebis.* Huius tantus ne splendor Ecclesie Reginae, ut filiae Tyri, omnes diuites plebis eius vultum deprecantur cum muneribus? Quae vero sunt haec filiae Tyri? Chaldaeus interpres vult esse prouincias. Explicemus nos id apertius. Moris est Hebraeorum, filias loci vocare loca ipsa, locisque subiectas terras: sic filia Sion, Sion ipsum: filia Moab, Moab ipsum: filia Babylonis, Babylon ipsa appellatur. Filiae itaque Tyri dicuntur ciuitates Tyri: à Tyris namque tradunt vetusti scriptores innumeras vrbes aedificatas, ut in Africa Carthaginem, cum plurimis aliis ad Oceani littus olim sitis: in Hispania Gades, in Graecia Thebas: & in Sicilia, Sardinia, aliisque insulis, & prouinciis plurimas ab eius deductas colonias, testibus Strabone, Diodoro, Quinto Curio. Quocirca cum David de sponso afferuisset fore, ut specie sua & pulchritudine procederet ac regnaret: de sponsa affirmat fore ita regnent, ut cum muneribus prouinciae deprecantur ipsius vultum: prouinciae, inquam, quarum primariae ciuitates coloniae erant Tyri: & qui Rex pulchritudine sua cunctos ad sui amorem, obedientiaeque testificationem pelliceret, ipse inardesceret amore decoris, qui in Ecclesia elucesceret. Inspiciamus nunc qualia sponsae arma. Et quae quae so, feminis arma accommodabuntur? nunquid illae in bella procedunt? Nulla sponsae sunt arma: sed est, si sponsus habeat: vbi namque opus est, ille enses stringit, sagittas educit, arcum tendit, pro sponsa praeliatur: liquebit id clarissimis euentis, nihilominus David locorum sponsae adaptat duplicia vestimenta regia: nam primo loco, sic de vestimentis eius: *Adstitit Regina à dextris eius in vestitu deaurato circumdata varietate.* Et deauratae vestes, quales sunt Regum. Et ut magis id credas, sciendum in Hebraeo esse: *Adstitit Regina à dextris tuis in diadmate deaurato.* Voluit enim David prorsus sponsam esse Reginam: quamuis sponsum supra non statim Regem induxisset. Bella namque quae sponsus gessit, ideo conficit, ut sponsae regna pararet, ac simul & coniux eius esset, & Regina. Secundo deinde loco aliis vestibus David ornauit sponsam, cum dixit: *Omnia gloria eius filia Regis ab in-*

tus in simbrjs deauratis circumamicta varietatibus. Habemus igitur & formam, & arma, & vestimenta sponsae: vbi vero sedes ipsius regia? vbi sceptrum? An non diximus illius capiti impositam à Dauide coronam? aliud ne praeterea volumus? Sedet sponsus, in manibus sceptrum gestat: Regina vero quid? Regina distribuit regna. Hoc vero multo maius, quam sceptrum gestare. Audi Dauidem: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos Principes super omnem terram: memores erunt nominis tui Domine in omni generatione, & generationem.* Propterea populi consistebuntur tibi in aeternum, & in saeculum saeculi. Obserua verò & aliud: regnorum, quae distribuuntur è sponsa, aeternitatem amplioribus verbis à Dauide explicatam, quam regnorum spoli, quamuis eadem sint ambobus. De sponsi regnis dixit: *Sedes tua Deus in saeculum saeculi.* De regnis autem sponsae: Memores, ait, erant filij Principes constituti à sponsa, non solum in generatione & generatione, sed in omni: ut nullam prorsus excludat. Reliquum est ut videamus in quam domum adducatur sponsa, & nunquid oblectetur cum filiabus Regum, quod de sponso afferuerat David. At si illam dixit adstitisse à dextris sponsi, necesse est in iisdem domibus eburneis adstitit. Non tamen satis habuit David eadem utrisque domicilia attribueret, adiecit: *Adducentur Regi virgines post eam proxima eius afferentur tibi: afferentur in letitia, & exultatione, adducentur in templum Regis.* Viden' ut praedicat adducendas virgines ad sponsam, non in domos eburneas, sed in templum? Domus igitur eburneae in templum sunt conuersae ingressu sponsae. Obserua postremo quantum ad virgines, eas adduci ad sponsum, sequentes pone Reginam, atque (ut ait Chaldaeus interpres) utriusque brachiis ipsarum innixam, uti mos est Reginis sustentari: amplius Regi proximas adduci ad Ecclesiam sponsam. Oblectatur itaque sponsus virginibus ea de causa, ut Ecclesiae sponsae ministrent, sustentent eam brachiis suis ancillarum more. Mirabiliter itaque fides testudinis Dauidicae ita contentae fuerunt, ut aequaliter in cunctis sponsi ac sponsae, Christi & Ecclesiae ornamentis & oraculis decantandis conseruauerint concentum, è quibus liquidissimò patet idem utriusque regnum.

Sed videamus adhuc clarissimè quod dicimus. Pollicus est Dauidi Deus, fore, ut eius filij cunctis saeculis sederent super eius sedem, regnoque aeterno potirentur. Sic enim

IIII.

Reg. 7. cap. 3.

V.

VI.

Galat. 3.

Cap. 9.

VII.

VIII.

IX.

Deus illi dixit: *Suscitabo regnum tuum post te, quod egredietur de utero tuo: & firmabo regnum eius: ipse edificavit domum nomini meo: & stabiliam thronum eius usque in sempiternum.* Et alibi: *Iuravi David seruo meo, usque in aeternum, preparabo semen tuum, edificabo in generatione & generatione sedem tuam.* Et mox: *Semel iuravi in sancto meo, si David mentiar semen eius in aeternum manebit, & thronus eius sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in aeternum, & testis in caelo fidelis.* Hæc Davidi Deus. Ostendimus autem nos è Christo renasci primò quantum ad spiritum, deinde quantum ad corpus mirabili quadã & prorsus diuina ratione abunde sunt à nobis hæc explicata. Christus autem Davidis nepos, & Christiani igitur Davidis liberi, renati è nepote eius Christo, hinc Paulus: *Qui ex fide sunt, hi sunt filij Abrahæ.* Scimus porrò Davidem in terris regnasse, non in caelo, hominibusque nõ defunctis, sed viuentibus leges ac iura dedisse: necesse est igitur, ne dicamus Deum promissis non stetitisse, fidemq; suam fregisse, eorum, qui Davidis imitantur fidem, renataq; sunt è Christo eius nepote per ipsius Christi corpus, aliquem loco eius regnare, & populos Deo subiectos moderari. Sunt sanè in terris, quibus contingere hæc dici possunt: atque ita filij Davidis etiam nunc regnat, Christiani scilicet, & Ecclesia Christianorum: quorum solium, ac regnum, Davidis esse solium, ac regnum, ex iis, quæ colligimus, nemo inficiari potest. Sic est sanè: atamen habetur apud Isaiam: *Multiplicabitur eius* (loquitur de Christo) *imperium, & pacis non erit finis. Super solium David, & super regnum eius sedebit, ut confirmet illud, & corroboret in iudicio, & iustitia, a modo, & usque in sempiternum.* Et Angelus hæc ad Mariam: *Dabit, inquit, illi Dominus sedem David patris eius, & regnabit in domo Iacob in aeternum, & regni eius non erit finis.* En vt Christus, qui Deus est, in terris regni Davidici habenas moderetur, sedeat super eius solium, teneat eius regnum data sit illi à Deo Davidis sedes, regnetque in domo Iacob: & tamen id Ecclesie contingit: erit itaque idem Ecclesie & Christi regnũ, soliumq; , ac sedes.

Audi Michæam longè ante prospicientem futuras Christi felicitates, & imperium, populosq; illi subiectos: *In die illa dicit Dominus, congregabo claudicantem, & eam quam eieceram colligam, & quam afflixeram: & ponam claudicantem in reliquias, & eam, quæ laborauerat, in gentem robustam. Et regnabit Dominus super eos in monte Sion ex hoc nunc, & usque*

in aeternum

in aeternum. Et tu turris gregis nebulosa filia Sion usque ad te veniet, & veniet potestas prima regnum filia Hierusalem. Nunc quare mæore contraheris? Nunquid Rex non est tibi, aut consiliarius tuus perijt, quia comprehendit te dolor sicut parturientem? Dole & strage filia Sion, quasi parturiens quia nunc egredieris de ciuitate, & habitabis in regione, & venies usque ab Babylonem: ibi liberaberis, ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum. Hucusque Michæas, prædicens fore, vt Deus ipse regnet in Sion, in quo, vt ostendimus, primùm constituta est Ecclesia Christi, regnumq; eius: ex quo fit, vt mōs eam delignet, sicuti sæpius loca pro euentis intelligimus. Ad hanc Ecclesiam variatur venturam potestatem primam, & regnum, liberadam Ecclesiam in Babylone: quod quamuis referatur ad Babylona, tamen ad urbem Romam pertinere postea apertissimè ostendemus signo de principatu Romæ posito. Rex igitur erit in hac Ecclesia Deus: & tamen regni huius potestas prima erit penes eam, quocirca idem ambobus regnum. Quid plura? nõne Christus ipse dixit Petro: *Tibi dabo clauas regni caelorum: & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in caelis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in caelis?* Quid clauum huiusmodi traditione Christus notare voluit, nisi summam rerum omnium ad Petrum, qui Ecclesie personam sustineret, transferendam, nihil vt illi clausum sit, nihil opertum? Sic & idem Deus Cyro dixit, vt est apud Isaiam: *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dextram, vt subijciam ante faciem eius gentes, & dorsa Regum vertam, & aperiam coram eo ianuas, & portæ non claudentur. Ego ante te ibo, & gloriosos terra humiliabo: portas areas conteram, & vectes ferreos confringam: & dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum.* Hucusque Dominus Cyro pollicetur multo sanè pauciora, ac minora, quam Petro. Non enim Cyro dat clauum potestatem Deus, quibus ille sibi, quas velit, portas reseret, sed tantum promittat eas apertendas: at Petro dantur clauæ, & Cyro quidem terrenarum rerum dat Deus fores recludi: Petro autem dat clauæ caeli, vnde quidquid boni est dimanat in omnes: sed nõne caeli clauæ penes ipsum Deum? ita profectò & quis ausit id inficiari? Sed tamen, vt vidimus, Dei, & Ecclesie est idem regnum, clauæ omnium rerum penes istos.

Et quid esse in causa dicemus, quòd Christus Ecclesiam toties regnum caelorum vocat? Simile est, inquit, regnum

caelorum

X.

XI.

Matth. 13. 35.

calorum fagina missa in mare, decem virginibus, que exteriori
 abuiam sponso, & sponsa. Qua in oratione sponsi & spon-
 x nomine Christus & Ecclesia designantur, vt voluit Ori-
 genes, Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus. Regnum
 itaque calorum, Ecclesie, & Christi regnum: ac recte Ter-
 tullianus ait, cum dicimus, *Pater noster, qui es in caelis*, non
 contineri duntaxat Deum, sed Ecclesiam simul. In eodem
 namque regno est Deus, & Ecclesia, idem vtriusque regnum,
 ac regia sedes, collige verò ex eo, quod Christus ipse olim
 dixit, *Saule, Saule quid me persequeris?* Saulus ne Christum per-
 sequebatur, an Ecclesiam? Ecclesia sanè: sed ambo vnumque
 & idem: assidebat quidem Christus in cælo à dextris patris,
 vt vidit illum Stephanus, quem Saulus occidit: procurauit
 sed & ibi Ecclesie regnum, Ecclesiaque ipsa: vna namque &
 quæ in terris, & quæ in superis, idem vtriusque exercitus,
 idemque Imperator, magno distent licet intervallo loco-
 rum tellus & cælum, nullo tamen Ecclesie milites, ac du-
 ces: hoc tantum discrimen: qui in cælo sunt, hi triumphum
 ducunt, & absque vilo labore, fatigationeque aut prælio-
 rum, aut curarum nobis, vbi aduocantur, opem ferunt: nos
 cum fatigatione præliamur: atque illi quidem nunquam
 non hostes prosternunt, victoriam reportant: è nostris ali-
 qui interdum terga dant, succumbunt: Ecclesia tamen sem-
 per victrix, licet aliquos è suis amittat. Verè itaque Christus:
Saule Saule quid me persequeris? In regni namque Christiani
 fines ingressus Paulus prædas agebat, hostilia faciebat, ag-
 men extremum carpebat. Adcurrit è superis Christus, &
 instar optimi Imperatoris maximo amoris incendio in
 Ecclesiam sponsam flagrantis, videns agi de suo regno, de
 suæ sponsæ imperio, creptam ab inimico gladium in ma-
 nus sumit: eoque & hostem, & hostis satellites prosternit: at-
 que ita non modò Pauli furentes impetus Christus retudit,
 sed eo postea vitur egregio copiarum duce, Cum sit igitur
 Ecclesie & Dei Christi idem regnum, iure Epiphanius
 scriptum reliquit: *Thronus David, & regia sedes est sacerdotum
 in Ecclesia sancta, quam dignitatè regium, simulque pontificiâ con-
 iunctim largitus est Dominus Ecclesie sanctæ suæ, translato in ip-
 sam throno Davidis non deficiente in æternum, illic enim per suc-
 cessionè durauit thronus Davidis usque ad Christum, non deficiente-
 bus principibus ex Iuda, donec veniret expectatio gentium. Prin-
 ceptus verò alienigena Herodes, & non amplius successores Davi-
 dis regnabant, translata iam regia sede in Christo ad Ecclesiam.*

Hæc

Hæc Epiphanius: sed omnium pulcherrime hæc omnia
 Deus ipse explicauit in vaticiniis Hieremie, in quibus sic
 ille: *In diebus illis, & in tempore illo germinare faciem David
 germen iustitiæ, & faciet iudicium, & iustitiam in terra.* En
 Christus germen David faciens iudicium in terra: sed nihil
 quid omnino perierat ante iudicium in terra? perierat, si
 comparentur tempora Christi cum antiquis: sed quomodo
 faciet in terra iudicium Christus? Audi: *Non interibit de Da-
 uid vir qui sedeat super thronum domus Israël.* En' vt in Eccle-
 sia Dei per carnem Christi ipsam renata, & ob id in domo
 David sit aliquis vnus futurus qui semper in terris sedeat
 faciens iustitiam vnà cum Christo. Et mox: *Et de sacerdoti-
 bus, & de Levitis non interibit, vir à facie mea, qui offerat holo-
 cautomata.* Viden' vt sacerdotalem regiamque tribum con-
 iungat: de cæteris tribubus nullam faciat mentionem? quod
 ex his duabus tribubus Christus, & nos per illum renati, &
 ex vera ipsius carne reformati, vt ostendimus libro tertio
 in classe similitudinum, & rationum: sed hæc clariùs adhuc,
 cum Zacharie elegantissimum oraculum explicabimus in-
 fra suo loco.

*Ordinis sacramento Christiani hoc regnum sortiuntur,
 quod pertinet ad Episcopos, & sacerdotes. Episcoporum
 est ordinare, confirmare, indulgentias largiri, excom-
 municare: sacerdotum baptizare, sacrificare, absoluerè
 à peccatis, vngere morientes, matrimonia consecrare.*

CAP. I I.

Datum est à nobis, assimilari nos, vbi aquis baptismi
 immergimur, & ex iis emergimus, Christo, cum se-
 pulchro est inclusus, & ex illo postea emergens surrexit,
 cum sacramento Chrismatis vngimur, ad illius similitudi-
 nem perducì, cum terris relicti ascendit in cælum, dum
 suminus Eucharistiam, quodammodò ipsum referre, ex
 quo confedit ad dexteram Patris. Ac ordinis sacramen-
 to, de quo nunc acturi sumus, similes ei sumus, cum Spi-
 ritum sanctum misit in Apostolos & suos è cælo. Ac velut
 et baptismi renascimur, confirmatione adolescimus, Eu-
 charistia nutrimur, sic ordinis sacramento ad ætatem ma-

curam

turam peruenimus: idēque presbyteri vocantur, quasi seniores, qui regiam hanc potestatem nanciscuntur, sed illa uti nequaquam possunt in administrandis sacramentis, nisi vel Episcopi consecrentur, vel ab Episcopis ritē iis speciatim iurisdictio quædam detur, quod supremum tamen est consequuntur. Id verō est Eucharistiam conficere, siue corpus Christi, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, inquit Paulus: idcirco ab hoc corpore humanum genus restauratur, & vniuersitas rerum renouatur. Hinc haustam diuinitatem presbyteri & Episcopi communicant nobis, atque hoc diuinum regnum moderantur: ac sicut in Republica humana necesse est hæc ad sint, homines nascantur, adolescant, nutriantur, aliqui ex iis cæteros regant, liberos procreent, si labantur in morbum, sanentur, si prælio extremo decerant, ab omni infirmitate curentur, & armati victoriam supremam reportent: sic in hoc regno, quod incipit à spiritu, pertingit deinde ad corpus, totūque sibi orbem subiiciet, & mirabiliter cum tota vniuersitate rerum renouatum, in æternitates gubernabit, Sacramento baptismi nascuntur homines, confirmatione adolefcunt, Eucharistia nutriuntur, ordine perficiuntur, matrimonio filios Deo gignunt, pœnitentia siue confessione à criminum grauiorum mortiferis morbis curantur, vñctione extrema supremam belli sortem subitari, ab omni peccatorum leuiorum debilitate contracta liberantur, & aduersus hostes armantur, vt victoriam consecuti euolare ad cælum possint, Deoq; contemplando inherere, illiusque aspectu semper frui. Episcopi porrò soli, qui tenent Apostolorum locum, vt videbitis, ius habent confirmandi, & ordinandi: sacerdotes autem baptizant, confitentes absolunt à peccatis, morientes vngunt, matrimonia consecrant, vbi tamen Episcopi assignauerint iurisdictionem, aut necessitas vrgeat, Eucharistiam verò conficiunt cum volūt. Per hæc igitur sacramenta diuinitas, siue propensio intima ad diuinitatem perfectè capessendā ab Episcopis & presbyteris cōmunicatur in omnibus, quæ speciatim necessaria sunt ad Rempublicam cælestem in terris constituendam, perficiendam, & ad superos euehendā. Episcopis præterea ius est ab hac diuinitatis communicatione expellere contumaces, pœnasque post mortem luedas indulgentiis datis condonare, vt videmus: atque hæc sacramento, quod ordinis vocatur, ea de causa, quod Chri-

Itanos:

Itanos suis ordinibus distinguat in Ecclesia Dei.

Ac primus gradus est Episcoporum, qui presbyteros ordinent. Sed quoniam hæreticis est propositum nihil non obscurare, illud in primis nobis est admonendum, cunctos Christianos quodammodo esse Reges, ac sacerdotes: Reges, quod animi sui studia ac desideria, quorum latissima sunt confinia, moderentur, sacerdotes, quod se suaq; omnia singulis, si velint, momentis sacrificij instat Deo offerre ac deuouere possint. Adde, quod si maximè insigni polleant sanctimonia, à Deo nihil non precibus impetrare possunt, vbi illis aliquid Dei instinctu in animum ceciderit, atq; ita vel ipsa regna aliis dare, aliis auferre, vt Hieremię, Eliseoq; concessum legimus in historia sacra. Huius autem regni potestas communis esse potest singulis Christianis, quo quisq; alius alio propius animi innocentia accedit ad Deū: neque erat aliena ab Hebræis, atque etiam gentibus aliis, modo Deum verum colerent, & mentis bene institutę ductum sequerentur: quod quomodo sit intelligendū, fusiùs est à nobis alibi explicarum. Ac de regni huius nobilissima excellentia pulcherrimus sanè exstat liber, quem videre operæ præciū iudico, Ioannis Chrysothomi, qui monachos quibuslibet Regibus præstare imperij dignitate ac potestate multis in medium adductis argumentis latissimè ostēdit, de hoc nunc agimus, sed de alio, in quo qui sunt, ij sacramenta potestate ordinaria administrāt, atq; animis nostris diuinitatē, qua filij Dei simus, largiuntur, & cætera, de quibus agemus, exequuntur: est verò in illis dignitatis, auctoritatis, ac potestatis maximum discriminē. Primas tamen Episcopi tenent, ac presbyteri, in quibus sunt aliis alij minores, aut maiores pro ratione creditæ illis administrationis, de qua suo loco dicitur. Hinc Epiphanius: *Thronus Davidis, & regale, inquit, solum est sacerdotum, quod in Ecclesia sanctū est. Christus enim Dominus, Rex, & sacerdos, Rex, quia in stirpe David, deinde vnigenitus, sacerdos, quia secundum ordinem Melchisedech sacrificium obtulit: ipsum hoc suum regnum, vnū cum summo sacerdotio seruis suis summis Pontificibus est largitus.* Hæc Epiphanius, qui verbis hisce Petri sententiam videtur interpretatus cum dixit: *Vos estis gens sancta, regale sacerdotium, populus acquisitionis,* quæ quidem verba quamuis nonnulli referant ad illud regnum ac sacerdotium, de quo supra agebamus, illi tamen de quo nunc est sermo conuenire videntur. At, inquit, attribuere illud vide-

tur

tur Petrus, non Episcopis, ac presbyteris duntaxat: epistola namque illa ad omnes data. Sed quamuis ad omnes data sit, non tamen singulis conuenit necessario id quod ait, scilicet si aliquibus ex iis. Sic etiam dicere possumus apud Germanos esse Imperatoriam maiestatem, quod e Germanis, non ex aliis legi solet Imperator. Verum quia suo loco dicemus de praestantia sacrae potestatis, quod nobis nunc est praemanibus, id absoluemus: non praeteribimus tamen silentio in more positum fuisse apud Hebraeos, ut est in antiquis eorum monumentis apud Halcut & Rabi Isaac Abarbanel in caput trigessimum Exodi, quod ostendit mihi vir Hebraicarum rerum peritissimus Ioannes Paulus Eustachius, a quo literas Hebraicas didici, & colligitur e paraphrasi Chaldaica in caput vigesimum quintum Leuitici, Reges sic ungerent, ut circumduceretur eorum crinibus digitus oleo tinctus, ita ut unctio coronam circumscriberet lineae ductu. Sacerdotes autem summi ungebantur oleo producto in formam crucis, cuius lineae duae extremae desinerant supra supercilia. Ambobus porro supra caput olei guttae effundebantur. Vtriusque consuetudinis nunciandignia gestant sacerdotes. Nam & pileus illis in similitudinem crucis est conformatus: & crines principio in vertice facto in modum coronae illis abraduntur, ut & Reges & sacerdotes esse cognoscas, meritoque dici ad ipsos possit, Vos estis regale sacerdotium.

Nunc institutum prosequamur: & in confesso sit, quod apertissime liquebit, in Ecclesia Dei cunctis praestare sacerdotes, & penes illos esse summam gubernaculaque regni Christiani: hinc ex sacerdotibus aliqui Episcopi dicuntur, quod in altissima Ecclesiae specula positi una cum Christo Episcopo commissos sibi populos moderentur. *Attendite,* inquit Paulus ad eos, *vobis, & uniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Simile quoque sunt hi Christo ad dextram Patris assidenti, ac Spiritum sanctum mittenti: confirmant enim, quod est Spiritum sanctum infundere plenius in animos nostros, ut abunde a nobis est explicatum: ordinant presbyteros, & caeteros Episcopos consecrant, ac munera reliqua distribuunt, quae Christum e superis Ecclesiae largitum fuisse Paulus tradidit iis verbis, Christus ascendens, &c. Et quando Episcopi sunt simul etiam presbyteri, non modo ad aetatem confirmatam peruenere, sed in matura conualescere videntur. Presbyter

Actor. 20.

Ephes. 4.

namque

namque Graece est senior. *Cum autem* (scriptum est alibi) *sunt sensus & hominis, & aetas senectutis vita immaculata.* Quamuis tamen presbyteri dicti sint ob hanc causam, sunt & alia: *πρεσβυτερον* namque est idem, quod, legatione fungor, presbyterique legatione Dei funguntur apud homines, ut Episcopi, & Apostoli. sic locutus est Paulus scribens ad Corinthios: *ὡπὲρ Χριστὸς οὖν πρεσβυτερον*: Pro Christo igitur legatione fungimur. & in Concilio Nicæno est Pontificem Romanum habere *πρὸς τὴν πρεσβυτεριαν*, id est, primas legationes.

Non tamen iidem Episcopi, & presbyteri, licet qui Episcopus est, idem sit & presbyter, ac potest esse, ut presbyter sit aliquis, non tamen Episcopus. Haereticis quidem nonnulli olim, in quibus Aëriani, secus senserunt, quos confutat Epiphanius, Augustinus, Theodoretus: & hodie Aërianos sequuntur Protestantes. at si æqualis Episcopo esset presbyter, non moneret Timotheum Paulus, ne aduersus presbyteros accusationem reciperet, nisi sub duobus aut tribus testibus, cum par in parem non habeat iurisdictionem, & Timotheo, qui Episcopus erat, nullum ius fuisset in presbyteros, ex quo posset aduersus eos accusationem recipere. Et manifeste Dionysius in epistola ad Demophilum, Ignatius ad Trallianos, Magnesianos, Philadelphenses, Cyprianus multis in locis separant Episcopos a presbyteris. *fecellit autem haereticos, & eos, qui sunt eorum secuti opinionem, quod antiquitus, cum non facile ob varietatem Christianorum inueniri possent, qui presbyteri essent, eueniebat, ut unus esset in qualibet ferè ciuitate presbyter, qui Episcopus etiam creabatur: quocirca idem erat Episcopus & presbyter, non quod non sint, atque esse possint huiusmodi munera distincta, ac bene a quibusdam scriptum, Episcopos Apostolorum locum tenere, presbyteros septuaginta duorum discipulorum, quod hi minores illis. idcirco versiculum illum Psalmi, *Et episcopatum eius accipiat alter.* Apostolis conuenire dixit Petrus, ut est in Actis Apostolorum. Quamuis Ignatius in epistola ad Magnesianos & Smyrneses comparet Episcopos Iesu Christo, sacerdotum Apostolis, & Dionysius ad Demophilum, Apostolorum ordinem, ordine Episcoporum maiorem velit esse. Hoc enim duntaxat hi respiciunt, ut doceant aliis alios esse praestantiores, ut Iesus est Apostolis, Apostoli Episcopis, Episcopi sacerdotibus, sacerdotes diaconis, & ideo simili-*

Sapient. 4.

2. Corinth. 5.

1. Timoth. 5.

Cypr. lib. 4. epist. 5. vel 10. lib. 3. epist. 65. vel 9.

Lib. 3. epist. 9. vel 63.

1. Pet. 5.

1. Corinth. 12.

1. Timoth. 4.

1. Timoth. 5.

tudines illas in medium producant. Sic Cyprianus Episcopus vocat Apostolos, quilibet enim maior respectu minoris similis est alicui, qui sit etiam respectu alterius minoris maior, & Paulus Epaphroditum Philippensium Episcopum vocat Apostolum ipsorum, generatimque ceteros Episcopos, *ἐπίσκοποι* suos, quod illis opus idem proponatur. & Petrus, *Seniores*, inquit, *qui in vobis sunt, obsecro, confemur, & testis Christi passionum, qui & eius, qua in futuro reuelanda est, gloria communicator, pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coacte, sed spontaneè.* In Græco est loco illius verbi, *Seniores*, *πρεσβύτεροι*, & consenior *συμπρεσβύτεροι*, quod presbyter esset Petrus, loco illius, *providentes*, *ἐπινοεῖτε* id est, Episcopi officio fungentes, & iterum Paulus scribit ad Timotheum Episcopos diligentiam habere Ecclesie Dei. Sed quid est quod de his disputemus? An non clarissimè munerum gradus diuinitus institutos esse in Ecclesia tradit Paulus? sic enim ille ad Corinthios, *Posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundò prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curatum, opitulaciones, gubernationes, genera linguarum, nunquid omnes Apostoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes doctores?* Hæc Paulus siue igitur Apostolos voces hos siue Prophetas illos, nihil est curandum, non de nominibus agimus, sed de rebus, sunt aliis alij maiores.

Iam verò quemadmodum Episcopi distinguuntur ab ipsis presbyteris, sic presbyteri à quibuslibet Christianis: ac prorsus insani est hominis asserere cunctos Christianos esse presbyteros, quod olim Marcus Magus, & Gnostici, nostraque ætate Lutherani & Calvinistæ multi volunt, alioquin Paulus non diceret speciatim Timotheo *gratiam impositione manuum presbyterij*: scimus autem non omnibus Christianis ea de causa manus imponi, ut presbyteri sint. & Paulus idem, *Qui bene, inquit, præsent presbyteri duplici honore digni habentur, maximè qui laborant in verbo, & doctrina.* E quibus colligitur, & præesse presbyteros, & alios à reliquis esse: alioquin quibus præessent? qui subessent illis? Addit ibidem Paulus non recipiendam aduersus presbyteros accusationem, nisi sub duobus aut tribus testibus: distinguuntur itaque ab aliis, nam quamuis nemo possit condemnari, nisi duobus aut tribus testibus affirmantibus crimen, accusatio tamen admittitur ex quolibet iudicio saltem graui: aduersus presbyteros non na-

Fr

Ex quo patet etiam presbyteros in excellèntiori gradu collocatos, quasi exceptione qualibet maiores. Et proculdubio Dionysius in epistola ad Demophilum, Ignatius ad Trallianos, Magnesianos, Philadelphienfes, Cyprianus ad suos multis in locis, Tertullianus libro de præscriptionibus distinguunt presbyteros ab aliis Christianis, ideo in Actis Apostolorum legimus in singulis Ecclesiis à Paulo, & Barnaba creatos presbyteros: non igitur erant singuli huiusmodi. Sed videamus quodnam sit sacramentum, quo tantam potestatem fortiamur in terris, qua nobis sit vnum cum Deo regnum, diuinitatemque per sacramenta cæteris ordinaria potestate impartiri possimus.

CLASSIS I. ET II.

Edictis ac factis Christi & Apostolorum probatur ordinem esse sacramentum, quo Episcopi & Sacerdotes iure ordinario sacramenta administrare possunt, & infundere in nos per ea Spiritum sanctum.

CAP. III.

PLurima sunt, è quibus omnino concluditur, ordinem, quo presbyteri, Episcopiq; nascuntur id, ut Ecclesie sit in terris vnum cum Deo regnum in Spiritu sancto, & dilectione, quibus cuncta subiicienda sunt, in primis positum, dicendum esse propriè ac verè sacramentum, atque, ut id fateamur, facta & dicta Christi Apostolorumq; nos compellant.

Et quidem Christus ipse cum surrexisset, discipuliq; eius domo clausa se continerent ob metum Iudæorum, stetit in eorum medio, & ostendit eis manus, ac latus, dixitq; *Pax vobis, sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Hoc cum dixisset, insufflauit, & dixit eis, Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Hæc Christus apud Ioan. è quibus conficitur actione illa, qua quis exemplo Christi instituentis accipit ab eo qui sustinet Christi personam ius retinendi peccata, & agendi id quod egit Christus, esse sacramentum. nam tria Christus simul egit. Primò, misit Apostolos, sicut ipse missus est: ergo sicut ipse missus est ad hoc agendum, sic ipse discipulos, & eorum successores mittit: atque ideo veluti ipse

Testimonia Christi.

I. argumentū.

Cap. 20.

ad hæc accepit à Deo mandatum, sic ab iplo discipulorum vniuersitas nunquam intermoritura. Secus dum, Christus hac actione simul infudit intimè Spiritum, insufflauitque dicens, *Accipite Spiritum sanctum*. Ergo quoties aliquis ad eum gradum peruenit, vt Christi personam suslineat, siue mittatur, sicut Christus, liget, ac soluat, accipit intimè Spiritum sanctum, idcirco per huiusmodi actionem conferitur gratia, siue huiusmodi actio est sacramentum. Tertium, dat potestatem infundendi Spiritum sanctum per illa, per quæ infundit ipse; mittit enim sicut est missus, quod est administrare sacramenta, Episcoporum ac sacerdotum proprium munus, quo è celo aduocant in animos nostros intimam diuinitatem. Quòd igitur quidam dixere, non esse in diuinis libris expressum mandatum, quo iubeantur Episcopi conferre ordines, longissimè aberrant à vero. Nam mittit apertissimis verbis Christus Apostolos, sicut ipse missus est: atqui missus est ipse accepto mandato à Patre, vt hoc ageret, hanc daret potestatem: ergo mandat Apostolis, vt & ipsi dent eorum successoribus ordine suo in perpetuum tempus, ita vt è manu in manum potestas ac mandatum tradatur.

I I. argumen-
tum.

1. Corinth. 12.
Ephes. 4.

Narrat præterea S. Lucas Christum aperuisse Apostolis sensum ad intelligendas scripturas, eduxisse eos foras in Bethaniam, dixisse, *ecce ego mitto promissum Patris in vos*, ascendentemque in cælum benedixisse illis, eleuatis manibus, quod fiebat, vt infra ostendemus, extensione & impositione manuum super capita, & aduerte quòd ex hoc tempore Christus ascendens dedit vsque ad consummationem sæculi Ecclesiæ suæ primò Apostolos, secundo Prophetas, tertio pastores, & doctores, id est gradus maxime distinxit, vt Apostolus ipse testatur in epistola ad Corinthios, & Ephesios, quod nos prosequimur signo de perpetua Apostolorum successione. En igitur vt Christus impositione manuum benedicat. id est inspiret, intimam vim ad bonum: hoc est enim benedicere Dei, & Christi, en vt hoc tempore aperiat sensus ad intelligendas scripturas, dicat se mittere promissum Patris, denique de sententia Pauli constituat ordinem gradus in Ecclesia sua: sic namque ille, *Ascendens Christus in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus*. Et mox: *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios autem pastores, & doctores*. Hæc Paulus, quoties igitur Epi-

scopi,

scopi, dum consecrant presbyteros, & alios Episcopos, extendunt manus suas super capita consecrandorum, & aiunt, *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*, ex instituto & mandato Christi agunt illud idem, quod ipse Christus, immittunt Spiritum sanctum, constituunt gradus & ordines in Ecclesia Dei.

Iam verò cum Christus idem panem vinumque effecit suum corpus & sanguinem, dixitque Apostolis, *Hoc facite in meam commemorationem*, duo iussit, vt & ipsi designatis verbis è pane ac vino suum sanguinem & corpus conficerent, simulque quod ipse iubeat Apostolis, vt facerent, ipsi Apostoli iuberent aliis eodem modo, ac proinde Episcopi Apostolorum successores idem perpetuò faciendum curarent, per presbyteros quidem quantum ad consecrationem corporis ac sanguinis, per Episcopos verò alios quantum ad ordinem constituendum, presbyterosque ordinandos, ac proinde verbis illis, *hoc facite in meam commemorationem*, generatim dictis, generatimque accipiendis duo sunt imperata Apostolis, & in duo iure distingui possunt, quorum vtrumque pertineat ad Apostolorum successores Episcopos, alterum ad sacerdotes. Iam verò nemo dubitabit sanæ mentis homo, Christum dedisse Apostolis nouam gratiam, specialémque, cum ordinauit illos ad omnium præstantissimum munus, quod est confectio corporis & sanguinis sui, quo nihil prorsus est diuinius. Minus quippe est soluere, ac ligare peccata, quam conficere corpus Christi. Atqui Christus cum dedit potestatem ligandi Apostolis, ac soluendi, insufflauit in eos Spiritum sanctum, ergo multo magis cum voluit eos omnium rem mirabilissimam ac diuinissimam conficere. Quòd si in Apostolis hoc actum continger, similiter idem in iis qui per Apostolos ad idem deligentur: nam missi sunt eo modo, quo missus est Christus, qui sic est missus vt his conferret gratiam. Vide igitur vt ordo sit sacramentum ex instituto & dictis Christi.

Nunc ordinem esse sacramentum videamus probari ex institutis, ac dictis Apostolorum, Christi Euangelio, & consuetudini maxime consonis: atque hinc in vnum locum coniciantur multa loca, in quibus legimus presbyteros & Episcopos ordinatos impositione manuum, & extensione.

X 3

AC.

III.

Testimonia
Apostolorum.

Act. namque cap. 13. legimus Paulum, & Barnabam impositione & extensione manuum ordinatos Apostolos, & Antiochiam dimissos ad Euangelium propagandum: & qui prius per multos annos haud leguntur unquam presbyteros ordinasse, ex hoc saepe memorantur id fecisse. licet enim Paulus à Deo fuerit electus Apostolus, tamen Euangelij prædicandi quidem prouinciam ex illo semper est exsecutus, ordinandorum autem presbyterorum, & Episcoporum potestatem non exercuit, nisi ex hoc tempore, ut alibi signo de Petri cathedra ostēdimus. Hinc Actor. 14. cap. habemus ab iisdem Paulo & Barnaba presbyteros ordinatos impositione & extensione manuum. Quod enim Latine habetur, *Cum constituisent*, Græcè est *ἔτετον ἱεροῦσες*, id est, ut cuncti tum Græci tum Latini declarant, manus extendentes, & imponentes. Hac verò extensione & impositione manuum, qua creantur tum presbyteri, tum Episcopi, & conferri gratiam constat, quia Christus illa usus est ascendens in cælum, cum manibus eleuatis benedixit suis, & Apostolos ex illo tempore in perpetuum dedit Ecclesiæ. Nam benedicere Deum hominibus, est illis amorem suum supremum largiri. Quocirca cum ad hunc effectum constituendorum Apostolorum ritus ille usurpatur à nostris, qui mittuntur eo modo, quo missus est Christus à Patre, ut ipse in Euangelio dixit, est autem missus maxima infusione gratiæ, per illum gratia confertur, amor Dei supremus ingeneratur mentibus nostris.

I. Hinc habetur eodem capite quattodecimo de Paulo & Barnaba reuersis Antiochiam, vnde ordinati Apostoli discesserant, *Inde nauigauerunt Antiochiam, vnde erant traditi gratia Dei in opus, quod compleuerunt.* Audin' ut per ordinationem hanc, & assumptionem ad Apostolicum munus dicantur Paulus & Barnabas traditi gratiæ Dei? An non prius erant illi in gratia Dei: erant sine dubio: sed addita illi in opus quod compleuerunt.

II. Verum certiora sunt adhuc ea, quæ dicimus, è multis Apostoli locis, in quibus apertissime asseritur, conferri gratiam diuinam per impositionem manuum presbyterij. sic enim Paulus ad Timotheum, *Noli negligere gratiam, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij. quid quæris dilucidiora? Audi eundem ad eundem, admo-
neo te, ut resuscites gratiam, quæ est in te per impositionem manuum mearum: non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed*

virtutis,

virtutis, & dilectionis, & sobrietatis. En ut gratia fuerit aliqua in Timotheo per impositionem manuum: sed quænam gratia? qua datur spiritus virtutis, dilectionis, & sobrietatis à Deo: atque hinc non ferenda impudentia quorundam hæreticorum, qui dicunt, *ἔτετον ἱεροῦσες*, non esse imponere manum, ut habetur Latine, sed in altum tollere manus, ad suffragium, quod à populo datur, significandum: nam Græci omnes, & Latini volunt, ac per tot sæcula, & scriptis, & cæremoniis inter nos communibus ita sunt interpretati, ut *ἔτετον ἱεροῦσες* sit manus extendere, & imponere, *ἔτετον ἱεροῦσες* sit extensio, & impositio manuum super caput: & his consentiunt antiquissimi omnium ritus, à quibus nostra cuncta adumbrata: consentiunt præclarissima vaticinia: & modò exori sunt nescio qui ex angulis extremis Europæ nati, qui Græcè se putent melius scire, quàm cuncti Græci scierint unquam? Hæc scilicet hæreticorum periticia, & modestia summa. Quoties itaque Episcopi extendunt de more manus suas super capita consecrandi Episcopi, vel sacerdotis, & inquirunt: *Accipe Spiritum sanctum: quorum remiseris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta sunt.* Illud idem nimirum agunt, quod Christus infuffans Spiritum sanctum, & benedicens eleuatis manibus, cum ascenderet in cælum, daretque Apostolos ac Prophetas in æternum tempus Ecclesiæ suæ: agunt verò hoc de Christi præcepto, qui misit eos sicut ipse missus est, ut scilicet iis ritibus ac verbis impertiatur Spiritum sanctum, consecrentque Apostolos, & discipulos, sicut ipse fecit. Sed nunc audiamus excellentissima antiquorum vaticinia, quibus patet apertissime ordinem esse sacramentum, & per illud gratiam dari, iustitiamque iis bene paratis infundi.

CLASSIS III.

Oracula, quibus est præsignificatum fore, ut per ritus, quibus nostri Sacerdotes & Episcopi consecrarentur, Spiritus sanctus infunderetur.

CAP. IIII.

Multa sunt oracula in diuinis litteris, quibus est præsignificatum fore, ut ritus illi, quibus nostri Episcopi & presbyteri consecrarentur, immitterentur animos no-

Oracula antiqua.

itros Spiritum sanctum. Nos aliqua producemus in medium veluti clariora. David itaque cum de temporibus Christi caneret, & illa in primis inter omnia sua vel facta, vel dicta cogitaret, ac respiceret, & ab iis semper ad hæc nostra spiritu caelesti promouente transiret, sic Psalmo centesimo trigessimoprimo de sacerdotibus Christo inseruitur orat: *Sacerdotes tui induantur iustitiam, & sancti tui exultent.* Cui quidem petitioni Deus, ex quo dixit futurum ut de fructu ventris eius poneret super eius sedem, filijq; fructus illius sederet semper super eam, signans Christum, Christianosq; Christi corpori vero verè adglutinosos per Eucharistiae sacramentum, qui sedent super solium Christi ac Davidis in terra, subiicit: *Sacerdotes eius induam salutem.* En igitur ut Deus ipse asserat futurum, ut eo ipso, quod aliquis ordinetur Christi sacerdos, induatque vestes, ut Chaldaeus interpretes vertit, sacras ritè nimirum, simul induat etiam iustitiam, salutemque: alioquin nihil præcipuè Deus polliceretur se præstaturum sacerdotibus Christi, neque ipse indueret illos iustitia, ac salute: neque indueret, quia sacerdotes essent: ait autem se induendum iustitiam, quia sacerdotes sint Christi.

I I.
Cap. 51.

Cap. 59.

Nunc audiamus eundem Deum, qui sic apud Isaiam alloquitur, siue Christum, siue Ecclesiam: *Posui verba mea in ore tuo, & in umbra manus meae protexi te, ut plantes caelos, & fundes terram.* Et mox alibi: *Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus, Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quae posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, dicit Dominus à modo, & usque in sempiternum.* Rursum Ecclesia apud eundem: *Posuit os meum quasi gladium acutum, & sub umbra manus suae protexit me.* Hæc apud Isaiam: quocirca necesse est, ille idem spiritus, qui fuit in Christo, & illa ipsa verba, quæ fuere posita diuinitus in ore eius, sint semper in Ecclesia Christi; nunquam recedant ex ore seminis eius; & ob id etiam necesse erit ut spiritus, quem Christus insufflauit in Apostolos, dicens: *Accipite spiritum sanctum,* & hæc eademmet verba sint in ore Ecclesiae in eundem finem profrendenda, quæ prolata sunt à Christo, ad inspirandam nimirum gratiam, consecrandosque Apostolos, & dandam eis potestatem ligandi, ac soluendi. Ex quibus fiet, ut his verbis, quæ in ordinatione & consecratione presbyterorum, & Episcoporum pronunciantur, infundatur gratia cum impositione manus Episcopalis, ut

simul

simul etiam vera sit illa pars oraculi: *Sub umbra manus meae protexi te.*

Eadem docemur à Hieremia, apud quem sic Deus Christianos compellat: *Et dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientia, & doctrina.* Viden' ut Deus sit daturus pastores, quos nos Episcopos, & presbyteros vocamus, qui sint ipsi Deo grati hoc ipso, quod à Deo dantur, quibus immittat Deus spiritum suum, quo placeant ipsi: dabit enim, dabitque iuxta cor suum, cum dabit.

Clarius multo his Malachias, qui sic de Christo: *Ipse enim quasi ignis constans, & quasi herba fullonum, & sedebit constans, & mundans argentum, & purgabit filios Levi, & colabit eos quasi aurum, & argentum: & erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia.* Audin' ut ipse Christus sit intimè purgaturus, ac mundaturus noui testamenti sacerdotes, ac ministros, perinde atque aurum & argentum flammis excouquitur, & purgatur: ut offerant sacrificia in iustitia, sicut candidi, perinde ac vestes fieri solent herba illa quæ fullonum vocatur? Cum sedent igitur Episcopi personam Christi sustinentes consecraturi, vel Episcopos, vel sacerdotes, aliosque huiusmodi ministros afflat sacris verbis, & ritibus in consecrandos ignem illum, de quo dictum: *Ignem veni mittere in terram,* afflat illum, de quo dictum: *Ille vos baptizabit in igne,* afflat, & conflatur nouos homines, non secus ac si ipsos colet, intima illorum viscera peruadens: colliquefaciens, ac restaurans in noua cogitata & desideria.

Sed omnium proculdubio elegantissimè Zacharias totam hanc rem mihi videtur depinxisse; inquit itaque vates ille, sibi imperatum fuisse à Deo, ut sumeret sibi argentum & aurum ab Holdaai & Idaia, & ex eo conficeret coronas, easque imponeret capiti Iesu sacerdotis magni, qui iam tum redierat à seruitute Babylonica liberatus, mox subiicit hæc sibi à Deo dicta: *Loqueris ad eum dicens: Hæc ait Dominus exercituum dicens: Ecce vir Oriens nomen eius, & subter eum oriatur, & edificabit templum Domino: & ipse extruet templum Domino, & ipse portabit gloriam, & sedebit, & dominabitur super solio suo, & erit sacerdos super solio suo: & consilium pacis erit inter illos duos: & corona erunt Helem, & Tobia, & Idaia, & Hen filio Sophonia in templo Domini.* Septuaginta verò sic: *Et dices ad eum: Hæc dicit Dominus omnipotens, ecce vir, Oriens nomen eius, & subter eum oriatur, & edificabit domum Domini & ipse accipiet virtutem, & sedebit & imperabit super*

III.
Hiere. cap. 3.

Oracula antiqua.
IIII.
Cap. 3.

Luc. 12.
Luc. 9.

V.
Cap. 6.

throno suo, & erit sacerdos à dextris eius, & consilium pacificum erit inter utrumque: at corona erit expectantibus, & vili- bus eius, & his qui cognouerunt eam, & in gratiam filijs Sophonia, & in Psalmum in domo Domini. Hucusque oraculum Zachariae, quod addit deinde: *Et qui procul sunt, venient, & edificabunt in templo Domini, siue: Qui remoti sunt, venient.* His adductis, quod quidam volunt ea verba: *Subter enim orietur,* spectare ad Zorobabelem, siue dubio falluntur: manifestissime namque referenda sunt ad Christum, cui nomen Oriens, & idcirco additur, orietur, siue ut alij vertunt, germen germinabit: quocirca nominis allusio nobis indicat de eodem verba fieri: & quidem contra omnem Grammaticae regulam, loquendique consuetudinem est, ut dicamus: *Ecce vir Oriens nomen eius, & subter eum orietur,* scilicet Zorobabel: cum nemo diffiteatur prima verba: *Ecce vir Oriens nomen eius,* spectare ad Christum, quam obrem & sequentia ac connexa. Maximè verò cum toto illo capite nihil de Zorobabel dictum sit. Præterea non legitur Zorobabel sedisse & imperasse in solio aut throno, sed rediit ille Babylonem, ut annales Hebræorum testantur, quod videre quivis potest apud Genebrardum, & colligitur clarissime à libris Esdræ. Accedit huc, quod interpretes Chaldaeus, cuius est auctoritas maxima, ad Christum cuncta illa palam refert, ut supra adduximus. His positis cognoscimus ex oraculo eodem futurum, ut non modo Christus Oriens vel germen exstruat templum Domino, Ecclesiam nimirum, sedeatque in solio suo, sed præterea sedeat in solio sacerdos, siue ut alij clarius, quamuis non admodum Latine reddunt, sacerdotans, quod & summus sit sacerdos, distinctusque sit à Christo, quamuis in eodem solio sedeat una cum Christo, & idem sit utriusque consilium, pacis scilicet. Hic verò quis, nisi Petri successor sedens in Christi solio? qui & sacerdotat ex persona Christi, & loco Christi sacerdotes cunctos, ita ut Episcopi ab ipso, inquit Cyprianus libro de unitate Ecclesiae, profluant veluti rami ab arbore, riuuli à fonte, radij à Sole. Quid verò coronæ illæ cum nominibus illis, ut sunt in Latino, Græco & Hebræo? Hic igitur mysterium, de quo agimus, latet. Septuaginta quidem voluerunt illa nomina non esse hominum aliquorum: sed significare aliquid boni, nempe gratiam, & quod coronæ nomine notatur, gloriam, aut gaudium: & certè si Hebraicarum vocum vim

velimus

velimus attendere, significabit Helen viuificationem, Tobias bonum seu perfectionem diuinam, Idaias cognitionem diuinam. Hen gratiam. Igitur in Ecclesia Dei prædicat vates futuras coronas, quibus coronentur sacerdotes ab Oriente Christo, & sacerdote sacerdotante: coronæ verò illæ sint vitæ, bonitatis, cognitionis, & gratiæ, ac memoriæ Domini, filij Sophoniae, id est, vel expectantibus: ut reddunt septuaginta, vel ascensionis Domini. En igitur, ut coronandi sint in Ecclesia Christi sacerdotes gratia.

Hinc idem Zacharias ait capite tertio Iesum sacerdotem summum fuisse redimitum cidari munda, illiusque impositione ablata iniquitatem. Stet igitur oraculis diuinis prædictum Ecclesiae Christianae sacerdotes coronandos gratia, vita, bonitate, cognitioneque diuina, harum virtutum in solio diuinitus collocandos: id signat corona, quam clerici in capite gestant prænunciata hoc modo à vatribus antiquis.

Sed ut finem faciamus, & vnico argumento multa concludamus, supra è Prophetis ostendimus, Ecclesiae Christianae esse idem regnum. Atqui Paulus ait hoc regnum in primis positum in dilectione, gaudio, pace, ac Spiritu sancto, quibus sanè cuncta alia subiunguntur, ac subijci debent. Quocirca in hoc Reges constituuntur qui ordinantur, quod iis diuinitus ex vi sacramenti inspiratur intima vis ad maximè amandum, maximè gaudendum in Deo, maximam pacem habendam, maximèque Spiritum sanctum fruendum: idcirco ordo, quo eliguntur ad hoc est verè, ac propriè sacramentum.

CLASSIS QUARTA.

Ex vmbri & figuris antiquis probatur ordinationem esse sacramentum.

CAP. V.

Sed sicut alia sacramenta Deus multis figuris adumbravit apud antiquos, eodem modo & hoc, de quo agimus, ita designauit, ut nemo ambigere possit illo

tribui

VI.

VII.

Rom. 14.
Coloss. 1.

Figura.

Col. 1.

tribui gratiam, præcipuumque esse inter omnia Christiana sacra. Quamobrem cum dicat Paulus Hebræorum presbiterus fuisse umbram nostrorum, nostros autem scribat ad Colossenses esse corpus, contingeret ut nostris ritibus per antiquos adumbratis sit intima motio, ac vitalis, quæ non fuerit præcis ceremoniis: nam corpori adest intrinsecus vitalisque motus non umbræ. Efficacitas itaque nostris erit ad inspirandam vitam spirituumque, quæ deerant vetustis, quod essent instar umbræ, nostri sint instar corporis, cui sit spiritus, ut idem Paulus tradit. Illud verò hinc in primis repetemus inter alia, quæ ad essentiam sacramenti huius, quod vocamus ordinem, potissimum requiruntur, in consecrandis presbyteris & Episcopis esse impositionem manuum, ut constat tum ex iis quæ diximus dicemusque, tum è concilio Nicæno, Antiochæno, Carthaginensi, ac Tridentino, similiter è SS. Ambrósio, Hieronymo, ac post hos Thoma, ac Bonaventura, & aliis: quamvis si in ordinis collatione omittatur impositio manuum, non iteranda sint omnia, sed hæc tantum supplenda, veluti pertinens ad essentiam: sic enim Christus, ut vidimus, alio quidem tempore insufflauit in Apostolos, inquit, *Accipite Spiritum sanctum quorum remisit is peccata, remittuntur eis*: alio autem super illos extendens manum de more Pontificum summorum benedixit eis, & Ecclesiæ tum dedit ascendens Apostolos, Prophetas, pastores, ac Doctores.

Nemo porro dubitabit manibus ipsis designari opera nostra, vimque efficiendi illa, quod ipsæ sint potissima instrumenta ad omnes effectiones, ut satis acurè dixisse videatur Anaxagoras, hominem videri ob id sapientem, quod manibus vratur, quod inter problemata refert Aristoteles, & in moralibus Plutarchus tradit: quin apud Græcos abierit in prouerbiū *ἡ δὴν τῶν χειρῶν οὐκ ἔστιν ἐργασίη*, *Quid vero non queant manus?* Hinc etiam manum dare, est obligare vim, auctoritatemque suam, ut Varro ex Callimacho scribit, & habetur apud Aristophanem in nubibus, idque Persis consuetum fuisse tradit Diodorus. Hinc ipse Arcadum Rex apud Virgilium, *Accipe, dāq; manum*. Quin ipse Paulus ad Galatas scribens ait, *Dextram mihi dederunt societatis*. Quamobrem cum Deus dicatur in diuinis scripturis verbo creatum se cuncta, tamen cælum & hominem dicitur fecisse manibus suis, quod hæc sint nobilissima eorum, quæ fabricantur. Hinc quoties à nobis capiti alicuius manus imponuntur,

S. Thom. 4.
dist. 25. q. 1.
art. 1.

Gal. 1.

tur, de consensu omnium propè gentium, ut ostendatur, nihil aliud significatur, nisi voluntas inspirandi & immittendi per nos in subiectum caput efficacitatem aliquam, quæcumque illa sit, siue quæ penitus atque intimè peruat animæ substantiam, siue quæ illam circundet aliquo modo, ac sese nobis offerat extrinsecus. Probauimus autem supra laussumè nostris sacramentis esse hanc vim diuinicam inditam, ut animæ substantiam peruant, quod est solius Dei, qui penitus illis inest, ad immittendam in animos nostros supremam Dei dilectionem. Quocirca quoties Episcopi manus imponunt consecrando vel Episcopo, vel clerico, & sacerdoti in hunc finem designatis à Christo verbis pronunciatis, ut illum vel Episcopum consecrent, vel sacerdotem, tum penitus ex sacramenti virtute in animum illius gratiam diuinam caritatemque ad illud infundunt: hoc sic esse probatur è figuris antiquis, quibus necesse est in Ecclesia Christi respōdeat aliquid, cuius hoc sit discrimen, quod huic insit motus & efficacitas intima sese in animum consecrati insinuans & inserens, qua Deum præ cunctis amet, illis non affuerit nisi quoddam signum motionis & efficacitatis huiusmodi.

Sit itaque prima figura, quod in more positum fuit apud præcos illos, & omnium vetustissimos Patriarchas, ut ius primogenituræ, & sacerdotij, quo præerant aliis quasi diuinitus accepta potestate, non alio ritu in successores transferretur, quam manuum impositione super caput. Sic enim Iacob benedixisse scribitur Ephraim, & Manasse filis Ioseph, ita ut Ephraim minorem natu prætulerit maiori Manasse dextræ manus impositione: atque ita factum ut voluntati patris responderit Deus, extuleritque ad maiora posteritatem minoris Ephraim, quam maioris Manasse, quasi vim quandam sit imperitus illi manus impositione quo ad externorum bonorum copiam, & maiorem dignitatis gradum. Quod igitur tum tributum quo ad externa ista, necesse est in Ecclesia Christi tribuatur quo ad intima, quæ Spiritus sancti illapsu donantur animæ nostræ per impositionem manus eorum, qui nobis patres sunt quantum ad spiritum & animi bona, non quantum ad corpus, & corporis bona.

Constat idem è benedictionibus eiusdem Iacob, quibus oprauit, aut prædixit tum liberis suis, tum posteris eorum quæcumque illis mala, bonave, prospera, aut aduersa futura

I.

Gen. cap. 48.

II.

Cap. 49.

essent:

essent: & votis, prædictionibusque eius respondit euentus: in quibus adhibitam manus impositionem colligere possumus ex illo ipso quod cum Manasse & Ephraim prius egit.

III.
Gen. 27.

Quocirca si antiquiora repetere velimus, cognoscemus qua de causa Isaac dixerit Jacob filio suo, ut ad se accederet, seque oscularetur, atque ita ipsi benediceret, nimirum ut simul etiam manus ille de more imponeret, & vim benedictionis impertiretur, quæ sanè plurimū fuisse illi collatum constat ex ipsis diuinæ scripturæ libris. Quod si hæc impositio manus tantum valebat, quamuis umbra corporis esset, ad externa consequenda, quid corpori dicemus adesse ad intima, quibus maximè constat Ecclesia Christi?

IIII.
Exod. cap. 29.

Post hæc autem constituta, ac firmiori legum vinculo stabilita Synagoga per Moysen Deus illud iussit, ut sacerdotes consecrarentur impositione manus sacerdotalis effundenti super caput consecrandi oleum, ut in Exodo habetur: sic itaque ius tractandi diuina, & peragendi sacra non alia cæremonia deferebatur, quam manus impositione.

V.

Quin etiam populus Hebræus cum sibi Regem dari cœlitus postulasset, & eorum postularis annuisset Deus, indutum diuinitus in mores, ut illi manu Prophetæ imposita super caput, & infundente oleum regiam potestatem consequerentur, id passim diuina scripta legentibus occurrit, ut aliquem locum speciatim proferre in medium non sit opus. Notum verò in consecrandis Episcopis caput oleo perfundi, in sacerdotibus manus: hinc à Petro nostrum sacerdotium vocatum regale. Quocirca si per hanc impositionem manus potestas sacerdotalis ac regia per umbras conferebatur, nihil intimi ac solidi, nihil formosi ac speciosi habentes, oportet per nostra, quæ sunt instar corporis, conferri intimè solida, & formosa, quando id respiciunt & volunt Episcopi consecrantes, ut influat in animos consecrandorum potestas illa regia quam Paulus in Ecclesia Christi positam tradit in dilectione, & Spiritu sancto.

Rom. 4.
Col. 1.
VI.

Huc etiam pertinet ille ritus in omnibus hostiis repetitus apud Hebræos, ut quoties immolandum foret aliquod animal, sacerdos super illius caput manus imponeret, & sacrificaretur, atque ita Deo foret acceptum, ut est in Leuitico. Quod igitur tum fiebat per umbram quandam, nunc re-

ipsa fit in Ecclesia, cum manus imponuntur ab Episcopis, & certa vitæ verba adiunguntur à sacerdote. Tunc enim fit quod canebat David, *Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non despicies*, sic corpora nostra exhibentur Deo hostiæ sanctæ, viuentes, Deo placentes, quod monebat Paulus. Est igitur necesse huic umbræ sacrificiorum in synagoga ex altera parte respondeat in Ecclesia suum corpus, atque ita per manus sacerdotalis impositionem supra nostrum caput fiant corda nostra spiritus contribulatus: & contritus, corpora verò victimæ viuentes, Deo placentes. Quamobrem videtur hoc magis pertinere ad sacramentum pœnitentiæ, in quo manus à sacerdote imponuntur ad peccata dimittenda, sicut significat, ac respicit aliud consuetudo illa qua Pontifex summus toti populo, aut etiam alicui solebat benedicere manibus supra caput extensis, qua non id agebat, ut aliquam potestatem præstantiamque populo largiretur, tantum benedicatur, veluti dicimus nunc longe amplius per benedictiones Episcoporum tribui ut nobis peccata, quæ vocantur venialia, dimittantur. Sic asserimus similiter Christum, cum ascendens in cælum more Pontificis summi eleuatis manibus discipulorum suorum cœtui benedixisset, largiora illis dedisse: verbis namque id ipse discretissimis explicauit ut in fine Euangelij recitat Mattheus, Marcus, Lucas, expressumque est à Paulo in epistola ad Ephesios. Quamobrem neque huc spectat quod idem Christus ægros sanaturus, manus illis imponebat, aut pueris benedicturus, idem faciebat: non enim tunc id volebat Christus, ut aliud illi assequerentur per impositionem manuum, quam sanitatem, & gratiam quandam communem, non directam ad alicuius diuinæ, singularisve potestatis præstantiamque assecutionem.

Ad summam sic Deus testatum voluit esse, per impositionem manus conferendam diuinitus supremam quandam inter homines potestatem, ut non satis habuerit id antiquissimis ritibus per Hebræos adumbrari, sed permiserit illud etiam à gentibus usurpari: Linius enim scribit Numam Pompiliū Regem consecratum è sacerdote per impositionem manus, ac Dionysius est auctor Flaminiibus apud Romanos morem fuisse ut coronas gestarent ex illustre Numæ, sicut tiaras apud Persas: quæ quidem omnia gætes à veri cultus ac religionis sacerdotibus accepta ad suas

Psal. 50.

Leuit. 9.

Dion. lib. 2.

superfitiones traduxerunt, ut scribunt Iustinus in Apologia ad Antoninū, Tertullianus libro de p̄scriptionibus, Iulius Firmicus de erroribus profanarum religionem. Ea porro sinebat Deus ad maiorem veritatis testificationem, nostrarumque rerum, quæ post venturæ erant, corroboracionem: nam si per hæc, quæ vel profana omnino erant, tantum tribuebatur de consensu gentium, vel etiam si sacra erant, ut apud Hebræos, tamen vmbra ac figura erant respectu rerum nostrarum, quid per nostras ceremonias conferri dicemus, cum iam Christus Deus assumptione humanitatis, sui que corporis coniunctione cum nostro effecit ut humana transferrentur in diuina, nostraque nos Deo copularent, Deumque nobis inspirarent: atque ita, ut inquit S. Ioannes, fecit nos Deo nostro regnum, & sacerdotes, ut regnemus non cælo solum, sed etiam, ut ipse testatur, super terram.

Apo. cap. 6.

CLASSIS QUINTA ET SEXTA.

Idem probatus doctoribus, & concilijs.

CAP. VI.

Patrum testimonia.

Avetustissimis itaque ritibus hæc adumbrata, quæ quantaque forent, cuncti scriptores Catholici clare explicarunt, apertissime differentes, in collatione sacerdotij gratiam simul diuinam conferri, Spiritumque sanctum nobis infundi, ac proinde ordinem esse sacramentum, bonorumque omnium, quæ sint in terris, summam. Audi Ignatium, qui sic ad Trallianos: *Episcopus forma est patris omnium, presbyteri vero sicut confessus Dei, & coniunctio Apostolorum cum Christo: sine ipso enim Ecclesia electa non est, neque collectio sanctorum, neque congregatio sancta: & ad Smyrnenies: Episcopum autem tanquam principem sacerdotum imaginem Dei ferentem, principatum quidem secundum Deum, sacerdotium vero secundum Christum, & post hunc honorare oportet etiam Deum.* Et mox: *Sacerdotium enim summa est omnium honorum, quæ hominibus consistunt, & ad Heronem diaconum, recensens sacramenta quæ Episcopi administrant, annumerat iis ordinationem, sic inquit: Sine Episcopo nihil agas, sacerdos enim*

enim sunt, tu vero minister sacerdotum: illi enim baptizant, sacerdotium agunt, ordinant, manus imponunt, tu vero eis ministras. Hæc sanctus ille, quem sequitur Dionysius à Gregorio Magno merito vocatus venerabilis & antiquus Pater. hic ubi ordines Ecclesiasticos enarrauit per omnia respondere in terris Angelorum ordinibus, qui sunt in cælo, sic inter alia: *Sacerdotum descriptiones diuinarum actionum simulachra quedam sunt, quod ornat distinctisque diuinarum actionum ordinis certis ratasque illustrationes in se declarant, in primas, medias, postremasque actiones, & ordines distinctionibus Hierarchie proprijs distributa sunt, exprimentes, ut dixi, in se ratum distinctumque diuinarum actionum ordinem, quoniam enim Deus ipse mentes, in quibus fuerit, expiat primum, deinde illustrat, illustratasque perficit ad diuinam similitudinem & imitationem, recte sacer ordo, qui diuinis similitudinibus imaginibusque præest, se in distinctos ordines atque facultates diuidit, quo plane declarat diuinas actiones in sanctissimis, ac non perturbatis confusisque ordinibus constanter distincteque consistere.* Hæc ille clarissime explicans per ordines nos expiari, illustrari, & perfici sic à Deo, ut similes Deo simus, ac diuina actio constanter in nobis consistat. Eadem scriptor ille antiquus Cypriano æqualis, libro de ablutione pedum: *Baptismum repeti ecclesiastica prohibent regula, & semel sanctificatis nulla deinceps manus iterum consecrans præsumit accedere, nemo sacros ordines semel datos iterum renouat: nemo sacro oleo lita iterum linit, aut consecrat, nemo impositioni manuum, vel ministerio derogat sacerdotum: quia contumelia esset Spiritus sancti, si euacuari posset quod ille sanctificat, vel aliena sanctificatio emendaret, quod ille semel statuit, & confirmat: ipse summus sacerdos sui est sacramenti institutor, & auctor.* Basilii iisdem consecrat lib. 2. de baptismo quæst. 8. *Nobis, ait, præter locum periclitatur mandatum, maxime si sacerdotij sacramenta perficiamus in profanis locis, cum huiusmodi res declaret contemptum perficientis.* Sequitur hos Ambrosius sanctus, qui sic libro de dignitate sacerdotali: *Homo imponit manum, Deus largitur gratiam, sacerdos imponit supplicem dexteram, Deus benedicit potenti dextera.* Idem vero tradit in epistolas Pauli: similiter Pacianus epistola prima ad Sempronianum: *Solum hoc inquit, Deus potest, verum est, sed & quod per sacerdotes suos facit, ipsius potestas est. Nam quid est illud, quod Apostolis dicit: Quæ ligaueritis in terris, ligata erunt & in cælis, & quæcunque solueritis in terris*

Homil. 34. in Euang.

Ecc. Hier. c. 8.

Cap. 5.

1. Cor. 12.

1. Tim. 2.

Soz. lib. 7. c.
10.

Lib. 3.

Cap. 13.

Epif. 50. ad
Bonifac. de
bono commu-
ni. cap. 18. 24.
serm. de gestis
cum Emerico.

soluta erunt & in caelis? Cur haec, si ligare hominibus ac soluere non licebat? An tantum hoc solis Apostolis licet? ergo & baptizare solis licet, & Spiritum sanctum dare solis, & solis gentium peccata purgare, quia totum hoc non alijs, quam Apostolis imperatum est? Quod si vno in loco & resolutio vinculorum, & sacramenti potestas datur, aut totum ad nos ex Apostolorum forma & potestate deductum est, aut nec illud ex decretis relaxatum est, & Martyrius ad Nectarium Episcopum Constantinopolitanum, ut est apud Sozomenum: Tu, ait, o beate recens baptizatus ac purificatus, & mox insuper sacerdotio auctus es, viraque autem haec expiatoria esse Deus constituit. Eodem modo Hieronymus dialogo contra Luciferianos passim comparat ordinationem baptismo, & inter alia, Si in fide, inquit, sua baptizato baptizans nocere non potuit: & in fide sua sacerdotem constitutum constituens non inquinavit. Haec ille tradens non officere ordinato ad allequendam per illapsum Spiritus sancti cordis munditiam, puritatemque, ordinantis aliquod vitium. Et sanctus Ioannes Chryostomus toto opere de sacerdotio idem passim docet: Hinc sacerdotium, inquit, in terra peragitur, sed in rerum caelestium classis ordinemque refertur. Atque id per quam merito, quippe non mortalibus quissimam non Angelus, non Archangelus, non alia quavis creata potentia, sed ipse Paracletus ordinem eiusmodi disposuit, & posuit: Tum probe intelliget, quanto sacerdotes honore, quanta dignitate Spiritus sancti gratia dignata sit. Sed ut finem faciamus, neque in re aperissima nimium temporis terramus, & leuissimum fastidio, audi Augustinum, qui sic lib. 2. contra Parmenianum, & ceteros Donatistas: Ipsi, inquit, explicent, quomodo sacramentum baptizati non possit amitti, & sacramentum ordinati possit amitti. Si enim vtrumque sacramentum est, quod nemo (audi haereticos) dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur? Neutri sacramento iniuria facienda est. Haec vir ille sanctitate & doctrina praestantissimus, a quo habemus rem fuisse apud omnes indubitam, ordinem esse sacramentum. Idem docetur ab eodem multis in locis, praecipue vero libro secundo contra Parmenianum c. 2. Atque ut cum Graeco doctore concludamus, sic ait Greg. Nyssenus oratione de baptismo, Eadem vis etiam sacerdotem augustum & honorandum facit, nouitate benedictionis a communitate vulgi segregatum, cum enim heri a tempore superiori vnus e multitudine ac plebe esset, repente redditur praceptor, praeses, doctus pietatis, myseriorum latentium praesul, eaque contingunt ei, cum nihil

corpore

corpore vel forma mutatus, sed quod ad speciem externam attinet ille sit qui erat, inuisibili quadam vi, & gratia inuisibilem animam in melius transformatam gerens. Haec ille de vi sacramentorum agens.

Quod si quis adhuc praeter haec testimonia desideret auctoritatem Conciliorum, habet Concilium Chalcedonense, quod canone secundo damnat eos, qui pecunias pro ordinatione suscipiunt, adicit causam, quia gratiam Dei vendere censentur. Idem continetur Concilio Bracharense secundo, canone tertio, multisque alijs. Denique Synodo Florentina, cui interfuerunt Graeci omnes, sic est idem constitutum, quasi ex omni tempore sic in Ecclesia Dei creditum fuerit, ut omittamus sanctiones sacratissimas Concilij Tridentini. Haec vero nobis esse videntur satis ac super ad explicationem probationemque tanti sacramenti, contenti de Presbyteris & Episcopis dixisse, omittentes quae pertinent ad Diaconos, Subdiaconos, & alios in minoribus ordinibus constitutos, de quibus meminere verustissimi quique, ut Dionysius Areopagita, Ignatius in epistola ad Tarsenses & Smyrnaeas, Tertullianus libro de prescriptionibus, Cyprianus, Cornelius Papa, ut est apud Eusebium, Concilium quartum Carthaginense: quanquam nos ordinum omnium gradus ad antiquissima exordia, Deique & Christi aperta instituta, per quae habemus illos reducere possimus.

Cyp. epist. 24.
vel 22. lib. 3.
& 68. vel 4.
lib. 11. Euf. li.
6. cap. 33. hist.

Episcopi indulgentias largiuntur, excommunicant. Sacerdotes baptizant, absoluunt confitentes, vngunt morientes, consecrant matrimonia, conficiunt corpus Christi.

C A P. V I I.

EX hac autem coniunctione eiusdem regni fit, ut Episcopi & Presbyteri infundant per sacramenta Spiritum sanctum, in quo praecipue positum regnum, fit etiam, ut Episcopi Rectores sacros constituant in Ecclesia Dei, nimirum dent ordines: & quando Rectorum est etiam, subiectis lapsis quidem, sed in viam redeuntibus indulgere, contumaces autem punire, quibus duabus functionibus absoluuntur, quaecunque reliqua pertinent ad Antistites supremos, recte Episcoporum sunt partes, indulgentias elargiri, & excommunicare. Inspiciamus de indulgentiis.

Y 2

Pecca

Peccatores quamuis à vitis recipiant, & a Deo recipiantur ob id in gratiam, rei tamen sunt quandoque pœnæ soluendæ, quam multæ causa debent, quamuis fieri possit, vt tanto animi ardore detestari priora peccata ferantur penitus in ipsum Deum, vt & pœna ipsis à diuina clementia condonetur. Hæc autem sunt adeò vera, vt putandum mihi videatur recitare, ac refellere cunctas hæreticorum ineptissimas nugas, & mendacissima commenta. Satis sit attingisse quædam quantum postulat ipsa rei subiecta ratio: alioquin nullus vnquam finis esset: neque ad omnia stultis, quales omnium maximè sunt hæretici, respondendum. Cum sint igitur peccatores quodammodo obstricti are alieno, in Ecclesia sunt opes vnde satisfacere possint: ea sunt Christi merita, & quæ ab his omnino perirent merita sanctorum, quibus Ecclesia maximè locupletatur. Quilibet enim ex Ecclesia, quidquid habet, id in commune refert, vt cunctis prodesse possit. Nam quidquid agunt Catholici, & patiuntur, id agere & pati exemplo Christi volunt: at Christus quidquid egit, ac passus est voluit cunctis illud fidemque ipsius vnâ sequentibus prodesse: Christo igitur per hos animi, fidei vnus, coniunctionumque nexus, quos explicauimus, adglutinari Catholici, quidquid agunt ac patiuntur, id similiter, quantum diuinitus datur, singulis Catholicis efficaciter prodesse volunt. Cum vero certissimum sit aliis alios esse meliores ac peiores, quod qui negat, insanit, necessariò maiores alius, aut minores pœnæ debentur, aut debite condonantur. Conuellit autem fundamenta Christianæ caritatis, qui negat aliû non posse illas pro aliis Christianis, atque ita Christo donante, satisfacere. Quocirca sunt singuli Christiani fratres eandem incolentes domum, Ecclesiam Dei scilicet. Paterfamilias summus Deus & Christus: ab hoc aliis alij minores maioresque partes familias constituti Episcopi & Sacerdotes in hoc igitur cœtu, per quem sumus ciues sanctorum, & domestici Dei, quidquid à nobis acquiritur, vniuersis est commodo, & vtilitati, lucrumque commune reputatur, quod à præfectis distribuitur pro cuiusque necessitate & vtu. Idcirco Apostolus vocat præpositos Christi ministros ac dispensatores, ac fidelis ille seruus à Christo vocatur, qui constitutus super familiam, dat illi in tempore vniuersam mensuram. Sed quæ diximus, sigillatim probemus, ac primum merita sanctorum à Christi meritis profecta profi-

cere

cere vniuersis, deinde per ea magis deriuari in nos merita Christi, postremo ad præfectos pertinere eorum distributionem, & quidem spectare ad vniuersos, quidquid boni sit à singulis, & emolumentum inde eos percipere, constat apertissimè ex iis Christi verbis: *Mittam, inquit ipse, ad illos prophetas & Apostolos, & ex illis occident, & persequentur, vt inquiratur sanguis omnium prophetarum à sanguine Abel iusti, usque ad sanguinem Zacharia, quem occidistis inter templum & altare.* Audin' impiis obesse sanguinem sanctorum, nec modo eorum qui ab ipsis fuerunt occisi, sed à quouis, etiam si ab Abelo principium ducas: impios igitur sanctorum sanguis exagrabat, & punit, piis autem nihil afferet boni? Nunquid seueritas Dei maior, quàm clementia? scriptum profecto est: *Miserordia eius super omnia opera eius, & misericordia eius non est numerus.* Moyles autem nihil est magis admiratus, vbi in conspectum venit eius, quàm miseracionem. Necessè est igitur dicamus, bonis vtilitati esse merita, sanguinemque iustorum. An non hoc Paulus palam profiteretur ad Romanos scribens: *Omnia enim, inquit, vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue presentia, siue futura, omnia enim vestra sunt.* Et ad Corinthios: *Mors, ait, in nobis operatur, vita autem in vobis.* & post: *Scientes, quoniam, qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit, & constituet vobiscum: omnia enim propter vos, vt gratia abundans per multos in gratiarum actione abundet in gloriam Dei.* His Paulus ostendit ideo Apostolos quotidie mortem subire, vt alij viuant, susciterentur cum Christo, constituantur inter beatos: & propter eos esse omnia, vt maior gloria Dei existat, per cuius milites & antesignanos fit vt pluri mi ad ipsum perducantur, non dubitantibus iis hæc de causa labores omnes subire, omnia pericula, mortem denique ipsam, si res ita ferat, adire. Rursus idem Paulus ad Philippenses: *Sed & si immolar, scribit, supra sacrificium, & obsequium fidei vestra gaudeo, & congratulor omnibus vobis.* Testatur itaque Paulus immolari sanctos ea de causa, vt alij sacrificentur, & obsequantur Deo. Hinc idem Paulus: *Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis.* Anathema antiquitus erat animal illud apud Hebræos, cuius capiti omnium peccata imponi dicebantur, atque ita immolabatur. Et sanctorum igitur capiti crimina aliorum imponuntur, vt ea per illos expientur. Hoc egit Dauid, cum deprecatus à populo vltionem diuinam,

Matth. 23.
Luc. 11.

Rom. 3.

1. Cor. 4.

Philip. 2.

2. Reg. 25.

Psal. 50.
Rom. 12.

torum in se poenam transferri voluit, atque ita placatus est Deus. Ac ne putes dumtaxat viuentes id posse, non etiam defunctos: legimus Hebræos miserimè à Deo fame conflictatos ob quoddam Saulis piaculum in Gabaonitas admissum, quamuis multos ante annos Saul obijisset. Nisi sumus adeo excordes, ut putemus Deo magis vltionè, quam miserationem cordi fore. Quid? mitigabatur antiquus ira diuina sacrificiis animalium, & non mitigabatur operibus sanctorum? Et quæ magis accepta Deo, quam cogitata eorum dicta, facta? *Sacrificium*, Dauid inquit, *Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies*. Et quò respexit Paulus, cum dixit? *Obsecro vos, ut exhibeatis corpora vestra hostiam sanctam, viuentem, Deo placentem*. Vult scilicet imitemur Dauidem, qui se Deo vltiscenti obiecit, ut Deum placaret. Sic Ignatius in suis epistolis proficitur sæpius se pro Christianis immolandum: ac sæpius in diuinis libris protestatur Deus ipse, se multa condonare Hebræis propter, Abrahã, Isaac & Iacob. Eadem verò, quæ olim, nunc est Ecclesia: alij namque aliis succedunt: ut eadem Venetiæ, quæ olim, nunc esse dicuntur: licet antiquis ædificiis vel dirutis, vel vetustate collapsis omnia videantur murata, cum per partes resecta fuerint, atque alia substituta. Non enim intercidunt vniuersitates, dum cadentibus aliis alij sufficiuntur. Ut igitur concludamus, merita omnium sanctorum in vnum cumulum congeruntur, qui continet maximas opes, vnde nobis benigne fieri possit ab eis, quibus est huiusmodi opum distributio commissa. Videamus iam, quod propositum nobis erat secundo loco, per sanctorum merita magis in nos influere merita Christi: & quidem si ostendimus nobis ea prodesse: prodesse verò non possunt, nisi propter Christum: palam sit quod præ manibus habemus. Porro qui iustiores sunt, ij Deo propinquiore: qui minus iusti, ij longius abiant. Et quo quisque aliis minus magisque sanctimonia præcellit: eo minus, magisve diuino spiritu afflatur, & per ipsum diuina in alios bona deducuntur. Nam veluti propinquiora membra magis afficiuntur membri propinquieris habitudine: sic in Ecclesiæ corpore defluit à capite Christo virtus, gradatimque dimanat per propinquiora membra, in ea, quæ longius abiant. Id innuit Dauid cum cecinit: *Ece quàm bonum, & quàm incundum habitare fratres in vnum: sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron,*

quæ

quod descendit in ora vestimenti eius, sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion. His verbis Dauid explicat id quod priorum societati contingit, ut bona omnia sint illis communia, dum quod principibus eius membris est datum, in alia peruenit: perinde atque vnguentum in vertice diffusum decurrit vsque ad oras extremi vestimenti, & ros Hermon paulatim se insinuat in iuga, ac montes illi subiectos, qualis est mōs Sion. Et Paulus ad Ephesios: *Crescamus, inquit, in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis secundum operationem in mensuram vniuscuiusque membri augmentum corporis facit in adificationem sui in caritate*. E meritum igitur sanctorum fit, ut quādo illi sunt Christo coniunctissimi, nonnulli verò non ita, per eos habeant, quod debitum Deo exoluant. Ideo Apostolus ad Corinthios: *Semper enim, inquit, nos, qui viuimus in mortem tradimur propter Iesum, ut & vita Iesu manifestetur in carne vestra mortali: ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis*. Audi à Christo vitam iustis dari, ac per eos cæteris non ita iustis? Rursus idem ad Colossenses: *Nunc gaudeo, inquit, in passionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia*. Quid? deest aliquid passionibus Christi? præculdubio nihil: hoc vnum, ut ea pertingant vi sua ad alios, in aliorum corporibus impleantur, ait Paulus, ad quem quidem pertingebant illæ, cum maximo Dei Christi que amore inflammatus, nihil perhorrescebat, nihil non vltro adibat, exemplo Christi cuncta perpaciens in sua carne pro corpore Ecclesiæ, in quam per Paulum merita Christi defluebant, Pauli que merita vna facta cum meritis Christi, quæ alioquin à seipsis erāt nulla, magnæ virtutis forens, iram auerterent diuinam, Dei iustitiæ satisfieret, & quod ex eis persoluebatur id satis esset ad luendam poenam, cui plurimi erant obnoxij ob sua delicta. Sed absoluaus reliqua, videamusque quorum sit distribuere has opes: spectat hoc ad Apostolos, & Apostolorum successores Episcopos: hi namque, ut ait Paulus, domui Dei præstant. Huius rei exemplum est in Corinthio illo, qui incestum perpetrarat: ideoque traditus à Paulo fuerat Sathanæ, & à communione piorum semotus. Hic erat ob admissum crimen luendæ poenæ reus: Paulus illi eam condonat, sic enim ad Corinthios: *Cui autem aliquid donastis, & ego nam & ego quod donauit, si quid donauit propter vos in*

Psal. 132.

Cap. 3.

2. Cor. 4.

Coloss. 1.

2. Cor. 2.

Y 4

persona

*Eccles. Hierem.
cap. vlt.*

*Epist. 2. vel
13. lib. 3.*

persona Christi. Et Dionysius Ateopagita scriptum reliquit Episcopos posse pœnam relaxare defunctis, si qua illi sunt obligati, ex quo vita decesserunt. Apud Cyprianum sæpe legimus, martyres in vincula coniectos solitos fuisse supplicibus libellis eorum, qui à societate Christianorum fuerant amoti, subscribere: ij denique potrigebantur Episcopis, in quorum potestate erat remittere pœnam, & ex indulgentia illos admittere ad communionem, siue pacem dare, ut solet in sacrificio Missæ, cum dicitur sub Eucharistiæ perceptionem: Pax tecum, aut vobis: vbi iussissent prius, ut manus illis imponeretur à presbyteris, quod fit in confessione. Audiamus Cyprianum scribentem ad quosdam, qui quòd Christiani essent, in vinculis erant: Cum vos, inquit, ad me litteras direxeritis, quibus examinari desideria vestra, & quibusdam lapsis dari pacem petistis: cum persecutione finita convenire in unum cum clero & recolligi poterimus, illi (loquitur de quibusdam presbyteris) contra legem Evangelij, contra vestram quoque honorificam petitionem ante actam pœnitentiam, ante exomologesim gravissimi, atque extremi delicti factam, ante manum ab Episcopo & clero in pœnitentia impositam, offerri lapsis pacem, Eucharistiam dare, id est, sanctum Domini corpus profanare, audeant. Est inter epistolas Cypriani, quædam Celerini ad Lucianum, in qua sic eum rogat pro Numeria & Candida, quæ parum constanti fide sacrificarant: Rogo itaque, inquit, Domine, & peto per Dominum nostrum Iesum Christum, ut ceteris collegis tuis, fratribus tuis, dominis meis referas, & ab eis petas, ut quicumque prior vestrum coronatus fuerit, istis sororibus nostris Numeria & Candida tale peccatum remittant. Et mox: Quorum iam causa audita, preceperunt eos prepositi tantisper sic esse, donec Episcopus constituatur: sed quatenus per vestras sanctas orationes & petitiones, in quas nos fidimus: quoniam estis amici, sed & testes Christi, quòd omnia indulgeatis. Extrat & alia epistola cleri Romani reprehendentis facilitatem eorum, qui in huiusmodi indulgentiis concedendis nimij erant: Vbi enim, scribit, poterit indulgentia medicina procedere, si etiam ipse medicus intercepto pœnitentia indulget periculis? Atque hæc in Cypriani monumentis: quorum legimus etiam fieri mentionem in Tertulliani libris: sic enim ille ad martyres: Pax, ait, vestra bellum est illi: quam pacem quidam in Ecclesia non habentes à martyribus in carcere exorare consueverunt. Hæc Tertullianus. Ex his verò omnibus liquet, quid sit, quod aiunt vul-

gu,

go, indulgentias dare. Observandum verò præpositos indulgere non posse, nisi iis, qui ex animo resipuerint. Nam qui in culpa est volens, veniam non meretur: culpam detestatur. & quidem si publica est, palàm fiat, cum recedere à culpa. Ob id Cyprianus ait, imponendam manum, deinde indulgendum: loquitur enim de excommunicatis, de iis scilicet, quibuscum Ecclesia nihil vult habere commune: ij prius absolventi, & ad communionem recipiendi: recipiuntur autem, cum parati sunt obedire præpositis, & peccatum detestantur: alioquin si quis culpæ reus à concilio admitteretur ad communionem, is assentiretur, cum illo commune haberet crimen, à quo non vult recedere. Idcirco Paulus ad Timotheum: *Nemini citò manum imponere, neque communicaveris peccatis alienis.* Communicat alienis peccatis, qui persistentem in sententia peccandi absoluit manus illi imponens, quod fit in confessione, aut ordinatione: ob id indulgentiæ nunquam dari solent, nisi contritis, vel confessis, ut aiunt, id est, quos ex animo pœnitet flagitiorum. Colligi porrò potest ex his quæ dicta sunt, quid sit excommunicare. Est enim nihil habere velle cum aliquo commune: communia verò sunt Christianis, & esse debent omnia bona, & vbi exigit usus, etiam externa. Nam si quis ei, qui non habet omnino unde se alat, nec spes est habiturum, non largiatur de suo, cum possit: vbi non paut, inquit Ambrosius, occidit. Excommunicare autem spectat ad Episcopos, quibus cura est credita Christianorum, suntque instar patrum & pastorum: idcircoque totius rei domesticæ præcuratio eos attingit: morbidaque oves ab illis seiungendæ. Abundèque probatum est nobis Episcoporum munus esse Ecclesiam Dei gubernare. Neque, quod visum est hæreticis quibusdam, debet idem dici alienum esse à gratia Dei, & excommunicatum esse: qui est in crimine aliquo mortifero, est alienus ab amicitia Dei: sed nisi sit excommunicatus, quæcunque sunt à iustis, illum protegent, ne diabolus accerrimus Ecclesiæ hostis per omnia quantum velit in eum debacchetur: circuit enim tanquam leo rugiens, ac si quem inuenerit extra caulas, maiorem proculdubio in illum potestatem exercet. Id ita esse, ex euentis, quæ referemus, liquebit. Vbi igitur aliquis quotidie in deteriora prolabitur, & contumax est, nec vult parere præfectis graue aliquid mandantibus, excommunicatur, ut vel à diabolo exagitatus ad mentem re-

Y s deat,

1. Corinth. 5.

deat, aut nisi redire velit non sit malo alius exemplo. Aliud Paulum: *Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris aliquis habeat. Et vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrum, qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore, praesens autem spiritu iam iudicavi, ut praesens eum, qui si esset, in nomine Domini nostri, Iesu Christi congregatis vobis, & meo spiritu tradere huiusmodi in interitum carnis, ut spiritus saluus fiat in die Domini.* Haec Paulus tollens de medio Christianorum, & Sathanæ Corinthium tradens: erat igitur in medio, antequam per Paulum tolleretur: resipuit ille, & intra septa oculis eum Paulus postea recepit. Est igitur aliquid commune Ecclesiae cum peccatoribus, qui non sunt excommunicati. Quid? non quidem peccatum, sed diuini patrocini aduersus incursiones Sathanæ munimen, ne tot ac tanta impius hostis, quot ac quanta vellet in eum possit. Diuinum patrociniū sequitur, quidquid boni sit à Christianis, quod volentibus prodest, nolentes inuitat, dum in singulis horis ante oculos mentis eorum proponitur à spiritu diuino inimicè Ecclesiam, ut ostendimus, pernicant. Idcirco verè dictum de Ecclesia: *Montes in circuitu eius, & Dominum in circuitu populi sui.* Huius autem excommunicationis crebra fit mentio in scriptis antiquorum patrum. Sic Cyprianus scribit Felicissimum abstentum cum suis sociis: de cæteris, qui ab eo recesserant, acquiescere ait maluisse, ut cum Ecclesia matre remanerent, & stipendia eius Episcopo dispensante perciperent. Quibus verbis excommunicatos comparat militibus, quos Imperator ignominia notatos dimittit: qui remanent in Ecclesia, comparat militibus, quibus sua soluantur stipendia, nimirum bene diuinitus Ecclesiae concessa, quorum, ut diximus, distributio ad Episcopos spectat. Is igitur, qui eiectus est, hostium telis patet, & insidus, nec stipendia meretur. Audiamus adhuc eundem Cyprianum: *Interfici Deo iussit, iacerationibus suis non obtemperantes, iudicibus a se ad tempus constitutis non obediens: & tunc quidem gladio occidebantur, quando adhuc & circumcisio carnalis manebat: nunc autem quia circumcisio spiritualis esse ad fideles seruos Dei cepit, spirituali gladio superbi & contumaces necantur, dum de Ecclesia eiciuntur: neque enim viuere foris possunt, cum Dei domus una sit, & nemini saluus esse, nisi in Ecclesia possit.* Haec Cyprianus. Ac rectè Tertullianus excommunicationem vocat diuinam censuram, &

Epist. 38. li. 5.
vel 7.Lib. 1. epist.
62. vel 2.

Ter. Apoc. c. 2.

futuri iudicij praedictum. Et Origenes excommunicatos ait traditos in potestatem Sathanæ. Eadem dicunt Hilarius, Ambrosius, Chrysostomus, Theodoretus, Leo Magnus: è quibus, ut ad propositum redeamus, intelligi potest quanta sit Episcoporum potestas, ut merito dici possit eadem per eos esse Ecclesiae regnum cum Deo. Num maiora volumus? profectò maiora non dantur, si rerum initia spectes, quae quae recitauimus. An leue videtur immittere demones in contumaces? tradere rebelles excrucianos inferorum rabidae crudelitati? videbimus id ita esse apertissimis euentis. Hoc quantum ad inimicos. Quantum ad obediens, parum ne illis caelum referari, Dei filios effici, spiritu sancto diuinitus perfundi ac repleti? Neque verò presbyteris est huius amplissimi regni consortium negatum: nam cum sacramenta administrant, diuinitatem impartiunt, Dei filios gignunt, datumque est illis conficere è pane & vino Christi corpus: atqui hoc est multo maius, quam si quidquid est vsquam fabricarentur, corpore namque Christi nihil est excellentius. Ob has igitur causas clauis caeli magna ex parte presbyteris sunt datae: sunt tamen praeter has adhuc aliae: quas ut explicemus, sciendum sacrificia antiquitus fieri solita, vel ut Deo satisfaceret ob aliquam noxam, vel ut à Deo aliquid obtineretur, vel ut gratiae agerentur. Quocirca & in oblatione corporis Christi peragi idem potest, nam & illud offertur pro delictis nostris, ut eorum poena nobis condonetur, aut iis pro quibus offerimus: similiter ut Deus nobis aliquid largiatur, postremo ut gratias illi agemus, gloriam demus: haec autem sunt maximi momenti. Legimus enim plurima ac grauissima diuinitus concessa hominibus tum viuus, tum defunctis: qua de re tum supra egimus, cum de sacramento Eucharistiae diximus in classe figurarum, quantum pertinet ad vim sacrificij, tum multa exempla adducuntur in signis secundae coniunctionis, ubi scribimus de miraculis Eucharistiae sumptae.

Ecclesia labi non potest in vniuersalibus fidei morumque decretis, idque locis quindecim scripturae probatur.

CAP. VIII.

CUM

Cum sit igitur Ecclesia tantæ diuinitatis, ut omnia illi sint eadem cum Deo, quis vnquam, leuissime & impudentissime dicere audeat illam labi: Nos aduertentes affirmamus Ecclesiam labi non posse, præsertim si consisteres Episcoporum Episcopum sanctissimum Papam: & de hoc quidem signo de Petri cathedra: hinc in vniuersum de Ecclesia tota agemus, cui nunquam præterea decerunt Episcopi, & homines Episcopis subiecti, qui rectam eandem tueantur. Singuli ex his cadere possunt, sed ut partes sunt vniuersitatis totius, & vniuersitati adherent, (adhærebunt autem semper aliqui) nequaquam: quæ maxima est huius regni, cuius est leges ferre, soliditas, ac firmamentum. Qui sunt igitur ex ea, possunt illi quidem cadere, & populi, & nationes, siue fidem spectes, siue iustitiam. Sed hoc non est Ecclesie vitio vertendum: non enim crimina approbauit illa vnquam, maxime semper damnauit, diris addixit. Ecclesie quæ illud esse dicitur, quod Episcopi in Concilio approbatis à sanctissimo Papa, ut est huiusmodi, in rebus ad cultum diuinum moresque Christianos spectantibus de liberato decernunt. Horum namque omnium est Ecclesiam vniuersalem legibus moderari. Sed quoniam clementia principem locum tenere inter virtutes solet, iure Ecclesia amplexatur illam: amplexatur autem, ut facilius aberrantes à recto tramite in callem iustitiæ reducat, & alieni à recta religione ipsius mansuetudine alliciantur ad veritatem colendam, & diuinæ bonitatis patientiæque argumentum insigne in malis tollerandis elucescat. Mali tamen quatenus mali, id est quantum ad peccata, quæ singulorum sunt, non vniuersitatis, non sunt ex Ecclesia, nisi quatenus illi subiiciuntur, & corripiti debent: at subiecti ipsi, corripiti ab ipsa sanctum. Non sunt, inquam, mali, ut huiusmodi sunt, ex Ecclesia: nam malum illud ab ipsa respuitur, exhibitur, exploditur, exterminatur, ad nihilum redigitur, quantum fieri potest: sunt verò quantum ad rectam doctrinam, cui se illi addixerunt, ob quam sacramentis initiati Ecclesie subsunt, & ab illa inuitantur ac compelluntur, ut ad meliorem frugem redeant. Sic etiam Deus iustissimis legibus cuncta moderatur, & tamen peccatores esse permittit, permittit autem, ut ex ipsorum iniquitate bonum aliquod, imò multo maius bonum eliciat, & in lucem producat. Similiter Ecclesia è malis bonorum maximorum colligit vberimos fructus. Principum quidem leges inu-

ste esse possunt, Ecclesie nunquam. Quis enim ferat Adrianum, quem nonnulli scriptores tantopere laudant, dum sancit Antinum pro Deo coli, & ob id Christianos infectatur? quis populum Romanum, dum Veneri, Cupidini, Febri, Sterquilinio diuinos honores senatusconsulto decernit? quin templa, aras, sacerdotesque flagitiosissimis Imperatoribus instituit? Labi potuit antiquitus synagoga, & lapsa est nonnunquam: Ecclesia neque lapsa vnquam, neque labetur, cum statuit ea quæ pertinent ad veritatis Christianæ doctrinam, moresque populorum informandos. Qua in re animaduertendum religionis lumen diuinam, quo Ecclesia repletur ac gubernatur, facere sapientissime, ut interdum conuieat illa ad quædam, toleret, laudet etiam, quantum ratio permittit. Non enim, si exempli gratia laudet Ecclesia, hortetur, iubeat Aristot. libros explicari in scholis, idcirco definit ea vera, quæ Aristot. tradit, sed lectionem huiusmodi maxime facere ad percipiendas disciplinas videri, ideoque præfert eam cunctis: sic breuiarium precum diuinarum commendat. Idcirco in eius decretis semper, quod certo ac speciatim dicatur, inspiciendum. Sed quod dicimus fiet illustrius, si quod contigit olim Iudæis, id afferemus in medium. Filij Israël cum vellent pœnas sumere ob delictum quoddam admissum à Tribu Benjamin, consuluerunt Dominum dicentes: *Quis erit in exercitu nostro princeps, certaminis contra filios Benjamin?* Respondit Deus: *Iudas sit dux vester, commissum prælium, cæsa è populo Israël ab hostibus hominum viginti millia.* Rursus ille populus percontatur Deum: *Debeo ultra procedere ad dimicandum contra filios Benjamin, fratres meos, an non?* Responsum est à Deo: *Ascendite ad eos, & inite certamen.* Collatis signis Tribus Benjamin prostravit è gente Israël hostium millia decem & octo. Querit à Deo Israël adhuc: *Exire debemus ultra ad pugnam contra filios Benjamin, fratres nostros, an quiescere?* Respondit Deus: *Ascendite, cras enim tradam eos in manus vestras.* Ventum ad manus. Benjamin populus profligatus, & ad internecionem ferè cæsus. Ex hoc euentu colligi potest, quam sint in oraculis diuinis, qualia reputamus Ecclesie decreta, verba inspicienda ac pensanda. Existimabant ceteræ Tribus responsis illis Dei victoriam significari: at non speciatim, certoque ex illis colligebatur. Eodem modo in sanctionibus Ecclesie, siue Conciliorum, & Pontificis Romani non est à præscriptis eorum verbis, ut verita-

Iud. 20.

tem possimus assequi, recedendum. Amplius in eis sæpe afferri solent rationes non necessariae, sed quodammodo probabiles. Quid ita, quia ut persuadeat sat est lumini diuino, quo Ecclesia regitur, si quæ sunt rebus, personis, ac temporibus accommodata, producat in medium. Nam quosdam facilius, quo velis, impelles, ac duces, si vel apologum, ut Græci vocant, inseras orationi, eamque rei de qua agitur, adaptes. Ut Sertorius ille, cum iussit e cauda equina pilos euelli, facillimè, quod volebat, persuasit. Et ciuis ille Romanus plebem, quæ secesserat à nobilibus, ad concordiam reduxit, prolato corporis humani membrorumque eius exemplo. Et Christus libentissimè utebatur illis similitudinibus Lazari, decem Virginum, Publicani, Pharisei, Patrisfamilias operas conducentis, Agricoltæ ferentis, & aliis huiusmodi: sic Ecclesia quasdam sæpe rationes adhibet in stabiliendis decretis, non quòd necessariae sint: sed quod vel omninò concedantur ac ponantur, vel maximè ad re faciunt. Ac fieri potest, ut in iis, quæ possunt aliter, atque aliter esse assumantur ea, quæ necessaria non sunt, vera tamen essent, si res aliquo modo procederet. Exempli gratia: Iussit Deus à Iona edici: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subuerteretur.* Hoc volebat Deus ut Ninuitæ resipiscerent, ad hoc maximè conducebat; id illis nunciari: futurum erat, ut edicto euentus ac veritas non responderet: satis erat, quod iustitiæ veritas in præsens exigebat, ut nisi ij resipuissent, Ninive euerteretur. Idcirco cum conditionale esset, neque omninò verum, neque falsum fuit Ionæ oraculum, magis tamen verum pro rei præsentis ratione. Quod de Ionæ vaticinio dicimus, & de nuncio Isaïæ, quod attulit ad Ezechiam, dicere possemus. Hieremias obicit Iudæis, quod desciuissent à verò Dei cultu, cum tamen insulæ Cethin non desciuissent ab impiis superstitionibus. Qua in re non ille laudat insulas illas, quod impietatis suæ tenacissimæ forent, sed quod cum forent illæ huiusmodi, multò magis decebat esse Iudæos: ex aliorum iniquitate colligit, quod agendum. Menandrum, Aratum, Epimenidem citat Paulus, eo quod eorum dicta veritatem poterant adiuuare, propter eos qui versibus iis delectabantur aliqua de causa. Simili modo rationes, quas Ecclesia interdum in suis constitutionibus affert, satis est si conueniant quouis modo rebus, temporibus, & personis, quibus cum res est. Quamobrem, quod aiunt nonnulli, Ecclesiam

Isai. 38.
Ierem. 2.

pollic

posse labi in causis, ob quas fiunt leges, non facile admitendum, si quæ diximus, benè perpendantur: laboretur illa, si causas eas veras decerneret & sanciret, cum tales non essent. Illud verò ineptissimum, quod ait quidam, lapsam Ecclesiam, quòd primis illis temporibus ceteroniam Moy- sis aliqua ex parte sint amplexata. Bene erat illas admitti in ipsis Christianæ religionis nondum adultæ incunabulis: diuersa tempora diuersos exigunt mores, diuersas constitutiones. Nam & Deus alias aliis ætatibus leges dedit, alias nepotibus Adami, alias liberis Noë, alias soboli Abrahami, alias Moyli populoque Hebræo, alias Christianis: atque hæc sanè sunt, quæ aduersus Ecclesiæ puritatem solent ab hæreticis adduci. Cætera, cum de Petri successore, & Conciliis agemus, latius explicabuntur.

Nunc quando contraria confutauimus, stabiliamus, quod est nobis propositum, Ecclesiam errare non posse. Est profectò id adeò verum, ut sit principium doctrinæ Christianæ: sic enim in duodecim Symboli dignitatibus: *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam.* credimus igitur & esse Ecclesiam, & esse sanctam: at neque erit Ecclesia, neque item sancta, qua parte errat. Nam qui poterit esse Ecclesia, cui non sit fides recta, sine qua impossibile est, Paulo teste, placere Deo? Illius itaque desinet esse Ecclesia dubio procul. Violatque ac frangit suam fidem, quisquis Ecclesiæ notam inurit vllam: dissidet ab eo quod in primis profiteretur, principia fidei tollit: neque hinc mihi hæreticus dicat agi de Ecclesia occulta: nam Catholica apparet apertissimè quæ sit, id est toto orbe diffusa: deinde qui fructus essent illius fidei & articuli? Cuncti Patres clamant idcirco appositum, ut ab hæreticorum conuentibus Ecclesiam Dei distinguere possent.

In eandem sententiam Christus dixit: *Super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Quid est, Portæ inferi non præualebunt aduersus eam? nihil scilicet, quod ex inferorum ianuis egrediatur, poterit eam superare: erumpant licet ex iis acies totæ Tartareæ: & mala quidem omnia euomuntur ex illis, præcipuè tamen illinc eructari mendacia & tenebræ dicuntur, quibus obscurari veritas possit. Hinc apud Matth. *Filij*, inquit Christus, *regni eijcentur in tenebras exteriores.* & apud Lucã: *Hæc est potestas tenebrarum.* rursus alibi: *Dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem.* Et Paulus demones vocat rectores

I. Argum.

II.
Matth. 16.

tene-

tenebrarum. Fore itaque dicit Christus Ecclesiam illustris-
simæ veritatis & doctrinæ splendore coruscantem, quam-
uis ex inferis emittatur cuiusvis impiæ doctrinæ & hære-
seos tenebricosa caligo : atque ita scimus non agi illic de
Ecclesia occulta:quamuis cum loquatur de Ecclesia ædifi-
cata suprâ petram, ut signo de cathedra Petri ostendemus,
manifestè de qua loquatur indicat. Postremò nõ erat quod
se Christus Ecclesiæ occultè darurum promitteret, id enim
certo certius est electis dari, ut aduersus eos portæ inferi
haud præualeant.

1. Timot. 3.
III.

Quæ cum sciret Paulus verissimè, ad Timotheû scripsit:
*Scias quomodo oporteat te conuersari in domo Dei, quæ est Eccle-
sia eius columna, & firmamentum veritatis.* Quæ quidem Pau-
li verba sunt nobis clariùs aperienda. In Græco est, *στυλη*,
quo vocabulo continentur monumenta illa marmorea,
æreæve, & cætera id genus, quibus Heroës ac Reges, qui
memoriam suam conabantur immortalitati consecrare sua
facta inscribebant vel literis, vel aliis imaginibus, ut cun-
ctis mortalibus essent manifestissima (ne ad nugas occultæ
Ecclesiæ, quod ait Paulus, hæretici torqueant) quâuis cum
de conuersatione loquitur, ostendit se non age. e de igno-
ra. Nam qui Timotheus scisset quomodo cum istis conuer-
saretur, quos ignorasset? Tales erant pyramides Ægypto-
rum, columnæque & aræ Alexandri, & quas Strabo & He-
rodotus multis in locis ab Hercule & Nechao Rege Ægy-
ptiorum positas testantur. Ideo Nazianzenus duas illas
orationes, quibus impia gesta Iuliani descripsit, *στυλην*
αυτου à se dictas prope finem secundæ commemorat. Eccle-
sia itaque adeo emare non potest, ut sit columna veritatis:
ac quiuis in ipsius al. etu, quid verû sit, quid falsum, quid
fugiendum, quid prosequendum, inscriptum legere & in-
tueri possit,

Ephes. 5.
III.

Hinc Christus, ait Paulus, *dilexit Ecclesiam, & seipsum tra-
didit pro ea, ut ipsam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in
verbo vitæ, ut ipse exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam non habèn-
tem maculam, neque rugam,* quo loco Paulus verba facit de
Ecclesia, cui præsidebant Apostoli, Apostolorumque suc-
cessores hodie præsunt Episcopi.

Cant. 1. 4. 5.
V.
Trialoca Canticorum-

Et in Canticis Canticorum habetur: *Si ignoras te, ò pul-
cherrima mulierum. & : Quam pulchra es amica mea, immacula-
ta mea. & : Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.*
Cum verò in Canticis dicitur Ecclesiam morari prope

taberna

tabernacula pastorum, progredi quasi Auroram, Lunam,
Sol. em, palam facit, non agi de abcondito cœtu: nam quid
minus abconditum, quam Aurora, Luna, Sol & cui sint
sui pastores.

Et Isaias de Christo in Ecclesia regnâte sic est vaticina-
tus: *super solum David, & super regnum eius sedebit, ut conser-
uet illud, & corroboret in iudicio & iustitia à modo & usque in
sempiternum.* In iudicio ait, ut Ecclesia iudicet, quia verum
sit, quid falsum, quid rectum, quid prauum: In iustitia au-
tem, ut illud, ubi opus est exsequatur, quæ in occulto esse
haud possunt, sicut non fuere regnum & solum David. Et
alibi idem: *Non occident & non nocebunt in vniuerso monte
sancto meo, quia repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ mar-
is operientis.* Audin' ab Ecclesia nulli afferendum nocu-
mentum, & veritate ipsius adeò operiendam terram, per-
inde ac si mare non flumen, aut lacus cuncta inunder? At-
qui hæc non patere haud possunt. Rursus idem: *Oculi tui
videbunt (non igitur abdita hæc Ecclesia) Hierusalem habita-
tionem opulentam, tabernaculum, quod nequaquam transferri
poterit nec auferentur clauis eius in sempiternum, & omnes funi-
culi eius non rumpentur, quia ibi solummodo magnificus Domi-
nus noster.* His autem verbis quid quæso magnificentius aut
illustrius dici, fingi ve potest? nec clauos commoueri, nec
funiculos dirumpi sacræ doctrinæ cõtinget vnquam. Cu-
pis aperiora? Audi eundem: *Et erit (de Ecclesia loquitur) ibi
semita & via, & via sancta vocabitur, non transibit per eam pol-
lutus, & hæc erit vobis via directa, ita ut stulti non errent per
eam.* Adeò igitur Ecclesia nõ potest errare, ut nec stultus, si
viam ipsius insistat, aberrare possit, neq; illa tortuosa sit vl-
lo modo, sed directa, sed sancta. Atqui sit de invisibili (ut
aiunt heretici) Ecclesia loqueretur, nemo non aberraret ab
ea, quam nemo videre potest. Hęc verò omnia complexus
est elegantissimis verbis alibi idem: *Sicut, inquit, in diebus
Noë istud mihi est, cui iuravi, ne inducerent aquas super terram,
sic iuravi, ut non irascar tibi, neque increpem te: mōtes enim com-
mouebuntur, & colles contremiscent, misericordia autem mea non
recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur, dixit miserator
tuus Dominus, paupercula, tempestate conuulsa absque vlla con-
solatione. Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo
te in sapphiris: & ponam iaspidem propugnacula tua, & portas
tuas in lapides sculptos, & omnes lapides tuos in lapides deside-
rabilis, vniuersos filios tuos ductos à Domino, & multitudinē pa-*

VI.
VII.

Isai. cap. 9.
VIII.

Cap. ix.
IX.

X.
Cap. 39.

Cap. 31.
XI.

Cap. 14.
XII.

XIII.

Cap. 9.

Cap. 11.

Cap. 39.

Cap. 54.

Cap. 62.

Hie. loca duo.

XIII.

Hier. 3.

cus filijs tuis, & in iustitia fundaberis, recede procul a calumnia, quia non timebis, & a timore, quia non appropinquabit tibi. Huius tantum ne veritatis tantum dignitatis in Ecclesia, ut neque sit ab ullis insidiis timendum, neque ullis insultibus inimicorum sit e gemmis pretiosissimis maxime omnium conspicuis, ne hereticus dicat agi de occultis suis, constructa? Atqui ut magis rem teneas, Deus ut scimus, iratus recessit a synagoga, non quo ad plurimos discipulos, & Hebræos Christi sectatores, sed quo ad pontifices & principes eius, quam obrem necesse est dicamus Deum polliceri Ecclesiam hanc se non recessurum ab ea quo ad pontifices & principes eius: alioquin nihil magis ei polliceretur, ac præstaret, quam synagoga. Sed audi maiora: *Eris*, ait idem Isaias alloquens Ecclesiam, *corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui non vocabitur ultra derelicta, sed vocaberis volutus mea in ea, & terra tua inhabitabitur, quia complacuit Domino in te.* Quod si Deus Episcopos Ecclesiam reliquit, ita ut quæ sit ipsius Ecclesia ignoretur, quod magis derelictum, & desolatum, cuius nullum quod exstet vestigium, sed inuisibilia omnia, ut aiunt? Huc usque Isaias: in cuius oraculis observandum quomodo gradatim euehat Ecclesiam ad summam maiestatis Nam principio vult esse ipsam sedis instar, cui Deus infideat, ut scias ipsum Deum iudicare, leges dare, cuncta exsequi in ea. Sed nunquid solum istud in humili aliquo loco? in excelsissimo monte. Bene est. At erit obnoxium istud solum montis turbini, grandini, imbribus tempestatibus: sterilis erit mons, inuius, latronibus infestus. nequaquam, erit intra tabernaculum, cuius neque clavi loco dimoueri, neque funiculi dirumpi possint, domicilium verò sit opulentissimum, viæ directæ à cunctis sordibus mundissimæ, ab impuris intactæ. solum ne erit solum istud, & domicilium: in ciuitate erit margaritis, & lapidibus omnium pretiosissimis, & affabrè mirum in modum factis constructa, ad quam timor appropinquare timeat, & calumnia sit procul, iustitia & pax sit ubique: denique erit huiusmodi, ut sit corona ac diadema in manu Dei, corona ne paruuli alicuius regni: gloria ipsius regni Dei. Audistin? quod sit verum? Sed concludamus cum Hieremia, cuius hæc sunt oracula: *Conuertimini filij reuertentes, dicit Dominus: quia ego vir vester, & assumam vos unum de ciuitate, & duos de cognatione, & introducam vos in mentem Sion, & dabo vobis pastores.* Audistin? hæretice? loquitur de Episcopis ac præfectis non loquitur

de

de occultis quibusdam) iuxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina, cumque multiplicati fueritis, & creueritis in terra, in diebus illis, ait Dominus, non dicent ultra arca testamenti Domini, neque ascendet super eos, neque recordabuntur illius, neque visitabitur, nec fiet ultra. In tempore illo vocabunt Hierusalem solum Domini, & congregabuntur ad eam omnes gentes in nomine Domini in Hierusalem, & non ambulabunt post prauitatem cordis sui pessimi. In diebus illis ibit domus Iuda ad domum Israel, & venient simul de terra Aquilonis ad terram, quam dedi patribus vestris. Hæc Hieremias de pastoribus, non de vno loquens, qui errare posset, sed de vniuersis simul quos aperte ait Deus haud erraturos, neque Ecclesiam per eos, quod si omnium sustineat personam, qualis est Pontifex Romanus, ut signo de Petri Cathedra ostendemus, & hic, quamuis vnus sit, pastorem nomine continebitur, ex quo etiam sit hæc Hieremias verba de inuisibili, ut aiunt Ecclesia intelligi haud posse, nulli namque pastores illius apparerent, quod præterea patet ex eo, aperte namque ait, ad Ecclesiam, quam nomine Hierusalem signat, congregandas omnes gentes, quod soli nostræ contingit, & res est sensibus subiecta.

Rursum idem: *Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domum Israel, & domum Iuda sedes nouas, non secundum pactum quod pepigi cum fratribus vestris in die qua apprehendi manus eorum, ut educerem eos de terra Egypti: pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus, dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, & ero illis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum, & non docebit ultra vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens: Cognosce dominum, omnes enim cognosces me a minimo usque ad maximum, ait Dominus: quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius.* Ex his porro verbis Hieremias consequitur loqui Deum de privilegio Ecclesie Catholice concessio, ut vniuersalia Concilia summi Pontificis auctoritate firmata, ipseque summus Pontifex non possint errare in vniuersalibus fidei morumque decretis, in his enim solummodo Hebræi fecerunt irritum Dei pactum vniuersi, alioquin ex illis plurimi adhaeserunt Christo, in his Apostoli Ecclesie fundamenta. sed quod irritum fecere Pontifices Hebræi, id ait nullo modo à Christianis faciendum. Est & aliud Hieremias oraculum in eandem sententiam cap. 33. quod nos explicauimus supra. & mox: *Si decesserint leges istæ coram me, dicit Dominus, tunc & semen Israel desinet, ut non sit genus coram me, dicit Dominus.* Intellexistin

XV.

Jerem. 31.

iam tantum abesse, ut labi possit Ecclesia, & aberrare à recta via, ut ipse potius Deus sit filius ducturus ad domum suam, daturusq; eis pastores, an iuxta verbū & sensum Domini? iuxta cor Dei. dici amplius non potest, pascent autem scientia ipsa, ac doctrina, ita ut quemadmodum cibo alimur, ac nutrimur, isq; in nostram carnem vertitur, sic doctrina ac scientia sit nobis alimentū, quod intimè menti nostræ infigatur, eademq; sit cum illa, in nobis Deus insideat, à cuius legibus adeo Ecclesia declinare non possit, ut penitus illius cordi & visceribus sint insculpende. Quomodo igitur ab iis alienabitur, quæ infixæ illi erunt, immutatae in ipsius naturam, cibi instar, profundo cordi ac visceribus inscriptæ? Quamobrem cadant licet singuli ab Ecclesia, siue illi subditi sint, siue præpositi, Ecclesiæ tamen vniuersitas labi non potest, quam referunt non singuli præfectis, sed vniuersi, refert etiam quasi conspicuum caput Pontifex Roma. qui quamuis ut singularis homo vel hæreticus esse possit, ac flagitiosissimus, hæreticq; & scelestus excogitare, dicere, machinari valeat, nunquam tamen valet aut valebit tanquam Pontifex vniuersalis iniqua & à recta fide dissidentia sancire, & iubere legibus promulgatis: alioquin nihil maius per ista oracula daretur Ecclesiæ, quam synagogæ, ut abundè est patefactum, & adhuc magis capite sequenti patebit.

Ostenditur latè doctrinam Ecclesiæ esse diuinam.

C A P. IX.

Consequens est etiam iis, quæ dicta sunt, doctrinam ac leges, quæ ex hoc Ecclesiæ regno procedunt (Regum namque est leges sancire, ac mores) maximè esse diuinas. Quæ in re sciendum, cunctis rebus, quæ sunt, vel esse possunt, diuini aliquid inesse. *Vidit enim Deus*, inquit scriptura, *cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* At bonū est aliquid diuinitatis vestigium: nihilominus aliis alia magis habent diuini: & in rebus sunt discrimina, & gradus, quæ namque dumtaxat sunt, infimam rerum sortem tenent: his præstant quæ sunt, & augentur: accidit ad hæc aliis, ut sint, augeantur, ac sentiant, supra omnia hæc ponuntur, quæ præterea intelligunt, quales sunt homines, ac superè actus. Hominum porro ij magis diuini, qui ad Christum

Roman. 3.
Coloss. 2.

propus

propius accedunt. *Elegit enim Deus*, ait Paulus, *nos conformes fieri imaginis sui.* Afferit alibi idem rationem, quia scribit: *in ipso inhiabit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* Hinc rucius nō alia de causa se ait tot labores adire, nisi ut Christus in nobis formetur, & exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu. &: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Christus, & Omnes filij Dei estis per fidem, quæ est in Christo Iesu.* Et quidem per sacramenta similes efficiuntur Christo: non tamen illa perficiunt omnino, inchoationes sunt Christi, ideo Paulus, *Intermittentes, inquit, inchoationes Christi ad perfectionem feramur, non rursus iacentes fundamentum penitentia ab operibus mortuis, & fides ad Deum, baptismatum doctrina, impositionis quoque manuum.* & paulo ante: *Participes enim Christi effecti sumus, si tamen initium substantia eius usque ad finem firmum teneamus.* Hæc Paulus. His porro sacramentis Christo assimilamur quo ad diuersa, quod supra annorauiimus. Aliam namque similitudinē Christi Baptismus, aliam Confirmatio, aliam Penitentia, aliam Eucharistia, aliam Ordo, aliam denique alia nobis conferunt. Et ordo quidem, ut quod Christianis bono est diuino id discernere ac decernere possimus, vel à nobis inuentum, vel ab aliis inuentum quidem, sed à nobis approbatum, sanctioneq; definitū. Explicata sunt hæc à nobis supra, testimoniisq; diuinis in medium adductis confirmata.

Doctrina igitur Ecclesiæ est diuina propter ordinis sacramentum, quo qui consecrantur hauriunt hanc à Christo diuinitatem, ut ipsorum decretam pro ratione muneris commissi diuina sint, ac dicantur. Nam cum timide sint, ait Salomon, cogitationes hominum, & incertæ prouidentia nostræ, & innumera nos lateant, quid è re sit in explicandis negotiis, & veritate inuenienda, seu potius quid gratum sit Deo, neque perspicere possumus plerumque, neque tenere, nisi nos intimè Deus ad illud impellat, è sacramento Ordinis id assequimur, ut motione cælesti perducamur ad illa cognoscenda & efficienda, quæ maximè ad æternam felicitatem, mutuūque Dei amorem subditos nobis prouehant. Quocirca si in vnū eo eant cuncti sapientes ac principes, referēt illi quidē Deū ob sapientiā & principatū, tamen incidere in errores possunt, sint præterea sapientes isti, ac principes Christiani, sit illis idē cum Deo spiritus ob Christum sacramentum, sit illis vnū cum Deo

Galat. 4.

Hebr. 9.

Sapient. 9.

Z 3

corpus

corpus ob Eucharistiam: tamen in docendis aliis vox eorum diuina non erit: poterunt nobis vias ostendere, quibus insistentes ad summum boni humani perducamur: sed ut nos certò doceant, qui subuehamur ad naminis æterni consortium, diuinamque gratiam comparandam, id illis non datur. Exemplo quod dicimus manifestum fiet. Quis unquam diuinasset gratum Deo fore, Abraham pergere ad optimi filij eadem? Amalechitas omnes ad interuentionem dari, neque vllum superesse clementiæ locum? nihil è rebus Hiericuntinis referuari, sed omnia incendio tradit? Hæc humanæ rationi videntur aduersari: attamen qui secus fecisset, à se Deum profus abalienasset. Et leges quidem ciuiles sunt diuinæ, cum bonæ sint, & nihil non bonum proficiscatur à Deo: sed à seipsis ad cælestem felicitatem perducere non possunt, nisi aduocent opem legum Ecclesiasticarum: ad humanam felicitatem nos illæ promouebunt, non cælestem: At leges Ecclesiasticæ à seipsis suis opibus, quibus instructæ sunt diuinitus, adiutæ prouehunt homines ad beatitudinem æternam. Humana verò felicitas, si diuinæ comparetur, nihil est æstimanda. De humana namque dictum est: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. De diuina: Oculis non vidit, auris non audiuit, in cor hominis non ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se.* Quocirca diuinæ sunt ambe, & ciuiles, & Ecclesiasticæ leges: sed facta collatione, nullius illæ momenti, hæc tanti, ut cogitatione id assequi non possimus. Dictum est præterea diuinitatem in nos per sacramenta delabi: ideo verba vitæ & spiritus vocantur, quibus utimur in sacramentorum ministerio: & quod magis diuinum, quàm quod impertit diuinitatem? At inquires, non omnia, quæ docet Ecclesia, spectare ad sacramenta videntur. Sed hoc falsum, nihil enim non agit Ecclesia, nisi ut sacramenta ritè administrantur, ritè percipiantur vel re ipsa, vel desiderio: cum sit hoc illi in primis propositum, cunctos intimè adiungere & aglutinare Christo, vnumque efficere cum Christo, & per Christum cum Deo. At Christo adiungimur sacramentorum interuentu, vbi legitimè fuerint percepta, vel in effectu, vel animi saltem firma deliberatione. Has igitur ob causas diuinissima omnium Ecclesiæ doctrina: & quod sit à sacramento, quo Christo copulamur, & à quo ad hoc speciatim diuinitatem sortimur: nullaque illi labes subesse possit, quod est solius Dei: nosque cælestes efficiat, ad summam

felicitatem

felicitatem perducens: & sacramentorum legitima perceptione diuinitatem largiatur.

Neque verò quemquam moueat, quòd obijci solet, vel Pontificem Romanum, vel aliquos Episcoporum esse interdum vitiosos. In primis enim videtur homines esse impudentissimi asserere eo temporis momento criminibus obnoxios esse vllis illorum, quo docent: cum mens nostra dicto citius se possit in Deum penitus transferre: sed esto, ut volunt: nihilominus hæc in re diuini sunt præcunctis, quamuis aliis in rebus sint flagitiosi. Sicut enim Deus loqui potest per hominis adumbrati simulachrum, quod ad hanc rem fictum fuerit dumtaxat: per asinam, quod cum Balam fecit, per vocem in aëre comploso efformatam, quod Moyse & populo Hebræo in monte Synai contigit: sic per hominem malum, qui malus non est hac in re, sed bonus, sed diuinus: & proculdubio diuinius eius allocutio, quam ficti simulachri, asinæve, aut vocis. Nam qua parte est homo, & sacramentis ornatus præstantior est huiusmodi rebus: quod ad eò est verum, ut diuinius sit Dei collocutio nobiscum per Ecclesiam, quàm per Angelos. Quamuis enim diuinius Angeli, quàm sint homines, tamen ij verba nobiscum facere non possunt, nisi simulachra fingant aliqua, per quæ nos appellent: at homines nobiliores quibusuis imaginum figmentis. Præterea non est hoc Angelis diuinitus concessum, ut Ecclesiam moderentur ac moderationis istius scientiam cælitus sortiantur ordinatio munere: Præsulibus hoc datum successoribus Apostolorum, qui parte hæc Angelis præcellunt, licet Angeli alioquin excellentiores: sic gemmæ pretiosiores prunis: tamen qua parte calefaciunt prunæ geminis præstant. Mouetque intimè Deus animos eorū, qui sunt ordinis sacramento iniati, ut nō singuli, sed vniuersi videant quid expediat vniuersitati Christianorū, quæ est Ecclesia. Atque idē Deus mouet intimè Pontificem Romanū, qui est princeps huius vniuersitatis, ut decernat quid facto opus sit, vbi constitutus est aliquid tanquam Pontifex vniuersalis: aliosque similiter præsulēs impellit, ut pro temporū diuersitate diuersas edant constitutiones, renouent, immutent, abrogent: & tamen omnia diuina: Sic erat diuinum, ut Abraham filium suū imponeret altari sacrificaturus, dicto Dei audiens esset, & postea desisteret à proposito: Lex Hebræis per Moyse daretur, quæ deinde esset abolenda: Jonas prædiceret

Z 4

euerfionem

Eccles. i.
Isai. 64.

euerſionem Ninuæ, & poſtea Deus id nollet. Omnia hæc dubio procul diuina. Iam ſicut verba ſunt nobis ſigna, quibus animi noſtri ſenſa palam facimus, quibus delideram⁹: ſic Deus quaſi voce quadam intimo impulſu ciet animos præpoſitorum ad id agendum, quod diuinæ conueniat voluntati: ea verò morſio, vox diuina, quam præcedere ſolent ac debent multa, inquirentibus præfectis, in quo conquieſcant, perinde atque in eo, quod Deo ſit gratum: & licet in Concilio diuerſi diuerſa ſentiant, ſat eſt ſi plerique omnes de conſenſu maioris partis aliquid ſtatuant, quod à Pontifice poſtea Romano comprobetur. Cæteri namque qui ſecus opinabantur, neceſſe eſt animos demittant, agnoſcant infirmitatem, inopiãque ſuam, qua necelle habent aut ſeſentiri: ac diuinitus mouentur, vt illorum ſententiæ accedant vnã cum reliquis Chriſtianiſ: atque ea mono, vt quaſi diuina.

At, inquit, Deus alloquetur etiam quoscuque impellet ad aliquid boni conſiciendum. Ita præfecto, ſed hoc intereſt, quod qui non ſunt ordinis ſacramento initiati, non eſt certum, ita proximè à Deo moueri, atque ita moueri, vt per ipſos via cæli pateſcat: hos autem certiffimum eſt moueri, quamuis Deum non videant: poteſt enim fieri, & ſæpè cõtingit, vt aliquem audiamus loquentem, neque illum tamen aſpiciamus. Sed quomodo conſtabit, præſules à Deo, proximè compelli? Non ex aſpectu Dei, etiam ſi datum ſit nonnullis ſanctimonia vitæ maximè excellentibus, vt id quaſi per tranſennam, dum viuere intuerentur. Nobis autem non ita paris liquebit ex euidentiffimis ſignis, quæ ſigillarim proferemus, Eccleſiam diuino nomine aſſari, ac gubernari ſemper: non è cauſis proximis & primis, ſed ab effectis. Iam ſi nos Angeli alloquerentur, qui nobis fidem faceret eſſe Angelos lucis, & non caliginis? Sathanas enim, Paulus ait, tranſfiguratur ſe in Angelum lucis. Si miracula ederentur, & miracula quædam ediderunt Magi Pharaonis.

I.
Teſtimonium.
Iſai. 9.

Tuiffimum ſit igitur ac certiffimum veritatis perſugiũ conſiſtere in Eccleſiæ decretis: cuius eſſe diuinam doctrinam, petgamus oſtendere. Neque enim voluit aliud Iſaias, cum dixit fore vt Deus ſuper ſolum Dauid, & ſuper eius regnum ſedeant, vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iuſtitia à modo, & vſque in ſempiternum. Solum verò Dauidis explicauimus eſſe Eccleſiam Chriſtianorum:

quod

quod ij renaſcantur è Dauidis nepote Chriſto, propter nouam penitus inſitam, diuinãque prorsus animi, corporitque formam. Huic Eccleſiæ Deus inſidet, vt ſolio: vt ſemper inde iuſtitia, & iudicium rectiffimum procedat. Et quemadmodum non tribunal, in quo iudices ſententias ſuas ferunt, dicitur controuerſias dirimere, & iura concedere, ſed iudex, qui ex illo decreta ſua promulgat, ſic non Eccleſia dicitur ſanctiones edere, quibus ambiguitates ex hominibus tollantur: ſed ipſi Deo, qui in Eccleſia, quaſi in ſolio quodam regio & iudiciali ſedebit, leges eius merito adſcribentur.

Huc reſpexit idem Iſaias, cum dixit Hieruſalem vocandam ſolum Domini: quocirca Dominus in Eccleſia, Hieruſalem nomine designata, veluti in ſolio ſuo ſedet.

Similiter ipſe Dauid ſæpenumero aſſert in medium præclaras illas ſibi à Deo factas promiſſiones, fore vt Chriſtus ipſe, qui proculdubio Deus, regnum eius, gubernaculãque regni teneret: *Elegit, ait, Dominus Sion, elegit eam in habitacionem ſibi. Hæc requies mea in ſeculum ſeculi, hic habitabo, quoniam elegi eam.* Sion vocat Eccleſiam Chriſti, quod ibi conſtituta fuerit, vt diximus, in ea Deus habitat, in ea requieſcit, nunquid otioſus, nunquid deſes, nunquid ſomno demerſus? domum præfecto regens quaſi paterfamilias, alios filiorum ſuorum præponens aliis, alios ſubdens, remunerans quosdam, quosdam corripiens.

Ego autem, ait de ſe Chriſtus, conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius, nimirum Eccleſiam Dei: quid? vt iners langueſcat? Vt prædicem, ſubdit, præceptum eius: in Eccleſia igitur Chriſtus prædicat præcepta Dei.

Quocirca Iſaias cum dixit futurum, vt populi multi confluere ad montem Domini, ad Eccleſiam, & inuitarent cunctas ad illum gentes, *quoniam de Sion, addit, exhibit lex, & verbum Domini de Hieruſalem:* de Eccleſia, quæ Sionis & Hieruſalem nomine designatur.

Ob id etiam Ezechiel ſic Deum inducit loquentem: *Saluabo gregem meum, & non erit vltra in rapinam: & iudicabo inter pecus & pecus, & ſuſcitabo ſuper eas paſtorem vnum, qui paſcet eas, ſeruum meum Dauid, ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in paſtorem. Ego autem Dominus ero eis in Deum: & ſeruus meus Dauid princeps in medio eorum: ego Dominus locutus ſum, & faciam cum eis pactum pacis: & ceſſare faciam beſtias peſſimas de terra: & qui habitant in deſertis, ſecuri dormient in ſil-*

Z 5 tibus.

II.
Cap. 3.

III.
Pſalm. 13.

III.
Pſalm. 2.

V.

VI.

liber: & ponam eos in circuitu colli mei benedictionem: & deducam nubrem in tempore suo. Hæc Deus, contestans fore, ut Christus ipse, qui Deus est, sit Ecclesiæ pastor, princepsq; in medio eius, & quid eit: *Ero eis in Deum?* quod & apud alios vates sæpè reperitur, Dauidem, Isaiam, Hieremiam, nōne & Hebræis Deus erat? His verbis profectò nihil aliud sibi voluit Deus, nisi se Ecclesiæ suæ in omnibus fore Deum: ita ut cuncta eius sint maximè & omnino diuina.

VII.

Sed quoniam infinitum foret singula vatum oracula recensere, veniamus ad Christum: *Qui vos audit, ipse ait ad Apostolos, audit me: & qui vos spernit me spernit.* Quæ verba Cyprianus non ad Apostolos dumtaxat pertinere credit, sed per Apostolos, sic ipse loquitur, ad omnes præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt. Quocirca idem est audire Christum & Apostolos, Apostolorumque successores. At Christi vocem quis diuinā neget? Ineptissimum porrò, verba illa Christi: *Qui vos audit, ita coarctare, ut referantur ad ea quæ scripta sunt solummodo: non dum enim scriptus fuerat vllus Christi sermo: neque de verbis loquitur Iesus: sed de iis qui verba habent: Qui vos audit, dixit: at scripta non audiuntur, sed leguntur: ideo u ad scripta pertineret illa Iesu intentio, dictum esset: Qui vestra legit.* Stet igitur, Christum Deumque audire, qui Ecclesiæ audit præpositos, id est Ecclesiam, ideòque eius esse vocem diuinam.

VIII.

Ioan. 17.

Quocirca idem ad Deum: *Ego dedi, inquit, eis sermonem meum, & mundis eos odio habuit: quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo.* Audin' datum Apostolis sermonem Dei, sermonemq; eorum esse diuinum? ac ne dicas eorum posteris id negatū, paulò antè dixit: *Verba quæ dedi tibi, eis dedi, & ipsi acceperunt.* Et mox: *Sanctifica eos in veritate. Non pro eis rogo tantum, sed & pro eis qui creditur, sunt per verbum eorum in me, ut omnes vnum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis, vnum sint.* Hæc Christus, quibus sanè verbis nihil esse potest dilucidius: ut sciamus Ecclesiæ doctrinam cælestem: quando Christus voluit, ut qui credituri essent in Apostolos, forent iidem cū Deo, & perinde in mundum mitterentur, ac Christus mitteretur, & sanctificarentur in veritate, quæ est Dei sermo. Explicat lectio Græca aptius ad nostram propositum quid sit sanctificari in veritate, in qua est *ἀλήθεια*, cuius vocabuli si originem scruteris, est a terra terreniq; seungi. San-

ctumque

ctique Græcis dicuntur, qui toti sunt in rebus diuinis - ab infimis hinc prorsus abstracti & sancti igitur quo ad veritatem erunt illi, qui cælitus acceperunt eam, nimirum à Deo, non ab hominibus, modo diuino, non humano. Ut res sit, rogat ut Apostoli & cæteri credituri per eorū verbum quancumque, sint vnum cum Deo, præsertim quo ad veritatem. Quod si vnum sumus cum Deo, & potissimum quantum ad veritatem, necesse est Ecclesiæ veritatem præ cunctis esse diuinam.

Vin' videre Apostolos, eorumq; successores, qui sustinent Ecclesiæ personam, esse vnum cum Christo, & Patre? De se Christus dixit: *Ego sum lux mundi, tantundem asseruit de Apostolis: Vos estis lux mundi, ac ne excipias id pertinere ad lucem factorum, addidit: Vos estis sal terræ, quod pertinere ad solam doctrinam interpretatur Augustinus.* De se Christus ait: *Ad hoc in mundum veni, ut testimonium perhibeam veritati.* Idem Apostolis attribuit: *Eritis mihi testes in omni Iudea, & samaria, & vsque ad vltimum terræ.* Ad Deū Christus dixit: *Tu me misisti.* De Apostolis: *Sicut tu me misisti in mundum, & ego mitto eos in mundum.* Amplius: *Claritatem, quam dedi tibi, dedi eis, denique. Omnes vnum sint, sicut tu pater in me, & ego in te.* Rursus. *Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in vnum.* Quis igitur ausit negare Ecclesiæ doctrinam cælestem? Eadem lux illi quæ Christo, idem veritatis testimonium, eadem ut audiat auctoritas, eadem legationis potestas, eadem claritas, vnum denique esse cum Christo, & Deo. Non igitur Ecclesiæ definitiones erunt Dei definitiones? Et quid em fieri potest, ut alicui sit lux, sed exilis, quæ non pertingat ad alios: id ne sit, vult Christus lucem veritatis Apostolis committæ ad confinia terrarum peruenire, vsque ad vltimum, inquit, terræ. Sed quid, si perueniat quidem, sed illis oculos & aures alij occludat? ideo adiectum, ut audiantur. Ponamus audiri, non tamè ut missi à Christo audiantur: occurrit Christus, & ait: *Qui vos audit, me audit.* Esto ut missi à Christo audiantur, non audiantur ut missi eo modo, quo à Deo missus est Christus: idcirco mittit eos Christus, ut ipse est missus. Sed nunquid erit illis eadem claritas, quæ Christo? eadem, ne dicas alia claritate missos. At non sunt vnum cum Christo & Deo? sunt vnum quò possimus procedere vltra non datur. Audistin' ut paulatim Christus per suos gradus ad summum diuinitatis euehat suos? lux veritatis obijcitur oculis

omnium:

IX.

Ioan. 18.
Matth. 5.Ioan. 18.
Act. 1.

omnium: idem fines terræ, & fines illius: nisi tamen accedat lux veritatis Apostolicæ, omnes veritas obscuratur, non est qui audiat, aut si quis est qui audiat, non accipit illam de manu Christi, per quam cuncta bona cælestis in terram mittuntur: quod si qui Christo acceptam referunt, tamen in iis qui tradunt Christum non agnoscunt, agnoscunt aliqui? non agnoscunt tamen, quasi à Deo sit illis persona Christi imposita, sed ab hominibus, per quos fit electio præpositorum. Quod si Deo id attribuunt, non viderit tamen hoc eis ita clarum, ut Deus est clarus, in quo tenebræ non sunt ullæ, quique amictus est lumine quasi vestimento. Sed ponamus id esse illis adeo clarum: non reputabunt illos præpositos vnum cum Deo. Necessè est itaque Ecclesiæ veritatem lucem mundi reputare, cui quidem Ecclesiæ, perinde ac Christo, ausculterur, quasi missæ, ut Christus est missus, eadem claritate, denique ipsam credamus vnam Deo.

X.

Isai. c. 59.

Audi adhuc aliam connexionem ascensus, & oraculorū, quam adnotavit vir doctissimus Stapletonus: loquitur sic apud Isaiam Deus ad Iesum: *Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, nec de ore seminis tui, à modo, & usque in sempiternum.* Eadem Christus ad Apostolos. Et in Isaiā, *Spiritus meus, qui est in te.* Ait Iesus, *Orabo Patrem, & alium paraclitum dabit vobis Spiritum veritatis.* Est in Isaiā, *Verba mea, quæ posui in ore tuo.* Ait Christus: *Verba, quæ dediti mihi: eis dedi, & ipsi acceperunt.* Et in Isaiā: *Non recedent de ore tuo.* Ait Christus: *Sanctifica eos in veritate.* Et in Isaiā: *De ore seminis tui.* Ait Christus: *Non rogo pro eis tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorū in me.* Et in Isaiā: *Usque in sempiternum.* Ait Christus: *Ero vobiscum usque ad consummationem sæculi.* E quibus omnibus concluditur divinitissimam semper esse Ecclesiæ doctrinam.

Ioan. 16. & 17.

Maioris auctoritatis est Ecclesia, quàm divina scriptura separatim considerata.

CAP. X.

Sed quando hæretici contendunt omnibus modis conuellere Ecclesiæ auctoritatem ex hoc regno confusioneque ipsius deductam, quod videant se ab illa maxime

virgen.

virgeni, ac premi, neque esse ullum effugiendi locum, ut quæ possunt, quasi lubrici serpentes elabantur, ausi sunt affirmare divinam scripturam maioris esse auctoritatis, quàm sit Ecclesia: quod quàm sit falsò & impudenter dictum, liquidò è superioribus patet: attamen ut convincantur, neque habeant omnino quod dicant, nonnulla subiiciemus. Sed antea duo vobis sunt adnotanda. Ac primo loco agi hic de verbo Dei scripto: & hoc memoria tenendum. Aduersarij namque multa afferunt de verbo Dei, nihil, ut videbimus, ad rem facientia convenientia verbo Dei, non scripto, quod cordi ipsius Ecclesiæ est inscriptum, quæ si perpendantur, maximè contra ipsos faciunt. Secundo, cum dicimus, quodnam horum plus habeat auctoritatis, est sensus, ob quam causam magis sit adhibenda fides credendis, vel quod scripta sint, vel quod Ecclesia dicit ea credenda.

Cui verò magis credendum, quàm Christo? quis illi quæso par esse potest? vili ne magis adhibenda fides, quàm Deo? *Creditis in Deum* (inquit ipse in Evangelio Ioannis) *& in me credite.* & alibi: *Qui verbum meum audit, & credit ei, qui me misit, habet vitam æternam.* At suprâ ostēdimus, Christum, Deumque in Ecclesia residere, & esse, & idcirco vocem doctrinamque Ecclesiæ esse divinam.

Amplius ipsa Ecclesia est Christi, & plenitudo eius, ut testatur Paulus ad Ephēsiōs. Quid itaque illi deest, quæ Christi ipsius est plenitudo, plena est Christi, in quam se Christus totum profundit: quæ verba quanti essent, ut plenè cognosceremus, dixit Paulus de Deo & Christo loquens, *Omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus eius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.* Ecclesia, inquit, est plenitudo Christi, qui omnia in omnibus implet, perficit, siue perficitur, ut reddidit interpret Latinus: nam Græcè est, *τὸ πᾶν ἐν αὐτῷ ὡς τὸ πᾶν ἐν αὐτῷ πληρούμενον*, id est, *plenitudo eius, qui implet omnia in omnibus, vel qui secundum omnia in omnibus impletur.* Quanti igitur Ecclesia, quæ perficit, Christo ita volente, constituyente, & largiente omnia in omnibus? Igitur quidquid habet boni ac perficit scriptura, quidquid pleni, ac solidi, id habet ab Ecclesia, quæ implet eum, qui implet omnia. Est enim maximè, sititq; Christus se suaq; omnia aliquò profundere, explet hæc esuriem, sitimq; Christus. Ecclesia excipit omnia Christi bona, quasi corpus capiti subiectum, ut deriventur in omnia membra, quæ cor-

Ephes. 3.

pus

pus capiti adnexum perficiunt, quod mancum foret alioquin, & truncum. Ne ita sit, diuino munere Ecclesiam sibi Christus adiunxit, in qua vires suas ostenderet, amplitudinemque suæ diuinitatis atque humanitatis explicaret. Sanè sententiis & grauissimis Paulus ab breuissimis plura cõplectitur, sed mea quidem sententia nullis verbis magis Ecclesie præstantiam potuit extollere. *Ecclesia*, inquit, *implet eum, qui implet omnia in omnibus*. Potuit grauius dicere, potuit amplius, sublimius, diuinius? nunquid huiusmodi aliquid, aut vlllo modo simile de scriptura dictum videmus.

Audi iterum quid dicat ad Timotheum Paulus: *Ecclesia est columna & firmamentum veritatis*. cui quæso magis credendum, quàm veritati? at ipsa Ecclesia propter arētissimam cum Deo coniunctionem non veritati innititur, sed veritas innititur Ecclesie, quasi columnæ, & firmamento, vt sciamus nullibi esse veritatem, nisi in Ecclesia, qua sublata necesse est veritas omnis concidat omnino. Et profectò Paulus, cum mentio incidit de Ecclesia, quibus potuit verbis sublimioribus ac diuiniorebus illam exornauit: sciebar quippe quanti id esset. Quod si prorsus est habenda fides Christo, & Deo, quo quis Deo, & Christo est propinquior, ei maior est habenda fides. Quid verò propinquus Christo capiti, quàm corpus eius Ecclesia? quid Christo veritati, quàm Ecclesia columna & firmamentum veritatis? quid sponso Christo, quàm sponsa eius Ecclesia.

Illud præterea considerandum maximè, quidquid diuina scriptura auctoritatis habet, id totum fuit, atque est ab Ecclesia: nam singuli eius libri confecti sunt à filiis Ecclesie. Quin etiam licet multi ediderint volumina multa de rebus sacris, & vt scriptum reliquit S. Lucas, conati sint ordinare narrationem, quæ in nobis, inquit, completæ sunt rerum, tamen auctoritatis nihil esse vllis libris videmus, nisi iis, quos Ecclesia approbavit: quamuis nulla nobis ratione speciatim constet, cur hi potius recepti fuerint, quam illi, nosque illorum potius, quàm horum fidem sequamur, nisi quòd ita fuit ab Ecclesia constitutum: quasi sit hæc verissima, & euidentis nota, quæ canonici, vt dicunt, ab his, qui non sunt canonici, internoscantur. Hinc reiecti fuere hi libri, Paltor, siue Hermes, Pauli æta, epistola Barnabæ, doctrina Apostolorum, Apocalypsis Petri, & Euangeliū secundum Hebræos, vt scribit Eusebius. Clemens etiam Alexandrinus meminit epistolæ Barnabæ, & Apocalypsis

1. Tim. 3.

Hist. Euf. lib.
3. cap. 29.
Clem. lib. 2.
cap. 22.

Petri,

Petri, quæ à multis pro sacris habitæ sunt, vt refert Eusebius, & horum meminit etiam Innocentius Primus. Huiusmodi erat & Euangeliū secundum Hebræos ab Ebionitis receptum, quod narrat Theodoretus opusculo fabularum hæreticarum. Euangeliū secundum Petrum, quo Nazareni vtebantur, vt ait eodem libro Theodoretus, eoque deceptus est Serapio vir doctissimus, Eusebio teste, sermones Pauli, de quibus Augustinus contra Faustum, doctrina Petri, de qua Origenes in proemio librorum de principis. Quid plura? Prophetæ ipsi, & Apostoli nonnulla scripserunt, quæ non sunt in canonem relata. In veteri testamento gesta Dauidis à Samuele, Nathan, & Gad Prophetis scripta, æta Salomonis à Nathan, Abia Salonite, & Addo vatribus, Abiæ Regis ab Addo, Iosaphat Regis à Iehu scripta memorantur. Multa præterea Dauid & Salomon litteris mandarunt, quæ non sunt recepta. Notauit hoc Athanasius in Synopsi, & Augustinus libro de ciuitate Dei: sic Apostolus scripsit epistolam ad Laodicenses, quam iubet in Ecclesia Colossensium legi. Petri plures ferebantur libri, Aëta, Euangeliū, Prædicatio, Apocalypsis, Iudicium, vt refert Hieronymus. Idem dici potest de Periodis Pauli & Theclæ, quæ Lucæ adscribuntur, de constitutionibus Apostolicis in octo libros à Clemente digestis: cur autem recepti sint alij, alij reiecti, nihil est in causa, vt ait Augustinus libro de ciuitate Dei, nisi quòd Prophetæ, addè etiam Apostoli, quædam dum spiritu diuino afflabantur scribebant, quædam studio humano memoriæ mandabant. Sed quæ sint huius, quæ verò illiusmodi, Ecclesia est iudex à Deo constituta: cum sint igitur diuini libri ab Ecclesie filiis confecti, ab Ecclesia confirmati, profectò sequitur, multo maiorem in ea esse auctoritatem, quam sit in illis. Natura namque comparatum videmus, vt in causis ipsis sit semper vis maior, quàm in effectis, vbi hæc ob ipsas causas sunt instituta, & in eas, earumque bonum & commodum referuntur, cuiusmodi esse scripta sacra nemo inficiari potest.

Age verò aut librum intelligimus notas illas typis excusas sine commodo, veròque sententiarum sensu, aut simul cum hoc sensu. Si primū dicamus, proculdubio nihil interest inter diuinam scripturam, & quemuis librum, in ambobus enim notæ eadè, Quòd si accipias, quod secundo loco dicebamus, sententia ille profectò non inheret litteris,

Theod. lib. 2.
Lib. 6. cap. 10.

Lib. 11. ca. 23.
1. par. vlt.
2. Par. 9. 13.
& 14.

Lib. 17. cap.
vlt.

Lib. 18. c. 38.

& 110-

& notis, sed ipsi Ecclesie. Alioquin quibus, ubi oculos animumque ad lectionem diuinorum librorum adiceret, verum eorum sensum assequeretur, neque vllus iam fuisset, aut in posterum foret hæreticus: at esse plures, vel ipsimet hæretici fatentur, & clamant. Quia hoc adeo verum est, ut hæretici opiniones suas peruersas non aliunde hauserint, quam è sacris monumentis perperam intellectis, ut postea latissimè ostendemus.

Sed sit sanè, quod fieri non potest, per se sensus aliquis verus in illis notis absque Ecclesie mente & legentis: atamen idem sensus in corde Ecclesie, & quidem multo efficacius, & nobilius: ille namque est atramento notatus, hic spiritu, ille chartis impressus, hic cordibus, absque vllò mētis ille assensu, hic cum credentis assensu. Quid atramento cum spiritu diuino? quid chartis cum mente humana? quid nihil agenti à semetipso cum eo, à quo cunctæ nostræ actiones proficiunt? Audebit aliquis comparare atramentum ipsi Deo (audebit otiosum tot ac tanta agenti? audebit literas menti humanæ, cui cuncta quæ sensus ferunt, sunt subiecta, similes pronuciare.

Fidem certè sequi solemus libentissimè eorum, à quibus nullam est periculum, effugere verò auctoritatem eorum, à quibus aliquid damni creari nobis potest: si sequamur Ecclesie iussa nullum nobis ex vlla parte imminet periculum, cum sit illa columna & firmamentum veritatis, cum portæ inferi præualere aduersus eam non possint. At si diuinis libris adhæreamus, nisi prius firmissimè adhæserimus Ecclesie decretis, facillimè in aliquam fraudem labemur, & præcipientes ruemus. Cunctæ namque hæreses clamant, se niti sacris voluminibus, ea, amplecti, exosculari, venerari.

Ephes. 4.

Audi adhuc: *Ascendens*, inquit Paulus, *in altum Christum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus, & ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem pastores ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in adificationem corporis Christi, id est, Ecclesiam constituunt, consummat sanctos, non diuini libri.*

Quòd si verum est quod asserit Paulus, *Sientia inflat, caritas adificat*, non in scriptis caritas, sed in cordibus humanis.

Iam verò fides non ex lectione, sed ex auditu, ut idem

Apo

Apostolus testatur. Quocirca siue fide spectes, siue qua impossibile est placere Deo, siue caritatem, quæ prima est virtutum, non ad libros, sed ad Ecclesiam, membraque eius est confugiendum.

Et quænam quæso maiorem auctoritatem apud omnes conciliant, & habent, quàm signa, & miracula? hinc enim factum, ut cum Ioannes Baptista mitteret ad Christum discipulos interrogaturos, *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?* Christus ut manifestè ostenderet, se esse illum, multa ediderit iis videntibus miracula. hinc maximè omnium peccant quicumque visis miraculis non credunt, sic enim Christus in Euangelio Ioannis: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: tunc autem & viderunt, & cederunt & me, & patrem meum.* Præ cunctis itaque fides habenda miraculis, si quidem signa, inquit Paulus, in fideiibus. at illa non à voluminibus sacris, sed ad Ecclesie filios eduntur.

Quid plura? circumspecte omnia, cogitatione percurte, mente quiduis sige, an non cuncta propter Ecclesiam? illi Deus est singula fabricatus, quæ cadere vllò modo in animum possunt? & audebit aliquis facere pluri scripturam, quàm Ecclesiam.

Quid, si Ecclesiam tollas, opus est scriptura? inanis ferè & nullius fructus est illa per se: non tamen si tollis scripturam, inanis, & nullius fructus Ecclesia, quæ diu fuit sine scriptis, & post diem Iudicij adhuc sine illis permanebit.

An non diximus inter cæteros fidei articulos & illum esse, *Credo vnam sanctam Ecclesiam Catholicam?* scimus autem articulos esse veluti principia quædam, quibus præ cunctis fides est habenda, at scriptura non refertur inter huiusmodi principia, quamuis illa sancta dicatur, ac sacra, sed per Ecclesiam quasi per quoddam principium probatur, & confirmatur, cum pertineat ad eam reuocare & approbare scripturas.

Et quæ maior esse potest auctoritas, quam si cui detur ius claudendi ac referendi cælum: si cui detur habere vnum spiritum, corpus, & regnum cum Deo: si cui detur non posse labi. Atqui, inquit aliqui, non potest aliter docere Ecclesia, quàm sicut est scriptum. Sic enim Paulus. *licet vos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizatum est, anathema sit.* Quid tum? Et Deus iureiurando attestatum in scriptis diuinis reliquit, se multa facturum, & fa-

Gal. r.

Pars ij.

A a

cict

ciet ieuera & maioris apud me erit auctoritas, & magis fidem faciet, quod hoc est scriptum, quam quod Deus dicit aut facit. Aut qui scio ego scriptum huiusmodi esse verbum Dei, nisi testimonio Ecclesie? Age vero, Christus nonne venit, ut impleret scripturas, & ego magis Christi fidem sequar, quia de illo scriptum sit aliquid, quam quia de celo Deus dixit, *Ipsam audite*: sepius ne ad libros sacros reiecit Hebraeos pertinaces Christus, an ad opera? raro, semel, aut iterum dixit, *scrutamini scripturas*, sepius, *Pater testimonium perhibet de me*, sepius, *si mihi non creauit, operibus credite*. Argumentantur iterum haeretici, Spiritus sanctus dedit scripta sacra. Imbecillum argumentum. Et Spiritus sanctus nonne Ecclesiam constituit? nonne reidet in ea: & quidem multo efficacius, ac nobilius, quam in libris. Praeterea idem Spiritus nonne in mente Ecclesie insculpsit, quidquid in codices est relatum, ac multo plura: nonne ferè mutum, languidum est scriptum, nisi adsit Ecclesie mens? Ecclesia, aiunt, constituta est ut testimonium exhibeat diuinis libris. quis hoc ferat: Ecclesia ne propter scripta, an scripta propter Ecclesiam, propter quam sunt omnia, quaecumque à Deo condita sunt: si dixissent, ut testimonium perhibeat veritati, quod de se Christus dixit, non aberrassent à vero: sed Deus in Ecclesia magis, quam scriptis, ac veritas, veritatisque testimonium eodem modo. Vrgent iterum: Scribit Augustinus omnium Ecclesiarum & hominum libros ac sensus seruire debere scripturae. Verum in singulis Ecclesiis, non in tota Ecclesia Catholica, quod si de Catholica intelligas, seruit, ut Christus nobis seruiuit, qui venit ministrare, & non ministrari, ut ipse ait, seruit, ut verum afferat sensum, sic enim & sensus Christi, qui & homo est, illustrauit sententias codicum sacrorum: aut seruit, ut contra praescriptum scripturarum nihil agat, sicut Deus non agit contra praescriptum iurisiurandi, quod scriptis mandauit. Agunt verò haeretici maxima cum calliditate, ut quilibet rei anteponant scripturas, cum possint illas in suos sensus facillimè peruertere, sicut & diabolus aggressus est Christum allatis è scriptura locis: *si filius Dei es mitte te deorsum*. Scriptum est enim: *Angelis suis Deus mandauit de te, ut custodiant te in omnibus vijs tuis*. Idcirco ait Hilarius ad Constantinum Augustum: *Nemo haeticorum est, qui se non secundum scripturas predicare, quibus blasphematur, mentitur*. & Irenaeus, *Haeretici scripturis nituntur sua dogmata*

Matth. 20.

Iren. li. i. c. i.

confirma

confirmare, ne sine teste esse videantur, sed deformant eloquia Dei, atque ex figura hominis, vulpis aut vrsi figuram reddunt. Idem tradit Vincentius Lyrinensis. quin Petrus Apostolus ait, *indoctos, & haeticos deprauare epistolas Pauli, sicut & ceteras scripturas ad suam ipsorum perditionem*. Et Paulus ad Galatas, *Miror, inquit, quod sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiam Christi in aliud Euangelium, quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Christi*. Quae verba adnotans Chrysostomus adiecit impostores illos suae fraudi praetexuisse Euangelij nomen, quod factitat passim nostrae aetatis haeretici. Hinc Ambrosius, *Haeretici, scribit, illi sunt, qui per verba legis legem impugnant, & proprium sensum verbis destruunt legis, & peruersitatem mentis suae legis auctoritate commendant*: & Hieronymus. *Quicumque scripturam aliter intelligit, quam sensus Spiritus sancti flagitat, licet de Ecclesia non recesserit, tamen haeticus appellari potest*. Et Augustinus tradit non ob aliud esse haeticos, nisi quia scripturas non rectè intelligentes suas falsas opiniones contra earum veritatè pertinaciter asserant. Quamobrem, si quis omnia eorum argumèta in hac quaestione veller vnica responsione tollere, dicat scripturas non in legendo, sed in intelligendo consistere, vel vnà cum Hieremia, & Paulo, legem Christi non in littera, sed in spiritu, non in tabulis, sed in corde scriptam. Nunc quando datum nobis est per Christum, ut idem sit Deo & Ecclesiae spiritus, corpus, & regnum: demon, qui quondam è paradiso Adamum & Euam suis insidiis & fraudibus deceptos exturbauit, nos iis bonis spoliare conatur per Antichristum, & eius assecras, ob id per haeticos, qui Christum Deum negant, quales fuere olim Theodoretus, Paulus Samosathenus, & Arius, contendit, si fieri potest, ne nobis sit idem cum Deo spiritus, corpus, & regnum: speciatim verò per eos qui tollunt sacramentum Confirmationis, in quibus olim fuit Nouatus, suntque hodie Lutherani, Calvinistae, & ferè cuncti haetici Protestantes, nititur auferre nobis spiritus coniunctionem, per eos, qui Eucharistiae veritatem negant, ut Berengarius, Abailardus, & Calvinus, ne sit nobis idem corpus cum Deo, aduersatur, per eos qui Ecclesiasticos ordines tollunt è medio, & Episcoporum sacerdotumque potestatem, & auctoritatem, quales ferè cuncti haetici, qui à contemptu Romani Pontificis auspicari solent,

2. Petr. 3.

In cap. i. epist. ad Tit.

inquit Cyprianus, regni eiusdem societatem discindere contendit. Denique cum sint hæc omnia in fide & fidei præstatione fundata, cunctique hæretici fidem deserant, suas doctrinas & inuenta secuti, Protestantes autem (sic enim semetipsos appellant nostræ ætatis hæretici) factis opus non esse dicant, fidem satis esse, per eos potissimum Dæmon fundamenta diuinorum bonorum, quæ in nos cælitus sunt collata, conuellit. Hæreticorum verò magis alius alio accedit ad Antichristum, qui hæc omnia tollere conabitur, quo quis plura, & maiora ex his bona ab Ecclesia auferre molitur.

FINIS LIBRI DECIMI SEXTI.

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI, LIBER DECIMVS SEPTIMVS.

SIGNVM LXXIIII.

Catholica Ecclesia.

Necesse est vt Ecclesia Dei vniuersum mundum completatur: id verò Ecclesie nostræ, quæ Dei est, solummodo contingit, idcirco alieni ab illa non sunt ex Ecclesia Dei.

CAPVT I.

Nunc consequens est, vt agamus de signis, que nascuntur è coniunctione regni Ecclesie, & Christi, ac primum de illis, quæ ducuntur à tota Ecclesia, vel primariis eius membris. Hinc cum plurimi sint hominum coetus, qui se iactant esse Ecclesiam Dei, si quis non ita perspicax vult breui innotescere, quænam sit illa verè Ecclesia Dei, nihil habebit magis in promptu, & magis illustre, quàm circumspicere, quænam sit Ecclesia magis toto orbe diffusa in vnâ conueniens fidem. Hinc Ecclesia Dei cognomento dicta Catholica, nimirum vniuersalis, ac per vniuersas regiones dispersa: ita namque nobis credendum in symbolo Apostoli proposuerunt, atque ita vnusquisque profiteretur, *Credo vnâ sanctam Ecclesiam*

Catholica

Catholicam, id autem Deus olim prædixit Abrahe futurum: *Benedicentur in semine tuo* (qui est, vt ait Paulus ad Galatas, Christus) *omnes gentes, tribus, ac cognationes terræ.* Atque hoc admirabatur Isaias exclamans, *Quis audiuit vnquam tales, aut quis vidit huic simile? nūquid parturiet terra in die vna? aut parietur gens simul, quia parturit & peperit Sion filios suos?* Hæc Isaias, respiciens illud tempus, quo cõstituti in monte Sion Apostoli diuino spiritu afflati perduxerunt ad agnitione cultumque Christi tria ferè hominũ millia vna die, in quibus erant Parthi, Medi, Ælamite, qui habitabãt Mesopotamiam, Iudæam, Cappadociam, Pontum, Asiã, Phrygiam, Pamphiliam, Ægyptum, Lybiam, Cyrenem, aderantque è Romanis, Cretenlibus, Arabibus, quocirca iam tum primum edita in lucem, prognataque Ecclesia cœpit esse vniuersalis, neque constituta prius, quàm sibi cõciliauerit ex omnibus populis quasi primitias quasdam, eodemq; temporis momento in lucem se dedit, & filios Deo è cunctis gentibus procreauit. id elegãtissimè David est vaticinatus: nam postquam induxit Christum cõstitutum à Deo super Sion montem sanctum eius, qui prædicaret præceptũ eius, cum scilicet in monte Sionis Spiritus sanctus in corda discipulorum se insinuauit, continuo adducit Deum, qui sic alloquitur Christum, *Postula à me, & dabo tibi gētes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Audin' possessionem Christi futuram non vnã aut alteram prouinciam, sed terminos ipsius terræ? explicat hoc alibi idẽ David: cum dicit, *Conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, & adorabunt in conspectu eius vniuersa familia gentium.* Rursus idem sic alloquitur Ecclesiam, quæ pro commissa sibi totius orbis terrarum gubernatione regna illius suis filiis paritur: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos principes super omnem terram.* sic alio loco maiestatem potestatemque Christi describens, ait: *Dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarũ coram illo procedent Æthiopes, & inimici eius terram lingent. & mox: Repletur maiestate eius omnis terra, fiat, fiat.* Hæc igitur atque aliis in locis David vaticinatur apertissimè de Ecclesie potestate vniuersos populos cõplectente. Eadem verò Isaias plurimis in locis persequitur, quin in ipso statim initio oraculorum suorum, vbi cecinit Iudaicæ Reipublice interitum, protinus de Ecclesia subdit: *Erit in nouissimis diebus preparatus mons Domini in vertice montium, & eleuabitur su-*

Ca. 12. 16. 18.
Genes.
Cap. vltimo.

Psal. 2.

Psal. 21.

Psal. 44.

Psal. 71.

Isai. 2.

Daniel. 7.

per colles, & fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi, & dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob. Viden' ut ad montem Domini confluant omnes gentes, & ex eis multæ inuident alias? Ostendimus verò alibi montem Domini esse Ecclesiam ipsam, & cur ita sit aperuimus. Isaiæ concinit Daniel, cum prædicit fore, ut lapis excisus absque manibus è monte, qui quidem lapis Christum significat, euerter illam statuâ, quæ regna omnia designat, & impleat vniuersam terram: ob id Habacuc, Deus, inquit, ab Austro veniet, & sanctus de monte Pharan. Operust calos gloria eius, & laudis eius plena est terra. Et Sophonias sic Deum facit loquentem: Tunc reddam populis labium electum, ut inuocent omnes nomen Domini, & seruiant ei humero vno. Zacharias autem Christi potentiam enarrans, Potestas eius, ait, à mari vsque ad mare, & à fluminibus vsque ad fines terræ. Denique idem sic Deum inducit verba facientem: Ab ortu solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur nomini meo oblatio munda. Quid verò opus est oraculis Prophetarum? Ipsemet Christus de se pronunciauit: Oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis, & prædicari in nomine eius penitentiam, & remissionem peccatorum per omnes gentes. & alibi, Eritis mihi testes in Hierusalē, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimū terræ. Quæ cum verissima sint, & maximi ponderis ad salutem nostram beatitudinemque cælestem consequendam, meritò Apostoli illud in primis à nobis credi ac prædicari voluerunt, vnam scilicet esse Ecclesiam Sanctam, & Catholicam: id verò statuerunt esse principium Christianæ doctrinæ, à quo cetera orientur, Ita, ut postquam professi sumus omnem spem in Deo Patre, Filio, & Spiritu sancto collocare, continuo profitemur à nobis agnosci vnam Ecclesiam sanctam & Catholicam, quasi nihil secundum Deum sit ea prius, quod alibi adnotauit sanctus Augustinus.

Sibyllæ prædixerunt Ecclesiam Catholicam futuram.

Denique nec Sibyllæ ipsæ hoc omiserunt, futurum ut Ecclesia Dei, populusque illius toto orbe diffunderetur: sic namque vates ille ab illis acceptum cecinit.

Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum

Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,

Casta faue Lucina.

Audin' futurum ut Christi aurea gens toto mundo surgat? Ob id etiam Patres antiqui, cum certissimam & aperitissimam veritatis notam nobis tradere voluerunt, qua distina-

guerentur

guerentur conuenticula hæreticorum, mendacissimæque eorum commenta ab Ecclesia Dei, verissimæque ipsius doctrina, nihil aliud nobis proposuerunt, oculisque mentis subiecerunt, quam doctrinam Ecclesiamque Dei Catholicam, & tota terrarum orbe diffusam.

Audiamus Ignatium, qui sic ad Philadelphios scribit: *Vna est prædicatio, & fides vna, & vnum baptisma, & vna Ecclesia, quam fundauerunt S. Apostoli à finibus vsque ad fines in sanguine Christi proprijs sudoribus ac laboribus.* Intellexisti illam vocari ab Ignatio per Apostolos fundatam Ecclesiam, quæ pertingit vsque ad fines terræ? Idem tradit Polycarpi discipuli in iis litteris, quas retulit in sua scripta Eusebius: *Ecclesia Dei, inquit illi, quæ Smyrnam incolit. Ecclesia quæ est Philomiti, & alijs omnibus sanctis & Catholicis Ecclesijs, quæ vbique gentium sunt.* Et post: *Totam denique Ecclesiam Catholicam per vniuersum orbem dispersam precibus Deo commendauerat.* En ut sit Ecclesia Dei Polycarpi auditoribus, quæ loca omnia peruageret: eodem modo Ægesippus Apostolorum temporibus proximus rectam doctrinam vocat eam, quæ sit Catholica, id est, vniuersalis: *Ecclesia, inquit ille, Corinthiorum in recta veraq; doctrina constanter perstabat vsque ad primum, qui ibidem gessit Episcopatum, qui cum ipso, dum Romam rursus nauigabam, de religione nostra comunicauit, & Corinthi non paucis diebus commoratus sum, in quibus dum inter nos de doctrina Catholica conferrebamus, non parum vterq; ab alterius consuetudine cepit oblectationis. cum essem Romæ, mansi ibi vsque ad Pontificis Anyceti tempora.* Audiamus Polycarpi discipulum Irenæum, cuius hæc sunt verba: *Ecclesia enim, inquit ille, per vniuersum orbem vsque ad fines terræ disseminata, & ab Apostolis & discipulis eorum accepit eam fidem.* Rursus alibi: *Hanc prædicationem cum acceperit, & hanc fidem, quemadmodum prædicamus, Ecclesia & quidem in vniuersum orbem disseminata diligenter custodit, quasi vnam domum inhabitans, & similiter credit us, videlicet quasi vnam animam habens, & vnum cor, & consonanter hæc prædicat, & docet, & tradit quasi vnum possidens cor.* Nam etsi in mundo loquæ dissimiles sunt: sed tamen virtus traditionis vna: & eadem est, & neque hæc, quæ in Germania sunt, Ecclesia aliter tradunt, neque hæc, quæ in Iberis sunt, neque hæc quæ in Celtis, neque hæc quæ in Oriente, neque hæc quæ in Ægypto, neque hæc quæ in Lybia, neque hæc quæ in medio mundi sunt constituta. Irenæum sequitur antiquissimus scriptor Apollonius, qui sic de Themisone: *Audebat, inquit,*

Euseb. histor. Eccles. libr. 4. cap. 14.

Euseb. libr. 4. cap. 21.

Lib. 1. cap. 21.

Apud Euseb. 6. 5. 6. 17.

Lib. 7. Strom.

Apostolum imitando, Catholicam ad omnes Ecclesias epistolam contexere. Et Clemens Alexandrinus Origenis præceptor: Quod enim, ait, Catholica Ecclesia posteriora sua fecerint conciliabula, non est opus multis verbis. Origenes autem dialogo de recta in Deum fide sic inducit Megenthium Adamumque colloquentes. Megenthus: An non, Christianus sum? Adamus: Cuiusmodi tandem Christianus, qui ne sustinet quidem appellari nomine Christianus, sed Marcionianus? Megen. Et vos à Catholica Ecclesia sortiti estis non est: non igitur estis & vos Christiani. Adam: Recte quidem est abs te dictum, si hominis cognominationem haberemus: sed propter vniuersitatē, quæ per mundum dispersa est, sic appellamur, quid hic subest mali? Audin' ut ab illa Ecclesia sit veritas quæ Catholica est, ac per vniuersum mundum dispersa? Origeni assentitur Tertullianus de Marcione & Valentino loquens: Nam confitens illos, inquit, neque adeo olim fuisse Antonini ferè principatu, & in Catholicam penè doctrinam consensisse apud Ecclesiam Romanensem. Apollinarius fuit Hierapoleos Episcopus, is aduersus Montanum scribens, non aliam statuit esse Ecclesiam Dei, quàm quæ sit Catholica, & in vniuerso mundo dispersa: Præfractus, ait, tamen ille, & arrogans spiritus ad Catholicam & vniuersam sub celo Ecclesiam contumelijs onerandam eas propterea perdocuit, quod idem ille pseudopropheticus eius spiritus neque aditum ad illam sibi patentem haberet, neque honorem in illa acquirere potuerit. Sequitur eandem sententiā Serapion Antiochenus Episcopus: Ut verò, scribit ipse, istud intelligatis, omnem in Christo fraternitatem, quæ per vniuersum orbem terrarum diffusa est, ab hac noua & peregrina prophetia tam falsis præstigijs instituta reapse abhorre: Claudij Apollinarij Beatissimi, qui Hierapoli ciuitati præfuit, ad vos missi scripta, sed & Cyprianus sanctissimus martyr aduersus Nouatum: Cum sit, ait, à Christo, vna Ecclesia per mundum in multa membra diuisa: item Episcopatus vnus Episcoporum multorum concordia numero sitate diffusus: ille post Dei traditionem, post connexam & vbique conuinctam Catholicæ Ecclesiæ vnitatem, humanam conetur Ecclesiam facere. Afferamus & epistolæ fragmentum, quam Concilium Antiochenum aduersus Paulum Samosatenum dedi. ad omnes Episcopos, in ea sic habetur: Dionysio, Maximo, & omnibus vbique in orbe terrarum collegijs Episcopis, presbyteris, & diaconis, & vniuersæ, ac Catholice sub celo Ecclesiæ, Helenus, & Himeneus, & Theophilus, & Theatectus, & Maximus, Proclus, Nicomas, & Ælianus Paulus, Bolanus, &

Protogenes,

Lib. de præscr.

Euseb. lib. 5. cap. 15.

Euseb. lib. 5. cap. 18.

Lib. 4. epist. 2. vel 52.

Protogenes, Hierax, & Eutychius, Theodorus, Malchus, & Lucius, & reliqui omnes Episcopi. Eadem cum superioribus tradit Pacianus: Cum post Apostolos, inquit, hæreses exstitissent, diuersisq; nominibus columbam Dei, atque Reginam lacerare, & per partes scindere niterentur, cognomen suum plebs Apostolica postulabat, quo incorrupti populi distingueret vnitatem. Et mox: Ne astues frater, Christianus mihi nomen est, Catholicus verò cognomen: illud me nuncupat, istud ostendit: hoc probor, inde significor. Rursus idem: Nunc appellacione propterea decuit caput principale signari? Ego fortasse ingressus populatam urbem hodie, cum Marcionitas, cum Apollinariacos, Cataphrygas, Nouatianos, & ceteros huiusmodi comperissem, qui se Christianos vocarent, quo cognomine congregationem meam plebis agnoscerem, nisi Catholica laceretur? Hucusq; Pacianus, cui subscribit Optatus inquit: Remoto Brixia Cæciliano, & Donato non permissis redire, missi sunt in Africam duo Episcopi, Eunomius, & Olympius, ut remotis duobus vnum ordinarent. Venerunt Carthaginem, fuerunt per dies quadraginta, ut pronuntiarent, ubi esset Catholica: de studio partium, strepitus quotidiani sunt habitus: nonissima sententia eorum Episcoporum talis legitur, ut dicerent illam esse Catholicam, quæ esset in toto orbe terrarum diffusa. Optatum sequitur Lactantius, cuius sunt hæc verba: Christiani esse desierunt, qui Christi nomine amisso, humana & externa vocabula induerunt: sola igitur Catholica Ecclesia est quæ verum cultum retinet. Hic est fons veritatis, hoc est domicilium fidei. Consensit prædictis Ambrosius, qui scribit milites dixisse Imperatori se præstituros, si viderent eum cum Catholicis conuenire, alioquin se ad eum coctum, quem Ambrosius cogebat, transituros. Ambrosio conuenit Basilius: State, inquit, in fide, ipsum orbem inspicite, & videte quàm modica sit ea portio, quæ hoc morbo laborat. Reliqua verò vniuersa Ecclesia, quæ ab orbis finibus vsque ad fines Euangelium recepit, sanam hanc, & rectam doctrinam sectetur, à cuius communione ne excidatis, petimus. Basilio consentit Augustinus, qui in Carthaginensi collatione, sic actum scribit: Prima contentio facta est de nomine Catholico, orthodoxis probantibus se Catholicos merito & esse, & vocari: quia Ecclesia toto orbe diffusa ipsi, non Donatistæ communicarent. Denique Gratianus, Valentinianus, & Theodosius lege lata, qui rectam doctrinam sequuntur, Christianorum Catholicorum nomen iubent amplecti, reliquos hæretici dogmatis infamiam sustinere.

Ex his igitur omnibus apertissime liquet Ecclesiam Dei

Epist. 1. ad Symphor.

Lib. 1. propè fin.

De vera relig. lib. 4. cap. vlt.

Epist. 33. Basi. epist. 72.

In Breui. cal. 3.

Lib. 27. 28. C. de Trinitate. & fide Cathol.

non esse aliam, quam Catholicam, siue quæ per vniuersum orbem terrarum diffusa. Sed hinc incidit dubitatio: nam merito quæri potest, an sit necesse in omni domo, vico, vrbe, ac regione esse aliquem à Catholicis, vt ex hoc Catholica dici possit Ecclesia Dei. Id verò neque est necesse, neque verum. Quid enim dicemus in omni orbis angulo esse ac fuisse semper aliquem à nostris? An non ita pridem loca plurima, ac latissima reperta sunt nauigationibus Lusitanorum, & Hispanorum, quorum ne tenue quidem nomē perueniat ad maiores nostros? Igitur Catholica Ecclesia intelligenda est quæ sequantur pleræque nationes cogniti habitatiq; orbis, cuius tamen ignoræ partes quotidie illustrentur Christianæ religionis vera doctrina, quæ magis atque magis in dies propagetur. Idcirco cum prima die, qua Spiritus celestis animos Apostolorum perfudit, ex omni fere natione aliqui Christum sint venerati, postea Apostoli latissime eius cultum disseminarunt, ita vt Thomas Indiæ Orientalis, atque Occidentalis, etiam in Brasiliæ locis amplissima regna lustrarit à nobis remotissima, & inter se longissime distantia, plurimasq; gentes perduxerit ad Christum. Idcirco Paulus aptissime scribit, iam tum suo tempore ad omnia loca pertinuisse Christi doctrinam, Romanorumq; fidem annunciatam in vniuerso mundo. *In omnem, inquit, terram exiit sonus eorum* (loquitur de Apostolis) *& in fines orbis terra verba eorum.* Hæc si inspiciamus, apparebit nostram dumtaxat Ecclesiam à cunctis orbis fere totius populis coli, siue Europæ, siue Asiæ, siue Africæ, seu denique Indiarum latissimas regiones intuearis. Nam Græcorum superstitio quæ loca Africæ tenet? quæ Indiarum vel ad Orientem, vel ad Occidentem sitarum? In Europa atque Asia gentes paucissimas numerare potest. Moscovitæ autem annos triginta à Græcorum placitis & auctoritate desciverunt, vt Antonius Posseuinus in sua Moscouia ostendit: aliarum nationes nihili eos faciunt, quod de Græcis dicimus, idem de Protestantibus apparet: eorum namque sunt innumeræ inter se dissentientes sectæ, quarum quælibet vniuersæ aut alterius nationis cōfinibus angustatur. Arque hæc quidem nostra ætate: idem præterea contigit superioribus temporibus. Nam si illa mente circumspicias, & ad memoriam reuoces, videbis nullo non tempore Ecclesiam quæ Pontifici Romano obedit, per orbem vniuersum disseminatam: ac licet in aliquas oras peruaserint hæretici, easq; impetra-

te sua sedarint: nihilominus perstitit semper in us Catholicæ doctrinæ robur aliqua ex parte inuictum. Hinc hodie in media Britannia, quamuis Elisabetha stirpitus euellere contendat inde Ecclesiam nostram, plurimi tamen Britanni & Angli sunt à nobis. Idque euidentius elucescet, cum violenta ipsius tyrannis è medio tolletur. Accidet enim, quod post Henrici VIII. obitum contigisse videmus: qui quauis è tota insula conatus fuerit nostros exterminare, attamen eo defuncto tota rediit Anglicana natio ad fidem: sic in ipsa Græcia in media Constantinopoli Ecclesiæ nostræ cultus, doctrinaq; & templa vigent. Patriarchæ Alexandrini, Antiocheni, Armeni, Chaldæi sæpius ad nos misere, ac mittunt ad hoc vt per Pontificem Romanum doctrina ipsorum confirmetur: quod nos superius, vbi est actum de illi propagatione & confirmatione, explicauimus.

Donatistæ olim cum se premi hoc argumento videret, vt in breuicolo Augustinus refert, ad hoc confugiebant, vt dicerent oracula illa quæ supra attulimus non respicere omnia tempora, sed satis esse si aliquando verum fuerit Ecclesiam per totam terrarum orbem pertigisse. Ideoque subiiciebant: *Vsque ad nostra tempora Catholica fuit, modo non ita, ac nobis sat erit si fuit: his autem multis modis cum suis respondebat Augustinus.*

Respondeamus & nos. Et in primis illud aduertendum, iis prædictionibus nullum tempus certò præfixum, quo veritas euentus exitum haberet, ideo complectitur vniuersum tempus futurum.

Iam verò res ipsa refellit istorum mendacissima commenta. Non enim sine causa prouidit Deus vt orbis terrarum noua loca semper detegerentur, & Catholicæ religionis scientia imbuerentur, vt ansam omnem hæreticis præcideret ne dicerent Ecclesiam vsque ad sua tempora fuisse vniuersalem, deinde desuisse. Vt enim præfati sumus, Ecclesia est vniuersalis propter suam potestatem, vimque, qua cogniti orbis loca protinus nascens occupauit, succedentibus autem temporibus, quæ prius erant ignota, penetrat, & adhuc penetrare non desistit: sed quæ certò scimus olim fuisse operata, magis ac magis in dies aperiantur, neque tamen Ecclesia deserit eas regiones, aut nationes, quibus olim lumen veritatis ostendit. Igitur Ecclesia est vniuersalis tum re propter occupata loca, tum potestate propter ea, quæ in dies recluduntur, & eò fit

I. Resp.

II.

lingulis annis aditus Ecclesie nostrae: alioquin Catholica nunquam fuisset, neque vniuersas regiones repleisset, quod nondum pertigerit ad omnes orbis totius partes ad qua vi sua pertinebit, quam plurimas sibi regiones subiecit: itaque vel nunquam Catholica fuit, quod nullo modo dicendum, vel nunquam desinet, quod verissimum.

III.

Adhuc si desit vnquam Ecclesia esse vniuersalis: falsum nobis Apostoli praefixerunt credendum, & vox illa Catholica est abiicienda: quis vero dicat vnquam doctrinae ab Apostolis traditae falsum subesse? & quando haereticus idem cum nobis symbolum pronunciant, & se illi habere fidem serio protestantur, mendacij semetipsum arguunt, cum dicunt nunc esse Ecclesiam Catholicam: non est enim, vt ipsi volunt, sed esse iamdiu desit.

IIII.

Ac sane ineptissime Apostoli iussissent nos credere Ecclesiam Catholicam, si villo vnquam tempore, eoque incerto futurum erat, vt desineret esse Catholica: quid enim prodest nobis ita fuisse praescriptum vt crederemus, cum semper & a quolibet haeretico obici possit fuisse quidem Ecclesiam Catholicam, nunc vero desuisse?

V.

Postremo Dauid inducit Deum, qui Christo pollicetur gentes fore ipsius hereditatem, terminos terrae possessionem: at quae hereditas caduca, quae possessio momentanea? Rursus idem sic Ecclesiam compellat: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram, memores erunt nominis tui Domine in omni generatione & generatione, propterea populi constabuntur tibi in aeternum, & in seculum saeculi.* Audin' hanc Ecclesiam Catholicam nunquam interituram, vt alio loco fusius ostendemus? Stet itaq; vniuersitatem gentium cognitarum, quae nostram doctrinam semper sunt secutae ac sequentur, esse certissimam Ecclesiae Dei notam. Quamuis enim Turcae omnes, Graeci, alique nostram doctrinam non sequantur, tamen ex eis aliqui sunt qui sequuntur: & ex omnibus gentibus, quibus idem nationis nomen est commune, sunt qui nobis adiungantur: ita vt siue regiones contempleris, siue quas Deus in promissis Abrahae factis gentes, cognationes, ac tribus terrae vocat, sit verissimum, nostram duntaxat Ecclesiam esse Catholicam, siue vniuersalem, & quando fieri potest, vt Ecclesia Catholica sit quidem, sed cui pauci e singulis gentibus adhaereant suis locis, idcirco alibi ostendemus ipsius Ecclesiae populum innumerum, & nonnulla hae-

tiorum

ticorum argumenta, quae contra hanc notam facere etiam videntur, soluemus.

SIGNVM LXXV.

Præstantia sacrae potestatis.

Necesse est in Ecclesia Dei sacram potestatem cunctis alijs præstare: quod solum nobis adesse, haereticis secus, probatur.

CAP. I I.

Nihil tam præposterum, tamque ab omni ordine alienum, quam quod quidam dixit postponere sacra profanis. Ac veluti videmus terram caelo subiectam, & a superioris motionibus infera haec omnia gigni, ac regi, neque aliter fieri potest, sic necesse est humana omnia subesse sacris, & ab eorum moderatione pendere, alioquin deprauabuntur omnia & peruertentur.

Et antiquitus quidem id adeo verum existimabitur, vt qui Reges erant, iidem sacerdotes essent, ac primogenitis rebus diuinis praeficerentur.

Ac Deus in ipsa Republica Iudaeorum primas omnino voluit esse sacerdotum, eisque cunctos omnino parere. Audi Moysen loquentem de iussu Dei: *Si difficile, & ambiguum, inquit, apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram, & iudicium inter portas tuas videris verba variari, surge & ascende ad locum quem elegerit Deus Dominus tuus: veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, queresque ab eis: qui iudicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quodcumque dixerint qui praesunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius: sequerisque sententiam eorum, neque declinabis ad dexteram, neque ad sinistram: qui autem superbiaerit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israel.* Haec Moyses, e cuius decreto diuinitus promulgato habemus sacerdotis summi fuisse iudicare in causis criminum, hoc est iudicare inter sanguinem & sanguinem, similiter in alijs

I.
Argumentum
a iure naturali.

II.
a iure gentium.

III.
a lege antiqua.
Deut. 17.

CONTRO

controuertis, id est, inter causam & causam: denique aliquis repellendus esset à societate & cœtu reliquorum quod fiebat cum leprosis, ideo dictum inter lepram & lepram: sed quoniam nolebat Deus molestiam in singulis rebus, ac forsitan parui momenti exhiberi summo sacerdoti, ideo dixit, ut tum demum adiretur, si iudices minores non conuenirent inter se.

III.
Ab exemplis antiquæ legis.

Num. 29.

Psal. 98.

Num. 9. 11.
17. 18. 19. 26.
Leuit. ult.
Ios. 14. 17.

Videamus adhuc pressius, quæ diximus, & apertissimis exemplis illustremus. Ac primum in sanguinum causis sacerdotes iudicabant, assignatæ namque illis erant ciuitates quas perfugij vocabant, ad quas si quis homicidio admisso confugiebat, seniores sacerdotes decernebant an is esset reus, vel innocens, & hoc quantum ad ipsos Hebræos, quantum ad exteros, Deus nolebat ab ipsis ducibus ad bella procedi, vel quidquam tentari, nisi ipso consulto per summum sacerdotem, quem nolebat se nimium bellis immiscere: sic enim præscripsit Iosue, ne quid moliretur, nisi prius responsum ab ipso per Eleazarum habuisset. Scimus porro, quamdiu Moyses vixit, omnia transacta de sententia ipsius, & Iosue vocari ipsius ministrum: fuit autem Moyses sacerdos: hinc illud, *Moyses & Aaron in sacerdotibus eius, & Samuel inter eos.* Amplius ubi eligendus erat dux, is creari solebat quæ Deus per sacerdotem proposuisset: Iosue ab ipso Moyse de mandato Dei dux est electus: eo defuncto consuluerunt Hebræi Dominum, quod fiebat summi sacerdotis interuentu, Iudasque citatus: atque hæc exempla sint satis, quando priorum sunt ducum, ut appareat quid factum fuerit in sequentibus. Nam si Hebræi negligebant consulere Deum, ut accidebat, ubi illi ritus alienos sequebantur, Deus excitabat aliquem ducem pro temporis necessitate. Rursus est clarissimum, primitias omnium rerum, decimasque spectasse ad sacerdotes, ita ut primogenita omnia, vel hominum ipsorum redimi esset necesse. Quin Palestina diuisa est Hebræis de sententia in primis Eleazari deinde Iosue: quatuor igitur ex his, quæ diximus, apparent antiquitus instituta, & obseruata. Primo quidem loco ad sacerdotes spectasse videre, an aliquis esset homicidij admissi reus. Secundo fas haud fuisse bella mouere, nisi consulto per sacerdotem Deo. Tertio neque deligi ducem, nisi habito per eundem sacerdotem Dei responso. Postremo, res bello captas de ipsius consilio diuisas, earumque & omnium rerum primitias & decimas ad eundem pertinuisse.

Sed

Sed ut euidentius elucescat diuinæ fuisse voluntatis summorum sacerdotum rebus cunctis præesse, illud adducamus. Cum rerum summa peruenisset ad Heli sacerdotem, isque ob scelera filiorum fuisset de medio sublati, ad Samuelem, qui fuit & ipse sacerdos è stirpe Abiathar filij Core, cuncta sunt delata, quo tempore Hebræi ceperunt aspernari sacræ potestatem, & Samuele contempto Regem petierunt, quod adeo Deus est indignatus, ut dixerit Samueli: *Audi vocem populi in omnibus qua loquuntur: non enim te abiecerunt, sed me, ne regnum super eos: iuxta omnia opera sua, qua fecerunt à die, qua eduxi eos de Ægypto, usque in diem hanc, sicut reliquerunt me, & seruiertunt dijs alienis, sic faciunt etiam tibi.* Hæc Deus protestatur, ut ostendat omnino suæ voluntatis esse, ut sacerdotes cuncta moderentur, cuius imperium qui derectant, Deum contemnunt. Et quamuis Deus annuerit, licet inuicis quodammodo, postulatis Hebræorum, Regemque illis constituerit, ut testatum relinqueret adhuc consilij sui esse, ut Reges sacerdotibus subessent, instituit ab his illos ungi, neque Rex existimabatur quisquam, priusquam fuisset unctus. Amplius cum Saul Regum primus nonnulla egisset aduersus imperata Samuelis summi sacerdotis, editum est illi fore, ut excideret à regni possessione, adeo ut ab oraculis sacerdotum præscriptisque cuncta pendere voluit Deus.

Sed aperiamus adhuc ex cunctis prosperis aut aduersis diuinæ fuisse voluntatis in Hebræorum Republ. sacerdotes cunctis præesse: quamuis hoc argumento non omnino inniti velimus. Antequam Reges constituerentur, summam rerum omnium quatuor summi sacerdotes penes se leguntur habuisse, ita ut cuncta transigerent ipsi, cuncta administrarent. Nam reliquos haud compertum loco villo fuisse habitos, ita ut eorum gubernationi aduersa, si qua euenerunt, non vidantur adscribi posse, cum non constet eos gubernasse. Hi verò fuere Moyses, quo viuentem Aaron discessit, Eleazarus, Heli, Samuel per annos centum viginti septem. His præsidetibus nihil detrimenti accepit Israël, nisi Heli viuentem, cuius exercitus fusus est à Philistæis, cæsaque ex Hebræis triginta peditum millia, capta arca: sed ob huiusmodi victoriam plus cladis allatum est ipsis Philistæis. Arca namque occidit innumera eorum millia, ita ut à Bethsamitis millia septuaginta ceciderint. At regnantibus Roboam, Ioram, Amasia, Achaz, Manasse, Ioachaz, Ioachim, Ieconia, oeties

vallata

V.
Ex apertissima Dei protestatione.
c. Par. 6.

1. Regum 8.

Leuit. 8.

VI.
Ex euentis prosperis, aut aduersis ostenditur cunctis præponen. sacerdotes.

Act. 3.

Genebrardus.
3. Esdr. c. 4.
Zach. ca. 3. 4.

vastata ac direpta Iudæa & Hierosolyma ab exteris: quamvis Davide & Salomone regnantibus, multum splendoris accesserit Reipub. Iudæorum: sed ad extremum tamen exciso templo in miseriam servitutem populus Hebræus abductus est à Chaldæis. Tot igitur calamitates acciderunt Iudæis intra annos quingentos ac duos: quo tempore cum Reges fuerint viginti & vnus, quatuor ex his tantum vere pietatis cultores fuerunt, David scilicet, Iosaphat, Ezechias, & Iosias, cæteri impij plerumque, & facinorosi: atque interim religio & salus Iudæicæ Reip. non ab alijs sustentata, quàm à Prophetis, quorum societates ac cœtus instituit & informavit Samuel in Naioth & Ramatha, multo antè prospiciens futuras ærumnas & calamitates, ideoque Prophetæ numerantur initio à Samuele ducto. Igitur cum Iudæi reiectis sacerdotibus Reges sibi præesse voluerunt, tria maxima mala contigerunt: in primis enim pessimè actū de vero Dei cultu, miserimis deinde direptionibus vastata Iudæa, denique ventum ad excidium totius Reip. extremum. Atque vt magis liqueret ob repudiatos sacerdotes euenisse tot ac tanta mala, post annos septuaginta Danij iussu in libertatem vindicati Iudæi, duce Iosue summo sacerdote, & Zorobabel, redditumque moderandæ Reip. Iudæicæ summum ius pontificibus primis, Iosue scilicet: nam Zorobabel Babylonem rediisse testatur annales Hebræorum, & Esdræ ipsius scripta, & Zachariæ oracula indicant, Iosueque præfuisse populo Hebræorum. Iosue verò successores summi Pontifices totos trecentos annos in summa tranquillitate ac felicitate Remp. gubernarunt, teste præter alios Iosepho: hi verò fuerunt Ioachim, Eliahi, Iojada, Ioathan, Iaddo, Onias, Simon Priscus, Eleazarus, Manassès, Onias, Simon, & Onias, quo sedente Reges impij manus adiecerunt ad rerum sacrarum administrationem, summorumque Pontificum electionem. Antiochus namque Illustris à Iasone sollicitatus Oniam summo gradu deturbavit per vim, Iasonem substituit, à quo promissa illi fuerunt tributum nomine ducenta ac sexaginta talenta, sed cum maiorem summam polliceretur triennio post Menelaus, Iason, est spoliatus Menelao autem nihil præstante, Lythmachus præficitur: ita sacra omnia ac profana conturbata, & fundamenta ferè religionis excisa. Rem tamen publicam sublevarunt aliqua ex parte Mathathias sacerdos, Iudas, & Ioathan, donec tandem res Hebræorum per multos annos summo

summo cum imperio administrante Alexandra coniuge Iamæi, ac post eius mortem decertantibus inter se Antiochulo & Hircano eius filiis, ansa Romanis est data, vt Iudæam caperent: à quibus postea præficitur Herodes Iudæorum Reip. rerumque sacrarum potestas habita venalis, & pro libito principum profanorum deiecti & euecti Pontifices, donec ventum ad Annam & Caipham hæreticos Sadducæos, ac externum denique rerum Iudæicarum interitum. Constat itaque per sacerdotes summos in pristinum statum Iudæicam Remp. restitutam, & feliciter administratam totos trecentos annos, vsque ad Oniam, donec ex Hebræis aliqui aduersus sacram potestatem conspirarunt, eamque profanæ subiecerunt. Onia deiecto annis ante ortum Christi ferè, vt quidam colligunt, centum nonaginta, per sacerdotes tamen aduersus impios Reges pro vero Dei cultu ac pietate diu certatum, vt haberetur in libris Machabæorum. Ex quibus omnibus apparet res Iudæicas nunquam peius administratas, siue religionem spectes, siue Iudæici populi gubernationem & felicitatem, quàm cum summis sacerdotibus primæ non sunt delatæ, sed Regibus profanis, quibus omnino rerum potitis pontifices hæretici preno constituti, Christo mors illata, Hierosolyma eueria, Iudæorum Resp. funditus est deleta. Hucusque recitauimus argumenta desumpta à iure naturali, à iure gentium primæuo, & iure quod Deus dedit Hebræis: quibus ostenditur sacerdotes Regibus ac cæteris omnibus præponendos.

Quocirca Isaias, vt aperiret cum demum mala omnia Hebræis euentura, cum peruerteretur hic ordo, cecinit illud: *Erit sicut populus sic sacerdos, &c.* Deus deplorat hoc quali omnium malorum supremum: *Populus tuus*, inquit, *sicut hi, qui contradicunt sacerdoti.* Sed veniamus ad Christi ipsius decreta, & videamus in Repub. Christiana sacerdotes vel principibus ipsis ac regibus omnino anteferendos cunctis in rebus quæ pertinent ad ipsius administrationem.

Et quidem, si Christo Deoque ab omnibus, qui salui esse volunt, obediendum, & Apostolis Apostolorumque successoribus obediendum: manifestè namque Christus ad Apostolos dixit: *Qui recepit vos, me recipit: & qui me recepit, recipit eum, qui me misit:* Et, *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.* Et cum ius non nisi ad iniurias vel prohibendas, vel coercendas pertineat, eius sancendi potestatem

VII.
Ab oraculis
sacris.

Isai. 24.
Osee 4.

VIII.
A dictis
Christi.
Matth. 19.
Luc. 10.

Matth. 12.
Luc. 9.
Mar. 8.

spectare ad Apostolos, atque ita totius Reipub. Christianæ moderationem, constat ex iis, quæ idem Christus ad Apostolos dixit. *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solū, si te audierit, lucratus eris fratrem tuum, si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum, quod si non audierit eos, dic Ecclesie, si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Hæc Christus, quæ ad Apostolos pertinere patet: sequentibus, subiicit enim continuo: *Amen dico vobis, quodcunque ligaueritis super terram, erit ligatum & in caelis, & quodcunque solueritis super terram, erit solutum & in caelis.* Igitur adeo voluit Christus esse omnia ad populum suum pertinentia in manibus Apostolorum, ut quidquid egissent ipsi in terris, iam ratum dicat esse, firmum, fixumque in caelo.

IX.
A factis
Christi.
Matth. 17.
12, 13. Ioan.

Hinc idem Christus nihil non egit per Apostolos suos, eoque cunctis aliis præposuit. Nam cum quinque hominum millia pascere vellet, ab Apostolis voluit eos in certos ordines distribui, ac cibaria iisdem diuidi, à Petro voluit inuento statere aureo pro se & cunctis tributum persolui: ab ipso Iuda, quamuis proditore, pecunias communes tractari & expendi, ut opus esset, atque ipse iussisset, cumque alienigenæ quidam Iesum vellet alloqui, per Apostolos illis aditum voluit ad se patere, & ne singula persequamur, futurum dixit, ut Apostoli maiora facerent, quam ipsemet fecisset. Quidquid igitur in terris habuit Christus, ex quo Apostolos elegit, id voluit esse in manibus Apostolorum, ac per eos aliis distribui, illos summæ rerum, quascunque habuisset, præficiens, maioribus præpositurus, si maiora adfuissent, exprobrauit autem Christus Phariseis, & cæteris Hebræis se nihili factū, & non quem admodum merebatur, honoratum: *Vos, inquit, inhonorastis me.* & alibi prædicit fore, ut lapidem, quem reprobassent ædificantes ipsi, Deus caput ædificij constitueret, de semetipso, scilicet loquens, & quam indignè à Iudæis tractaretur ostendens, simulque prædicens ab eis ob id auferendum regnum, ciuitatesque ipsorum succendendas. Quod si aliquando Christus aufugit, ne Rex à turba constitueretur, edixit ipse, qua de causa id honoris reiecit, quod scilicet homines illi ad terrena, non ad caelestia respicerent, ac vellet eum quererentque Regem, quod patribus eos faciasset, non quia vidissent signa, diuinā scilicet

ipsum

ipsum potestatem suspicerent ac vellet: quamuis gloriosos huiusmodi titulos Christus noluerit accipere, sicut Pontifex Romanus nunquā Christi exemplo voluit usurpare, Episcopi tamen multi illis vtuntur: nihilominus, vel inuitis, & reclamantibus Phariseis, cum triumphantis more ingressus est Hierusalem, non repulit regium nomen, acclamantibus populis, qui præbant ac sequebantur: *Benedictus qui venit Rex in nomine Domini, Rex Israël.* quo tempore honorifica illi plurima delata, vestimenta subtrata, quod maximis omnium principibus fieri solet, obuiam itum cum ramis palmarum, qui honor soli Deo solebat ab Hebræis dari in publicis ac magnis festis, ut è Leuitico & libris Machabæorum colligitur. Comitatus deinde ille sub Paschatis tempus, cum confluebant ex omnibus orbis partibus Hierosolymam innumerī Iudæi & gentes, gloriæ erat amplissima, ut merito Ioannes referat eodem tempore nonnullos è gentibus in admirationem ductos beneficii loco petiisse, non aliud ab Apostolis, nisi ut videndi Iesu copiam ipsis facerent. Neque verò inhonorificum fuit, ut quidam putant, pullo asini insidere. Id enim Hebræis non erat inglorium, sic filij Sair & Abdon iudicum honoris causa dicuntur sedisse super asinarum pullos, sic Absalon, quamuis homo ambitiosissimus, mulo insedit. Ad summam Christus non ambiuit honores, sibi tamen eos dari volebat, nam merebatur: non dari, (quod hoc esset in Dei contemptum) dolebat: datos, & quidem maximos, vel indignantibus ac reclamantibus primariis Hebræorum, accipiebat, paratus vel extrema quæque pœnarum & ignominiarum pro Deo, vbi opus esset, subire atque vltro libens adire. Sic etiam Christus idem vult honores omnium maximos Apostolis, eorumque successoribus, qui locum ipsius tenent, deferri, neque illos vult ab ipsis defugiri, aut repelli, quamuis aduersentur alij principes, modo propter Deum deferantur ab iis, qui sciunt, ac spectant illud à Christo dictum: *Qui vos recipit, me recipit, & qui vos spernit, spernit me.* Exigit tamen idem Christus ab Episcopis, ut pro fidei confessione parati sint, vbi opus est, in primo agmine iniurias quasi bet & supplicia perpeti, cruci que affigi. Necessè est igitur in Ecclesia Dei primū locum, teneant Episcopi, qui, ut ait Paulus, positi sunt à Spiritu sancto, ut Ecclesiam Dei regant, non Reges aut Imperatores, quos nullo modo Christus Ecclesie præfecit, atque ita subiecti erunt hi

Ioan. 6.

Mar. 11.
Luc. 19.

Leuit. 33. cap.
Mach. 11.
2. Mach. 10.
Ioan. 12.

Iud. 10. & 12.
2. Reg. 18.

Act. 20.

Episcopis, ipsorum potestas Episcoporum potestati, & qui secus volunt, hi proculdubio Pharisæis illis similes, qui nolebant regium nomen, regios honores & acclamationes Christo à populis deferri.

At, inquit, Christus dixit: *Regnum meum non est de hoc mundo.* Ita sanè. Nam mundus hic cælesti cõ paratus est instar dumeri cuiusdam, quocirca non hic regnum Desicut Rex Gallix haud diceret suum regnum in senticetis & resquis Gallix, sed in urbibus & oppidis. Christus itaque ostendit iis verbis, non in violèto dominatu corporũ, rerumq; corporearum, quæ sunt quilquilix, sed animorum libentissimorum placida gubernatione sitũ ex maxima parte: ob id adiicit: *Si regnum meum foret de hoc mundo, ministri mei decertarent utique.* quod verò alibi ait, *se venisse, ut ministraret,* significat quoniam debet esse animo quilibet princeps, nimirum, ut regnum existimet, quod Agelilaus nũlio dixit, dulcissimam seruitutem, ac proinde moderatè se gerat, & nullũ subterfugiat laborem, vitam ponere pro salute populorum paratus, seruus seruorum se putet. Quanquam præterea obseruandũ post resurrectionem Christo datam omnem potestatem diuinitus in cælo & in terra, ut ex vltimo Matthæi capite habetur: ideo non erat Christo antea diuinæ potestatis functio, post ea cælitus ipsi tradita, & ab ipso communicata Apostolis. Sic enim dixit: *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra: euntes ergo do. etc omnes gentes.* Igitur & regnum Christus habet post resurrectionem, & Apostolis illud communicauit in terris.

Iam verò sicut Christus viuens omnium suorum summæ præfecit, & eodem quo ipse loco esse voluit non profanos vltos viros, sed Apostolos, sic ex quo ascendit in altum, inter alia dona, quæ dedit hominibus, & illud statuit vsque ad extremum iudicij diem, primas in Ecclesia tenere Apostolos, ut Paulus ad Corinthios scribens disertè tradit. Apostolorum porrò locum Episcopos quidem omnes, sed præcipuè primarios tenere docuimus alibi. Quocirca non erit Ecclesia Christi illa, in qua principem locum non tenent Apostolorũ successores Episcopi, à Christo namque ascendente in altum loco doni datum Ecclesix vsque ad extremum iudicij diem, ut in ea præsideant Apostoli.

At sicut instituit Christus, sic semper in Ecclesia fuit obseruatum, ut Episcopi & sacerdotes primas inter Christianos tenerent, & ad illos causæ omnes definiendæ deferren-

Ioan. 18.

X.
Ab institutione Christi ex quo ascendit in cælum.

1. Cor. 12.
Lib. 4.

XI.

tur, ut è Clementis constitutione, quam Epiphanius suo testimonio, firmat, apparet Ambrosio, Augustino, Chrysostomo, Theodoro. Quocirca & Constantinus, & ostendemus, omnium iudiciorum summam penes Episcopos esse sancit, quod nimirum semper obseruatum fuisse inter Christianos. Bene itaque Ignatius ad Philadelphien- ses principes ait, *Subditi estote Casari, milites principibus, diacon. presbyteris, ut sacrorum administratoribus presbyteri, verò, & diaconi, atque omnis clerus simul cum omni populo, & militibus, atque principibus: sed & Casares obediunt Episcopo.* Hucusque Ignatius. Erit igitur & hæc Ecclesix nota sacræ potestatis præstantia. In qua namque Ecclesia videbimus non sacra profanis, sed hæc illis præponi, profectò in ea præposterus & inuersus est ordo rerum, diuina institutio proculcata, Christi legibus nullus locus: & tales hæreticorum factiones fuere, ac sunt semper, in quibus videas principes profanos sacris præesse, leges dare in omnib. secus in Ecclesia Dei principem locum tenere Episcopos, in quibus eminet cunctis Pontifex Romanus, cui Reges & Imperatores haud potuere vnquam in Ecclesia Dei leges dare, ac dominari, quamuis per tot annorum sæcula id armis & omni studio quandoque nonnulli tentarint ac contenderint.

Explicauimus supra, ex quo Græci à nobis discesserunt, ita inuersa omnia apud illos, quantum ad sacrorum administrationem, ut nihil non esset in potestate Imperatorum, deicerent illi, vbi in mentem cadebat, & eueherent Constantinopolitanos Patriarchas, pauciq; ad eam dignitatem deligerentur, qui simul ab eadem mox summa cum ignominia haud pellerentur. Deniq; Coniatas in vita Manuelis tradit Imperatores Græcos ad se transtulisse ius decernendi de quæstionibus religionis, & sanè adhuc apparet in Codice iuris Orientalis, à Græcis id Imperatori tributum, ut ipsius sit cogere Concilia, & dissoluere. Et nunc idem sibi arrogat Moscouitarum Princeps in terris suis, Turcarum verò Rex Patriarchas ipse Constantinopolitanos pretio creat, & mox etiam pacta maiori mercede loco mouet.

Quid verò de Protestantibus dicemus? inter quos Angliz præsentia Regina Elisabetha audet se religionis & Ecclesix Anglicanæ caput nominare: & id ritè & rectè factum summo opere laudant, & ad cælum extollunt cuncti

A continua-
ta obserua-
tione vsque
ad tempora
Constanti-
ni, & infe-
riora.

Epip. hares.
45. 70. Amb.
2. Cor. 6.
Aug. de oper.
mon. cap. 29.
Chrysost.
1. Corin. 6.
ho. 26. Theo.
1. Cor. 6.

Lib. 6. cap. 5.

Protestantes: illa Episcopos dat, remouet, sententias fert de rebus diuinis. Et inter hos Ecclesia Dei: Notissimum verò, & vulgatissimum ceteros Protestantium Principes singulis diebus in Germania, & oris Borealibus religionis suae decreta figere ac refigere, & singulis ferè momentis innovare: sacrorum verò suorum, si quæ tamen illis sacrorum reliquæ, præfectos obrudere, extrudere, extollere, deprimere, amplificare, ad nihilum redigere: & sibi ac ceteris illi persuadebunt ab ipsis esse Ecclesiam Dei, inter quos cælum terræ, diuina humanis, caelestia terrenis subiiciuntur?

Quid est autem, quòd ex quo Romæ Petrus confedit per annos mille quingentos, & amplius, nunquam sibi Imperatores, quamuis totum orbem suis concitauerint ac miscuerint Pontificiam potestatem subijcere potuerunt? Omittamus prima illa tempora, quibus tot Romæ ab Imperatoribus gentium Pontifices occisi fuerunt annorum spatio ducentorum & quinquaginta, quo nunquam legas aliquid simile nostris contigisse, quod nunc Græcis ab Othomannicis Regibus. Nunquid postea tot Imperatores ac Reges hæretici, schismatici, aut quouis nomine illos appelles, sibi Pontificiam potestatem omnino subijcere potuerunt? Ostendimus sanè, nihil vllibi magis tentatum, nullam sedem magis oppugnata, vbi egimus de perpetuis in Ecclesiam bellis. Ostendimus ibidem nullis lætis Episcopos plures interemptos ab Imperatoribus, & aliis Principibus, quàm Romanæ. Alibi docuimus Pontifices eosdem inuictos semper & excelso fuisse animo aduersus iniurias Imperatorum contendentium Pontificiam potestatem vel conuellere vel labefactare: neque vnquam locessisse, vbi est actum de magnitudine animi: licet enim nonnulli Imperatores in eligendo Pontifice Romano interdum sibi ius aliquod vsurparint: vbi tamen aliquis Pontifex Romanus est ritè electus, nunquam sibi aut religionis leges ab eis dari permisit, nunquam se deijci est passus: contra ipse multos Imperatores iustis scilicet de causis solio deturbauit, Reges multos potestate regia, adnitentibus Ecclesie Catholice populis ac principibus, vt infra apparebit, spoliavit, aliosque loco illorum aut elegit ipse, aut eligi iussit: ita vt quo tempore Episcopalis potestas vel maxime oppugnata, vel maximè deprimi est visa, eodem illustrior multo ac potentior emerferit, diuini numinis tutela illam mirabiliter extollente.

SIGNVM

SIGNVM LXXVI.

Admiranda progressio sacrae potestatis.

Quo magis est depressa sacra potestas, eo potentior illa, & illustrior diuinitus emerfit, quod signat nos esse ex Ecclesia Dei.

CAP. III.

Indignati sunt Pharisei, quod Christo Hierosolymam Ingressi ent sic à populis applauderetur eum comitantibus, obuiamque illi euntibus, & Regem identidem vocantibus. Quocirca inierunt mox consilium perdendi illius, & effecere vt cruci affigeretur iisdem diebus: neque poterant pari adhuc, vt cruci illius inscriberetur, Rex Iudæorū, quin mortuum sic oblerant sepulchro, vt eius memoria prorsus è terra aboleretur: sed tantum abfuit, vt illi propositum assequerentur Rege gloriae occiso, vt mox ille exsurrexerit diuinitus, ei que data fuerit, vt haberetur in Evangelio, omnis potestas in cælo & in terra: & quod ait Dauid, siue ipse potius Christus, constitutus fuerit à Deo Rex super Sion montem sanctum eius, in cuius æde quadam Spiritus sanctus illapsus est in corda discipulorum, ibique is cui dictum est, vt pasceret oues Christi, ex omnibus gentibus plurimos ad eius cultum traduxit, vt mox contringeret in die iræ suæ Reges, quod habetur in Psalmis, nisi disciplinæ se Christi, Petri que, & eius successorum deuouerent. Sicut igitur impiis conantibus Christo abrogare regium nomen, ac potestatem, tum maximè illi diuinitus ea data, sic iisdem contendentibus, siue Imperatoribus, siue principibus, & aliis eandem quomodolibet auferre à Christi Vicariis Episcopis, & Pontificibus Romanis, qui tamen à titulis huiusmodi ambitiosis prorsus abhorruere, tunc maximè his diuinitus mirabiliter data, & mirabilius semper amplificata est, quæ est diuinitatis certissima nota. Nam quod Christo contigit, & suis idem membris contingere suo modo est necesse: id verò ita futuram Daniel prædixit, cum vidit illam statuam, qua præsignificabantur omnia regna mundi, simulque de monte abscindi lapidem sine manibus, qui statuæ pedes percussens omnia ad extremum contriuit: in montem

Marc. 5.
Luc. 19.

Marc. ult.
Psal. 2.

Psal. 2.
109.

magnam creuit, & vniuersam terram occupauit. Lapidem, ut omnes fatentur, Christus signatur, & per eum Petrus, uicaria Christi petra, cui substituuntur Pontifices Romani: quorum regnum Christi est regnum, ut de ipsis Episcopis que Catholicis ait Epiphanius: neque uero potestas lapidis huius pertinet ad secundum Christi dumtaxat aduentum, quamuis demonstrer potissimum illius vim efficacissimam, sed ab ipso Christi ortu incipit, perficiturque supremis mundi huius aspectabilis diebus. Vult enim Daniel fore, ut regnum Christi exoriatur in diebus aliorum regnorum: non igitur iis extinctis uult primo crescere in motem magnum, deinde implere vniuersam terram: neque igitur continuo implebit: quæ dicenda forent, si cuncta lapidis illius respicerent aduentum Christi secundum. Eandem potestatis Ecclesiasticæ progressionem respiciunt illa Canticorum uerba: *Quæ est ista, quæ ascendit quasi Aurora consurgens, pulchra ut Luna, electa ut Sol, terribilis ut castrorum acies ornata?* Quod ut clarissime elucescat, nonnulla tempora enumerabimus, quibus sacra potestas est maxime imminuta, ut penè ad nihilum redacta uideretur, & unà cum Christo extincta, & sepulta, custodibus quodammodo, ne reuiuisceret, appositis, ne uel ei rursus regium nomen ac dignitas à populis dari posset: mox tamen in lucem reuocata splendidior eluxit, & potentior multo suas vires exercuit.

Imminutio
prima sacrae
potestatis.

Primum sit itaque tempus, quo constituta est à Petro Romæ sedes usque ad Constantini Imperatoris obitum: hoc namque Imperatores Romani nihil non egerunt, ut Christi cultum tollerent è terris, & Episcoporum ipsius potestatem funditus euerterent, in primis uero Pontificis Romani, à cuius cæde auspicabatur omnes in Christi nomen tempestates, ut capite truncato corporis membra reliqua conciderent & interirent. Videbant namque ad Pontificem Romanum cuncta deferri, ut alibi suo loco ostendemus, tantamque ipsius in urbe esse potestatem, ut æmulus Imperatoris uideretur: sic enim testatur de Cornelio Papa Cyprianus. Supremus uero omnium Diocletianus tanto furore in Christianam religionem delæuit, ut omnes eius libros edixerit comburi. Marcellinum Papam ad idola colenda (ut aliqui uolunt) compulerit: quod antea nunquam contigerat, neque postea contigit: decemque totos annos incendis, proscriptionibus, cædibus è terris exterminare Christi cultum ita conatus est, ut nulla diurnior, aut im-

manior

manior in Christianos existerent persecutio: & legitur adhuc in Hispania lapis, in quo incisum à Diocletiano ex Hispaniis Christi nomen prorsus aboluitum & delerum.

Eodem uero tempore exiit tandem Constantinus Imperator, qui Christo se deuouit: & quid ille Ecclesiæ Catholicæ, Episcopis, & in primis Pontifici Romano non est largitus? Afferamus aliqua, neque enim possumus omnia in medium; quocirca non agemus hic de donatione Imperij Occidentalis, uera sit necne, an uero iura illius persecutus sit Papa, uel perse qui non curarit: hæc enim specialem tractatum requirunt. Et quidem certissimo in primis Constantinus constituit, ut omnes cuiusuis generis causas possent Episcopi à quibusuis iudicibus, in quacunque illa iudicij parte essent, auocare & definire, neque esset ab illis appellatio. Existat adhuc ea lex in Codice Theodosiano, & eius meminit Sozomenus: sanxit etiam clericos & Episcopos à cunctis tributis muneribus & oneribus esse immunes, neque uel ipsos, uel ipsorum mancipia obligari ad hospites suscipiendos, exemptisque esse quoad negotiationem alimoniarum causa factam. Quin constat è rescripto Arcadij & Honorij, quod Codici suo attexit Iustinianus, uis fuisse olim clericis ac monachis damnatos ob aliquod crimen ad supplicia liberare: quam quidem potestatem Imperatores illi auferunt à clericis & monachis, ab Episcopis autem nequaquam. Ex hac porro potestate Episcopis concessa Pontificis Romani auctoritas mirabiliter in rebus profanis est amplificata. Nam cum Romæ esset non modo Præfectus urbis, sed & Præfectus prætorio, atque ad hunc causæ deferrentur ex toto ferè Occidente, fiebat, ut Pontifex Romanus cum posset eas omnes ad se aduocare, cognoscere, & omni appellatione remota definire, maxima esset in Occidente potestatis, ita ut totius orbis Imperator uel armis, & uel nihil ferè aduersus ipsam posset. Hinc cum Constantius Constantini filius hæreticus Arius Orientis & Occidentis Imperium nactus uellet cogere Liberium Papam ad subscribendum condemnationi Athanasij, isque nollet, & apertissime liberrimèque repugnaret, quin dona ipsius è sancti Petri templo proiecisset, ut decreuit agendum Imperator, relegandumque, & Roma expellendum Pontificem, idque Leontio Præfecto mandauit: sed agere populi metu, (hæc sunt uerba Ammiani Marcellini horum temporum scriptoris) qui eius amore

Oros. li. 8. c. 2.

Amplificatio
opposita.

Tit. de epis. l. u.
lib. 16. Sozom.
lib. 1. cap. 9. C.
Theod. titu. de
anno. & trib.
lib. 11. l. addi-
ctos. C. de epi-
aud.

Potestas Pa-
pæ in Vrbe,
& Occiden-
te per Con-
stantini libe-
ralitatem da-
ta.

Libr. 25.

B b 5

si ageretur,

Sozom. lib. 4.
cap. 14.

Socr. l. b. 2.
cap. 29.

Libr. 14.

Fest. ver. ord.

fl. grabat, cum magna difficultate noctis medio potuit asportari. Quin, inquit Sozomenus Græcus auctor, qui non longè abfuit ab hac ætate, seditionem planè maximam eius exilij causa populus conflavit, resque ad cædem prorupit. Imperator, ut populum placaret, mox recriptum promulgavit, quo Ecclesiæ Romanæ privilegia confirmabat: quod extat in Codice Theodosiano, ut eo se animo declararet nolle quidquam detractum de Pontificis Romani auctoritate. Sed cum neque adhuc populus Romanus conquiesceret, reuocatus est ab exilio Liberius, ac Socrates ait inuitum fecisse Imperatorem, ut Romanis adirentur in Liberio reuocando: ac tunc Arianos falso, inquit Sozomenus, sparsisse in vulgus Liberiam decretis eorum subscripsisse. Tanta igitur Pontificis Romani tunc erat potestas: quocirca Ammianus Marcellinus, qui his temporibus vixit, atque hæc omnia videre potuit, hostis Christianorum scriptum reliquit: *Nec credi potest, qua obsequiorum diuersitate coluntur homines sine liberis Roma.* Et rursus de ciuibus Romanis ait: *Vile esse quidquid extra Pomerium urbis nascitur, æstimant, præter orbos & calibes.* Hæc ille clericos indicans, quod cælibes sint, ac sine liberis: præ quibus, inquit, omnia æstimata vilia à Romanis, eosque colit solitos incredibilem in modum omni obsequiorum diuersitate: sed illustrius adhuc idem scribit ætate Constantij, qua ipse vixit: *Roma Pompiliani rediisse securitatem temporis.* Quibus verbis ostenditur apertè, idem Romæ contigisse tum, quod Numa regnante, qui à bellis & omni armorum strepitu semotus, sic extulit sacerdotes, ac Pontificem summum, ut penes illos fuerit, ait Festus, rerum diuinarum atque humanarum arbitrium: neque nisi de ipsorum sententia pax fieri, aut bellum moueri, vel publicum quidquam decerni, perficere posset, ut latè colligitur è Dionysio Halicarnasæo, Tito Livio, & Plutarcho in Numa. Ex his omnibus fit, maximam fuisse per Constantini leges Pontificis Romani in vrbe, & in Occidente potestatem: quod si Constantini donatio vera est, his maximè firmatur, ac præsertim: quia Papæ nondum rebus sacris bene rum constitutis à profanarum tractatione abstinebant, & cum sequentes Imperatores Constantini legem diminuerent, haud ipsi pugnarunt, eo contenti, ne quis iudex de causis Ecclesiæ Romanæ, aut eorum qui illi seruebant, cognosceret: quod semper obseruatum fuisse

testatur

testatur Athalaricus Ostrogothorum & Italix Rex epistola sua, quam refert Cassiodorus: quin idem, quamuis Arianus, quod maximè admirandum sit, adiicit pœnam, si quis secus attentasset. Quod verò Episcopi Romani abhorerent ab administratione profanarum rerum in vrbe, Cassiodorus ostendit, qui Præfectus Prætorio ab Athalarico Rege delectus, sic ad Ioannē Papā, rogās, ne subterfugiat (hæc sunt ipsius verba) curam tantæ gubernationis, neve vbi sibi illam relinquat, ad eum spectare omnia tam sacra, quam profana administranda. Nolite, inquit, in me tantum reuere ciuitatis illius curam, quæ potius vestra laude secuta est. Vos enim speculatores Christiano populo præsidetis, vos patris nomine vniuersa diligitis. Securitas ergo plebis ad vestram respicit fidem, cui diuinitus est commissa custodia. Quapropter nos decet custodire aliqua, sed vos omnia pascitis quidem spiritaliter commissum vobis gregens, tamen nec ista potestis negligere, quæ corporis videntur substantiam continere: nam sicut homo constat è dualitate, ita boni patris est vtraque re fons. Et mox: Sedes illa toto orbe mirabilis proprios tegat affectione cultores, quæ licet generalis mundo sit præstia, vobis etiam localiter cognoscitur attributa. Huc usque Cassiodorus.

Incredibile verò est, quantas opes Papæ donauerit idem Constantinus: idque facillima ratione: constat diuissimos quosque olim Romæ habitasse, qui opulentissima in provinciis patrimonium habebant: ex his per annos ducentos fere ac quinquaginta innumeri ob Christi cultum cæsi redacti in fiscum bonis eorum. Constantinus itaque statuit, ut illa Ecclesiæ redderentur, si nemo cognatus, qui succederet, superesset, vltra illa quæ ecclesiarum propria erant, ex quo factum, ut ad Romanam maximæ opes redirent: de hoc Constantini edicto meminit Eusebius in vita ipsius Constantini: à quo & eidem Papæ donatæ sunt ædes nobilissimæ Lateranorū, ut è versibus Prudentij, & epistola Hieronymi ad Oceanum liquet: idem Constantinus largitus est de publico certa ac perpetua stipendia clericis, sacerdotibus, & Episcopis omnibus. Denique quanti fecerit Episcoporum auctoritatem, quanti esse voluerit, declarauit ipse in Concilio Nicæno verbis iis, quæ Rufinus refert. *Deus vos constituit, inquit ad Episcopos, Sacerdotes, & potestatem vobis dedit de nobis quoque iudicandi: & ideo nos à vobis rectè iudicamur, vos autem non potestis ab hominibus iudicari: hæc Constantinus, qui & in Concilio Romano subscriptione*

suâ

Cassiod. lib. 3.
vari. epist. 24.

Cassio. lib. 11.
epist. 11.

Opes Pontifici Romano ac quisi per Constantini liberalitate.

Lib. 2. c. 36.

Rufinus lib. 1.
c. 2. hist.

sua illud asseruit, Pontificem Romanum nullius iudicio subiectum, ab ipso omnes iudicari posse. Ecclesie porro, ac Pontifici Romano multa alia concessit, quae alibi suo loco persequemur.

Imminutio
secunda.

C. Theo. tit.
45. ca. 3. lib. 9.
ti. 31. 33. li. 10.

Secundum tempus est quod ab obitu Constantini usque ad Iustini seniores mortem, decemque primos Iustiniani annos habetur. Constantini namque successores, & maxime qui Occidenti praefuerunt, omnia prope, quae Constantinus, ut diuinam ius exigebat, Episcoporum constituerat esse, imminuerunt, & omnino ferè abstulerunt. In his praecipui fuerunt Honorius, & post eum Valentinianus: & Honorius quidem statuit, ne cognoscere posset Episcopus, nisi causas religionis, ut quisquis ad ecclesias confugisset, vi abreptus grauiores haberet poenis, clerici ne eligerentur, nisi è monachis, & è vicis duntaxat, ubi essent Ecclesiae, quibus praeficiebantur, isque clericorum numerus adscriberetur Ecclesiis, qui possent Imperatori ex Ecclesiae fructibus pendere tributum. Valentinianus autem ultimus legem tulit, ut Episcopi neque in ipsos clericos iudicij ius haberent, nisi illi consentirent in eum, ne quis collegio alicui adstrictus fieri clericus posset, aut monachus. Haec isti, quibus imperantibus imperium Occidentale à variis nationibus est disceptum, Roma verò bis capta & direpta à Gothis & Vandalis fuit, ut è Procopio liquet, aliisque scriptoribus huius aetatis.

Amplificatio
opposit.
Papyr. Mas.
lib. 3. Ann. in
vita Hon. 1.
Quid iuris
sit Papae in
Galliarum
Regnum.

Nihilominus his ipsis temporibus Deus maxime Episcoporum potestatem dignitatemque euexit, tum per Reges qui Occidentis prouincias occuparunt, tum per Imperatores, qui in Oriente steterunt. Nam cum Franci Gallias occupassent, & Clodoueus eorum Rex nomen Christo dedisset, professus est se regnum Galliarum accipere de potestate Hormisdæ Papae, institutumque, quod Papyrius Malsonus in vita Henrici primi tradit, ut posteri Francorum Reges ab Archiepiscopo Rhemensis vngerentur, & de manu ipsius ob ius ab Hormisda concessum Galliarum regnum caperent, neque prius esse Reges intelligerentur: contigere hæc anno quadringentesimo nonagesimo quinto. Fallitur itaque apertissime Panuinus, qui primum è Regibus vinctum Pipinum scribit, cum contra asserant Clodoueam vinctum Gregorius Turonensis, & Ademarum, & qui hos alij sunt secuti scriptores, & de Hispanicis mox idem liquebit. Inuestiganti vero mihi causas, cur voluerit Clodo-

ueus

ueus accipere Galliarum regnum à Rhemigio ex auctoritate Hormisdæ Pontificis, nulla occurrit melior ratio, quam quòd Franci Gallique religiosissimi semper existerent, neque visum fuit illis se alio iure posse illud regnum, in quod inuaserant, tenere, nisi accederet Pontificis Romani, cuius est omnia ligare & soluere, consensus & auctoritas. Id ut maxime credam, facit, quòd imperante Iustiniano, cum Franci Gothis abstulissent bello quandam Galliarum partem, Imperatore eam consentiente voluerunt habere, quasi religio impediret, quae prohibet aliena rapere, quominus bello parata possiderent: quae prius erant imperij Romani: id Procopius tradit libro de bello Gothico. Igitur quo tempore Imperatores ecclesiasticae potestatis iura infringunt, Deus illi regna subiicere inceptit.

Eodem tempore fuit in mores inductum, ut Orientis Imperatores à Patriarcha Constantinopolitano coronarentur. Puto autem id à Pulcheria Augusta omnium foeminarum, quae sint vnquam regiam potestatem naetae, proculdubio prudentissima, virgineque sanctissima institutum. Defuncto namque eius fratre Theodosio iuniore, ut est in historia Miscella, cum delegisset Marrianum, cui committeret imperium, Patriarcha Anatholio accersito, vnà cum Senatu, cum pronunciauit Imperatorem Romanorum. Zonaras ait ab ipsa cinctum imperatorio diademate. Ut verò factum putem pontificiae manus interuentu, illud est in causa, quod idem Zonaras tradit, haud multo post Euthymium Patriarcham noluisse coronam imponere Anastasio Imperatori, quauis scripto polliceretur se nihil in scriptis Catholicis innouaturum. Igitur antea erat in more positum, neque se offert vllus alius, in quem magis quadret huiusmodi religiosae consuetudinis, ut ita dicamus, promulgatio, quam virgo illa omni virtutum laude florentissima. Quod igitur Panuinus refert hoc ad Iustinianum, qui inuit imperium anno quingentesimo vigesimo septimo, è Zonara liquet esse falsum, cum sit certissimum iam viguisse hunc morem multo ante. Anastasius namque imperare cepit anno quadringentesimo nonagesimo sexto, & iam cognoscimus prius id vitarum fuisse. Hoc autem tempore: anno scilicet quingentesimo vigesimo quinto, Ioannes Papa est à Theodorico Rege ad Imperatorem Iustinum, à quo sic honorificè est susceptus, ut auctor historiae Miscellae narret ob id in carcerem fuisse à Theodorico Rege

detrusum

Maiores est
imponere
coronas.

decrum. In vita Ioannis est ei venisse obviam Imperato-
rem cum toto populo, & ad eius pedes venerationis causa
procubuisse, deduxisse in templum, dextrum dextro in so-
lio collocasse, ornamenta imperatoria deposuisse, eaque de
manu Papæ recipere voluisse: atque hæc quantum pertinet
ad Imperatores Constantinopolitanos. Igitur cum pote-
stas ecclesiastica ab imperatoribus quibusdam maxime
violata est, tum diuinitus maxime euecta, constitutumque
ut Reges ab Episcopis vngeretur, Imperatores corona-
rentur à Patriarchis, & omnia insignia imperatoria de ma-
nu summi Pontificis assumerentur. In confesso autem est
apud omnes ad illum spectare regiam potestatem, (quæ
legitima, & iuri consona futura sit) conferre, cuius in pote-
state sit insignia regia largiri, siue is suo nomine, siue alte-
rius hoc agat. Sic antiquitus Tyridates, Armeniæ regnum
professus est se accipere ab Imperatore Nerone, à quo in
publico theatro, ut Dion refert, inspectante populo Roma-
no, est coronatus. Atque ob eam causam Traianus arma
mouit aduersus Parthos ac Persas, quod eorum Rex Ar-
meniæ Regem coronare ausus esset, quasi sibi præterius
adrogasset quod erat Imperatoris Romani: atque ad pro-
piora & nostra veniamus. *Theodoricus Ostrogothorum Rex
de manibus Zenonis Augusti insigne Regij amictus*, inquit Ior-
nandes, *quasi iam Gothorum Romanorumque regnator adsum-
psit*. Eodem modo Lazorum Reges, ut Agathias scribit, ab
Imperatoribus Constantinopolitanis coronam, regiaque
insignia antiquitus accipiebant. Ex his sit hoc tempore ab
Episcopis ceptum tradi imperia & regna, insignium Au-
gustalium regionumque traditione. Episcopi namque tum
personam Christi, qui est Rex Regum, inquit Ioannes, su-
stinent in terris apud homines, tum hominum ipsorum,
quibus præsent apud Deum, quasi inter ambos internun-
cij, & interpretes. Hinc Malachias vocat sacerdotes Ange-
los Dei, & de iis Christus dixit: *Qui vos audit, me audit*, &
Paulus ait eos constitutos, ut pro populo sint apud Deum.
Voluerunt itaque Imperatores ac Reges Christiani ab
Episcopis & Pontificibus sibi regna tradi, quasi eis traden-
tibus: & Deus ipse, & populus traderet, quando utrumque
Episcopus refert. Quod autem diximus Euthymium Pa-
triarcham noluisse imponere Anastasio Imperatori coro-
nam, priusquam scripto polliceretur is, se nihil de religio-
ne Catholica immutaturum id in Occidentalibus regnis

adeo

adeo est obseruatum, ut Episcopi non prius vngant, aut
coronent Reges, quam iurent illi se religionis Catholice
decreta obseruaturus, ut habetur in Pontificali. Idcirco
Elisabetta, quæ nunc in Anglia dominatur, noluit se hære-
ticam prodere antequam coronaretur & vngeretur ab Ar-
chiepiscopo Cantuariensi, ut Surius adnotauit: si enim suū
vires haud occultasset, nunquam fuisset illi imposita co-
rona. Idem maiorum nostrorum memoria fecit Georgius
Podobrachijs in Bohemia, ut è Dubrauijs apparet. In Ori-
entis porro imperio non fuit omnino ea consuetudo retenta,
quod sæpius in illud hæretici armis inuaderent, qui nihili
omnia iura faciebant. Tanti autem semper est habitū co-
ronati ab Archiepiscopis de more, ut cum duo de regno
contenderent, is habere potiora iura sit creditus, qui altero
non coronato fuisset ipse coronatus, quod multis exemplis
declarari possit.

Tertium tempus est à deiectione ac relegatione Sylue-
rij Papæ, quæ incidit in annum D. XXXVII. qui est
decimus Iustiniani, vsque ad Leonis Iconomachi mortem,
quæ contigit anno septingentesimo trigesimo secundo: quo
temporis spatio ausus est Iustinianus impellente Theodo-
ra Augusta Syluerium Roma expellere, Vigilium substi-
tuendum curare, qui Constantinopolim deinde est abdu-
ctus. Martinus similiter Papam in Pontum Constantij iussu
est abiectus: statutumque ut Papa electus haud consecra-
retur, nisi Imperatore consulto, quod alibi Gregorius de-
plorat, dque ad Iustinianum refertur. Sic igitur detractum
de ecclesiastica auctoritate.

Hac autem tempestate Deus Ecclesiæ & Episcopis ipsius
superiorem consuetudinem Regis vngendi magis stabili-
uit. Anno namque quingentesimo octuagesimo sexto Re-
chardus Visigothorum, Hispaniarum, & Galliarum par-
tis cuiusdam Rex Catholice religioni se addixit, & ex illo
institutum, ut Reges Hispanici & ipsi vngeretur, ut è Chro-
nico Isidori constat, & Roderico Toletano.

Sed quatuor præterea sunt adiecta. Primūque illud: an-
no sexcentesimo vigesimo nono ab vniuersali Episcopo-
rum Hispanorum Concilio ademptum est Hispaniarum re-
gnum Suintillæ & Rechimero, quod hæretici essent, datūque
ab illis Sefinando, ut adnotauit diligentissimus scriptor
Vasus. Hæc igitur laus debetur Hispanicis Episcopis, ut
primi Reges hæreticos solio deiecerint, & Catholicos ad

III.
Imminutio
tertia.

Greg. in Psal.
4. pœnit.
Amplifica-
tio opposita.

Rod. lib. 3. c. 1.
Hispani pri-
mi ob hære-
sim reges
regno spo-
liarunt.

illud

illud euexerint. Quin anno sexcentesimo trigesimo octavo Toleti est celebratum Concilium sextum, in quo constitutum ab Episcopis, Cinthilla Rege assentiente, ut quis in posterum Cinthillæ succederet in regno Hispaniarum, eaque Callix parte quam Visigothi possidebant, aut equam regnum iniret, iuraret se nullum non Catholicum, permissurum in regno degere: si verò postquam ad regni gubernacula accessisset, huius ipse violator existeret promissi, esset anathema, Maranatha in conspectu sempiterni Dei, & pabulum efficeretur ignis æterni, similiter & omnes, qui cum eo consentirent.

Ad Papam spectabat olim iurare, aut admittere imperio occidentali, qui fuisset electus in Oriente Imperator.

Secundum Deus addidit ad Ecclesiasticam potestatem, quod huius temporis maximè esse videtur, quòd in Occidente nullus agnoscebatur Imperator, & habebatur, nisi cuius imaginem Pontifex in primis Romanus cum clero, qui extincta antiqui Senatus serie, in locum senatus successerat, ut è libro duodecimo, capite primo epistolarum sancti Gregorij apparet, accepisset, quin ipse Pontifex Romanus: quæcunque pertinebant ad Remp. Romanam in Occidente, quasi alter hac in re Imperator administrabat: id sic esse nos clarissimè ostendimus signo de liberalitate XLI. cap. 13. & indubitata huiusce rei testimonia producimur.

Tertium Deus addidit ad ecclesiasticam potestatem: nam præterquam quòd Iustinianus iunior Constantino Syro Papa sedente illud Pontificiæ sedi permisit, ut absque Imperatoris scientia consecrari posset Pontifex Romanus, quod senior sibi usurparat, accidit ut Philippicus anno septingentesimo duodecimo, occiso iam Iustiano, imperium inuaderet, & aduersus imagines sacras bellum moueret, & alia hæretica moliretur. Id videns Constantinus Papa, aduocato Episcoporum Concilio, excommunicari Imperatorem decreuit, & ne ipsius aut nomen, aut imago, & litteræ reciperentur, populo Romano consentiente sanxit: quod perinde est, ac si caurum esset ne pro Imperatore villo modo haberetur: id Beda & Paulus Diaconus horum temporum scriptores tradidèrunt. Anno deinde septingentesimo duodecimo Leo Isaurus imperare cœpit, & ipse Iconomachus. Quamobrè sic indignati sunt, non modò Romani, sed Itali ferè omnes, quicumque Imperatori adhuc parebant, ut nouum sibi Imperatorem creare vellent. Prohibuit id Papa, ut Diaconus scribit. Gregorius tunc Secundus

sedebat.

sedebat, quem de mandato Imperatoris Paulus Rauennatum Exarchus occidere est conatus, sed tum Longobardi, tum plerique alij arma pro Pontifice sumpserunt: quod idem Diaconus in vita Leonis tradit. Denique cum pergeret insanire Imperator, ut Miscellæ auctor scribit, qui his temporibus vixit, *Gregorius remouit* (hæc sunt eius verba) *Romanam, & Italiam, necnon & omnia tam Reipub. quam Ecclesiasticam iura in Hesperijs ab obedientia Leonis, & imperijs sub ipso constituta.* Hæc ille: sed præterea habetur ex aliorum scriptis, & antiquis monumentis, ut Sigonius adnotauit, Romanos anno D. CC. XXVII. iurasse se Pontificis vitam staturumque in perpetuum defensuros, atque eius in omnibus rebus auctoritati obtemperaturos: quod è plurimis quæ postea contigerunt, esse verum liquido constat. Nam quod nonnulli, in quibus Panuinus, asserunt Romanam, exarchatum Rauennæ, & cæteras Italiæ ditiones omnino donatas à Pipino & Carolo Magno Pontificibus Romanis omnino sibi falluntur, eripuerant illas Longobardi, Franci religionis amore, studioque & hortantibus Pontificum Romanorum inducti receperunt, & Pontifici restituerunt, ut aperitissimè Eginarthus in Carolo Magno, cuius scriba ipse erat, vita tradit, ob id in tabulis donationis Ludouici est, quòd Pipianus & Carolus per donationis paginam restituerunt. Ex Eginarcho itaque habetur ea prius fuisse Pontificis Romani, idem constat è Paulo Diacono horum temporum scriptore, qui lib. 6. cap. 13. de gestis Longobardorum ait Luitprandum Regem Longobardorum iussisse Pharoaldo Spoletanorum duci, ut Rauennam, quam occupauerat, Romanis restitueret: & paulo superius ait à Longobardis Cumanum castrum captum, sed à Romanis receptum, & pro eius redemptione à Gregorio Pontifice solutas auri libras septuaginta, & capite sequenti tradit à Luitprando Æmiliam, Bononiam, Pentapolimque occupatam, mox Romanis omnia restituta. Ergo Romanis Rauennæque subiecta omnia parebant ante Pipini aduentum in Italiam, Historia Aimoni à cap. 54. lib. 4. vsque ad finem sunt Ademari, qui tempore Ludouici Imperatoris floruit, ut sine libri constat, hic ait cap. 63. Ecclesiæ Romanæ fuisse, quæ Longobardi eripuerant, & Pipinus ea restituit nempè exarchatum & Pentapolim, quod ait igitur Miscellæ auctor omnia Occidentis Gregorium remouisse ab obedientia Leonis, liquet ea se Pontifici Romano sub-

Roma. & loca imperij occidentalis, quando & quomodo in potestate Pont. Rom. omnino peruenierint.

Pars 11.

Cc

reculle.

Paulus Diac.
lib. 6. cap. 10.

Lib. 6. ca. 14.

ieciſſe. Hoc igitur diuinitus obligit eccleſiaſticæ auctori-
tati, vt Romani obedientiam Pontifici in perpetuum iura-
rent, & Occidens totus eius ſcita ſequeretur aduerſus hæ-
reticum Imperatorem.

Quartum nonnulli addunt ex Annalibus Mediolanen-
ſibus, vt Coriuſ & alij volunt. Anno namque D. XCI.
Theodolinda Catholicę pietatis obſeruantiffima confor-
tem ſibi regni adſciuit Agilulſum, Modœriumq; maxime
ornauit: ac tum datum Archiepiſcopo Mediolanēſi à Gre-
gorio Magno, vt vacante Italia regno ipſe poſt XI. dies
ſuffraganeorum ſuorum Concilio aduocato de Epifcopo-
rum ſententia Regem crearet, coronâque ferrea, quam
Theodolinda inſtituerat, redimeret: illud certum, ab Ar-
chiepiſcopo Mediolanēſi ſæpiùs reges Italia creatos, vt
poſt alios Sigon. tradit.

IIII.

Quartum tempus eſt ab obitu Iconomachi Leonis, qui
contigit anno D. CC. XXXII. vſque ad Caroli Magni de-
ceſſum, qui fuit D. CC. XLIII. quo quidem Reges Longo-
bardi ſæpiùs vrbes Romæ, atque adeò Papæ, in cuius po-
teſtate tunc Romani ex obligatione iuramenti Gregorio
præſtiti, vt narrauimus, erant, inuaſerunt, & in ſuam pote-
ſtatem adducere ſunt conati. mox etiam Romani quidam
ſcelere infandiſſimo Leonem Tertium excęcare, linguam-
que illi præcidere ſunt auſi, vt auctor Miscellæ, qui his tē-
poribus fuit, teſtatur. Atque hoc Deus Pontificiæ poteſtati
quatuor largitus eſt ſuperioribus longè maiora. Primum-
que illud eſt, quòd cum ob hæreſim hęc uſque fuerit Re-
gibus & Imperatoribus poteſtas abrogata ab Epifcopis &
pontificibus Romanis, Regibus nimirum Hiſpaniarum
Suintillæ & Rechimiro, Imperatoribus autem Philippo
& Leoni anno D. CC. L. Zacharias Papa, perentibus id
Francis, cauſaq; per Bonifacium Archiepiſcopum Mogun-
tium, ritè & legitimè cognita, Galliarum regnum tran-
ſtulit à Chilperico ob eius ignauiam in Pipium Caroli
Magni patrem, atque ita moribus comprobatum eſt, vt nõ
modo ob hæreſim, ſed ob ignauiam transferri regna ab
vno in alium per Pontificem Romanum poſſent, penerit
verò Franci id fieri auctoritate Pontificis, quòd Francia re-
gnũ vt ſuprà oſtendimus, ſolitũ ſit tradi regibus e pontificia
poteſtate, & ideo nõ audebãt ipſi apponere manuſcrite rei.

Secundum ſic illud. Leo Tertius anno octingenteſimo
primo imperatoriam auctoritatem reddidit Occidenti, &

Carolum

Carolum Magnum Auguſtum creauit. ex illo inductum,
vt is eſſet Imperator Occidentis, quem Pontifex Romanus
approbaſſet, & coronaſſet. Omnes autem diſtinxere annos
regni, ſi quòd priùs habuiſſent, ab annis imperij: hos enim
non priùs numerabant, quàm coronati ab ipſo Romano
pontifice fuiſſent. labiturque Panuinus, qui ſecus actum in
Ludouico Primo, Lothario, & Ludouico Secundo ſcribit,
quaſi iſti inuenerint hereditarium imperium. licet enim Ca-
rolus Magnus Auguſtalia inſignia Ludouico dederit, iam
tum deceſſurus, teſtamentum tamen ſuum, quo id ſtatuit,
ac regna inter filios eſt partitiſ, à Papa confirmari voluit,
vt è Reginone apparet. at Lotharius & Ludouicus neque
Reges, neque Imperatores dicti priuſquam à Pontificibus
Romanis coronati fuiſſent & ob id annos regni & impe-
rij coniuuenerunt, quòd eodem anno imperium regnum
que inierunt, vt ex Adone ac Reginone liquet.

*Recenſentur qua nonnulli conati ſunt auferre ſacra po-
teſtati poſt imperium Occidenti reſtitutum, & quo-
modo Deus illam contra amplificauit.*

CAP. IIII.

Quintum tempus eſt ab obitu Caroli Magni, vſque
ad Otthonis primi coronationem, quæ incidit in
annum D. CCCC. LXII. atque hoc nullum Pa-
pis ferè infelicius vnquam contigit poſt Magni Conſtan-
tini ætatem vſque ad hoc tempus. Lotharius namque Im-
perator anno D. CCC. XXV. ſtatuit Pontificem non con-
ſecrari, niſi præſentibus regiſ legatiſ. ſuſtulit hoc Ha-
drianus Tertius anno D. CCC. LXXXIII. ſed longè pe-
ius, poſtquam Formoſus pontificiam ſedem conſecutus
eſt, euenit, à Romanis enim per ſummum ſcelus Papæ
exagitabantur, ita vt anno D. CCCC. XXVIII. Ioannes
X. à factioſis fuerit aperta vi occiſus, & idem contigit D.
CCCC. XLI. Stephano Octauo: quòd per annos ſex-
centos & amplius nunquam fuerat auditum, neque poſt-
ea fuit per ſeptingentos ac plures, quamuis Romani
haud conarentur imminuere pontificiam poteſtatem,
ſed factionum inter eos vigentium quælibet Pontifi-
cem ſuæ partiſ aliquem creati omnino niteretur. Enu-
meremus autem quæ maxima Deus dedit pontificiæ

*Reginone &
Aimoinus.*

*Rheg. Aimoi.
Eghimartius
in vita Car.*

Mag.

auctoritati superioribus ampliora.

Ac primum sit hoc, Carolum Crassum ob ignauiam prorsus imperatoria, regiaque potestate priuatum in Concilio Tribuniensi sub annum octingentesimum octuagesimum septimum ab Episcopis primum, deinde cæteris proceribus. Quod est maxime obseruandum, non modo quod hic primus fuerit in Occidente à Concilio tanta dignitate spoliatus, sed quod ob inertiam quandam.

Rhegino.
Regna electionis iure per Episcopos collata.
Rhegino Sigebertus.

Secundum. etate hac ceptum est regna amplissima non hæreditario iure, sed electionis, quæ ad Episcopos in primis spectaret, inter Christianos conferri. Mortuo namque Ludouico Arnulphi filio, & extincta in Germaniis Caroli Magni progenie, anno nongentesimo decimo, Conradus Germaniæ Rex creatus, & post eum ceteri omnes ab Episcopis primum, dein ceteris, ad quos spectabat, proceribus. Similiter in Italia defuncto Ludouico Secundo absque liberis anno octingentesimo septuagesimo quinto Imperator est consecratus à Ioanne Octaui, & Rex Italiæ coronatus ab Ansperto Archiepiscopo Mediolanensi Carolus Caluus Franciæ Rex anno D. CCC. LXXVI. & post eum reliqui omnes electi Italiæ Reges & coronati ab Archiepiscopo Mediolanensi, & Episcopis eius suffraganeis, sed turbulentiore Italici regni electiones quàm Germanici, semper f. ère vsque ad Otthonem I.

Annoinus.

Tertium. Reges deieci ab Episcopis ob iniuriam non alicui Episcopo, sed vni Abbati factam. Anno namque D. CCC. LIX, cum Rex Eduinus Dunstanum Abbatem Glascouensem ablegasset, quod ob scelus quoddam fuisset ab illo obiurgatus, ab Episcopis & cæteris principibus regno deturbatus, illique frater Edgarus est substitutus.

Polydorus Virgilius.

Quartum, regna nobilissima ablata iis, ad quos iure hæreditario spectabant, non ob scelus, aut ignauiam, sed ob pueritiam, sic enim tempora perturbata exigebant, dataque aliis, à quibus deinde erepta ob insolentiam solam. Fulco namque Archiepiscopus Rheimensis de consensu aliorum procerum, cum Carolus Rex Francorum puer esset, & omnia in Gallis Northmanni vastaret, elegit Odonem, mox deiecit ob insolentiam, Carolumque vnxit, Formosi Papæ auctoritate accedente, vt post alios Papyrius Massonus diligentissime tradit.

Regna tributaria Pontifici Romano.

Quintum, cum primum Pontifices ceperunt habere amplissima regna tributaria, Anno enim D. CCC. LI. vel D. CCC.

XLVII

Polydorus Virgilius.

XLVII. Andelolphus Angliæ regnum Rom. Ecclesiæ tributarium fecit, constituta certi nummi annua pensione in singulas domos: inde Aluredus Romam profectus illius regni coronam ab Hadriano Tertio suscipere voluit, & ex illo institutum, vt is Angliæ Rex existimaretur, quem corouasser Archiepiscopus Cantuariensis. Similiter Spitiigneus Boruorij filius Bohemiæ Dux constituit argenti libras annuas centum Pontifici Romano soluendas, vt è Bibliotheca Lateranensi constat.

Sextum. tempus est ab inito imperio Otthonis Magni vsq; ad Rodolphum Habsburgensem, quo Germaniæ Reges & Imperatores omni consilio ac vi sibi subiicere pontificia & sacra iura contenderunt, Papæ contra animo excelsio & inuictio iis obstiterunt, & Ottho quidem primus quoquomodo electionem Papæ ad se aduocauit, Ioanne Duodecimo exturbato, inuestituras etiam, vt vocant, Episcoporum, Abbatumque sibi adsumpsit. Differt autem quod Ottho Primus sibi adrogauit in electione Papæ ab eo quod Iustinianus videtur vsurpasse. Iustinianus electionem reliquit iis, ad quos pertinebat, tantum voluit electum non consecrari, nisi Imperatore Constantinopolitano sciente, & consulto: Ottho Papæ electionem suam prorsus esse statuit. Durauit hoc ab anno nongentesimo sexagesimo tertio vsque ad millesimum secundum, annoque millesimo quadragesimo septimo Henricus Secundus iterum ad se aduocauit, sed millesimo quadragesimo septimo, decennio post, secus est obseruatum. Stephanus enim Nonus à clero electus. Gregorius autem Septimus omnino hæc potestatem Imperatoribus eripuit. Hæc omnium optimè Sigonius post alios est persecutus. At Fridericus Secundus palam protestatus est in animo sibi esse pontificiam potestatem prorsus excindere, sic namque ille versibus ad Gregorium Nonum scriptis est testatus, vt ex Alberico Germanus scriptor Papis infensissimus refert: eos nos retulimus signo de spiritu Prophetiæ XIX.

Quocirca nunquam magis & armis & omni studio certatum à populis vel Pontificum vel Imperatorum potestatem tuentibus, quàm toto hoc temporis curriculo. Hinc factiones Guelphorum & Gibellinorum, quorum reliquiæ vix alicubi extirpari potuerunt.

Vidamus autem quatuor auctoritati pontificiæ data di-

Imperatores
deiecti à Pō-
tif. Rom.

uinitus, quæ superioribus adhuc præponi debent.

Ac primum sit illud nunquam tam breui temporis spa-
tio tot Imperatores à Papis sua dignitate spoliati & Papæ
decreta tanta in re sunt exitum sortita. Henricus namque
Tertius à Gregorio Septimo exauctoratus: Gregorij Septi-
mi sententiam successores eius approbarunt: quos circa Hen-
ricus Tertius à proprio filio Henrico Quarto potestate &
ornamentis omnibus Imperatoriis est exutus. Ottho Quar-
tus ab Innocentio Tertio deiectus est, substitutusque illi ab
electoribus Fridericus Secundus: hic item Fridericus Se-
cundus ab Innocentio Quarto est depositus in Concilio
Lugdunensi, suffectusque illi Hæsius Langrauiæ, deinde
hoc occiso Gulielmus Olandiæ Comes, qui post obitum
Friderici regnavit in Germania annos quinque. Atque hic
obseruandum, quamuis Carolus Crassus Imp. in Concilio
Triburiensi fuerit depositus, in illo tamen Concilio non
minus Episcopi, quam cæteri proceres Germanici suffa-
gium dederunt, ac Henrici Tertij, Otthonis Quarti, ac
Friderici Secundi depositione Papa & Episcopi soli, quo-
rum decretum cæteri Principes sunt secuti.

Quas ob cau-
sas regna, &
imperia a-
blata.

Secundum sit hoc, vidimus supra tres ob causas ius re-
gni ablatum regibus per Episcopos, vel ob scelus aliquod
ut hæreseos, quod accidit Suintillæ & Rechimiro Hispa-
nis, alteriusque notæ, quod contigit Eduino ob relegatum
Dunstanum Abbatem, aliisque multis Regibus: vel secun-
do loco ob ignauiam, quod euenit Chilperico Franco, Ca-
rolo Crasso, & post hæc Sanctio Portugallensi, & post
obitum Rudolphi Adolpho, & Venceslao Imperatoribus:
vel denique ob ætatem ad regendum ineptam, ut Carolo
Simplici, cui mox adulto est restitutum regnum. At his
temporibus Papa ius Imperij Orientalis auctoritate sua
adiudicauit Michaëli Paleologo, quamuis pertineret ad
Balduinum: neque hic in culpa vlla esset, qua ius Imperij
Orientalis ab eo ad alium transferretur: sed quando ab il-
lo fuerat exactus, & vix fieri posse videbatur, ut Imperium
recuperari posset: Michaël autem polliceretur se fore in
fide Ecclesiæ Catholicæ vnâ cum Græcis, quod pro vniuersi
præstitit quoad vixit: visum est Pontifici faciendum ad
bella sedanda, Græcorumque animos conciliandos, ius
imperij illius Paleologo addicere. In quo elucescit aucto-
ritas Papæ, qui potest iustis de causis, vel sine culpa ab
aliis in alios iura maxima, qualia sunt Imperij summi de-

creto

creto suo transferre. Atque ita quatuor causas habemus,
ex quibus Papa & Episcopi possunt regna illis quidem au-
ferre, his verò adiudicare: quarum prima est in scelere ali-
quo admisso posita, quæ multis exemplis illustrari potest:
secunda est in sordida: duæ postremæ respiciunt ætatem
ad regendum ineptam, & tranquillitatem communem
Reipub. Christianæ.

Tertium, quod Deus est Ecclesiæ largitus, erit illud.
Antiquitus appellabantur Reges, qui vel vni vrbi, parua:
licet, dominaretur, ut Vlysses Itachæ, quæ instar erat nidi,
inquit Cicero, saxo affixi: sed cum Boreales populi Im-
perium Occidentale discerpsissent, & in multa regna di-
misissent, oppida, vrbes, ac regiones militibus suis pro cu-
iusque merito diuiserunt, qui quamuis ad posteros illas
ditiones plerumque vario iure transmitterent, Regi tamen
omnes parebant, vocati que sunt hi Duces, Comites (atque
hæc nomina ab Imperatoribus accepta) Marchiones &
his similes. Hinc factum, ut Regis nomen cœperit esse apud
Christianos longè nobilius. Indignum namque visum eo-
dem nomine Principem supremum subiectosque illi pro-
ceres nominare. Indignum similiter visum idem nomen
attribuere alicui, cuius tenuis esset ditio, quamuis nulli
pateret, cum tot essent longè illo potentiores, qui nomi-
ne regio haud nobilitarentur: multi tamen sibi illud assu-
mebant, neque vel alij Reges, vel populi maximè finitimi
us denegarunt, quod vellent animos sibi eorum appella-
tione honorifica conciliare, aut saltem nollent quadam
quasi iniuria lacerare, & in rebus dubiis & periculosis ex-
periri inimicos: sed, ut omnis tolleretur huius appella-
tionis ac tituli difficultas, neque ab aliis quidem concedere-
tur nominis dignitas, ab aliis verò denegaretur: anno mil-
lesimo primo: primum, quærum constat ex historiis, petita
à Pontifice Romano, nec appareret quis eam, & à quo prius
petierit. Stephanus namque Hungarorum Rex eam postula-
uit atque impetrauit à Pontifice Romano, ut Cartuisius in
eius vita, & Bonfinus tradunt: postulauerat & hoc Polono-
rum Rex eodem tempore, ut Cromerus post Cartuisium
& Bonfinum testatur, sed hoc illi denegatum. Anno deinde
M. LXX. VI. Idem nomen tributum ab Apostolica se-
de, ut è monumentis Bibliothecæ Lateranensis appareret, quæ
Strenchus adducit libro de donatione Constantini, Deme-
rio Rhufcorū, Dalmatiæque, & Croatia Regi: & millesimo

Regium no-
men à Pont.
Rom. datū.

Villanensis lib.
7. cap. 44.

ib. 7. histor.
not.

ib. 6. cap. 5.
7. cap. 6.

Infeudatio
regnum
acta Pon-
tifici Ro-
mano.

Lib. 9. cap. 15.

Lib. 10.

Crome. lib. 4.

nonagesimo octavo, Edgare Secutorum idem concessam ab Urbano Secundo, ut Lelleus tradit: & post annum millesimum centesimum duodecimum Alphonso Portugallie Regi beneficio Eugenij Tertij, cum sedi Apostolicæ illud regnum tributarium constituisset, ut Rodericus Tolertanus scribit. Denique longè post hos anno millesimo trecentesimo vigesimo, Ioannes Vigessimus secundus idem tribuit Vencellao tum Poloniae Duci, ut Cromerus narrat: à quo similiter habemus regium nomen impetrasse à Pontifice summo Danielema Rhuscorum Principem, & Mindacum Lithuanorum.

Quartum, quod Ecclesiæ Deus hoc tempore dedit, est aliquot nobilium regnum principatus, vel ratione feudi, vel tributum. Infeudata verò sunt regna Siciliae, Calabriae, & Apuliae, anno millesimo quinquagesimo nono, à Roberto Guiscardo, & post alios optimè Sigonius adnotavit: licet enim Carolus Magnus filiusque eius Ludovicus Siciliam donarint, seu melius dicam, restituerint Ecclesiæ Romanæ, ut è tabulis donationis apparet, nunquam tamen ea Pontifex est poritus. Calabriae verò & Apuliae patrimonium tantum sunt concessa. Infeudatum similiter est Hierosolymitanorum regnum cum principatu Antiocheno, ut Gulielmus Tyrius scribit, Gottifrido illud, hic Bohemundo à Dagoberto Hierosolymitano Patriarcha: & anno millesimo ducentesimo decimo, Ioannes Brenna Viennæ Allogobrum princeps ab Innocentio Tertio Rex Hierosolymorum creatur: atque is regnum Pontificæ sedi tributarium constituit, iuramento faciens, ne quis se Hierosolymitanum Regem nominaret, nisi qui à Papa designatus esset: eius filia Iole Friderico Imperatori, & Siciliae Regi in matrimonio collocata est: inde Hierosolymitani regni titulus ad Siciliae Reges peruenit. Hoc eodem tempore Apostolicæ sedi vectigale factum regnum Danie & Noruegiae Paschale Secundo sedente sub annum millesimum nonagesimum nonum, ut è Bibliotheca Lateranensi tradit Augustinus idem: videtur hoc accidisse Canuto sanctissimo viro regnante, qui quod decimas Ecclesiis & sacerdotibus solui à populo iuberet, est occisus, ut Saxo Grammaticus refert. Dubrauius & Cromerus tradunt impositum Poloniae tributum denarij sancto Petro pendendi de consensu Polonorum à Papa ob Cazimirum votum religionis solutum, qui regnare cœpit circiter annum millesimum

quadra-

quadragessimum. Atque ita regna Angliæ, Poloniae, Portugalliae, Dalmatiae, Croatiae, Danie, Noruegiae, Bohemique ex antiquo instituto Pontifici Romano tributum debent. His similiter sæculis contigit, ut Ioannes Angliæ Rex anno millesimo ducentesimo duodecimo, cum propter contumaciam fuisset ab Innocentio Tertio excommunicatus, tandem rediens ad mentem è capite regiam sibi coronam detraxerit, Pandulpho Papæ legato tradiderit afferens se suorumque hæredes non nisi è manu Papæ illam recepturos, precariòque regnatos: nam Pandulphus Papæ personam sustinens, coronam capiti illius imposuit: ut Paulus Æmilius, Blondus, Gulielmus Nangiacus, & postremo Papyrius Massonus tradunt. Amplius, Mathildis nobilissima femina moriens testamento cunctas, quas in Italia habebat, ditiones Ecclesiæ Romanæ reliquit: in his erat Tuscia, Mutina, Rhegium, Ferraria, Parma, Placentia, Mantua. Nam magna Italiae pars, inquit Lambertus Schafnaburgensis horum temporum æqualis Mathildi parebat. Hæc ille anno millesimo septuagesimo septimo. Liguriam Tusciamque contineri hac donatione scribit Leo Hostiensis, qui hac ætate vivebat. Hoc etiam temporis decursu Petrus Aragoniæ Rex ab Innocentio Tertio ad sancti Pancratij corona panis azymi voluit coronare, atque ut eius posterum eodem modo ab Antistite Tarraconensi coronarentur, impetrauit, confirmatumque illi & nepotibus eius regnum per Pontificem.

Postremum tempus est à Rodulpho Habsburgensi usque ad ætatem nostram, quo maxima Pontificæ potestatis est facta diminutio ob multas regiones, quæ vel in Turcarum manus venere, vel propter hæreses, quas Protestantum vocant, à Pontifice desierunt: sed tamen eius vis persistit quoad plurimas prouincias: oppugnata est tamen à Ludouico Bauaro, sectatoribusque illius: reliqua præ his aut magni momenti. Sunt tamen aliqua Ecclesiæ cælitus donata longè his ac prioribus potiora: ut maiori scelerate, si quid est nobis detractum, mox fuerit restitutum: & accessio, quàm detractio, sit maior. Atque ut omittamus Adolphum Imperatorem imperatoria potestate priuatum de auctoritate Bonifacij Octauj, ut Dubrauius testatur Pisanos Sardiniae regno de eiusdem sententia spoliatos, quod Aragoniæ Regi est datum, ut Ioannes Villaneus scribit, regnumque insularum Canarearum concessum Ludouico

Æmil. libr. 6.
Eton. li. 6. dec.
2. Gul. Nang.
Papyr. libr. 3.
annal. in vita
Philip. Aug.

Dubra. lib. 18.
prope fin. libr.
Ioan. Villan.
lib. 8. cap.

Hispano à Clemente Sexto, à quo & coronatus est Auentone, vt scribit Petrarca: qui illi rei adfuit: veniamus ad alia quædam.

Petr. lib. 2. de solit. vita. Orbis diuisio facta à Pont. Rom.

Lib. 1. histor. Indic.

Histor. gener. Indic. lib. 2. c. 8. Pet. Ma. in med. operis.

Lib. 6. vir. illust. in Cortes.

Ioanni Primo Portugallie Regi inter alios filius fuit Henricus: hic sanctissimæ & castissimæ vitæ fuit, & in id præcipuè incubuit, vt Africæ oras, quas alluit Oceanus navigationibus suis aperiret, peruiâque redderet, & Christi religione illustraret, multumque in ea re profecit. Quocirca, ne tanti regum Lusitanorum labores in explorandis regionibus illis irriti vnquâ redderentur, à Martino Quinto impetrauerunt iidem Reges ne quis occupare posset quod illi in Africa detexissent: id ex antiquis monumentis Lusitanicarum rerum scribit Ioannes Petrus Maffei. Sed cum postea Castellani duce Christophoro Columbo Indias Occidentales detexissent anno millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo, rursusq; millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo Lusitani superato Bonæ ipsi promontorio in Africa ad Indias Orientales primi maximo periculo peruenissent, & iter aperuissent: Alexander Sextus, ambobus petentibus, statuit vt linea duceretur à summis cæli cardinibus inter extrema Africæ litora, & insulas, quas promontorij Viridis vocant, & quidquid ab illa occasum versus per centum octuaginta gradus nouæ telluris detegeretur, id esset Castellanorum: quod ad Orientem tendentibus per totidem gradus occurreret, id pertineret ad Lusitanos. Cumque post hæc Lusitani Moluchas insulas opulentissimas bello subegissent, oraque esset controuersia in cuiusnam ditionis essent confiniibus, ad Pontificis Romani concessionem diuisionemque est ab vtraque parte prouocatum: atque ita Pontifex Romanus orbem terrarum partitus est auctoritate sua, innumeræq; gentes ac regiones illius religioni sunt subiectæ. Hinc Clemente Septimo à Mexicanis oris ad Occidentem positus missi Romam fuere ad Pontificem à nationibus illis frequentibus ac longissimè positus publico decreto duo proceres illustres, qui nomine illarum Pontifici obedientiam perpetuam pollicerentur ac præstarent: eos se vidisse Iouius testatur, remissosq; ait à Clemente vnâ cum Antonio Mendoza, quem Carolus Corresio successorem dedit, amplis muneribus honestatos. Ad eundem similiter Clementem, anno millesimo quingentesimo vigesimo quarto, David Abyssinorum Rex misit legatos cum litteris, qui nomine ipsius

omnium

omnium regnorum suorum, quæ latissima sunt, obedientiam perpetuò pollicerentur ac præstarent eodem quo ceteri Catholici Reges modo. Sed & antè, anno scilicet millesimo quingentesimo duodecimo, Alphonsus Manicongi Rex misit ad Iulium Secundum legatos vnâ cum litteris, in quibus se vniuersumque suum regnum Pontificis voluntati & Imperio dedicauit, vt Oforius refert. Ex Indis porro Orientalibus vidimus ipsi maximo nostro gaudio legatos Iaponensium Regum duos, qui Gregorio Decimotertio Regum suorum nomine obedientiam perpetuam promiserunt, atque exhibuerunt: atqui ad nullam vnquam Regem vel Imperatorem legatos venisse è tam remotis oris vlla de re legimus, nedum vt obedientiam pollicerentur, aut præstarent, vt nostris temporibus ad Pontificem Romanum. Post Imperium præterea Rodulphi Habsburgensis milites Theutonici, qui ob præcipuam religionis professionem Pontifici Romano sunt subiecti, bello sibi Christoque Prussiam Liuoniâque acquiuerunt, quamuis nostra ætate maxima ex parte Lutheri pestilentissima dogmata susceperint. Lithuanie itidem latissimæ regiones Christo sunt adiectæ, sed de his latius. Constat enim iam liquidò ex adductis sacram potentiam diuinitus magis amplificatam temporibus illis, quibus homines magis eam opprimere & extenuare sunt conati. Eorum namque, quæ recitauimus, singula prioribus sunt maiora, tum plerumque sui natura: tum quia remanent, vel omni, vel magna ex parte superiora, & sequentiam sit additio ad illa. Illud porro obseruandum, id cunctis ferè regnis Catholicis id vsitatum, vt ab aliquo Archiepiscopo Rex vngatur, sed antea Rex iuret in eius manibus supra Euangelia se fidei Catholicæ defensorem futurum, vt habetur in Pontificali: exempli gratia, Rex, vt diximus, Franciæ ab Archiepiscopo Rhemensis vngitur ex institutione Hormisdæ, Rex Angliæ ab Archiepiscopo Canuariensi ex Hadriani Tertij priuilegio, Rex Scotiæ ab Archiepiscopo sancti Andree de concessione Urbani Secundi, Rex Germaniæ à Moguntino ex inueterata consuetudine, Bohemiæ à Pragensi, vt erit Dubrauius: Poloniæ à Gnesensi, teste Cromero, Hungariæ ab Episcopo Aibæ Regali auctore Bonfino, Suetiæ ab Vspalensi, vt tradit Ioannes Magnus, Daniæ à Lundensi. In iis præterea regnis, quæ non hæreditario iure ad liberos transmittuntur, sed

electione

Ofor. lib. 8. histor.

Lib. 21. c. 2.

electione Rex crearetur, Episcopi primas tenent, ut in Germania, Bohemia, Hungaria, Polonia, & olim in Suetia, Dania, & Italia. Rex Hispaniarum nec coronari, neque eligi solet: sed his lex est, ut supra adduximus. Concilij sexti Tolerani, ut si incidat in hæresim sit excommunicatus, & exterminandus, quam Ferdinandus renouauit anno millesimo quadragesimo nonagesimo secundo, eodem quo Indiæ Occidentales sunt detectæ, instituitq; seuerissimum Inquisitionis tribunal, cui Reges etiam subiectos esse ob dictam canonem sancit, quod diligentissimus scriptor Vaseus testatur. Neque verò illud est prætereundum, solent omnes Reges Catholicos, ubi Pontifex Romanus est creatus, ad illum mittere legatos, qui ipsorum nomine perpetuam illi obedientiam polliceantur, ac præsent. E quibus omnibus apparet Ecclesiasticam potestatem maiores semper progressionem fecisse aduersus hostiles impugnationes, quæ est certissima diuinitatis in ea confidentis nota, quæ sic abest ab hæreticorum conuenticulis, ut videas unam cum hæreticæ alicuius factionis exordio simul etiam concidere auctoritatem illorum, qui se hærescos illius capita profitentur, donec eò tandem veniatur, ut vel eorum sit prorsus nulla, vel tenuis & exigua: quod cum sit omnibus notissimum, non est quòd verba effundentes lectoris otio velimus abuti.

S I G N V M L X X V I I.

Perpetuo successio Apostolorum.

Illæ est Ecclesia Dei, in qua successio perpetua Episcoporum apparet, quæ quidem nunquam interrupta fuerit ab exordio Ecclesiæ constituta à Christo.

C A P. V.

EX his quæ diximus proficiscitur necessario in Ecclesia esse perpetuam Apostolorum successionem, quorum quidem locum, ut vidimus, Episcopi tenent. Quocirca si quis sit hominū cœtus, in quo aliquando vel nō fuerit, vel etiam non sit ordo Episcoporum, vel is liquidò appareat

inter-

interruptus: quòd in ea sede desierint omnino esse per multum tempus Catholici Episcopi, occupantibus illam hæreticis, necesse est ibi nō sit Ecclesia Dei. Dicitur namq; à Paulo est, *Christus dedit quosdam quidē Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autē Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerij in edificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatē fidei, & cognitionis filij Dei.* Hæc Paulus disertè ostendens in Ecclesia diuinitus positos Apostolos donec illa extabit in terris, & omnes in cælum subuehemur. Sic alibi ait: *Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, secundò Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationū.* Hucusque idem Paulus. Eadem verò pollicitus est Christus, cum verba ad Apostolos habens dixit: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Scimus autem non vixisse semper Apostolos illos: neque erat quòd huiusmodi rem promitteret iis defunctis, & in caelestes sedes translatis, quibuscum semper erit, vel post sæculi consummationem: idcirco ad Episcopos hanc promissionem pertinere tum Augustinus, tum alij interpretantur, quòd ij teneant Apostolorum locum. Prædixit eadem David, cum conuersus ad Ecclesiam cecinit de illa filiisque illius, *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram, memores erunt nominis tui Domine in omni generatione, & generatione.* Audin' Davidem dicentem fore, ut Ecclesiæ filij principes ab ea constituti super omnem terram, quòd proculdubio Episcopos solos tangit, sint Dei memores omni tempore? Hinc idem rursus Deum sic inducit loquentem, *Semel iuravi in sancto meo, si David mentiar, semen eius in æternum manebit, & thronus eius sicut sol in conspectu meo, & sicut luna perfecta in æternum, & testis in celo fidelis.* Sed quis quæso hic thronus? Audi Epiphanium: *Thronus, inquit, David & regia sedes est sacerdotium in Ecclesia sancta, quam dignitatem Regiam, simulq; Pontificiam coniunctim largitus est Dominus sanctæ Ecclesiæ suæ, translato in ipsam throno David non desiciente in æternum.* Igitur ex his omnibus conficitur non esse Ecclesiā Dei, in qua nō sit perennis Episcoporum, præsertim verò Romani potestas, ac gubernatio, & contra euidentissimū signum Ecclesiæ Dei hoc esse Episcoporum, & ut modo dixi Romani non interruptā successionem, quòd argumentum reputatur adeo efficax, ut eo potissimum sint vii patres aduersus hæreticos. Afferamus in medium testimonia ipsorū,

et more

Ephes. 4.

1. Cor. 12.

Cypr. epist. 86.
Aug. ser. 4. 5.
de verb. Domini. & Psal.
47.

Psal. 44.

Psal. 88.

Iren. lib. 3. c. 3.

& more nostro ab antiquioribus exordiamur. Ignatius scilicet Ioannis Apostoli discipulus in cunctis epistolis nihil æquè monet Christianos, quàm ut Episcopis sint audientes: quod iis temporibus satis erat ad producendam Episcoporum ab Apostolis deductam successionem, cum cõstaret hæreticis nullos fuisse antistites ab Apostolis datos. At Irenæus, qui Polycarpum Ioannis Apostoli discipulum audiuit, his verbis urget hoc argumentum: *Valde longum est in hoc tali volumine omnium Ecclesiarum numerare successiones, maximè & antiquissimè & omnibus cognita à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo fundata & constituta Ecclesiæ eam, quam habet ab Apostolis traditionem, & annũciatam hominibus fidem, per successiones Episcoporum peruenientem usque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos qui quomodo, vel per sui placetiam malam, vel vanam gloriam, vel per cecitatem & malã sententiam præterquam oportet colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorẽ principalitatem necesse est omnem undique cõuenire Ecclesiam, hoc est eos, qui sunt undique, fideles, in qua semper ab his, qui sunt undique, conseruata est ea, quæ est ab Apostolis traditio. Fundantes igitur, & instruentes beati Apostoli Ecclesiam Lino Episcopatu administranda Ecclesia tradiderunt. Huic Lino Paulus in his quæ sunt ad Timotheum epistolis meminit. Succedit autem ei Anacletus, post eum tertio loco ab Apostolis Episcopatum sortitur Clemens. Huic autem Clementi succedit Euaristus, & Euaristo Alexander, & deinceps sextus ab Apostolis constitutus est Xystus, & ab hoc Telesphorus, qui & gloriosissime martyrium fecit, ac deinceps Hyginus, post Pius, post quem Anicetus, cum autem successisset Aniceto Sother, nunc duodecimo loco Episcopatum ab Apostolis habet Eleutherius. Hæc Irenæus apertissimè aduersus hæreticos opponens hanc, quam dicimus notam perpetuæ Episcoporum successionis deductæ ab ipsis Apostolis. Eadem adducit Clemens Alexandrinus inquit: *Atque si est quidem sapientis finis contemplatio, ea sanè contemplatio, quæ est adhuc philosophorum, diuinam appetit scientiam, nondum autem assequitur, nisi per disciplinam acceperit vocem propheticam sibi declaratam, per quam accipit, quomodo se habent, habuerunt, & habitura sint, quæ sunt, quæ futura sunt, & prius fuerunt: cognitio autem ipsa est, quæ per successione ad paucos ex Apostolis absque scriptis tradita peruenit. Hinc ergo cognitio, seu sapientia exerceat oportet ad contemplationem habitum æternum. Sequitur suam præceptorem Origenes. Cum multi sint, inquit, qui se putent scribere quæ Christi sunt, & nonnulli**

Cle. stro. lib. 6.

Orig. lib. de

prim.

eorum.

eorum diuersa à prioribus sentiant, seruetur planè ecclesiastica prædicatio per successionis ordinem ab Apostolis tradita, & usque ad præsens in Ecclesiis permanens illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab ecclesiastica discordat traditione. Origeni subscribit Tertullianus, qui libro de præscriptionibus aduersus hæreticos sic ait, *Cupio ostendant mihi, ex qua auctoritate prodierunt, edant origenes Ecclesiarum suarum, voluant ordinem Episcoporum suorum ita per successores ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquè ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamè cū Apostolis perseuerauerit, habuerit auctore, & antecessorem: hoc enim modo Ecclesia Apostolica cæsus suos deserunt: sicut Smyrneorum Ecclesia Polycarpum à Ioanne collocatum habet, sicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit. & rursus: Hæc igitur dirigimus præscriptionem, si Dominus Iesus Christus Apostolos misit ad prædicandum, alios non esse recipiendos prædicatores, quàm quos Christus instituit, quia nec alius patrem nouit nisi filius & cui filius reuelauit, & nec alijs videtur reuelasse filius, quàm Apostolis, quos misit ad prædicandum, utique quod illis reuelauit: quid autem prædicauerint, id est quid illis Christus reuelauerit, & hic præscribendum non aliter probari debere, nisi per easdem Ecclesias quas ipsi Apostoli condiderunt ipsi eis prædicando tam viuam, quod aiunt, voce, quam per epistolas postea, si hæc ita sunt, constat proinde omnem doctrinam, quæ cum illis Ecclesiis Apostolicis matricibus & originalibus fidei conspirat, veritati deputandam. & multis interiectis: Age iam qui uoles curiositate melius exercere, in negotio salutis tuæ percurrere Ecclesias Apostolicas. & numeratis aliquibus, subiicit: Si autem Italia adiaces, habes Romanam, unde nobis quoque præsto est auctoritas. Felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostolicam sanguine suo profuderunt. Eodem similiter argumento usus est Cyprianus: Ecclesia una est, ait ille, quæ una mens esse, & foris non potest. Si enim apud Nouatianum est, atque Cornelium non fuit, qui Fabiano Episcopo legitima ordinatione successit, & quem præter sacerdotij honorem martyrio quoque Dominus glorificauit. Nouatianus in Ecclesia non est, nec Episcopus computari potest, qui Euangelica & Apostolica traditione contempta nemini succedens à seipso ortus est. Sed & Optatus aduersus Donatistas afferit idem. Vestra, inquit, cathedra vos originem reddite, qui vobis vultis sanctam Ecclesiam renascere. & mox, enumeratis Pontificibus à Petro usque ad Syricium sui temporis Papam subiicit: Qui noster est factus, & cum quo nobis totus orbis commercio fermentarum (has in præuocauimus synodicas, ubi actum de fidei cõfirmatione)*

Cypri. epist. 6. lib. 1.

Optat. li. 2. ad uer. Parm.

117

Cap. 17.

in una communis societate concordat. Optato consentit Augustinus, qui sic libro de utilitate credendi: Non est dubitanum in illius Ecclesie nos considerare gremio, quae ab Apostolica sede per successiones Episcoporum culmen auctoritatis obtinuit. & alibi contra partem Donati, Numerate, inquit, ab ipsa Petri sede, & in illo patrum ordine quis cui successit videte. & contra epistolam fundamenti, Tenet me, ait, in Ecclesie gremio ab ipsa sede Apostoli Petri, cui pascendas oves suas post resurrectione Dominus commendavit, usque ad presentem Episcopatum sacerdotum successio. Hinc Epiphanius contra Carpocratianos Romanorum Pontificum successionem praefert, ac mox rationem subiicit: Et ne quis, inquit, miretur, quod singula ita exaeque referemus, per hos semper id quod manifeste est in fide ostenditur. Haec igitur antiqui patres, e quibus concluditur, quod diximus, illam non esse Ecclesiam Dei, in qua non est a temporibus Apostolicis, & Apostolis ipsis deducta successio Apostolorum, eamque esse Ecclesiam Dei, pro qua sit huiusmodi series Episcoporum.

Qua in re maxime observandum, non esse perpetuum in his Ecclesiis ordinem Episcoporum qui fuerit interruptus ab Episcopis, qui haeretica decreverint. Exempli gratia. In Ecclesia Constantinopolitana palam fatentur ipsi Graeci fuisse hos Episcopos haereticos, Macedonium, Nestorium, Anthimum, Acacium, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum, Anastasium, atque alios plurimos, quos Iconomachi Imperatores constituerunt. In confesso est similiter Antiochia hos fuisse haeresum pertinaces assertores, Paulum Samosathenum, Eulalium, Euzoium, Ioannem, Dominum, Petrum Gnaphenum, Macarium, & Alexandriae Georgium Cappadocem, Sergium, Lucium, Dioscorum, Timotheum, Elivium, Moggum. Hierosolymis autem Ioannem Origenistam, Salustium, Arsenium, Heraclium, Hilarium. In Oriente itaque nulla sedes, cui fuerit haec Episcoporum successio nunquam intermissa. Quatuor namque recitatis caeterae semper parvère: quocirca his concidentibus, reliquae haud stare potuerunt. Necessè verò est alicubi perpetuitas huiusmodi fuerit conseruata, ne dicamus Ecclesiam Christi intercidisse, & portas inferi adversus eam praevalluisse, Christumque non fuisse cum suis usque ad consummationem saeculi. Nullibi porro potest ostendi hanc conseruatam, nisi in Ecclesia Romana, quam vocant antiquissimam Irenaeus & Eusebius, quod supra est ostendimus.

Irenaeus

Ex omnibus Patriarchis orientalibus aliqui haeretici.

Irenaeus, Optatus, Augustinus, Epiphanius Pontificum Romanorum successiones in medium producant, in qua neque haeretici ipsi possunt asserere vllum sedisse haeticum, nisi haeticos dicant qui ab ipsis dissentiant, & pro comperto esse velint de quo disputatur, quod maxime esset ridendum. Nam de Protestantibus quid dicemus, quibus Episcopi nulli fuerunt unquam per tot saecula, cum nudius tertius ex inferis ipsi eruperint, ut caelum caligine impietatis ac summæ confusionis replerent?

SIGNVM LXXVIII.

Principatus Romæ positus.

Prædictum fuit Ecclesie principatum Romæ futurum, quod Ecclesie dumtaxat nostræ contingit.

CAP. VI.

Insigne profectò est illud Davidis, siue potius Dei à Davide scriptum oraculum, quo Deus inducitur sic alloquens Christum: *Virgam virtutis tuae emittet Dominus ex Sion dominare in medio inimicorum tuorum.* Appositè dictum est, *Virgam virtutis emittet Dominus ex Sion.* In monte namque Sion Spiritus sanctus in Apostolos cælitus est delapsus: nam cenaculum, in quo congregati erant, adhuc in monte est Sion, ex eo cæperunt illi palam doctrinam Christi disseminare, in eo Petrus habuit illam concionem, qua tot hominum millia ex omni natione Christo conciliauit, atque ita è Sione virga virtutis Christi emissa primum in omnes terræ partes se diffudit. Quod verò aducitur, *Dominare in medio inimicorum tuorum*, id quid sibi velit, est explicandum: nulli namque magis Christi doctrine, ac discipulis eius sunt aduersati, nulli magis in eos inimico fuerunt animo, quam Romani ciues, & Imperatores. Cunctæ namque procellæ, quæ in Christianos excitatæ sævierunt ab ipsis Romanis, & qui se Imperatores, aut Reges Romanorum vocant, hucusque sunt profectæ, quicumque è Pontificibus Romanis sunt haec tenus interfecti (fuere autem viginti novem, ut supra ostendimus) ab utrisque occisi fuere, Quia Christus ipse morti ad iudicatus à ciue Romano,

I. Testimoniū.

Pars ij.

D d

præst

præsidięque Pootio Pilato. Necesse est igitur Romę dominetur Christus, Christi que regnum Romę sit, cum dixerit Deus, *Dominare in medio inimicorum tuorum.* Ideoque ne quis ambigendi locus relinqueretur, non satis habuit Deus, si dixisset, *Dominare vel inter inimicos tuos, vel inimicis tuis:* sed ut rem faceret apertissimam, dixit in medio inimicorum tuorum.

Daniel est idem vaticinatus pulcherrima illa interpretatione statuę, quam vidit Nabuchodonosor in somnis, & qua regna orbis omnia atque euentus eorum significabantur. Recitemus quęso summam vaticinium illud. Statuę caput erat aureum, pectus, & brachia argentea, venter, & femora ærea, tibię ferreę, pedum pars ferrea, pars fictilis. Post hæc idem Rex vidit lapidem de monte abicissum sine manibus, qui statuam percussit in pedibus eius ferreis, & fictilibus, eoque contriuit vnā cum ferro, testa, ære, argento, atque auro, lapisque est factus mons magnus, & impleuit vniuersam terram. Omnes verò conueniunt tibiis illis ac pedibus prædici Romanorum regnum, quod imitabatur duobus Consulibus, quali corpus tibus duabus: nam consulatum gerebant, & Imperatores ipsi, vt apparete fastis. Consentiant similiter omnes illo lapide Christi, & Christi regnum significari. Recitat autem Daniel a lapide hoc percussam statuam in pedibus eius, quibus comminutis contrita sunt deinde ferrum, testa, æs, argentum, & aurum, lapidem verò factum montem magnum. Hic igitur lapis ad pedes statuę primo deuoluetur, inde post illam comminutam incrementum sumet, atque ita Romę initium sumet, ex illa conteret omnia reliqua regna, porrigens se in vniuersam terram latissima amplificatione petrar vicarię, qui est Pontifex Romanus Petri successor, super quem ædificatur Ecclesia Dei. Neque verò, quod nonnulli putant, agitur in illo oraculo de regno Christi, quod vltima iudicij die excitabitur. Nam verba ipsius hinc interpretationi repugnant, excitandum namque dicit hoc regnum in diebus aliorum regnorum, nõ igitur vbi illa fuerunt excisa, deinde addit a principio paruum lapidem, incrementa fecisse. At in die supremi iudicij, neque paruus erit Christi lapis, & ad suum culmen, & augmentum antea pertinget. Stet igitur Romę futurum, vt Christus initium regni sui constituat, inde incipiat vniuersę terre dominari. Michas idem clarissime & aperissime explicauit, cum

cecinit: *Erit in nouissimis diebus mons domus Domini in vertice montium, & sublimis super colles, & fluent ad eum omnes populi, & properabunt gentes multę, & dicent, Ascendamus ad montem Domini & ad domum Dei Iacob, & docebit nos de vijs suis, & ibimus in semitis eius, quia de Sion exiit lex, & verbum Domini de Hierusalem, & iudicabit inter populos multos, & iudicabit gentes fortes vsque in longinquum, & concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones: nõ sumet gens aduersus gentem gladium, & non discent ultra belligerare, & sedebit vir sub vineam suam, & sub ficum suam, & non erit qui deterreat, quia os Domini locutum est, quia omnes populi ambulabunt in nomine Dei sui, nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in æternum, & ultra. In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem, & eam quam eieceram colligam, & quam afflixeram, & ponam claudicantem in reliquias, & eam qua laborauerat in gentem robustam, & regnabit Dominus super eos in monte Sion ex hoc nunc, & vsque in æternum, & tu turris gregis nebulosa filia Sion vsque ad te veniet, & veniet potestas prima regnum filia Hierusalem. Nunc quare contraheris? Nunquid Rex non est tibi, aut consiliarius tuus perijt, quia comprehendit te dolor sicut parturientis. Dole & sat age filia Sion quasi parturiens, quia nunc egredieris de ciuitate, & habitabis in regione, & venies vsque ad Babylonem, ibi liberaberis, ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum, & tunc congregata super te gentes multę, quę dicunt, Lapidetur, & aspiciat in Sion oculus noster. Ipsi autem non cognouerunt cogitationes Domini & non intellexerunt consilium eius, quia congregauit eos quasi fenem terrę. Surge, & tritura filia Sion, quia cornu tuum ponam ferreum, & vngulas suas ponam æreas, & cõminues populos multos, & interficies Dominum, & rapinas eorum, & fortitudinem eorum Domino vniuersę terrę. Hucusque Michas, cuius verba volui sigillatim referre, vt ob oculos posita planissime intelligatur & explicentur. Multa autem prædicuntur futura. In primis, vt locus, in quo colendus sit Deus, sit editissimus, omnibus cõspicuis, cõspicuis emineat ob dignitatẽ scilicet, nobilitatẽ & maiestatem, ita vt nihil eo dignius, nobilius & honorificentius. Nihil autem Romana & pontificia maiestate eminentius in terra reperitur. deinde vt eo properent gentes, ac populi multi. Id est explicatum, cum ostendimus, ad culmen Christi, quem Romanus Pontifex sancit, traductas esse, & traduci innumeras gentes, a quibus alia inuitantur, vt idem prædicit, neque similiter in Hierusalẽ permanet verbum Domini, ac*

lex eius, sed inde egressum commemoratur inter populos, eosque multos, ac longissime positos, quos iudicat, gentesque à bellis ad studia pacis conuersas, ut Gothi, Vandali, Sueui, Heruli, Hunni, Longobardi, Northmanni, Hungari, Germani, Dani, Sarmatae, Rugi, Rhussi, Noruengiones, Angli, Picti, Scoti, Pruteni, Lituani, Slau, atque his similes populi efferratissimi ad caedes ac rapinas nati, quorum mores hodiernos si compares cum antiquis, dicas e leonibus oues, ex vris agnos effectos, ut explicauimus. Addit tempus huius euentus. *In die illa congregabuntur duae gentes claudicans, & eiecta*: nimirum natio Hebraea, ut interpretantur Hieronymus ac Rupertus, quae claudicantis instar, haud contenta ac veloci cursu ad montem Dei vergebat. At caeterae gentes erant eiectae, neque patebat eis aditus ad Deum. haec duae colligentur in vnum. subiicit e claudicante nonnullos fore, qui quasi reliquae quaedam, vel e mensa cadentes, vel post terga merentium relictae nequaquam colligantur, sed relinquuntur: idque ob Iudaeos, qui veritatem reiecerunt, quibus ab Apostolis est dictum: *Ecce conuertimur ad gentes. Quod vero scribit, Regnabit Deus super eos in monte Sion ex hoc nunc, & usque in aeternum.* non significat fore, ut in Sion regnet in aeternum, sed ut regnet in eis semper, initiumque regni à monte Sion sumat: nam Sionis filiam praedicit alio adducendam; quamquam Sion non est intelligendus locus ille saxa, & rupe, sed homines ipsi qui in eo accepti fuerunt Deo, Ecclesia Christiana, quae in eo loco primum constituta, sed ut intelligamus apertius, ac tempus huius oraculi, Deumque alio commigraturum, diuinam potestatem alio transferendam, nonnulla subiicit vates, Deusque inducit incolae Sionis alloquentem, & in primis ait se ad eos e caelo delapsurum, vocatque Sionem siue Ecclesiam turrem gregis nebulosam ob similitudinem, turris namque gregis est in qua prope Bethleem consedit Iacob, cum duodecim filiis suis, ac sedes fixit post obitum Rachelis, & in qua pastores erant cum dictum fuit ad illos ab Angelo, annuncio vobis gaudium magnum. Et Ecclesia vocatur turris gregis quod in ea consederit Christus cum duodecim Apostolis suis, cum synagoga esset exuncta, & in ea pastores hominum Christianorum commorentur nato Christo, nebulosam vocat hanc turrim, siue, ut reddi potest ex Hebraeo, nubes pertingentem, quod reuera Apostoli mentis altitudine caelos pertin-

Gen. 35.

gerent.

gerent, & Ecclesia caeli simul habens clauem caelum similiter attingat, vel ut Chaldaeus interpretatur, quod Christus occulte quasi nebula obductus venturus esset. Addit, Veniet ad te, veniet potestas prima, siue suprema, Deus ipse, Christus Deus, & homo, Messias, ut reddit Chaldaeus. Pergit Deus consolans indigenas Sionis, & ait, non esse quod doleant, quasi nullus eis sit Rex, consiliarius nullus, Ecclesia namque Christiana nullo regio consiliario ab initio nitabatur. Affert deinde solatijs causas, ac primam, quod sit futurum, ut ipsa pariat, & quidem breui, ait enim, nunc iam partus doloribus teneri. Innuat autem partum gentium, quas Apostoli Deo & Christo in monte Sion primo post illapsum Spiritus sancti, dein vero successores pepererunt semper, ac pariunt, de quo partu Paulus ait, *Filioli mei, quos iterum parturio, donec in vobis formetur Christus.* Eandem similitudinem secutus est Isaïas multis in locis, ut capite quinquagesimo quarto, atque ultimo, ubi ait fore ut Sion Deo gentes pariat. secundum consolationis caput est, ipsam Sionis filiam, nempe Ecclesiam in Babylone redimendam ac liberandam, cum fuerit eò non vi abducta, sed sponte accesserit egressa e Sione, habitaueritque non in ipsis domibus Babylonis in medio eius, ut lamentantur Hebraei psalmo illo, qui incipit, *Super flumina Babylonis*, sed in agris, hoc enim significant illa verba, *Habitabis in regione*, ut constat ex Hebraeo. Babylonem vero apertissime Romam vates vocat. Apostolorum namque principes eò concessere, & Christiani usque ad tempora Constantini saepius Romae in cryptis subterraneis habitabant subter agros defossis, ut hostium ferociam crudelitatemque vitarent, quarum plurimae adhuc in vrbe visuntur, Christianorumque insignia monumenta in illis extant, & in actis martyrum saepe fit illarum mentio. atque haud fieri potest ut omnino locus hic de sola Mesopotamiae Babylone intelligatur: vel enim de Roma sola, vel de Babylone ac Roma simul accipiendus, cum multa habeantur in eo, quae Babylonicae seruituti haud conueniant. Vnum sit instar omnium, quod ait forte ut populus Dei de Babylonica seruitute liberatus conterat populos multos aduersus eum congregatos, & eorum spolia dedicet vniuersae terrae Deo, atqui hoc accidit Ecclesiae Christianae solummodo, quae gentes sibi omnes ad extremum subiicit. Hebraei vero quomodo nam quae so? Signat igitur vates nomine Babylonis Romam, sicut &

D d 3

Petras

Roma. D. ad
Municip.

III.

Cap. 60.

Petrus in epistola sua, quod Roma omnium gentium patria communis esset, ut in legibus habetur, licet è Babel, ubi Babylonia, dispersæ sunt in omnem terram gentes. Quod verò ait futurum cornu Ecclesiæ ferreum, manifestè ostendit Imperium Romanorum ferro designatū, quod ad Ecclesiam transijt, & illi seruiuit ac seruit adhuc quidquid reliquum est illius. Ex oraculis igitur Michææ satis elici videtur Ecclesiæ Christianæ sedem præcipuam Romæ futuram, ibi eam liberandam.

Confirmat hæc omnia Isaias testimonio satis illustri, cum dicit alloquens Ecclesiam, Dei nomine, *Et venient ad te curui filij eorum qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum, qui detrahebant tibi, & vocabunt te ciuitatem Domini Sion sancti Israël.* Hæc Isaias dilucidè ostendens eos, qui maximè vexarunt Ecclesiam maximis deinde honoribus illam persecutores, ac professuros ipsam veritatem Dei, in qua domicilium suum specialiter constitueret, verumque cultum pietatis esse Deus ipse velle. Atqui magis vnquam vexarunt Ecclesiam, quam Romani, eorumque Imperatores? qui magis Hierosolymam funditus vastarunt. Ab illis prima in vrbe manabant edicta, quibus neci addebantur Christiani. Auspicabantur ab ipsis Pontificibus, qui principem locum tenebant, ut amputato capite reliqua corporis membra protinus examinata truncarentur. Inde in omnes continuò per vnuersum terrarum orbem Christianos impetus fiebat. Romæ supra tercenta martyrum millia, ut apparet in cæmeteriis, pro Christo vitam posuerunt. sed ad quemnam locum, quæso, qui fuerant hostium Ecclesiæ acerrimorum filij, veniunt curui, ut adorent vestigia pedum eius, nisi Romam ad exosculandos Pontificis summi pedes, quod is Ecclesiæ Catholicæ sit caput, ut ex hoc oraculo necesse est dicamus, alibi namque similia haud videmus. Reges Visigothorum, Francorum, Anglo-rum, Northmannorum, Longobardorum, Germanorum, Hungarorum, & huiusmodi gentium, quæ Ecclesiam saepius vexarunt, Romam venerunt, ibi adorarunt vestigia pedum eius, qui se seruus seruorum vocat, cumque caput sit, pedum sibi nomen adsumpsit, humillimorum scilicet seruum se professus. Sed omnia cõcludamur pulcherrimo Christi oraculo. Ipse enim abiturus in cælum cum ter Petro dixisset, *Pasce oues meas.* postremò adiecit, *Amen amen dico tibi, cum esses iunior cingebas te, & ambulabas vbi volebas, cum autem*

senneris.

senneris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo non vis. Hoc autem dixit significans qua morte esset clarificaturus Deum. Et cum hoc dixisset, dixit ei: *Sequere me.* Hæc Ioannes Euangelista: quibus verbis ostendit Christus, quomodo sequi eum deberet Petrus, simulq; vbi pascendæ eius oues ab ipso forent. Nam cum dixit eundem Petro non quò iunior ibat, sed quò senior duceretur non volens: adiecit iore, ut extendat manus suas, in cruce scilicet, (ut interpretantur Græci) ac præcingatur, vinculis nempe alligatus, atque his dictis subiicit: *Sequere me.* Innuens vbi pascendæ oues essent: secutus est autem Petrum Christum crucifixum Romæ: ut enim testantur Hegesippus, Origenes, Athanasius, & Ambrosius, in extrema ætate Roma aufugiens Petrus ne in manus iudicum veniret, obuiam habuit Christum ad portas, à quo quæsiuit Petrus iam senior quo pergeret. Romam; respondit ille, ut iterum cruci affigat. Tum Petrus visum intelligens, ac monitum Christi, quò non volebat, ductus Romam repetiit, captusq; cruci est affixus in Vaticano, vbi Christum secutus adhuc pascit, ut datum fuerat illi in mandato, oues Christi. Christus igitur antea Petro dixerat, & quo secuturus esset ipsum, & vbi esset oues pascendæ cum Roma profugienti occurrit: & sane fieri haud potuit absque numinis diuini manifestissima voluntate, ut cum præci illi Imperatores Christianæ religionis inimicissimi occiderint vigintiquatuor Papas intra annos ducentos quinquaginta, haud tamè potuerat Roma excindere Pontificiã sedem. Præterea Gothi Aiani tenuerunt Italiam Romamq; summo Imperio annos 59. Quod autem maximè sit memorandum, quadragies Roma exacti Pontifices summi, semper tamen ad eã reuocati. Nam Petrus edicto Claudij Roma pulsus, Clemens à Traiano in Chersonesum relegatus, Cornelius à Decio in Centumcellas, Liberius à Constantino in Thraciã, Ioannes à Theodorico Rege exactus, Siluerius, & Vigilus à Iustiniano Imperatore, Martinus à Constantio, Leo III. à Romanis, Ioannes VII. à Comitibus Tusculanis, Formosus ab ipsisdè, Ioannes XII. ab Orthone I. Ioannes XIII. à Romanis, Bonifacius VI. à Comitibus Tusculanis, Ioannes XV. Gregorius V. Syluester II. Benedictus IX. à Romanis. Gregor. VI. ab Henrico I. Alexãder II. à Cadalao Antipapa, & Henrico III. Gregorius VII. Victor III. Urbanus II. ab Henrico III. Paschalis II. ab Henrico III.

Dd 4

Gelasius

V.
Cap. ult.

Eges. de exc.
Hier. Amb. in
Auxit. Orige.
in Ioan. Atha.
Apol. 2.

VI.
Argument.

Gelasius I I. à quibusdam Romanis, Innocentius II. ab Anacleto Antipapa, Lucius II. Eugenius III. Hadrianus IIII. à factiosis Urbis, Alexander III. à Victore Antipapa, & Friderico I. Lucius III. à seditionis, Gregorius IX. à Friderico I. & eius fautoribus, Innocentius IIII. Urbanus IIII. ab iisdem, Urbanus VI. à factiosis. Bonifacius IX. similiter, Innocentius VII. Gregorius XII. ab iisdem, Ioannes XXIII. à Ladislao Rege Neapolis. Eugenius VI. ab aliquibus Romanis, quæ constant omnia è vitis Pontificum: quid, quòd Gallici Reges Auenionem transtulere hanc dignitatem Pontificibus id volentibus? & tamen diuinæ voluntati parendum fuit, ut Romam referretur, cuius quidem mentis diuinæ admonere Papas dux sanctissimæ inter alias fœminæ, Catharina & Brigida: mox Gallici Cardinales schismate facto Roma commigrarunt, Auenione Antipapam constituerunt: Romam repetere fuit necesse: huc scilicet Petram, quò non vult quodammodo, Christus ducit. Ex his igitur fit, Ecclesiæ principatù Romæ diuinitus constituendum fuisse: quod non tamen ita accipiendum videtur, ut alio Pontifex commigrare, si velit haud possit. Stat est enim per tot annorum sæcula Romæ confedisse, ut oraculis locum fuisse dici verè possit. Cum verò hæc Ecclesiæ nostræ tantummodo contigerint, illa necessariò Ecclesia Dei ab omnibus dicenda.

SIGNVM LXXIX.

Auxilium cælitum in bellis.

Cum calites ipsi sapius visi sint in bellis, qua Catholicis gesserent aduersus hostes suos, ipsis opem ferentes, hinc fit nos esse ex Ecclesia Dei.

CAP. VII.

Ephes. 2.

Christiani, inquit Paulus, non sunt amplius hospites & aduenæ, sed sanctorum ciues ac domestici Dei, atque ita domestici, ut sit instar domus quam Deus incolat, & cuius fundamenta sint Apostolici, ac Prophetæ, Christus autem sit summus lapis angularis. Quocirca arctissima est coniunctio inter Christianos & cælicolas, qualis scilicet inter lapides unâ coagmentatos, & coherentes in eadem

adifici

adificij vnus structura. Qui fieri poterit itaque, ut vota nostra superi ciues non exaudiant? opem nobis aduocati non ferat, ita simul deuinctis, ut maius quodammodo vinculum fingi non possit? Non illi ferro ac lacertis pugnant, non acie instructa præliabuntur, sed diuinitus accipras vires nostris immittent, animos addent, hostibus omne robur adiment, mentes omninò consternabunt, ut nec pedibus consistere, nec manus valeant, aut aliquod membrum mouere. Vulnere, si Deus ita voler, infligens absque villo gladio, morti totas copias dabit. Et quid ni ita sit? An non recordamur historiarum illius, de qua sic in diuinis libris: *Rex Syria misit in Dothain, ut captus adduceretur Eliseus, quos, & currus, & robur exercitus: qui cum venissent, nocte circumdederunt: conurgens autem diluculo minister vir Dei, egressus est, viditque exercitum in circuitu ciuitatis, & equos, & currus, & nuntiauitque ei dicens: Eheu, eheu Domine, quid faciemus? at ille respondit: Noli timere, plures enim nobis sunt, quam cum illis, cum orasset Eliseus, ait, Domine aperi oculos huius, ut videat: & aperuit Dominus oculos pueri, & vidit, & ecce mons plenus equorum, & currum igneorum in circuitu Elisei. An non recordamur quod Iosue contigerit, qui eum versaretur in agris Hiericusthinis, vidit virum stricto gladio stantem: perrexitque ad eum Iosue, & ait: *Noster es, an aduersariorum? qui respondit: Nequaquam, sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio. Iam verò nemo est qui ignoret è columna illa, cuius ductum sequebantur Hebræi ex Ægypto egressi, Dominum respexisse copias Ægyptiacas, quæ à tergo prosequabantur Hebræos mare rubrum ingressos, ac subuertisse rotas currum, exercitumque totum in profunda fræti illius traxisse, ita ut vniuersi submergerentur hostes. Alexander Magnus exercitu instructo Hierosolymam contendebat, hostilia multa meditatus. At ubi Iaddum vidit habitu Pontificio sibi occurrentem, ex equo desiliens, ad pedes eius accidit, urbem priuilegiis ac muneribus multis donat professus se in eo Deum agnouisse, qui sibi per visum in Macedonia apparuerat: quid verò illud quod accidit Heliodoro? miserat eum Rex Seleucus, ut templum Hierosolymitanum spoliaret. Aggreditur ille nefariū scelus, & multis satellitibus stipatus ærarium inuadit: & proinus illi aditit eques aureis armis circumdatus aspectu terribili, qui cunctos terrore exanimatos in fugam vertit. Ipse verò Heliodorus equi calcibus humi est allisus, quem**

4. Reg. 6.

Ioseph. lib. II.
cap. VII.

2. Machab. 3.

2. Mach. 15.

Iud. 7.

4. Reg. 9.

duo iuvenes pulcherrimi virgis cadere cœperunt, donec à suis est subleuatus, domumque asportatus. Illud etiã præclarum, & ad rem nostram maximè appositum quod in somnis accidit Iudæ. Videbatur illi videre obuium Pontificem summum, qui Deum pro Hebræis precabatur, & Hieremiam qui idem faceret, ostendebat. Hieremias autem Iudæ gladium tradidit, dicens: *Accipe sanctum gladium munus à Deo, in quo deicies aduersarios populi mei Israël.* Omittimus hic quod tempore Gedeonis contigit, cum de iussu Domini perrexit aduersus innumeras copias Madianitarum cum trecentis viris, qui castra hostilia circumdantes de media nocte buccinis clangere cœperunt, & complofis quibusdam lagenis vociferari, Gladius Domini, & gladius Gedeonis, *Immisitq; Dominus*, inquit auctor historiae, *gladium in omnibus castris, & mutua se eade truncabant.* Cum Sennacherib Assyriorum Rex obsedisset Hierosolyman, & extrema illi omnia minaretur: neque vlla euadendi spes appareret: nocte illa venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octuaginta quinque millia. Verùm sunt innumerabilia euenta, è quibus possemus colligere, quæ sit Ecclesia Dei: à quo quamuis prospera cuncta proficiscantur, tamen non ita proximè ab illo procedunt, neque tam manifestè, neque per ipsius intimos transiguntur. At Ecclesiæ suæ adesse Deus sæpè solet in bellis apertissimè, & quandoque exaltes ipsos mittit, qui adcurrant, opem ferant. Testatur Eusebius post Tertullianum in exercitu Marci Antonini Philosophi, dum pugnaret aduersus Marcomanos & Quados, fuisse legionem Christianorum, quæ cum siti extrema premeretur exercitus, precibus à Deo pluuiamque & fulmina, quibus hostes ad internecionem sunt dati, impetrauit: ob id ab Imperatore vocata fulminatrix. Dion attribuit id cuidam Arnuphi Mago: sed arguitur mendacij à Xiphilino. Capitolinus, vt rem à Christianis auertat, sic ait: *Fulmen de caelo precibus suis contra hostium machinamenta extorsit, suis pluuiæ impetrata, cum siti laborarent.* Misit autem Capitolinus vitas Imperatorum, quas conscripsit: ad Diocletianum Christiani nominis inimicissimum. Euenti huius existat adhuc monumentum Romæ insculptum in columna Antonini, & Iustinus in Apologia sua totam rem refert. Sed tunc quidem Christiani haud præliabantur pro religione Christi: iis tamen Deus est auxiliatus, ac per eos cæteris

comm:

commilitonibus. Nouissima est historia Constantini, quam recitat ab ipso auditam Eusebius Casariensis: nam cum contenderet aduersus Maxentium, vidit in aère crucem, cui inscriptum erat: *In hoc signo vinces.* Quocirca labarum ille Imperatorium conformauit in modum crucis, eoque vexillo nunquam non victor fuit: gestabant illud milites delecti: ac si quando, vt accidere solet, pars aliqua exercitus sui inclinare videbatur ob hostiles impetitiones, eò iubebat labarum deferri, & continuo aduersarij quasi metu nouo perculsi se in fugam dabant. Sozomeus hoc scribit libro sexto: *Cum Iulianus atrociam meditaretur in Christianos, vbi redisset è Perside quidamque ex ipsius necessarijs ad eum pergens in itinere in diuersorio somnum cepisset, per visum conspexisse in vnum conuenire complures ex Apostolis ac Prophetis, quasi deliberaturos, quid agendum foret, ac tum duos ex eis missos ad Iulianum perdendum, experrectus vir noluit iter proseguere, sed ibi constitit: ac rursus postea cum somno se dedisset, vidit idem concilium cogi, & eosdem, quo profecti erant, redire dicentes occisum Iulianum, ac non multo post allatum est, ita contigisse.* Addidit idem scriptor, à multis affirmatum, Iuliano prælianti ac sauciato apparuisse Christum, ac tum Iulianum è vulnere expressisse sanguinem, & in aère proiecisse, Christumque verbis conceptis suæ necis insinulasse. Hæc ille scriptor. Theodosius Imperator, cum aduersus Eugenium pugnaret propè Aquileiam, neque satis fideret suis viribus totam noctem transegit in precibus: sub galli tamen cantum somno oppressus vidit duos viros candido amictu vestitos equis aibis vehi, qui ipsam bono animo esse, timorèmq; abijcere iusserunt: se antesignanos missos, alterumque esse Ioannem Euangelistam, alterum Philippum Apostolum. Igitur prima luce prælium committit, signisque collatis ventus excitatus aduersos hostes feriens, tela iaculaque ab ipsis contorta in eosdem retorfit, insignem Theodosio victoriam peperit. Idcirco Claudianus vates, quamuis non Christianus, sic cecinit in Panegyrico ad Honorium.

*Te propter gelidis Aquilo monte procellis
Obuius aduersas acies, reuolutaq; tela
Vertit in auctores, & turbine repulit hastas:
O nimum dilectè Deo, cui fundit ab antris*

Theod. lib. 5.
cap. 4.

Æolus

*Æolus armatas acies, cui militat aether,
Et comurati veniunt ad classica venti.*

Cum Roilas Scytharum dux aduersus Theodosium Iuniorum cum maximo exercitu pergeret, & iam Constantinopolim appropinquaret, Deus immisis fulminibus ac facibus à cælo cunctas eius copias Christiano pioq; Imperatori inimicas dissipauit, ut illius teporis scripto Theodoretus adnotauit. Eiusdem Theodosij dux Ardaburius aduersus Persas pugnabat. Quo tempore Angeli quidam nonnullis à Bythinia Constantinopolim pergentibus apparuere edicentes, ut cunctos bono animo esse iuberent: se namque missos à Deo, qui Romanis opem ferrent. Acciditque, ut commisso prælio Sarraceni quibus Persæ in primis fidebant, timore sint huiusmodi correpti, ut uiderentur sibi uideri se undique concludi à Romanis: quocirca in fugam coniecti in Euphratem se præcipites dederunt, ibique centum millia uirorum perierunt. Imperante eodem, Ioannes hæreticorum fautor in Occidente arripuit Imperium: misit aduersus eum Theodosius exercitum, duce Ardaburio eodem, qui Angelo pastoris habitu eum ducente per occulta loca subito, & improviso aduentu Rauennam cepit, Ioannemque in ea commorantem: atque hæc imperante Theodosio, & res ferè omnes publicas administrante Pulcheria Augusta sorore, quæ uirginitatem Deo uouit, ut fratri impuberi Imperium factum restitueretur. Imperante Iustiano, Rex Persarum Sapor obsedit Sergiopolim, cumque defensoribus uacuum intellexisset, adori uolebat. Instructo exercitu uidit in numeros milites in mœnibus dispositos, atque optime armatos. Cumque id fieri non posse certò sciret, cognouit Sergij Martyris opus hoc esse, idcirco obsidione dimissa, discessit, Sergiumque martyrem in maxima ueneratione habere cepit. Diximus alibi, Francos, ac Burgundos non alia de causa Christo nomen dedisse, nisi quod uotis Christo conceptis innumeras Alemannorum copias prostrigassent: & à Francis olim, nescio an hodie, illustrissimū vexillum, cui nomen flammiula, afferuabatur in sancti Dionysij, neque unquam nisi in extremis regni periculis efferebatur, maxime aduersus hostes Catholicorum, & piorum, quod ubi fiebat, uictoria semper à Francis stabat: meminit illius rei post alios Papyrius Massonus, qui plurima ad hanc rem facientia, eaque cognita in primis digna recenser, Pe-

lagius

Niceph. li. 14.

Euag. lib. 4.
cap. 3.

lagius Cantabrigæ Rex cum sub annum septingentesimum decimum sextum, mille fortioribus delectis aduersus Maximilianum, ac Sarracenorum duces pergeret, uidissetque hostes longè uiribus præstare, in specu se abdidit: reperto latibulo Sarraceni plurima in Christianos tela mittunt, quibus diuino miraculo in Sarracenos retortis, viginti millia eorum ceciderunt. Pelagius re tanta uisa cum suis egressus maximam reliquorum stragem fecit. Post annum octingentesimum uigesimalium sextum, cum Ranimirus totam diem pugnasset aduersus Sarracenos, ad uesperam cum suis in editum locum se recepit. Ibi cuncti metu perterriti precibus se dare. Tum Ranimiro adstitit in somnis sanctus Iacobus, omnes iussit sua peccata confiterentur, Eucharistiam sumerent, præliumque inirent. Experrectus Rex somnium cunctis narrat: & mox, quod iussu fuerat, omnes egere, signaq; contulere & hostium sexaginta millia cecidere. Sanctus Iacobus in eo conflictu equo candido insidens, vexillo nixeo, quod rubea crux transuersa distinguebat, apparuit. Ex illo Hispani huiusmodi insigne gestarunt. Anno nongentesimo decimo quinto, cum Ioannes Decimus exercitum misisset in Apuliam aduersus Sarracenos, tradit Luitprandus, qui tempora illa uidetur attigisse, sanctos Apostolos Petrum & Paulum in iis præliis inspectos uictoriam nostris maximam peperisse. Venceslaus Bohemix Dux sanctimonia illustris fuit. Is cum duci Curinensi, qui maximo cum exercitu in fines Bohemix populandus ingrediebatur, occurrisset, coactis copiis, ut multorum cædibus parceret, obtulit singulare certamen, ubi uentum ad manus, Angeli apparuere, qui Venceslaum protegentes arma ministrabant. Territus eo visu Curinensis ex equo se deiecit ueniam petens: agnouit Venceslaus, & monitum ne aliena peteret, dimisit. Anno millesimo nonagesimo octauo, cum in expeditione sacra: nostri Antiochiæ in maxima rerum desperatione essent & extrema sibi quæque timerent, quod innumeros Sarracenorum, Persarum, Turcarumque exercitus aduersus se paratissimos uideret: ipsi autem fame propè enecti uix possent pedem mouere, & paucissimi essent illis equi, quibus ut in bello possent, apparuit Petro quidam clerico è prouincia sanctus Andreas, monens, ut principibus Christianæ militiæ suo nomine ediceret, ut in ecclesia principis Apostolorum lanceam, qua transfixus est Christus, defossam humi

quæritur

716

Vide Roderi.
Tol. & sanct.

915

Lib. 2. cap. 14.

1098

Gug. Tyr. li. 6.
cap. 4. & 19.

1112.

1117.

1126.

1507.

quærent: locum verò, ubi occultabatur, designavit, eam prælata procederent ad bellum: ne dubitarent fore victores. Cùmque clericus diu recusasset, tandem sapius obiurgatus, minisque adiectis compulsus rem detexit. Quæ fuerunt illi, & ut prædictum fuerat, inuenerunt, pergentes aduersus inimicos celeberrimam victoriam reportarunt, ex qua spolia multa, varia & maximè opima, vberissimamque omnium rerum copiam sunt adepti. Illud porò mirabilis accidit: nam cùm milites Christiani in hostes contenderent, defatigatiq; & extenuati essent omnes, continuo ros quidam pluuus cælitus defluxit, quo vires omnium recreata, roburque additum, spesq; victoriæ confirmata: iterum, ut Robertus Monachus scribit, nostri pugnam cruciissimam conseruere cum Corbona Persarum duce, & iam videbatur acies nostrorum inclinare, sed apparere agmina innumera equitum albatorum, qui tantum terrorem incussere hostibus, ut illi protinus se in fugam darent, & ex iis nostri occiderunt equitum centum millia, peditum numerus iniri haud potuit præ multitudine. Alphonfus Portugallie dux primus patri Henrico successit anno millesimo centesimo duodecimo. Hic commissurus prælium aduersus quinque Sarracenorum Reges cùm trepido profus animo esset, confirmatus est à Christo in somnis, iussusq; in aciem descendere, signumque atrollere, cui quinque ipsius vulnera, quæ ostentabat, depicta essent. Egit hoc Alphonfus, & nobilissimam victoriam reportauit: ex illo insigne Regibus Portugallensibus fuit quinque Christi plagis ornatum vexillum. Post annum millesimum centesimum decimum septimum Alphonfus Octauus manus cùm Sarracenis in Hispaniis conseruit, & Arabum ducenta millia occidit. In eo prælio crux in aère à cunctis palam visa. Post annum millesimum centesimum vigesimum sextum. Alphonfus alter, cùm Baëtiã obsidione cinxisset, in somnis admonitus & confirmatus à sancto Isidoro, prælio commisso, innumeras copias Sarracenorum proffigauit. Sed ne longe ab ætate nostra posita conseruemur. Anno millesimo quingentesimo septimo, cùm Rex Canoris obsideret arcem Lusitanorum, ac sapius ab eis in quotidianis conflictibus essent ipsius maximæ copię à paucissimis Lusitanis fuscæ: questum fuit, pace conciliata, ab eius militibus, quinam foret ille è nostris, qui in cunctis congressibus magnas ipsorum strages semper ediderat, & ille fuit tamen è prælio abibat.

quamuis

quamuis plurimi ex hostibus in vnum conspirassent, atq; innumerus eum sagittis vulnerare conati fuissent. Comperitque necessario fuisse aliquem cælitus demissum, nemo namque fuit huiusmodi à Lusitanis. Rex Maninongi in Africa Christo se addixit: vita decedens duos reliquit filios: horum natu maximus Alphonfus cum paucis suorum non est veritus inire pugnam cum fratre, qui magnas circum se copias haberet, & à religione Christiana valde alienus esset. Ventum ad manus. Alphonfus continuo aduersarios in fugam vertit. Eorum dux captus palam profitebatur se magnam militum copiam in equis insidentem, & crucibus insignitam, tantaque luce splendentem, ut oculos omnium pertringeret, in prælio conspexisse, cuius metu perterritus, terga dare cum suis fuerit coactus. Sed qui plurimas huius generis victorias cognoscere cupit, legat historias elegantissimas doctissimi viri Hieronymi Olorij de rebus gestis Emanuelis Regis, Ferdinandi Loperij, & quas postremo omni eruditionis genere refertus edidit in lucem Ioannes Petrus Maffeius è Societate Iesu. Nostris etiã temporibus, cùm Solymanus Turcarum princeps cum innumeris militibus Sabariam in Pannonia obsedisset, neque vlla spes esset in humanis viribus, Nicolitia tamè prælidij dux Deo fretus aduersus tot copias intrepidus stetit, neque potuit vilo modo exiguum oppidulum capi: cùmque Turcæ iam mœnia ingressi locum in potestatem viderentur redacturi, apparuit in aère eques, qui stricto gladio mirans, cunctos repente in fugam vertit, & nostros ab eorum manibus liberauit: creditur is fuisse sanctus Martinus, qui in Sabaria est ortus, & cuius in tutela locus ille vti patria sua erat. Id etiam tradunt accidisse, cùm Mahometes obsedisset olim Rhodum, & Solymanus per suos duces Melitam Rhodiorum militum modò sedem. His namque temporibus dicitur visus in aère, qui Turcas stricto gladio minitabundus ab ingressu Rhodi, & oppidi sancti Michaëlis in Melita repulerit: & Ioannes Baptista militum patronus creditur is fuisse. Atque hæc satis sint nobis, ut ex eis colligere quiuis possit, Ecclesiam nostram Dei esse, ac nos sanctorum ciues, Dei que domesticos, & idcirco in præliis cælicolas nobis præsto esse, nisi si quando Deus visitare velit, ut cecinit David, in virga iniquitates nostras, & in verberibus peccata nostra, & tradere nos in manus inimicorum, ut olim interdum contingebat

Hebræis.

Obiectio.

I. Respon.

II. Respon.

Hebræis. Idcirco ut pateat omnibus se à nobis esse, quamuis aliquando succumbamus, conspiciendos exhibet cunctis superos ipsos ciues, qui pro nobis præliantur. Neque verò quenkumque moueat, quòd legamus, & Romanis aliquando adfuisse in acie Cætorum, & Pollucem. Nemo namque hæreticorum negabit, illos proculdubio malos demones fuisse. Petrum verò, & Paulum, Iacobum, Isidorum, Martinum, Ioannem Baptistam, dicent isti dæmones esse: At inquit dæmones horum imaginem sumpsere, ac personam. Sed qui fieri potest, ut dæmon sit à Christo contra suos? certissimum namque est victoriis illis amplificatum Christi cultum diminutas inanum rerum superstitiones: atque, ut Christus ipse argumentabatur aduersus eos, qui calumniabantur ipsum, cum liberaret obsessos à spiritibus immundis, fieri hæc non possunt. Nam quamuis alioquin demus hoc, dæmones inter se dissentiant, omnes tamen aduersus Christum conspirant. Amplius est clarum stare à suis Deum semper in bellis, ut aperimus ex euentis Hebræorum, quibus se palam faciebat opem cælitus mittens. Igitur ostendant hæretici, & quando Deus ille se suis auxiliium laturus prodiderit. Necessè est enim magis se nunc prodat, quam fecerit olim Hebræis, quibus erat proculdubio occultior quam nobis, atque hæc quantum ad hæreticos conuincendos. Nam si res sit cum aliis, sunt alia aduersus illos, & quidem apertissima argumenta.

Ex his conficitur licita esse Christianis Regibus bella, ubi publicis ac necessariis de causis ad religionem maxime aut communem tranquillitatem tuendam suscipiuntur. Hinc dictum est exigi ad bellum iustam necessitatem, & summam auctoritatem, ut scilicet non nisi ab eo, cui ius est indicendi, quales sunt Reges, & principes, qui nullum agnoscunt superiorem, geratur, necessarioque ad illud veniatur, quòd is aduersus quem geritur, aut iniuriæ factæ nolit, ut debet, satisfacere, aut desistere ab iniuria inferenda: illud postremò dum geritur videndum, ne quid in eo, quantum fieri potest aduersus innocentes patretur. Nam quòd ineptissimi quidam obijciunt malum pro malo non reddendum, ultionem haud procurandam, percutienti dexteram maxillam & illi sinistram porrigendam, aliaque huiusmodi, habent locum, cum quaeritur vltio non ad corrigendum malum, sed odij causa, neque ob publicum, sed ob priuatum bonum. Nam quis erit ex-

cors

cors adeò, qui tot optimos Imperatores. Reges, ac principes vituperet, qui bella iustis de causis aduersus impios, flagitiosos, contumaces, aut alioquin magno malo publico iniuriosos gesserunt? Quis tot milites sanctos Sergium, Bacchum, Mercurium, Mauritium, atque alios innumeros, ut quadraginta illos martyres, quos Basilii oratione propria laudauit? Atqui Ioannes Baptista belli vsum militibus ad se venientibus haud interdixit, quamuis clamaret, *Facite fructus dignos penitentia*. neque Christus ipse Centurioni illi cuius fidem maxime commendauit, neque Petrus Cornelio, & familiae ipsius Cæsareæ commorantibus. licita tradiderunt prælia Tertullianus, Nazianzenus, Ambrosius, Augustinus, Chrysostomus, Gregorius, Bernardus, qui ad illa plurimos populos excitauit, plurimique alij doctrina & sanctimonia præstantes viri. Quid Christus ipse? nonne gladios emi iussit? ut sciremus, inquit Chrysostomus iniquis quibusdam temporibus, vel ipsis Apostolis gladios emendos cum Christus quaeritur ad mortem. At inquit, videtur Christus Petro imperare, ut ensen recondat. Ita sanè: quia sacerdoti nullo modo ille stringendus: ubi verò opus est, & Dei causa exigit, alij emendus ac dandus, qui stringat, ac nisi Christus apertè veter, in impiorum viscera è vagina eductus erit recondendus, ut sanctissimi Prophete Samuel & Elias fecerunt. Quòd si Christus apertè prohibeat, dicatque futurum, ut diuiniore modo rebus suis consulatur, honorque Dei vindicetur, & in locum suum restitatur, ut de se prædixit, tum scilicet reponendus. Da Christum, qui suo dicto hostes Dei ad terram prosternat, cohibeatque illos, ne nutantes eius discipulos arripiant ac malè mulcent, & gladius à Petro vaginae includetur. si huiusmodi non adsint, iam non sumus in eo causæ statu, quo Christus iubeat enses se ponendos. At inquit, *Ecclesia Dei more castrorum non custodienda*, inquit Ambrosius *& arma clericorum, ieiunia, & preces*. Ita proculdubio, nisi necessitas aliud suadeat, ac temporis diuersitas, neque clericis arma tractanda, sed iussu clericorum ab aliis, ubi opus est: quamquam & hæc interdum cum illis coniungi possint. quid? nonne Paulus apertissime inquit à regibus ideo portari gladios, quòd ministri sint Dei?

Pars ij.

E c

Igitur

Igitur licita bella, si Deo ministrent. Sed infiniti laboris esset, omnes ineptias hominum stolidorum persequi, & confutare. Hæc nobis sint satis, quando occasio exigeret, attulisse, & dixisse.

FINIS LIBRI DECIMI SEPTIMI.

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI, LIBER DECIMVS OCTAVVS.

SIGNVM LXXX.

Petri Cathedra.

Necesse est Ecclesiam Dei edificari supra Petrum, ipsiusque cathedra, & successori Pontificiae adherere illam, quod nobis solummodo contigit.

CAP. I.

QUAE AD MODVM cuncta facillimè dignosci possunt, ubi caput eorum conspexerit, haud aliter Christus, ut à factionibus hereticorum distingui nullo negotio posset ipsius Ecclesia in terris, voluit apparere cunctis eius conspicuum caput, per quod illa internosceretur, quod quidem locum primarij capitis, qui Christus est, à quo virtus in omnia membra dimanat, inter nos tenet. est autem caput Ecclesiae inter homines Petri successor Episcopus Romanus, eadem præditus potestate, qua Petrus dum viveret, fuit, omnibus à Christo Apostolis & Christianis præpositus. Quocirca, qui subiicitur illi in terris, hic est Christi membrum, qui se abiungit ab eo, nequaquam. Et è sequentibus apparebit, quibus ostendemus Petrum, Petriq; successores Pontifices Romanos Ecclesie Christi in terris præesse, ita ut quivis Christianus habeat necesse huic obedire. Sed ut ordine procedamus, explicemus primo loco Petrum cunctis Christianis à Christo

præpositum

præpositum, deinde eandem potestatem supremamque tute diuino transiisse ad Episcopos Romanos, qui ut flagitiosi esse possint aliquando, errare certè quidem non possunt in decretis vniuersalibus fidei, morumve, quibus aliquid credendum, vel faciendum Christianis imperatur. Ideo, ut palam fieret omnibus, qui & quantus futurus esset Petrus, ubi primùm venit ille in conspectum Christi, dixit ei Christus, *Tu es Simon filius Ioannis, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.* Deinde ubi elegit duodecim, voluit ipsi esse nomen Petro. At quoties Deus ipse immutauit aliquibus nomen proprium singulare honoris gratia, ij principes fuerunt filiorum Dei, & ab ipsis eorundem principes habuerunt ortum. Huiusmodi fuerunt Abraham & Iacob, hic quidem vocatus Israël, ille Abraham, quorum nepotes iure diuino, sicut & ipsi præfuerunt Ecclesie Dei in terris, ut ad illos etiam pertinere videatur illud oraculum, *Vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominauit.*

Rursus obseruandum, quoties excellens aliquid & diuinum latet in diuinis verbis, similitudines sumuntur ad res illas mirabiles designandas ab infima viliq; interdum re, ut Christus leo dicitur, serpens, petra, agnus, ovis, vermis: quid ita? ut intelligamus ait Dionysius, diuina esse altissima: & ne quis suspicaretur illas per res omnino similes posse designari, vocabula, similitudinèque rerum vilium transferuntur ad ea significanda. Hinc Simon vocatur petrus, vel Syriacè petra. quod si spectes, non est honoris: nam quem saxum appelles, perinde est ac si stolidum dicas. Innuit itaque Christus Simonem esse petrum, cui cõueniant Christi munere, qui prima est petra, quæcunque in sacris libris de petra fuerunt prædicta, ut illud Danielis, à petra contritam statuam qua designabantur regna mundi, ipsam verò petram adeò auctam, ut occuparet vniuersa. Illud item Christi, fore ut super quem caderet hæc petra contereretur. Quæ petri successoribus contingere partim quidem dictum, partim verò magis explicabitur. atque aduertendum, quod adnotauit Chrysostomus, prius prædici Petro immutandum nomen, deinde immutari, ut intelligamus, inquit ille, hanc rem magni momenti, sicut & alia, quæ antequam fiant, prædicuntur: quod alibi Christus ait: *Nunc prædixi vobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit, credatis,*

Ec 2

sic

Petrus Ecclesia à Christo præpositus.

I. arg. à nominis mutatione
Ioan. 1.
Marc. 3.
Luc. 5.

II. arg. à nomine immutato.

Ho mil. 18. - oan.

Lib. 4. aduer. Marcion.

III. quia Ecclesia fundata super eum.

Matth. 16.

Ephes. 2.

Prima obie.

aduers. 3. arg

Retract. lib. 5.

cap. 21.

Fir. ep. ad Cypri.

Basi. cōm.

in 55. c. 2. Am

bro. ser. 47. et

68. Euf. de re

Theod. ad Pa-

sch. 1. Nilus

ad Euseb.

Resp. prima.

Ange. to. 6. in

Psalm. 69.

Hip. de consu.

mun.

Origi. ho. 5. in

Exod. ca. 6. ad

Rom. Tert. de

prescript.

Cyp. li. 5. ep. 3.

lib. 4. epist. 9.

tract. de hab.

virg. & de v-

ni Ecclesia.

Hil. cap. 16. in

Mat. Hie. ca.

2. In Isai. &

16. in Hier. in

Abd. in Lau.

contra Pelag.

fic de cœna corporis & sanguinis, de futura morte, de resurrectione, de mittendo Spiritu sancto, discipulos suos longè ante præmonuit, & in veteri testamento Abrahamæ prædixit benedicendam in semine ipsius omnibus gentibus, terram Chanaam à nepotibus eius possidendam: similiter hanc nominis mutationem Petro & reliquis prænuñciauit, vt scirent rem plurimi faciendam. Hæc & superiora, quæ diximus, obseruauit etiam Tertullianus, cum dixit Christus affectauit carissimo discipulorum figuris suis (petra scilicet similitudinem) peculiariter nomen communicare. & Christus ipse declarauit, cum dixit ad eum, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.

Nam cum rogasset Apostolos quemnam ipsum dicerent, audacter Petrus respondit: Tu es Christus filius Dei uiui. Cui subiecit Christus, Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est. & ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non præualebunt aduersus eam. è quibus verbis apparet super Petrum ædificari à Christo Ecclesiam: & quemadmodum non potest ædificio cohærere aliquid nisi fundamento cohæreat, sic neque Ecclesiæ Dei, qui Petro non cohæret, aut iis, quibus nos ille statuit cohærere, quales sunt eius successores: vt dici de nobis possit illud Pauli, estis ciues Sanctorum, & domestici Dei, super ædificati supra fundamentum Apostolorum, & prophetarum ipso summo angulari lapide Christo Iesu.

Quòd si quis dicat vnà cum hæreticis, verba illa Super hanc petram, referri ad Christum non ad Petrum, & adducat Augustinum, qui videtur ita interpretari. Respondemus communem hanc esse omnium patrum interpretationem, vt illa verba pertineant ad Petrum, ob id ait Augustinus, Vtraque adducta harum sententiarum quæ sit probabilior, eligat lector. & alibi receptam sequitur, quam tradunt Hippolytus antiquissimus martyr, Origenes, Tertullianus, Cyprianus, Firmilianus, Hilarius, Hieronym. Ambrosius, Basilus, Eusebius, Theophilus Alexandrinus, Epiphanius, Chrysostomus, Cyrillus, Theodorus Studites, Leo Imperator cognomento Sapiens, Nilus, synodus Chalcedonensis: denique nemo ex antiquis est, qui dissentiat, quantum sciri potest. Vnus Augustinus hæsitauit, neque ausus est rem diffinire, reliquit arbitrio lectoris, idque forte ob ignoratam, vel

non

non obseruatam linguæ Syriacæ lectionem: Non enim inquit Augustinus) dictum est Petro, Tu es petra, sed tu es Petrus: petra autem erat Christus, quem confessus Simon, sicut eum ipsa Ecclesia confitetur, dictus est Petrus. Hæc Augustinus. Sed in Syriaco, vt tum loquebatur Christus, dictum est, Tu es Cephas, nulla facta generis vel inflexionis mutatione, quæ in Latino fecit, vt Augustinus dubitaret, non dubitaturus, si Syriacam linguam aduertisset, in qua perinde est, ac si dixisset Christus, Tu es petra, & super istam petram ædificabo Ecclesiam meam.

Et quid opus est multis? Græcus interpretis qui Euangelium Matthæi vertit, ostendit apertissimè hanc rem. Nam sic in Græco: καὶ δὲ οὐ λέγω ὅτι σὺ εἶς πέτρας, καὶ ἐπὶ πέτρῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομησώμενος τὸ ἐκκλησίαν. quibus in verbis ponderanda sunt illa, ἐπὶ πέτρῃ: quæ sonant. Super istam: & ita legit Cyprianus. Quòd si intelligamus à Christo dictum, Tu es Petrus & super me petram fundabo Ecclesiam meam, quæ præcedunt, & sequuntur, nullo modo inter se cohærebunt. Nam quid est quod dicat, Tu es Petrus? An ignorabatur hoc? quid porro præmij & honoris in hac nuda appellatione? & quid est quòd Iesus ad se conuersus dicat, Super me fundabo Ecclesiam meam? Equis dubitat hac de re? quò spectat hæc assertio? quomodo cum præcedentibus & sequentibus coniungitur, cum postea dicat, Tibi dabo clauis regni cælorum? Atque hæc quantum ad primam obiectionem aduersus hunc locum.

Sunt igitur alij, qui dicunt Ecclesiam fundatam non super Petrum, sed super confessionem Petri, & adducunt ad hoc aliquorum patrum dicta, qui scripsere Ecclesiam fundatam tum super Petrum, tum super Petri confessionem. sed proculdubio à semetipsis non dissentiant isti patres, quòd si dicamus insulsissimè, in posterioribus tamen plerumque scriptis prima interpretatio, quam supra attulimus est ab eis litteris mandata. Quocirca hæc esset sequenda. Verùm mens fuit illis, hoc explicare, Ideo super Petrum Ecclesiam fundatam, quia confessus est Christum filium Dei, atque ita vtrumque verum, & super Petrum & super eius confessionem Ecclesiam fundatã. Alioquin nihil esset Petro datũ, quòd longissimè abest à sententiã Christi: neque vera esset fundata Ecclesia super petram, aliud enim Petra aliud confessio petra.

Epip. in anch. Chry. hom. 55 in Matth.

Cyr. lib. 6. ca. 12. in Ioan.

II. Resp.

III. Resp.

Libr. de vni. Eccle.

IV. Resp.

V.

VI.

II. obiectio.

I. Resp.

II.

III.

III.

III. *obiectio.*

Neque verò quisquam dicat datum Petro dumtaxat aliquid modici honoris, ut scilicet prior esset dignitate, præiret, aliis Apostolis, prior appellaretur, ipse proponeret quid agendum prior verba faceret, prior assideret, & alia huiusmodi. Nam fundamentum nō est in hoc dumtaxat positum, ut prius sit loco, ac tempore, sed ut in primis totum ædificium innitatur illi & cohæreat. præterea dixit Christus. *Ædificabo.* quamobrem non respexit honorem dumtaxat, sed ædificationem, cuius est ratio, ut perfici nequeat, ac stare nisi fundamentum iaciatur, ac subsistat. quod patet ex ijs, quæ subiicit, nam dicit, *Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Viden' ut habeat præ oculis ædificiis firmitatem, non dignitatem fundamenti solam? At ne relinqueretur dubitandi locus, addidit, *Et tibi dabo claves regni caelorum,* ut sciamus ad hoc fundamentum pertinere non modò ædificiis stabilitatem, sed etiam ius exportandi, inferendi, & asseruandi cuncta quæ in adibus Ecclesiæ asseruantur. hoc enim clauium munus

IV. *Obiectio.*

Fuere qui dicerent ideo ædificatam super petrum Ecclesiam, quòd is plurima obiuerit facientia in primis ad eius fundamentum. verbi gratia primis dimisit ad eam gentes, cum Cornelium Centurionem Cæsareæ baptizauit: primus habita concione bis multa hominum milia ad Christi cultum perduxit. In omnibus aderat primis illis Ecclesiæ temporibus. Solus loquebatur, ceteri tacebant, solus honori atque admirationi habebatur. Atque hanc interpretationem protulit in medium Tertullianus, cum descendiit à nobis, & nitebatur effugere auctoritatem pontificis Romani, qua premebatur, quòd à cunctis Catholicis uti successor petri haberetur, & eius leges ac doctrinam vniuersi sequerentur: sed profectò antè Petro datum fuit, ut esset fundamentum, deinde secuta sunt illa. Idcirco priusquam diceretur ipse, *Super te ædificabo Ecclesiam meam.* præmissum, *Tu es Petrus.* ut ostenderetur non extrinsecus adscitam auctoritatem, sed à Christo profectam prius in petro confedissee, deinde deriuatam ad effectus explicando. Non igitur fundamentum petrus, quia fecit illa, sed quia fundamentum, ideo fecit. Hinc addidit Christus, *Ecclesiam meam,* ut intelligeremus agi de omnibus Christianis, quotquot vnquam futuri erant, Ecclesia namque Christi comple-

II. *Resp.*

III.

III.

I. *Resp.*

II.

III.

Cito

Aut omnes Catholicos, qui fuere, sunt, aut erunt. Ab id etiam vocauit eum petrum, non ut hominem scilicet interiturum, sed ut petrum non intermoriturum, sicut Abraham, & nunc pater est gentium, sicut olim, & inquit Christus, *Ædificabo.* at ipse ædificat etiamnum, & ædificabit semper. pensandaq; hic vis verbi Græci *οικοδομησω,* perinde ac si diceret, *Construam domum:* ut intelligamus petrum fore fundamentum, quousque singulis totius domus partibus imponetur tectum, absoluetur, atque ornabitur ex omni parte. Ac tollitur omnis denique dubitatio ex iis verbis subiectis, *Et tibi dabo claves regni caelorum.* quibus petro traditur ædificij totius moderatio, & quidquid est in illo diuini.

Illud verò ineptissimum, quod effutiunt quidem. Petrum non esse fundamentum, quia scriptum sit à paulo, *Nemo potest ponere aliud fundamentum, præter id quod positum est.* Nam dicimus primarium fundamentum Christum, & præter hoc non potest aliud poni quod sit item primarium, sed vicarium fundamentum & consequens primario potest. Hinc idem Paulus ait, *Non estis hospites, & aduena, sed ciues sanctorum, & domestici Dei superædificati supra fundamentum Apostolorum, & prophetarum ipso summo angulari lapide Christo Iesu.* Ac bene idem scripsit non posse poni fundamentum aliud, scilicet non coherēs primo, sed disfidens, at *ἐπέγειν* alterum videlicet & secundum primo adiunctum potest. Audi Basilium: *Axiomata sua Iesus largitus alijs, Christus verò est immobilis petra, Petrus verò propter petram.* Audi Ambrosium: *Ecce, inquit, consortium meretur nominis, qui consortium meretur & operis, & pro soliditate deuotionis Ecclesiarum petra dicitur.* quibus concinit Leo dicens. Petrum in consortium indiuiduæ vnitatis assumptum, quod ipse erat, voluit nominari dicens, *Tu es Petrus.* Sed ut hoc argumentum concludamus, illud memoriæ infigendum, nunquam dici re vera posse super petrum ædificari Ecclesiam, nisi is, ceterisque eius successores sint Ecclesiæ principes, alioquin non minus paulus quam petrus Ecclesiæ princeps: palam namque de se asserit paulus, *Plus ego ceteris laboravi.* Et, *Nihil arbitror me minus fecisse à magnis Apostolis.* Quod de paulo asserimus, idem de reliquis dici potest. Fixum sit igitur, petrum primariæ petrae Christi vicariam petram, principemq; Ecclesiæ cum suis successoribus.

IV.

V.

VI.

V. *Obiectio.*I. *Resp.*

Ephes. 2.

Basil. homi. de pænit.

Amb. lib. 6. c. 2. in Luc.

1. Cor. 15.

2. Cor. 11.

Ec 4

Ideo

V. quia claves
illi celorum
data.

Quatuor de-
clarationes ad
illa verba, tibi
dabo &c.

Cypr. epif. 25.
ad Firmil.

Tert. gl. libr. de
prescrip.

Ser. 27. to. 10.

Aug. ser. 27.
tom. 10.

Ideo addit Christus: *Et tibi dabo claves regni celorum, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in calis, & quodcumque solueris super terram erit solutum & in calis.* quāobrem nihil è cælo in terras efferri, nihil è terris inferri in cælum poterit absque Petro. Clauium namque traditione cæli possessio, quod Iurisperiti voluerunt, videtur in Petrum translata, & æternæ ciuitatis, quod fieri solet Regibus vrbium dominis claves illi fuerunt oblatae, & quidem soli, vt obseruarunt Cyprianus, Tertullianus, Augustinus, atque vt vni ex Ecclesia, quod adnotauit Augustinus, neque Ecclesiæ solùm, scribit idem vn̄i cum Hilario, sed etiam cælorum, nec modò cæli vn̄ius subijcit Origenes, vt aliquibus datur, sed omnium cælorum. Verba sunt hæc Cypriani: *Hinc intelligi potest quòd soli Petro Christus dixerit. Quæcumque ligaueris super terram, erunt ligata & in calis.* Idem scripsit Tertullianus, qui cum contenderet omnia ab Apostolis cognita de solo ait Petro: *Lattuit aliquid Petrum edificandæ Ecclesiæ petram dictum, claves regni celorum consecutum, & ligandi & soluendi in calis potestatem?* & Augustinus loquens de Petro, & Paulo: *Ambo igitur, inquit, claves à Domino perceperunt. Scientiæ istæ (scilicet Paulus) ille (scilicet Petrus) potentia.* & mox: *Ergo beati Petrus & Paulus eminent super vniuersos Apostolos & peculiari quadam prerogatiua præcellunt, sed quamuis soli Petro claves hæ data fuerunt, attamen vt vni ex Ecclesia tradebantur.* Ob id ipso defuncto semper habuit Ecclesia, & habebit alterum Petrum, cui soli huiusmodi clauium sit potestas. Atque hoc sibi voluit Augustinus, cum dixit post alios Ecclesiæ datam hanc potestatem, Petrumque Ecclesiæ personam sustinuisse, sicuti verè asseri potest ac debet Germanis Imperium Occidentale concessum, Francis Gallicum, non, quod singulis ea tributa, sed vni ex eis, à quo deinde ceteri principes in iis regnis ius accipere consueverunt, ac regiæ imperatoriæque administrationis esse consortes, eoque defuncto aliquis in eius locum substituitur, vt legibus, & consuetudine sancitur. Mentiri præterea tenendum, esse dictum, *Tibi dabo claves regni celorum*, vt sciamus ædificium super Petrum positum sic extolli, vt cælum contingat, & ingrediatur, quod inuimus suprâ ex Augustino, & Hilario, atque ita Petro non solum datum ius in humana & terrena, sed in cælestia ac diuina, valeatque tum tollere mala,

rum

tum bona, & quidem cælestia communicare. Nec temerè dictum, regni cælorum. Sat enim forsam quibusdam fuisse dixisset cælorum, adiectum verò regni, vt intelligamus agi de supremis, ac suprema diuinarum rerum translata in Petrum. An verò infulsè dictum cælorum, numero multitudinis, audi Origenem: *Illæ quæ superius soli Petro sunt dictæ, videntur etiam illis omnibus dictæ, qui ter peccantes arguerint, si auditi non fuerint, & alligauerint super terram iudicantes peccatorem sicut ethnicum, & publicanum.* Sed quoniam oportebat aliquid maius habere Petrum, præ illis, qui ter arguerant, idè illi quidem sic dicit, *Et tibi dabo claves regni celorum, & quæcumque solueris super terram, erunt soluta & in calis, & quæcumque ligaueris in terra, erunt ligata & in calis.* Non ergo modica differentia est, quòd Petro quidem data sunt claves non vn̄ius calis, sed multarum celorum, vt quæcumque ligauerit super terram, sint ligata non solum in vno celo, sed in omnibus calis. Ad eos autem qui multi sunt ligatores, & solutores in terra vt alligant, & soluant non in calis, sicut Petrus, sed in vno celo, quid non sunt in tanta perfectione sicut Petrus, vt alligent, vel soluant in omnibus calis. Hæc acurissimè Origenes.

Quæ cum ita sint, vt apparet, tamen hæretici illa infirmare & obscurare nituntur. Aiunt enim non hic vllam datam Petro potestatem, sed promissam. tum verò datam dicunt, cum cunctos Apostolos Christus est allocutus, inquiens apud Ioannem: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remisseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Quibus quidem verbis Petro nihil est amplius datum: quam ceteris Apostolis. Hæc illi, qui vt videantur aliquid dixisse contendunt imponere simplicioribus huius fuisse opinionis Cyprianum, & Hieronymum. Hæc sunt verba Cypriani, quæ ipsi adducunt: *Loquitur Dominus ad Petrum: Ego dico tibi, inquit, quia tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo claves regni celorum, & quæ ligaueris super terram, erunt ligata & in calis.* & iterum eidem post resurrectionem suam dicit, *Pasce oves meas: super illum vn̄um edificat Ecclesiam suam, & illi pascendas mandat oves suas:* & quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem tribuat potestatem, & dicat, *Sicut misit me pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum sanctum, si cui remiseritis peccata, remittuntur ei, si cui retinueritis, retinebuntur: tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipien-*

E c s tem

Homi. 6. in
Matth.

Obiectio I.

Cap. 20.

De vnit.
Eccl.

tem sua auctoritate disposuit. Hac erant utique Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi & honoris & potestatis: sed exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesia una monstraretur. Hæc Cypri. Afferunt iisdem Hieronymum, qui sic aduersus Iovinianum, qui ut virginitatem tolleret assererat super Petrum fundatam Ecclesiam, qui fuerat vxor. inquit igitur Hieronymus: *Quantum ad Ecclesie foundationem, licet in ipsū alio loco (locū Iōanis qui est adductus, intelligit) super omnes Apostolos fiat, & cuncti claves regni celorum accipiant, & ex æquo super eos Ecclesie fortitudo solidetur.* Hæc isti, quæ nihili sunt facienda. Ac primo manifestissimè Cyprianus est aduersus eos. Inquit enim Petrum fuisse quod ceteri Apostoli, sed apertè dicit eodem loco idem, non esse amplius, ex quo dictum est illi, *Pasce oves meas* ex eo namque non est pari honore, ac potestate, sed ab ipso vno habet vnā originem potestas, & honor aliorum: *Unitatis*, inquit, *eiusdem originem ab vno incipientem sua auctoritate disposuit.* Rectè quidem Cyprian. Nam prius promisit Christus claves, deinde cunctis ius dedit ligandi, & soluendi, vniuersis tamen, non singulis. Postremò omnium loco Petro soli dixit, *Pasce oves meas.* Hoc obseruauit, ut ostendemus, Ambrosius. Quantum ad Hieronymum, nihil ad rem, quam volunt, faciunt eius dicta. Nullus enim Catholicus negat cunctis Apostolis claves regni celorum mandatas ex æquo sed hoc vrgemus, non singulis seorsum à reliquis datas, nisi soli Petro, promissas à Christo iis verbis, *Tibi dabo claves*, datas illas, *Pasce oves meas* atque ita vniuersi in vnum collecti Apostoli poterant ligare, & soluere, nemo tamen solus, ac disunctus à reliquis, nisi vel Petrus solus, vel alij cum Petro dedissent illi hanc potestatem. Quid ita? quia non singulos est allocutus Christus, cum largitus est illis id iuris, sed cunctos in vnum coactos, collegio iam constituto Apostolorum. At cum Petro Christus hanc potestatem communicauit, ei soli dixit, *Pasce oves meas*, Rectè igitur Cyprianus, atque Hieronymus. Hinc apparet singulos Apostolos separatim quidem à ceteris nihil habuisse imperij, nisi vel Petrus iis communicasset de suo, vel vnā cum Petro ceteri omnes, nullibi namque Christus vlli ex eis impertitur aliquid speciatim, nisi vni Petro. Hinc etiam patet, vniuersalia concilia, in quibus Episcopi Apostolorum successores, præsidente Petri successore Episcopo Roma-

no,

Discrimen
potestatis
datæ Petro
& Apostolis

no sententiam dicunt, ac decernunt, ius huiusmodi habere, at Apostolum quemlibet seorsum ab aliis per se non potuisse communicare vel alij, dum viueret, vel successori suo, si quem posset habere post mortem, ius vllum, nisi id largitus esset illi Petrus, vel vnā cum Petro ceteri omnes. Non enim Christus vlli soli Apostolo separatim ab alijs dedit aliquod ius, excepto Petro, cui soli totum dedit, & à quo vno necesse est, si stare Euangelio volumus, & patrum testimonijs, non autem diuinare, in alios deriuata fuit omnis potestas. Audi Hieronymum loco allato: *Super Petrum fundatur Ecclesia, licet iam ipsum in alio loco super omnes fiat Apostolos, & cuncti claves regni celorum accipiant: tamen propterea inter duodecim eligitur vnus, ut capite constituto, schismatis tollatur occasio.* En igitur cur Apostoli non eandem, quam habuerunt, ipsi ad successores potestatem transmiserint. Nam licet eadem, dum vixerunt, egerint, quæ Petrus, at tamen non liquet eius transferendæ ius vel à Christo ijs datum, vel à Petro communicatum, cui fuisse ab eodem Christo planè impartitum nobis ex Euangelio constat. An si alicui populo, vel collegio, quale erat Apostolorum, vel septuaginta duorum à Christo iam constitutum, detur ab Imperatore, vel Rege ius condendi leges vllas, sumus adeò stolidi, ut suspicemur quemlibet è populo aut collegio à reliquis seiunctum per se posse huiusmodi leges sancire? Quis hoc dicat? Igitur quæ scribunt Hieronymus & Cyprianus, bene habent. Sed contra hæreticos omnia, Antea pares erant Apostoli cum Petro, vbi Petro dictum, *Pasce oves meas*, Petrus Apostolorum pastor, & omnium Christi ouium, non amplius par, sed maior, ab vno illo Apostolorum potestas manat, & pendet, singuli Apostoli nihil accepere potestatis à Christo, vniuersi vnā cum Petro accepere, Rursus tamen hic obseruandum, duobus modis super Petrum Ecclesiam fundatam, & quantum ad potestatem, & quantum ad sanctimoniam vitæ, potestatis est ferre leges, iubere, prohibere, punire, præfules creare, & alia huiusmodi: sanctimonix est, præcibus, exemplo vitæ cælestis, ac laboribus alijs Ecclesiam iuuare. Hoc non nisi gratum Deo esse potest. Primum potest exerceri vel ab eo qui sit alienus à gratia Dei. Secundam viam inierunt, exempli gratia. Antonius ille Magnus, Pachomius,

Saba

Lib. r. cont.
Iovin.

Suum Resp.

Saba & alij numerati in Oriente, Benedictus, Dominicus, Franciscus Assisias, Bernardus Burgundus, Franciscus Paulanus, Ignatius Loiola, horumque sectatores innumeri in Occidente, ita ut in conspectu altissimi sint hi maxima omnium Ecclesie fundamenta: nam nisi huiusmodi viros Deus Ecclesie suae perpetua successione largiretur, quae summa est ipsius benignitas, concidere illa prorsus. Atque hoc sibi voluit Origenes, cum scriptum reliquit: Verè ergo ad Petrum quidem dictum est, Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non praevalent adversus eam. tamen omnibus Apostolis, & omnibus quibusque perfectis fidelibus dictum videtur: quoniam omnes sunt Petrus, & petra, & in omnibus aedificata Ecclesia Christi, & adversus nullum eorum qui tales sunt, porta praevalent inferorum. Hec Origenes, qui tamen alibi, ut ostendimus, verè dicit Ecclesiam super solum Petrum fundatam. Sed utrumque verum, alioquin (quod nullo modo dicendum) sibi Origenes dissideret.

Homi. 1. in
Matth.

Luc. 2.

V. argumentum

Quia Christus inter Apostolos dixit esse maiorem & praecessorem.

Sed veniamus ad argumentum quatum ex Evangelio desumptum, quo ostendamus Petrum principem fuisse totius Ecclesiae constitutum. Cum suprema illa cena contentio esset orta inter Apostolos, quis eorum videretur esse maior, dixit Iesus: Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent inter eos, benefici vocantur, vos autem non sitis. Sed qui maior in vobis fiat sicut iunior, & qui praecessor est, tanquam ministrator. Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Vos autem estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis: & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeat is super thronos iudicantes duodecim tribus Israel. Ait autem Dominus, Simon, Simon, ecce Satan as expetivit vos, ut cribraret sicut triticum. Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. Et tu aliquando confirma fratres tuos. Hec Lucas. Eadem contentio est aliàs orta, cum mater filiorum Zebedaei petijt à Iesu, ut filiorum ipsius alter à dextris, alter à sinistris sederet.

Sed in illatis verbis observandum primo loco Iesum asserere palam fuisse iam maiorem inter Apostolos, sic enim dixit, Qui maior est in vobis, fiat sicut iunior: & qui praecessor est, sicut ministrator est, inquit. Amplius advertendum non fuisse maiorem, quod gradu honoris dumtaxat

quasi

quam senior iuniori praecederet, sed & maiorem, & praecessorem utrumque Christus coniunxit.

Secundo loco ostendit Christus cuiusmodi futurus sit hic maior & praecessor, & ait nequaquam futurum tyrannum, qui populos armis redigat in servitutem. Reges, inquit, gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Vos autem non sic. Hec Christus. Dominari est in servos ac mancipia, quae sui non sunt iuris, sed vendi possunt, veluti bello capta. Ideo Graecè est *κυραυτοκρατον*, quod est aliquid per vim redigere in potestatem. Apud Matthaeum reddidit interpret *κυραυτοκρατον*, quod est insolenti aliquem dominatu premere. Et quod in Latino est, potestatem, Graecus codex habet *ἐξουσιαν*, id est, insolentius imperium. Vult igitur Christus inter suos Apostolos esse principatum, sed nullo modo qualis in servos, sed qualis in ciues, non insolens imperium, sed modestissimum gubernandi genus. Ideo Chrysostomus in huius loci interpretatione, Quoniam principes, inquit, mundi huius ideo sunt ut dominantur minoribus suis, in servitutem redigant eos, spolient, comedant, & usque ad mortem abutantur vita eorum ad suas utilitates, & gloriam. & mox: Sacularem quidem principatum desiderare et si ratio non est, vel causa est, quia et si iustum non est, saltem utile est. Hec ille.

Mar. 10.

Christus igitur ubi exposuit qualem nolit esse Christianae Ecclesiae principem, subiicit tertio loco qualem capiat, qui maior est, fiat sicut minor, qui praecessor, sicut ministrator. quamobrem vult esse maiorem, sed fieri ad tempus veluti minorem. In Graeco est, Fiat sicut iunior. ut quemadmodum iuniores interdum, quamvis dignitate praecedant, tamen in privatis congressibus, ubi non substinent publicam personam, deferunt senioribus, consilia ab ijs exquirunt, sic agendum ei, qui ex Apostolis est maior. Apposita est similitudinis nota, ut sciamus à praesule dignitatem re vera retinendam, & quamdam similitudinem minoris personae extrinsecus adsciscendam. Quod verò dictum, sicut ministrator, in Graeco est *διδασκαλος*, quod significat eum qui ob aliquam causam est alicui in obsequio libero, & quamvis alioquin sit ut possit esse maior, tamen operas alij dat, ac studium suum: ut oculus servit pedibus, cum tamen nobilior sit. Explica id hoc loco Chrysostomus: Ipsi homines, inquit, in Christo quidem prima facie videntur honores, reuera autem non sunt honores di-

versi,

uerfi, sed sūt diuersa ministeria, vt puta honor oculi videtur, vt illuminet corpus, sed ipse honor illuminandi non est ei honor, sed ministerium eius. & mox: Vnde sicut pes libenter seruit oculo, quasi sibi seruenti, sciens, quia nisi oculus suo ministerio fuerit vsus, nec ipse suo poterit vti: & oculus libenter seruit pedi, quasi sibi seruenti, sciens, quia nisi pes suo officio fuerit vsus, nec ipse suo poterit vti. Sic & sancti inuicem sibi debent esse subiecti, vt minor maiori non inuideat, quod maior est, sed libenter ei obsequatur, quasi sibi seruenti. Rursus item: Quod autem in hac vita discrimen dignitatis factum est inter sanctos, dignitatis, inquam, non sanctitatis, vt alter quidem sit Apostolus, alter autem Episcopus vel minister, vel laicus, contumacia carnis coëgit, vt peruersitas mundi & occulta operatio inimici exercentur. Quoniam diabolus imperans carni & in mundo in multam libidinem adducit homines, quamdiu sunt in carne, & in mundo subdito ei, alios in lasciuiam, alios in delicias, alios in inuidiam, alios in auaritiam, alios in iram & superbiam: nisi ergo sint quos timeant, soluitur disciplina. Hucusque Chrysostomus. Et Christus exemplo sui ipsius adducto, qualem velit esse Ecclesie principem demonstrat: volebat enim rem grauissimam maximè illustrare, & ait se esse in medio Apostolorum, sicut ministrum. Explicat quale sit ministerium suum, vt scilicet pararet eis dum viuebat laboribus suis in cælo mensam, in qua vnà cum eo recumberent, atque ederent, ac procuraret, vt ederent in regno cælesti iudicaturi duodecim tribus Israël. Cum vult itaque Christus eum, qui inter Catholicos maior est, ac præcessor, fieri sicut iuniorem, & ministrum, intelligit non de ministerio quod pertinet ad corpus, sed ad procuranda omnia spectantia ad æternam felicitatem, prudentia, sanctimonia, precibus, vitz ipsius, vbi opus est, profusione. His in rebus Christus seruebat, in alijs vtebatur Apostolis ministris sibi obsequentissimis, & humillimis, per eos cuncta transigebat, mansuetudine illos in officio continens, si res exigebat, durius increpans, vel ob minimum verbum: sicut Petrum à se reiecit, dicens, Vade retro Satan, ementesque & vendentes flagello è funibus facto expulit è templo, mensas nummulariorum euerit, & cum egrederetur Hierosolymam præcedebant Apostoli pedibus asino insidentem, & ad eius pedes sua vestimenta sternebant. Igitur Ecclesie præsul cunctos accipiet sibi merito datos honores, seruiet in procuratione diuino-

rum

rum, & huc refert omnia sua, cum gentes, gentiumque principes referrent omnia ad gloriam comparandam, & latè Imperij fines manu & bello propagandos, de beatitudine cælesti nihil agerent.

Postremò atque hic aduertendum, vt ostendat apertissimè Christus, in quo sit potissimum munus Antistitis supremi, & quinam foret ille, ait omnes Apostolos excutiendos sicut triticum, conuersusque ad Petrum, quod esset (inquiant Græci) post Christum petra Ecclesie, ac firmamentum, dixit, Simon, Simon, ecce Satanas expetuit vos, vt cribraret sicut triticum, ego autem rogavi pro te vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Vident quod exigat ministerium, præcipuum Christus ab Ecclesie primario præfule: vt suos fratres confirmet in fide, quæ rerum cælestium est in præsentis, siue substantia, & fundamentum, ait Paulus. Exegit autem à Petro, quod is esset inter Apostolos maior, ac præcessor, eiusque successores futuri essent huiusmodi, super quem Ecclesia erat ædificanda tanquam super fundamentum. Constat itaque è prædictis inter Apostolos fuisse maiorem, & præcessorem, qui nihil duri & difficilis operis subterfugiat, vt bene sit suis subiectis, ita vt hac in re sit vti minister, à quo præcipuè desideratur, vt illos in fide confirmet, & contineat, quod ad Petrum spectat, idcirco is maior, ac præcessor.

Sed veniamus ad argumentum sextum ex Euangelio desumptum, in quo maximè apparet quod tractamus. Cum se Iesus post tertium resurrectionem discipulis suis ostendisset, simulque cum eis prandisset, dixit Simoni Petro, Simon Ioannis diligis me plus his? Dicit ei, Etiam Domine, tu scis, quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei iterum, Simon Ioannis diligis me? Ait illi, Etiam Domine, tu scis, quia amo te. dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei tertio, Simon Ioannis amas me? & dixit ei, Domine tu omnia scis, tu scis quia amo te, dicit ei: Pasce oues meas. Amen amen dico tibi, cum esses iunior cingebas te, & ambulabas vbi volebas, cum autem seueris, extēdes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò nō vis. Hoc autē dixit significans qua morte clarificaturus esset Deum. & cum hoc dixisset ei, dicit ei, sequere me, conuersus Petrus vidit illum discipulum quem diligebat Iesus sequentem, qui, & recubuit supra petrus eius, & dixit, Domine, quis est, qui tradet te? Hūc ergo cū vidisset

Petrus,

Theoph.

Sum. argum.

VI. argu.

Cap. 21.
Orig. ca. 6. epi.
ad Rom. Cyp.
de unit. Eccl.
Arn. psal. 138.
Chryf. hom. 1.
de penit.
Theoph. in
hunc locum.

Petrus, dicit Iesus: Domine, hic autem quid? Dicit ei Iesus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere. Hucusque Ioannes è cuius verbis colligunt omnes Petros summam rerum de pascendis ouibus, inquit Origenes, traditam, Cyprianus, super vnum ædificatam Ecclesiam mandatumque ut pasceret oues, Arnobius, quam solus habuit Christus potestatem tributam, Chrysostomus, Ecclesie principatum gubernationemque per vniuersum mundum à Christo ei commissam, alij Græci præfecturam totius orbis ei concessam,

Sed expendamus hic multa magni momenti. Et primo loco dicitur Petro, *Pasce oues meas*. Iubet igitur, ut pascat, incipiat ex illo ipso tempore quo hæc Christus dixit. *Pasce*, ait, non inquit, *Pascas*, aut aliquid huiusmodi quod respiciat futurum tempus. At eo tempore nullæ aliæ Christo oues erant, nisi Apostoli, ac nonnulli præterea discipuli, in quibus præcipui septuaginta duo, quamuis ubi hæc Christus dixit non adfuerint nisi Apostoli. In primis igitur Apostolorum cura & gubernatio Petro commissa, ita obseruant hic Euthymius, & Bernardus libro secundo de consideratione ad Eugenium, Chrysostomusque, cuius hoc in loco inter alia sunt hæc verba. *Quod si quis percunctaretur à quo Iacobus sedem Hierosolymitanam acceperit, responderem hunc ab hoc orbis totius magistro præpositum, & os erat Apostolorum, & princeps, propterea & Paulus enim præter alios visurus ascendit.*

Theoph.
Euthy.

Secundò obseruandum ter dictum *Pasce* βόσκει τε ἀγνά. *παιμύνην τε κτλ.* Nomine verò agnorum, qui primo loco pasci iubentur, Græci intelligunt perfectiores, ouium imperfectiores, ut sciamus, & Apostolos & Apostolis minores Petros commissos. Ter interrogatus est multis de causis. Hanc affert Gregorius Taurominis Episcopus, quod spectent ad Petri gubernationem cuncti, siue afferant fructum trigessimum, siue sexagesimum, siue centesimum. & cum sit in Latino semper, *pasce*, in Græco est βόσκει παιμύνην: primo durius imperium, secundo mitius significatur, inquit Græci.

Theoph.

Tertium obseruandum est, à sacris præsulibus exigi in primis caritatem in Deum: hæc verò sic occulta, ut neque iis qui ea præditus est, agnoscat, exemplo Petri: ac fieri potest, ut qui Christum paulo ante reiecerit, quod Petrus egit, ardentissime illa flagret.

Hinc

Hinc in electione Marthæ dictum, *Tu Domine, qui nosti corda hominum, ostende, quem elegeris*, & Cyprianus ad Pipianum, à quo ipse superbia notabatur, & ob id spernebatur, Episcopus ait à Deo constitui, à subiectis non inquirendos eorum mores.

Lib. 4. ep. 2.

Quartò nulli à Christo gubernationes munus commissum, nisi hoc loco. Audi Ambro. *Per hanc itaque, inquit, legem, qua iussit Dominus Petro pascere oues suas, & qua uedit ei potestatem pascendi, iubet ite vnicuique pastori pascere oues suas proportionem gregis cuique commissa, & attributa, & dat ei potestatem spiritualem pascendi: nec enim alia lex est in Euangelio, per quam potestas spiritualis gubernandi & regendi animarum datur, nisi hæc.* Hucusque; Ambrosius, è cuius verbis liquet Apollonii nullam vnquam datam potestatem, nisi retinendi ac soluendi peccata, prædicandi Euangelium, & baptizandi: at condendi leges, instituendi Episcopus, & aliam id genus spectantia ad potestatem gubernandi, nullibi ius datum: solum hoc Petro commissum, tanquam principi Apostolorum, ab eo in alios est derivatum.

In pasto.

Quintò dictum, *oues, & agnos*, ut ostendat plenam Petri potestatem. Nullum namque animal est in potestate gubernantis ita positum, sicut agnus, & ouis. Ideo David inquit, *Qui regis Israël intende, qui deducet velut ouem Ioseph. Et, Deduxisti sicut oues populum tuum in manu Moysi, & Aaron, & ipsi antiqui Reges suos vocare solebant pastores ouium, ut est apud Homerum. Neque verò ouis vsquam tuto aut bene erit, nisi è præscripto pastoris. Errant, ait David, sicut ouis, qua perijt, quare seruum tuum, quia mandata tua non, um oblitus.* Pastor oues ducit ad pascua quæ velit, & quando, & qua libet & quanto libet tempore ibi continet, reducit, includit in caulas, tondet, curat, moridas à cæteris seiungit, & similia his agit, de quibus latè Ezechiel, & Nazianzenus.

Ezech. c. 37.
Greg. in Ap.

Potremò cum dixisset Petrus post traditam sibi curam pascendi, ipsi Iesu de Ioanne, hic autem quid? respondit Iesus, *Sic eum volo manere, donec veniam, quia ad te? quibus verbis quid sibi voluerit Christus, explicat Ioannes Chrysostomus. Cur recubitus, ait, illius meminit? non ab re, sed ut ostendat Petri post negationem fiduciam: qui enim tunc non est ausus Iesum interrogare, sed id muneris alteri delegarat, sic commissum sibi fratrum custodia, non modò alteri vicem suam mandat, sed & ipse magistrum interrogat, & Ioannes quidem tacet, ipse au-*

Christus adeò voluit Petrum esse Apostolorum principem ut neq; ipso exigente voluerit hoc aliis Apostolis communicare.

Paris 17.

Ff

tem

tem loquitur, praterea & suam in eum præfert dilectionem. diligebat enim maiorem in modum Petrus Ioannem, quod ex sequentibus apparet, & per Euangelistam eorum vinculum in actionibus demonstratur. Nam cum magna Christus Petro communicasset, orbis terrarum curam mandasset, martyrium prædixisset, & maiorem erga eum dilectionem testatus esset, cum vellet Petrus Ioannem socium, inquit, Hic autem quid? nunquid eandem viam ingredietur, & quem admodum in cæna interrogare nõ ausus, Ioannem sufficit, ut nunc par pari referat, arbitrius eum velle, sed non audere de sese suscipiari. Hæc Chrysostomus: eadem, & apertius Leo Imperator cognomèto Sapiens his verbis: Post resurrectionem ter Petrum percunctatus, an ab eo diceretur, ovium suarum principem pastorem constituit, deditq; ei pascendi potestatem, petens ab eo pascendi curam tanquam vicem redamandi. Idcirco enim aiebat, amas me, pascite agnos meos. Petrus verò cum intelligeret principatû illum magnum esse, & magnis indigentem viribus, videretq; Ioannem sequentem, illum dico, quem vehementer Christus amabat, Hic, inquit, quid? quod perinde erat, quasi diceret: Me ne præfici vis caput discipulû, hunc verò à te dilectum, qui voluit sedere ad dextrâ, & matrem præmisit, quæ peteret ut vix sederet ad dexteram, hic, inquam, quid facere his iubet? Ne igitur erroris occasionem aliqui arriperent, quod omnibus discipulis communiter dixisset, Quicumque solueritis, & quæ sequuntur, respondit Dominus, quasi increpans Petrum, Sic eum vole manere donec rursus ventum: quid ad te tu me sequere: id est, sequere me hoc baculo pastorali, & sicut ego, cum eram vobiscum, servabam eos, ut pater vester, & caput, ac magister vigilans pro vobis, sic tu esto mei loco, & sequere me, principatu & potestate ista fratres tuos confirmans, te enim vole esse loco meo, unde manet vsque in hodiernum diem Petrus sequens Christum in successore suo. Hæc Imperator Leo: e quibus colligitur tantum abesse, quod hæretici volunt, æqualem fuisse Apostolis cum Petro potestatem, ut neq; volente Petro illâ Iesus us voluerit excommunicare, relinquens ab ipso Petro communicandam, quod sequuntur hic alij Greci. Apparet itaque ex hisce sex argumentis ab Evangelio depromptis Petrum fuisse à Christo Ecclesiæ Catholice rectorem constitutum, neque ad Ecclesiæ ædificationem pertinere, qui super Petrum non ædificatur, neque illi aditum patere ad cælum, cuius claves Petro sunt commissæ cum maior ille sit, ac præcessor omnium Apostolorum, cuius est Catholicos Episcopos confirmare in fide, & pascere

ovies Christi. Idcirco vbi Christus ait nomen immutatum Simoni, ac deinde immutat, magna præsignificat ei munera concedenda, vbi pollicetur se ædificaturum Ecclesiam super eum, traditurumque amplissimo iure claves regni cælorum, maiora promittit. Vbi imperat, ut veluti maior ac præcessor confirmet in fide fratres, in qua non deficiat ipse, & pascat oves, & agnos, maxima illi elargitur. Atque ita Christus in muneribus Petro concedendis semper maiora & promittit, & donat.

Nunc ut cõcludamus hoc caput, loco septimi argumenti quindecim honoraria à Iesu Petro data enumeremus, è quibus palàm fit ipsam supremam Ecclesiæ Christianæ Antiquitatem fuisse constitutum. Ac primum fit illud Evangelistæ cuncta honorum momenta sic expenderunt in Petro, ut semper cum primo loco nominent eum, tamen aliorum nullam videatur habere rationem, ac modò ante alios, modò post eos nominent. Id neque casu, neque temerè factum dici potest. Nam semper ita usurpat, neq; imprudenter aliquid ab omnibus sacris scriptoribus vsitatum & quidem semper, fas est putare, & tamen alioquin videretur Andree, qui prior est Christum secutus, locus esse primus.

Quid quòd Christus, vbi volebat aliquem Apostolorum nominatim compellare, & alloqui non interrogatus, nunquam legitur aliquem compellasse nisi Petrum, semel dumtaxat necessaria de causa Thomam, cum dixit illi, Infer digitum tuum huc. Aliàs Petro præsentem cuncti à Domino emittuntur, quòd in eo cunctos contineri veller, ipsumq; & successores eius, ut apparebit, à cunctis interrogari, vbi aliquid incidit, quod transigi sit necesse.

Ac ne putes nudum appellationis honorem solummodum illi datum, quoties Christus plures Apostolos assu-mebat, in his primas Petro dabat, veluti cum duodecim delegit, cum Petrum, Ioannem, Iacobum adduxit secum, qui interessent miraculo filie Archisynagogi suscitanda, cum in monte Thabor diuinitatis radios emisit, cum Petrum, Ioannemque misit, qui Pascha appararent, eisdemque cum Iacobo in hortum duxit ad preces fundendas, è quibus etiam locis constat à Christo hos tres aliis fuisse prælatos, Petrum verò reliquis duobus, tum ex aliis rebus, tum ex eo quòd in ultimis horti precibus Petrum relictis Ioanne & Iacobo propiorem sibi Christus constituit. Ob id in Actis Apostolorum cunctis hi tres præcellunt,

Quindecim
Petri hono-
raria expri-
mentia ip-
sius potesta-
tem.

I.
II.

III.

Petrus vniuersis: meritoque Paulus ait, sibi viuos Ecclesie columnas Petrum, Ioannem, Iacobum, quamuis Iacobus hic non fuerit Ioannis frater ab Herode iam necatus, sed Episcopus Hierosolymorum.

I III.

Præterea verò Christus tanti esse Petrum voluit, vt non modo in honoribus deferendis, ac rebus transigendis cum cunctis prætulerit, sed etiam sibi, quantum licuit, æquarit. Nam cum conuentus Christus, vt didrachma solueret pro se ac suis (omnis namque paterfamilias & magister illud pro se ac suis soluebat) Petrumque posset reliquis discipulis adnumerare, & vnum didrachma soluere, pro se scilicet, atque illis, quasi vno magistro, atque vna familia, non id egit, sed vt testatissima esset Petri cunctis potestas, iussit Petrum capto pisci os aperire, stateremque aureum in eo repertum tollere, adiciens, *Illum sumens da pro me, & te.* quasi duo forent eiusdem familie principes, è quibus alter, id est, Petrus, ab altero scilicet Christo constitutus esset: atque ita duo penderentur, non vnum didrachma, sic interpretantur hunc locum Chrysostomus, Augustinus, Hieronymus. Similiter cum Christus lauare vellet discipulorum pedes, à Petro, vt vult Augustinus, incepit. Chrysostomus credit id honoris tum Iudæ præter ordinem datum, vt ab incepto prodicionis consilio ac via reuocaretur, deinde reditum ad ordinem, ventumque continuo ad Petrum. Chrysostomum Græci sequuntur: consentiunt tamen omnes primum locum Petro debitum, & post extraordinariam impartitionem datum.

VI.

Ad hæc accedit, quòd cum bis Apostoli scribantur in piscatione per totam noctem defatigati nihil cepisse, vtroque tempore iussu Christi à Petro non ab aliis iactum tractumque rete, & magnam vim piscium captam scimus. Semel accidit hoc primis illis diebus, quibus Christum secuti, cum Petrus insolito miraculo obstupefactus reclamauit accedens ad genua Iesu, *Exi à me Domine, quia homo peccator sum.* tunc Petro dictum à Iesu, *Noli timere, ex hoc iam eris homines captiens.* Iterum postquam Christus surrexit à morte, & tum Petro dixit, *Pasce oues meas.* Adeò Christus nihil non honoris Petro detulit in singulis rebus vel obscuris & vilibus, qualis piscatio dici potest, sed iis maxima euenta & mysteria significari, quamuis obscuræ & viles forent res, palam fecit, cum primo dixit, *Ex hoc iam eris homines captiens.* & postremò addidit, *Pasce oues meas.*

Luc. 7.

V.
Chryf. ho. 19.
in Matth. 5.
Aug. ser. 6. de
verb. Apost.
Hiero. in c. 18.
in Matth.

Ac ne putas maxima Petrus denegata, datū est illi, quod antea nemini nisi Christo, vt Apostolis presentibus viuente Christo super aquas ambularet, id nec Moyfi, neq; Eliæ, necque Eliseo concessum, qui diuinis aquis tranierunt, Moyses quidem mare, Elias & Eliseus Iordanem, hoc obseruauit Bernardus.

Quòd si quæ mortem Christi sunt insecuta respicias: rediens in vitam Christus primo ac soli Petro ex Apostolis palam reuiuus apparuit, vt Paulus refert, ac Lucas. Nam licet Petro primo patefactum est Christum filium Dei viuē, sic cuncta mysteria præcipua patefieri illi voluit Christus, in quibus obtinet principem locū resurrectio, de qua Paulus ait, *Si Christus non resurrexit, manet fides nostra.* Hinc Chrysostomus, *Qui Christum primus, inquit, confessus erat, non ab re primus etiam resurgentem vidit.* Sic Angeli ad sepulchrum dixerunt mulieribus, *Discite discipulis eius & Petro.* Vident, vt Angeli præcipue Petri haberi rationem veliat? Similiter prius Petro est apertum gentes admittendas ad Ecclesiam Christi, abrogandam legem, cum Cornelium, totamque eius familiam sacris aquis abluit, neque circumcisionis aut legis alia mandata præscripsit. Hæc verò capita Christianæ religionis, Christum Dei filium reuera esse, eundem post illatam necem rediisse ad superos, abrogatam veterem legem, gentes Ecclesie adscriptas.

Sed veniamus ad alia maxime singularia. Nam quantum illud, à Petro corporis solius vmbra ægrotos sanatos? id verò auditum nunquam vel vlli antea, vel postea sic contigisse: ita vt Chrysostomus huc referat illud Christi dictum, forte, vt eius affectu maiora facerent, quam fecisset ipse.

Sed in hoc mirabili illud omnè superat admirationem, quòd vno dumtaxat è multis ægrotis obumbrato, cuncti, qui ob id in plateas deportati fuissent, sanarentur: sic namque in Actis Apostolorum, *Ita vt è plateis eijcerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, vt veniente Petro saltem vmbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur omnes à languoribus suis.*

Amplius quamuis in actis Apostolicis dicantur ab Apostolis tanta signa & prodigia, nullum tamē signum à quoquam factum narratur, nisi à Petro: vel igitur alij nulla vel propè nulla ac tenuia præ iis quæ edidit Petrus, ac sicut patres aiunt, ideo Ioannem Baptistā nulla patrasse miracula

VII.

Li. 2. de conf.
ad Eug. cap. 8.

VIII.

1. Corin. 15.
Luc.

Marc. 16.

Cap. 14. & 15.
Act. Apost.

IX.

Act. 5.
X.

XI.

Serm. 68.

ne quid diminueretur de auctoritate Christi, sic de Christi Vicario Petro dici potest: ac præclare Ambrosius de claudio, qui primus à Petro est sanatus, ait: *Si Petrus petra est, super quam edificatur Ecclesia, rectè primus pedes sanat, ut sicut in Ecclesia fidei fundamentum continet, ita ut in homine membrorum fundamenta confirmet.*

XII.

Accedit huc, cum plurimi post illapsum diuini flaminis in Apostolos ad Christi cultum perducerentur primis his diebus usque ad mortem Stephani, nemo tamen nominatim legitur perductus ab aliis Apostolis, cum Lucas referat prima Petri cõcionem circiter tria hominum millia nomen Christo dedisse, secunda verò quinque millia. Nam licet aliqui per eos fuerint perducti, ob paucitatem tamen eorum nulla est habita ratio.

Act. 1. 4.

XIII.

Neque silentio prætereundum, quod est in Actis Apostolorum. Petrus ubi adest, solus loquitur, plerumque tacentibus aliis, dictõque audientibus, vel eandem sententiam sermone eodem cõprobandis, aut alio modo corroborantibus, ut egit Iacobus qui cum Petro censuit abrogandam legem, adiecit tamen retinenda ad tempus nonnulla, ut Iudæis aliqua ex parte, quod esset Episcopus Hierosolymorum, mos gereretur. Hinc Chrysostomus ait: *Vide ubique Petrum circumcursare, & primum inueniri: quando eligendus Apostolus, hic primus: quando loquendum Iudæis, non esse Apostolos ebrios, quando curandus claudus, quando contumandandum, hic præ alijs est: quando agendum contra Principes, quando contre Ananiam, quando ab umbra sanationes fiebant, hic erat, & ubi quidem periculum hic: & ubi gubernatio, ubi autem tranquillitate res erant plenæ, communiter omnes, sic non exigit honorem maiorem.*

XIIII.

Illud verò diuinissimum, loquente Petro ad Cornelium familiamque ipsius, cunctos diuino numine cælitus mirabiliter afflatus, ac protinus variis linguis locutos, quasi Spiritus ex Patre Filioque procedens quodammodo per os Petri in alios è superis emanaret.

XV.

Act. 1. 12.

Sed concludamus eleganti obseruatione. Cum fuissent omnes Apostoli in vincula cõiecti, ab Angelo eduerti sunt, dictumque ut abirent: at ubi Petrus inclutus est in carcere, non modò illum deduxit Angelus, sed etiam comitatus est. Hæc igitur maxima præ cunctis Petri honoraria cælus illi communicata ante & post obitum Christi, ut patam fieret illum cunctis præesse. Maximi namque honores

& dona

& dona alicui data maximum ipsius in cunctos principatum consignant, ac testantur, maxime si diuinitus contingant: ut stolidi omnino appareant, qui Petri summam potestatem in Ecclesiam, vel impugnant, vel negant. Sed veniamus ad huius potestatis munera potissima ac nobilissima, quibus functus est Petrus post Christi ascensionem, quæ non nisi summi præsulis sunt, & à summo Ecclesiæ Pontifice fieri possunt.

Quatuor, quæ sunt summa potestatis, omnia illa Petrus egit post ascensionem Christi: ex quibus conficitur Ecclesiæ Antistitem supremum Petrum fuisse.

CAP. I.

Nunc quæ sunt ab aliis ad hoc argumentum maxime facientia prorsus omissa prosequamur. Ad principem supremum quatuor pertinent: Primarios præfectos creare, leges vniuersales constituere, aut abrogare, vltimo supplicio afficere, res communes & publicas administrare, vel administrandi ius præscribere. Videamus, an hæc exercuerit Petrus, dum vixit, ac primò an primarios ipse præfules in Ecclesia creauit.

Defuncto Christo supererat Apostolorum collegium, præstabant illi cunctis Christi cultoribus, sublatus est de medio Iudas. Petrus igitur aduocauit cœtum Christianorum: id verò supremi est principis, cogere concionem. Primus proponit oportere alterum subrogari in locum Iudæ: & hoc etiam summi præsulis, referre primo loco: quid agendum designat, qui non sint substituendi, nimirum qui non aderant: decernit qui sint suffiendi, nempe eos qui adfuerint omnibus, quæ Christus gessit, ex quo fuit à Ioanne baptizatus, usque ad eam diem. Hæc verò quatuor supremi Antistitis præscribere electionibus certas leges. Ac si bene res inspiciatur, viros etiam certos delegit. Neque enim potuit nisi vnus aut alter esse huiusmodi, qualem Petrus designabat. Nam quo tempore Ioannes Christum lauit, paucissimi Christum sequebantur: constat hoc ex Euangelio: ita ut post Apostolos verisimile sit, non alios fuisse tales, nisi Matthiam & Iosephum. Et sanè Petrus orationem suam concludens, quasi digito intento demonstrans eligendos, ait: Oportet testem resurrectionis eius nobis fieri vnum ex istis. Quocirca Lucas nullam scribit

Tres Apostoli à Petro ordinati, Matthias, Barnabas, Paulus.

Ff 4

electio-

electionem factam, sed continuo adiecit non elegerunt, sed statuerunt, ἐστῆσαν. Acquieverunt omnes iis quæ Petrus decreuit, quod valde auctoritatem ipsius sancit: sed cur non solus elegit Petrus? Audi Ioannem Chrysostom. *Quid? an non licebat ipsi eligere? licebat, & quidem maxime: verum id non fecit, ne cui videretur gratificari.* Et paulo post: *Hæc doctoris providentia, primus hic doctorem coniecit, non dixit, nos ad docendum sufficimus: vsque adeo aberat ab omni inanis gloriæ studio, & ad vnum tantum spectabat: quamquam autem habebat constituendi ius par omnibus, tum hæc congruenter fiebant ob virtutem viri, & ob hoc quod tum temporis præfectura non honos erat, sed cura subditorum ea res non patiebatur eos, qui eligebantur, efferrî, quod ad pericula vocabantur, nec eos, qui non fuissent electi, affici merorem. Tametsi nam, non eodem sit modo, sed prorsus diverso. Ecce centum & viginti erant, & vnum dumtaxat postulabat è tota multitudine: merito primus omnium auctoritatem sibi vindicat in negotio, quippe qui cunctos habebat in potestate. Ad hunc enim dixit Christus. Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.*

Præter hos duodecim sunt Apostolis adnumerati Barnabas & Paulus; & Barnabas quidem sortitus est Apostolicum munus ab ipsis Apostolis, cum missus est Hierosolymis Antiochiam: dictum namque est, ἐπίσημος, id est, Apostolum miserunt. Sed quinam Apostoli Apostolum Barnabam crearunt, ac miserunt? Tunc nemo Apostolorum Hierosolymis erat, nisi Petrus & Iacobus: patet ex eo quod paulo antè idem Barnabas duxerat Paulum ad Apostolos, ac Paulus testatur scribès ad Galatas, se cum primùm Hierosolymas venit non vidisse nisi Petrum & Iacobum, & mansisse vnà cum Petro quindecim diebus. Necessè est igitur vel ab ambobus hisce creatus fuerit Apostolus Barnabas, vel ab altero ex illis: quod si consentanea veritati, quam suprâ ostendimus, dicere velimus, necessè est à Petro delectum fateamur. Alexander Barnabæ vitam scripsit, & ait Barnabam sic à Petro vocatum, cum prius Iosephus diceretur. Ex eo igitur tempore, quo Barnabas est Apostolis adscriptus, multa cum Paulo itinera suscepit, & in omnibus Ecclesiis, quæ ab iis fuerunt constitutæ, presbyteri sunt ordinati: quod ad Apostolos, siue Episcopos pertinet.

Præter Barnabam Paulus à Christo vocatus est ad Apostolicum munus, vt ipse ad Galatas scribit: nunquam tamè quæ propria sunt Apostolorum munus constat exercuisse,

hîi postquam datas sibi dextras asserit societatis à Petro, Ioanne & Iacobo: quamuis enim Christi doctrinam prius in multis in locis disseminarit, quod & iis, qui Apostoli non erant, fas fuit, attamen presbyteros & Episcopos non antè creauit, aut manibus impositis Spiritum sanctum cælitus sacramento chrisimatis in alios aduocauit, quàm datas sibi dextras se habet: nam cum crearetur aliquis Episcopus, aut etiam presbyter, dextera adhi beri solet, imponi capiti, dârique ab Episcopo, qui Apostoli locum tenet. Quin in consecratione Episcoporum tres adesse solent Episcopi, sicut idem Paulus scribit: Dextras sibi à tribus datas, quod accidit quo tempore est habitum Hierosolymorum Concilium post annos quatuordecim, quàm venerat eò primùm Paulus, & idem testatur in epistola ad Galatas. Quamobrem postea cum moraretur Ephesi, nonnullos sacramento chrisimatis confirmauit aduocâs in illos manibus impositis Spiritum sanctum, Timotheum presbyterum creauit, & Ephesi Episcopum, ac Titum Cretæ: igitur quamuis Paulus à Deo fuerit electus Apostolus, quod erat tamen Apostolorum proprium non prius exercuit, quàm fuerit à Petro in primis, ac si vis etiam simul à Iacobo & Ioanne, ordinatus: liber hîc adscribere, quæ Clemens Alexandrinus, qui non longè abfuit à temporibus Apostolorum, scribit, Petrum sciucet, Iacobum & Ioannem post Saluatoris ad iuperos a centum cum essent à Domino summum dignitatis adepti gradum, non de gloria & honore contendisse inter se, sed vnanimi consensum Iacobum Hierosolymorum Episcopum designasse: & rursus tradit, Iacobo, Ioanni, & Petro Dominum post ascensum suum singularem quandam impartitum cognitionem, quam reliquis illi Apostolis traderunt, cæteri Apostoli septuaginta duobus discipulis, è quibus Barnabas vnus erat. Hæc ille. Ioannes quidè Chrysostomus scribit à Petro Iacobum fuisse Hierosolymorum Episcopum creatum. Nonnulli è Græcis Petri peregrinationem longissimam memoriæ mādaturant: in ea recensent singulos Episcopos ab eo præcipuis vrbibus datos. Illud certissimum, eos, quos modo Patriarchas vocamus, qui olim cunctis Episcopis Ecclesiæ suis in locis præsidebant, à Petro creatos, vt Alexandriæ Marcum, Antiochiæ Eudodium, Eusebio teste: De Hierosolymis namque est dictum, quamuis Episcopus Hierosolymorum antiquitus Episcopo Cæsareæ pareret, cui præfecit Cornelium Petrus.

*Actor. 19.
1. Timoth. 4.
Tit. 1.*

*Refert Euseb.
lib. 5. cap. 15.
& lib. 11. c. 1.*

Petrus primarios Episcopos orbis creauit, cui cuncti parebat.

*Euseb. lib. 4.
cap. 1. & in
annali.*

Homil. 3.

Actor. 11.

Actor. 9.

Actor. 14.

Lib. I. cap. II.

Iam vero Antiocheno totus Oriens erat subiectus, ut aduersus Ioannem Hierosolymitanum scribit Hieronymus ac Theodorus. Alexandrino Ægyptus, Lybia, Pentapolis, Cyrenæ, ac postremo Æthiopia. Ex epistola porro prima Petri colligitur apertissime, ipsi in primis, ex quo Africae & Asiae primarios Antistites Alexandrinum & Antiochenum dedit, cordi fuisse Ecclesias Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiae, & Bythiniae. Igitur Metropolitanus primique omnium Episcopi ab ipso Petro constituti: non licebat autem sine Metropolitanorum consensu antiquitus ceteris urbibus Episcopos habere, neque ipsis Episcopis aliquid grauius aggredi licebat inconsulto Metropolitano: quod institutum fuisse ipsis Apostolorum temporibus apparet è Concilio Antiocheno, quod est habitum Iulio sedente, & ipso Nicæno. Tribus itaque orbis totius partibus Episcopos primos à quibus cuncti penderent, Petrus dedit, Africae Alexandrinum, Asiae Antiochenum (nam Constantinopolitanus longè post exortus) Europæ Romanum, cui voluit, ut videbimus, Alexandrinum, Antiochenumque obedire. Apparet itaque ex his Petrum proculdubio totius Ecclesiae Christianae Pontificem supremum, quod ipse primarios praesules illi creauit.

Petrus leges
vniuersales
tulit & abro-
ganit.

Actor. 10.

Actor. 15.

Veniamus ad secundum munus principis supremi, quod est leges vniuersales constituere, aut abrogare: qua in re videtur illud vnum esse instar omnium, quod totius antiquae legis scita Petrus ipse sustulit. Nam cum Cornelium Centurionem, familiamque ipsius Caesareae monitu diuino baptizauit, sanxit, ne lege Moysis obligarentur, & quod Hebraeis fas non erat, posse cum gentibus ceteris cibum sumere ad eandem mensam. Cumque post hæc Hierosolymam redisset, nonnulli disceptabant aduersus eum, siue ut interpretatur Chrysostomus, exostulabant, quod hæc egisset: ubi tamen ille rem narravit, acquieuerunt omnes, ac per annos decem & amplius ita seruatum. Sed Antiochiæ mox eadem quaestio excitata, & facta est seditio non minima, inquit Lucas, Paulo, & Barnabæ aduersus eos qui legem à Petro latam resigere volebant: Ventum ad Apostolos Hierosolymam. Res in mediam proposita. Vbi Petrus est locutus, tacuit, ait Lucas, omnis multitudo. Sed quoniam Iacobus erat Episcopus Hierosolymorum, ac necesse habebat esse quotidie cum Iudæis: ut eos alliceret, quod

obicit

obseruauit Chrysostomus) neque contrariis moribus oculos ipsorum singulis horis offenderet, approbavit Petri quidem factum, sed bene esse dixit, morem geri aliqua ex parte Iudæis, & tolli quidem Moysis legem, ut iam Petrus sanxerat ante annos decem, sed interim reineri nonnulla quae patebant oculis, & quae laedere possent animos Hebraeorum, qualis erat esus sanguinis, & suffocati. Item in sententiam Iacobi, & communi decreto Petri lex vnà cum additamento Iacobi stabilita: quocirca & Tertullianus libro de pudicitia, & Hieronymus scriptum reliquere ab omnibus Petri sententiam comprobata. Sed ut appareat adhuc fuisse Petri, leges vniuersales constituere: illud dicimus, actiones Petri sic ab omnibus Christianis obseruatas, ut illae quauis essent praeter leges ab ipso Petro constitutas, tamen pro legibus obseruarentur, quamuis alij & quidem Apostoli praecipui, in quibus Paulus, repugnarent. Nam cum Petrus esset Antiochiæ, & nimium Iudæis daret, eorumque ritibus antiquatis, gentes tamen ipsius exemplum relicto Paulo atque aliis sequebantur. Quocirca Paulus ausus est illi dicere, *Si tu Iudæus cum sis, & non Iudaicè viuis, quomodo gentes cogis Iudaizare?* quibus verbis palam fit exemplum Petri fuisse gentibus instar edicti atque imperij. Nam qui cogebat gentes Iudæorum caeremonias amplecti: num lege? nequaquam: num minacibus verbis? neque id similiter: exemplo igitur solo. At exigui temporis fuisse patet ex iisdem Pauli verbis, qui Petrum gentilitate ait vixisse. En quanti Petrus erat, en quanti ius eius in legibus codendis vel auctoritate exempli solius. Sed quis sanxit, ut Metropolitano ceteri Episcopi parerent, ne quid graue inconsulto illo fieret, atque ita Antiocheno totus Oriens, Alexandrino tota ferè Africa Romano, ut ostendemus, cunctæ regiones obedirent, nisi qui eos constituit Petrus? quis, ne quid eorum, quae ad pedes Apostolorum proiciebantur, occultaretur, nisi Petrus, qui legis huius violatores sola denunciatione morti addixit?

Ex quo constat etiam partes Petri fuisse reos ultimo supplicio afficere: supremi autem principis est capitalem sententiam ferre. Ananiam namque & Saphiram, quod est mirabile dictu, sola denunciatione Petrus occidit. Nam cum Christiani omnes omnia tum venderent, & proicerent pretium ad pedes Apostolorum, hi vero rerum suarum pretium non omne ad eos detulissent, sed partem reser-

uassent,

uallent, Petroque id interroganti cœlassent, Petrus iis dixit mentientibus, fore, ut protinus ob mendacium ei dictum morerentur. Si gladio necasset, (id verò sacerdotibus haud licet,) nefas hæretici dixissent, Petrum scelestissimum, inclementissimum, atrocissimum vocassent: ut appareat diuinitus perfectum, sola denunciatione neci dedit, & nunc quidem nobis haud licet, quenquam supplicio ultimo afficere, membrumve præcidere. Sed ubi oportet, est constitutum, ut sicut patres, qui valde filios amant, non ipsi eos cædunt, neque enim sinit amor, sed tradunt aliis cædēdos, sic Episcopi paterno erga suos animo esse debent, cuius rei ut admoneantur, non est iis permissum ferre in filios capitalem sententiam, vel membrum truncare, sed eos tradunt profanis magistratibus puniēdos. Adhuc si Ananiam & Saphiram profanis tradidisset Petrus, vocata res in dubium fuisset, iure ne id fieri posset: substulit omnem Deus ambiguitatem. Tantumque in aliorum vitam Petro ius dedit, ut maius excogitari haud posse videatur. Id verò, ut sciremus maximam Petri potestatem, quasi summi in Ecclesia præsulis, cuius est tamen aliter plectere subiectos sententia capitali: excommunicatio est vltima Christianis poenaa, id est, decernere, nihil esse alicui commune cum Christianis. Egit id Petrus cum Simone Mago, cui dixit: *Non est tibi pars, neque sors in sermone isto.* Sed quoniam quivis audere posset huiusmodi sententiæ, licet ea nulla esset, verba proferre, idcirco extare voluit Deus in signo illud exemplum in mortis Ananiæ & Saphiræ. Cur autem Simon non occisus, audi Chrysostomum: *Igitur, quomodo, inquit, illum non occiderunt, sicut Ananiam, & Saphiram? quia etiam olim is qui in sabbato ligna collegerat, occisus est, ut alij erudirentur, neque alius postea est idem passus.* Hæc ille, qui obseruat maximam Petri in omnes auctoritatem, simulque omnium maximam in eum reuerentiam: nam cum mortuus Ananias ad eius verba concidisset, nemo ausus est id eloqui, & dicere Saphiræ vxori ipsius, quæ post horas tres aduenit in scia rei, domumque ingressa, ac Petro interroganti mentita, protinus efflauit animam.

An verò spectaret ad Petrum præesse publicarum rerum tractationi, nemo ambiget, modò Ananiæ & Saphiræ euentum contempletur, quos non alia de causa morti adiudicatos diuinitus dixit, nisi quòd rationes earum peruersissent, ipsi exposcenti eas mentiri essent: atque hæc satis omnino

sunt

sunt in tanta antiquissimarum rerum obscuritate ad ostendam Petri in Ecclesia supremam potestatem, quæ clarissima sunt, neque aliquid habere possunt quæstionis: ut merito dixerit Dionysius Areopagita, Petrum corypheum, atque antiquissimum verticem Theologorum, Origenes Ecclesiæ fundamentum & solidissimam petram, super quam inquit Cyprianus, vna Ecclesia, & vna Cathedra Domini est fundata, vnde vnitas sacerdotalis est exorta. Nos autem possumus exclamare cum Hilario, *O noua nuncupatione nomi nominis felix Ecclesiæ fundamentum, digna quoque adificatione illius petra, quæ infernas leges, & Tartari portas, & omnia mortis claustra dissolueret: o beatus cali ianitor, cuius arbitrio clauis aeterni aditus traduntur, cuius arbitrium terrestre præiudicata auctoritas sit in caelo.* Hæc Hilarius.

Hæretici nihilominus stolidissime, ut omnia, & pertinacissime contendunt (videre imprudentiam) Petro nihil amplius fuisse iuris in Ecclesia, quam cæteris Apostolis. Inquiunt enim scribi à Petro litteras ad alios quasi collegas, non quasi subiectos, quos comiter in prima & secunda epistola, quæ exstant, hortatur. Quis ferat istorum stultitiam? atqui & pontifex item Romanus agit idem. Nā se seruum seruorum Dei nominat in principio litterarum, quas si dat ad Cardinales, fratres appellat, si ad Episcopos, & ad alios, filiorum loco ac nomine dignatur. Et Christus ait, *Ite nunciate fratribus meis.* Et: *Vade ad fratres meos, & dic eis: Nunquid igitur Christus non Ecclesiæ princeps? Ita quod modestiæ est tribuendum, quam maximè in Petro eluxisse colligit multis in locis Hieronymus veritur ab istis in iniuriam.*

Quocirca ineptissimum est & illud, quòd Petrus, ubi est accusatus quòd accubuerit ad eandem mensam cum alienigenis, moderatè tulerit, ac sese purgarit: quasi id non sit laudi maximè ducendum, & ab Episcopis cunctis semper agendum. At, inquiunt, missus est à collegis in Samariam, quod est minorum, non superiorum. Sed o boni viri, nonne Spiritus sanctus dicitur à filio mitti? *Spiritus sanctus, inquit Christus, quem mittam vobis à patre, ille vos docebit omnia.* Nunquid igitur Filio minor Spiritus sanctus? Imperatores ipsi nonne sapius à Senatu mittebantur, cum summa rerum peruenit ad eos? mittebantur autem non imperio coacti, sed precibus, atque vtilitati publica permoti. Absurdissimum præterea, quòd ex epistola ad Galatas colligere

conantur

Act. 8.

Matth. 28.

Ioan. 20.

Chrys. hom. 3.

& 22. in Act.

Apost.

conantur nonnulli, Paulum Petro æqualem: & sanè in plurimis æqualis, sicut & cæteri Apostoli: nam scientia, & sanctitate, aut aliis huiusmodi num præcesserit alius aliū, non disputamus. Concedimus cunctos æquales, potestate cunctis Petrus præcellit.

Epist. ad Gal.

At, inquiunt Paulus ait se ascendisse Hierosolymam, ut inuideret Petrum, non ut præfulem. sed ut cum amico suo conferret. Hæc isti omnium stultissimi. Sed cuncti patres sentiunt, & res ipsa, ut Paulus refert, declarat, Paulū Hierosolymam profectum, non ut parem conueniret. Hinc Tertullianus ait ex officio Paulum & iure id fecisse, Ambrosius, quia dignum erat, ut cuperet videre Petrum, cui delegauerat Saluator Ecclesiarum curā, Hieronymus honoris deferendi causa factum dicit, Chrysostomus, quod Petrus esset os Apostolorum princeps, ac vertex ipsius coetus, Theodoretus, ut tribueret principi Apostolorū, quem par erat: honorem. Ap ne putes temerè loqui tantos viros, expendunt Chrysostomus, & alij Græci verbum, videre, cum Paulus ait, se ascendisse Hierosolymam, ut Petrū videret: in Græco namque est *ἵδμεν*, quod est, suspicere, contēplari, Quomodo loqui solent, inquit Chrysostomus, qui magnas, & splendidas vrbes cognoscendi gratia inuisunt, & singula passim contemplantur admirabundi. Quid quod ait Paulus idem, se cum Petro & antecessoribus suis Euangelium contulisse, ne fortè in vacuum curreret, aut cucurrisset Græco est *ἀπέδειξον*, deposui, quod est ubi in manu alicuius deponimus aliquid, ut quid faciendum sit ipse videat, ac præscribat Hinc ait Tertullianus contulisse quasi cum auctoribus fidei.

Tertul. lib. de præscript.

Ambr. Hiero.

Chryso. ec. loc.

Theo. hom. 13. in Ezech.

Lib. 4. aduersus Marcion.

Epist. ad Gal.

Quod autem volunt parem Petro Paulum, quantum ad potestatem, quod ille fuerit ad hoc reprehensus, inquit enim Paulus; Reprehendi eum, quia reprehensibilis erat: tantum abest, ut faciat pro hæreticis, ut nihil magis sit aduersus illos: nam cum refert hæc Paulus, hoc agit, ut auctoritatem suam commendet, ostendatque sibi conuenire cum cæteris Apostolis, maximè autem cum Petro: idcirco ait à se reprehensum Petrum acquiescisse dictis suis. Quod si parem reprehendisset, quid hoc magnifici haberet, quid præclari? Idcirco hunc locum tractans Chrysostomus, ait: *Iamq; se cæteris Paulus honore parem ostendit, nec se reliquis illis, sed ipsi summo comparat, declarans quod horum vnusquisque parem sortitus sit dignitatem.* & Ambrosius: *Petrum solum no-*

minat,

minat, & sibi comparat, quia primatum ipse accepit ad Ecclesiam fundandam, se quoque pari modo electum, ut primatum habeat in fundandis gentium Ecclesiis, ita tamen, ut & Petrus gentibus prædicaret. Sed ut ex ipsa Pauli epistola ad Galatas adhuc nos colligamus Petrum fuisse Apostolorum principem, præter ea quæ dicta sunt, obserua dici à Paulo ea verba: *Quod operatus est Petro (Deus) in Apostolatu circuncisionis, operatus est mihi inter gentes.* Igitur omnes Apostoli, & discipuli septuaginta duo, quod essent è circuncisione, subiecti erant Petro, eorumque ipse Apostolus erat in primis, quasi Apostolus Apostolorum: quod etiam supra ex iis Christi verbis colligebamus, *Pasce oues meas.* Quod ita tamen est verum, ut neque illud sit falsum, quod Petrus idem dixit in Concilio Hierosolymitano: *Vos scitis, inquit, quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum gentes audire Euangelium, & credere.* Igitur circuncisis omnibus præerat Petrus, & Apostolis ipsis, quin iis præcipuè, ita ut potissima ipsius cura esset, inspicere, ac præscribere quid illi agerent, alique Episcopi, qui plerumque erant à Iudeis, neque enim deligebantur Neophyti.

Deinde obserua, quod ait Paulus de Petro, Ioanne, & Iacobo, qui videbantur columnæ esse: fatetur itaq; hos Ecclesie columnas Paulus: & quod inquit, videbatur, non detrahit veritati, ut adnotarunt Hieronymus, & Chrysostomus: sicut ipse de se Paulus dicit: *Videor autem & ipse mihi spiritum Dei habere.* Denique quod Paulus inuisit Petrum, ut cum eo doctrinam conferret, hinc diuinitus ostendimus instructum fuisse, ut cuncti præfules, fidei, quam profiterentur formulam, vel apud ipsum Pont. Romanū scripto consignarent, vel scriptam mitterent ad eum. Nunc itaque ad alia transeamus.

Sup. lib. 6. c. 3.

Ostenditur à Petro sui iuris successores relictos Pontifices Romanos.

C A P. I I I.

A Bundè ostendimus à Christo ædificari Ecclesiam super Petrum, cui regni cælestis clauis tradidit mandatumque ut oues suas pasceret: quocirca Christianus nõ est, qui non pascentur à Petro, neq; ad Ecclesie ædificandam poterit

parti-

Lib. 3. cap. 3.

pertinere. Nūc aperiāmus à Petro ius suū relictum Pontificibus Romanis. Atqui hoc post ipsum Petrum, Paulum, & Ignatium, quorum testimonia adducemus ad finem, disertissimis verbis antiquissimis scriptor Irenæus testatum reliquit. Sed quoniam, inquit, valde longum est in hoc tali volumine omnium Ecclesiarum enumerare successiones, maxima, & antiquissima, & omnibus cognita, à gloriosissimis Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ Ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis traditionem, & annunciatam omnibus fidem per successiones Episcoporum venientem vsque ad nos indicantes confundimus omnes eos, qui quoquomodo, vel per sui placentiam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem, & malam sententiam, præter quam oportet colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorē principalitatem necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt vndique fideles, in qua semper ab his, qui sunt vndique, conseruata est ea, quæ est ab Apostolis traditio. Fundantes igitur & instruētes beati Apostoli Ecclesiam, Lino Episcopatum administrandæ Ecclesiæ tradiderunt: huius Lini Paulus in his, quæ sunt ad Timotheum, epistolis meminit, succedit autem ei Anacletus, post eum tertio loco ab Apostolis Episcopatum sortitur Clemens. Hucusque Irenæus aperitissime scribens Ecclesiam Romanam omnium maximam, deinde eius fidem omnibus annunciatam vsque ad sua tempora. Addit ea confundi cunctos hæreticos: subiicit rationem, quia necesse est omnem Ecclesiam ad hanc conuenire propter eius potentiorē principalitatem: quid ita? num quia orbi Roma dominaretur? num quia ad urbem cuncti negotiorum causa confluebant? non affert hanc causam Irenæus: Sed quia, inquit, fundarunt ibi Apostoli Ecclesiam, instruxerunt etiam, ne dicas solummodo fundamenta iacta, ædificationem omissam, aut ædificium nudum relictum: Lino quæ tradiderunt Episcopatum Ecclesiæ administrandæ, ab isdem Clementem sortitum eandem potestatem. Irenæus itaque scribit, ad Ecclesiam Romanam omnes debere Christianos conuenire institutione Petri, & Pauli.

Lib. de præsc.

Irenæi tempora proximè insecutus est Tertullianus, qui de Ecclesia Romana sic scriptum reliquit: Felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum suo sanguine profuderunt. Quid est totam doctrinam, nisi quod Latini interpretatur, ipsum docere, quod in Ecclesia Romanam totum est ab Apostolis profusum: atque id esse nequit, nisi Ecclesia

Romana

Romana per eos magistrum, quod illi in omnes habebant, sortita esset. Merito itaque alibi idem scriptor vocat Episcopum Romanum, Episcopum Episcoporum.

Sed afferamus insignia hæc in re Cypriani testimonia, is igitur loquens de Fortunato, qui cōdemnatus à Cypriano, & Episcopis Africæ, confugerat ad Cornelium Papam, petens se absolui, ac restitui ad Episcopi munus, vnde fuerat deiectus, inquit: Post ista adhuc insuper pseudo episcopo sibi, & hæreticis constituto nauigare audent, & ad l'etri cathedram, atque ad Ecclesiam principalem, vnde vnica sacerdotalis exorta est, à schismaticis & profanis, litteras ferre, nec cogitare eos esse Romanos quorum fides Apostolo predicante laudata est, ad quos perfidia non habet accessum. Audin' hæretice in Petri cathedra ledere Pontificem Romanum, cuius Ecclesia sit principalis, vnde vnica sacerdotalis sit exorta? veluti ab vno truncō multi prodeunt rami, ab vno Sole plurimi radij, ab vno fonte varij riuuli, sic ab vno Pontifice Romano, qui est instar Solis, fontis, ac trunci, prodeunt innumeri Episcopi, quasi radij, riuuli, ac rami, qui suam singuli partem teneant in solidum teneant non cum aliis Episcopis (Episcoporum namque singulorum distinctæ dioceses) sed cum Papa. Audi Cyprianum sic loquentem: Episcopatus vnus est, cuius à singulis in solidum pars tenetur. Ecclesia vna est, quæ in multitudinem latius incremento facultatis extenditur, quasi Solis multi radij, sed lumen vnum, & rami arboris multi, sed robur vnum tenaci radice fundatum. Et cum de fonte vno riuuli plurimi defluunt, numerositas licet diffusa videatur exundantis copia largitate, vnitas tamen seruetur in origine. Hæc ille, qui vnitatem sacerdotalem à Pontifice Romano supra dixit exoriri. Hinc idem rursus alibi vocat Ecclesiam Romanam matricem, & radicem Ecclesiarum: sic enim scribit ad Cornelium Papam: Singulos nauigantes hortati sumus, vt Ecclesia Catholica radicem & matricem agnoscerent, & alibi Imperatorem vocat æmulum principem Pontificis Romani, quod alter gentibus, alter Christianis modo tamen diuerso imperarent.

Nūc audiamus Arnobium ætate proximum Cypriano. Audi, inquit ille, dicentem Dominum: Petre, ait, petijt satanas, vt euentilet vos sicut triticum in area, ego autem intercessi pro te: quasi dicat, statui tibi procellam in auram, & feci vt sileant à te fluctus eius. Latatus est Petrus, quia siluerunt, & deduxit eum importum voluntatis sue in Ecclesiam sine dubio vbi exaltent

Pars II.

G g

cum

Lib. 1. ep. 3.

De unit. Ecc.

Lib. 4. ep. 8.

Lib. 4. ep. 2.

Psalm. 106.

cum in Ecclesia populi, & in cathedrâ: juniori laudant eum, quia posuit flumina in deserto, id est in deserto huius sæculi: perambulans, quousque perueniret ad Romam, prædicauit baptismum Iesu Christi, in quo uniuersa flumina benedicuntur usque hodie à Petro, ipse posuit exitum aquarum in sitim, ita ut qui exierit foras ab Ecclesia Petri siti pereat, posuit terram fructiferam in saluginem, sicut salugo terram à fluctu reuocat, ita littera mundi à fructu spirituali reuocat mentes. Sed per Petrum in salugine litterarum positam Romam, fecit eam fructum afferre. Unde autem ipsa terra saluginem haberet, expressit: à malitia inquit, hominum habitantium in ea: & adiecit, posuit inquit desertum ab aquis, quæ peccata lauant, posuit in stagno aquarum: abundant aqua, baptismatis, martyrum, penitentia, elemosynarum, abundantiam in deserto isto, quod ante Petri aduentum siccum fuit, & aridum: hoc autem excultum est, eum constitueretur in eo ciuitas Eccl. sic. Hæc ille.

Post hæc proferamus in medium Concilij Nicæni decretum, quod sic est in Greco, ut haberetur hodie concilium: Antiqui mores seruentur, qui sunt in Ægypto, Lybia, & Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem, quandoquidem & Episcopo Romano est hoc consuetum similiter, & in Antiochia, & in alijs prouincijs sua privilegia & auctoritates Ecclesijs conseruantur. Hæc in illo Concilio, è quo habemus idcirco Alexandrino sua iura seruanda, & alijs similiter Ecclesijs, quia consuevit ea illis conseruare Episcopus Romanus, ut interpretatur Nicolaus. Igitur ab eo pendebant omnium Ecclesiarum status ac iura. Hanc rerò illius canonis esse interpretationem germanam constat è synodo Chalcedonensi, in qua iudices electi à synodo de hoc canone agentes dixere: *Expendimus omnem primatum, & honorem præcipuum secundum canones antiquæ Romæ Deo amantissimo Archiepiscopo conseruari. & inepta esset ratio, si sequamur aliam interpretationem: nam quod Rufinus refert, ita ut apud Alexandrias, & in vrbe Roma vetusta consuetudo seruetur, ut vel ille Ægypti vel hic suburbicarium Ecclesiarum sollicitudinem gerat, aut nomine Ecclesiarum suburbicariarum, Ecclesiæ omnes intelligentur, quod Romano omnes Pontifici parerent: inusitatum namq; Latinis hoc vocabulum, neque in Romæ suburbanis vlla vquam ciuitas fuit, aut Rufinus est hallucinatus. Athanasius namq; in epistola ad omnes Orthodoxos testatur in Grecia & Oriente Concilij Nicæni exempla cuncta fuisse ab Arianis conseruata, Romæ verò fuerunt abseruata, & suis*

verbis

verbis Rufinus canones illos Nicænos contexuit: Turrianus ex Arabico codice, qui Alexandria fuit allatus, ita illum canonem dedit post alios in lucem: sicut ille qui tenet sedem Roma caput est, & princeps omnium Patriarcharum, quando quidem ipse est primus, sicut Petrus cui data est omnis potestas in omnes principes Christianos, & omnes populos eorum, ut qui sit Vicarius Christi Domini nostri super cunctos populos, & uniuersam Ecclesiam Christianam, & quicumque contradixerint excommunicentur. Hæc in eo Concilio, è quibus apparet Romanum Pontificem omnium Episcoporum supremum præfulem, deoque Petri successorem.

Concinit his Romanorum Concilium Syluestri tēporibus habitum, in hæc verba: *Nemo enim iudicabit primam sedem, quoniam omnes sedes à prima sede iustitiam desiderant temperari, neque ab Augustis, neque à Clero, neque à Regibus, neque à populo iudicabitur. Subscripsere Episcopi CCLXXXIIII. presbyteri XLV. diaconi, & duo sequentes, Augustus Constantinus, & Helena mater eius. Hucusq; Concilium Romanum. Quod si Romana sedes firma est, & omnium sedium desiderio iustitia debet inde administrari, proculdubio successit illa in uniuersum Petri ius. Quocirca Athanasius indignatus aduersus Constantium, qui Liberium Roma abductum per vim relegauerat. Primum, inquit, ne Liberio quidem Romano Episcopo pepercissent, nulla reuerentia ducti, vel quod sedes illa Apostolica esset, vel quod Roma metropolis esset Romanae ditionis. Audin' Romanam sedem Apostolicam? at nonne aliæ ab Apostolis fundatæ? ita proculdubio. Cur igitur ea dicit Athanasius? non aliam sanè ob causam, nisi quod ibi auctoritas esset principis Apostolorum. Deinde verò quid adiecit, ideo Liberio parendum, quia Roma erat metropolis Romanæ ditionis? inuisa ratio, nisi dicamus eam ditionem pertinuisse aliquo modo ad Liberium, quod scilicet esset supremus Antistes.*

Audi quid Osio referente sancitum fuerit in Concilio Sardicensi. *Si quis aliquando Episcoporum in aliquo negotio condemnatus fuerit visus, & existimet se non malum, sed bonam causam habere, ut etiam rursus iudicium renouetur, si vestra dilectioni videtur Petri Apostoli memoriæ honoremus, ut de ijs qui indicauerunt scribatur Iulio Romano Episcopo, & per propinquos prouincie Episcopos, si opus sit, iudicium renouetur. Hæc ibi, è quibus palam sit Episcopi Romani Petri successorem, id enim sancitum ut Petri memoria honoretur.*

1. Epist. ad
Michaëlem.

Act. 16.

Cap. vlt.

Cap. 4.

Aduerendum verò hic constitutum non ut esset appellatio tantum, id enim non erat opus constitui, sed ut omne iudicium renouari posset volente Pontifice Romano.

Stephanus Africae Archiepiscopus de sententia trium Conciliorum prouinciæ illius scribit ad Damalum verbis huiusmodi: *Beatissimo Domino, & Apostolico culmine sublimato sancto Patri patrum Damaso Papa & summo omnium presulum Pontifici.* & mox addit reseruata illius sedi Episcoporum iudicia, finemque grauiorum negotiorum in honorem beatissimi Petri.

Thom. 2. epis.
57. Amb. in c.
3. to. 1. Augu.
cont. epist.
Fund. cap. 4.

Nam, ut inquit Hieronymus, *Damasus erat Petri successor super quem adificata erat Ecclesia, idemque, Damasus ut Ambrosius scripsit, erat Ecclesie, quæ est domus Dei, rector.* Idcirco bene Augustinus, *In Ecclesia, inquit, me tenet ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascenda oues suas post resurrectionem Dominus commendauit vsque ad presentem Episcopatum successio sacerdotum.* Et rursus: *Si ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quanto certius, & verè salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesie figuram propter Apostolatus primatum gerenti Dominus ait, super hanc petram adificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non vincant eam? Petro enim successit Linus.* Et mox: *Liberio Damasus, Damaso Syricus, Syricio Anastasius, qui nunc super eandem cathedram sedet.* Idem repetit contra Iulianum Pelagianum, sed & ante Augustinum Optatus Mileuitanus. *Negare non potes, ait, scire te in vrbe Roma Petro primo cathedram episcopalem collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, vnde & Cephas, appellatus est: in qua vna cathedra vnica ab omnibus seruaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi defenderent: ut iam si hismatum & peccator esset, qui contra singularem cathedram alteram collocaret. Ergo in cathedra vnica, quæ est prima de dotibus, sedit prior Petrus, cui succedit Linus.* Et post: *Liberio Damasus, Damaso Syricus hodie, qui noster est socius.* Audin' ut Optatus dicat Pontificem Romanum Petri successorem sic Ecclesie præsidere toti, ut vna sit in tota Ecclesia cathedra, non plures bene igitur Prosper cecinit:

*Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris
Facta caput mundi, quidquid non possidet armis,
Religione tenet.*

Hinc Episcopi Galliarum scripsere à sede Romana fontem religionis & originem manasse, & Episcopi secundæ Metiæ Leonem vocarunt verè caput Episcoporum, ac Va-

Lib. 2. aduer.
Parm.

lentinianus Imperator ad Theodosium scribens testatur Petri successorem Episcopum Romanum, cui principatum sacerdotij super omnes antiquitas contulerit, & synodus Chalcedonenlis ait Leonem præesse sacerdotibus, sicut membris caput. & Imperator Iustinianus in leges retulit Papam omnium esse Ecclesiarum caput, neminemque esse qui dubiret apud Romam summi esse Pontificatus apicem, & secundum quatuor synodorum definitiones sanctissimum senioris Romæ Papam primum omnium sacerdotum.

Sed ne singulis recensendis simus prolixiores, satis erit attulisse vniuersalium Conciliorum testimonia, & quoniam de quatuor primis testatur Iustinianus, in synodo Cõstantinopolitana secunda sic habetur de Episcopo Romano: *Authimus deceptilibus rationibus vsus præmisit se omnia facere, quæcunque summus Pontifex magnæ sedis Apostolica decerneret.* Et in sexta scriptum est: *Antiqua Romæ, & Apostolicæ summitatis pontificalis Antistes pro se litterarum paginam, easque qui sustinerent eius personam, sacerdotes constituit.* Et in octaua cõuentus Episcoporum tercentum septuaginta decreuit honorandos Patriarchas, præcipuè sanctissimum senioris Romæ, neque oportere sententiam dicere etiam in synodo vniuersali contra summos senioris Romæ Pontifices. At in Concilio Lateranensi secundo sic est decretum ab Episcopis quadragentis, Metropolitanis septuaginta presentibus legatis Occidentalis, atque Orientalis Imperij, Regum Hierusalem, Franciæ, Hispaniæ, Angliæ, Cypri, & aliorum Regum, ut primas Ecclesia Romana, quod Dominus disposuit, haberet. Idem constitutum in Concilio Lugdunensi, quod est actum Gregorio Decimo sedente, ut Gregoras testatur. Idem confessi sunt Græci in synodo Florentina, cui Iosephus Patriarcha Constantinopolitanus interfuit, & manu sua scriptum reliquit, beatissimum patrem patrum, ac summum Pontificem, Romæque veteris Papam Domini nostri Iesu Christi Vicarium esse.

Verum dimissis aliis volo adscribamus dicta quorundam Patriarcharum Orientalium, quæ transtulit è Syriaco Andreas Malius Bruxellanus vir excellentis doctrinæ. Anno igitur millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo Romam venit Moses Mardenus legatus Patriarchæ Antiocheni, qui sic in sua professione scriptum reliquit: *Obtestor patrem patrum, & pastorem pastorum, benedictionem vniuersæ Reipublicæ*

C. de Tri. &
fil. Cath.
iust. Col. 2. ti.
4. col. 9. li. 6.

Act. 4.
Act. 18.

Cap. 21.

Lib. 9. cap. 1.

Christiana, portante[m] claves regni, ex quo profuit suavitati, in-
 luum Tertium, qui accipit signaculum Trinitatis, ut dignetur ac-
 ciperi hanc meam professionem meo nomine, atque etiam nomine
 Patriarcha nostri. Et anno millesimo quingentesimo quin-
 quagesimo tertio Neitoriani Romam miserunt Patriar-
 cham electum, ut confirmaretur à Papa: qui sic in sua pro-
 fessione: *Patri patrum, & pastori maximo concinnanti mitras,*
vingentiq[ue] sacerdotes, & cingenti Xonis, Petro temporis nostri, ac
Paulo dierum nostrorum, & cingulo comprehendenti cetera Chri-
stianorum, qui es loco Petri Domini nostri. Tu sedes in sede alta,
& sublimi principis Apostolorum tenentis claves regni calystris,
cui ore suo salutari Dominus noster dixit: Quicquid ligaveris
in terra, erit ligatum & in calis: & quicquid solueris in terra,
erit solutum & in calis: & super eum fundavit Ecclesiam suam,
adversus quam porta inferi non praevalent in generatione &
generationem. Nunc porro tibi eam dedit Christus Deus noster,
& servator noster, ut sedeas super eam. Hæc ille, ac plura hu-
iusmodi, quæ similiter est testatus anno millesimo quin-
gentesimo sexagesimo secundo Abdisu Patriarcha Ailly-
riorum Orientalium, cui Peris, Medi, Armenti, Indiq[ue] pa-
rent, quiq[ue] Romam venit Pio Quarto sedente. Atque hæc
fatis superq[ue] ad hanc rem nobis esse videntur.

Nihilominus quando incepimus ad rem propositam
 comprobendam ab Irenæi testimonio verustissimi, & san-
 ctissimi scriptoris, volo adducamus illo antiquiorè Igna-
 tium, qui sic in epistola ad Romanos præfatur: *Ecclesia san-*
ctificata & illuminata in voluntate Dei, quæ fecit omnia quæ
sunt secundum fidem, & dilectionem Iesu Christi Dei, & salu-
toris nostri, quæ & præsidet in loco regionis Romanorum. Dea di-
gna, eminentia digna, memoria digna, beatitudine digna, laude
digna, fundata in dilectione, & fide Christi, paternum nomen
habenti, spiritifera, quam & saluto. Hæc Ignatius, qui cum
 scribat ad Trallianos, Magnesianos, Tharsenses, Philippen-
 ses, Philadelphenses, Smyrnenes, Antiochenos, Ephesos,
 & Ecclesias eorum multis nominibus laudet, nullam tamè
 vocat illuminatam in voluntate Dei, nullam dicit præsi-
 dere, nullam appellat eminentia dignam, nullam scribit
 paternum nomen habere, sola hæc Romanæ tribuit Ec-
 clesie: illa igitur sola, si Ignatio credimus, præsidet, emi-
 net, ac paternum nomen habet. Si illa præsidet, ergo aliz
 subiectæ, si eminent, subsunt: si paternum nomen habet, si-
 liæ sunt: alioquin neque emereret, neque præsideret, neque

nomen

nomen haberet paternum, ac fallò Ignatius ea scripserit.
 Sed illud præterea observandum Nam quod quidam ver-
 terunt: Eminentia digna, in Græco est ἀξιωματικὴ, quod
 reddi potest, ac melius: Digna super quam ædificetur, sic
 enim respicit illud: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam*
meam. Veluti & illud: Beatitudine digna, sermonem Chri-
sti ad Petrum: Beatus es Simon Bariona.

Adduximus Ignatij testimonium, quo palàm fit, Eccle-
 siam Romanam cunctis præfuisse veluti matrem: quid si
 probemus idem è Petri & Pauli epistolis, qui hoc totum
 inauerunt? An non satis superque erit quod hic est tra-
 ctandum? Audiamus Petrum, qui in epistola ultima quam
 dedit ad omnes Ecclesias, & ob id à Græcis Catholica ap-
 pellatur, sic ait: *Propter quod incipiam vos semper commovere*
de his, & quidem scientes, & confirmatos vos in præsentis verita-
te. Iustum autem arbitror, quamdiu sum in hoc tabernaculo, sa-
lutare vos in commotione, certus quòd velox est depositio taber-
naculi, secundum quòd & Dominus noster Iesus Christus signi-
ficavit mihi. Dabo autem operam & frequenter habere vos post
obitum meum, ut horum memoriam faciatis. Hæc Petrus pro-
pe vitæ finem, quem sibi à Christo significatum dicit, in-
nuens, credo, occursum ipsius ad illum locum, cuius exstat
adhuc monumentum Romæ, cum dixit ei Christus Ro-
ma profugienti, Vado Romam, ut iterum cruci affigat. cuius
rei, ut supra diximus, meminere Origenes, Ambrosius,
Hegesippus. Hic ergo percunctor omnes, quomodo Pe-
trus operam dederit ut post obitum suum Ecclesie cunctæ
semper commoverentur: nam speciatim se id facturum
pollicetur, & quis unquam Petri nomine id gerit? Hoc
enim necesse: alioquin non minus Petrus, quam quibus ad
hæc operam posuisse dicitur. Dux sunt igitur necessaria,
& aliquis hoc semper egerit, & egerit ex præscripto ipsius
mer Petri. Atqui solus Pontifex Romanus hoc confecit, ut
vidimus ubi actum de confirmatione fidei, cōfutatione hæ-
reticorū, reparatione diminuti cultus: ergo de mandato Pe-
tri ius ipse habet in cunctas Ecclesias cōmonēdi, & vidēdi
ut illæ memores sint mādatorū Petri, ac Dei: alioquin fidē
sefelisset Petrus. Atque advertendum, quòd ait Petrus: Inci-
piam semper cōmonere. Ergo iam moriturus inquit se inci-
pere: incepit autē per litteras, & alias huiusmodi vias: ergo
per easdem profectus est, ut progressus initio respondeat:
nam quo ad alia iādiu inceperat: indicat autē consuetudinē

Gg 4

illam,

illam, qua fuit institutum, ut quivis Episcopus ad Episcopum Romanum formulam fidei scriberet, & ab illo rursus acciperet de qua supra meminimus: quin illius morem, ut ad Episcopum Romanum graviora cuncta referrentur, de quo Cyrillus Alexandrinus, Patriarcha ad Cælestinum, addit semper commonere: ergo necesse est nunquam deliquerit, ne Petrum mendacem dicamus. En igitur ut Petrus innuat Pontificem Romanum suum successorem in Ecclesiarum omnium cura habenda.

Videamus, an Paulus alicubi hoc tangat. Audi eum scribentem ad Philippenses, eorumque Episcopum Epaphroditum, aut aliam huiusmodi, cum Romæ in vinculis esset, ut ex ipsa epistola apparet: *Etiā rogo, inquit, & te germane compar, adiuvā illas quæ tecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente, & ceteris adiutoribus meis.* Hæc Paulus: in quibus observandum, quod cum in Latino sit: *Adiutoribus meis*, in Græco est *συνεργῆς*: quo verbo Paulus semper vocat Episcopos, ut eadem epistola Epaphroditum Episcoporum Philippensium *συνεργῆς*: sic in epistola ad Romanos Aquilam, Urbanum, Timotheum, & in alia ad Colossenses Aristarchum, Marcum Barnabæ consobrinum, Iesum Iustum adiutores suos, siue *συνεργῆς* vocat, quod omnes Episcopi essent. Igitur Clemens, de quo ibi loquitur, erat Episcopus. Sed quid erat, quod Clemens adiuveret eas mulieres, quæ Philippis erant tam longè ab urbe positæ: nisi quod Clemens non modò erat Episcopus urbis designatus, sed & ad eum pertinebat iam habere omnium curam: Nam quid nominatim Clementis mentionē facit? cur non aliorum? cur non propinquorum Philippis? nisi quod nominatim pertinebant omnia huiusmodi ad illum, ad ceteros non nisi generatim, vel suis in diocesis, ac locis? Patet enim summi Antistitis futurū certò meminisse, ceterorum in uniuersum. Verba autem fieri illo in loco à Paulo ad Episcopum, liquet ex iis, Germane compar, Græcè *γῆραι σὺν ἔργῳ*, id est, qui mecum ducis reuera idem iugum: in quo ridetur (quod adnotavit Cagnæus) Græci nonnullos, qui ibi uxorem Pauli significari volunt, cum vox sit generis masculini, ut aiunt, & nihil ad rem de uxore. Narrat porro Tertullianus Clementem à Petro Romæ Episcopum ordinatum, idem tradit Epiphanius, sed adjicit ipsum noluisse, nisi post obitum Lini, & Cleti, onus omne subire: consentiunt idem Rufinus. Innuit igitur etiam Paulus ipse Episcopum

Tertul. libr. de
prescrip. c. 32.
Epiph. her. 27
in pref. Recog.

pum Romanum futurum ad quem quem speciatim pertineret omnium cura. Ex his verò omnibus colligere possumus apertissimè, initium facientes ab ipsis Apostolicorum temporum viris, ac scriptoribus, in cōfesso fuisse apud omnes Romanum Pontificem Petri esse successorem, summumque Antistitem Christianorum, idque etiam ex epistolis Petri & Pauli satis indicari. Nunc cætera ad eandem rem facientia videamus.

*Explicatur ad Pontificem Romanum pertinuisse
semper Episcopos Ecclesie totius
ordinare ac deponere.*

CAP. IIII.

Ostendimus omnium testimonio à Petro relictos suis successores Pontifices Romanos. Nunc aperiamus ipsos semper vsos hac suprema potestate ab ipsis Ecclesie nascentis incunabulis post obitum Petri ac Pauli: quod scriptoris argumentum non satis hucusque est ab illo tractatum: ut appareat quam sint impudentes, qui totius antiquitatis ignari, superbissima scientie opinione inflati, aui sunt scribere. Pontificem Romanum sibi hæc paulatim præter consuetudinem & ius omne arrogasse. Et quando primarios magistratus creare, ut diximus, & apparer, principis est iupremi: primarij verò magistratus in Ecclesia sunt Metropolitanis Episcopi, nullis alijs subiecti Metropolitanis, cæterive alioquin Episcopi, qui de more, aut privilegio nullum solent agnoscere superiorem: hinc omnes totius orbis Metropolitanæ Episcopi, qui huiusmodi essent, Episcopive alij ab aliorum potestate exempti nullo modo poterant ordinari, nisi de consensu Pontificis Romani, aut eius, cui suas ille partes in locis remotioribus delegasset: solebat autem plerumque alicui è Metropolitanis delegare. Exempli gratia tempore Leonis Papa, Thesalonicensis Metropolita Apostolicæ sedis erat delegatus in Oriente, ut apparet ex epistolis Leonis ipsius. Metropolita porro aut alij Episcopi antiquitus, ut erat in more, electi, ad Pontificem Romanum, vel eius delegatum fidei formulam transmittabant, quam cum probasset Pontifex Romanus, ac rescripsisset, tunc electus erat in ordine Episcoporum, Episcopus ordinatus, & ritè consecratur, quasi

Ad Anast. c.
6. epist. 82.

iam confirmatus: idemque faciebant Episcopi alij suis Metropolitanis subiecti: atque ob id Tertullianus libro de praescriptionibus ait, quotidie Ecclesias, ut Ecclesiae fiant a matrice Ecclesia mutuari fidem: quid est Ecclesiae fiant? Ecclesiae singulares hoc solummodo inter se distinguuntur, quod Episcopus habent suos: habent autem, cum a Metropolitana Ecclesia fides ex rescripto, ut diximus, comprobatur. Hinc in Nicæno Concilio reperitur antiqua illa consuetudo, & sanctio, ne fas sit Episcopum ordinare absque sententia Metropolitanis. At Romana Ecclesia, quod primarios Metropolitanos Episcoposve exemptos ipsa confirmaret, ob id à Cypriano vocatur matrix, ac radix Ecclesiarum, & à Concilio Ephesino *ἐκκλησιαρχία*, id est, firmamentum Ecclesiarum. Ob id Irenæus de Ecclesia Romana inquit: *Ad Ecclesiam Romanam propter potentioris eius principalem necessesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undique fideles, in qua semper ab his, qui sunt undique, conservata est ea, quae est ab Apostolis traditio.* Hæc ille. De his verò litteris, quibus Episcopi confirmabantur, egimus supra fusiùs capite de fidei confirmatione, ubi testimonio Cypriani ad Cornelium Papam scribentis ostendimus hunc morem fuisse diuinae traditionis, & Ecclesiasticæ institutionis: quem inuiolabiliter omnino seruatum, ita ut sine Episcopi Romani licentia secus ordinare Episcopos haud liceret, testantur duo maximi Imperatores, Theodosius Orientis, & Valentinianus Occidentis, rescripto, quod adhuc exstat in Codice Theodosiano, quod libuit adscribere, ut quis videat nihil à nobis temere affirmari.

Imp. Theodosius & Valentinianus A. A. Accio viro Illustri, Comiti, & magistro vtriusque militiæ.

Certum est, & Imperio nostro vnicum esse præsidium in superne diuinitatis favore, ad quem promerendum, præcipuè Christiana fides, & veneranda nobis religio suffragatur. Cum igitur sedis Apostolicæ primatum sancti Petri meritum, qui princeps est Episcopalis coronæ, & Romane dignitas ciuitatis, sacra etiam synodi firmiter auctoritas, ne quid præter auctoritatē sedis istius illicitum præsumptio attentare nitatur: tunc enim demum Ecclesiarum pax ubique seruabitur, si rectorem suum agnoscat vniuersitas. Hæc cum hactenus inuolabiliter fuerint custodia, Hilarius

Arela-

Arelatensis, sicut venerabilis Leonis Romani Papæ fidei relatione comperimus, contumaci ausu, illicita quadam præsumenda tentauit, & ideo Transalpinas Ecclesias abominabilis tumultus inuasit, quod, recens maximè testatur exemplum. Hilarius enim, qui Episcopus Arelatensis vocatur ciuitatis, Ecclesie Romanae vrbis in consilio Pontifice indebitas sibi ordinationis Episcoporum sola temeritate usurpans inuasit. Nam alios incompetenter remouet, indecenter alios inuitis & repugnatis ciuibus ordinauit: qui quidem, quantum non facile ab his, qui non elegerunt recipiebantur, manibus contraherebat armata, muros, in hostilem morem, vel obsidioneangebant, vel aggressionem referabant, & ad sedem quietis pacem predicaturos per bella ducebant. His talibus & contra Imperij maiestatem, & contra reuerentias Apostolicæ sedis admissis per ordinem religiosi viri vrbis Papæ cognitione discussis, certa in eum ex his, quos male ordinauerat, lata sententia est. Et erat quidem ipsa sententia per Gallias etiam sine Imperiali sanctione valitura. Quid enim tanti Pontificis auctoritas in Ecclesiis non valeret? Sed nostra quoque præceptio & ratio probauit, ne ulterius, vel Hilario quem adhuc Episcopum nuncupari sola mansueti præiulio permittit humanitas, ne cui quam alteri Ecclesiasticis rebus arma miscere, aut præceptis Romani Antistitis liceat obuiare. Ausibus enim talibus fides & reuerentia nostri violatur Imperij. nec hoc solū, quod est maximi criminis, submouimus, verum ne leuis saltem inter Ecclesias turba nascatur, vel in aliquo munui religionis disciplina videatur, hoc perenni sanctione decernimus, ne quid nam Episcopis Gallicanis quam aliarum prouinciarum (auarant hoc hæretici, & menti infigant) contra consuetudinem veterē liceat sine viri venerabilis Papæ vrbis æternæ auctoritate tentare, sed illis omnibusq; pro lege sit, quidquid sanxit vel sanxerit Apostolicæ sedis auctoritas: ita ut quisquis Episcoporum ad iudicium Romani Antistitis euocatus venire neglexerit, per moderatorē eiusdem prouinciæ adesse cogatur, per omnia seruatis, quæ diuini parentis nostri Romanae Ecclesie detulerunt. Acci. P. K. A.

Hæc igitur Imperatores illi quibus apparet ius fuisse Pontifici Romano omnium prouinciarum Episcopos ordinare, idq; de veteri consuetudine, quamuis Imperatoris sanctio non accederet. Quocirca videmus adhuc seruari nostra maiorumq; nostrorum memoria, ut Patriarche Antiocheni, Alexandrini, Romam vel mittant, vel accedant, quò à Pontificibus Romanis confirmantur. Idem facit omnium remotissimus Patriarcha Seleuciensis propè fluuium Tygrim sedes habens, Assyriis, Armenis, Persis, Medis,

&

Lib. de vnit. Eccles.

In nouell. C. Theod. tit. 14.

& indis prepositus, cuius exstant littere in bibliotheca sancta Sixti Senensis, quas e Syriaco, ut diximus, Andreas Mafius vertit. Quamuis, ut putamus, nonnulli aliquando e Patriarchis illis, vel causis legitimis impediti, vel ignorantia aut etiam contumacia adducti, defuerint muneri suo. Ex his porro constat, quae sit (ut interpretatus est etiam Nicolaus Primus ad Orientis Imperatorem scribens) sententia canonis illius Nicæni, quo sancitur seruanda Metropolitibus, ut Alexandrino, Antiocheno, & aliis, sua iura, quia sic est Pontifici Romano consuerum: liquet enim e superioribus, spectare ad Pontificem Romanum omnium prouinciarum Episcopos ordinare: sic usque ad sua tempora inuolabiliter obseruatum restantur Imperatores illi.

Sed Pontifex Romanus ne quid ob moram longiorem fieret detrimenti, in remotioribus locis vices suas alteri mandare solitus erat. Seruari vult itaque Concilium Nicænum, quod Pontifex Romanus Metropolitibus concedit, & concesserat. Metropolitibus autem mittere solebant ad Episcopum Romanum nomina Episcoporum, qui eligebantur, nisi illi forsitan, quod raro accidebat, Romam profecti essent, & de omnibus rebus illum grauioribus & certioribus faciebant, & consulebant, ut ostendemus. Quod nomina Episcoporum delectorum mitterent, liquet ex epistola Cypriani, qui sic ad Cornelium Papam, Miseram tibi proximè nomina Episcoporum istuc constitutorum, qui integri & sani in Ecclesia Catholica fratribus præiunt: quod ideo de omnium nostrorum Concilio placuit scribere, ut erroris diluendi, ac perspiciendæ veritatis compendium fieret: & scires tu, & collegæ nostri, quibus scribere, & litteras mutuò a quibus vos accipere oporteret. Ob id Basilis rogat Athanasium, ut certiores faciat Episcopos Occidentales (intelligit Romanum, ut ex epist. 65. & 74. constat) ne sine discrimine quorumuis Episcoporum communionem ex Oriente profectorum suscipiant, sed vna semel electa parte, reliquos e consentientium testimonio admittant, & non cuius sub prætextu orthodoxæ doctrinæ fidei formulæ scribendæ ad stipulentur. Hæc ille de Episcopis, qui Romam pergebant, ut ipsorum fide confirmata pro Episcopis Catholicis haberentur. Nunc quando ostendimus Romani Pontificis fuisse Episcopos electos confirmare, explicemus & illud, absque ipsius consensu haud licuisse Episcopos deponere, totumque hoc ad eum pertinuisse,

hoc

hoc namque & principis est proculdubio supremi.

Audi Cyprianum, qui sic ad Stephanum Papam. *Marcianus Arelate consistens Nouatiano se conuinxit, & a Catholica Ecclesia vitate, atque a corporis nostri & sacerdotij conuisione discessit tenens heretica presumptionis durissimam prauitatem, ut seruis Dei penitentibus, & dolentibus, & ad Ecclesiam lacrymis, & gemitibus, & dolore pulsantibus diuina pietatis & lenitatis paternæ solutis, & subsidia claudantur.* Et post: *Quapropter facere te oportet plenissimas litteras ad Coepiscopos nostros in Gallijs constitutos, ne ultra Marcianum prouicacem, & superbum, & diuina pietatis ac paternæ salutis inimicum collegio nostro insultare patiantur. & rursum: Dirigantur prouinciam, & ad plebem Arelate consistentem a te litteræ, quibus absceto Marciano, alius in locum eius substituatur.* Et mox: *Significabis plane nobis, quis in locum Marciani Arelate fuerit constitutus, ut sciamus ad quem fratres nostros dirigere, & cui scribere debeamus.* Hucusque Cyprianus, e quibus apparet solius Romani Pontificis fuisse deponere Episcopos, ac simul cum nunquam sibi ius istud contra fas arrogasse: alioquin Cyprianus non ad eum scripsisset, sed ad Episcopos Galliarum, aut alios, quibus id iuris fuisset.

Narrat Eusebius scriptum a Cornelio Papa ad Fabium Episcopum Antiochenum, fuisse tres Episcopos Italicos a Nouatiano inductos, ut ipsum manibus impositis ordinarent Episcopum. Quocirca eorum duos fuisse a Cornelio dignitate priuatos, alios in eorum locum subrogatos, tertium verò ut laicum admissum ad communionem.

Exstat epistola Cypriani ad Episcopos Hispaniæ, laudans quòd Basilidem Martialemque Episcopos lapsos, & idololatariæ libellis contaminatos depoluissent: sic enim sanxerat, & data potestate faciendum mandaratum cum cæteris Episcopis Cornelius Papa, & quoniam Basilides ac Martialis confugerant ad Stephanum Papam falsa narrantes, ut ibi testatur Cyprianus, ac restituti ab illo fuerant, consultus Cyprianus respondit non esse admittendos, quòd falsa dixissent quo colligitur spectasse ad Papam restituere Episcopos deiectos, simulque qui deponendi forent, qui non, sancire. Aduerte verò quanti fieret auctoritas Papæ, quòd Episcopi Hispanici, quamuis illa restitutio esset nulla, quippe quæ foret contra mentem Romani Pontificis impetrata falsis narratis, non tamen audebant vel illos tenere, vel id Pontifici significare, & nihilominus est cer-

tissimi

Lib. 6. cap. 35.

Lib. 1. epist. 4.

tissimi iuris nullius esse roboris subreptitia rescripta. Paulus Samosatenus Antiochiæ præsul assererat Christum fuisse hominem duntaxat, non Deum. Constat autem ex epistola Cypriani ad Stephanum, & Episcopos Hispaniarum, fuisse à Cornelio Papa sancitum, ut hæretici Episcopi, & in idololatriam lapsi deponerentur, aliique substituerentur.

Lib. 3. epist. 13.
Lib. 1. epist. 4.

Imperatores
impij potestatem
Romani Pont.
nō ausi sunt
minuere &
violare.

Conuenere omnes Episcopi Orientis, Paulo deiecto Dominum subrogarunt, ac rem totam Dionysio Papæ significarunt, rogantes, ut electo, ac designato, sic enim nominant, neque vocant ordinatum, scriberet litteras communionis, de quibus egimus capite de cōfirmatione. Cumque Paulus egredi nollet e domo Patriarchæ, Imperator Aurelianus ea de re sententiam rogatus præcepit, ut domus Ecclesiæ illius tribueretur, quibus Italiæ Christiani, & urbis Romæ Episcopi præscriberent tribuendam, quod Eusebius, qui vixit iis temporibus, sanctissimè decretum dicit: ut videas neque impios Imperatores voluisse, ubi non insaniebant, quidquam de summi pontificis Romani auctoritate diminueret.

Epist. 162.

Cæcilianus fuit Episcopus Carthaginensis Africæ totius Anistes, eius historiam latissimè prosequitur Augustinus literis ad Donatistas datis, qui & testatur se vidisse acta illa quæ seruabantur adhuc suo tempore apud proconsules. Aduersus eum septuaginta Africæ Episcopi vnâ cum Secundo Tingitano Numidiæ præsule Concilium Carthagine coegerunt, quasi imperate Diocletiano metu editi perterritus sacros libros impiis comburendos tradidisset: noluit vocatus ad illud accedere Cæcilianus tum alias ob causas, tum præsertim (hec sunt Augustini verba) quod sibi videret apud Ecclesiam transmarinam priuatis inimicitis, & ab vtraque dissensione alienam incorruptum, & integrum examen suæ causæ remanere, ubi si nihil agere vellent ipsi se ab orbis terrarum innocentissima communionem præciderent: & paulo antè reddens Augustinus rationem, cur nihil fecerit Cæcilianus se depositum ab eo Concilio, cui præerat Sabinus, aliumque loco suo electum scribit, eum non curasse id totum, cum videret se, & Romanæ Ecclesiæ, in qua semper Apostolica cathedra viguit principatus, & cæteris terris, vnde Euangelium ad ipsam Africam venit, per communicatoris litteras esse communctum, ubi paratus esset causam suam dicere, si aduersarij eius, ab eo illas Ecclesias ab-

nat:

nare conarentur, & rursus ostendens Augustinus potuisse Milciadem Episcopum Romanum ad se aduocare illam causam, An forte, inquit, non debuit Romana Ecclesia Milciades Episcopus cum collegis transmarinis Episcopis illud sibi usurpare iudicium, quod ab Afrijs septuaginta, ubi Primas Tingitanus præsedet, fuerat terminatum? quid, quod nec ipse usurpauit? Rogatus quippe Imperator iudices misit Episcopos, qui cum eo sederent, & de tota illa causa, quod iussum videretur, statuerent. Cum verò rem diffinisset Milciades, & alios Episcopos confirmasset, alios alijs locis præfici, Donatistæ ausi sint (inquit Augustinus) apud Imperatorem accusare tantæ auctoritatis iudices, quod male iudicassent, ac Constantinus dedit aliud Arelatense iudicium, aliorum scilicet Episcoporum, non quia iam necesse erat, sed eorum peruersitatibus cedens, & omnimodo cupiens tantâ imprudentiam cohibere. Hucusque Augustini verba, è quibus liquet Africani Concilij non fuisse Episcopum Carthaginensem deiecit solius Africæ Metropolitam, sed Romani pontificis.

Imperante Constantio pulsi fuerunt Arianorum factio, Concilioque Episcoporum multorum coacto, cuius erat princeps Eusebius Nicomediensis, è sedibus suis Paulus Episcopus Constantinopolitanus, Athanasius Alexandrianus, Atclepas Gazensis, Marcellus Ancyranus, Lucius Hadrianopolitanus Episcopi, qui ferè eodè tempore Romam venerunt, rem totam deferentes ad Iulium Papam, simulque opem implorantes: id Sociates ita scribit. Iulius verò, quoniam Ecclesia Romana priuilegium præter ceteras obtinebat, litteris suis ad Episcopos Orientis liberius perscriptis illorum partes tueri studet: in Orientem litteras mittit, quò & suis cuique honor restitueretur, & eos, qui illos temerè abdicauerunt, temerè reprehenderent. Illi decedunt Roma, litterisque Iulij Episcopi consili ad suas ipsorum Ecclesias redeunt, litteras, ad quos scriptæ erant, mittunt. Sozomenus autem sic: Quorum criminationes cum Episcopus Romanus intellexisset, & omnes fidei Concilij Nicani consentientes reperisset, in communionem recepit: & cum propter sedis dignitatem cura omnium ad ipsum spectaret, singulis ecclesiis suas restituit, scripsitque ad Episcopos Orientis, eosque incusauit quòd se in consilio de viris hisce iudicassent, ecclesiisque perturbassent, cum decretis Concilij Nicani stare nolent. Theodoretus eadem in hanc modum: Eusebiani de criminibus, quæ falso contra Athanasium confinxerunt, per litteras certiorè (Iulium) fecerunt. Ille Ecclesiæ canonem secutus, & eos iussit Romam venire, & diuinum

Lib. 15. cap. 11.

Lib. 3. cap. 7.

Athana-

Athanasium, ut ipse pro se in iudicio responderet, vocavit, qui primus fuit accersitus, eò mature contendit. Tragedia vero auctores ideo Romam non sunt profecti, quòd intellexerunt suam mendacia manifestò fore deprehensa. Hæc isti scriptores Græci, ne quis dicat Romanos, Italos, aut Occidentales. Audistis igitur impiè hæreticæ, ut Episcopi primarij ad Pontificem Romanum, quasi ad legitimum iudicem, cuius solius sit ipsos deponere, confugiant? quoniam Ecclesia Romana præter cæteras obtinet priuilegium, inquit Socrates, & propter sedis dignitatem cura omnium ad eum spectat, ait Sozomenus, & in hoc Pontifex Ecclesiæ canonem sequatur, scribit Theodoretus. Defuncto Iulio Liberius successit, quo tempore Occidentis Imperium propter obitum Constantis delatum est ad Constantium Arianum, à quo rursus pellitur Athanasius. Sed cum id nullius esse momenti ille sciret, quòd Liberius Papa dissentiret, adduci illum per vim ad se iussit: quid inter Papam & Imperatorem contigerit, explicat Theodoretus. Sed quod ad propositum pertinet, audi Ammianum Græcum, qui his temporibus vixit, à cultu Christi auersum. Hoc, inquit, administralente Leontio, Liberius Christianæ legis Antistes à Constantio ad comitatum multo præceptus est, tanquam Imperatoris iussis & plurimorum sui consortium decretis obstitens in re quam breui textu percurram. Athanasium Episcopum eo tempore apud Alexandria ultra professionem altius se efferentem, sciscitariq; conatum externis, ut prodidere rumores assidui, cæcus in unum quæsitus eiusdem loci multorum (synodus, ut appellant) remouit à sacramento, quod obtinebat: dicebatur enim satidicarum sortium fidem, quare augurales portenderent, alites scientissime callens aliquoties prædixisse futura, super his intendebantur, & alia quoque à proposito legi abhorrentia, cui præsidebat. Hunc per subscriptionem abicere sede sacerdotali parua sentiens cæteris iubente principe Liberium monitus perseveranter renitebatur, nec visum hominem, nec auditum damnare nefas ultimum sæpè exclamans, aperte scilicet recalcitrans Imperatoris arbitrio. Id enim ille Athanasio semper infestus licet sciret impletum, tamen auctoritate, qua potuit, æternæ urbis Episcopi firmari desiderio nitebatur ardenti. Hucusque Ammianus. En igitur, Constantius erat orbis totus Romani Imperator, erat hæreticus, habebat secum Concilium plurimorum suæ factionis Episcoporum, & tamen non audebat Pontifici Romano auctoritatem in Episcopi deponendis minuere, vel abrogare. Negabis hic hæreticæ

auctori

Lib. 15.

auctoritatem Papæ? numquid es aut potentior aut insolentior Constantio Imperatore Romano? flagitiosior Aiano?

Valens Imperator cum faueret & ipse Arianis, omnia tumultibus miscuit, quo tempore suffectus est Alexandria Athanasio defuncto Petrus. Is à præfecto provincie exturbatur sede, adniteute Euzoio Aiano Episcopo Antiocheno. Lucius hæreticus in illam obtrusus. Petrus Romam ad Papam venit. Quid actum sit, ita Sozomenus: Concilij Nicani fautores, qui ciuitates incolebant, denuo animis considerare cæperunt, & maxime omnium Alexandrini, qui sunt in Ægypto. Nam Petro tum Roma cum literis Damasi, quæ & decreta Concilij Nicani & Petri creationem confirmabant, reuerso ecclesiam tradiderunt. & Socrates his verbis: Per idem tempus simul atque Valens Imperator Antiochia decesserat, omnes qui ubique persecutionis tempore iactabantur, & Alexandria potissimum magnopere sunt recreati, propterea quòd Petrus Roma cum literis Damasi Episcopi eò reuersus erat, quæ quidem & Mosis fidem confirmabant, & Petri creationem. Populus igitur illis confusus, expellit Luciam, Petrum verò in eius locum introducit.

Arcadio imperante Ioannes Chrysostomus è sede Constantinopolitana est eiectus procurante Eudoxia Augusta à synodo, quam coegerat Theophilus Episcopus Alexandrinus. Chrysostomus hac in re sic ad Innocentium Papam: Osacro ut scribas, quòd hæc tam iniquè facta, & absentibus nobis, & non declinantibus iudicium, non habent robur, sicut neque sua natura habent. Illi autem, qui iniquè egerunt, pœna Ecclesiasticarum legum subiaceant. Innocentius audita re cum multa ne quidquam tentasset, ut restitueretur Ioannes, tandem excommunicauit qui hæc aduersus Ioannem patrassent: Innocentij iudicium secutæ sunt omnes ferè Ecclesiæ Orientis, atque Occidentis, testibus Georgio Alexandrino, Nicephoro, & Prospero in annalibus, Ioannis nomen erasum ex albo Episcoporum, sed sententiam Papæ amplexi Alexander Episcopus Antiochenus, deinde Atticus Constantinopolitanus, ac Cyrillus Alexandrinus reposuerunt.

Cum Siccensis Episcopus Apiarius ab Africano Concilio depositus appellasset ad Zozimum papam restitutus est communioni Christianorum, missique in Africam Faustinus Episcopus, Philipus, & Atellus presbyteri, qui

Pars ij.

H h

causam

Li. 6. c. 39.

Lib. 4. cap. 30.

Inter epistolas
Chrysof.

causam cognoscere. Visum id insolitum Africanis ut exteri mitterentur ad huiusmodi rem cognoscendam. Adductum est, ut iis abunde satisficeret, id cautum Concilio Nicæno, cuius cum decreta ab Arianis essent combusta in Oriente, ut Athanasius epistola ad Orthodoxos testatur, nihil tale quæ ex Oriente afferebantur continebant speciatim, quod Africani exigebant, illud tamen aperte cauebatur, ideo cunctis Ecclesiis conseruanda privilegia, quia Romanus Episcopus ea conseruare solitus erat: exoptulabant verò Africani, non quòd illæ causam cognoscere, sed quòd inuisitatum quidam ageret cum ipsis, & exteri præter morem mitterentur, non Africano alicui causa delegaretur: neque tamen totum id recusarunt. Nam postquam res est ad exitum producta, sic Aurelius Episcopus Carthaginensis ad Cælestinum: *Executores quoque clericos vestros quibusque petentibus nolite mittere, nolite concedere, ne fumosum cypum in Ecclesiam Christi, qua huc sumptuositatis & humilitatis diem Deum videre cupientibus præfert, videamur inducere. De fratre vestro Faustino (amotum iam pro suis nefandis nequitijs de Christi Ecclesia delendo Apiario) securi sumus quòd eum (probitate & moderatione tuæ sanctitatis salua) paterna caritate ulterius Africa minimè sustinere patiatur. Ius igitur erat Papæ restituere Episcopos spolatos, modò ius exigeret, interim tamè appellantiù causa examinanda. Idcirco inquit Aurelius Africanos de Faustino securos esse, cum delendum cognouit ex Ecclesia Apiarium, ita ut cum non sit amplius Africa passura sustineri. interponit ea tamen verba, Modò velit probitas ac moderatio Papæ, à quo perit non omnino ne mittat, sed ne quibuscumque petentibus mittat: nam id sciebat à Papa fieri posse, quamvis nihil statueret Concilium Nicænum: Idcirco in eadem epistola sunt hæc verba: *Præfatio itaque debito salutationis officio, impendio deprecamur, ut deinceps ad vestras aures hinc venientes non facilis admitatis, nec à nobis excommunicatos in comunem ultra velit excipere, quia hoc etiam Concilio Nicæno diffinitum aduertat venerabilis nostræ. Viden' ut non perat, sed deprecetur, & quidem impendio, non ut Papa non admittat, sed ut non facilius, quam cautum Concilio Nicæno, numquid ne admittat: nequamquam, sed ne facilius admittat. Prosequitur Aurelius, ait: *Nam etsi inferioribus clericis, vel laicis videtur ibi præcavere, quanto magis hoc de Episcopis voluit obseruari, ne in sua pro-***

nuncia communionem suspensi à tua sanctitate vel festinato, vel propter indebitum: Et mox: *Presbyterorum quoque improba refugia (sicut te dignum est) repellat sanctitas sua, quia & nulla patrum diffinitione hoc Ecclesia est derogatum Africanæ & decreta Nicæna, siue inferioris gradus clericos, siue ipsos Episcopos suis Metropolitanis apertissime commiserunt. Non impendio igitur deprecatur, ut Papa repellat refugia presbyterorum, sed improba refugia: hæc enim parte commisi suis Metropolitanis. Hæc abunde, ut quibusdam stolidis satisfaceret deprimentibus Papæ potestatem.*

Britius Martini successor expulsus è sede Turonensi, ad Papam confugiens, ab ipso est restitutus.

Cum Nestorius Patriarcha Constantinopolitanus esset in hæresim lapsus, sic Cælestinus Papa ad Cyrillum Alexandrinum Patriarcham: *Adiuncta tibi nostræ sedis auctoritate ipse, qui vice nostræ potestatisque fungeris sententiam hanc summa severitate pronuntiabis, ut ni intra decem ab hac admonitione dies pravas tuas conciones confessione mandata excretur, confirmetq; eam se de Christi Deique nostri ortu fidem tenere, quam tum Romana Ecclesia, tum sanctitas tua, tum etiam Catholica religio prædicat, tu Ecclesia ipsius curam, providentiâque suscipas, discatque se omnibus modis nostro casu pellendum, qui ne medentium quidem auxilium admittere voluit. Cyrillus autem sic ad Ecclesiam Constantinopolitanam: *Nisi Nestorius ad terminum à sanctissimo Romana Ecclesia Episcopo Cælestino præfixum novis suis dogmatibus abstinere, & scriptis anathemate detestetur, quæ apud vos & locutus est, & libellis inseruit, siue ut insereretur subornavit, nihil cum sacerdotibus Dei habiturus commercij, sed omnia futurus est alienus. At Synodus Ephesina sic in Nestorium sententiam tulit: *Tum Ecclesie canonibus, tum epistola sanctissimi patris nostri & collega Cælestini Episcopi Ecclesia Romana necessario compulsi, idq; non sine crebris lacrymis ad huc severâ sententiâ contra te venimus. Itaque D.N. Iesus Christus, contra quem blasphemias loqui non dubitavit Nestorius per illud sanctum Concilium cecedit, statuitque eum & episcopatus dignitate abdicandam, & ab omni conventu sacerdotum penitus excludendum. Cum verò Ioannes Episcopus Antiochenus cum triginta Episcopis conato conciliabula deposuisset Cyrillum Episcopum Alexandrinum, & Mennona Ephesinum habuit irritam Synodus Ephesina depositionem, scripsitq; in hæc verba ad Papam Cælestinum: *Verum ut illius veneritatem vinceremus animi lenitate, etsi illam invidiosè ac legitime****

Greg. Tu. li. 2.

Soz. li. 7. c. 35
Niceph. li. 14.
cap. 38.
Cyril. in epist.

Euag. l. c. 4.

passus esset sententiam, reseruauius etiam pietatis tuae iudicio, ita tamen ut interea communionis eos redderemus expertes omniq[ue] sacerdotali potestate priuaremus, ne suis quemquam ledere posset sententijs. Hucusque Synodus: ij tamen omnes, cum resipuissent, à Cælestino vnà cum Ioanne Antiocheno restituti fuère.

Dioscorus Episcopus Alexandrinus coacta Ephesi Synodo Episcoporum plurimorum ex omnibus orbis partibus, Theodosio iunioris Imperatore tum ei fauente, Flavianum Episcopum Constantinopolitanum, Eusebiumq[ue] Dorileorum Præsulem contemptis Leonis Papæ literis deiecit. Quocirca Concilium Chalcedonense sic in Dioscori sententiam tulit: *sanctissimus ac beatissimus Archiepiscopus magna & antiqua Romæ Leo per nos & præsens Concilium, cum beatissimo & omni laude celebrando Apostolo Petro, qui est petra & basis Catholica Ecclesiæ, & fidei orthodoxæ fundamentum, spoliavit. Dioscorum omni dignitate episcopali, & omni sacerdotum ministerio prorsus abdicauit. eodem modo abdicati Iuuenalis Hierosolymorum, Thalassius Cæsareæ in Cappadocia, Eusebius Armeniæ, Eustachius Berythi, Basilii Seleuciæ in Isauria Episcopi, quod Dioscoro in conciliabulo illo fauissent, qui tamen restituti fuère per legatos Leonis. Dioscoro abdicato subrogatus Protherius huic occiso Timotheus Ælurus, cuius electionem contra canones factam Leo improbauit, ac Timotheus Salophaciolus datus Episcopus, huius successor Talaiia cum synodicam de more, ut confirmaretur, Simplicio Papæ misisset, non autem Acacio Constantinopolitano, eiectus est per vim à sede sua ab imperatore hæretico Zenone, impulsu Acacij, substitutusq[ue] Moggus: Talaiia confugit ad Simplicium, qui acriter Acacium obiurgauit, Talaiam Nolæ Episcopum dedit.*

Mortuis interim Simplicio & Ioanne Pontificibus, Felix Papa Acacium priuat, cui substitutus Euphemius Patriarcha Felicis nomen, quod Acacius à tabulis Dypticis eraserat, reposuit. Flauitas autem Moggo hæretico, & Episcopo Alexandrino subrogatus accipere sedem noluit absque Episcopi Romani consensu, ut harum rerum scriptores Liberatus Zonaras, Cedrenus Nicephorus tradunt: è quibus etiam cognoscimus Anthimum spoliatum iustis de causis ab Agapeto Papa, Menamq[ue] consecratum, sed cum Theodora Augusta Anthimum

Ena. li. 2. c. 4.

*Lib. 2. ca. 14.
Niceph. li. 16.*

restitui

restitui vellet, neque id extorquere posset à Siluerio, & Vigilio, multas turbas excitauit.

Agapetus idem gradu Episcoporum deiecit Petrum, Seuerumq[ue] Apamearum præsules, efflagitationibus Orientalium maximè impulsus, ut è Concilio quinto apparet.

Similiter Theodosius Alexandriæ Anristes ob hæresim sede turbatus, ac Paulus interuentu Pelagij Apocriarij Romani ordinatus, ac postea iustis de causis spoliatus, Zoilusq[ue] ab eodem Pelagio suffectus.

In Concilio præterea sexto depositus est Macarius Patriarcha Antiochenus, quem submouerat Ecclesiæ cætu Agatho Papa. Similiter & Paulus Patriarcha Constantinopolitanus à Romano pontifice est priuatus ob hæresim Monothelitarum.

Et ut finem faciamus cum sine assensu Papæ Ignatius Constantinopolitanus Episcopus dignitate spoliatus esset, in octauo Concilio vniuersali restitutus. Photio deiecto de iussu Hadriani Papæ, ac rursus stabilitum cõmani decreto, papa inconsulto patriarchas non posse deponi anno DCCC LXVIII.

Ex his igitur omnibus apparet pontifici Romano ius fuisse in omnes patriarchas & Antistites primarios, neque illo inconsulto spoliari eos dignitate licuisse, ipsi autem, & ordinare, & abdicare, & restituere legitimis de causis, quas cognorit, fas semper fuisse, cum sit Petri successor, cui soli dictum, pasce oues meas. Cæteris autem Apostolis vniuersis quidem, atque vnà cum Petro coniunctis, non autem singulis dictum: Sicut misit me Pater, ego mitto vos: & quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Atque ita nullus Episcopus habet aliquid pleni iuris, vel habere potest, nisi à Pontifice Romano Petri successore, aut ab ipso simul, atque vniuersitate Episcoporum: ut bene à Cypriano dictum Romanam Ecclesiam esse Ecclesiarum matricem, ac radicem, vnde vnitas sacerdotalis exoritur, Pontificem Romanum esse instar Solis, fontis, & trunci, à quo Episcopi prodeunt, quasi radij, riuuli, ac rami.

Zom. tom. 3.

*Ostenditur solius Romani Pontificis fuisse vniuersales
leges ferre, Concilia sancire, ad illum primos quos
que honores vel in minimis semper delatos, ni-
hil illo inconsulto graue ab vlllo Episco-
po tractari vnquam licuisse. deinde
obiecta quadam
diluuntur.*

CAPVT V.

Reliquum est vt explicemus Pontifici Romano ius
fuisse leges vniuersales ferre, quibus alligarentur
omnes Christiani, adducamusque certissima testimonia
non ipsorum pontificum, sed exterorum.

Petrus obiit anno ab ortu Christi septuagesimo, vt
quidam volunt. At centesimo trigesimo sexto, narrat
Eusebius in Chronico, ieiunium Quadragesimæ à The-
lesphoro institutum, ac præceptum. Ignatius ad Philip-
pensis scribit multo antè, vt illud seruèr, quia continet,
inquit, imitationem conuersionis Christi. Et Hierony-
mus aduersus Montanum tradit ex Apostolorum tra-
dizione profectum. Thelesphorus igitur nouo præcepto
illud stabiluit, & renouauit, & ita semper hucusque per-
mansit.

Anno centesimo quadragesimo sexto, narrat Eusebius
à Pio sancitum, vt Pascha die Dominico celebraretur,
idemque tradit ab Hegesippo hæc scripta de seipso: *Cum
iam Romæ essem, mansi ibi vsque ad Pontificis Aniceti tempora,
cuius tum quidem Eleutherius diaconus erat. Huic successit So-
ther, quo extincto Eleutherius munus Episcopi cepit. Nulla E-
piscoporum sede, successione ab Apostolis deducta, nulla ciuitas,
qua non obseruata essent omnia, vt lex præscriperat docueram
Propheta, & Dominus ipse prædicauerat. Igitur cum testetur
Hegesippus, tempore Aniceti, qui Pio successit, cunctas
ecclesias conuenisse in iisdem legum præscriptis, neces-
se est has leges ab omnibus receptas. Rursus aduer-
tendum sic ab Irenæo scriptum, sedente Aniceto Polycar-
pum, quæ totius Asiæ principem vocat Hieronymus, Ro-
mam venisse, & paschate contulisse cum Aniceto. & cum
hic persuadere haud posset Polycarpo vt suum morem
deponeret, & pascha celebraret Luna quarta decima, ad*

*Lib. 5. cap. 14.
apud Euseb.*

extremum

extremum permisit hoc illi ob reuerentiam tanti viri
& communio concessa. Viden igitur, vt Polycarpus cum
lege Pij se obligatum videret, Romam venerit ab vltimis
Asiæ locis suprema ætate, vt ab ea solueretur, permisitque
illi mos suus ob reuerentiam? & tamen sciebat à
Ioanne, qui ipsum, teste Irenæo, Smyrnæ episcopum
crearat, illum sibi morem relictum: alioquin qui tam lon-
gam iter suscepisset, relicta ecclesiæ cura, postremis an-
nis, nisi scisset illa se sanctione obligatum? Victore se-
dente cum Blastus Romæ hæreticos esse diceret, qui
quartadecima Luna haud celebraret, testibus Eusebio ac
Tertulliano, Pontifex vt illi occurreret, communi eam
consecrasu magis stabiliri curauit, & habito Romæ Con-
cilio rursus sanxit die dominica agi festum Paschæ, scri-
psit, vt omnibus similiter in locis de more conuentus
ageretur, quod factum est anno iuxta nonnullos cente-
simo nonagesimo nono. Cuncti subscripsere, solus Poly-
crates ephesus cum nonnullis Asianis in contraria fuit
opinio, quamuis monitus, vt reliquos sequeretur: id-
circo à Victore ex Ecclesiæ cœtu depulsus. ex illo Quar-
tadecimani pro hæreticis reputati, quod non parerent
pontificiæ constitutioni.

Tertullianus cum faueret hæreticis quibusdam con-
tendentibus adulteros, quamuis crimen admissum de-
testentur, tamen ad pœnitentiam non admittendos, &
secundas nuptias non accipiendas, & audisset à pontifi-
ce Romano edictum propositum quo secus caueretur,
sic libro de pudicitia: *Audis etiam edictum esse propositum, &
quidem preceptorium. Põtifex scilicet maximus, quod Episcopus
Episcoporum dicit: Ego & mæchia, & fornicationis funes dissoluo.
O edictum, cui adscribi non poterit bonum factum. & ubi propo-
netur liberalitas ista? Ibidem, opinor, & in ipsis libidinum sanuis,
sub ipsi libidinum titulis? Illic huiusmodi pœnitentia promulgan-
da est, ubi delinquētia ipsa versabitur. Illic legenda est venia, quò
conspicius intrabitur. sed hoc in Ecclesia legitur, & in Ecclesia
pronūciatur, & virgo est. absit, absit à spõsa Christi tale præconiū*
Hæc Tertullianus indignationis plenus, apertè significās
leges Põtificias, tamen ab ipso dānatas, tamē nihilomi-
nus pertinere ad ecclesiā totam, quæ Christi est sponsa.

Cum presbyter Nouatianus doceret lapsos reiicien-
dos, quamuis crimen detestatos & confessos, Corne-
lius contrarium decreuit: subscripsere omnes. Mar-

Hh 4

cianus

Lib. 3

Euseb. Lib. 5.
cap. 14.Euseb. lib. 5.
cap. 22.

cianus Episcopus Arelatensis contrarium docebat. Id ubi rescivit Cyprianus, Cornelium certiore facit, & urget, ut ad eum deponat. Ab eodem Pontifice decretum lapsos Episcopos spoliari munere omni sacerdotum. id ab omnibus obseruatum, Cyprianus testatur.

Lib. 1. epist. 7.

Atque ut auctoritatem Romani Pontificis videas, idem Cyprianus, simulque Africa vniuersa sanxerunt ab hæreticis baptizatos iterum baptizandos. Contrarium sentiebat Stephanus Pápa. Cypriano omnes ferè populi Orientis adhærebant, nec pati poterant Pontificiam opinionem, perstitit in sententia Stephanus, donec omnes sibi parère tandem iussione proposita coëgit, Eusebio teste. Hinc Hieronymus, *Conatus est Cyprianus contritos lacus fugere, nec bibere de aqua aliena, & idcirco hæreticorum baptismum reprobans ad Stephanum tunc Romanæ vrbis Episcopum, qui à beato Petro vigesimus sextus fuit, super hac re Africanam Synodum direxit: sed conatus eius frustra fuit: denique illi ipsi Episcopi, qui rebaptizandos hæreticos cum eo statuerant, ad antiquam consuetudinem deuoluti nouum emiserunt decretum.* Hæc Hieronymus, ne dicas ideo superiores leges seruatas, quòd ita Papæ cum ceteris conuenisset.

Lib. 5. cap. 4.

Papa Concilij vniuersalibus præfedit.

Ac ne in re clara nimij simus, satis erit ostendisse omnia vniuersalia Concilia à Pontificibus confirmata, ipsique pontificios legatos præfuisse. Concilio quidem Nicæno Osius Episcopus Cordubensis, Victor, ac Vincentius presbyteri, nomine Pontificis Romani ante omnes subscripserunt, ac litteris ad eum datis ita petierunt omnes, Ad vestrae sedis augmentum adcurrimus roborari, & precamur vestri oris consortio confirmari. In concilio Sardicensi adfuerunt Episcopi ex Occidente trecentum, ex Oriente septuaginta sex, & Iulio Papæ significarunt se latius explicasse, quæ in Synodo Nicæna continebantur. Concilium Constantinopolitanum primum non fuit vniuersale, sed loco vniuersalis est habitum: in eo sic Episcopi omnes ad Damasum scripsere: *Qua cum legitime & canonicè apud nos acta obtineant, ut in eis pietas etiam vestra lata & grantulanda acquiescat, obsecramus.* Ita refert Theodoretus Ephesinæ Synodo præfedit Cælestini nomine Cyrillus Alexandrinus, Euagrio teste, in eius litteris ad Papam datis sic habetur. *Quoniam necessitas postulauit, ut qua consecrata sunt in hac sancta Synodo, omnia ad cognitionem sanctitatis vestrae referretur, necessario scribimus.* Chalcedonensi

Lib. 5. cap. 9.
Euag. li. 1. c. 4.

pre

præfuerunt Leonis Papæ nomine Pascasinus ac Lucentius Episcopi, & Bonifacius presbyter. In litteris ad Papam datis ita scriptum: *Rogamus igitur, & tuis decretis nostrum honora iudicium, & firmitas tua filijs, quod deest, adimpleat.* In Concilio quinto Euty chius Patriarcha Constantinopolitanus ad Vigiliam, qui tum Constantinopoli detinebatur, dixit: *Petimus, presidente nobis V. B. de tribus capitulis queri & conferri, Sextæ Synodo præfuerunt Theodorus & Georgius presbyteri, & Ioannes diaconus nomine Agathonis Papæ Leo Secundus acceptis ab Imperatore Constantino litteris, ut acta confirmaret, sic rescripsit: Hac veneranda sedes Apostolica concorditer & vnanimitè his quæ diffinita sunt ab ea consensit, & beati Petri auctoritate confirmat.* Septimæ in Nicæa, Bythinæ præfederunt loco Hadriani Papæ Petrus archipresbyter, & Petrus monachus, ad Hadrianum sic Tharastius Patriarcha scripsit: *Ab omnibus nobis, qui diuina voluntate conueniamus, confessæ est vera, & calumnie expers professio, quæ & à nobis ad vos est missa.* Octauæ Constantinopolitanæ præfuerunt Donatus & Stephanus Episcopi, & Marinus diaconus nomine Hadriani Papæ, de cuius voluntate Donatus idè subscripsit, atque acta Concilij promulgauit. Atque hæc octo Concilia vniuersalia in Græcicis regionibus coacta, quibus si adnumeres Sardicense, erunt nouem: sed illud idem cum Nicæno, quantum ad decreta, de reliquis nihil est quod afferamus noui: sunt namque habita in oris hisce nostris. Pater itaque pontificis esse Romani, leges vniuersales aut ferre, aut ferendis præesse, easque confirmate.

Hinc Socrates, Sozomenus, Nicephorus, & Cassiodorus in tripartita historia testantur, solius esse Pontificis Romani Concilia sancire, siue ordinare *ἡγεμονίαν*, & Concilium Chalcedonense testatur actione prima in Dioscorum, neque licuisse neque vnumquam factum ut Synodus esset sine auctoritate Pontificis Romani.

Quid plura? litteræ, quas decretales vocant, Pontificum Romanorum pro sacris habitæ sunt, & in ecclesijs publicè olim veluti sacrosanctæ legebantur: testis est Dionysius Episcopus Corinthi in epistola ad Sotherem, & Eusebius Cæsariensis. & in quinto Concilio Constantinopoli celebrato speciatim dictum, *Suscipimus & epistolas Romanae sedis Apostolicæ.* E quibus omnibus liquet Pontifices Romanos Petri in potestate suprema successores esse.

Soz. lib. 2. c. 13.
Soz. li. 3. c. 9.
Nice. li. 9. c. 5.
Cassio. lib. 4.
ca. 9. & 19.

Litteræ Pont. Roma. sunt habitæ pro sacris

H h s

Sed

primi honores vel in minimis Pont. Rom. delati.

Sed adhuc planum faciamus, primos illos honores vel in minimis, nedum maximis istis, semper delatos, & quidem si percurres omnes historiae Ecclesiasticae libros, quos ante Synodum Nicenam composuit Eusebius Caesariensis, videbis, ubi plures simul Episcopi nominantur, nisi temporum ratio secus exigat, praeponi cunctis Romanos. Adducamus aliqua Eusebij loca, libro tertio, capite 13. refert Linum, atque Anacletum, quem facit eundem cum Clero Graecos secutus, Romanae Ecclesiae praefuisse, & quarto Domitiani anno Anianum Alexandrinae, duodecimo Romanae Clementem, & cap. 28. & seq. prius scribit Clementi defuncto suffectum Euaristum, deinde Simeoni Hierosolimitano Iustum, cum tamen ca. 26. mortem Simeonis retulisset. Et quando in chronico scripto anno Traiani nono primum subrogatum Cerdoni Episcopo Alexandrino, duodecimo autem Traiani anno successisse Euaristo Alexandrum, hinc ut temporis habeat rationem lib. 4. cap. 1. ponit prius Cerdoni primum, deinde Alexandrum successisse Euaristo, sed cap. 4. statim primo loco Xystum Alexandro, deinde primo Iustum suffectum, & decimo anteponit Thelesphorum, Hyginum, Piumque Romanos, Eumeni, Marco, & Celandionem Alexandrinis, & decimo octavo Anicetum ac Soterem Celandioni & Agrippae Alexandrinis, atque Neroni, Cornelio, & Theophilo Antiochenis lib. autem 5. ca. 11. Eleutherium & Victorem Iuliano & Demetrio Alexandrinis, & Serapioni Antiocheno. & dein Zephyrinum, Calixtum, atque Urbanum Asclepiadi, ac Phileto Antiochenis: & alibi Pontianum, Antherum, & Fabianum Zobyno, & Babylae Antiochenis, Demetrio Heraclee, & Dionysio Alexandriae Episcopis. & mox Xystum Dionysio Alexandrino, Demetrio, & Paulo Antiochenis: denique Felicem Eurychianum, Caium, Marcelinum Domno, Timotheo, & Cyrillo Antiochenis. Atque ita cunctis in locis semper primae dantur Episcopis Romanis ab Eusebio Caesariensi, quem vocat Diuus Hieronymus antesignanum Ariarum, tanta vis est veritatis, ut neque haeretici aduersus eam loqui audeant vilo modo. Ac ne putes ab ipso duntaxat huius honoris Pontifici Romano debiti haberi rationem, inspicere litteras a Concilio Antiocheno scriptas ad omnes Episcopos, quas ponit Eusebius idem, eius

Lib. 6. ca. 22.

Lib. 7. cap. 22.
& 26.

inscriptio

inscriptio est huiusmodi, Dionysio, Maximo & omnibus ubique in orbe terrarum collegis, Episcopis, presbyteris, & uniuersa Catholica sub caelo Ecclesia. Audin' ut primo loco Dionysius Romanus, secundo Maximus Alexandrinus praeful nominetur? Atque hi spectatim, reliqui vero generatim. Quod diximus ex his exemplis, possumus ex alijs aliorum cognoscere.

Ostendamus nunc quod est ab aliis omissum in hoc genere scribendi nihil unquam grauius accidisse in orbe Christiano, quod non sit ad Episcopum Romanum ab alijs delatum, ut ex eius consilio res transigeretur. Affertur huiusce rei testimonia illustrissima. Audi cyprianum, qui se purgat cum cornelio Pontifice, quod non ei quaedam significarit: *Quod tibi*, ait, *de Fortunato isto pseudo episcopo a paucis & inueteratis haeticis constituto non statim scripsi, frater charissime, non ea res erat, quae in notitiam tuam deberet per nos festinato statim, quasi magna & metuenda ferri.* cyprianum sequitur Stephanus Archiepiscopus Africae cum tribus alijs prouinciae Concilijs, qui sic in suis ad Damasum litteris: *Antiquis regulis censitum est, ut quidquid horum, quamuis in remotis, vel in longinquo positus agatur prouincijs, non prius tractandum, vel accipiendum sit, nisi ad notitiam tuae sedis vestra fuisset deductum.* Nunc adducamus Graecorum testimonia, cyrilus patriarcha Alexandrinus cum videret Nestorium Constantinopolitanum nefaria sentire, & cauere veller, ne pestis eius longè serperet, nihil aggredi est ausus antequam certiore faceret caelestium Papam, ad quem sic inter alia scribit: *Quoniam vero & Deus sobrietatem a nobis in hisce rebus exigit, & longa consuetudines Ecclesiarum suadent communicare cum sanctitate tua, verum necessario scribo illud, significans, quod Satan etiamnum omnia perturbat.* Viden' igitur fuisse non solum antiquas consuetudines, sed longas, non interruptas scilicet, nam potest aliquid esse verus, sed interruptum, non longo usu continuatum? Viden' non fuisse consuetudinem, sed consuetudines non Ecclesiae vnus, sed Ecclesiarum, ut res graues cum Pontifice Romano communicarentur, sic enim in Graeco, quae peruertit haeticus quidam interpret in Latino, *καὶ τὸ μακρὰ ἐστὶ τῶν ἐκκλησιῶν πείρασιν ἀναγκαστὴν τῆ σὴ ἐπίσ τοῦ τῆς.* Hanc consuetudinem retulere in leges duo Imperatores, Orientis alter, alter Occidentis, Theodosius & Valentinianus, sancientes, ne

Nihil unquam graue actum nisi consulto Pontifice Romano.

cui

In nouel.
Cod. Theod.

cui Episcopo omnium prouinciarum contra consuetudinem veterem liceat sine viri venerabilis Papæ vbi æternæ auctoritate quidquam tentare. Meminit illius Imperator Iustinianus, vt est in Codice ipsius, ad Ioannem Papam scribens: *Nec patimur, inquit, quidquam ad Ecclesiarum statum pertineat, quamuis manifestum & indubitatum sit, quod mouetur, vt non etiam vestra innotescat sanctitati.* Iam verò cum dicat Antiochenum Concilium, quod est habitum Iulio sedente, nihil aggredi debere magni momenti Episcopos sine Metropolita, eamque esse patrum primorum sanctionem, proculdubio cum Romana Ecclesia sit radix & matrix omnium Ecclesiarum, vt inquit Cyprianus, id iuris in omnes habebit: patet igitur ad Episcopum Romanum veluti Petri successorem pertinere Episcopos, vti velit, ordinare, haud potuisse absque illo vniquam primarios Antistes deicere, deiectos restitui ab ipso potuisse, fas illi esse vniuersales leges ferre, Concilia conuocare, confirmare, primos illi honores vel in minimis datos, nihil à quoquam Episcopo agi grauius posse ipso inconsulto.

Obiecta hereticorum
ridicula confutantur.

Nunc videamus quam friuola aduersus hæc heretici dicant. Et primo aiunt à Gregorio Magno reiectum nomen Vniuersalis, quod non commisisset, si reuera princeps Ecclesiæ fuisset. Sed nos quidem concedimus id ab eo factum, non tamen sequi, quod aiunt: nomina gloriosa, iactantiamque præferentia repulit ille, potestatem retinuit, cuius causa multas ad Imperatorem Mauritium litteras dedit, explicans se Petri reuera successorem, totiusque Ecclesiæ Antistitem, quamuis hac in re nullo modo se iactaret. Et quod aiunt iidem heretici ab Ambrosio & Hieronymo non magni factas Ecclesiæ Romanæ consuetudines quasdam, nihil ad rem facit. In Ecclesia namque Romana permittere potest Pontifex vt sint aliqui mores, quibus obseruandis alij non obligentur villo modo: neque enim sunt pro lege, nisi id iubeat Papa. Neque verò quemquam moueat, quod toties obiicere solebat Lutherus, Cyprianum in quæstione de baptismo iterando dissensisse à Pontifice Romano Stephano. Nam quod Donatistis idem iactantibus responderet Augustinus, dissensit ille quidem, sed dixit semper se paratum sententiam mutare, simulatque Ecclesia aliud sanxisset, neque se velle credere aliquid contrarium decretis.

med.

menti que illius, & non rex Romanus lege lata nihil antea promulgauit, quam proposita opinione sua omnium Episcoporum, qui secus iudicabant, vota exquisierit, & ad sua decreta adduxerit, quantum patet ex historiis, vt rem scilicet maximam maxima cum maturitate tractaret ac transigeret. Atque ego possum absque hæresis nota discrepare in re quæ nondum sit definita certò à Pontifice Romano, quamdiu is legem non promulgat auctoritate Pontificia, edicitque vt ita credatur, quamuis increpet me, atque obiurget, quod tamen arrogantia alicui adscribi posset: non enim Pontificem Petri successorem agit, cum id agit, quod quiuis potest, sed cum Pontificia auctoritate sancit aliquid, ac præscribit legis edicto, quod sit ab omnibus credendum vel sequendum. sic etiam nihil hæreticis prodest, quod nonnulli è Catholicis scriptum reliquerint aliquid contrarium posterioribus Conciliorum non nisi cum decretis. Hæreticus enim dici nullo modo potest, qui sentit aliquid, subiicitque illud Ecclesiæ Pontificiæque auctoritati, vbi non liquet illi secus fuisse sancitum. Illud verò absurdum, fieri non posse, vt vnus orbi toti regendo sit satis idoneus. Nam si solus esset Pontifex, fortè verum dicerent, sed habet Episcopos, Archiepiscopos, & patriarchas suos, plurimos etiam atque innumeros adiutores. At, inquiunt, iniuria Christo fit, si vnus princeps constituitur Ecclesiæ. Vide absurditatem. nihil æquæ conuenit diuinæ bonitati, quam vt quod est in Euangelio, laudare possimus Deum, qui potestatem talem dedit hominibus: idque etiam summæ sapientiæ: sic enim, quod latè disputat Cyprianus libro de vnitatem Ecclesiæ, facilius cunctæ dissensiones tolluntur, *vt schismatis, inquit ille, tollatur occasio.* Hinc philosophi ipsi dixere optimum gubernationis genus esse vnius principatum, vt supra explicatum est. Ex quo maxima vis Dei elucescit, qui facit vnius moris, ait David, homines habitare in vna domo, sub vno patre familias. Quid, aiunt fiet, cum schisma est in Ecclesia, plures afferunt se Pontifices? an non hoc ostendit non esse opus vno Pontifice, non vnum esse verum? Ridiculè, quasi verò cum plures apparent Soles, quod sæpè conigit, neque apparet quæ sit re vera Sol ipse, non vnus sit Sol re vera. Illud ineptum, quod quidam dicunt Paulum dixisse, *Vnum corpus, & vnus spiritus, sicut vocati*

cati

cati estis in vna spe vocationis vestre, vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus, & pater omnium. cum tot igitur vna Paulus dicat, vnum caput numquam dicit. Atqui Paulo non fuit in animo omnia vna dicere: Eucharistia namque vna, caritas, testamentum verus, similiter & nonnum ceteraque innumera, neque tamen quod ea non recenseat Paulus, aliquis ea non esse dicere audebit. Sed aliam nunc ad præsens argumentum maximè facientia inspiciamus.

Pontifex Romanus est Petri successor iure diuino: errat non potest in vniuersalibus morum, fideiue sanctionibus. & argumenta contraria soluantur.

CAP. VI.

Hæretici cum se conclusos vndique videant, hanc tandem confugiunt omnes, vt dicant, Pontificem Romanum iure diuino non succedere in vniuersum ius Apostolorum principi Petro, sed contrarium Cyprianus disertis verbis tradit libro de vnitæ Ecclesiæ, Chrysostomus lib. 2. de sacerdotio apertè dicens à Christo commissas oues suas tum Petro, tum Petri successoribus. Idè sentit maximum illud Concilium Chalcedonense sexcentorum triginta Episcoporum, cum scripsit ad Leonem Dioscorus contra ipsum, qui vineæ custodia à Salvatore commissa est, extendit insaniam. Hinc Afri Episcopi, cum testari vellent se communicare Episcopo Romano, qui tunc erat Bonifacius, dixere: Non potest, sententia Domini prætermitti dicentis: Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & hæc quæ dicta sunt rerum probantur euentibus, quia in sede Apostolica extra maculam semper est Catholica seruata religio. Et Sergius Cypriensis Episcopus ad Theodorum Papam: Christus, inquit, Deus noster, ò sacra vtex firmamentum à Deo fixum, & immobile, atque tituli formæ lucidissimam vestram Apostolicam sedem constituit. Tu es enim (sicut diuinum veraciter pronunciat verbum) Petrus, & super fundamentum tuum Ecclesiæ columnæ confirmatæ sunt. Conuenit his Theodorus Studites, qui sic ad Paschalem maximum. Audi Apostolorum caput, pastor ouium Christi à Deo

Tota. 2. con.

In Synodo Martini Cap.

est clauiger regni calorum, petra fidei, super quam edificata est Ecclesia Catholica: denique eodem spectant verba Arnobij, quæ supra attulimus, & aliorum qui Romanam sedem faciunt eandem cum sede Petri, præcipuè verò Leonis Imperatoris cognomento sapientis, Orientaliam Patriarcharum, Concilij Lateranensis secundi. Omitto quòd Leo ad Anastasium Thessalonicensem scribit, à Pontifice Romano curam vniuersis Ecclesijs principaliter ex institutione diuina deberi. Epistolæ verò Leonis veluti sacræ receptæ fuerunt à Synodo quinta. Similiter Nicolaus primus idem scripsit ad Imperatorem Michaellem, privilegia Ecclesiæ Romanæ à Christo donata, à Synodis verò non donata, sed celebrata atque honorata. hæc verò epistola ab octauo Concilio est approbata.

Conuenit autem rationi diuino iure Pontificem Romanum Petro succedere. Christus enim dixit: *Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere, & faciat vnum ovile, & vnus pastor.* quæ quidem verba ad vnum pastorem in terris à Christo constitutum, cui pareat cuncti, pertinere, tradit cum multis alijs Cyprianus, & liquidò patet: loquitur enim Christus de gentibus in vnum cogendis cum populo Iudæo, ita vt amobus præsit vnus: alioquin & gentibus antiquis, si quæ ritè colebant Deum, licet Iudaicas cæremonias haud sequerentur, & Iudæis vnus præerat Deus: non autem pastor vnus in terris. Loquitur itaque Christus ibi de vno in terris pastore.

Quòd si successor vniuersum ius sortitur, quod habuit is, cui succeditur, & Petrus id habet à Deo, idem successor contingeret, vt ambo sint iure diuino Pastores.

Proculdubio Deus Petro dixit: *Pasce oues meas.* Ob id Petrus hac in re pascit oues Christi, successoremque sibi hac potestate diuinitus concessa delegit: igitur hic erit electus potestate cælesti, non humana.

Et nonne explicauimus supra, à Christo id muneris Petro attributum, vt vni ex Ecclesia per Petrum sortitur itaque Ecclesia à Christo Deo, vt habeat qui pascat oues ipsius.

Et Christus quidem dixit Apostolis: *Ero vobiscum vsque ad consummationem sæculi,* quod pertinere ad Apostolorum successores ambigit nemo, & nos ostendimus signo

de

Eph. 82.

I.

Lib. 1. ep. 9. vel. 76.

II.

III.

IIII

V.

de sanctionibus vniuersalium Conciliorum. Nam cum ipsismet Apostolis tum viuentibus est Christus in æternū tempus, non modò vsque ad cōsummationem sæculi.

VI. Quid verò? erit cum ceteris Apostolorum successoribus, non autem cum Petri successore? quis hoc dicat? & quis etiam dicet esse cum successoribus Apostolorum Christum iure humano, non diuino, aut illum dumtaxat hominem, non Deum?

VII. Paulus Apostolus ait alloquens Episcopos: *Attendite vobis, & vniuerso gregi in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.* At Spiritus sanctus est Deus & Pontifex Romanus multo

Lib. de vnit.
Eccles.

magis Episcopus, quàm ceteri, cum sit, vt aiebat Cyprianus, Sol, fons, ac truncus, Episcopi autem radii, riuuli, rami. Ab illo, addit idem, sacerdotalis vnitas, Ecclesia Romana matrix ac radix Ecclesiarum. Et ipse igitur Pontifex Romanus positus à Spiritu sancto. Quòd si sacerdotium iuris est diuini, vt est clarissimum, nonne iuris erit diuini, à quo vnitas sacerdotalis?

VIII. Audi rursus Paulum: *Christus dedit quosdam quidem Ap-*

IX. *stolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & doctores, ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in adificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram etat is plenitudinis Christi.* En igitur vt à Christo dati sint Apostoli, quicumque erunt, in æternum, ac Episcopus Romanus non modò Apostolus: sed eius sedes speciatim vocatur Apostolica ab omnibus antiquis, & ab eo ceteri Apostoli. Episcopi, scilicet, ordinantur & confirmantur, vt explicamus.

X. Quæ ratio sanè partis ad partem, & totius ad totum, ac veluti quatuor dupla ad duo, ita octo si conferantur cum quatuor. Quocirca sicut minores sacerdotes iure diuino sortiuntur huiusmodi ministerium, sic maiores etiam sortiri idem, nemo poterit negare.

XI. Synagoga quidam cælitus hoc erat adepta, vt vno summoque prædita esset sacerdote. ipsa verò Ecclesiæ nostræ etat umbra, vt ait Paulus ad Hebræos. Igitur habebit hoc umbra informis & obscura, denegabitur imagini illustrissimæ ac perfectæ?

XII. Ecclesia Christiana debet accedere præ cunctis ad similitudinem regni celestis, in quo vnus præsidet vnicius, vt meritò vocari possit regnum cælorum.

Paula

Paulus certe scribit de Ecclesiæ cœtu ac corpore: *Nunc autem posuit Deus membra vnumquodque eorum in corpore, sicut voluit, quòd si essent omnia vnum membrum, vbi corpus? Nunc autem multa quidem membra, vnum autem corpus. Nò potest autem dicere oculus manus, Opera tua non indigeo: ... ut iterum caput pedibus, Non estis mihi necessarii.* Audin' à Deo positum caput, in hac Ecclesiâ, quæ degit in terris, & quidem caput, quod dicere non possit pedibus. Non estis mihi necessarii? quòd Christus, qui caput est primariū, dicere potest. Quocirca non de Christo illa verba, sed de vno in terris capite sunt accipienda, quod est Vicarium caput.

Denique hoc multis est oraculis prædictum, fore, vt vnus populo diuinitus præsit. Huc enim pertinent quæ Deus promisit Dauidi, è semine eius non defuturum qui sedeat in ipsius throno in terris, illa adduximus supra vbi actum de coniunctione regni. Nos verò sumus è semine Dauid per Christum, non modò propter eundem spiritum, sed etiam propter idem corpus, in quod per Eucharistiam conuenimus omnes. Afferemus huc Hieremiæ prædictionem, quæ ad hoc argumentum maximè facit. *Hæc dicit Dominus: non interibit de Dauid vir, qui sedeat super thronum domus Israël, & de sacerdotibus & de Leuitis non interibit vir à facie mea, qui offerat holocausta, & incendat sacrificium, & cadat victimas omnibus diebus.* Et mox: *Hæc dicit Dominus: Si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, vt non sit dies & nox in tempore suo, & pactum meum irritum esse poterit cum Dauid seruo meo, vt non sit ex eo filius, qui regnet in throno eius, & Leuitæ & sacerdotes ministri mei. Sicut enumerari non possunt stellæ cæli, & metiri arena maris, sic multiplicabo semen Dauid serui mei, & Leuitas ministros meos. & factum est verbum Domini ad Hieremiam, dicens: Numquid non vidiisti quod populus hic locutus est, dicens: Dux cognationes, quas elegerat Dominus, proiectæ sunt, & populum meum despexerunt, eo quòd non sit vltra gens coram eis.* Hæc dicit Dominus: *Si pactum meum inter diem & noctem, & leges cælo & terra non posui, equidem & semen Iacob & Dauid serui mei proieciam, vt nò assumam de semine eius principes seminis, Abraham, Isaac, & Iacob.* Hucusque Hieremias, siue Deus, prænuncians futurum, vt munere diuino non intereat vir qui sedeat super thronum domus Israël, qui fuit proculdubio in terris, eritque Dauid filius, qui in throno illius regnet; & multiplicabitur semen Dauid ad hunc finem, scilicet, vt

Pars ij.

I i

semper

XIII.

1. Cor. 12.

XIIII.

Hier. 33.

semper sit aliquis, qui sedeat in eius throno: & idcirco de semine David assumantur principes, ne dicas vñū assumēdū à Deo, plures assumētur, quorū alter alteri succedet, ænens Christi Davidisq; regnum in terris. Si quis verò plura vult oracula ad hanc rem spectantia, collegimus illa vbi actum de regno eodem Dei & Ecclesiæ.

Atque hic ridiculum est illud quod obiciunt hæretici, non esse diuini iuris potestatem Pontificis Romani, quod Concilia & Imperatores illam sanxerunt, neque adiciunt ideo ab iis sancitam, quia conuulit Christus. Alioquin cum iubeant idem vt sancti simus, honesti, vetent homicidia, adulteria, furta, sequeretur vel hæc diuino iure haud verari, vel illa non suaderi & imperari. Est itaque iuris diuini suprema Pontificis Romani potestas.

Sequitur vt videamus Pontificem Romanum labi non posse in vniuersalibus morum fidei ve decretis. Potest ille esse hæreticus, hæretica scribere, docere, prædicare, non tamen vniuersali lege sancire. Nam quo ad prima non agit Petri successorem, atque ideo potest errare, quo ad secundum Petri agit successorem, ad quem solum spectat vniuersales leges constituere: atque ideo diuinitus illi præclusa omnis via, qua posset Ecclesiæ ædificium quouis modo labefactare & concutere. Id ita esse constat ex his Christi verbis: *Ego rogavi pro te Petre, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* In quibus verbis aduertendum singulare & inuliratum munus hoc esse, quod Petro conceditur: non enim legitur Christus adhibuisse speciatim preces, nisi ad maxima, singulatia, & insolita, vt cum quadriduanum Lazarum suscitauit, Apostolos elegit, in hortu ducendus ad mortem supplicauit Patri, deinde videri fidem Petri magis labefactatam, quam reliquorum. Nam quamuis Petrus animo semper adhæserit Christo, verbis tamen abcessit ab illo, longè magis quam ceteri Apostoli, excepto Iuda. Quocirca magis eius fides apparuit concussa: atque ita non modò fratres non confirmasse, sed minuisse, & infirmasse Apostolorum fidem Petrus videtur, animum namque haud illi videbant. Quodnam munus igitur maximum, singulare, insolitum dicemus et datum? Illud necesse est dicamus, quod exprimento compertum supra ostendimus, & patres tradunt Petri successorem in fide semper stetit, atque vniuersalibus sanctionibus Catholicæ doctrinæ errare non posse: alioquin esset

Papa errare non potest, cum Papam Petriq; successore agit, leges scilicet vniuersales sancit.

Luc. 22.

Sing. 6.

fallum quod ait hic Christus, & Pauli fides non minus iustas, quam Petri, qui à Paulo est reprehensus, quod nimium daret cæremoniis veteris, & fidem, cuius sunt aliqui gradus (est enim magna & parua fides) quam Christo debeant primi illi Christiani, minueret.

Iam verò cum supra concluderimus supra Petrum ædificari quotidie Ecclesiam à Christo, & supra eius successores fundetur, & aduersus eam sic fundatam polliceatur Christus fore vt portæ inferi non præualeant, sequitur futurum, vt successor Petri, cum successorem ager, ad est cum Pontificia auctoritate decerneret, errare non possit: alioquin portæ inferi aduersus eum præuulerent, atque ad eò aduersus Ecclesiam, quæ illi innuitur tanquam fundamento.

Quod si velis antiquorum Patrum tanta in re testimonia, en tibi primus Cyprianus, qui sic scriptum reliquit: *Ad Romanam fidem perfidia non habet accessum.* En Hieronymus sic affirmans: *Scito Romanam fidem Apostolico ore laudatam huiusmodi præstigijs non admittere.* Epiphanius autem statuit inquiring per Episcopos Romanos semper ostendi, quod manifestum est in fide. Quod si semper ostenditur, nullo vnquam tempore errabant. At Augustinus, *Numerate*, ait, *ab ipsa sede Petri, & in illo Patrum ordine quis cui successit videte.* & mox addit causam: *Ipsa est petra, quam superba non vincunt inferorum portæ.* Hæc Augustinus, affirmans apertè Petri sedem esse eam, quam non vincant inferorum portæ. Episcopi verò Africani idem testati sunt, cum de Episcopo Romano Bonifacio pronunciarunt: *Non potest sententia Domini prætermitti dicentis: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & hæc quæ dicta sunt rerum probantur euentibus: quia in sede Apostolica extra maculam semper est catholica seruata religio.* Et Episcopi Tarracoenenses ad Hilarium Papam: *Ad fidem, inquit, recurrimus Apostolico ore laudatam, inde responsa quærentes, vnde nihil præsumptione, sed Pontificali totum deliberatione præcipitur.* Denique Bernardus ad Innocentium Secundum: *Oportet, ait, ad vestrum Apostolatam referri pericula quæque, & scandala in regno Dei, ea præsertim quæ de fide contingunt. Dignū namque arbitror ibi potissimum resarciri dāna fidei, vbi non possit sentire fides defectum: cui, enim alteri aliquando dictū est: Ego rogavi pro te Petre, vt nō deficiat fides tua: Eadē dixere multi Pontifices doctrina & sanctorum vitæ præstares, illud, Rogavi pro te Petre, vt nō deficiat fides tua, ad Petri successores Pontifices Romanos apertè*

II.
Matth. 16.

III.
Ab auctoritate Patrum.
Lib. 3. epi. 3.
Hier. epi. 3.
contra Ruf.

In psal. contra par. Donat.

referentes: vt Lucius Primus martyr in epistola ad Episcopos Galliae & Hispaniae, Felix Primus ad Benignum, Leo Primus sermone tertio de assumptione sua ad Pontificatum, Agatho Papa in epistola ad Constantinum Imperatorem, quae lecta est in Synodo sexta, actione quarta, & postea ab omnibus actione octaua est probata. Nicolaus Primus ad Imperatorem Michaëlem, Leo Nonus ad Petrum Patriarcham Antiochenum.

III. Sed adhuc idem firmissimo argumento corroboratur. Ad Pontificem Romanum spectat confirmare Concilia vniuersalia, vt vidimus, ergo errare non potest: alioquin Ecclesia labi posset, quod libro decimo sexto fieri non posse late ostendimus.

V. Adde aliud. In confesso est apud omnes, Concilia frequentissima sine assensu Pontificis Romani coacta errasse, vt ostendimus, vbi actum de Conciliis. Similiter in confesso est apud omnes, cuiusuis sedis praecipuos Patriarchas habuisse haereticos & haeresiarchas, ergo nisi detur Pontificem Romanum labi non posse, atque ob id nunquam lapsum, aut lapsurum, nihil differt synagoga antiqua ab Ecclesia Christi, & vtraque repudari à Deo potest, quod dicebamus fieri haud posse, cum de Conciliorum sanctionibus agebamus. Nam si dicas, Papa errare non potest, cum Concilio adheret, & similiter Concilium, cum Papae: quid fiet, si inter se dissident? Atqui ostendimus clarissime, ambobus inter se dissentientibus, errasse Concilium, non Papam: ergo iudicium Papae certum, & tutum omnino.

VI. Sed quid, si explicemus id à Petro in epistolis modestissime dictum? pollicitus namque est hoc ad vniuersos Christianos scribens in epistola vltima: *Propter hoc incipiam vos semper commonere de his, & quidem scientes, & confirmatos in presenti veritate. Iustum autem arbitror, quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commotione, certus quod velox est depositio tabernaculi mei, secundum quod & Dominus noster Iesus Christus significauit mihi, dabo autem operam, & frequenter habere vos post obitum meum, vt horum memoriam faciatis.* His verbis probauimus supra polliceri Petrum, se per suos successores Pontifices Romanos facturum, vt cuncti fideles admoneantur officij sui, ac veritatis sequendae: quocirca & ait, *Incipiam vos semper commonere.* Atqui si Petrus semper commonebit, id autem praestat per suos successores, hi non possunt errare: sicuti neque Petrus, qui summa veri-

tatem

latem Deum nunc inter superos aspicit, & contemplatur. Quod si Petri successor aberraret à veritate, non semper commoneret Petrus, atque ita promissis haud stare.

Quid si dicamus & à Paulo idem praesignificatum in epistola ad Romanos vltimis iis verbis: *Ei autem qui potens est vos confirmare iuxta Euangelium meum, & reliquis quae sequuntur? quorum sententiam quoniam late explicauimus, vbi de antiquitate fidei disseruimus, eo reuicimus lectorem, ne toties actum agamus.*

Sed quid opus multis? Christus Petro clausas regni caelestis promissit, affirmans omnino fore ratum in caelo quidquid ille in terris egisset. Dedit autem Christus hasce clausas Petro, ne dicamus eum fallacem, Petrus successori reliquit, qui est Pontifex Romanus, vt vidimus: ergo quod ager hic, erit in caelo ratum. Atqui Deus non habet rata illa, in quibus erratur. Itaque Papa, vbi successorem Petri agit, non potest errare, successorem vero dicimus agere, cum id agit, non quod quis agere potest, aut homo, aut praesul, sed quod solus vniuersalis Antistes, vniuersalia scilicet decreta ad Ecclesiam vniuersalem spectantia sancit, ac promulgat.

Quae cum ita sint, mirum quantum torqueant ingenia sua haeretici, vt aliquid alicunde exprimere possint, in quo demonstrent Pontificem Romanum lapsam: & quamuis non nisi inepta producant, tamen ea refellamus. Asserunt igitur Ioannem Vigesimalium secundum palam docuisse à iustis Deum non videri vsque ad extremum iudicij diem. addunt ab eo cautum ne quis Parisiis dignitatem doctoris adipisceretur, nisi in hanc sententiam iurasset. Sed isti nullo modo asserere possunt à Ioanne legem promulgatam haec de re, qua Christianis ita credendum praescriberet. Nam sentire, dicere, scribere, docere haeretica Episcopum Romanum posse, quatenus singularis quidam homo est, fateamur, sentire vero quatenus Pontifex, & iubere auctoritate Pontificia credantur vt edita vniuersali sanctione, negamus.

Caelestinus, inquiunt isti, definiuit matrimonium dissolui, cum labitur alter è coniugibus in haeresim, idque in decretalia reiatum aliquando scribit Hostiensis. Sed hoc falsum. Nam sensit id Caelestinus vt singularis homo, quod Innocentius scribit, non retulit in ius, quo praeciperet id Christianis sequendum.

Ii 3

Similiter

VII.
A Pauli dictis.

VIII.

I. Obiectio.

Resp.

II. Obiectio.
Resp.
C. quanto de diuor.

III. Obiect.

Resp.

III. Obiect. Cap. cum esse de test.

I. Resp.

II. Resp.

III. Resp.

III. Resp.

V. Obiect.

C. I. extra qui vid. C. pro venerab. extra qui fil. sint.

Similiter quod aiunt, ab Alexandro Tertio dictum quodam suos prædecesores iudicialiter matrimonium nondum coniungatur, quamvis contractum fuerit per verba imperis presentis, diuini posse, si contrahatur aliud eodem modo, ac consummetur, nihil ad rem facit, aliud tanquam est iudicare, aliud constituere ab omnibus Christianis faciendum, in hoc Papa Petri agit successorem, in aliis nequaquam, cum non referat Christi Vicarij personam.

Quod verò Alexander rescribens Ostiensibus, ac Veltrentibus diffinit alienum à generali Ecclesie consuetudine, & à diuina lege, patrumque sanctorum instituta, ut testamenta, nisi quinque aut septem testium fuerint subscriptione firmata, penitus rescindantur, & excommunicati quis ea rescindit, iudicibus rescribit ut duos aut tres dumtaxat exigant testes, & decreta canonica non civilia in his causis sequantur: nihil obest: quamvis non reputetur hæretica consuetudo, qua iudices hodie plures exigant, quam duos aut tres testes, in iis enim, quæ sunt facti, non æternæ veritatis, lex Pontificis Romani contrariis moribus antiquari potest. Sicuti lex vetus, quamvis diuina prorsus, est obliterata, cum diuersa tempora diuersos exigant mores. Aliud porro est esse alienum ab Ecclesie consuetudine, aliud hæreticum. Nam mœchari, furari, mendari, & omnia huiusmodi scelera aliena ab Ecclesie iustis, non tamen hæretica, qui illa perpetraret. Adde Alexandrum rescribere ditioni Romanæ subiectis, non regie, aut imperatorie, ideòque iis solummodo hoc præscribere. Quamquam iudices etiam ditioni Romanæ haud subiecti non rescindant omnino huiusmodi testamenta, sed negant actionem in foro externo, non autem in foro conscientie, cui multa iudices relinquunt propter interuenientes fraudes, aut interuenire solitas maximè in testamentis.

Vrgent hæretici adhuc, & aiunt: Innocentius hæc scripsit: Qui viduas acceperunt uxores, ad summum sacerdotium agnoscentes peruenisse, quod contra legis esse præcepta nullum ignorat, cum Moyses clamet, Uxorem virginem sacerdos accipiat, contra quod præceptum diuina auctoritate submixtum nulla defensio opponitur, nisi consuetudo vestra, quæ ex ignorantia profecta est. Et Innocentius Tertius alibi cum quantum legem Deuteronomij retulisset, Sane, ait, cum Deuteronomium

secunda.

secunda lex interpretatur, ex vi vocabuli comprobatur, ut quod ibi decernitur, in nouo testamento debeat obseruari. Hæc illi Pontifices, quæ sunt contra Euangelium: subijciunt hæretici, quo sublata dicuntur antiquæ legis decreta. Sed si quid decernunt illi Pontifices, decernerent antiquam legem seruandam in iis quæ pertinent ad decem legis præcepta, quæ tantum abest ut soluerit Christus, ut potius dixerit: Non veni soluere, sed adimplere. Ac deinde addit exempla de quibus intelligat præceptis, nimirum de decem: quamvis non afferantur à Pontificibus illæ rationes quasi necessariæ, sed ut proposito convenientes. Sic Paulus adducit exemplum mulieris, cui vir est defunctus, ut ostendat abijcienda antiqua, argumentaturque ab explosa lege ad statuendam nouam: eodem modo similitudinibus passim confirmat suum propositum desumptis à veteri testamento. Amplius oracula adducit, quæ recta aliud respiciunt, & accommodat ea subiecto argumento, ut illum versiculum: In omni terra exiit sonus eorum. Qui pertinet ad diem & noctem, Paulus Apostolis adaptat. Rectè omnia: nam prisca sunt umbra nostrorum, omnia verò nos ducunt ad contemplanda ac percipienda diuina.

Afferunt iidem hæretici: Nicolaus Tertius decreuit Christum verbo & exemplo docuisse abicationem omnium rerum, tam propriarum, quam communium, & contrarium docere videtur Ioannes duodecimus. Sed nihil efficiunt. Verum namque est, Christo fuisse res proprias & communes, sed à quibus erat penitus animo abdicatus: quasi nullo modo haberet, sed Dei quo ad omnia prorsus essent. Atque ita uterque verum decreuit, neque dissident inter se. hinc Nicolaus dixit Christo unum fuisse, ut egentibus opem ferret. Ioannes idem scripsit: neque enim sibi arrogauit quidquam Christus, nisi quatenus Deus volebat quo ad necessariam piamque distributionem de sententia Dei, quamvis haberet interdum multa.

Rursum adducunt à Nicolao responsum Bulgaris, baptismum in nomine Christi non iterandum: & Zacharias & Pelagius contrarium sanxerunt. Sed responderi fortè potest, ab iis Pontificibus nihil decretum fuisse lege lata, vel nisi hoc placeat, dicimus utrumque dici verum posse. In primoribus namque instituendæ religionis Christianæ inter gentes eiusmodi baptismus non iterandusque ut dicebatur, & colatur Christi nomen: quod etiam contigi-

I. Respon.

I. I. Respon.

VI.

Obiectio.

Extra. exist. Extr. cum inter nonnullos. Respon.

VII.

Obiectio.

Cap. à quodam dist. 4. Cap. multa. c. si vera desim. eadem.

VIII.
Obiectio.

32. quest. 7.

I. Respon.

II. Respon.

III. Respon.

IX.
Obiectio.

I. Respon.

Apostolorum temporibus. At quibus in locis coepit incrementa Christi cultus, rectè Pelagius & Zacharias sentere.

Nihil est etiam quod obijciunt Gregorium scripsisse ad Augustinum Cantuariensem Episcopum, quod Gregorius quoque Tertius significauit Bonifacio Episcopo Moguntino, posse à marito, cui mulier ob morbum reddere debitum non potest, aliam duci: quod Gratianus dixit Euangelicæ contrarium doctrinæ. Nam loquuntur illi Pontifices de coniuge, quæ ante Christi nomen agnitum ducta fuerit, aut de ea, cui morbus fuerit semper huiusmodi, qui à coitu impeditur, qualis est frigiditas, maleficium, coarctatio. Quamquam nemo ex istis Pontificibus quidquam lege lata decernat: atque ideo nihil ad rem nostrâ. Audacter itaque nimis atque impudenter est locutus Gratianus.

Sed addunt isti, Gelasius in quodam libello contra Nestorium & Euthycem, diffinit in sacramento altaris post consecrationem remanere substantiam panis ac vini. At qui libellus ille non est Gelasij Pontificis Romani, sed alterius, qui Gelasium multo ante præcessit. Nam dicit ille suo tempore quæstionem de duabus naturis Christi fuisse recentem quod non diceret, si liber esset Gelasij Romani, cum quæstio hæc anno quadringentesimo quadragésimo octauo maximè exagitauerit Orientem, ita ut cum Flavianus Episcopus Constantinopolis sede fuerit eiectus cum multis aliis in impia synodo Ephesina. Gelasius sedit post annum quadringentesimum nonagesimum tertium. Adde quod conatur auctor multis ostendere duas in Christo naturas, plurimos afferens testes, neque quod caput erat, Concilij Chalcedonensis facit mentionem, quod est habitum anno quadringentesimo quinquagesimo quarto, & hæc controuersiam luculentissimè tractauit, ac terminauit. Igitur non modò fuit antè Gelasium, sed ante Concilium Chalcedonense. Præterea cum Damasum nominat, vocat Episcopum Romanum, nihil aliud addens, quod est contra morem Pontificum Romanorum constantem, qui solem addere: Felicis memoriæ, vel sanctæ, prædecessorem nostrum, vel his similia. Adhuc vultur testimonio Eusebij Cæsariensis, ut Catholici, quem Gelasius ipse in Canone inter hæreticos reponit, & Hieronym. epist. ad Pammachium & Oceanum. Quin etiam Gelasius Romanus quinque librorum amplissimos ea de re scripsit: ille exiguus est libellus, ac forsan Gelasij Cæsariensis, de quo Hieronymus: nam Græ-

cu. scriptor videtur, cum nullos ferè è Latinis adducat. Quocirca falluntur, qui opus illud Gelasio Romano attribuant, quod in eo sit scriptum: Sedem Apostolicam vestra dilectio teneat vnanimiter. Apertumq; est mendum, ac respondendum est: Fidem Apostolicam. Sed ut demus illum librum Gelasij esse Romani, nihil efficitur: neque enim lege lata, ac publicè emissa in eo quidquã decernitur: quod sit agere Pontificem Romanum Petri successorem.

Neque similiter ad rem facit, quod Honorius Papa uti hæreticus fuerit damnatus actione vltima septimæ synodi vniuersalis. Fatemur enim Pontificem Romanum ut singularem nomen posse in hæresim labi, non autem hæreticam legem Pontificia auctoritate sancire, aut hæreticum esse quatenus Pontifex est. Quin apparet ex eodem Concilio Honorium nullo modo hæretica scripsisse, sed vetuisse ne contentio illa de duabus voluntatibus in medium produceretur: quia cum plurima in vtramque partem dici possent, rixas esset paritura. Quocirca si damnatus fuit Honorius, ideo damnatus fuit, quod vilis sit illa epistola partem Monothelitarum facere quodammodo probabiliorem, quam tamen haud est prorsus securus, ut ex illa constat: iunt tamen qui velint hæc omnia à Græcis conficta, & hæc sententiam postremò multis esse verissimam probat Robertus Bellarminus. Sed hæc in re nihil nos statumus.

Postremò quod hæretici dicunt, Liberium subscripsisse hæreticæ prauitati, ut in annalibus retulit Hieronymus: nihil obest. Nam neque hic hæreticum edictum proposuit obseruandum. Præterea verò illud à Liberio extorquebatur dumtaxat per hæreticos, ut damnationi, siue expulsionem Athanasij subscriberet, quod ex Ammiano constat: quod igitur ait Hieronymus eum subscripsisse hæreticæ prauitati, intelligendum quatum ad expulsionem Athanasij, quem reum faciebant Ariani aliorum criminum, non hæreticos. Sozomenus tamen ait, cum reductus est Liberius Romanus, quod populus Romanus eius absentiam ferre non posset, ut supra diximus, ab Arianis sparsos fuisse rumores, sed falsos, quasi is reduceretur, quod eis consensisset in eo quod peccerant. Atque hæc sunt hæreticorum argumenta aduersus propositam veritatem, Romanum Pontificem scilicet haud posse labi in vniuersalibus fidei morumq; decretis: hæc namque in re solummodo Petri agit successorem: nam

I I. Respon.

X.
Obiectio.

I. Respon.

I I. Respon.

XI.
Obiectio.

I. Respon.

Lib. 15.

I I. Respon.

Lib. 4. c. 10.

I I. Respon.

cum reliqua agit, ea proculdubio agit, quæ vel ceteri homines, vel præfules agere possunt, & agunt: atque ideo in his non fungitur officio Petri successoris, cuius respectu datum est illi Christi precibus hoc maximum privilegium. Multa alia hæretici garrunt adhuc, quæ nos omittimus, quod ea sint minoris momenti: quæ si quis videre cupit, consulat pulcherrimas disputationes Roberti Bellarmini excellenti ingenio ac doctrina viri, qui nugas istorum latissime confutat.

Ad summam certissima Ecclesiæ Dei in terris nota est Petri magistrum, Romanique Episcopi potestas, cui qui parent, rectam doctrinam sequuntur, & in Ecclesia Dei sunt. Hoc argumento & signo aiebat Irenæus se confundere omnes, qui præterquam oportet colligunt: Ob id Ecclesiam Romanam vocat Tertullianus, quod ab illa dignosci possit veritas, quam Petrus & Paulus in eam profuderunt. Cyprianus ait, Novatianum non esse in Ecclesia, quod Pontificem Romanum non agnoscat. Optatus hac de causa hæreticos esse reputat eos, qui successoribus Petri non obediunt: sic Augustinus ait non esse dubitandum, quin nos confideamus in Ecclesiæ gremio, cum simus in ea, quæ per successiones Episcoporum culmen auctoritatis obtinet. Epiphanius eandem notam profert Episcoporum Romanorum: quia inquit, per hos semper id quod manifestum est in fide ostenditur. Hieronymus autem sic ad Damasum: *Cum successore, ait, Petri, cum discipulo crucis, in quo ego nullum primum nisi Christum sequens, beatitudinis suæ, id est, cathedræ Petri communionem confocior: super illam petram ædificatam Ecclesiam scio, quicumque extra hanc agnum comederit, profanus est.* Et mox: *Quicumque tecum non coligit, spergit: hoc est, qui Christi non est, Antichristi est.* Ambrosius refert in oratione de obitu fratris, Saryrum fratrem quæsitum, utrum nam Episcopus loci ad quem venerat, cum Catholicis, hoc est cum Ecclesia Romana conveniret: & hoc in illo Ambrosius commendat. Concilium Toleranum primum excommunicat, quicumque aliud agit in baptismo, quam sancti Petri sedes. Quid multa: Paulus ipse, ut doctrinam suam prober in epistola ad Galatas, hoc vitur argumento, sibi convenire cum Petro, apud quem manserit quindecim diebus Evangelium suum contulerit cum illo, dextras sibi datas societatis ab illo, & Ioanne & Iacobo: denique ad eum suam doctrinam Petro probatam fuisse, ut is

Paulo

Paulo monenti cesserit, dum nimium tribuit Hebræorum caeremoniis, siue quod ita utrumque conveniret, ut Græci atque Hieronymus voluerunt, siue quod periculum foret, ne Petrus is nimium daret, cum tamen esse aliquid dandum per ea tempora Paulus exemplo suo ostenderit, cum Timotheum circumcidit post synodum Hierosolymitanam, tempore quo ingressus est Iacobo monente, ritusque Iudæicos obivit. Sic itaque fixum, hanc esse illustrissimam Ecclesiæ notam, cathedræ Petri.

FINIS LIBRI DECIMI OCTAVI.

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI, LIBER DECIMVS NONVS.

SIGNVM LXXXI.

Cura Papæ in Catholicis tuendis.

Maximum studium quod Pontifex Romanus semper adhibuit, ut Catholicorum regna starent, id maxime ostendit à nobis esse Ecclesiam Dei.

CAPVT I.

NNATA est homini superbia. Superbi est nolle alteri parere, aut subijci vllò modo, velle cunctis præesse: & quando id re fieri haud potest, exultatione sui saltem persequi illud cõtendit, & quo maior est superbia eo maiora semper appetit. Hinc eum videt aliquem positum in aliquo sublimis dignitatis ac potestatis loco, cui sit subiectus, circumspicit si quod sit in illo vitium, vel fuerit aliquando manifestum: id sit, si quid in peiorem partem possit accipi, aucupatur: vbi hæc defuerint, nunquid illi summa virtutis delit, circumlustrat, ut ex aliquo scilicet loco miser arripiat aliquid, ex quo possit utcumque de se maiore concipere opinionem, quam de his quibus se inferiorem videt, atque ita sese illis præponere. Quod si qua res minima, maxime, sit vera ne au fucata, appareat, tum verò exclamationes ab illo attolluntur, tragediæ excitantur aduersas

principes

*Lib. 3. cap. 3.
Tertul. de pra
script.*

*Cypria lib. 1.
epist. 6.*

*Opt. lib. 2. ad
uers. Parm.*

*Augu. lib. de
vtil. cred.*

*Hiero. epi. 57.
tom. 2.*

principes ac præfectos, aduocatur orbis totus ad videnda & irridenda patrum nostrorum, veluti olim Noë, pudenda nudata. Hac verò in re tantus est hæreticorum furor, ac dementia, vt quando superbi est nolle suum crimen agnoscere, & fateri (omnibus enim præferri vult) si quid in se vitij est, vel in aliis, illud continuo ad rectores transferat, iis adscribat ad omnem culpam à se, suis, ac reliquis omnibus totum crimen auertat, vitio illorum peccatum dicat, malo exemplo, præpostera gubernandi ratione, atque alia huiusmodi innumera: in quibus maximè incredibile & inaudita hæreticorum nostræ ætatis impudentia superbissima, qui denique eò prolapsi sunt, vt dixerint omnium malorum causam Deum, atque id veluti præcipuum suæ religionis, an impietatis dicam? proculdubio impietatis summæ decretum tradiderint. Adeò effrænis est illorum superbia, adeò nolunt suum crimen agnoscere. Hæc sunt certè Lutheri, & Caluini, nobilissimæ & ingeniosissimæ sanctiones: & miramur istos Pontificibus summis detrahere, Apostolis, ac sanctissimis viris tot vitio dare, omnem cultum cælitus abrogare? Miseret me sanè nobiliū nationū, quæ incidere in huiusmodi pestes, & execranda cūctis sæculis portenta. Non possum non sæpius eorum infelicitissimas omnium calamitates deplorare, Dei que summam benignitatem, & potentiam ad eorū subleuandas miseras, & arduosissimos casus, precibus assiduis implorare. Hæc fieri potuit, vt tot Germani, Angli, Scoti, Bohemi, Vngari, Dani, Succi, Gothi, Noruegienes, Prussi, Lithuani, Lituoni, eò cæcitatatis peruenerint? Sed finem dolori nostro ponamus. Non est enim hic istarum rerum locus. Pudet me ex alia parte aliquot scriptorum, qui Catholicis adnumerantur, de antiquis namque loqui non est nostrum, qui in historiis conscribendis, vbi ventum ad consilia principum explicanda, rationes agendarum vel actarum rerum diligentius inuestigandas, mirum quàm sæpè sint audaces, & quandoque impendentes, pleraque interpretantur in peiorem partem, multa vitio adscribunt, de superiori loco verba faciunt, sententias proferunt, & quasi penitus intimos eorum sensus inspexerint, religiosè decernunt. Vidimus superioribus libris, vbi agebamus de signis primæ cōiunctionis, ab Ecclesiæ Catholice alumnis cultum Christi inter omnes gentes latissimè propagatum, & amplificatum, contra per hæreticos, in quas illi oras peruaserunt, diminu-

tum atque extinctum, rursus autem per nostros reparatum. Vidimus ad culmen omnium virtutum peruenisse Catholicos, e contra turpissimos hæreticorum in omnibus vitis, quæ Catholicis obiecerunt, progressus, eorumque flagitia, sicut & omnium gentium, maximè omnium miseranda. Videbimus admirabilem Regum, Regiarum gentium, Catholicarumque nationū in omnibus felicitatem. Ad hæc omnia contemplanda suo munere nobis aditum Deus aperuit. Nunc inspiciamus quanta diligentia & cura Pontifex Romanus semper sit conatus imperia & regna Catholicorum tueri, & conseruare. Hæc verò omnia certissimi testimonis sigillatim confirmemus. Nihil enim, nisi certum atque indubitatum prorsus, afferemus: atque ita contabit quàm falsò asseruerint secus de Pontificibus aliquot Romanis nonnulli scriptores parum pij cuncta in peiorem partem semper interpretantes. Verum quoniam propositi argumenti tractatio est amplissima, illam diuidemus in sua capita, ac primò explicabimus generalia quædam, mox ad singula aperienda accedemus. Et quidè cum ostenderit infra diuinis oraculis prænunciatum, fore, vt qui Ecclesiæ Dei studiosi fuerint Reges, iis Deus faueat, eorumque posteris, necesse est, qui voluntati huic diuinæ ac promissioni suffragatur, is agat causam Dei, pro Deo sit, & qui omnium maximè suffragabitur, is omnium maximè pro Deo stabit. Talis autem Pontifex Romanus, vt liquidissimò apparebit, qui potissimum studuit huic rei, vt regna Catholica starent, ni Reges huiusmodi essent, ad quos Christus ait, vt obediant, Ecclesiæ seruiant, apprehendant disciplinam, alioquin perituros. Quam in re quam patrem Pontifex se gesserit, contumaces, & Ecclesiæ iniurios puniendo, clarissimè suo loco ostendemus, simulque patebit malè actum cum gentibus, ac Regibus illis, quos Pontifex Romanus haud castigauit. Nā quos pater haud contempsit, effratissimus hostis dilaniavit. Hunc, effugit, quem Pontifex summus paterna virga ad officium compulit, ac reduxit. Veniamus ad rem. Pontificis summum studium fuisse, vt Catholica regna vigerent, illa ostendunt, quòd regna ipsum colentia, siue Catholica, vt explicauimus, quoad quæq; omnium felicissima fuerunt; quo ad virtutes id e signis primæ cōiunctionis constat, quantum ad exitus ipsorum Regum, quantum ad eorum posteritatem, denique quod pertinet ad subiectos, eorumque pacem, quæ è

*Psalm. 2.**Psalm. 2.
Isai. 60.*

suis signis apparebunt: sed afferamus specialia quædam. Igitur huic rei sit illud argumento, quod ipsius Pontificis iussu ab omnibus clericis, ac religiosis viris pro hac re pontificum preces ad Deum funduntur in Missa, ut pax sit Catholicis cunctis: quod Paulus faciendum monet, quod queram & tranquillam vitam agamus, firmitas autem regnorum pax, & quies. Hinc eam supra enumerauerimus schismata viginti novem, numerant alij triginta, vnum in duo diuisentes, & propter hæc schismata creati fuerunt Antipapæ quadraginta plus minus, cædes, ac pugne multæ factæ fuerint a factiosis, quoties tamen Antipapa venit in potestatem legitimi Pontificis: nullus ex eis est neci datus, quin immo plerumque honorificè tractatus, ut ostendimus signo de mansuetudine. Ex quo sit Pontificibus summis summæ curæ esse tranquillitatem, & pacem, summo odio cædes hominum, propter quas regna corrumpunt. Nam quas proferas Regum successiones, qui tanto tempore fuerint tot dissidia Regum aduersus ipsos arma summum passi, qui id egerint semper? Atqui si ambitiosus est Pontifex, & tranquillitatis inimicus, in eo maximè necesse est appareat huiusmodi, ut Pontifex sit atque habeatur, neque ab vilo id vnquam renocari in dubium possit, cuncta illi pereunt, ac labefactantur, si hoc perit aut labem facit. Huic succedit, quod cum Pontifex summus fuerit sepe coactus arma militaria aduocare aduersus impetus Regum contumaciam, & iniuriosorum, pro sui, aut Ecclesiasticorum iurium tuitione, quod quoties omisit populi Regibus suis subiectis traditi sunt diuinitus in manus efferatissimarum nationum, nunquam contigit, ut aduocaret post tot annorum sæcula gentes vllas aut hæreticas, aut vilo modo à Christi cultu alienas. Id est apertissimo argumento, nihil illum velle sibi esse cum impiis commune, se causa tantum diuina moueri. Et quidem nemo negabit, à Regibus plurimis, qui se Catholicos sunt professi, aduocata auxilia hæreticorum principum: sed illud præterea constat ex historiis à maximis Regibus petita & adhibita gentium à Christi cultu alienarum aduersus Christianos Reges auxilia: tamen magis curæ esse debent Pontifici summo diuina iura, eorumque tutela, quam cuiuslibet Regi profana. De Imperatoribus Constantinopolitanis certum Turcas ab eis Europam accersitos, ut ostendimus signo de hæreticorum cædibus. Choniatas tradit ab iisdem Turcas in Asia

A mansuetudine in Antipapas adhibita.

A repudiatis hæreticorum, aut hostium Christi auxilijs.

immittos aduersus Fridericum Imperatorem, ut signo de confirmatione docuimus: similiter & aliàs aduersus Conradum Imperatorem. Luitprandus testatur ab iisdem Imperatoribus aduocatos in Apuliam, aut Calabriam, Saracenos aduersus principes quosdam Christianos. Hinc factum, ut ab iis oppida quædam in iis locis maximo Christianorum damno occuparentur. Mittamus Græcos. Arnulphus Germaniæ Rex & Imperator Hūgaros exciuit è suis sedibus aduersus Moraviæ Regem Christianum: quare factus aditus efferatissimæ tum genti, & Christianis inimicissimæ ad innumeras vastitates inferendas Germaniæ, Galliæ, & Italiæ, quod scribunt Regino, Luitprandusque eorum temporum scriptores, ac post alios Dubrauius. Neque verò Hispani potuerunt effugere, quia eis fuerit Rex, qui Saracenorum copias aduersus legitimum Regem adduceret: de Comite Iuliano haud loquor: nobis enim sermo deus, qui se Reges gessere, ac pro regibus habiti sunt. Mauregatus anno septingentesimo octuagesimo tertio Saracenos accersit aduersus Alphonsum I. quem regno expulit, & in extremam Cantabriæ partem compulit, & quotam tributum soluit Saracenis ob id virgines quinquaginta, & plebeios totidem: regnavit annos quinque, menses sex. De Ioanne etiam Rege Hungariæ res nota, quod Turcas in Austriacos exciuit: ex quo factum, ut Turcæ maiorem partem regni illius occuparint: ut alios mittamus. ab Angliæ præfensa Regina Elisabetha sollicitator adhuc Turcarum Rex in Hispaniæ Reges. Illud itaque valde mirandum, à Pontificibus summis nullo vnquam tempore simile aliquid actum vilo modo per tot sæcula, cum tot perpeffi sint iniurias hostiles, quot ac quantas retulimus, à Regibus sceleratis, de quibus vltionem sumere iustius videbatur, non modo quod sacra iura violarent, sed etiã quod aduersus patrem sumerent arma. Adde quod neq; aduersus hæreticos ipsos opem laturas gentes à Christi cultu alienas acciuit, quod maximè faciendum videbatur. Atque hæc sanè proficisci haud possunt, nisi ab ardentissimo studio conseruandi regni Catholica, aut quoquo modo Christiana: illi namque magis sunt regna Catholica cordi, qui minus aut nūquam aduersus ea, vel ad sui defensionem, vel ad castigationem contumaciam, Catholicæ doctrinæ, siue Christi inimicos aduocauit. Huiusmodi verò Pontifex Romanus, ut apparet. Quamobrem nescio quid aliquibus venerit

Ab iisdem repudiatis aduersus hæreticos.

Pontifex nullus legitur in acie pugnasse, aut enses strinxisse.

A ditione sua numquam dilatata.

Quod nullis armis quæ Pontifex habet, acquisiuit.

in mentem dicere ab Innocentio concitatum Sarracenorum Regem in Fridericum ex epistola quadam, cuius exemplum refert in Metropoli sua Crantzius, è qua constat Papam scripsisse ad Regem Sarracenorum de pace inter ipsum & Christianos componenda, at illum respondisse se id facere non posse inconsulto Friderico, quod ita cum ipso Friderico conuenissent. atque ita liquet à Friderico concitatum illum in Christianos ipsos, non contra, ut vel imperiti, vel impij quidam volunt. Ad hæc facit, nunquam legi vllum pontificem in acie pugnasse, aut enses in bello strinxisse. Leguntur aliqui in exercitu summo iure fuisse aduersus criminosos principes, ut Leo IX. vir sanctissimus aduersus Northomannos, quod Contractus testatur, atque alij aduersus alios: præliatos tamen esse illos, aut gladium vibrasse in bello scriptorum nullus affirmat, quin neque manu sua occidisse quemquam, nisi Ioannem Duodecimum, quod tamen haud certæ fidei, ut signo de mansuetudine ostendimus. Hæc verò omnia apertissime concludunt alienissimos à cædibus fuisse Pontifices, vel in rebus suis, ac diuinis, summopere illis cordi fuisse principum Christianorum quietem, ac regnorum Catholicorum statum, quæ quiete & tranquillitate stant ac firmantur. His succedit, quod cum populi, & vrbes quæ nunc pontifici Romano in Italia parent, sponte ad Romani Pontificis regimen & dominium redierint non vlla vi coacti anno DCCXXVII. ut aperimus signo de admirabili progressu Ecclesiasticæ potestatis, & clariùs adhuc intrâ dicitur, numquam tamen confinia ditionis huius amplificauit Pontifex, quin de illa plurimum amisit: vbi namque nunc Ducatus Beneuentanus, qui magnam partem Neapolitani regni olim continebat: vbi Tuscia: vbi tot, quæ ad Mathildem pertinebant in Gallia Cisalpina, quæ donauerat illa Pontifici Romano? Id autem nullo regno, quod in Europa nunc vigeat, accidisse, paulo post constabit, ut sua confinia haud dilatari. Hinc efficitur Pontifices summos alienarum rerum nullo modo cupidos fuisse, suis contentos, sua dumtaxat defendisse, detrimentum in illis etiam passos. Hinc proximum est illud, quod nullis armis, quæ possidet, acquisiuit Pont. Roman. vltro illi data, ut mox aperietur, armis illa quidem Catholicorum defendit aduersus prædones, non acquisiuit. Atqui si singula orbis terrarum regna contempleris, etiam si sit aliquis Rex, cuius maiores regni

præci.

præcipuam partem ab initio haud armis pararint (quamuis pleraque armis fundata) tamen armis ad illud maximam adfectionem factam vdebis. Id nemo inficiabitur, qui vel primoribus labris historias degustarit. Ex hoc autem liquidissimo apparet, Pontifici Romano Catholicorum regnorum incolumitatem maximæ curæ fuisse, odio fuisse bella, quibus nihil sibi acquisiuit, nihil antiquis adiecit. Germaniæ Rex nihil antiquitus in Italia iuris habebat, bello sibi quod nunc obrinet peperit, idem de reliquis infra ostendemus. Illud etiam facit ad illustrandû quod propolumus, quoties iniuriosi Reges ac principes quibus de assensu Pontificis est motum bellum, destitère ab iniuriis inferendis, & ablata restituerunt ex animo veniam petentes, Pontifex omni studio id contendat plerumque, ut illis nulla molestia inferretur, pax conciliaretur, nihil damni præterea sentirent.

Hinc factum, ut quoties à superiori aliquo Pontifice actum fuerit aliquod acerbius per eius successores plerumque emendaretur: cuius rei mox explicabimus causas. Nunc circumspecte Europam, plurima regna videbis euersa à maioribus eorum Regum qui nunc rerum potiuntur, à Pontifice Romano nullum profus. An non hoc verum? Gothia proprio antiquitus Rege gaudebat, armis illam sibi Sueciæ Reges adiecerunt. Noruegiæ erat idem, à Danis ea subacta, abolitum Noruegiæ regnum. Diximus olim Morani è Regem suum fuisse: Arnulphus Imperator effecit, ne esset. Hungaris ea regio tum cessit. Franciæ Reges occiso Sigismundo, Burgundiæ regnum deleuère, & in suam gentem transfulère. Carolus item Caluus, Rege Aquitaniæ Pipino in monasterium detruso, Aquitaniæ regnum substulit. In Anglia septem numerabantur olim regna, vi bellica in vnum recidère. Ab Hispanicis, præterquam quod in ipsa Hispania, & insulis, ut Balearibus, erant plura regna, quorum nonnulla armis extincta, Neapolitanum præterea regnum in formam prouinciæ redactum. Veneti idem fecère olim Cypri. De Pontificibus Romanis cum tandiu retinuerint in Italia potiti, tantum potuerint apud omnes auctoritate, aliquid huiusmodi dici haud potest. Id verò clarissimè signat incolumitatem Catholicorum regnorum summæ curæ illis esse: quamuis idem Pontifex minores quosdam ditionum titulos, quos aliqui in se non bene videbantur transfulisse, suppresserit aliquando. Ad hæc

A venia data resipiscentibus.

A nullis regnis per ipsum subuersis.

Pars ij.

K k

omnia

*Nullū regnū
ex vna in aliū
reg. trāstulit.*

omnia accedat, nunquam comino ipius euenisse, vt vllum regnum ex vna in aliam nationem bellica vi transferret, nisi toto auro propter grauissimas causas duo, cum tamen viderimus à Regibus superioribus ab aliena gente in suam multa regna translata. Italiae siue Longobardorum, & Neapolitanum, illud à Longobardis in Gallos hoc à Sueuis in eodem Gallos, translatum, Pontifice Romano adnitente, & approbante. Videamus ob quas causas. Diximus anno septingentesimo vigesimo septimo Romanos cum sibi subiectis populis in Italia Pontifici, Romano se dedisse, id necessariò & iustissimè factum mox aperiemus. Ex illo haud destitère vnquam Longobardorum Reges inuadere in vrbes Pontificiae ditionis. Numeremus quoties id acciderit. Atque illud sit primo loco. Contigit quod anno septingentesimo trigesimo nono, quo Luitprandus Rex quatuor oppida Gregorio tertio abstulit, & castra ad urbem posuit, sed precibus Caroli Martelli Francorum Ducis abscellit. Secundo idem anno septingentesimo quadragesimo tertio in exarchatum irrupit, sed Papae à Pontifice conuentus, ac rogatus, destitit ab inceptis. Hæc Luitprandus. Tertio Rachis Longobardorum Rex anno septingentesimo quadragesimo nono Pentapolim aggressus Perusiam obsedit, à Zacharia placatus ad meliorem mentem rediit. Post Rachim quarto loco Aistulphus Rex anno septingentesimo quinquagesimo secundo Rauennam & Exarchatum occupauit, Romam se oppugnaturum minatur, nisi tributum pendat, cum sæpius admonitus haud respiceret, aduocatus à Stephano Papa Pipinus Franciae Rex armis illum ad officium compulit anno septingentesimo quinquagesimo quarto: sed quinto, cum mox abiisset Pipinus, neque ablata reddidit, & in Romanorum territorium excursions fecit. Rediit anno sequenti Pipinus, & Exarchatum restituere, & ab iniuriis desistere coëgit. Ventum ad Desiderium regem omnium pessimum. Hic opera Stephani Secundi, vt suo loco explicabimus, regnum Longobardorum retinuit. Videamus quid loco beneficii reperuerit, atq; vt omittamus pontificia comitia nefandis eius artibus miserimè turbata, quod Sigonius diligentissime persequitur anno 766. & sequenti, & ob id graue schisma ortum, similiter Ecclesiasticas res in Istria & Rauenna variis dissidiis ab eo confatis, confusas, sexto loco idem Desiderius simulata religione Romam profectus potentissi-

mes

mos quoque Romanos, suis, vt putabat, conatibus aduersarios mandauit per insidias occidi. Septimo in oppida exarchatus irrupit, ea vi cepit anno septingentesimo septuagesimo secundo, & inde infesto exercitu omnibus in potentiam adductis in Romam contendit: admonitus à Pontifice, & Pontificis rogatu à Carolo Franciae Rege, vt abstereret, id se facturum promisit, sed nihil minus. Quocirca idem Carolus in Italiam venit, Desiderium cepit, Italiae regnum sibi acquisiuit, quod filio Pipino mox tradidit administrandum. Atque has ob causas regnum Longobardorum, quod & Italiae nominabatur, ab ipsis in Gallos translatum. Nunc quomodo idem contigerit Neapolitano videamus. Ac primo loco nemo non scit, quam vexarit Alexandrum Tertium Fridericus Aeneobarba, & quam iniuste haud alterius iudicio standum, quam Friderici ipsius, qui deinde veniam petiit, crimen est confessus. Secundo Henricus Sextus Friderici filius Constantiam duxit uxorem: id Pontificis Romani opera & indulgentia factum, res est vulgatilima. Ex huiusmodi matrimonio cōsecutus ille regna Neapolis, ac Siciliae. Inde multa crudelissime in multos Episcopos & Archiepiscopos patrauit, in bona Ecclesiastica inuauit, & alia atrociam admisit, ob quæ, vt refert Fazelus, asper est dictus, ac non desistens ab Innocentio Tertio est excōmunicatus, vt Villaneus tradit. Coniatus, qui his temporibus vixit, scriptor Graecus, inaudita crudelitatis exempla Henrici huius narrat. Tertio Fridericus Secundus Henrici istius filius quot & quanta à Pontificibus Romanis beneficia retulerit, & quot maleficia reposituerit, intra suo loco dicetur. Illud constat, ipsum verbis scriptis testificatum sibi esse in animo Pontificiam sedem excindere, eos retulimus signo de spiritu prophetiae: & sanè motiens factiones Gibellinorum reliquit, à quibus id perficeretur, quæ ferè annos tercentum miserimè Italiam vexarunt. Inauditum scruitiz inuentum, quæ quanta in eo fuerit, legat, qui vult, Cranzium scriptorem Germanum, Italicis namque haud crederem. Vniuersali namq; Concilio Episcoporum Lugduni coacto, condemnatus est Fridericus, & Imperio depositus: strangulatus est deinde à filio Manfredi, quod Villaneus, & alij scribunt, vt regna Siciliae inuaderet, & Neapolis, mox idem Manfredus Conradum Germaniae Regem fratrem suum Clystere venenato interemit, haud cōtensus necem patri intulisse. Quibus peractis nullo in Ecclesiasticos

*Vil. li. 5. c. 17.
Coniat. lib. 2.*

Vil. li. 6. c. 90.

K k

malesi

maleficio abstinet, in Ecclesiarum terras, & omnia iura inuasit: atque hæc quarto loco ponentur. Cui vero hæc non intolleranda videbuntur? A quo scelere se continuit Manfredus? Urbanus igitur de consilio omnium Cardinalium è Francia Carolum sancti Ludouici fratrem aduocauit, regnâque Neapolis, ac Sicilia illi concessit sub annum millesimum ducentesimum sexagesimum secundum: atque has ob causas translata hæc regna per Pontifices è familia Sueuica in Gallicam gentem. Vix illis iustiores inueniri posse nemo non videt. Ad Berengarij scelera comprimenda, non tamen ad euertendum ipsius regnum fuit euocatus Ottho à Papa, sed prius fuerat vocatus ab Archiepiscopo Mediolanensi, & Rex Italia, seu Longobardiarum fuerat, antequam Romam veniret, coronatus, quod post alios Sigonius tradit. Ex his in vniuersum constat Pontifici summæ curæ fuisse Catholicorum regnorum incolumitatem. Illud autem summum dicitur, cui nihil conferri potest, cui nihil inuenitur æquale. Peto igitur ab omnibus Pontificum Romanorum inimicis, vt aliquos proferant è tota antiquitate siue Reges, siue Imperatores, & eorum successores, quibus hæc, quæ Pontificibus Romanis euenere, adscribi possint. Nam qui Reges aut Imperatores tota sæcula regnarunt, & à nece eorum, qui aduersus ipsos æque regnum nomen & potestatem sibi vsurparunt, temperant, vt Papæ legitimi egere cum Antipapis? Qui minus aut nunquam, vel ad sui defensionem, vel ad hostium coercionem, aut hæreticos, aut alienos omnino à Christi cultu accersunt, vt Pontifex Romanus? Qui minus in acie pugnant, aut enses strinxit in bello principum summorum, vt idem? Qui minus principum magnorum suam ditionem dilatauit? qui nihil armis est adeptus? qui magis respicientibus ignouit? nulla regna subuertit? quis è supremis principibus tota sæculis in aliam gentem pauciora regna transtulit? quis inimicissimis omnium sibi imperis magis è summis principibus quàm Pontifex Romanus fuit? Diuinitus autem maximè prouisum vt Papa cogatur quodammodo Catholicorum regnorum incolumitati fauere. Illud sanè præcipuum, quod nulli magis debet esse cordi pax, à qua in primis regnorum pendet incolumitas, quàm illi qui Christi locum tenet, qui pacem suis reliquit, deinde penes se habet omnium nationum regnorumque Cardinales, de quorum consilio semper graua cuncta

*Octo rationes
ob quas ne-
cesse est esse
vera que sunt
dicta.*

transigunt

transigunt, quibus certè suarum nationum regna sunt cordi, & quod ipsi haud valent, aliis Cardinalibus, vt efficiant suadere possunt. In his verò potentissimi aliquot, qui à Pontifice in rebus magni momenti haud timeant, quominus à re iniqua eum deterreant. Ipsi porrò Papæ maturiori sunt ætate: quod in causa est, vt non ita gratiæ vel odij perturbationibus agitentur, vt iuuenes, studiis religionis ac pacis assueti, denique vitæ breuioris, ita vt si quid ab iis, vel eorum ministris fuerit peccatum à successoribus facile corrigatur, neque mala longius serpere possint, & vires acquirere. Quocirca vidimus post Alexandri Sexti mortem cuncta reiecta, quæ Cæsar eius filius præter fas tentarat. Hinc studia succedentium Pontificum sæpè diuersa experimur, quasi omnibus Deus satisfieri velit, qua datur ac iure fieri potest. Illud haud omittamus. Nulli Regi, Imperatori, aut nationi curæ magis fuit incolumitas Imperij Romani, siue totius, siue diuisi in Occidentale & Orientale, vt Papæ: & tamen à nullo magis Pontifex Romanus est omnibus iniuriis prouocatus, & eius potestas oppressa, quàm ab istis, vt vtrumque capitibus sequentibus apparebit: ergo illo summo studio Catholica regna tueretur. Nam si hæc quæ expertus est inimicissima omnium defendit, multo certè magis alia quæ illi fauere. Non omittamus illud, quod cum regnum quodlibet concidat non aliam ob causam quàm ob flagitia Deo exosa, illa verò corrigantur vel blandis, vt cum discipulis sibi obedientibus, alii sive ad penitentiam venientibus agebat Christus, vel duris, vt idem Christus flagello eiecit ementes & vendentes è templo, mensas euertit, ac similiter milites ad se venientes ad terram prostravit, Paulus verò Elymæ mago vt diuina oculorum vsum abstulit, Petrus mortis denunciatione sola ob res furto occultatas Ananæ & Saphiræ ipsam vitam, vterque autem precibus Simoni vires volandi, vnde ille mortem oppetiit, quoties Pontifex Romanus haud potuit hac vltima ratione coercionis reuocare Reges & Imperatores ad meliorem frugem & mentem, illorum regna ad extremum corruerunt & in efferratissimarum gentium potestatem sunt addacta. Id apertissimè apparebit signis de infelicitate hæreticarum nationum, Regum, & familiarum cladibusque Regum Catholicorum, ita concidit Imperium Romanum Occidentale olim, & mox Orientale: sic aditus factus efferris

K k 3

natio

Psal. 2.

nationibus, & Mahometanis in multa regna. Quocirca cū Pontifex Romanus non ensem ipse vibrans, nam de iussu Christi vnā cum Petro illum vaginae inclusit, omnino leposuit, sed per aliorum Regum Catholicorum potestatem venit in virga ferrea, vt apprehendant Reges, & populi haud pij, & cōtumaces disciplinam, id agit, ne illi pereant, & instar vasis figulini, vt ait Dauid, confringantur. Quod si flagello ē funibus facto eiecisset olim Papa instar Christi ē Britannia Pelagianos, non Angli illam cepissent, datus ad internecionem ferē omnibus Britannis, vt Beda in vita Augustini scribit: si Donatistas, Manichæos, aut alios contumaces ex Africa, non Vandali tandem illam vexassent: si Vitizam Rodericumq; Reges impios, atque eorum sectatores, qui Papæ obedientiam abiecerant, ex Hispania, nunquam Mahometani illam cepissent, sicuti neque Orientale totum Imperium, atque Africam illi subiectam, cunctaque Bulgariz Bosnæ & Vvalachiz regna: si Zenonis hæretici Imperatoris hæreticos ministros ex Italia potuissent expellere, neque Herulis, neque Gotthis illa paruisset: si ē Gallia Cisalpina Episcopos rebelles eiecisset, nunquam Longobardis illa cessisset: si sacrilegos ē Gallia Lugdunensī, Northmanni haud illam rot cladibus illatis inuasissent. Denique si ex Hungaria profligare hæreticos potuisset, Turcæ illam tenere haud valuissent, omnia regna stetissent, quæ corruerunt, vt locis adductis clarissimè explicabitur. Quocirca cū Pontifex Romanus venit in virga aduersus aliquem principem aut populū, qui Christi cultum profiteatur, id agit, ne adducantur in potestatem gentium efferrimarum, & Christo aduersantium, ne tanquam vas figulini confringantur. Non modò namq; ante oculos habet exempla superiora, quæ nos persecuti sumus latè signo de interitu fidei, & infelicitate hæreticarum nationum, sed & illud Heli, qui cū filios suos delinquens haud coerceret, factum est vt ipse miserabiliter periret, à Philistæis filij occiderentur, Iudæi atrocissima clade profligarentur, ac vincerentur, arca Dei caperetur. Quamobrem licet instar Phinees non arripiat manu sua pugionem aut ensem, stat tamen vnā cū Phinee, & suos castigans, Deum placat, vt cesset quassatio, & reputatur illi in iustitiam in generatione & generationem: Sicut omnia integra perseverant, quæ in illius fide & auctoritate hucusque permanserunt. Iam verò si pax est, quæ maximè regna confirmat, neminem

*Num. 25.
Psal. 109.*

videz

videas in toto orbe Catholico, qui magis studeat, ac studeant semper paci inter Catholicos Reges conciliandæ, vbi exoriuntur inter eos bella, quàm Pōtifex Romanus: quod ē sequentibus clarissimè apparebit. Sed quis est, quæso, qui Reges Catholicos fœdere vinciat, vbi opus est, aduersus Christianæ religionis & communes hostes, nisi Pontifex Romanus? id, vt plurima, eaque innumera exempla omitamus, ostendit anni superioris societas inita aduersus Selimum Turcarum Regem inter Veneros Philippumque Hispaniarum Regem, cū victor ille insolentissimus ad insulas Echinadas est profligatus.

Et quis primus id inuenit, vt propositis regni æterni præmiis populos cruce signaret, & aduersus Christianæ pietatis inimicos concitaret, nisi Pontifex Romanus? Anno M. XC V. Urbanus I I. cū foret Henricus I I. Pontificiæ sedi infestissimus, Philippus autem Rex Galliarum excommunicatus ab eodem Papa ob illicitas nuptias, qui duo potentissimi omnium in Europa Reges tunc erant, ausus est omnium primus populos cruce signare, & torpentes totius orbis Christiani Regibus domiq; per otium sumnum frigescentibus, copias innumeras in Orientem mittere, à quibus Asia, Syriaq; recepta, & ē Mahometanorum potestate plurimæ prouinciæ liberatæ. Quis ad eam militum religiosos ordines, qui bella perpetua pro communi salute Catholicarum nationum aduersus impios gererent, instituit, nisi Pontifex Romanus? quis institutos solus retinuit: nisi idem? Audi an ita sit. Cum Mahometani Hierosolymam Syriamq; tenerent vniuersam, ante illam celeberrimam expeditionem in Concilio Claramontano indictam, mercatores Amalphytani ex Italia sæpius in Orientem nauigabant, & merces importantes obtinere à Rege illarum regionum, vt propè Sepulchrum locus eis assignaretur, in quo possent domum hospitalem peregrinis excipiendis fabricari, & ædem: monasterium, familiamque totam S. Ioanni dedicauere, ac multi fuere, qui religionis causa semetipsos huic vni rei deuouerent, ac totam vitam obligarent, aduenis scilicet accipiendis & adiuuandis. Postea verò quàm nostri Hierosolymam cepere, illi exemplo ipsorum & cruce se signarunt, & ad bella etiam proficisci cœperunt, ac paulatim maiora cogitantes ordinem constituentes, legibus suis ad perpetuitatem munierunt, & à Pontifice maximo obtinuerunt, ne cui forent subiecti,

*A pacis conciliatione inter Catholicos A fœderū conjunctione.**Vide Rober. Monach. & Guliel. Tyr.*

K k 4

nisi

*Gul. Tyr. lib.
8. lib. 4.*

nisi præfecto, siue ut vocabant, magno magistro, quem creassent ipsi, & Apostolicæ sedis, ut illorum temporū scriptor Gulielmus Tyrius tradit. Galli, qui tum plerumque omnium versabatur in iis locis, Italos imitati, & ipsi ordinem suum mox constituerunt ad templi defensionem, & vias ab hostilibus incursionibus tutandas, ut securi omnes ad templum venire possent: idemque ab Apostolica sede obtinuerunt, & Templarij dicti sunt. Ad eos exstant epistolæ quædam sancti Bernardi. Germani post Italos, & Gallos, cum Hierosolymas & ipsi cum maximis copiis venissent, dacente illas Friderico primo Imperatore, ædem sanctæ Mariæ construxere, Theutonicorumq; ordinem legibus suis informarunt, & à Cælestino Papa idem quod reliqui superiores imperarunt. Hos longè post in Hispania Castellani secuti sunt, ordinemq; sancti Iacobi excitarunt. Vltimi fuere Lusitani, qui ordinem Christi fundarunt. Atque ita quatuor hæc nationibus ordines militares fuerunt, Italis, Gallis, Theutonicis, Hispanis, in quas qui admittebantur, tria vota Deo nuncupabant, obedientiæ, paupertatis, & castitatis, quo liberi ab omni cura terrenarum rerum, coniugumq; effeminatis amplexibus, & caritate liberorum, possent bellicis rebus studiosius operam dare. Nunc videamus post hæc fundamenta iacta, inuentosque ordines à Pontificibus Romanis ad Christiana tutanda, qui fuerunt ordinum istorum progressus, & quomodo nonnulli ex iis interciderint, vnus remanserit ordo sancti Ioannis, quod hic solus fuerit omnium maximè in potestate Pontificis Romani. Philippus Pulcher Galliarū Rex effecit, ut Clemens V. Gallus haud satis bonis artibus eligeretur anno M. CCC. V. ut è Villaneo apparet, qui hæc tempora attigit. Hic, ut antea conuenerat cum Philippo, si per eum Pontifex fieret, sedem in Gallias transtulit. Tum milites Templarij mirum in modum locupletes erant, & magister templi Lutetiæ morabatur (nullū namque erat templum quod tueri posset, cum Mahometani illud in potestatem adduxissent) præeratq; Iacobus Mola Burgundus familiæ Templariorum, ut Papyrius Massonus scribit: quo tempore nonnulli ex illis, ut res humanæ semper in deteriora labuntur, haud omnino honestè vivebāt: quod erat aliquorum vitium, transtulit Rex ad vniuersitatem totam, & siue iure, siue iniuria perpulit Pontificem tunc in Gallis in ipsius potestate constitutum, & prorsus illi ob-

noxium,

noxium, ut extinctioni illius ordinis assentiretur: quod late post alios Papyrius Massonus in vita Philippi Pulchri prosequitur. Templariorum bona maxima ex parte militibus Hospitalis adjudicata: sed necesse habuerunt multo illa ære redimere à Regibus ac principibus, ut Villaneus inquit. Tunc Lusitani iam Portugalliæ regnum constituerant, & à Pontifice obtinuerunt, ut quæ Templarij bona possederant in eorum regionibus, ordini sancti Iacobi addicerentur. Atque ita euersus ordo Templariorum, & maximè euectus Hierosolymitanorum, siue Hospitaliorum sancti Ioannis: atque hinc factum, ut Galli inter eos plurimum possint ob latissimos fundos, quos habent in Gallis, qui antiquitus erant Templariorum. Theutonici milites sanctæ Mariæ à Friderico I. ut ostendimus superiori capite, abducti è Syria transfati sunt de auctoritate Gregorij IX. in Prussiam: qui Lioueniensibus sibi adiunctis latissime Christianam rem promouere in iis locis vsque ad annum M. D. XXV. quo magnus Theutonicorum magister Albertus cum plurimis suorum fœdè prolapsus in heresim Lutheranam, matrimonio sibi contra voti leges uxorem iunxit, idemq; plerique militum secuti ad interitum deducere ordinem nobilissimum: & Albertus quidem Prussiam redegit in Ducatum, quem Regi Poloniæ omnino subiecit: Liouonia capta à Moiscouitis, ut late describit Tilmānus Brendebacius, libellus de bello Liouienfi, quam superioribus annis fortissimus Poloniæ Rex Stephanus Battorius recepit, & regno Polonico adiecit. Sic igitur ordo Theutonicorum abolitus, cuius tamen aliquæ reliquæ dicuntur extare. Superiunt ordines Hispanici, qui aduersus Mahometanos in Hispaniis multa geisere, & in Africa etiā maximè Lusitani. Sed ex quo Mahometani ex omni Hispania sunt eiekti, hi sic effecere non ante multos annos, ut Pontifex indulgeret, ne posthac voto astringerentur continentia, qui militiæ familiæq; ipsorum nomen darent, sed virgines ducere possent, vnique se uxori adiungere. Reges deinde ab iisdem Pontificibus omni studio contenderunt, ut ipsi essent perpetuò magni magistri: atque ita amplissimos fundos, quos vocant Commendas, largiri quibus velent, ipsi possent: & quamuis extincti non sint omnino ordines Hispanici, nulli tamen nunc eorum progressus aduersus publicos Christianæ religionis hostes: cum nullas proprias bellorum expeditiones faciant in eos. Hic igitur

*Villan. lib. 9.
cap. 22.*

K k 5

pro-

progressus & exitus ordium trium, qui religionem, militiamque simul, voto se adstringentes, profirebantur. In quibus adhuc obseruandum: Templarios capta Syria in nullis confinibus hostium Christianæ fidei constitisse, ut aduersus eos pugnarent & continenter bella exerceant, sed in Galliam comigrasse, breuiq; aboliōs: Theutonicos sedes quidem fixisse in cōfinibus hostium Christianæ pietatis, sed quæ Germaniam contingerent. Similiter Hispani in Hispanicorum regnorum limitibus confedere.

Hierosolymitani dumtaxat anno millesimo trecentesimo octauo, quo tempore abolitum Templariorum nomē, classe comparata Rhodum cepere: & inde cunctos Christianæ religionis hostes in Asia, Europa, & Africa infestos habere quorannis cœperunt. Mox inde eiectione Melitam sibi munierunt, inde soluentes publicos inimicos continenter fatigant. Rursus aliud obserua. Ordines Theutonicorum atque Hispanicorum haud facile admiserunt vnquam nationis exteræ ullos homines maximè ad commendas: non ita Hierosolymitani, qui ex omnibus, ut possumus videre, gentibus sunt constati, & ad omnia ordinis munera cuius est aditus liber. Ex his omnibus fit Pontifici summo summæ esse curæ publici boni totiusq; Christianæ religionis tutelam aduersus publicos Christi hostes: ut è tribus, qua narrauimus, patet. Nam primo loco, qui ordines maximè ab ipso pendent, & pependunt, ij hucusque persistunt, ut Hierosolymitanorum, qui maximè ei fuere subiecti quod non essent intra limites alicuius Regis, aut Imperatoris, ut Templariorum, Theutonicorū, Hispanicorum. Secundo non aduersus regni alicuius Catholici, aut quoquo modo Christiani inimicos solummodo pugnarunt Hierosolymitani, qui maximè omnium Papæ sunt subiecti, sed aduersus hostes cuiuslibet regni & Imperij, quod Christum sequi profiteretur: ut est Græcum, quod hæreticum cum foret, tamen ab ordine Hierosolymitanorum maximè est adiutum. Tertio hic ordo omni nationi patuit, non ita Theutonicus & Hispanicus: quod scilicet commune bonum maximè spectaret. Arque hic non est illud omitendum, à Pio quarto, sublatis iam Hispanicis, ac Theutonicis ordinibus duobus quo ad antiqua instituta, propriasque expeditiones in publicos Christi hostes, duos deinde ordines excitatos, qui singulis annis in Mahometanos mouerent, ac soluerent: alterum sancti Stephani, efflagitante id

Colmo

Colmo Mediceo Florentiæ tunc & Senarū Duce, alterum sancti Lazari, cui modò Dux Sabaudie præest, impellente nimirum Deo, ut quod aliunde auferebatur, id aliqua ex parte per suos Pont. aliunde restitueretur. Stet igitur, nullius vnquam principis aut Regis tantum fuisse studium ut Christiana regna conseruarentur, quantum Pontificis Romani. Hinc ab orbe condito haud videas tot regna & imperia in vnā religionem conspirantia tamdiu durasse, atque adeò cunctis pensatis floruisse, ut ea, quæ Pontifici Romano paruerunt, qui tamen ut maximè illorum curet incolumitatem, nunquam tamen quantum debet, efficiet. Nam quis est, qui loco illius Pontificis, æquè ac debeat, pro dignitate respondeat, aut respondere in terris possit, & laudabimus eum?

Summum studium Pontificis Romani in conseruādo Imperio Romano, & maximè Occidentali, antequam rueret omnino, Orientaliq; in Italia locis.

CAP. II.

Cum Romani Imperatores sacra nostra infensissimè cōdissent, & persequerentur, Christiani tamen Deum rogabant ne imperium Romanum corrueret, ut Iustinus in Apologia ad Antoninum, Tertullianus, ceteriq; multi testantur. Quo sanè tēpore Christiani haud poterant alia via imperij Romani incolumitatē, atque adeò neque Pontifex Romanus iuuare. Neq; verò preces huiusmodi cassæ fuerunt, aut inuiles. Notissima nāque est celebris illa victoria, quam Marcus Aurelius de Marcomannis, & Quadis, qui nongenta septuaginta quinque millia armatorū aduersus Imperium Romanū collegerant consecutus est ob supplicationes legionis Christianæ, quæ Fulminatrix est dicta. Meminit eius Xiphilinus in Dione, meminit Eusebius. Iustinus epistolam recitat Antonini ipsius ad Senatum, qua fatetur id quod dicimus. Quinimmo apparet Imperiū Romanum maximè felix fuisse, cum temperatū est à cede Christianorum, ut signo de prodigiis apertissimè constat.

Postquam verò Constantinus nobis se adiunxit, extulitque maximè, quatenus dabatur ipsi, auctoritatem Papæ, episcoporūque, eius omnia pacatissima fuere. At sequētes

Impera-

Imperatores Pontificiam potestatem maximè attenuarunt, atque ut eorum quisque illi detrahebat, sic Deus è contra Imperio istius, ut clarissime ostendimus signo de pœnis contumacium Catholicorum.

Ventum denique ad Honorium Imperatorè, cuius omnia, quòd puer esset, à Stilichone administrabantur. Hinc iatè leges hoc tempore Pontificiæ auctoritati infensissime, ut signo eodem de pœnis diffusius explicabitur. Sed fieri haud potest, ut qui sacra non veretur, pareat villo modo profanis. Stilicho enim, quo administrante detractum est maximè Pontificio iuri, animum ad imperium occupandum, filioq; Eucherio Christiani nominis apertissimo hosti tradendum, adiecit: & hoc consilio in eius intima barbarorum maximos exercitus aduocavit, ut Numatianus Christianorum inimicus, qui vrbs præfectus fuit, & Orosius horum temporum scriptores, Marcellinusque, & Iordanes testantur. Atque ita perfidia Stilichonis effectû, ut Visigothi facillè Galliarum maximam partem, mox Hispanias, Vandali verò Africam occuparint. Hæc prima, ac potissima Imperij Romani labe.

Corra Leonis
primi in Im-
perio Occi-
dentali tu-
edo.

Eluxit ramen his temporibus Romani Pontificis studiû in sustinendo Imperij Occidentalis casu. Innocentius namque cum videret Alaricum Regem Gotthorum Romæ imminere, ei que mala multa iratum minari, ad Honorium tum Rauennæ agentem perrexit, ut inter eum atque Alaricum pacem componeret, cuius cum satis æquas pro temporibus illis condiciones Imperator respuisset, neque consilio sanctissimi viri paruisset, factum est, ut Roma anno quadragesimo decimo miserimè diriperetur. Ac veluti proprius Pontifex Romanus Occidentale Imperium iunxit, sic longè positi eius legati. Palladius namque à Cælestino Papa Scoris, ut Prosper testatur, Episcopus datus, suis verbis effecit ne auxilium daretur Anglo saxonibus contra indigenas Britanos, quòd in sua scripta retulit Polydorus. Sed barbaris haud multo post imperium fœdè lacerantibus, cum si multas maximè exitialis Reip. exorta esset in Gallis inter Albinum & Aërium, qui Attilam memorabili illo prælio in Catalaunicis campis vicit, Xystus Pontifex cum videret quanto illa detrimento futura esset, Leonem diaconum misit, qui illos inter se conciliaret, quod sedulo ille præstitit, ut Prosper horum temporum æqualis adnotauit anno quadragesimo quadragesimo tertio. Idem

Polydor. li. 3.

verò

verò Leo mox, cum Attila copias innumeras secû ducens in Italiam irrupisset, obuia quæque flammis ferroque vastans, & iam Padum traiecturus esset, occurrit illi, effecitq; cunctis admirantibus, ut barbarus Rex placatus ad sua rediret. Præterea verò cum Genfericus Romam direpturus esset, impetrauit, ut à cædibus & incendiis abstineret, quod Miscellæ auctor tedatur. Verùm quando Imperatoribus sedit Pontificia iura vel nullo vel vltimo loco habere, diuinitus (ut ostendimus signo de pœnis contumacium Catholicorum) est permissum, ut Occidentale imperium ad tempus rueret.

Sed illud vna proculdubio Pontificij iuris sanctione stare poterat, in qua maximè peccatum. Catholicis nãque illud iussum, ne quid habeant cum hæreticis commune, Imperatores autem nonnulli, aut eorum consiliarij tantum abest, ut hoc obseruarint, ut potius rerum quidem militarium summam prorsus ad hæreticos Arianos, civilium verò magna ex parte detulerint. Tres homines fuere, qui per summam perfidiã tandè res Romanas in Occidente euerterunt ab anno quadragesimo vsque ad quadragesimum septuagesimû sextum. Stilicho primus, quod è suis sedibus excitos Vandalos & Gothos, à quibus imperium Romanû concisum, Gallis, Hispania, Africa occupatis, Roma atque Italia direptis, in ipsius viscera immisisset: quocirca iussu Honorij Rauennæ occisus anno quadragesimo octauo. Ricimer secundus omnium pessimus incredibili flagitio tres Imperatores sustulit, Maiorianum anno quadragesimo sexagesimo primo, mox ferro Anthemium socerum suum quadragesimo septuagesimo secundo, Severum veneno quadragesimo sexagesimo quinto, ut Cassiodorus adnotauit. Orestes similia Ricimeris exemplo ausus, Iulio nepote Imperatore in Dalmatiam fugato, Momyllû filium suum Imperatorem creauit. In eo defecit imperij Occidentalis maiestas anno quadragesimo septuagesimo sexto, barbaris omnia audentibus ac perturbantibus, cum Romanæ res in summum ludibrium, summâque diminutionem per istos Stilichonem, Ricimerem, Orestèque fuissent adductæ. Omnes verò hi primis omnium dignitatibus ornati à suis Imperatoribus, militum Magistri fuerant, & exercitus maximos duxere. Idè è nationibus hæreticis prognati non alios ferè milites sub signis habebant, quàm suarum nationum, Gothos, Alanos,

Hæreticorû
perfidia in
euerendo
Imperio Oc-
cidental.

Hunnos,

Hunos, Vandalos, & huiusmodi alios Arianorum labe contaminatos, à quibus prodita ac perdita imperij Occidentalis amplitudo. Stilicho Vandalus natione fuisse perhibetur, Ricimer, vt Sidonius scribit, patre fuit Sueuo, matre Gotthica: ab hoc ædes sanctæ Agathæ in vrbe, vt ex inscriptione adhuc apparet, ornata, quæ fuit Arianorū, quod Gregorius in Dialogo scribit. Orestes item Gotthus. Præstabat itaque sanctionibus Pontificiis obedire, hæreticas istas gentes auersari, atque vt ad Arcadium scripsit Synesius Episcopus Cyrenarum, Romano imperio ab antiquis temporibus subiectas vel inuitas adscribere, quàm barbaris istis atque hæreticis gentibus bellicas res committere, euentus namque docuit, ab illis omnia per immanem perfidiam subuersa. Ac sanè idem contigisset imperio Orientali, quod Occidentali, nisi Catholici viri occurrissent. Nam quis ignorat quanta Gainas Gotthorum Dux, qui Arcadio Imperatori Orientis seruiebat, molitus est aduersus eum tyrannide arrepta? Socrates ea recenset. Eadem machinati sunt Aspar, & Ardaburius, & ipsi Gotthi Ariani, copiarumque militarium duces, in Imperatorem Leonem, qui Marciano successit: ea Zonaras tradit. Sed hic prudentia Imperatoris fuerunt extincti, nihilque efficere potuerunt, quamuis non abfuerit suspicio Marcianum fuisse veneno sublatum dolo Asparis.

Ex his liquet imperium Romanū præter alia concidisse, quod monitis Pontificiis paritum non fuerit, in quibus est, cum hæreticis nihil habendum commune, ac fatius futurum fuisse, si Imperatores hominum suorum Catholicorumque habuissent delectum, neque istis, quibus nulla fides vilo modo fidissent.

Cura Papæ
in restituendo
Imperio
Occidentali.
Syluerij.

Nunc explicemus à Pontifice Romano speciatim positam fuisse in eo curam, vt iam prostrata imperij Romani celsitudo in Occidente erigeretur. Nam cum Theodoricus supremis vitæ diebus à pristina animi moderatione desciuisset, & inter alios Ioannem Papam in custodia, in qua deinde obiit, detinuisset, occisis præter omne fas integerrimis viris Symmacho & Boethio, Theodorici autem successores quotidie in peiora laberentur, Iustinianus à nonnullis etiam Gotthis inuitatus Belisarium cum exercitu misit in Italiam. Quo tēpore Syluerius Pontifex fuit in causa, vt vrbs illi Romana traderetur, quod Procopius Belisarij comes testatur. Vrbs deinde Romanæ exemplum tota Ita-

lia

lia secuta, vt idē scribit: quod Syluerio Imperatores Orientales debent. Ingratissimi post hæc Iustinianus ac Belisarius in Syluerium Papam. Nam cum Theodora Augusta ab illo exigeret: vt Anthimum hæreticum sedi Constantinopolitanæ restitueret, idque ille pernegaret, Augusta Belisario scripsit, vt Syluerium proditoris insimularum relegaret, Vigiliumque substituendum curaret. Iussa Belisarius perfecit. Sed cum neque Vigilius Augustæ assentiretur, Roma ob id iniuriosè Constantinopolim abductus, vbi permansisse scribunt vsque ad annum quingentesimum quinquagesimum tertium: ex eo, quot clades Italia, in primis vero vrbs Roma, miserrimè experta? Hæc suo Pontifice orbara à fundamentis propè per Totilam subuersa, illa cuius generis vastitates perpeffa, tantis malis factus est finis eodem tempore, quo Iustinianus finem fecit insanendi in Pontifices Romanos. Nam cum scribant anno quingentesimo quinquagesimo quarto permissum à Iustiniano Vigilium Romam reuerti, eodemque obsessi in Cassino, & inclusi omnes, qui in Italia supererāt Gotthi, & capti Constantinopolim sequenti sunt missi. Atque hæc omnium optimè postremò Sigonius est persecutus. Iustinianus porro haud contentus hæc admisisse in Syluerium & Vigilium, illud præterea decreuit, ne Pontifex Romanus Imperatore inconsulto consecrari posset.

Neque tamen Pontifices Romani tantis ab Imperatore Iustiniano contra ius omne iniuriis affecti destitère Imperatoribus Græcis in Italia fanere. Hinc cum Narfes Sophiæ Augustæ acerbissimis litteris irritatus in Italiā Longobardos euocasset, Romaque Neapolim plenus irarum secessisset, Ioannes Tertius Papa eò, vt summum ducem placaret, ne quid in Imperatoris res asperius moliretur, contendit. Voti compos factus est Pontifex: sed Narferem mors abstulit anno eodem, ne mala per Longobardos inuehenda suis consiliis posset auertere.

Cepère Italiam Longobardi magna ex parte: Agilulfusque eorū Rex anno quingentesimo nonagesimo quarto Romam cepisset, nisi Gregorij Magni interuentu datis ille induciis ab obsidione recessisset. Idem contigisset anno sexcentesimo secundo, & sequenti, nisi Gregorius idem pacem faciendam litteris suis curasset. Quas tamen ob res hoc præmij retulit à Mauritio Imperatore, vt & simplex, id est, honesto vocabulo fatuus, fuerit appellatus, &

Impera-

Ioannis III.

Grego. I.

Vide Sigo. lib.
de regno Ita.

Imperator idem Ioannis Patriarchæ Constantinopolitani superbia, qua sibi ille aduersus Pontificem Romanum Vniuersalis nomen vsurpabat, vnde initium pessimæ secessionis, studiosè fouerit, & nihilominus peiora moliti sunt in Papas, qui superioribus succedere Imperatores, contra Papæ ampliora Imperatoribus beneficia præstitere.

Bonifacij V.

Anno enim sexcentesimo decimo sexto, Heraclio imperante, Eleutherius Exarchus Italiæ dominatum inuadere, assumpto Regis nomine, machinatus est, ac rem sanè absoluisse occasione accepta ex obitu Pontificis Deus dedit, nisi Bonifacius Quintus continuo substitutus eius impetum repressisset: quo factum, ut milites exosi facinus, cum peremerint. Quid beneficii repositum pro hac re Pontificibus: illud nimirum, ut anno sexcentesimo trigesimo septimo Mauricius dux militum & Isacius thesaurum Lateranensis ecclesiæ sacrosanctum diriperint, partemque illius ad Heraclium miserint. Post hæc Constans Heraclij nepos anno sexcentesimo quadragesimo nono Olympium Exarchum cum exercitu in Italiam misit, ut Martinum Papam, quod Monothelitis aduersaretur, caperet, victumque Constantinopolim mitteret: aut si hæc perficere non posset, occideret. Immisit Olympius, qui Pontificem nudato gladio, dum missam celebraret, interimeret, sed is repente luminibus est orbatus: quo miraculo percussus Exarchus veniam petiit, rem patefecit. Pontifex tum demum fore eum in sua gratia dixit, si cum exercitu quæ primùm in Siciliam traiceret, atque inde Sarracenos expelleret: quod ille transegit. Atque ita Martinus vltus est Constantis impium facinus, Siciliam de manu Sarracenorum suo consilio liberans, eique restituens. Id persolutum præmij Martino? ut mox de iussu eiusdem Constantij captus, & in exilium missus fuerit Chersonesum, vbi decessit, & mox Romam veniens Imperator idem templa omnia vrbis cunctis ornamentis ditioribus spoliavit. Huius deinde Imperatoris nepos Iustinianus inior anno sexcentesimo octuagesimo septimo, habuit exarchum Italiæ Ioannem, à quo diui Petri ædes flagitiosissimè plurimis atque opulentissimis ornamentis est nadata. Idemque Imperator anno sexcentesimo nonagesimo tertio Zachariam Protospatharium cum exercitu Romanam proficisci iussit, ut Sergium Papam captum Constantinopolim mitteret: quod vbi Itali rescuerunt, copiis vndique coactis Romam profecti Zachariam diu quæsi-

Sergij.

uere

uere ad necem, sed is à Pontifice occultatus vix Italorum frementium manus euasit. Rursus anno septingentesimo decimo tertio Philippico hæretico imperante, cum Petrus ab eo missus esset, ut urbem, Ducis nomine, quod nouum erat, administraret Romani re insolita offensi, ac mali aliquid ab hæretico Imperatore excogitari suspicari, illum non admisere, ventumque ad cruentam pugnam, quam Pontificis interuentus diremit, effecitque ne omnino Petrus periret: qui tamen septingentesimo decimo quarto, Anthemio Catholico imperante, est admissus à Romanis.

Gregorij II.

Ventum denique ad Imperatorem Leonem hæreticum, qui anno septingentesimo vigesimo tertio Gregorium Secundum, quod eius hæresi aduersaretur occidendum curauit, primò per Marinum, deinde per Paulum Exarchum, qua re cognita, Pontifex ad sui, & vrbis tutelam Longobardos & Italos aduocauit, à quibus copiam Exarchi fusæ ac fugatæ, & tamen immemor iniuriarum tot ac tantarum Gregorius, cum Luitprandus Longobardorum Rex Rauennam Imperatori anno sequenti eripuisset, mox ipse sexcentesimo vigesimo quinto ope Venetorum recepit, & Paulo Exarcho reddendam mandauit, quod etiam factum constat. Paulus Diaconus omnia tum restituta Romanis ait, nulla de Exarcho mentione facta. Verùm cum Leo innumeras Catholicorum strages ob hæresim suam passim in Oriente faceret, Gregorius tanta flagitia detestatus anno septingentesimo vigesimo sexto Italiam ab eius obedientia remouit omnino, quod videret eadem Imperatorem in Italia facturum. Quocirca Itali Imperatorem nouum deligere decreuerant, nisi Pontifex obstitisset: ij nihilominus omnes Imperatoris duces vel expulere, vel extinxere. Misit in Italiam Leo cum maximis copiis Euthychium, qui Pontificem interimeret, quem Romani re patefacta comprehensum necare constituerant, nisi Pontifex obstitisset, ac dimittendum liberè iussisset. Ac tum Romani cum sibi subiectis vrbibus Pontifici Romano obedientiam iurarunt. Beneficij accepti, vitæque seruatæ oblitus Exarchus cum Luitprando Rege Longobardorum aduersus Gregorium arma sociavit, Romanamque obsidione cinxit, vni Pontifici extinguendo intentus: qui tamen vrbe egressus in castra Regis intrepido pectore sic allocutus est illum ut ab incepto destiterit, quin & Exarchum vrgentem, ut vitam Pontifici, quod promiserat, adimeret,

Pars ij.

LI

& cum

& cum colendum adduxerit.

Rursus obliuiscitur iniuriarum Gregorius. Anno namque eodem, cum Tiberius quidam in Hetruria imperium sibi arrogare vellet, nonnullis populis sacramentum apud se dicere iussis, is de consilio Gregorij ab exercitu Romanorum continuo est oppressus, Eutychio tum Romæ de gente, neque rem tantam modis ullis expediente.

Gregorij III.

Defuncto Gregorio Secundo Tertius est substitutus anno septingentesimo trigesimo primo, qui legatum ad Imperatores Leonem & Constantinum cum litteris misit, hortans, ut ab hæresi illa resipiscerent. Is contra ias gentium in custodia detentus. Missus alter eodem modo habitus: quin copiam aduersus Pontificem ac Romanos missæ, sed classe ventis disiecta nihil effectum, quod igitur potuit Imperator id egit: triburum quoddam sesquialentorum quod Sicilia, Apulia, Calabria templo sancti Petri pendebat in fiscum redegit: nihilominus tot maleficiis vexari Pontifices haud destiterunt casum ruentis in Italia imperij Occidentalis sustinere: anno namque septingentesimo quadragesimo tertio Luitprandus Longobardorum Rex Casenam, & aliquot Æmilie oppida cepit, Rauennam obsidione cinxit. In Eutychio tantum roboris nullo modo erat, ut Regi obistere posset: per legatos à Zacharia Pontifice impetravit, ut auctoritate sua rebus imperij labentis opem ferret. Egressus vrbe Pontifex Regem Papiæ conuenit, & ut adempta Exarcho restitueret, & obsidionem solueret, impetravit anno septingentesimo quadragesimo tertio, & rursus idem, cum Racheis Longobardorum similiter Rex Pentapolim iam tam Rauennæ subiectam cepisset, eidem Exarcho restituendam auctoritate sua perfecit anno septingentesimo quadragesimo nono: sed septingentesimo quinquagesimo secundo, tandem Aistulphus Rex Eutychium Exarchum omni in Italia ditone spoliavit, neque adduci potuit ut illi quidquam redderet, neque à Stephano Papa per litteras ac legatos sæpe admonitus Constantinus Copronymus opem ferre curauit, atque ita nihil in Italia iuris amplius Imperator Orientis habuit, præterquam in Calabria, Apulia, & Sicilia, quarum regionum hæc quidem Sarraceni haud multo post occuparunt, illarum nonnulla oppida mox etiam in suam potestatem adduxerunt, quæ postea Northomanni duce Roberto Cuiscardo cuncta receperunt.

Zacharia.

Hæ.

Hæc igitur omnia Romani Pontifices pro Imperatoribus Orientis, & Imperatores Orientis aduersus Pontifices Romanos, quæ diligentissime ac fideliter scriptis est complexus post alios Sigonius. Nunc animum quis aduertat, an in toto orbe sit aliquis inuentus vnquam siue populus, siue princeps, qui tot ac tanta, quoad fieri potuit, effecerit pro Imperatoribus Orientis, aut etiam fuerit conatus, quot ac quanta Pont. Rom. nullus inuenietur. Nonne igitur summum ipsius hac in re studium elucescit? Age verò circumspice omnia, & vide an populus aut princeps aliquis per hæc tempora tot ac tantis iniuriis affecerit Pontifices Romanos, ut Constantinopolitani Imperatores, Nullos occurrerit. En ut omnino summus amor hac in re Pontificum Romanorum, Innocentius, Celestinus, Leo, Xistus, ne quid in Occidente imperio deperiret, conati sunt; quo tempore nihil non iuri Pontificio Imperatores auferebant. Syluerius fuit maxime in causa, ut Roma, atque Italia in potestatem Iustiniani adduceretur: ipse pro hoc relegatus, sede exturbatus, electio Pont. Rom. ad arbitrium Constantinopolitani Imp. delata, Vigilus & ipse captus, ac Constantinopolim contumeliose perductus. Ioannes III. quantum potuit, Longobardorum irruptioni suo consilio occurrit. Ter Longobardi Imperatori Romam abstulissent, nisi Gregorius Magnus in tempore adfuisset. Ob id ipse à Mauritio Imperatore pene fatuus appellatus: ab eodem aduersus Gregorium & Pont. Rom. Patriarcharum Constantinopolitanorum superbia in titulo Vniuersalis Patriarchæ promotæ Bonifacij V. nomē obtulit, quominus Elgerthius Exarchus imperium sibi in Italia aduersus Heraclium adsumeret. Pro hac re Isaacius Exarchus Imperatoris eiusdem Lateranense templum scedè diripuit. Constans Heraclij nepos Martinum vincitum ad se adduci iussit, hic procurauit, ne Sicilia à Sarracenis occuparetur, & tamē ob hæc captus, & in Pontum relegatus. Ioanes Exarchus sancti Petri eadem scelestè diripuit. Iustinianus iunior Sergio Pontifici mortē est machinatus: beneficio Pontificis, Zacharias, qui missus fuerat ad eum necandum, euasit inimicorum manus. Idem Philippicus missis Petro in Pontificē est conatus: eadē Petro beneficia à Pontifice Romano, quæ Zachariæ, contigere. Leo hæreticus Imperator copias cum Paulo Exarcho misit, ut Gregorius Secundus occideretur: res irrita fuit: Gregorius contra exarcharum Rauennæ à Longobardis

Beneficia Pont. Rom. in Imperatores, & horum malefacta in Papis.

Ll 2

occupa

occupatum illi restituit, ne Itali Imperatorem alium aduersus eum crearent, effecit, ne Eurychius eius Exarchus interficeretur, curauit. Ab eodem ad necem quæsitus iterum, Tiberium, qui in Herruria sibi imperium arrogabat, oppressit. Aduersus Gregorium Tertium missi exercitus, legati ipsius bis violati, prouentus sacri ablati. Zacharias Pontifex bis auctoritate sua effecit, ut exarchatus Rauenaræ à Longobardorum Regibus Imperatori bis ereptus redderetur. Quis maiora à Pontificibus Romanis beneficia in Imperatores Orientis, quis maiora ab Imperatoribus Orientis maleficia in Pontifices Romanos requireret? Sed audi maiora.

Explicatur summum studium Pontificis Romani in conseruando imperio Orientali.

C A P V T III.

CVM Leo Iconomachus, ut vidimus, Catholicorum in Oriente maximas cædes faceret, & eadem in Occidente moliturus esset, Gregorius Secundus, ut eius furem coerceret, Italiam, Paulo Diacono teste, auerit ab eius obedientia: idem tamen eius impetu represso fuit in causâ mox, ut exarchatus à Longobardis occupatus ei gubernandus redderetur. Idemque bis effecit postea Zacharias Papa. Quocirca Pontifices satis habuere, ut à cædibus ille temperaret, neque curarunt ut Italia ab eius obedientia omnino descisceret. hinc in Imperatoris Constantinopolitani potestate remansere Sicilia, Sardinia, Calabria, & Apulia, quæ regiones & insulæ Italiæ adnumerantur, sed præcaudubio satius fuisset, si & hæ ab illius fide discessissent. Quid ita? quia nimirum, quod supra dicebamus, quæ regna Pontificis Romani seueritas haud castigat, incidunt illa, ubi hæreticis parent, in efferatissimarum gentium potestatem. En tibi ante oculos pauca è multis exempla illarum regionum. Sardinia namque, ipso Gregorio sedente, Luitprando regnante, à Sarracenis occupari cœpit, & mox prorsus occupata in eorum fuit imperio, vsque ad annum millesimum decimum quintum, quo Pisani Pontificis edictis impulsî illam de manu Sarracenorum receperunt. Sicilia verò, Michaële Balbo imperante, qui etiam hæreticus Iconomachus fuit, à Sarracenis est occupata, ut Curupa-

lates

lates est tectis, & eodem ferè tempore ab iisdem Sarracenis nonnulla Calabriae & Apuliae oppida capta.

Quæ cum Gregorius Quartus videret sub annu octingentesimum trigessimum, haud destitit Ludouicum Imperatorem, filiumque ipsius Lotharium urgere, ut Siciliae opem ferrent. Renuerant illi asserentes esse illam Constantinopolitani Imperatoris: mox conuentum, ut communibus impensis expeditio fieret. Sed cum Papa interim cunctos ad id hortaretur, Bonifacius Corsicae Comes in Africam transmittens, multis præliis Sarracenos fudit: quare coacti, qui in Sicilia erant, in Africam sunt reuersi, atque ita Sicilia liberata, mox tamen rursus occupata. Prorsus actum fuisset de tota Calabria, & Apulia, nisi Basilius Macedo Catholicus post annum octingentesimum sexagesimum septimum legatos misisset ad Pontificem Romanum, & Ludouicum Secundum Imperatorem, ut ope ipsorum Sarraceni expellerentur ex Apuliae & Calabriae locis, quæ occupant, ut idem Curupalates scribit. Quamobrem Ludouicus è plurimis Calabriae, & Apuliae locis Sarracenos depulit, cum Basilij legatione, tum Papæ horratu impulsus: nihilominus haud prorsus exigi è Sicilia & Italia Sarraceni potuerunt, nisi per Northmannos cum iam Græci Photij malis artibus ab Ecclesia Catholica paulatim cæpissent alienari, donec anno millesimo quinquagesimo tertio, Monomacho imperante, ausus est Michaël Patriarcha nos excommunicare. Tum sedebat Leo Nonus, cuius exstant de his rebus grauissimæ litteræ ad Imperatorem & Patriarcham. Atque his temporibus, teste Zonara, & Curupalate, Asia tota à Turcis capta, ita ut Imperatores Græci nihil nisi in Græcia possiderent. En tibi rursus eorundem maleficia in Pontifices Romanos, Pontificum verò Romanorum benefacta in illos.

Diximus Asiam totam, scriptoribus id Græcis testantibus, à Turcis occupatam, Monomacho imperante, atque hoc tempore similiter à Græcis nos exemplo prorsus inuitato excommunicatos: & anno millesimo nonagesimo quinto ab Urbano Secundo in Claramontana Synodo est indicta expeditio sacra in Orientem aduersus Sarracenos, ad Hierosolymam Syriamque recuperandam. Latini milites per Græciam atque Asiam facientes iter suis armis, suo Marte, ut aiunt, ac sanguine, Asiam Græcis recepêre, Turcasque ex illius dominatu depulerunt. Huius expeditionis

L I 3

meminit

Gregorij V.
cura in tuendo imperio Orientali.

Urbani II.

Gregor. lib. 4.

Pontificum
sequentium.

meminit Zonaras, sed à nostris Asiam de manu Turcarum liberatam, & Imperatori Constantinopolitano restitutam tacet. Totius rei meminit Robertus monachus, qui his temporibus vixit, & plurima horum, quæ gesta sunt, vidit, ac ne putes nostros de rebus nostris mēiri, Gregoras Græcus scriptor palam fatetur, & suis scriptis testatum reliquit, Orientem, qui à Turcis tenebatur, fuisse ab Alexio Conne-no receptum, ope Gallorum, qui ad huiusmodi expeditionem sunt profecti. Ad summam post hanc expeditionem, receptamq; per nostros Asiam, per annos propè ducentos Græcorum Rex, & Imperij Orientalis salus ac dignitas fuit in tuto, nihil extimuit à Turcis aut Sarracenis, quod scilicet nostri Pontificibus Romanis vrgentibus novas subinde copias mitterent aduersus Mahometanos, Turcas ac Sarracenos: atque ita istorum cunctos impetus nostri excipiebant ac retundebant: Græci ab omnibus inimicorū iniuriis ac molestiis quiescebāt, quod sæpè Coniatas ac Gregoras suis Græcis exprobrare nullo loco omittunt.

Sed quis per hæc tempora Græcorum in nostros à quibus tanta beneficia recipiebant, summa scelera receniere aut excogitare posset? In huiusmodi rebus nulla fides habeatur Latinis: ipsa Græcorum verba hic scribentium recensebimus suo loco. Igitur cum nostri sub annum millesimum nonagesimum sextū traiecissent in Asiam, Alexius Imperator Hugonem Magnum Regis Franciæ fratrem, plurimosq; è nostris Duces bona fide Constantinopolim profectos comprehendit, ac detinuit: reliquis subsequenibus duce Bohemundo, innumeras struxit insidias, annonā negari præcepit, exercitus per dolum in illos submitit: sed cum cognouissent omnia à nostris superari, copias suas deleras, obuiam legatos ficto animo summa fraude destinavit, Hugonem cum suis liberos esse iussit, interim tamen nihil non hostile in nostros destitit moliri: quamuis fœdus in initum fuisset de vrbibus Asiæ per nostros capiendis, atque Imper. tradendis. Quæ assicutus Imperator haud omisit omnia in nostros mala machinari. Nam cum capta Hierosolyma Vvillielmus Pictauiensium Comes, & Aquitanæ Dux, Hugo Magnus, Stephanus Carnutensium Comes, & alter Stephanus Burgundiæ Comes cum multis copiis reuerterentur per loca Imperatoris iter facientes, Alexius idem multas ei insidias est molitus, per Turcas sæpius est adortus, vt Gulielmus Tyrius narrat.

Defuncto

Lib. 10. c. 12.

Defuncto Alexio successit Ioannes anno millesimo centesimo decimo nono. Hic quando nostris aliter obesse non poterat, Ciliciam, quam iam quadraginta annos princeps Antiochenus possidebat, inuasit & occupauit: Antiochiam obiedit: fœdus certis cōditionibus, quas Tyrius refert, sancit cum nostris. Coniatas tradit à Ioanne expeditionē factam in Ciliciam, vt vlcisceretur Armeniæ Regem, qui nescio quid hostile gesserat in Imperatorem. Sed quid Armeniæ Regi cum Principe Antiocheno, ac Cilicia ipsius provincia? Idem tradit ab Imperatoris exercitu Antiochiam circumvallatam, suburbana ipsius direpta, omnia quæ manibus corripī possent abstracta: & huius expeditionis Antiochenæ nullam tradit aliā causam, nisi quod Imperator vellet Antiochiam coniungere Constantinopoli, Hierosolymam petere, & finitimos barbaros profligare. Honestæ nimirum causæ. Addit idem direptionem huiusmodi factam, ex quo Imperator inierat pacem cum Principe Antiocheno, & omnibus honoribus intra Antiochiam fuerat exceptus ac cultus. Et tamen audeo his expositis obijcere nostris factum Latinum, & præidentes animos, quod noluerint Antiochiam tradere Imperatori petenti.

Postero anno millesimo centesimo quadagesimo tertio successit Ioanni defuncto filius Manuel: & millesimo centesimo quadagesimo septimo, Eugenio III. ac D. Berharo hortante, Conradus Imper. dum maximis copiis per Græciam & Asiam faciens iter, est in Orientem profectus: Cum Bosphorum traiecisset, Manuel Imperator (hæc sunt ipsa Coniatae verba) in locis opportunis & angustiis tramitibus insidias collocandas censuit, quibus non pauci ex ijs exercitibus perierunt: quin & ciues portis clausis forum Alemannis non præbuerunt, sed sinitibus de muro suspensis pecuniam prius attraherant. Et post: verum pessimi incolæ, & inhumanitate singulari præditi, ne minimum quidem dimittebant, sed anro argenteo attracto, atq; in sinitibus recondito, ex manibus se subducebant, quidam etiā calce farina immixta cibū pestiferum reddebant. Id virum iussu Imperatoris factū fuerit, vt ferebatur, õpertum non habeo. Vt sit, iniquum & nefarium facinus fuit. Illud certè constat, eius iussu ex improbo argenteo monetâ esse cusum, quæ ijs daretur, qui ex Italico exercitu aliquid vendituri essent. Breuiter, vt dicā, nullum mali genus fuit, quod Imperator non vel ipse in eos machinaretur, vel alijs machinanti auctor esset, vt scilicet eorum posteri perpetuis monumentis ab insidendiæ Romanis deterreretur. Idem & Turci

Eugen. III.

Et 4

iustitiam

imitati sunt, Manuelis litteris ad bellum Alemūnis faciendū con-
citati. Hæc Coniatar: è quibus colligitur pessimus in no-
stros animas, Græcorū, qui opem ferri ipsis aduersus Tur-
cas, & communes religionis hostes, à quibus deinde mi-
serimè sunt oppressi, nihil aliud esse quàm inuadere Ro-
manos, id est, ipsos Græcos, interpretabantur. Narrat dein-
de Coniatar idem fortia Imperatoris Conradi gesta, & mi-
rificè laudat ob profligatos in Asia Turcas ad fluium
Meandrum: quamuis eius exercitus flagitiosissimus Græ-
corum machinationibus ferè totus fuerit absumptus.

Anno millesimo centesimo octuagesimo vita migravit
Manuel Imperator, creatusq; eius filius Alexius ferè impu-
bes, qui mox super summū scelus est ab Andronico Com-
meno Manuelis patruale occisus. Atque hic Andronicus
iussit Latinos omnes Constantinopoli commorantes tru-
cidari: tunc cadauera nostrorum effossa dispersa: ægros,
qui in sancti Ioannis decumbent, crudelissimè occisi:
Ioanni Cardinali legato Pontificio caput abscissum, & ad
caudam canis immundæ ad contumeliam ligatum, & per
urbem mediam raptatum: denique nullum genus iniuria-
rum potuit cogitari, quod à Græcis in nostros non fuerit
illatum sine vlla omnino causa. Coniatar hæc innuit, Ty-
rius autem latè recenset: idem tamen Coniatar Androni-
cum istum flagitiosissimum & crudelissimum omnium
fuisse scribit: quocirca paulò post ab Isaacio Angelo Im-
perio & vita priuatus est, anno millesimo centesimo octua-
gesimo quinto.

Greg. VIII.

Post hæc millesimo centesimo octuagesimo septimo
Fridericus Imperator litteris ac legationibus Gregorij O-
ctauo impulsus maximas copias in Orientem duxit. Idem
Coniatar refert, vt Isaacius Angelus Imperator innumeris
iniuriis Fridericum, dum iter per Græciam & Asiam cum
militibus faceret, prouocaret, & impedire sit conatus, im-
missis in illum copiis, itineribus obstructis, comœatu de-
negato, quo minus in Asiam trajcere posset, & Palæstinam
petere aduersus Mahometanos pugnaturus. Quamobrem
multis auctor idem vituperat Isaacium Angelum, mirificis
verò laudibus effert Imperatorē Fridericū. Hæc igitur Græ-
ci per annos ferè centū in Pontificis studiosos, qui ad com-
munes hostes ex eorū finibus expellendos tendebant. Hæc
Romani Pontifices, Romanorumq; Pontificum hortatibus
missæ nostrorū in Mahometanos copiarum cum Græcis egere.

Sed

Sed audi maiora. Isaacius Angelus, hic de quo egimus,
ab Alexio Angelo fratre est oculis & Imperio priuatus, &
in vincula comectus. Alexius Isaacij filius ad Veneros cō-
fugit auxilium petens aduersus impium patrum. Veneri,
iuncta cum Balduino Flandriæ Comite, ac multis aliis prin-
cipibus societate, tyrannum deiciunt Imperio: Isaacioq;
à quo tanta Fridericū diximus perpeffum, nostros tot in-
iuriis exagitados, Alexioq; eius filio restituunt. Græci, cum
pati naud possent nostris debita stipendia exsolui, seditio-
nem faciunt, Alexio duce, Murzuffo auctore, qui occupare
ob hæc Imperium meditabatur, quamuis multis affectus
beneficiis ab Imperatore adolescente. Hunc igitur homo
perfidus strangulauit, cum iam bis illi venenum frustra bi-
bendum dedisset: imperiumque inuasit. Tantum facinus
auerfari nostri, cum viderent post hæc etiam Murzuffo à
nullis in eos conferendis iniuriis absistere, Constantino-
polim capiunt: anno millesimo ducentesimo quarto, pu-
niant, & Imperium ciuitatis multos annos æquali iure te-
nuerunt, quod Græci scriptores haud inficiantur. Atque
hæc Veneri & Flandri, quorum nihil ad Pontificem Ro-
manum spectat. Illud ipsius proprium, quod cum Græci in
Asiam transtulerunt Imperium, & in ea dum Flandri Con-
stantinopolim tenuerunt, regnarint, haud cessauit nouas
identidem copias aduersus communes hostes submittere:
quo factum, vt Græcis in Asia quies esset.

Quin cum anno millesimo ducentesimo quinquagesi-
mo octauo Michaël Paleologus Constantinopolim rece-
pisset, Balduino secundo depulso: Carolus autem Neapolis
Rex exercitum classemq; maximam compararet, vt Paleo-
logum deiceret, ac Balduino affini suo Constantinopolim
reciperet: Michaël veritus potentiam Caroli, summamq;
in militaribus rebus peritiam, & in cunctis expediendis so-
lertiam, ob hæc adductus in desperationem, teste Gregora
Græco scriptore, qui sub hæc tempora vixit, ad Gregorium
decimum confugit, Catholicæ se pietati ex animo adiun-
xit, & ab illo impetrauit, vt Imperator Constantinopolis
ab ipso confirmaretur, & ab incepto consilio Carolus a-
uerteretur. Tantum fuit Romani Pontificis studium in
conseruando Græcæ nationi Imperio Constantinopoli-
tano, vt præterito de sede Pontificia optimè merito Caro-
lo, cui tamen multæ difficultates ad tantum opus perfici-
endum obijciebantur, Paleologum confirmari Pon-
tifi-

Gregor. lib. 5.
cap. 1.

Gregor. X.

cio decreto Imperatorem Constantinopolis, & Caroli decretum Pon. incium agrè ferentis omnes conatus fuerint omnino ob id retardati, quod Ioannes Villan. etià testatur.

Lib. 2. c. 44.

Præterea ut Imperium Græcis omnino staret, cum Tartari his temporibus in Asiam se effudissent, tres eorum Reges à nostris ad cultum Christianum traducti, ut ex historis Haytonis apparet. A Regibus hisce Persæ, Turcæ, ac Sarraceni domiti ita atque attriti, ut aduersus Orientale Imperium Michaële Paleologo viuentē nihil vnquam mouerint. Obiit ille anno millesimo ducentesimo octuagesimo tertio.

Eo defuncto, Græci vnà cum Andronico ipsius filio ad ingenium suū rediēre, à nobis omnino discesserunt: & paulo post Turcæ viribus resumptis primū ex Othomannica gente, quæ ipsos prorsus euerit, Othomannum Regem creauerunt: ut idem Gregoras testatur, qui tamen eum vocat Athman: legendum verò, Othman. Sed quamuis hæc Græci, non ita Rom. Pontifices. Nam Bonifacius V. II. nihil non conatus fuit, ut Christiani reges ad Hierosolymitanam expeditionem proficiscerentur, quod anno millesimo ducentesimo nonagesimo nono notat Nauclerus. Anno præterea millesimo trecentesimo octauo, milites S. Ioannis, ut vocantur, classe comparata Rhodam insulam, quam Turcæ multo antè occupant, cum quinque adiacentibus insulis, cœperunt, sedemq; ibi sui ordinis constituerunt, quo facilius hostes Christiani nominis, qui in Asia confederant, & in Græciam iam traiecerant, extrema quæque illi minitantes ac molientes, inuadere possent, continuis præliis laceffere, distinere, & ab inferendis Græciæ iniurijs abducere. Quocirca Othomannus id videns, anno millesimo trecentesimo vigesimo secūdo misit Orchanem filium, qui insulam expugnaret additis innumeris copiis, quæ per nostros deletæ fuerant. Ioannes Villaneus refert idem tentatum à Turcis anno millesimo trecentesimo vigesimo, sed omnes fuisse à nostris profligatos. Idem conatus est longo post tempore Abulacus Ægyptius, sed maxima accepta clade est turpiter fusus. Idem contigit Mahometi secundo, donec anno millesimo quingentesimo vigesimo secundo Solymanus insulam redegit in suam potestatem, militesq; in Melita sedes fixerunt. Interim tamen haud destitit Pontifex Romanus aliis modis ruenti Imperio Orientali opem ferre.

Bonif. VII.

Lib. 9. c. 18.

Anno

Anno namque millesimo trecentesimo vigesimo tertio, Ioannes Vigessimus secundus, Rex item Franciæ, & Veneti classem milere aduersus Turcas, qui Cherfonesum occupant in Europa, multis præliis fuderant Græcos, & animo iam cuncta deuorarāt. A nostris fœlicissime res gesta. Turcæ victi: multa loca recepta, ut narrat Gregoras, & è nostris Ioannes Villaneus. Et tamen Imperator Constantinopolitanus sub annum millesimum trecentimum vigesimum discordias in Italia aduersus Pōtifices Romanos suis opibus fouebat, quod Villaneus testatur. Sed paulo post Græci ipsi Turcas in Europam vocarunt, dissidentibus inter se ac pugnantibus ob Imperium Andronico seniore ac iuniorē, mox etiam liberis huius: haud tamen destitit Pontifices Romani ob id Græcis opem ferre.

Anno enim millesimo trecentesimo quadragesimo quarto sumptibus Pontificis potentissima classis aduersus Turcas in Asiam missa: à principio victores nostri: Smyrna capta, mox per imprudentiam magnā clades accepta: anno tamen sequenti nouæ copiarum à Pontifice sunt missæ.

Post hæc Sigismundus Hungariæ Rex anno millesimo trecentesimo nonagesimo sexto, collectis ex omni Europa militum maximis auxilijs, à Pontifice autē Romano summa pecuniæ vi præter exercitum, aduersus Baiazerem profectus, in confinibus Græciæ miserabiliter ad Nicopolim fusus est: sed & antè legitur Gregorius XI. qui anno millesimo trecentesimo septuagesimo primo sedere cœpit, pecunia Græcorum res iuuille aduersus Turcas, ut è Cromero colligitur. Eugenius deinde Pontifex totus in ea cura fuit, ut Græcorū Imperiū à Turcis haud euerteretur. Quocirca Ioānes tum proprijs Hungarico regno à Turca illatis damnis permotus, tum Romani Pōtificis auctoritate ad id instigantis excitatus, sæpius Turcarū innumeras copias fudit: missa similiter classis in Hellespontum, cui Franciscus Albertus Cardinalis præerat: atque actum prorsus fuisset de Imperio ac rebus Turcicis, nisi Amurathes maximis propositis conditionibus à Rege Hungariæ & Poloniæ Vladislao pacem mercatus esset: quàm cum postea Iulianus Cardinalis rescindendam ob litteras ab Imperatore Constantinopolitano missas curasset: & nostri neque tot, neque tam validis copiis in Turcas perrexissent, collatis ad Varnam signis anno millesimo quadragesimo quadragesimo quarto, ingens à Turcarū exercitu clades accepta,

Ioan. XXII.

Greg. lib. 7.

Ioan. Villan.

lib. 11. c. 18.

Villan. lib. 9.

cap. 132.

Villaneus.

Villan. lib. 12.

cap. 38.

Gregor. XI.

Crome. lib. 13.

Eugen. III.

Bonif. Dec. 3.

lib. 5.

maiori

Dec. 3. lib. 6.

Nicolai V.

maiori tamen hostium cæde: Rex & pontificus legatus Iulianus interfecti: totam rem latè Bonfinius persequitur. Neque tamen destitit Eugenius Turcas, quantum poterat, premere, Græcis auxilia subministrare.

Idem præstitit Nicolaus Quintus, à quo missi ad omnes Europæ Reges legati, ut arma cõcordibus animis in Turcas sumerent: in his ad Germanos ter Æneas Sylvius in tribus eorum conuentibus diuerso tempore habitis, Ratisponensi, Francfordiensi, & Nouæ ciuitatis nihil nõ egit, ut id perficeret. Platina scribit ultimo conuentu tantũ abfuisse, ut Germani in id assentirentur, ut potius Imperatorẽ aduersus pontifices commouerint: at Nicolaus iratũ Græcis Deum sciens, cum videret Græcos nunquam ad fidem rediisse, quamuis in Concilio Florentino Episcopi ipsorum plurimi, duobus exceptis, subscripsissent, litteris eos monuit, fore, ut intra triennium, quando nunquam resipissent, res ipsorum ruerent, vel ipso inuito, & omnia propriis faciente, quod ita euenit, Constantinopoli capta à Turcis anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio, ex quo nos Michaël Patriarcha est ausus excommunicare quadringentesimo, ex quo exarchatu priuatus est Copronymus, & Italiae regno, excepta Apulia, & Calabria, septingentesimo. Neque tamen ob hæc Græci, quicumque à nobis discesserunt, errores suos villo modo agnouere, aut agnoscunt, & adhuc nos hæreticorũ loco ducunt, & auersantur.

Calisti III.

Nihilominus euerso imperio Constantinopolitano, pontifices Romani omnes, qui Nicolao paulo post annum à capta Constantinopoli secundum successere, nihil aliud in primis curarunt, quam ut, si quomodo possent, vel illud restituerent, vel eius reliquias conseruarent, & Calixtus quidem Tertius, qui Nicolao successus est anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto, voto se ad id adstrinxit, missoque in Hungariam Ioanne Caruiali legato Cardinali, & Ioanne Capistrano, innumeras copias coëgit, & anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto Turcarum Regem Mahometem victoria celeberrima fudit. Aquileiensem Patriarcham magna classe instructa aduersus eundem misit, qui triennio multa illis dāna intulit, nonnullas insulas cepit, mandauit præterea, ut toto orbe Christiano Christiani sono campanarum in meridie admonerentur, eaq; hora cuncti genibus flexis Deum pre-

carentur,

carentur, quò suis victoriam daret aduersus Turcas Nihil denique legationibus ad omnes Europæ Reges missis, quo pace inita in euersores Orientalis imperij conspirarẽt, sacris concionatoribus in omnes propincias, qui caelestium premiorum spe populos ad hoc excitarent, dispersis omisit: parum tamen profecit, quod nostri inter se pugnarẽt, & quod magis admirare ac lugeas, Græci ipsi, dissidentibus inter se Thoma & Demetrio Paleologis defuncti Imperatoris Constantini fratribus, pugnant. Horum discordis factum, ut Turcæ reliquas imperij euersi partes facile ad se transferrent. Denique triennio toto, quo sedit Calixtus, hoc vnum in primis egit.

Eum secutus est Pius Secundus, qui nihil aliud toto quo sedit quinquennio & mensibus aliquot contendit, quam ut Græciæ subueniretur: Concilium Mantuæ ad hoc indixit, & quãuis mox excitata fuerint bella grauissima inter Germanos, & Hungaros, Castellanos & Aragonẽses, Eduardũ & Henricum de Angliæ regno certantes, Renatũ Andegauensem, Ferdinandumque Neapolis Regem, tantus tamen fuit eius ardor, ut classem magnam instruxerit, inito cum Veneris fœdere, exercitum maximum compararit, Anconam quæ ipse ad id bellum profecturus perrexerit, ibi, dum Venerorũ naues expectat, vita decessit, Cardinales ad inceptam prosequendam adhortatus: ij naues Christophoro Mauro, quibus in Turcas pergeret, tradidẽre, ingentẽ pecuniæ vim ad Matthiã Coruinum Hungariæ Regẽ transmissere, ut stipendia militibus aduersus Turcas persolueret.

Pio substitutus est Paulus Secundus, in cuius gestis describendis Platinae haberi haud fides potest, quòd totus sit in deplorandis iis, quæ Pontifex in illum statuit. Cambinus tamen libro secũdo rerũ Turcicarum scribit continuatum fœdus initum cum Veneris in Turcas à Paulo Secundo; quin è Matthia Palmerio & Crãzio habemus ab illo maximum studium, ut pax inter Christianos aduersus Turcarum Regem componeretur, & quando inter eos non conueniebat, anno millesimo quadringentesimo sexagesimo octauo ab ipso formulam illius certis adiectis conditionibus promulgatã, & qui dissentirent cõmunionẽ priuatos, & sequenti missam in illos classẽ cum Veneris inito fœdere, à qua sunt nonnulla feliciter gesta: sed postero anno pontifex vita migravit, Xisto Quarto successore.

Hic simulatque creatus est, quatuor Cardinales summa

cum

Pij II.

Pauli II.

Crantz. Saxo.
lib. 12. cap. 7.

Sexti IIII.

cum potestate ad omnes Europæ principes misit, ut ipsos ad concordiam pacemque adductos in Turcas impelleret, nihil profecit. Interim Græcorum mutuis dissidiis, bellisque intestinis, cum nostri similiter inter se pugnarent, nihil reliqui est factum ex imperio Constantinopolitano, cuncta Græcorum Turcus occupavit. Xixtus nihil illis amplius potuit præstare, quamvis hæreticis, nisi extorres, omnibus rebus spoliatos, omnium egentes excipere, miseras eorum subleuare: amatissimè id fecit. Inter alios Andream Paleologum & Leonardum Zoceum Epiri despotas Romæ honorificentissimè habitos aluit: Sophiam Thomæ Paleologi filiam Rhutenorum Duci in matrimonio collocavit, sex millia aureorum dotis nomine de suo donavit. Ecquis igitur toto ævo tot ac tanta pro Græcis, qui nihil nõ in pontifices Romanos mali omiserunt unquam, conatus est, ut pontifex Romanus? Nunquid tot ac tanta eis præstitit eorum Patriarcha, qui tanta pollere auctoritate dicitur inter eos, qui Græcorum placita sunt securi? num Reges illi Bulgarorum, Vvalachorum, Bosnensium? num magni illi Duces Moscovitarum? nõ Georgiani, Iberes, Albani, aut quicumque magis adhæsere opinionibus ipsorum, horum quidquam illis præstitere? num quis istorum millesimam partem præstitit pro Imperio Orientali & Græcanicis rebus? num millesimæ millesimam? Rogo igitur Lectorem, ut inspiciat ea, quæ signo de Confirmatione fidei ad finem collegimus à pontificibus Romanis per annos quingentos & amplius præstita ad tutandam inter Græcos Catholicam veritatem aduersus Arrianos, Macedonianos, Nestorianos, Eutychianos, Monothelitas, Iconomachos, & alios impios; deinde eorundem pontificum maximam curam in concilianda inter nos & ipsos pace per annos ferè totidem, & cum his, quæ hic diximus, coniungat, & videat, quàm verè Pontifex Romanus dicere de his possit. Quid potui facere Græcis, & non feci eis? in quod expectavi ut facerent vuas, & fecere labruscam ne dicemus, an teterrimum venenum?

Summum studium eiusdem Romani Pontificis in reparando imperio Occidentali, & conseruando.

C A P. I I I I.

Agebatur

Agebatur annus ab ortu Christi octingentesimus primus, cum Leo Pontifex Romæ sedebat, Constantinopoli verò rerum potiebatur foemina Irene, quæ excretae filio suo Constantino, & de imperij gubernaculis deiecto ausa est omnium prima, iauilitate prorsus exemplo, sola habenas eius asumere ac moderari, cum Sarracenis undique circumstarent, & Orienti Occidentique extremaeque minarentur, Hispanias, Sardiniam, Siciliam, Calabriae & Apuliae loca nonnulla inuasissent, Africam & Orientem ferè totum tenebant, è Septentrione verò Bulgari quotidie incursionibus Græciae confinia vastabant, Slauini Dalmatiam, Hunni, Auares, Noricum, Phrisij & Saxones, Galliae Belgicae limites. Quæ contèplatus omnia Leo Tertius cum videret quantum virtutis foret in Carolo Francorum Rege, statuit imperatoriam maiestatem restituere Occidenti, illam bene de se & tota Rep. Christiana merito Carolo Romæ deferre. Atque ita post annos tercentos viginti quinque per Leonem Tertium tanta dignitas Occidenti restituta, & Carolo Francorum Regi imposta, tenuit imperio Carolus Gallias, Germaniam, Pannonias, Daciam, Istriam, Dalmatiam, Italiae, Hispaniaeque magnam partem, quæ omnia ex Eginarcho Caroli scriba, Ademaro, & Rhegione constant.

Ex illo id maximè curarunt Pontifices Romani, quorum fuit de consensu omnium populorum & Regum, cui vellent eam largiri, ut imperatoria potestas & dignitas, quoad eius fieri posset, ad Reges Europæ, qui viribus ac religione in primis præstarent, atque ideo res Christianas magis promouere possent, tantamque personam tueri, deferretur. Id sic esse omnino è subiectis apparebit. Post Carolum Magnum Ludouicus eius filius imperauit, ad quem cuncta regna paterna sunt translata. Ludouicus adhuc viuens Lotharium curauit à Pontifice Paschali Imperatorem coronari anno octingentesimo vigesimo tertio: mox obiit, Lotharioque primogenito maxima & potentissima regnorum tunc portio obtigit Lotharingia, Burgundia, Prouincia, Italia. Hic similiter adhuc viuens filium primogenitum Ludouicum à Sergio Secundo Imperatorem creari studuit anno octingentesimo quadragesimo quarto: hic imperium solus suscepit anno octingentesimo quinquagesimo quinto, Italiae soli est dominatus. Gallia in quatuor principatus tum diuisa: Aquitaniae Pipinus, Lotharius Lotharij

Impera-

Imperatoris filius Lotharingæ, Burgundiæ & Prouinciæ, Carolus eiusdem Lotharij filius, reliquæ Galliæ Carolus Caluus, at Ludouicus Ludouici Pij filius, horum omnium patruus, Germaniæ superiori, cuius tum regnum nouum non admodum florebat, quòd tum prouincia illa non factis foret exculta, atque ita Lotharij filius Ludouicus omnibus hisce quinque, cum solus Italiæ dominaretur, longe potentior. Obiit Ludouicus hic anno octingentesimo septuagesimo quinto. In Germania tum defuncto iam Ludouico tres eius filij, diuisis inter se regionibus, Ludouicus, Carolomanus, & Carolus Crassus regnabant. Gallias solus tenebat Carolus Caluus. Comites Tusculani tunc erant in vrbe potentissimi, ac maximis opibus florentes: illi omnia tentarunt, vt Ioannes Octauus imperij titulum ad ipsos transferret, atque Italiæ regno, quòd vnà cum imperio hucusque coniunctum semper fuerat, & plerunque postea fuit, potirentur: reiecit eorum postulata Pontifex, & Carolus Caluum Francorum Regem tunc omnium, vt clarissimè apparet, in Europa potentissimum, missis Episcopis Iaderico Velitrensi, Formoso Portuensi, Ioanne Arelarensi, Ansegiso Senonensi, ad imperij insignia Romæ accipienda inuitauit, vt Papyrius Massonus ex antiquis monumentis tradit. Romam Caluus summa celeritate conuolauit, & quod maximè cupiebat impetravit: sed quando nihil est, de quo malè suspicari suspiciosi homines, vult mos quorundam, si velint haud possint, Regino ægrè ferens Carolo Caluo id dignitatis & imperij datū, non aliis, ait ob munera id factum, Carolus namque Caluus maxima in Pontificem bene de se meritū munificentiā est vsus. Atqui ad hoc Caluus honorifica legatione est inuitatus, è Carolo Magni posteris erat tum natu maximus, & omnium potentissimus, & quæ mens in primis esset tum Ioanni, tum cæteris Pontificibus, res ipsa, cum potentissimos omnium deligerent, ni cætera obstitissent, aperitissimè declarat.

Anno deinde octingentesimo septuagesimo octauo, post obitum Calui, Lambertus Spoleti Comes Vuidonis Ducts filius, assumpto in societatem Adelberto Thuscio Comite designato, Romam specie religionis ingressus, Pontificem Ioānem vrgeri cœpit, vt ipsi decus Augustale concederet. At ille fuga elapsus in Franciam Ludouicum Balbum Franciæ Regem, atque vnicum Calui filium digni-

tare

tate imperatoria honestauit. Hic vnem dumtaxat annum regnauit, ac decessit adolescentibus duobus relictis, Ludouico & Carolomano, grauidaque vxore Adeleide, è qua natus posthumus Carolus Simplex. Quocirca Ioannes idē Papa Imperatorem creauit Carolum Crassum, qui dimidium Germaniæ tenebat, nam reliqua post morem Carolomani fratris Ludouicus potiebatur, Crassus natu maior electus. præteriti autem sunt, quos reliquerat ex se filios Balbus, quòd adolescentuli essent, neque idonei ad tuendos Galliæ fines aduersus quotidianas Northmannorum prædationes. Mortuo deinde Ludouico fratre, Crassus Germaniæ regnum solus iniuit, eique defunctis Ludouico & Carolomano Franciæ Regibus adolescentulis absque sobole tutela tradita Francisci regni, & Caroli Simplicis posthumi.

Anno autem octingentesimo octuagesimo septimo in conuentu Triburienti ab Episcopis ac proceribus ob ignauiam Crassus regno Germaniæ est spoliatus, suffectusque illi Arnulphus, sed ante annum tertium qui est octingentesimus octuagesimus quartus, Hadrianus Papa impulsus à Comitibus Tusculanis, cum perspicerent iam cuncti nihil esse in Carolo neruorum, vastantibus Northmannis Galliam & Germaniam, Sarracenis Italiam, atq; huic maximè nihil auxilij vnquam ferre Crassum: nam Germaniæ & Galliæ, quantum potuit, tulit, statuerat, vt moriente Crasso sine liberis, regnum Italicis principibus vnà cum titulo imperij traderetur. Atque ita mitiores Italici principes ac Pontifices Romani in Regem Germaniæ, quam Germani ipsi principes & Episcopi. Hi Carolo Crasso ante obitum abrogarunt regnum, & quidem hæreditarium, neque liberorum, quos adhuc poterat suscipere, habuerunt rationem, quod fuit in causa, vt ille animi dolore paulo post obiret. Itali verò decreuerunt, imperium, regnumque Italicum, quod non hæreditatio, sed electionis iure deferretur, nullo modo adimendum vel viuenti Crasso, vel eius filijs, si quos moriens reliquisset: vt videas ex hoc tempore amorem Pontificum Romanorum in Germaniæ Reges. Videbant porrò Itali ac Pontifices Romani in Gallis hoc tempore puerum regnare nullius roboris & consilij Carolum Simplem, neq; è stirpe Caroli Magni superesse vllos præterea legitimos nepotes, idcirco Hadrianum Pontificem cõpulere, vt decerneret, Crasso sine filijs

Pars ij.

M m

morien

moriente, Italiae regnum, unperumq; Italicis debere, neq; Arnulphi habendam rationem iudicarunt, quod is nothus esset Carolomani Baiariae Regis, neq; ipsius similiter habuissent in successione ratione patris ipsius Crassus & Ludouicus. Anno namq; octingentesimo octuagesimo cum vita migrasset Carolomannus, Arnulpho filio ipsius notho concessa est a patris dicio tantu Carentani, quod eam pater illi largitus esset, ut Regino adnotauit, Ducisq; nomen, haud Regis tulit. Creatus itaque post obitum Crassi Rex & Imperator Vuido Spoleti Dux anno octingentesimo nonagesimo primo, & coronatus a Stephano Quinto. Qua in re videas adhuc Italos noluisse abrogare vel regnu, vel imperiu Crasso uincenti, quamuis Germani abstulissent, sed ipsius mortem, quamuis omni dignitate spoliati, expectassent. Verum cum dissiderent inter se Itali in concedendo Italiae regno, ac Formosus Pontifex variè a Comitibus Tusculanis exagitaretur, Arnulphum verò, cuius antea patris in regnoru successione rationem non habuerant, ad regnu Germaniae a proceribus in conuentu Triburienti electum, plurimu inter Christianos posse videret, idem Pontifex Formosus Arnulphum Vuidone defuncto è Germania euocauit, quem & Imperatorem metu, ut quidam dicunt, adactus coronauit anno octingentesimo nonagesimo sexto, qui est post obitum Crassi octauus. Cum verò Arnulphus duabus rebus, Luitprando teste, maxime nomen suum commaculasset, quod sacrilegus omnia conturbasset, & Hungaris efferatissimis tum gentibus aditum in Germaniam aperuisset, vnde illi plurimos annos innumeras Germaniae, Galliae, & Italiae vastitates intulere: praeterea inter eius filios Zuendebolcum & Ludouicum maxima, ut Regino, qui his vixit temporibus, scribit, essent excitata bella de regno certantes, idemq; in Gallis dissidium foret inter Carolum Simplicem, Balbi, posthumu, & Odonem, quem contra Carolum consanguineum suu excitat cum nonnullis Arnulphus ad Regiu nomen: quae quidem dissensio plurimos annos durauit: ob haec necessariò Pontifices Romani imperij dignitatem Italicis principibus illam maxime ambiètib; detulerunt ab anno octingentesimo nonagesimo sexto, vsq; ad nongentesimu vigesimu, perant os scilicet nò amplius viginti duos. Anno etenim nongentesimo Ludouicus Prouinciæ Rex, iustitiae & integritatis opinione admodu florens, Rex Italiae ab Archiepiscopo

Medio

Mediolanenu, & mox a Benedicto Quarto Imperator est coronatus, qui haud multo post a Berengario Primo est miserime excrucatus, qui anno deinde nongentesimo decimo quinto a Ioanne Decimo Imperator est creatus, cum iam in Gallis plena omnia forent seditionu, nondu finitis discordiis inter Carolum Simplicem, & eius successores, liberòque Ludouicu Lothariuque ex vna, ex altera autè parte Odonem, Robertum, & Rodulphu successores Odonis, teste Ajmoino. In Germania porò nihil erat quieti ab internis bellis, perpetuisque Hungarorù vastationibus, Slauinorù, & Bohemorum, ut è Reginone constat. Berengario Primo post haec occiso sub annu nongentesimu vigesimu tertium, Pontifices Romani Imperatoriam potestatem nemini vique ad nongentesimum sexagesimum secundum per annos triginta nouem detulerunt. In Italicis enim non multum videbant esse roboris ac praestantiae, ut tantam personam sustinere possent, neque inter se illi villo modo conueniebant, in Gallis erant omnia perturbata, ut qui Rex esset, aut acciperetur, dignosci non posset ob dissidia, quae supra attigimus. In Germania domesticis bellis, & externis Hungarorum, Slauinorum, Bohemorumque omnia feruebant, donec anno nongentesimo sexagesimo secundo, ne tanta in Occidente dignitas tot annos inter mortua omnino concideret, cum iam Rex Otho Germaniae cunctis Europae Regibus praestaret, cunctis hostibus vndique debellatis, a Ioanne Duodecimo. In Italiam euocatus, ad imperij dignitatem est euectus.

Hucusque è quatuor maxime apparet summu studium Romani Pontificis in cõseruanda imperij dignitate in Occidente. Nam primo loco post tot annorum spatia inter mortuam Leo Tertius reduxit, atque ut gratiam Carolo Magno referret ob accepta beneficia, illi eam merituissimo omnium est largitus. Secundo illam semper ad potentiores Europae Reges detulerunt: tales enim suis temporibus post Carolum Magnum & Ludouicu Pium, Lotharius II. Caluus, Balbus, Ludouicus Prouinciæ Rex Gallici sanguinis, Crassus & Arnulphus Germaniae Reges, Vuido, Lambertus, ac Berengarius I. Italicis Reges. Tertio indem Pontifices, quamuis variè a principibus Italicis exagitari, tamen illis eam nolere vnquam largiri, exteris potius quasi dignioribus & inuiti quodammodo fecerunt causis tamen grauib; intercedentibus, ut aliquando Italicis eam

M m 2

potren

Luitpran, lib.
1. cap. 12. &
lib. 2. cap. 20.

Amor Papæ
in Germa-
nos & tuen-
da inter il-
los Imperij
dignitate,
ac potestate.

poterentur, & quibus tamen tribus duo, Lambertus, & Berengarius Primus, maximè ob egregias virtutes à Luitprando laudantur. Quarto Pontifices Romani eandem dignitatem dissidus ignaviaque alio um iam diu per annos propè quadraginta extinctam, rursus in lucem revocarunt, & ad Germanos transtulerunt anno nongentesimo sexagesimo secundo.

Ex hoc tempore confedit in Germania Imperium, neque Pontifices Romani adduci ullis vnquam modis aut cogi potuerunt, ut illud alio transferent; quod hactenus illorum maxima fuerint vires ad hanc dignitatem tuendam, & magnis Christianæ pietatis laudibus plurimi eorum florent apud omnes. Adnotabimus hic tempora nonnulla, in quibus Romani Pontificis animus eluxit omnino contentis ut tanta dignitate Germaniæ Reges excelleret, vel inuitis penè interdum Germanis ipsis.

Ac primo loco cum vita migrasset Ottho Secundus Romæ anno nongentesimo octuagesimo tertio, filiusque Ottho Tertius annorum XVIII. in Germania foret, Crescens Patricius Romanus nihil non egrediente populo Romano, ut Imperator à Pontifice Ioanne XV. renunciaretur. Renuit id Pontifex, quocirca ab eodem Roma pulsus, & in Herruniam confugiens, ad Otthonem natus, qui illum de tota re certiores faceret & nomine suo peteret, ut Romam veniret ad accipiendam Romani Imperij dignitatem, resque Italiæ cõstituendas. Venit ille anno nongentesimo nonagesimo quinto, & sequenti, cum iam mortuus esset Ioannes XV. & XVI. à Gregorio V. est coronatus Imperator.

Secundo loco post obitum Otthonis Tertij, cum principes Italici infestis armis copias eius Italia exegissent, Ardoinus Eporediæ Marchio Italiæ Regem se creare à principibus Italicis curavit, ac tenuit illud annos tredecim, exercitumque ab Henrico Germaniæ Rege missum duce Otthone vicit, neque tamen illum Papa vllus è quatuor, qui eo tempore sederunt. Ioannes Decimus Octauus, Decimus nonus, Gregorius Quartus, Benedictus Octauus, Imperatorem decrevit, expectarunt omnes aduentum Henrici, illique hunc honorem reseruarunt. Non enim tunc vlllo modo Imperator dicebatur, nisi qui manu ipsius Pontificis coronaretur, ob id in diplomatis & litteris antiquis Imperatorum signantur ac numerantur anni, quibus quisque regnavit,

diuersi

diuersi ab his, quibus imperavit, quarum rerum multa exempla habes apud Crantziū, Nauclerum, Cuspinianum, Sigonium: ut magis mirè Crantzij, Naucleri, Cuspiniani, & similium sententiam, qui Imperium vel hæreditarium, vel nationi alicui regnoque attributum contendunt: Spire adhuc extare monumenta aiunt Henrici Secundi, Tertij, & Quarti, è quorum numero dignoscitur exemptus Henricus Auceps Germaniæ Rex pater Otthonis Magni: alioquin Secundus in sepulchris illis inscribendus esset Tertius atque ita ceteri sequentes, quod nullo modo factum: sed falsus hæc Panvinus.

Secutum est aliud tempus, quo Henricus Tertius à tribus Pontificibus, Stephano Nono, Nicolao Secundo, Alexandro Secundo, simoniæ crimine est notatus, ab Alexandro etiam Romam est vocatus anno millesimo septuagesimo ad causam dicendam: quo defuncto cum Saxones ac Thuringi vellent Henrico ob ipsius malefacta deposito alium Regem creare, cohibiti sunt à Gregorio Septimo litteris, quæ adhuc leguntur datæ Kalend. Ianuarij M.LXXV. misitque ab eodem Gregorio anno millesimo septuagesimo quarto Nurembergam legati Episcopi, Holtiensis, Prænestiensis, Curienensis, Cumentensis, vnâ cum marre Regis, ut Lambertus scriptor Germanus, qui his temporibus vixit, testatur, qui illa omnia cognoscerent, de quibus Henricus à populis accusabatur, & à tribus illis Pontificibus fuerat notatus, è quibus Stephanus & Nicolaus, ab ipso Henrico Pontifices dati, Germani erant, integerrimi omnes, Stephanus verò & Alexander etiam miraculis illustres. Absolutus est ab excommunicatione Henricus per legatos, in quam incurrerat ob admissam simoniam: communiq; consensu præsulum, principumque Germanicorum, & Henrici ipsius constitutum fuit, ut tota res Romæ cõpositâ die cognosceretur, sed indictam expeditionem nullo modo Henricus, inquit Lambertus, absoluere curavit: quin interim curavit Gregorium nocte Natalis Romæ, dum missam celebraret, capi, qui mox à populo Romano est liberatus. Amplius anno millesimo septuagesimo sexto, ut idem scriptor testatur, cum legatione missa, ut decretum fuerat de cõmuni sententia, Romam vocaretur Henricus, tantum abfuit, ut ex cõposito pareret, ut potius contumeliosè à se repulerit legatos, cõuentumque conuocato aliquot Episcoporum fuerit ausus Gregorio Septimo abrogare Pontificatum, idque illi per quosdam verbis

Vide Crantzia.
lib. 5. Saxo.

M m 3

ac

ac litteris iniuriarum plenissimis denunciare. Quocirca Gregorius, aduocato Concilio, Henricum excommunicauit, regnum ius illi abstulit, in Germaniam legatos misit, qui omnium gestorum rationem redderent, ac potestatem facerent principibus uolentibus eum iamdiu deponere, & alium creare. Cunctis igitur Triburibus conuenientibus, Henricus scelerum suorum conscius se dicto fore audientem promisit, in dictumque Augustae Concilium, quo Pontifex accederet anno sequenti. Iterum cum sciret Gregorium perire Augustam, occurrit illi ad Canusium, & maxima dimissione ab excommunicatione se absolui, omnem obedientiam pollicitus, impetrauit. Sed protinus ad scelera pristina reuersus, cum fide securitatis data interuentu Rodulphi Sueuorum Ducis accederet ad se plures Episcopos & proceres in custodia misisset anno millesimo septuagesimo septimo, qui insecutus est, cum Rodulphi, cui fides est in primis violata, tum ceterorum sic irritati sunt animi (quae omnia testatur, qui in iis locis eo tempore uixit, Marianus Scotus) ut Henrico deposito, Rodolphum crearent, qui consecratus est Sigefrido Archiepiscopo Moguntinae, & confirmatus anno postero a Gregorio Septimo. Sic igitur ob sua scelera Henricus regio potestatis iure deiectus a Gregorio, qui id per multos annos uenerat, cum bis in publicis conuentibus Norimbergae & Triburis fidem datam fregisset, & specie fidei datae multos principes in custodia detinisset, Gregorio Septimo ter illulisset, eum capere per alios, & Pontificatu fuisset ausus exspoliare. deiectus denique propter innumera scelera, ob quae ab anno millesimo septuagesimo, usque ad millesimum septuagesimum octauum, plurima bella, sacrilegia, incendia exorta, praesertim in Thuringia, & Saxonia, incredibiles omnium hominum strages, innumere direptiones, ac uastationes, ob electionem Rodulphi, quae postea praelio uicit, in furorē uersus Henricum exercitu coacto in Italiam uenit Roma expulit Gregorium, & aduersus illum successoresque eius quatuor Antipapas, Gibertum qui Clemens est dictus, Albertum Theodoricum, & Magninulfum creauit, quanta uero fuerint eius scelera, qui uolet ex aliqua parte cognoscere, legat Dodechinum, & Lambertum, unum sit satis attulisse cunctis saeculis, credo, inauditum. Erat Henrico uxor Adelchis: eam cum cepisset odio habere, iniuriis multis affectam misit in carcerem, plurimosque immisit qui eam contumprarent. Num satis hoc? Accersit filium suum Conradum,

impellit

impellit ut horrendum facinus & ipse aggrediatur: noientem iniuriose a se repellit. ob id optimus iuuenis a patre delinicens anno millesimo nonagesimo tertio, in Italiam uenit, & summa omnium gratia de Urbani Pontificis auctoritate Italiae regnum inuic, annos nouem administruit, & Rogerij Siciliae Regis filiam sibi matrimonio iunxit. Haec Dodechinus & Helmoldus Germani scriptores illis temporibus proximi. Is uero est Helmoldus, ut in tota historia, quam texit, ansas omnes arripiat, ut Pontifices Romanos dilaceret, praecipue Gregorium VII. ita ut afferat etiam Bennonis ineptissima commenta, quae merito Crantzius deridet, & quibus cuncti historici aduersantur, & apertissime inter se pugnant. Obiit Henricus anno millesimo centesimo sexto, cum sedissent interim Gregorius VII. Victor III. Urbanus II. & qui superuixit Paschalis II. qui omnes innumeris consuetudini iniuriis poterant Imperij titulum transferre a Germania in alios: noluerunt tamen. Uixere iis temporibus Robertus, qui Apuliam, Calabriam, Siciliamque dominatu suo tenebat, ac tantae fuit potentiae, ut Isaacio Angelo Commeno Imperatori Constantinopolitano bellum intulerit, ac multas in Epyro urbes abstulerit, copiis eius fuis, ac caesis. Roberto successit filius Rogerius, Ambo pro Pontificibus aduersus Henricum inuicti steterunt: poterant in eos Papae de se optime meritis Imperij dignitatem transferret: ne id facerent, amor in Germanos fecit. Uixit eodem tempore Philippus Gallorum Rex, qui & iisdem Pontificibus studuit, eoque regnante expeditio illa Hierosolymitana, quam Germani tum deridebant, auctore Urspergensis suscepta. Ad eundem regis undique ornamentis & opibus instructissimum poterat Augustalia insignia deferre iisdem Pontifices, & post annos centum viginti plus minus ad Gallos Imperium reuocare, in quibus iam diu extinctum Caroli Magni meritis renixerat ac steterat annos octuaginta, donec ad Germanos est translatum, & maxime cum a nullo superiorum Pontificum coronatus fuit Imperator Henricus, quare tantum Romanus Patrius, non autem Imperator hucusque fuit appellatus, ut Contractus, qui his temporibus uiebat, scribit. Non fuit id amor in Germanos, uicit ille iniurias omnes, atque arumnas. Iure, ad extremum namque tantus in Pontifices Romanos amor Germanorum fuit, ut plurimi ipsorum fauerent illis, reliquerint suos.

M m 4

Quartum

Quantum tempus est cum Henricus quartus Romam venit Paschale sedente, cui promiserat se inuestituris Episcoporum renunciaturum per legatos missos à se ad Concilium Trecentis, atque iterum postea cum Romam pergebat apud Aquampendentem: sed postquam fuit in urbem Rex admissus, præstare nihil voluit: quia Papam cum Cardinalibus captiuium Roma, prælis nonnullis, in quibus multa hominum milia occisa, inter Romanos & Germanos commisis, abduxit ad montem Soractis, ubi, cum quæ vellet exigere, à Papa impetrare non posset, iussit ante eius conspectum productis Episcopis, & Cardinalibus caput amputari, nisi Papa, quæ petebantur, concederet. Intrepidus, & ad eandem mortem paratus Pontifex hortabatur omnes ad subeundam pro Christo necem libentissime: sed collachrymantium precibus mollitus, subscripsit regis postulatis, antea tamen protestatus se metu id omne largiri. Inde reductus in urbe coronauit Henricum, Imperatoremque creauit anno millesimo centesimo undecimo. Quo perfecto, cum male à cunctis audiret ob ea, quæ Henrico concesserat, Concilium conuocauit ad Lateranum, in quo rem uti erat exposuit, & communi decreto omnia cum Henrico acta rescissa sunt anno millesimo centesimo duodecimo, eodemque missi ab Alexio Comneno Orientis Imperatore legati Romam, quibus iniuriam ab Henrico Pontifici & Romanis illatam doluit, gratias iis egit, ac laudauit, quod Pontificem tutari essent, se cupere à Pontifice coronam Imperij sumere. Rursus anno millesimo centesimo decimo sexto, Concilium in Laterano vniuersale est habitum, in quo iterum rescissa acta cum Henrico, & ipse est excommunicatus: qui Romam veniens Burdinum Antipapam creauit. Inde discedens Romanos quosdam aduersus Pontificem confirmauit. Ab his Gelasius Paschalis successior anno millesimo centesimo decimo octauo expulsus in Gallias profugit. Denique non prius composita pax diu multumque tentata, donec anno millesimo centesimo vigesimo secundo Henricus resipuit, Calixto sedente, & absolutus ab excommunicatione. Hoc igitur tempore poterat iustissimis de causis ob fidem violaram, manus iniectas indignissime in Pontificem, & Cardinales, ab Henrico ad Alexium, qui id petebat, Occidentis Imperium transferri, poterat ad potentissimum Galliarum Regem Ludouicum Crassum, qui Gelasium Calixtumque Roma profugos ben-

gnissime

gnissime exceperat: qui cum Calixtus in vniuersali Rhenis Concilio Henricum excommunicasset, Henricusque diceretur in eum copias mouere, Ludouicus armatorum ducenta milia pro Pontifice aduersus Imperatorem eduxit: ac nisi Henricus veniam petisset, in Germaniam profecturus erat, ut e Sugerio illorum temporum scriptore narrat Papyrus Mastonus: haud tamen maxima Pontificum Romanorum caritas in Germanos villo modo potuit infirmari, ut a nos iis præferrent. Hæc ex Leone Hostienti, qui his temporibus vixit, rebusque hisce interfuit, Orthone Frisingensi, Crauzio & Sigonio.

Quantum tempus est cum Fridericus primus tres Antipapas, Victorem, Paschalem, Calixtum defendit, ac constituit aduersus Alexandrum III. ab anno millesimo centesimo quinquagesimo nono, usque ad millesimum centesimum septuagesimum sextum, ipsumque vni potuit prius excommunicandum cum suis sectatoribus curauit anno millesimo centesimo sexagesimo: quare coactus Alexander anno millesimo centesimo sexagesimo secundo in Concilio Claramontano Victorem, Fridericum, factionemque ipsorum contra excommunicauit. At Fridericus Roma & Italia expulsi à se Pontificis fautores omnibus modis est persecutus, incredibiles Italarum caedes edidit, plurima vastauit, urbem nobilissimam Mediolanum subuertit. Iure nempe, an iniuria hæc omnia patrarit, ut omnes omittamus, ipsius iudicio detur, qui mox suum crimen agnouit, factus est, veniam petiit. Quidni potuisset tunc Alexander III. Augustale decus tribuere Gulielmo Siciliae & Neapolis Regi, cui Rex Tuneti tum pendebar in Africa tributum, qui sicut eius maiores à superiorum Imperatorum malefactis superiores Pontifices, sic ipse Alexandrum tutatus est aduersus Fridericum, ut gratia referretur filio benemerito Regum optimè meritorem? Quidni idem dari potuisset Galliarum Regi potentissimo Ludouico Crasso, qui pro Pontifice Alexandro III. aduersus Fridericum copias duxit, Concilium aduocauit, præsertim cum iam tot Pontificum superioribus annis à Regibus Germaniæ fugatorum Galha facta esset tutissimum perfugium, ac præsidium, ac tot Gallici Reges à Pipini ætate pro Pontificibus Romanis tanta gesserint, ipsi omnium primi Imperium iamdiu extinctum inierint? Quidni idem concederetur Manuelli Constantinopolitano Imperatori, qui legatione honestissima missa, amplissimi tunc

M m 5

Imperij

Imperij obedientiam, viresq; Alexandro Papæ, si Occidentis ipsum vellet Imperatorem creare, aduersus Fridericum Papæ inimicum obtulerat temporibus adeò turbulentis: Quidni Alexander III. aduersus vnum Imperatorem Fridericum constitueret, vel vnum dumtaxat Imperatorem, quando Fridericus aduersus vnũ Alexandrum Papam constituisset tres Antipapas? Veruit caritas, qua Pontifices Romani amplectebantur Germanicam nationem: neque de illius honore, quamuis maxima ex parte inimicæ, quidquã diminutum volebant, atque ita Imperij maiestas mutabilitati obnoxia facilius in Occidente exstingueretur: neque sanè erat ob vnus Imperatoris, qui mox suum crimen agnouit, delictum, nobilissimæ nationi, cuius magna pars à Pontifice Romano stabat, aliquid dignitatis antiquitus à maioribus impertitæ diminuendum: & beneficiis à Pontifice vincēdi sunt omnes, si fieri potest. Superiora post alios Cranzius ac Sigonius late persequuntur.

Sextum tempus est Friderici II. Huius pater Henricus V. Friderici I. filius, habuit in matrimonio Constantiam filiam Siciliæ Regis, quæ neque volebat, neque poterat eũ ducere, nisi Pontifex Romanus eam religione, qua obligabatur, suo decreto absoluisset, vt Fazelus multis probat. Absoluit Pontifex Romanus: ex quo factum, vt Henricus consequeretur Neapolitanum, ac Siculum regnum: obiit Henricus, Constantiaq; vxor paulò post eum consecuta est, Fridericum puerum in tutela Innocentij Papæ III. relinquens anno millesimo centesimo nonagesimo octauo. Ob id cum Otho Imperator ab eodem Papa Romæ coronatus, ad Imperiumq; euectus Apuliam inualisset, quæ ad puerum Fridericũ spectabat: neque sæpè, vt Cranzius scribit, admonitus ab incepto desisteret: Pontifex ipsum excommunicauit, exercitumq; aduersus illum misit. Ac tantum fuit huius Pontificis studium in protegendo Friderico, vt referat Abbas Urspergensis Pontificibus Romanis non admodum æquus: studiosissimus autem totius familie Suevicæ, è qua fuit Fridericus, eum missa legatione significasse Othoni, si puero redderet quæ occuparat, eisque nihil molestiæ inferret, se dimissurum ipsi Othoni nonnullas vrbes, & oppida, quæ Otho ipse cõtra iuramentum præstitum Ecclesiæ in Tuscia & Piceno abstulerat. Hæc Abbas Urspergensis, qui his temporibus Romæ fuit: vt admireris quorundam scriptorum impudentissimam peruer-

sitatem,

sitatem, qui malè administratæ reuelæ Innocentium accusant, quasi is Siciliæ & Apuliæ regnum sibi tributariũ reddiderit, cum constet apertissimè ex omnibus historiis iam inde à Roberto regiones illas Apostolicæ sedi censum soluisse & infeudatas fuisse, vt è Leone Hostiensi, Pandulpho Colenutio, Rutio, Sigonioq; apparet. Quinimmo Pontifex idem Fridericum, Constantiumq; Reges Siciliæ & Neapolis confirmavit, quòd adhuc superessent, qui ad se illud regnum spectare contenderent, sicut etiam Cælestinus III. qui ante Innocentium fuit, Henrico V. atque eius vxori Constantiæ illud regnum contulit Tancredumq; Nottham filium Rogerij Regis, qui illud inuaserat, excommunicauit. Neque vero satis habuit Innocentius ita tueri, vt diximus, puerum Fridericum aduersus Othonem: quinimmo perfecit, vt Othone deiecto (quando is haud respicebat) à principibus Germaniæ deligeretur Fridericus Germaniæ Rex anno millesimo ducentesimo decimo, vt Abbas idem testatur, pollicitusque est illi Imperatoriam dignitatem, quam noluit tamen conferre, antequam profectus in Germaniam Germaniæ Rex vngeretur, ne scilicet aliquis fieret Imperator, qui prius Germaniæ Rex haud esset. Quocirca anno millesimo ducentesimo vigesimo, cum iam Rex consecratus fuisset Fridericus, Romam veniens ab Honorio Augustalia insignia recepit. Hæc vbi consecutus est, multos Episcopos suis locis auctoritate sua mouit, alios auctoritate contempta Apostolica constituit, quòd illos inimicos reputaret, hos amicos. Eiecti ad Pontificem confugere, conuelli sunt. Papa misit ad Fridericũ monens ne ea perpetraret: si quis Episcopus ei non videretur satis æquus, se prouisurum vt alius sufficeretur ipsius studiosus. Cumq; id læpius Pontifex reperisset, tantum abfuit, vt ille mores mutaret, aut in bonam partem quæ dicebantur acciperet, vt contumeliosissimè à se repulerit legatos, iniuriosa in Papam verba protulerit, ac peiora sit molitus: excommunicatus est igitur ob has causas, vt illorũ temporum scriptor Ricordanus tradit. Quin post obitũ Honorij nulla re laceffitus, Gregorio IX. sedere, armis inuasit: Ecclesiasticæ ditiosis vrbes. Quocirca Gregorius excommunicationis in ipsum sententiam cœpit renouare anno millesimo ducentesimo vigesimo septimo, vt adnotat Urspergensis. Mox interuentu Ioannis Brenne Regis Hierosolymitani pax facta: is namq; Iolem vnicam filiam dato

regni

Lib. 2. Saxo.
cap. 33.

regni Hierosolymitani iure dotis titulo collocauit Friderico in matrimonio, atque ita Fridericus arma deposuit. Necessè namque erat ut pontificis ad hoc consensus accederet, quòd regnum illud Ecclesiæ feudum foret, ut signo de progressu Ecclesiasticæ potestatis est dictum, neque quisquam posset habere, nisi de permisso pontificis Romani. Muneribus itaque placatus nunc rediit ad mentem Fridericus iureiurando pollicitus celerem profectiõnem ad Hierosolymas recuperandas, sed paulo post ad pristinos mores reuersus, consobrinam namque Ioles vxoris, quæ in aula morabatur, contuprauit, coniugem verò suam, quòd ea de re cum patre conquesta esset verberibus malè acceptam in carcerem detruxit, in quo dicta est ipsius iussu interitisse. Cùm verò incredibiles sumptus facti fuissent à Gregorio & cunctis ferè principibus, ad expeditionem faciendam, cuius dux ipse Fridericus fuerat destinatus, ut iuraret, atque is de die in diem rem traheret, quinimmo cunctis iam profectis, ac mare tenentibus, Fridericus cum suis ferè omnibus Brundisium delusis aliis, & indignantibus, repetiisset, Gregorius illi rursus excommunicationem denunciavit. At ille principibus quibusdam Romanis conductis Papam Roma, ut Urspergensis ait, expulit, Rauennamque Germanos proceres aduocat. Papa necessariò sibi nimens ob tot ac tanta maleficia Friderico obiecit Ioannem Brennam, quem Rauennæ Exarchum constituit, perfecitque, ne quis à Germanis Rauennam posset accedere, ut auctor est Urspergensis, qui in annum millesimum ducentissimum vigesimum tertium hæc refert, Friderici tamè procrastinationes iniquas, & indignè habitam coniugem cum consobrina silentio præterit, refert è Ricordano Villaneus. His confectis Fridericus nihil curans absolueretur nec ne ab excommunicatione, vrbe expulso Papa, & plurimis qui eum vexarent concitatis, rursus Brundisio soluit, habitòque secretiori cum hostibus tractatu aduersus ipsos etiã Christianos Hierosolymam recepit ea conditione, ut sepulchrum templumque Domini, cuius causa tanta gerebantur, cum munitissimis quibusque locis in potestate essent Sarracenorum, quòd cunctis indignissimum proculdubio visum: ab eius porrò copiis & ducibus, aliorum Christianorum copiæ, quæ aduersus Sarracenos, in quos nihil ipse mouit, militabant, per insidias, cùm nil tale expectarent, profligatæ, oppida, & vrbes quæ alij Christiani iam diu è

Vill. lib. 6. c. 6.
& seq.

manibus

manibus hostium erepta tenebant, iis omnia vi ablata: inducia sine sociorum consensu in decennium cum Sarracenis pactæ. Ipse urbem ingressus satis habuit coronari: discedens ducem reliquit, qui nõ nisi aduersus alios Christianos, qui in Syria aliquid haberent, bellum gessit: ex quo factum, quòd omnes scribunt, ut Sarraceni omnia breui reciperent: hæc Ricordanus, & Villaneus, & Crantzius scriptor Germanus, qui & in Metropoli sua refert epistolam Sarracenorum Regis ad Papam, qua retribuit ad eum Rex se non posse inconsulto Friderico pacem componere cum Christianis, quòd ita secum conuenisset, atque ita Fridericus illum Regem concitavit in Christianos, pactusque fuerat ne cum iis pax iniretur se iniçio: hæc ex illa epistola, cuius tamen sensum non assequitur Crantzius, ut legenti apparebit. Addit idem Crantzius Friderici filium Conradum in Germania extulisse hæreticos quosdam, qui per Germaniam circumcursantes prædicabant nullis Episcopis & sacerdotibus obediendum, nullis Ecclesiæ legibus, soli Friderico, & Conrado. Præterea cùm vidisset idem Fridericus antea à pontifice omnia absumpta in expeditionem sacrã, nihil roboris militumque fortiorum superesse illi, cùm Brundisio soluisset, eumque iam per Francipanes Roma, ut scribit Urspergensis expulisset, duces in Apulia reliquit, qui diuisionis pontificiæ loca inuaderent, quòd & Paulus Æmiliius testatur: sed Ioannes Brenna, cui pontifex exarchatum commiserat, acriter omnia tutatus, hostilem exercitum fudit, multaque in Apulia & Calabria occupauit, in quæ Fridericus reuersus exercitum mouit. Hic quidam scribunt anno millesimo ducentesimo trigesimo infidiosam fistamque pacem inter Imperatorem pontificemque, interuentu Theutoniarum magistris, & Leopoldi Austriae Ducis, conciliatam. In causa fuit quòd Longobardi in eum conspirarant, Bavarie similiter Dux, quem satellite immisso Sarracenicæ nationis occidit anno millesimo ducentesimo trigesimo primo, ut Trithemius refert, & eius successorem Orthone anno millesimo ducentesimo trigesimo tertio commouit copias Henrici filij Germanie Regis designari: sed neque in hoc filio satis fidei fuit: aduersus enim patrem sumptit arma anno millesimo ducentesimo trigesimo quarto, & sequenti à patre captus in carcere mox necatus. Has ob causas pacem maximè Fridericus experipit, & ad filium debellandum litteris vsus est Apostolicis, ut Crantzius tra-

In vita S. Ludovici.

dit.

*Crantz. lib. 8.
Saxa. cap. 6.*

*Crantz. Metr.
lib. 7. cap. 32.*

dit. Neque verò hic Friderici filius Henricus benè cum Ecclesia sentiebat, sed similis hac in re patri erat, vt liquet è Trithemio scriptore Germano. Post hæc superiorum rerum timore solutus Fridericus rediit in ingenium suum, Ecclesiam & Ecclesiasticos (placare omnibus modis illum studente pontifice, quæ Crantzius scribit) vexare contra iuramentum pacemque cœpit, non desistens excommunicatur: at ille plurimos Antistites, in quibus nonnulli Cardinales, multiq̃ue Episcopi, qui ad Concilium, quod Gregorius indixerat, proficiscebantur, captos, diuq̃ue in custodia detentos habuit anno millesimo ducentesimo trigesimo septimo: & ad excindendam omnino pontificiam potestatem, quod sibi esse in animo versibus editis, quos signo de prophetiæ spiritu recitauimus, est testatus, Guelphorum & Gibellinorum factionibus in Italiam inductis publicas ac perpetuas Itatorum Lanienas instituit: sed cum defuncto Gregorio, ac paulo post Cælestino suffectus fuisset Innocentius Quartus amicissimus Friderici, anno millesimo ducentesimo quadragesimo primo Lugduni habitum est Concilium, in quo spoliatus est omni imperatoria ac regia potestate Fridericus de auctoritate omnium Episcoporum, qui innumeri interfuerunt illi synodo: formula excommunicationis in qua enormia & incredibilia Friderici delicta, præter illa quæ diximus, narrantur, ab Alberto Crantzio scriptore Germano, subiunct Cuspinianus & Nauclerus, cumq̃ue aduocati Episcopi, è toto orbe Christiano, omnibusq̃ue benè discussis, auditisq̃ue Friderici aduocatis, qui ad Concilium missi accesserant, sententiam in ipsum tulissent, electus est à Germanis Germaniæ Rex Henricus, & mox Gulielmus, eoq̃ue interfecto Germaniæ regnum ad exteros delatum ab electoribus, creatiq̃ue in dissidio Richardus Anglici Regis frater, & Alphonso Castellæ Rex anno millesimo ducentesimo quinquagesimo octauo. Sed tantum fuit Romanorum p̃ntificum studium in Germanicam nationem, vt neutri Augustalia insignia concesserint, quòd nõ æquo animo ferrent ad exteros illa peruenire. Quinimmo Gregorius Decimus ad discordias comprimendas compulsi electores ad alium è sua gente adsumendum, ne quidquam reclamante Alphonso Castellæ Rege: ac tunc electus Germaniæ Rex Rodolphus Habsburgensis anno millesimo ducentesimo septuagesimo tertio, vt Nauclerus te-

staur.

statur. Hoc igitur tempore vel inuitis Germanis, qui ad extraneos Germaniæ regnum detulerunt, imperatoriam potestatem Romani pontifices in Germania conseruarunt, quamuis nullo non genere iniuriarum à Friderico vexati fuissent, eorumq̃ue potestas ad extremum interitum cunctis modis oppugnata, cum puer ipse aduersus Imperatorem Othonem acerrimè à pontificibus defensus fuisset, per ipsos Rex Siciliae ac Neapolis electus foret, per ipsos euectus ad Imperium, ter in eos contra fidem & fas exercitum mouisset, nihil non conatus vt funditus auctoritas ipsorum subuerteretur, cum totos ferè triginta annos bellum gessisset aduersus pontifices Romanos, qua in re illud obseruatione dignum, ab Henrico Tertio pugnatum aduersus Papas annos ferè viginti tres, à Quarto vndecim, à Friderico decem & septem, qui omnes sunt octuaginta & vnus. Imperium penes Germanos fuit ab anno nongentesimo sexagesimo secundo, vsque ad millesimum ducentessimum quinquagesimum, quo obiit Fridericus, annos ducentos octuaginta octo: vt mireris tot annos tam paucotempore ab Imperatoribus Germanis oppugnata pontificiam sedem, & inuictum perstitisse in eos amorem pontificum Romanorum.

Septimū tempus est anno millesimo trecentesimo octauo Albertus Imperator electus per insidias nepotis est occisus, & Clemens Quintus Auenione morabatur, eò namque sedem pontificiam transtulerat: quo cum Germaniæ proceres in electione dissentirent, Philippus Galliarū Rex cognomento Pulcher occasionem auertendi ab eis Imperij, & ad Gallos, in quibus à principio per annos octuaginta fuerat, transferendi nactus, maximas copias coëgit, vt Auenionem petens, ni precibus posset, vi assequeretur, ipsum pontificem cogeret ad transferendum in Gallos rursus Imperium. Id vbi persensit pontifex, de consilio Cardinalis Pratenfis continuò proceres Germanos clam certiores tota de re fecit, vrgens illos, & impellens, vt quamprimum in Rege deligendo consentiret, ne quid interim nouare aliquo modo cogeretur. Delectus tunc Henricus Luceburgensis, cui suffragatus est Clemens. Hæc post alios Conradus Vicerius in vita Henrici.

Octauum tempus est, cum defuncto Henrico Luceburgensi electi sunt anno millesimo trecentesimo decimo quarto, dissidentibus inter se Germaniæ proceribus, ex altera parte

Ludo-

Ludouicus Bauarus, ex altera autem Fridericus Austriacus, cui Bauarus promiserat se ipsius electioni pro virili fauorem, quod haud seruauit. Nonnulla inter eos atrocitas praesentia fuisse: pacem conciliare inter eos semper conatus est pontifex, neque alicui in re maxime dubia aperte voluit fauere. Cum vero Ludouicus non confirmatus à pontifice omnino Imperatorem se nominaret, praeterea in grauissimis causis opem ferret in Italia aduersus pontificem, maximo rei pontificiae detrimento, nonnullis perduellibus & quod caput est haereticis, amplius à Ioanne filio Regis Bohemiae, inquit Trithemius, uxorem abstulisset, quasi ille impotens esset, & auctoritate propria Otthoni filio suo, qui secundo gradu attingerat Ioannem, coniunxisset, ut ducatum Carinthiae & Tyrolis spectantem ad illam mulierem dotis nomine potiretur, his commotus Papa Ioannes XXII. scripsit Ludouico (haec sunt verba Trithemij scriptoris Germani) multis vicibus rogando, monendo, & commonendo, quatenus uxorem viro suo restitueret, & pro corona Imperij suscipienda ad se in Auenionem veniret, sed Imperator contemnens Papam, nec mulierem viro suo restituit, nec venire in Galliam consensit. Haec ille, qui paulo post adiicit, venditum hunc ducatum à Ludouico Ioanni, & per vim mox ereptum, praeterea scripta Papae, nomine Ludouici, multa probra: in his quod esset beitia de mari ascendens: hoc tamen ait, scribam confessum in scio Ludouico scriptum. Haec Trithemius qui sub haec tempora vixit homo Germanus: subicit penè omnia Nauclerus & Cuspinianus longe posteriores aetate Trithemio, cui consentiunt Crantzius, & Dubrauius, ob haec dato trium mensium spatio ad causam dicendam, Papa Bauarum excommunicauit Auenione, anno M. CCC. XXIII. post annos igitur nouem nihil aduersus illum Papa egit, & omnium maximis de causis ad illa agenda, quae egit, est compulsus: appellauit Bauarus, & quod intolerandum nouumque simul, appellauit ad Concilium generale, cum Papa (atque hoc nouum) Romae erit: nam visus est id habere in animo quod fecit, Romam petere, Antipapam creare, atque, ut Germani aliquot scriptores volunt, misit oratores ad Ioannem XXII. inter quos & Papam non conuenit. Quo tempore Carolus Galliarum Rex maxime semel atque iterum contendit, ut Imperator renunciaretur, idque à pontifice petiit, ut Villan. scribit, sed nihil est conclusum. At Ludouicus aeta quaedam & scripta emisit, quibus Ioan-

*Trit. in Chro.
Nirjuag.*

*Lib. 9. c. 248.
& c. 265.*

nem XXII. multorum criminum & haereticos arguebat, & damnabat, nullo Episcoporum generali concilio interueniente, quod hucusque nemo Imperator egerat, anno M. CCC. XXIII. quo rursus tempore Galliarum Rex conatus est Italiae regnum sibi pontificio decreto adiungere, nihil impetrauit: sequenti vita migravit Fridericus Austriacus. At Ludouicus haud contentus illa scripta contumeliosa & falsa edidisse in pontificem, anno M. CCC. XXIII. Romam veniens, Antipapam aduersus eum creauit Petrum Corbarien. qui se Nicolaum V. vocauit, decretumque promulgauit, quo Ioannem deponebat, ut haereticum, & alia quaedam sua constituit. Excommunicatus est post haec Bauarus à successoribus Ioannis Duodecimi, Benedicto Duodecimo & Clemente Sexto, à quibus tamen nunquam deiectus omnino Imperatoria potestate ita Bauarus, ut electoribus imperaretur, ut alium deligerent, aut Papae ipsi eligerent, nisi anno demum millesimo trecentesimo quadagesimo sexto, quo pontifex Auenione rem retulit ad Cardinales, ne quid temere & inconsulto tractaret, & cum multi acriter obfisterent, à maxima tamen parte id sancitum, ut electoribus indiceretur, alium crearent. Nam cum duo grauissima omnium in pontifices ab ortu Christianae religionis inaudita Bauarus admisisset, illum nunquam confirmare pontifices voluerunt, nisi is supplex ad eos accederet, & omnia sua in manu ipsorum poneret, quod egerat ante ipsum Henricus III. cum Gregorio VII. Canussi. euectus tunc Carolus Bohemiae Rex, quae omnia diligentissime Villaneus spectatissimae fidei scriptor, qui his temporibus vixit, & publicis rebus tractandis plurimum intererat, persequitur. Annos igitur viginti tres ab excommunicatione primum lata pontifices Romani subscire ab indicenda noui Imperatoris electione, cum tamen hic exemplo admodum nouo post annos quatuor, absque villo vel inuito Episcoporum consilio, quod visi sunt facere ex parte magna Ottho primus, & Henricus, ut Luitprandus & Contractus scribunt, Antipapam aduersus Ioannem XXII. creauit, ut idem Villaneus refert neque Cuspinianus aut Nauclerus negant haec, sed quae Ludouicus perpetravit, iis leuia videntur, ac more suo toti sunt in pontificibus accusandis. Ex his apparet summum Romani pontificis studium in conseruanda hac inter Germanos dignitate, denegandaque sepius Romanis, Italicis, Gallis, Graecis, Hispanis, Anglis. Hi namque

Lib. 10. c. 73.

omnes diuersis temporibus illam conati sunt ad se trāstere, vt supra vidimus, & quidem Angli, & Hispani, volentibus Germanis, quod & ab amore in illam nationem profiscitur, & ardenti desiderio dignitatis ipsius tuendæ in Occidente, ne scilicet dum sæpius ex vna in aliam gentem regnūve transferretur, quasi crebræ mutationi obnoxia facillimè reueret, atque à potentissima omnium Catholicorum: & cunctis opibus instructissima natione, qualis hucusque fuit Germanica, facilius conseruaretur. Et quamuis nullis non iniuriis ab aliquot Imperatoribus Germanis ipsi pontifices fuerint miserimè conflictati, tamen ab hoc proposito nunquam destitère. Quamobrem liber adhuc nonnulla adicere, vt ardentissimum pontificis Romani in Germanos amorem, studiūque incredibile conseruandæ inter illos dignitatis huius admirère: ac primum sit illud: nullius nationis Imperatores, aut Reges vnquam fuère ab ortu religionis Christianæ, qui tot Antipapas, nulla habitatione presbyterorum Cardinalium Romanorum, quorum fuit semper in primis electio, crearint aduersus legitimos Papas, vt quidam Germani Imperatores. Diximus, aduersus legitimos Papas: nam legitimos fuisse, ipsi postea Germani Imperatores, & orbis totus Catholicus comprobauit. Constituti verò sunt ab Imperatoribus Germanis hi Antipapæ, ab Henrico Terrio aduersus Alexandrū Secundum Cadolous anno millesimo sexagesimo secundo, & ab eodem aduersus Gregorium Septimum, Clemens millesimo octuagesimo, & post Clementē Albertus, Theodoricus, Maginulfus aduersus Gregorij Septimi successores, ab Henrico Quarto aduersus Paschalem Secundum Burdinus, qui dictus est Gregorius Octauus, millesimo centesimo decimosextimo, denique à Bauaro Petrus Corbariensis: qui sunt Antipapæ septem, quos presbyteri Cardinales Rom. quorum semper fuit in primis electio pontificū, nullo modo elegère, sed nec eligere potuissent. Quocirca omittimus tres illos Antipapas, quos Fridericus Primus nominatos ab aliquibus presbyteris Romanis Cardinalibus (id est quibus titulus ecclesiæ alicuius in vrbe à pontifice legitimo fuerit cum dignitate aliquomodo attributus) velut legitimos coluit, & à suis colendos decreuit, Vtorem scilicet, Paschalem, & Calixtū tertios dictos: omittimus similiter Leonem Octauū ab Orthone primo factū, qui quamdiu vixit Ioannes Duodecimus, pro nullo ponti-

fice

fice habetur à quibusdam: nam postea legitimi loco est reputatus. At memoratos septem Germani ipsi Imperatores deinde nullos duxerūt, & ipsi eos pristinis electoribus despectis (hoc enim dicimus valde obseruandum) constituerunt aduersus pontifices legitimos ritè iam creatos, quod nullus Imperatorum Regūve vnquam tanto tempore sic est aggressus, & ausus, quamuis plurimi fuerint heretici in Oriente Imperatores, qui Romæ dominabantur, ac Reges heretici in Italia vt Ostrogothi, qui similiter Roma potiebantur. Secundum sit illud: nullus Rex aut Imperator vnquam prorsus sibi vsurpauit electionem pontificis Romani, quod Germaniæ Reges fecerunt. Odoacer Herulorum Rex cum Romæ, & Italiæ præflet, primus est ausus edicere, de consensu tamen Papæ, ne pontifex absque Regij legati præsentia consecraretur, idque ad discordias tollendas, quod & Iustinianus iussit, ne inconsulto Imperatore pontifex electus consecraretur. Omnium primi nonnulli Germaniæ Reges id sibi contra omnem consuetudinē adsumpserunt, vt Papas soli darent, electoribus antiquis omnino neglectis. Id Leo Octauus ab Orthone primo electus, viuente adhuc Ioanne Duodecimo, cum Roma ab Orthone armis teneretur, illi concessit anno nongentesimo sexagesimo tertio, quocirca abeunte Imperatore, Romani arma sumpsère, pontificem expulerunt, & domiti ab Orthone reuerso, idem rursus discedente aggressi, iterum victi, nolent, vellent, acquieuerunt, donec Italia excederet. Eo profecto Cincias ciuis Romanus est ausus Benedictum Octauum in carcerem conicere, in quo & decessit anno nongentesimo septuagesimo quarto, atque ira per annos propè quadraginta omnia turbulētissima fuère propter inquietos Romanorum animos, & inconstantes electiones, pontificesque aut expullos, aut intrusos, vsque ad annum M. l. quo Ortho Tertius, Primi nepos est defunctus. Henricus namque Primus vir sanctissimus, qui Orthoni Tertio successit, hoc iure vti noluit, quatuor autem schismata oborta sunt ob huiusmodi motem cōtra antiqua instituta ab Orthone inductum, id est inter Leonem VIII. & Benedictum V. secundum inter Benedictū V. & Donnū II. tertium inter Bonifacium VII. & Benedictū VII. quartum inter Gregorium V. & Ioannem XVIII. atque ita Ortho noua hac cōsuetudine maiores discordias adduxit per annos XL. ob hæc enim nunquam Romæ maiores cedes,

*Lotharius
Imperator de
sententia eius-
dem pontificis
etiam sanxit
ob eandem
causam.*

& nūquam tandiu schismata durarunt, quater diuersis annis prelia idcirco cruentissima commissa inter Otthonum copias & Romanos, quæ omnia post alios omnium diligentissime Sigonius scribit: quinimo quod antea nūquam contigit, intra annos vndecim duo pōtiffes in carcere vel inedia vel alio modo necati sunt à Romanis, Benedictus Sextus ab Otthone II. datus, & Cincio Romano in carcerem detrusus, & Ioannes XIII. à Bonifacio VI. Quod si in rebus agendis experimento credendū (vt cuncti faciendum norunt) nunquā peius Ecclesiæ Romanæ consultum, quam per huiusmodi legem. Bonifacius portō VII. aduersabatur partibus Otthonum, vt è Petro Damiani, qui his temporibus vixit, colligi potest. Non igitur Ecclesiæ maioris medendum pontificiæ auctoritatis diminutione, sed amplificatione. Romani laici olim fuerant in causa multorū malorum dum se electionibus pontificum quouis modo admiscebant, ad se transtulerunt Germani, peius egerunt, sacra sacris relinquenda, profani sint procul. Sed rursus M. XLVI. Henricus II. Gregorio Sexto sponte se abdicante idem sibi ius arrogauit, quod ablatum successori ipsius filio Henrico Tertio à Gregorio Septimo, & sequentibus Papis. Rursus tamē irrito conatu conatus est idem sibi ius arrogare Hēricus Quartus, cum Burdinum creauit, & Bavarus cum Petrum Corbamentem. Liber itaque suspicere modestiam Caroli Magni, qui ius legendi pōtifficis ab Hadriano, & populo Romano oblatum remisit, accipere noluit, quinimo neque alios Episcopos eligēdi sibi ius voluit retinere, vt è Capitularibus apparet, ab ipso & Ludouico editis anno D. CCC. XIII. Lotharius tamen Imperator Ludouici filius anno D. XXX. XXV. de auctoritate Eugenij Secundi sanxit, ne pontifex consecraretur absque presentia Regis, si Romæ foret, alioquin regij legati, ad tollenda dissidia. Id sublatum ab Hadriano Septimo impulsu quorundam Romanorum, maximis deinde turbis concitandis in eligendo pontifice per annos quinquaginta, à Formoso scilicet vsque ad Marinū secundum, causam dedit cum leges, quæ nunc vigent, haud exstarent. Ad summā Germani Imperatores primi ante omnes post tota annorū spatia ad se solos ius pontificis legendi transtulerunt. Papatū nunquā iure legendi Germaniæ Reges, quāuis possent, vti fuere, tantū confirmandi Imperatores legendi potestatis semper intactā proceribus Germaniæ quibus illam

ipii communicauerant, reliquerunt, & tamen ipsi Imperatoriam dignitatem Germaniæ dederunt. neque tot iniuriis prouocati abstulerunt. Tertium sit illud, nullius nationis Imperatores aut Reges toties exercitum Romam duxere aduersus pontifices Romanos, vt quidam Germani. Ottho primus aduersus Ioannem Duodecimum anno M. C. C. LXIII. Henricus Tertius bis aduersus Gregorium Septimum M. LXXXII. & sequenti Henricus Quartus, item bis aduersus Paschalem Secundum M. C. XI. & millesimo centesimo decimo octauo Fridericus Primus semel aduersus Alexandrum Tertium. anno M. C. LXVII. Secundus autem bis in Gregorium Nonum, & Innocentium III. qui vrbe expulsi à factiosis, Fridericiq; amicis, aufugere. Hinc quantum à nullius nationis Imperatoribus aut Regibus toties Roma direpta, vt à quibusdam Germanis: à superioribus enim plerumq; spoliata, cum mouere aduersus pontifices Romanos exercitū, vt omitamus aliās ab aliis eandem miserimè sceleratam. Quintū sequitur: à nullius gentis Imperatoribus aut Regibus tot Papæ Roma exacti, vt ab aliquot Germanis, atque vt mittamus Ioannem XII. ab Otthone eiectum pulsus est vrbe ab Henrico Tertio Gregorius VII. Victor III. Urbanus II. à Quarto Paschalis II. Gelasius II. Calixtus II. à Friderico Primo Alexander III. à Secundo Gregorius IX. & Innocentius III. Sextum sit illud: nullius Imperatoris aut Regis edictum ad hoc speciatim promulgatū legitur, in quo nomine Imperatoris pontifex vllus Romanus veluti hæreticus nominatim damnetur, nisi Henrici Tertij, & Ludouici Bauari. Græci Imperatores multos Romanos pōtiffes habuere olim pro hæreticis, sed nomine proprio ipsi lege lata id decernere aduersus vllū nominatim, quod meminere, non sunt ausi, Patriarchis & Episcopis suis id videndum reliquere. Decretum ab illis nomine pōtifficio, factū secuti sunt Imperatores, aut subscripsere post eos. Septimum: nullius gentis Imperatores aut Reges ausi sunt decreto, quod nomine Imperatorio aut Regio fuerit sancitum, Papam deponere vllō vnquā tempore, vt ausus est Henricus Tertius Gregorium VII. recitat eius decretū post alios Sigonius: & Ludouicus Bavarus, cuius sententiam refert Villaneus, in Ioannem XII. Atque hæc ex auctoribus supra adductis, & tamen nunquā Germania vel tot Imperatores hæreticos, vel alio modo tam flagitiosos dedit, vt Oriens, & Græcia, tot

*Ostrogothi
Ariani Itali
tenuerunt plerimos
annos, nihil vnquam
tale aggressi.*

ligno de flagitiosa & impura hæreticorum Regum vita, & capite de bonis Germaniæ apparet. Est igitur maximè de-
flendum, è nobilissima & optima natione Imperatores vi-
los tantæ elationis ac superbiæ aduersus sedem tam bene-
meritam de Germania tota, tam studiosam conseruandæ
in illa supremæ dignitatis, prodiisse. Quid autem mirum,
quãdo tot Angeli cunctis bonis prius ornatissimi, & in his
excellentiſſimus Lucifer, è cæli sedibus profecti ad infera
sunt detrusi? Summa res imperium: vix est vt homo tanta
dignitate ornatus interdum non obliuiscatur sui, & inso-
lenter se efferat immemor propriæ conditionis, aut impru-
dens. Res humanæ non diudicandæ è summo quod fieri
posse considerat mens nostra: alioquin nullibi conſisteret,
cum semper progredi ulterius illa possit: sed ex aliarum, quæ
sunt, comparatione, summa summis, mediocria mediocri-
bus conferendo, diudicandæ. Nunc quando è decem ar-
gumentis apertissimè constat incredibile studium Roma-
ni Pontificis conseruanda Occidenti Imperatoria potesta-
te, maximè verò potentissimæ Germanorum genti: nunc
explicemus eorundem summam curam conseruando Ger-
maniæ regno, quod est ab Imperio diuersum.

*Summum studium Romani Pontificis in conseruando
& amplificando Germaniæ regno.*

C A P. V.

Mltis modis Germaniæ regnū rueri & extollere co-
nati sunt semper Romani Pontifices: exempli gratia
pacem conciliando inter Reges eius, & aliarum regionum
Christianos, ne scilicet mutuis inter se præliis attriti conce-
derent, eorumq; regna viribus extenuatis ad barbaras gen-
tes & Christianæ pietatis inimicas transferrentur, quæ in
confinibus Germaniæ semper conſedère. Hinc etiam ma-
ximè parta nobilissimo regno incolumitas per eos, quos
Romani Pontifices misere diuersis temporibus ad propa-
gandum Christi cultum inter efferatas nationes Germani-
cis nationibus infestas. Ad eandem rem maximè contule-
runt monasteria curantibus iisdem constructa passim inter
eadem, quibus cõrigit, vt animi illarum nihil nisi arma &
cædes meditantium, religione perfusi mitigarentur. Præ-
terea scholæ, quæ bellicosis nationibus regni illius
exortia perturbantibus amplissimæ sunt in vrbe à Ponti-

fificibus

fificibus summis apertæ assignatis ad habitandum non adi-
ous modo, sed etiam vicis ipsis, vt ostendimus: confirma-
runt etiam cum sacrosancta auctoritate promouerunt in
Italia Regum Germanicorum arma, qua populi permoti
facilius Imperium eorum sunt secuti. Huc accedit Impera-
toria dignitas in eosdem Reges ab iisdem collata, quæ suo
splendore Italicos, vt in eorum Regum se fidem conferrent,
excitabat. Eodem refertur institutio ordinum quorundam
militarium, quos Pontifices summi non modò approbarunt
sed maximè prouexerunt. Postremò auxiliares militum
copiæ à Pontificibus missæ subsidio Germanicis Regibus
aduersus perduelles, aut nominis Christiani hostes, aper-
tissimè ostendunt, nulli extero in toto orbe terrarum tam
cordi fuisse Germanici regni amplitudinem, vt Pontifici
Romano. Quin nulli extero principi ab orbe condito fuit
vnquam tantæ curæ vllum regnum, vt Germanicum Pon-
tifici Romano: ac rectè positū est à nobis, summum fuisse
studium huius illius conseruandi & amplificandi. Age rem
propositam clarissimis euentis ac testimoniis cõsignemus:
& omittamus antiqua illa tempora, quibus est in Germa-
niam missus à Gregorio I. Bonifacius, vt eius innumeras
gentes ad Christum traduceret: de hac namque re egimus
capite de bonis Germaniæ. Anno D C C. L X X X I. cum
Thassilio Bauariæ Dux à Carolo defecisset, Hadrianus Pa-
pa Formosum ac Damasum legatos ad eum misit, quibus
ille permotus ad Carolum Vvormatiam venit, sacramen-
toque sese illi obstrinxit, vt historia Aymoini testatur: sed
cum mox idem rursus à Carolo desciuisset, pereretq; anno
D C C. L X X X V I I I. ab Hadriano, vt rursus pacem
componeret: Hadrianus eius perfidiam subodoratus ita
composuit, vt illum excommunicaret, si antiqui fœderis
pactionibus hand staret, quòd cum non fecisset, arma in
eum Carolus sumpsit, in monasterium detrussit, Baïo-
riam regno adiecit. Deinde 788. cum Carolus iam Ger-
manici regni fundamenta iaceret, de præcepto Hadriani
Papæ sic ipse Carolus loquitur in priuilegio, quod Crant-
zius in Saxonia, & Metropoli recitat, constitutus est Ec-
clesiæ Bremensis primus Episcopus Vvillheadus vir san-
ctissimus. Hæc Metropolis in iis locis excitata plurimos
dedit diuersis temporibus Episcopos, à quibus, vt è Crant-
zio liquet, cuncti Boreales populi ad Christianam pie-
tatem eruditi. Vvillheadus hic antea cognitus Romæ

*Aymoi. lib. 4.
c. 23. & 79.*

*Saxo. lib. 2.
cap. 15.
Metrop. lib. 1.
cap. 6.*

erat Hadriano Papæ, vt ex eodem scriptore liquet. Post hæc anno 804. cum Saxones sæpius domiti nunquã con-
 quiescerent, ac violata fide sæpius in Carolum arma sume-
 rent, ob id ab eodem Imperatore maxima Saxonica nationis
 trans Albim positæ pars in Galliam translata. Ac sub ea
 tempora Rom. Pontif. Romæ Saxonibus vicum dederunt
 habitandum, scholamq; in qua illi erudirentur assignarunt.
 vocatus propterea locus ille Saxonum vicus, vbi nunc sancti
 amplissimæ domus S. spiritus in Saxia. Hinc in vitis multo-
 rum Pontificum mentionem fieri videas de Saxonu scho-
 lis, quæ Imperatoribus iam designatis, cum Romam perge-
 rent, occurrere solebant. Defuncto deinde Carolo Ma-
 gno, Ludouicus eius filius transtulit e Corbeia Galliæ mo-
 nasterio sanctissimos viros, & Corbeiam Saxonica con-
 struxit, e qua Episcopi Bremenses, & Hamburgenses Chri-
 sti doctrinã in cunctis Aquilonaribus terris latissimè pro-
 pagarunt. Præterea verò anno 832. de consensu Gregorij
 IIII. Metropolim Hamburgensem quæ Bremensi est ad-
 iuncta, constituit, creatusq; primus Episcopus Hambur-
 gensis Ansharius cui Gregorius IIII. supremi Pontificis
 munus in omnibus Septentrionis regionibus vsque ad ex-
 tremas orbis oras delegauit. Ac per hæc tempora Vvigi-
 bertus Vidichindi illius Saxonum Ducis, qui toties armis
 Carolum fatigauit, proles, ac postea Vualbertus eiusdem
 Vvigiberti filius prospecta Pontificum Rom. in Saxones,
 quorum principes ipsi erant, propensã voluntate, simulq;
 religionis gratia Romam venerunt. Porro anno eodem,
 quo metropolis Hamburgensis est erecta, cum feralis di-
 scordia exorta esset inter Ludouicum Pium, & filios eius, e
 quibus Ludouico administranda commissa est Germania,
 quã deinde regio nomine primus tenuit: Gregorius IIII.
 dissidij tanti componendi causa, quòd regnis omnibus, &
 maximè nouis extremũ struere posset interitum, in Fran-
 ciam perrexit. Tum verò nonnulli conati sunt falsis rumo-
 ribus Pontificis aduenientis famam perstringere. Impera-
 torẽmque in illum concitare: ac nisi optimus animus mox
 apparuisset, malè omnino fuisset habitus ab Imperatore:
 neque tamen potuit effugere, quin primos congressus a-
 cerbiores experiretur. Cognito deinde eius sanctissimo
 studio, honorificè exceptus nihil omisit, vt filios patri con-
 ciliaret. Nihil profecit. Adempta Ludouico per filios omnis
 regia potestas, Pontifex tantũ facinus indignissimè ferens

summo

*Crantz. Met.
lib. 10. c. 20.*

*Idem Sax. lib.
2. c. 26. & 27.*

summo animi mœrore discessit. Recepit deinde Imperiũ,
 regnumq; Ludouicus adnitentibus cunctis Episcopis, ac
 proceribus & quãdo Gregorij in se beneuolentiam fuerat
 expertus, & per Episcopos maximè est perfectũ, vt pristinae
 dignitati restitueretur: continuo misit ad Gregorium, qui
 illi redditam sibi potestatem significarent: idq; eo magis
 fecit, quòd Lotharius filius Pontifici maximè infestus fuis-
 set non aliam ob causam, nisi quòd ille patri fauisset. Hæc
 idem scriptor Crantzius: quocirca si auctores tẽpora haud
 confundunt, anno eodem Gregorius studuit paci conci-
 liandæ inter Ludouicum Pium, & filios, simulq; Ecclesiam
 reuocauit, cuius Episcopi cunctis Aquilonaribus populis
 Christiana fide imbuendis operã sedulo nauarunt. Vbi Lu-
 douicus Pius vita migravit, inter eius liberos Ludouicum
 Germaniæ Regem, Lothariũ Imperatorem, Lotharingiæq;
 Regem, Carolum Franciæ, Pipinumq; Aquitaniæ bellum
 aculentissimum exarsit anno octingentesimo quadrage-
 simo secundo, Gregorio IIII. adhuc viuente: tum missus
 a Pontifice ad animos fratrum pacandos Georgius Archi-
 episcopus Rauennas, qui trecentis equitibus comitatus,
 quamuis fratres cruentissimũ prælium in agro Aluiffodo-
 renti nullis consiliis acquiescentes commiserint, tandem
 pacem cõposuit inter eos, quæ perfecta, vt Regino adno-
 tauit, anno eodem, idq; opera eiusdem legari transactũ post
 alios Crantzius, Nauclerus, & Rubeus scripsere, qui tamen
 in hoc labi videntur, quòd hæc accideret Sergio sedente:
 e fœdere initio Germania tota obugit Ludouico. Nicolaus
 Magnus sedere cœpit anno octingentesimo quinquagesi-
 mo octauo: per quæ tẽpora Ludolphus e Vvidichindi Sa-
 xonum Ducis stirpe prognatus, auusq; Henrici Aucupis,
 proauus Orthonis Magni, Pontificis permisso, Innocentij
 Papæ reliquias in Saxoniã transtulit, vt Crantzius e ve-
 tustis annalibus profert. Nicolaus coniunxit in vnum Ec-
 clesiam Bremensem, & Hamburgensem, & à Coloniensi
 Episcopi auctoritate exemit, Ansharium Corbeia mona-
 chum sedi præficiens, & mox eo defuncto Rhembertum,
 vt Crantzius adnotauit. Ab his porro Anshario & Rhem-
 berto innumera gentes in Germania, Daniaq; & finitimis
 oris Christo conciliata, quòd etiam Saxo Grammaticus
 scriptis consignauit. Idem præterea Nicolaus misit in Ger-
 maniam Cyrillum & Methodium, qui Bohemos, Bulgaros,
 ac plurimas his propinquas nationes Christianæ religioni

N n 5 adiu-

*Lib. 5. 14. 15.
& 16.*

*Rub. lib. 5.
Crantz. Sax.
lib. 2. c. 27.*

*Saxo. lib. 2.
cap. 29.*

*Meth. lib. 1. c.
38. & lib. 2. c.
2. Saxo. lib. 9.
Crantz. meth.
lib. 2. cap. 2.*

*Lib. 5. c. 34.
25. 33.*

Lib. 5. c. 36.

adiunxere, atque ita Germanico regno per hæc maxima vis parva, maximæ vires adiectæ, neque tamen occasiones multæ defuerunt discordis inter cõsanguineos Reges Galliarum, Italiæ, Germaniæq; in quibus tollendis plurimum Romani Pontifices laborauerunt. Aymoinus enim narrat ab Hadriano I. ter missos legatos ad Carolum Caluum, Ludouicumq; Germaniæ Reges, qui inter ipsos atque alios Ludouici Pij liberos pacem conciliarent, contentionesq; ob regna exortas tollerent. Præterea sub annum octingentesimum septuagesimum octauum, interuentu Ioannis Papæ, qui Hadriano successit, vt ex eodem scriptore colligitur, iterum pax firmata inter Ludouicum Balbum Franciæ, & Ludouicum iuniorem Germaniæ Regem, quod etiã Sigonius in annales retulit. Eandẽ bis conatus fuerat stabilire Ioannes idẽ per legatos suos annos octingentesimo septuagesimo sexto, & octingentesimo septuagesimo septimo, vt ex Aymoino liquet, inter Carolũ Caluum Franciæ Regẽ & Ludouicũ Germaniæ iuniore Crassi fratrem: sed frustra: nam octingentesimo septuagesimo septimo cruentum prælium commissum, in quo Caluus est profligatus. Quocirca quod Papa haud potuit inter Caluum & Ludouicũ per legatos, neque post conuentũ Trecensem, cui Pontifex ipse interfuit, est perfectũ inter Balbum, & eundem Ludouicum anno octingentesimo septuagesimo octauo. Obiit deinde Balbus anno sequenti, filiosq; adolescentulos reliquit, Ludouicum, & Carolo Magnum, tum Pontifex Ioannes Carolum Crassum Alemanniæ Regẽ nomine ac dignitate Imperatoria honestauit, qui fuit annus octingentesimus nonagesimus nonus, ipso Iesu Christi natali. Atque ita Germaniæ regna tantæ dignitatis ac potestatis accessione Pontificum Romanorum studio cœperunt amplificari. Accidit post hæc, vt anno octingentesimo octuagesimo septimo in conuentu Triburiensi à Germaniæ proceribus Carolus Crassus omni potestate fuerit spoliatus: Arnulphus Caroli Magni nothus ei substitutus: illi conuentui nullas Italicus aut Pontificius legatus adfuisse legitur. Tum maxima exorta, deiecto Crasso, cõtentio de Italiæ regno inter Berengarium Fori Iulij ducem, Vuidonemq; Spoleti. Nemo ex illis ad Imperij potestatem à Pontificibus euectus per annos quatuor: donec anno octingentesimo nonagesimo primo Vuido iam victor Berengario fugato coronatus est à Stephano V. sed anno octingentesimo nonagesimo quarto,

Vuidone

Vuidone defuncto Formosus, qui Stephano successerat, neminem Imperatorem creauit, sed Arnulphum in Italiam vocauit, qui antea contenderat irrito conatu, vt è Luitprando constat, sibi illam subigere, nunc à Pontifice accerlitus adduxit in potestatem, & ab eodem Pontifice coronatus est Imperator id vi factum nonnulli scribunt. Vt res sit, illud certissimum, ab Arnulpho, & militibus eius indignissima multa perpetrata, cuncta flagitiis repleta, vt auctor idem testatur. Atque ita consilium Pontificis amplificandæ Germaniæ ditionis in Italia profus est dissipatum: in odiũ namque cunctorum incurrens Arnulphus Italia est exactus, maximè cum Berengariũ contra omne fas luminibus priuare statuisset. Romam venit vnã cum Arnulpho, Ludolphi Saxonis, de quo supra meminimus, filius Ottho, quod ex eodem Luitprando apparet. Hic Otthonis Magni auus existit. Bis igitur Romani Pontifices in Reges Germaniæ Imperatoriam dignitatem huc usque transtulerunt, ex qua factum, vt illi Italiæ regno simul etiam potirentur: hæc enim tum plerumque coniungebantur, atque alterum erat alterius adiumentum. Bis facto Germanorum contigit, vt Pontificum propensissima in eos voluntas voto excideret. Nam cum creatus est à Ioanne Carolus Crassus Imperator, Germani ipsi illum potestate omni deiecerunt. Iterum cum Caroli Crassi successor Arnulphus est ab iisdem Pontificibus Imperator creatus, culpa ipsius contigit, vt Italia expelleretur, quod Luitprandus Germanicorum Regem, studiosissimus scriptor memoriæ mandauit. En quantum reuera studium Papæ in tuendo atque amplificando Germaniæ regno. Formosus idẽ, vigente, vt ait Grantzius. Arnulpho, Episcopum Bremensem Coloniensi subiecerat, quod non paruum promouendis Christianæ religionis rebus in Aquilonari terra detrimentum afferebat. Quocirca Sergius, qui anno nonagesimo quarto sedere cœpit, eundem à Coloniensi potestate exemit, & quinque illi suffraganeos Episcopos attribuit, quo expeditius Christiana doctrina latè propagari posset, vt idem testatur. Tum sedebat Bremæ Adalgarius vir sanctissimus. Ante Sergium Stephanus Sextus idem perficiendum commiserat Archiepiscopo Fulconi, res tamen ad exitum non est perducta. Per hæc autem tempora, viuentibus adhuc Cyrillo, & Methodio, latè inter Bohemos Christi cultus amplificabatur. Vt enim Dubrauis scribit, Cyrillus de auctoritate

Hadriani

*Lib. 1. cap. 7.
8. & 9.*

Metro. lib. 2.

Saxon. lib. 9.
Craniz. lib. 3.
cap. 16. Metr.

Hadriani Papæ Methodium fratrem Velegradenti Eccle-
siæ præfecit, quamvis postea Romam contendens ibi de-
cesserit anno nongentesimo septimo, cui successus Ioannes
post annos quinque sedente Anastasio Tertio. Agapetus
Pontifex creatus est anno nongentesimo quadragelimo
quinto. Ad hunc Froto Danorum Rex misit legatos petens
vt mitteret, qui in Dania Christi religionem propagarent.
Id Saxo scribit: Adicit Cranizius ab eodem Agapeto con-
cessum Adalgago Archiepiscopo Hamburgenti, vt Apo-
stolice sedis nomine in Dania Episcopos ordinaret, ac tum
primùm ordinati ab illo Episcopi Haroldus in Sthafumo,
Liasdagus in Ripa, Rembradus in Arusia. Hoc igitur tem-
pore Papæ Germanica regna confirmarunt finitimis po-
pulis ad Christam perducendis, & prouincia huiusmodi
Germanicis Episcopis committenda, cum tamen ad ipsos
Papæ ex ultimis oris Reges ad eam rem mitterent legatos:
refert idem Cranizius, à Brunone Archiepiscopo Colo-
nienti maximè tentatum, vt Ecclesiæ Hamburgenti Colo-
nienti subiceretur, quod Papa omnino perficere recusauit.
Idem Pontifex Agaperus misit ad Otthonem Germaniæ
Regem, petens auxilium aduersus insolentem Berengarij
Italiæ Regis dominatum, qui plurima Ecclesiasticæ ditio-
nis oppida inuaserat. Idem petiit postea ob eandem causam
successor Agaperi Ioannes Duodecimus pollicitus se illi
Augustalem dignitatem concessurum: & ob id anno non-
gentesimo sexagesimo tali se sacramento obstrinxit, quod
post alios Sigonius refert. *Tibi Domino Ioanni Papa. Ego Rex
Ottho promitto & iuro per Patrem, & Filium, & Spiritum san-
ctum, & per signum hoc uisifica crucis, & per has reliquias san-
ctorum, me, si permittente Domino, Romam uenero: sanctam Ro-
manam Ecclesiam, & te rectorem ipsam, pro uiribus meis exalta-
turum: neque ut honorem, quæ habes, amittas, auctorem aut im-
pulsorem futurum: neque Romæ ullum decretum facturum de ijs
quæ ad te, aut ad Romanos pertinent, tibi redditurum, & cuius-
que Italicum regimen commiserò, iurare iussurum illum, vt adi-
tor tui sit ad defendendam terram sancti Petri pro uiribus suis.*
Hæc Ottho, qui sequenti anno in Italiam profectus cun-
cta facile adduxit in potestatem, & nongentesimo sexage-
simo secundo Romæ à Pontifice coronatus est Imperator.
Vterque iurauit, hic se in auctoritate Ecclesiæ Romanæ
semper futurum, ille se nunquam Berengarij ceterorumq;
hostium partibus adhæsurum. Roma discessit Imperator,

vt

vt reliquias iniri belli persequeretur. Absento illo ad Ioan-
nem desertur Otthonem populos, qui ecclesiasticæ ditio-
nis essent, iuramento sibi obligare contra præstitum iuramen-
tum, quod Ottho haud negauit, vt è Luitprando apparet
inimicissimo Berengarij & Ioannis: tantum dixit se non
posse Pontifici aliquid restituere, nisi prius id sibi subiecisset.
Tum Ioannes Adalbertum Otthonis hostem Romam
uocauit, legatosq; ad Imperatorem Constantinopolis, &
Hungaros, si Luitprando credendum, misit. Vbi hoc rescit
Ottho Romam cum exercitu contendit, Episcoporum
conuentum vi aduocauit, ac bis accitum Ioannem, neque
uentem, multisq; per multos oneratum criminum pluri-
morum accusationibus, potestate, viq; etiam detecit, Leo-
nemq; Octauum substituit. Tum Romani in diuersas par-
tes, aut Imperatori, aut Pontifici fauentium distracti, vt qui
addidit ad annales Reginonis adnotauit. Luitprandus
multa scelera Pontifici obiecta refert. Ne fides omnino ha-
bearat, facit quod Luitprandus apertissimè profiretur, se
res illas ideo scribere, vt de suis inimicis illa scriptione vlti-
tionem sumat. Quocirca ubi hæc retulit, historiæ finem fa-
cit, quasi iam peruenerit quod tendebat. Qui enarrant, sunt
accusatores ipsi: scriptorum nemo sæculi illius refert. Ot-
tho Frisingensis Germanus, vt vera sint, reuocat in dubium.
Vuitichindus Saxo, qui ætate hæc uixit, & gesta Otthonis,
laudesq; scriptis est latè persecutus, hæc omnia silentio
regit, sicuti & multa in Otthone reprehendenda. Leo suf-
fectus continuo commisit Otthoni, & eius successoribus
ius ordinandi Pontifices, & Episcopos instituendi: Ottho
ecclesiasticæ ditio- nis oppida Pontifici restituit, multis in
locis electos à se duces ac milites disponens. Atq; ita mul-
tis partibus plus ablatam proculdubio Pontificio iuri per
Otthonem, quam restitutum. Nā neque Carolus Magnus,
aut eius posterus, ullusve Imperator aut Rex, quamuis hære-
ticus, ordinandi Pontificis sibi ius oblatum est ausus arro-
gare, quamuis multæ occasiones inciderint, vt cum regnā-
te Theodorico Ariano inter Symmachum & Laurentium
schisma est ortum, cuius causa per triennium in vrbe mul-
tæ egdes factæ, vt Paulus Diaconus testatur, sublati de me-
dio seditionis, quod optimè fecit Ottho: poterat exemplo
Odoactis & Lotharij edicere, ne Pontifex absque inter-
uentu suorum legatorum legeretur, aut exemplo Iustinia-
ni, ne se inconsulto consecraretur, neque tamen aut hi iu-

ramentum

ramentum præstiterunt, quale Ottho, aut adiuti sunt ad expugnandas vrbes Italiae, Augustalemq; dignitatem adipiscendam. Ad summam siue Ioannē respicias, siue Leonem Pontifices, incredibilem in modum per eos est aucta Germanici regni potentia. Tunc Ottho diuersis Italiae locis Germanici sanguinis Comites, Marchiones, ac Duces dedit, quorum familiae adhuc durant supra annos sexcentos, ac ditissimas in Italia ditiones potiuntur. Ex his Duces potentissimi Sabaudia, aliiq; de quibus Franciscus Sansouinus libro de familiis nobilibus Italiae. Leoni substitutus est Ioannes Decimus tertius Episcopus Narniensis. Hic Episcopum primum Pragæ dedit Dethmarum, concessa Episcopi nominandi facultate Boleslao Regi. Hinc latè amplificata inter Bohemos Christi doctrina. Ab eodem Pontifice missus in Poloniã Ægidius Cardinalis Episcopus Tusculanus, qui nonnullos Italici, Gallici, & Germanici sanguinis Episcopos in iis regionibus instituit, per eos Christi cultus est longè propagatus, Cromero teste. Sed & Adalbertus Episcopus Pragensis Bohemorum scelera auersurus Romam veniens, impetrato à Põtifice, ait Cromerus, comitatu, in Hungariam se contulit, Geysamq; & Stephanū filium, Hungarorūque principes multos Christo adiunxit, quod etiam Cartuius memoriæ tradidit: sic bellicosissimis gentibus ad eandem religionem conuenientibus regnum Germaniæ magis est stabilitum Romani Pontificis opera. Anno autè nongentesimo septuagesimo primo, nisi labitur Crantzius, de sententia summi Pontificis metropolis Magdeburgensis est excitata, ac multæ illi Ecclesiæ subiectæ. Ac longè post Henrico regnante, cum nondum imperij dignitatem fuisset assecutus, à Sergio Quarto Pontifice adiudicata Ecclesiæ Hamburgensi Ramsola, vreiis Pontifex, quod sedulo faciebat, commodius Aquilonares populos Christo cõciliaret. Interim decessit Ottho Primus, ac Secundus: Tertius autem cum puer esset annorum xvij. Rex Germaniæ declaratus est anno nongentesimo octuagesimo quarto: neque imperij dignitatem Romani Pontifices quatuor, Ioannes Decimus quartus, Bonifacius Septimus, Ioannes Decimus quintus, & Decimus sextus, cuiquã deferre voluerunt per annos vndecim, quibus illa vacauit, quamuis nemo ex his ab vilo ex Otthonibus fuerit creatus, Romani namque metu soluti sua iura receperant: Ioannes autem Decimus quintus à Crescentio variè fuerit ex-

*Metrop. lib. 3.
cap. 28.*

Sax. lib. 4. ca.

*14. Metrop.
lib. 3. c. 48.*

gitatus,

gitatus, vt Italicis, in quibus fuerat prius quàm Germanicis, imperatoriam potestatem restitueret: donec anno octingentesimo nonagesimo quarto Ottho Tertius à Ioanne Decimo quinto, & successore euocatus Italiam petiit, & ambobus iis mortuis, cum Rauennæ esset, Gregoriū Quintum Pontificem ipse dedit ex concessa Otthoni auo à Leone Octauo facultate, à quo anno nongentesimo nonagesimo sexto Imperator est coronatus. Ostendimus autem superiori capite nunquam peius Ecclesiæ Romanæ fuisse, quàm cum permissum est huiusmodi ius Imperatoribus Germanis. Ex illo namque diximus schismata quatuor oborta intra annos quadraginta, Romæ innumeras cædes editas, duos Pontifices intra annos vndecim in carcere necatos. Verum namque illud violenta breuia & seditiosa. Iam verò sicut Ottho Primus ac Secundus multas Italiae ditiones Germanis dederunt, sic Tertius, ipse namq; Marchionis Montis ferrati Germanos instituit Cæuz, Saluziarum, Boschi, Pãzoni, Carecti, & Buscheæ Marchiones, vnde eorum familiae, quarum nonnullæ adhuc permanent, maximis opibus in Italia diu floruerunt. Idem Malatestam Germanum in exarchatu Rauennæ, qui Pontificis ditiois esse afferebatur, feudis aliquot honestauit circiter annum nongentesimum nonagesimum septimū: quæ omnia proculdubio Italicis diuitiis Germanos auxerūt, & Germanici regni magna fuere stabilimenta. Decessit Ottho Tertius anno millesimo secundo. Neq; Põtifices quatuor à Romanis creati, Ioannes Decimus octauus, Decimus nonus, Sergius Quartus, Benedictus Octauus, per annos duodecim, quibus imperiū vacauit, vllum voluere Imperatorē, quãuis Ardoinus Italicis principibus suffragātib; Italiae regnum arripuerit anno millesimo tertio, & missas ab Henrico copias, Otthone duce, profligarit: & quod magis mirere, Benedictus à Comitibus Tusculanis est ortus, à quibus etiam Ioannes Duodecimus, quem Põtificatu deiecit Ottho Primus. Sub hæc tempora Bonifacius à Romano Pontifice in Rhasciam missus, & consecratus Archiepiscopus Regem regionis illius cum plurimis suis ad Christi cultum perduxit, vt Petrus Damiani in vita Romualdi narrat. Incolæ illorū locorum Germaniæ confinia quodammodo attingūt. Sic igitur ex omni parte propemodum bellicosissimi populi, qui Germanicum regnum circumstabant, Christiana religione per alumnos Pontificios imbuti, mitioresque

effecti,

Hist. Cass. lib.
11. cap. 80. 82.
Oth. lib. 6.
cap. 32.

effecti, non ita Germanici regni, ut olim quiete perturbant. Neque Henricus sanctus, neque Conradus eius successor creandi Pontificis Romani potestatem sibi usurparunt. Obiit Conradus anno millesimo trigesimo octavo: nulli imperij maiestas data, cum per annos sex vacauerit. Interim Romæ contigit anno millesimo trigesimo secundo, ut Benedictus Nonus Pontifex fuerit creatus: hunc factiosi quidam sunt ausi vrbe depellere anno millesimo quadragésimo quinto, obruso Sylvestro, quem Quartum dixerunt. Restitutus tamen Benedictus, qui sibi alium nomine Ioannem adsciuit, ut Leo Hostiensis tradit. Atque ita laicorum factionibus tres vivebant Pontifices Romæ, & quidem flagitiosi. Hunc miserimum (sunt hæc verba Othonis Frisingensis qui his temporibus proximus fuit) statum Ecclesie religiosus quidam presbyter, Gratianus nomine, videns, zeloque pietatis patri sue compatiendo animadvertens, prefatos viros adiit, eisq; à sancto cadere pecunia persuasit, Benedicto reditibus Angliæ, quia maioris videbatur auctoritatis esse, relictis. Ob ea ciues prefatum presbyterum tanquam Ecclesie Dei liberatorem in summum Pontificem elegerunt, eumq; mutato nomine Gregorium Sextum vocauerunt: quod audiens Rex (Henricus scilicet Secundus) procinctum movet in Italiam. Forrò Gratianus Regi apud Sutrium occurrens ad leniendum ipsius animum diademam pretiosam obtulisse dicitur, quem Rex primo, ut decuit, honorifice suscepit, postmodum autem vi coacto Episcoporum conventu, à Pontificatu pro nota simoniae cedere persuasit, eiq; Suidegerum Bambergensem Episcopum, qui & Clemens, consensu Romanae Ecclesie substituit. Hucusque Otto scriptor Germanus, è quibus constat nullum fuisse re vera crimen in Gregorio Sexto ob quod sede deiceretur, & in Cluniacum relegaretur. Hermanus Contractus scriptor & ipse Germanus, qui his temporibus vixit, Gratianum conuictum baculo pastoralis priuatum dicit, non adiicit autem quo crimine conuictus fuerit, crimina namque sunt multa, ob quæ nemo Pontificatu deiciendus: alioquin nemo ex hominibus ad illum foret adsumendus. Sed quod ille bona mente ac recte fecit, id iniqui sunt in peiorem partem interpretati, quasi pecunia sibi Pontificatum parauit. Ac tunc rursus Imperatores Germani legendi Pontificis potestatem sibi usurparunt, ac defuncto Clemente Secundo nonnullos dederunt: ab hoc Clemente Secundo renouata sunt Hamburgensi privilegia Cranzius scribit. Clementi Secundo successus est ab Hen-

nrico Secundo Leo Nonus. hic Gottifredum, qui ab Imperatore deiciuerat, impigram potentemque decem excommunicauit, ac fauentibus inter Imperatorem Regemque Hungariæ Andream bellis, in Germaniam Hungariamq; rogatus ab Andrea venit: plurimum laborauit, ut pax conciliaretur inter eos. Cum verò sibi verba dari, si Contracto credendum, ab Andrea, & in multis ab illo se deceptum vidisset, excommunicationem minatus, discessit anno millesimo quinquagesimo secundo, ita Contractus. Qua in re videndus est Bonfinius, qui hoc tempore ad extrema omnia narrat Henricum redactum ab Andrea Rege: & de illo profusus a sum fuisse, nisi pax composita acceptis conditionibus fuisset. tacet hoc scriptor Germanus: studiū tamen Romani Pontificis pro Germanici regni statu haud cedit. Obiit Henricus Secundus anno millesimo quinquagesimo sexto, relicto filio Henrico septenni, anno millesimo sexagesimo primo in generali cōuentu Basileæ corona, quam Romani transmiserant, imposita, Romanorum Patrius est appellatus. Ita Contractus illorum temporum scriptor Germanus: ut videas aperte aliquorum figmenta, qui volunt Imperatores dictos Germaniæ Reges, antequam coronarentur à Pontifice, quod falsum constat ex innumeris Imperatorum diplomatis, in quibus distinguuntur anni regni ab annis imperij, atq; hi sumuntur à die coronæ per Pontificem impositæ. Anno eodem post obitum Stephani Noni creatus est à Cardinalibus Romanis Papa Alexander Secundus. Id se inuito factum non ferens Henricus Tertius, Cadaloum delegit, qui Romam profectus cum exercitu Henrici Tertij Alexandrum expulit, omnia cadibus repleuit, donec Mantuæ Synodo collecta Alexander, qui simoniae arguebatur, innocens cōprobat, Cadaloum tanquam simoniacus damnatus ac reprobatur, ut Sigibertus Henrici studiosissimus scriptor, Papis autem infensus, qui his temporibus vixit, adnotauit. Quocirca Alexander per Hannonem Colonensem Archiepiscopum, & Hermannum Bambergensem, qui Synodo missi ab Henrico inter fuerant, Romam inuitauit (ait Otto Frisingensis) ad satisfaciendum pro simonia, & aliis criminibus quæ fuerant illi obiecta, ac tunc Hanno vir sanctissimus, adnitentibus regni principibus quibusdam, ab Agnetis matris molliori tutela Henricum in scelera multa labentem abstraxit, ut Contractus scripsit, anno millesimo sexa-

Dec. 2. lib. 2.

gesimo secundo. Sed serò id factum, nam si quis se totum dederat puer. Crantzius recitat litteras Alexandri huius ad Haraldum Noruegiæ Regem, in quibus monet eum, ut Archiepiscopo Hamburgensi veluti legato Apostolico, tam ipse, quam Episcopi eius reuerentiam exhibeant, sicuti Apostolicæ sedi debent. Episcopi namque Noruegienses Metropolitæ Hamburgensi, ut diximus, subiecti antiquitus à Romano Pontifice fuerant: tum verò data pecunia ordinationem sumebant ab Anglicis aut Gallicis Episcopis. Rex verò iratus erat Archiepiscopo Adelberto, quòd ab ipso fuisset excommunicatus: sed his litteris adeo placatus est, prudentiæque Adelberti, ut non modò quæ velle concesserit, sed & Saxoniam petierit, & cum Rege Henrico fœdus inierit. Atque ita litteris Pontificiis perfectum, ut via aperiretur ad regnum Germaniæ nouis fœderibus confirmandum, cum remoto Rege, qui Henrico, ut Crantzius testatur, aduersus Saxones bellum mouentes, auxilia promisit, simulque litteris iisdem contigit, ut populi longè positi à metropoli Germanici regni penderent. Post hæc secuta sunt illa luctuosa tempora, quibus Henricus Tertius & Quartus indignissimè Gregorium Septimum, & successores illius vexarunt, de quibus capite superiori est actum. Hic verò nihil aliud dicendum videtur, nisi duo maximè obseruanda. Ac primum sit illud, vsque ad annum nongentesimum sexagesimum tertium non nisi sexdecim schismata numerantur, ac ab anno nongentesimo sexagesimo tertio, ex quo Imperatores aliquot Germani electionem Pontificis Romani ad se transferre sunt conati, vsque ad millesimum centesimum decimum octauum, quo Henricus Quartus Burdunum creauit aduersus Gelasium, septem schismata intra annos centum quinquaginta quinque numerantur, occasione usurpati iuris ab Imperatoribus aliquot Germanis in eligendo Pontifice, etiam prætextu schismatum tollendorum. Quòd si rationem temporum schismatum, que subducas, & inter se compares, videbis quadruplo plura schismata oborta post istiusmodi remedium à nonnullis Imperatoribus Germanis inuentum, quàm prius. Rursus ex quo Romani Pontifices ipsi electionibus leges dedere ad schismata tollenda, ut Cardinales imprimis aduocarentur, & alia quædam seruariantur, quæ à Nicolao Secundo sancita refert Sigonius anno millesimo quinquag-

gesimo

gesimo nono, per annos quingentos ac viginti, vsque ad ætatem nostram sunt schismata excitata dumtaxat octo, è quibus tria ab Imperatoribus ipsis Germanis, primum ab Henrico Tertio, secundum ab Henrico Quarto, tertium à Ludouico Bauaro. Sunt igitur quinquæ reliquæ, multo scilicet pauciora, quàm fuerint vnquam, adde minus sæua, ut è capite superiori ad finem liquet. Secundum sit obseruatione dignum: Henricus Secundus, ut supra diximus, Pontificatu Gratianum, siue Gregorium Sextum depulit eo prætextu, quòd simoniæ crimen ab illo fuisset admissum, atque ex illo tempore nunquam magis simonia viguit tum cunctis in locis, tum maximè in Germania, ut ex iis quæ Crantzius auctor Germanus, & Sidonius referunt, clarissimè apparet. Quid plura? pudet illud dicere, dicendum tamen, sed non verbis meis. Audi quid Ludouicus Comes Germanus apud Dodechinum scriptorem Germanum nefas auditu enunciat de filio, ac successore Henrici Secundi: *Dominus autem, inquit, Henricum, quem Regem dicunt, Episcopatus & Abbatias vendit. Etenim Constantiensem, Bambergensem, Moguntinensem, & plures alias pro pecunia, Ratisponensem, Augustunensem, Starburgensem pro gladio, Abbatiam Fuldensem pro adulterio, Monasteriensem Episcopatum (quod dicere & audire nefas est) pro sodomitica immunditia vendidit.* Hæc ille Germanus. Eant nunc isti, & Ecclesiæ causas componant, abusus tollant. Videamus contra quid Romani pontifices reponant pro studio, quod optime partitionis Germanicæ nobilissimè debent. Nam mali sunt ex omnibus gentibus, siue Italia, siue Gallica, aut alia quacunque. Tolerandi isti propter bonos, qui plurimi semper existere ex honoratissima Germanorum gente. Henrico Quarto imperante, vixit Ortho Episcopus Bambergensis: hic vel inuitus à Paschali Secundo est Episcopus consecratus: deinde inuitante Boleslao Polonoꝝ duce, ac de permisso Romani Pontificis in Pomeraniam se conferens latè inter eas gentes Christi cultum propagauit: quæ omnia ex eius vita constant, qua ex re non minimum stabilimenti est regno Germanico, efferis populis ad confinia positus, Christiana pietate imbutis, adiectum.

Henrico Quarto successus est Lotharius optimus Imperator, quem merito inter alios summis laudibus efferunt Petrus Damiani, & Abbas Urspergensis. Hic sustulit acerbum schisma inter Innocentium Secundum & Ana-

Dodech. anno
1090.Sw. Ivi. 2.
tom. 4.

clerum. Innocentius accepti à Lothario beneficij memor reddidit quod acceperat. Nam cum funestissima bella exardescerent inter Lotharium Imperatorem, Suevique Ducem Conradum de regno Germaniæ contendentes, interposuit auctoritatem suam Pontifex, ac tam diu laboravit, quoad Germanico regno pax restitueretur, neque inter se Germani diutius præliarentur, ut Crantzius adnotavit.

*Lib. 6. cap. 2.
Saxo.*

Secuta sunt post hæc tempora, quæ suprâ attigimus, Friderici Primi, qui post hunc Conradum Lotharii successoris regnavit Henrico Friderici. Primi filio nupta est Constantia Rogerij Siciliae Regis filia, idque auctoritate Pontificis Romani perfectum, ut è Fazelo post alios colligitur. Quocirca Pontifex similiter Romanus adjuvit eundem Henricum Quintum ad assecutionem regnorum Neapolis, ut nunc vocantur, ac Sicilia: quæ omnia Crantzius idem scriptor Germanus testatur in metropoli sua, & Saxonia. Atque ita Germanis hominibus, Germanicæque regno propter hæc maximum per Pontifices Romanos incrementum paratum adiectione potentissimarum regionum.

Nunc aliud afferamus in medium, quo liquebit studium Romani Pontificis in amplificanda Germanicæ nationis potentia. Abbas Urspergensis refert à Germanis irrisam fuisse expeditionem illam, quam Urbanus Secundus Roma ab Henrico Tertio pulsus Claromonte in Gallia indixit, & primus omnium milites cruce signavit anno millesimo nonagesimo quinto. At Fridericus Primus omnibus modis exterminare conatus est ordinem Cisterciensium, quod scilicet faueret Alexandro Secundo legitimo Pontifici, quem Fridericus omnibus modis de medio tollere est conatus, ut suprâ retulimus, id etiam Crantzius scribit.

*Meto. lib. 7.
cap. ult.
Duo opera
Pontificia
à Germanis
explofa, quæ
tum boni
attulerint
Germanis.*

Videamus ex hisce duabus rebus quid boni acciderit Germanis, quarum tamen alteram deridebant, alteram sunt aliqui eorum persecuti, ambas Romani Pontifices instituere ac prouexere. Bertoldus fuit ordinis Cisterciensis: hic cum maximè cuperet in Liunia Christi cultum propagare, de auctoritate Cælestini Pontificis copias maximas Germanorum collegit, cruce signavit, Liuniamque subegit. Eius successor Albertus deinde, ut res partas reuerteretur ac promoueret, ordinem de sententia Romani Pontificis instituit militum, qui in iis locis pro re Christiana

bella

bella gererent exemplo Hierosolymitanorum, qui nunc in insula Melita morantur, & primi hunc morem instituerunt, ut suprâ vidimus. Ordo deinde Liunionensium se associavit Theutonicis, ut paulò post dicemus. Horum testis est Arnoldus, qui hac ætate vixit, & Crantzius, ambo Germani. Atque ita Germanico regno adiecta Liunia ex iis, quæ à Pontifice Romano instituta & confirmata nonnulli Germani irridebant, ac tollere conabantur.

Eiusdem Hierosolymitanæ expeditionis occasione non modò Liunia accessit Germanicis regnis, sed etiam illud: Cælestini Pa. & literis in Germania plurimi excitati nomen militiæ sacræ dederunt, in his Archiepiscopus Mogunus, & Conradus Henrici Quinti Cancellarius, ab hoc, nomine Imperatoris, Rex Cypri, ab illo Rex Armeniæ coronati, & imperij Romani clientes effecti, ut Arnoldus idem scribit.

*Arnol. lib. 7.
c. 9. Cranz. lib.
6. c. 14. Metr.*

Eiusdem expeditionis occasione factum, ut ordo Theutonicorum institueretur in Syria, quod mox explicabimus.

Henrico Quinto defuncto, & eius vxore Constantia, filius ipsorum Fridericus remansit in tutela Innocentij Tertij, qui quot & quanta pro ipso pontifex effecerit, est explicatû superiori capite. Interim defuncto Henrico Quinto Germaniæ principes in eligendo successore inter se non conueniebant. Quomodo res acta sit, enarrant duo scriptores illorum temporum Germani ambo, Arnoldus & Abbas Urspergensis: hic Romæ hoc tempore videtur fuisse, ut ex eius scriptis colligi potest, ille Lubeci. Sed quam transfusus agatur in totius rei narratione Urspergensis, cuius legenti apparebit, inquit igitur Arnoldus, defuncto Henrico creatum fuisse Germaniæ Regem Otthonem Saxoniarum Ducem ab Adolpho Coloniensi Archiepiscopo tam suo, quam Moguntini absentis nomine, cuius ille locum tenebat in cunctis, necnon ab Archiepiscopo Treuerensi, & Henrico Comite Palatino Rheni, à quatuor igitur, qui primas in eligendo Germaniæ Rege semper tenuerunt, est electus Ottho, ipse accedebat quintus, veluti Saxoniarum Dux. Hos omnes subicit Urspergensis, aitque electum Otthonem à Coloniensibus & Argentinenis, Philippum à Bernardo Duce Sueniæ, à Duce Bohemiæ, Baviarum, & principibus Suevis. anno millesimo centesimo nonagesimo nono ambo sunt coronati Reges, Ottho appro-

Arnol. lib. 5.

*Arnol. lib. 6.
cap. 1. & seq.*

barus à Pontificio legato, Philippus ab eodem denunciatus non idoneus, quòd esset iamdiu excommunicatus à Cælestino Papa, cui successerat Innocentius, ob eam causam, quòd is Ecclesiasticæ ditionis vrbes inualisset. Quo circa Euangelij, Apostolorum, Conciliorumque legibus est standum, Philippus habendus erat pro ethnico & publicano. Hæc friuola Urspergensis dicit. Consultus Pontifex approbat Otthonis electionem. Philippus ut sibi Pontificem conciliaret, reddidit ablata Ecclesiæ oppida in Tuscia præter Montemfalconem: præterea verò captiuos quosdam Siculos, in quibus nonnulli erant luminibus scæde orbati ab Henrico Quinto Philippi fratre. Hic ait Urspergensis fecit, (sic ipse loquitur) Innocentius homines istos excæcatos demonstrari, ut odiosum redderet Philippum multis modis Romæ degentibus, & à se cum puero in vrbe visos ait. Ridiculè, nunquid poterat, aut debebat Papa eos tenere domi inclusos, quominus viderentur: ut vidisse se eos ait Urspergensis, sic cæteri aspexere Romam ingressos, ac Romæ commorantes. Commissa prælia nonnulla inter Otthonem & Philippum, quæ latè Arnoldus profecquitur, pressius Urspergensis totus in carpendo Innocentio. Tandem missi ad Innocentium legati à Principibus Germaniæ, qui per suos discordiam componerent inter Otthonem & Philippum. Nam, scribit Urspergensis, Papa impedimentum maximum erat, quòd Otthonis vires debilitatæ essent, & tamen ei Pontifex faueret. Hic rursus acumen Urspergensis & aliquot aliorum ridendum. Inquit itaque Urspergensis: *Inducitur Papa, ut velit permittere, quatenus regnet Philippus. Ast propter hoc (ut retulerunt nobis viri veridici) promittitur Papa quod filia Regis daretur in uxorem filio fratris sui Richardi: quia iam Comes fuerat effectus Papa suffragio: nec statuis Papa repetere terras, quas multoties ab Imperatoribus repetere consueuerunt antecessores sui in Tuscia, Spoletis, & Marchia Ancona, sperans quod in potestatem nepotis sui propter prædictas nuptias possent deuenire.* Hactenus verba ipsa Urspergensis: Arnoldus de nuptiis illis nullum verbū duntaxat inquit, missos à Pontifice Cardinales ad bonum compositionis. Cuspinianus non modò ait quæ Urspergensis, sed amplificat rem, collocatamque addit istam Philippi filiam in matrimonio Pontificis nepoti, Philippoque quatuor natas inquit fuisse, ac Crantzius scriptor & ipse Germanus Cuspiniano æqualis vnicam duntaxat ei fuisse

*Crantz. lib. 7.
cap. 29. Saxo.*

restitatur,

restitatur, quæ postea nupsit Otthoni, interueniente Innocentij dispensatione: consanguinei namque erant Ottho & Philippus: inuit idem quod Crantzius Arnoldus, vnicam scilicet filiam fuisse Philippo: nam quantum pertinet ad Ecclesiæ ditiones, constat ex omnibus historis illas ab Innocentio restituras, haud nepoti traditas. Naucleus & ipse amplificat hanc rem, & ait à Pontifice illatam mentionem de nuptiis inter nepotem suum & Otthonis filiam conciliandis: quæ tamen omnia falsa apparent ex Arnoldo & Crantzio, & ipsis etiam rebus gestis. In Germaniam venere legati Pontificij, diu laborauerunt pro concilianda pace, ut latè Arnoldus describit: nihil potuerunt perficere: quinimò Philippus validissimas, & innumeras copias in Otthonem mouit: venturumque esset ad cruentissimum bellum, ni Philippus ab intimo quodam suo fuisset occisus. Cuspinianus homo acutus ait pacem fuisse confectam: subtricit Urspergensis: Arnoldus, qui omnia fufius enarrat, omnino pernegat, aitque occiso Philippo ductam ipsius filiam in matrimonio ab Otthone, idque illi ob affinitatis impedimentum à Pontifice indultum.

Non itaque per Innocentium stetit, quin pax conciliaretur: quin per eius legatos sedula ad id opera est data. Neque missi ob concupitas nuptias legati, ut exitus declarauit, sed ut reuera discordia inter istos tolleretur, cuius rei causa & impedimentum consanguinitatis à Pontifice sublatum. Philippus, ut ex Arnoldo constat, prætextu pacis, exercitus maximos cogebat, quibus opprimeret Otthonem, Crantzius in omnibus contentit Arnoldo.

Ex his apparet Pontificis Romani studium in conseruanda inter Germanos, quatenus fieri potest, pace.

Secuta post hæc illa tempora, quorum capite superiori sumus euenta complexi usque ad Rudolphum Habsburgensem. Quod proprium loci huius est, hic adscribemus. Fridericus Primus, cum plurimas copias in Syriam duxisset, & infœlici miserabilique casu fortissimus Imperator obiisset in flumine quodam demersus: nonnulli Germaniæ Principes conuenere, & ordinem Theutonicorum militum instituerunt: approbavit illum Cælestinus, ac multis priuilegiis ornauit, quòd videret eos maximo futuros auxilio rebus Christianis in Syria. Fridericus Secundus, pacis induciis cum Rege Sarracenorum, milites illos è Syria

004

abduxit,

abduxit, atque ita fortissimo praefidio res nostras ibi nuda-
uit: Romam venit Hermannus Saltza Theutonicorum
primus magister.

Interim cum Conradus Dux Polonus à Pruffis tum
Christianæ religionis inimicis quotidie vexaretur: inter-
ueniente Gregorij Noni auctoritate tradidit militibus
Theutonicis, & eorum summo magistro Hermannò arces
& oppida quædam in Prussia, adiecta inter alias hac con-
ditione, vt Pruffos bello subactos Christo conciliarent.
Impigrè illi omnia perfecerunt, Prussiaque Germanicæ
nationi & Imperio adiunxere: eundem ordinem cum Li-
uonicis illis, de quibus supra diximus, instituerunt. Hæc
Cromerus latè è publicis actis, quæ multorum testimo-
niis consignata profert idem: quocirca labuntur Naucle-
rus & Æneas Syluius, qui tradunt à Duce Moscouiæ loca
illa tradita: nullus namque tum Moscouiæ Dux erat: quæ
producit Cromerus, sunt ipsa publica acta, quæ coniungere
inter Theutonicos, & Conradum: in quibus nulla Friderici
mentio, Gregorij solius quantum ipse scribit. Per Pontifi-
cis itaque summi auctoritatem perfectum, vt amplius
regiones regnis Germanicis adderentur. Accidit hæc
anno millesimo ducentesimo vigesimo octauo.

Cromer. lib. 9.

Beneficia Pa-
pæ in ordi-
nem Theu-
tonicorum.

Ex hoc nullum ferè tempus intercessit vsque ad extin-
ctum summo scelere per Lutheranos ordinem illustrissi-
mum Theutonicorum, quo non plurima Pontificis Ro-
mani beneficia constiterint in Theutonicos istos. Post an-
num namque millesimum ducentimum quadagesimum
tertium, cum Suentopoclus Dux bello armisque prom-
ptissimus plurima Theutonicis eripisset, Gulielmus Epi-
scopus Mutinensis Apostolicus legatus effecit, vt ablata il-
le redderet: idem paulò post effecit Opizzo Abbas Messa-
nensis Innocentij Quarti legatus. Atque hæc eodem pro-
pè tempore, quo Fridericus Secundus abominandas illas
Guelphorum Gibellinorumque factiones in Italia insti-
tuit. Dissimile proflus consilium Pontificis in euehendo
ac tutando illustrissimo inter Germanos ordine Theuto-
nicorum, Friderici in perdendis in Italia quicunque Pon-
tificiæ auctoritati studerent. Ab eodem similiter Innocen-
tio missus alius de causis Iacobus Archidiaconus Leodien-
sis pacem rursus violatam inter Theutonicos & eundem
Suentoplum redintegrait: & anno millesimo ducentesi-
mo quinquagesimo secundo, opera Opissonis Apostolici

Cromer. lib. 8.

leg. 11

legati in primis effectum, vt Mindacus Lithuanorum Dux
pollicitus fuerit se donaturum Theutonicis, à quibus bello
tractus fuerat, tractus latissimos Samageriensem, Veisen-
sem, Curoniensem, & Polosensem: ob id illi à Pontifice
regum nomen impartitum: & anno millesimo ducentesi-
mo quinto, cum Pruteni abiecta fide Christi aduersus
Theutonicos arma sumpserunt, Romanus Pontifex iussit
milites cruce signari, & populos propolis caelestibus præ-
miis inuitari ad illud bellum: quocirca innumeræ copiæ
coactæ: quin Othocarus Bohemiarum Rex ad hoc est pro-
fectus, & tunc latè Prussia tota deuicta, vt Dubrauius scri-
bit. Et anno millesimo ducentesimo octuagesimo secun-
do Philippus Episcopus Firmanus Pontificis legatus pa-
cem conciliauit inter eosdem Theutonicos & Mesciugum
Pomeranorum Ducem: in qua rescissis quibusdam dona-
tionibus, veluti nullis, Mesciugo auctor fuit, vt Theutoni-
cis Galesiense, siue Meueniense territorium donaret. Post hæc
Theutonici potentiores effecti visi sunt Polonis non ab-
stinere ab alienis inuadendis: requisitusq; Pontifex Roma-
nus, vt interponeret auctoritatem suam pacemq; confice-
ret, anno 1136. Ludouicus Bauarus obstitit, si Cromero
credendum, si pax exitum sortiretur.

Dubr. lib. 17.

Cromer. lib. 9.

¶ 10.

Crom. lib. 12.

Postea exitiale ac funestissimum bellum exarsit anno
millesimo trecentesimo sexagesimo tertio inter Carolum
Quartum Imperatorem, Regem Bohemiarum, Morauiarum, Ger-
maniarumque principes omnes ex vna parte, ex altera autem
Cazimirum Poloniarum, Ludouicumque Hungariae, Sigil-
mundum Daniae Reges, Rhassiarumque, & Tartariae Princi-
pes: quod vbi sensit Urbanus Pontifex, legatum misit, qui
non modò Reges adduxit ad concordiam, sed omnes ipsos
affinitatibus nouis coniunxit, vt Cromerus scribit. Inter
hæc abstinuit diu Pontifex Maximus partes suas interpo-
nere in pace concilianda inter Polonos ac Theutonicos,
quod expertus fuisset bis suorum legatorum decretis non
obediri: quo fiebat, vt animi magis irritarentur, & pontifi-
cia auctoritas in contemptum adduceretur. Quamobrem
narrat Cromerus cruentissima bella, qualia nunquam in-
ter Christianos fuisse tum commissa, in quibus victi tum
sæpius Theutonici.

Nihilominus Ioannes XXII. prudenti vsus consilio
legatum misit, per quem pactæ induciæ inter Theutoni-
cos & Polonos, & controuersia reiecta ad Concilium

00 5

Constan-

Crom. lib. 23.

Lib. 24.

Constantiense. Martinus autem Quintus ter suos ad eandem rem consociendam legatos misit. Tandem verò cum Theutonicis, qui auctoritatem Pontificis summi iamdiu nullo loco cœperant habere, eò perpulerunt Prussos, ut in defecerint ad Poloniae Regem Cazimirum, & in eius verba iurarint, quapropter gravissima bella oborta ad quæ sedanda Nicolaus V. legatum misit. Quinimò Pius II. adeo fuit Theutonicis, ut Prussos excommunicavit, ni Theutonicis parerent, ut Cromerus conqueritur quasi inique factum. Pij II. deinde successor Paulus ad eandem rem misit legatum Rudolphum Episcopum Lausanensem, tandemque per eum confecta pax summa cum laude. Theutonicorum namque res, ut è Cromero liquet, ex eo tempore quo Pontificis iussa contemnere cœperunt, in peius semper sunt infœlicissime dilapsæ anno millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto. Post hæc haud fuere inter Polonos ac Theutonicos, tam dira prius bella, donec illustrissimus ordo maximo dedecore ac detrimento Germanicæ nationis per Lutheranos est (reliquis fere paucissimis relictis) extinctus Liuviaque à Moiscovitis occupata: qua de re existat libellus Tilmanni Brendebachij: ac magna Germanicis regnis facta est decessio, non alia sanè ratione, quam pontificiæ auctoritatis contemptu.

Sed nos ad alia tranſeamus: & quando vidimus maximum Pontificis studium in amplificandis Germanicis rebus adiectione Prussiae & Liuvia per Liuvionies Crucigeros & Theutonicos facta, videamus cætera: & quidem supra complexi sumus tempora Friderici Secundi ac Rodulphi: illud hic adijciendum, quod Naucerus scribit, cum Gregorius Decimus Alphonsum Castellæ Regem, & Germaniæ Imperatorem confirmare nolisset, quamvis multa conquerentem, ne ad extraneos à Germanis Imperium regnumque transferretur, & iussu suo electum Rodolphum confirmasset, id ad regni Germanici stabilimentum maxime fecisse ostendimus. Nam defuncto Friderico ac filio ipsius Conrado, Alexander Quartus electores compulit, ut eligerent Ecclesiæ, inquit idem, advocatum: ac illorum partim Richardum Anglum, partim Alphonsum delegere, anno millesimo ducentesimo quinquagesimo octavo: propter huiusmodi dissidium cuncta in Germania turbata usque ad annum millesimum ducentessimum septuagesimum tertium, quo creatus Rodolphus, cui necesse fuit, ut

late

late Naucerus persequitur, plurimos Germanorum Principes libertati alluetos, imperiumque detrectantes, quò tanto tempore ob dissensionem nemo regnasset, armis ad obedientiam adducere. Quin anno millesimo ducentesimo octuagesimo secundo, cum iam cuncta composuisset in Germania, vocatus est in Italiam à Nicolao Quarto, & amarus ob id Carolus Siciliæ & Neapolis Rex: quia superioribus Pontificibus fuerat Imperij vicarius constitutus, ab hoc munere. Quapropter Papæ reddidit Romandiolam quæ est, ut omnes norunt, in exarchatu Ravennæ: misit in Hetruriam, Italiamque vicarium suum Rodolphus, & pacem composuit anno millesimo ducentesimo octuagesimo primo. Sed anno millesimo ducentesimo octuagesimo sexto, Florentinis & Lucensibus pretio permisit ut liberi essent. Ipse in Italiam, quamvis à Pontificibus sæpe rogatus, venire noluit, peræius Italorum contumaces animos, ipsòque de indutria in factionibus suis reliquit, ait Naucerus anno 1282.

Illi post Adolphum & Albertum successit Henricus Luxemburgensis, quorum res similiter superiore capite persecuti sumus. Illud addendum videretur, cum fuit electus Henricus, inter alia id ab eo Pontifex exegit, cum creandam curavit & confirmavit, ut is quamprimum in Italiam pergeret: missique à Pontifice duo Cardinales, qui cunctis edicerent in Italia, ut Imperatori in omnibus obedirent, ut Conradus Vecerius in vita ipsius Henrici scribit. Atque hoc sanè non nisi ad amplificandas Imperij res in Italia, & omnino stabiliendas potuit pertinere. Perrexit Imperator, ac multa perfecit: obiit in Hetruria. Delecti post ipsum ex vna parte Fridericus Austriacus, ex altera Ludovicus Bauarus, quorum res capite item superiori attigimus. Illud ommissum, quod Villaneus & Naucerus multis in locis tradunt, à Pontifice Romano illud provisum, ut Fridericus in Italiam cum exercitu descenderet, quò res tum Pontificis: tum Imperij in illa componeret quod non nisi ab eodem desiderio rerum Germanicarum in Italia amplificandarum potuit proficisci. Quocirca idem à Pontifice actum, ut idem Villaneus scribit, cum Ioanne & Carolo Bohemiæ Regibus: quorum hic, adnitente Papa, electus est Imperator, ac tum pax illa per legatos Urbani conciliata inter omnes Septentrionis Reges: quæ nisi confecta fuisset, bella exitiosissima exarsissent, ut Cromerus

scribit,

scribit, & nos supra retulimus.

Carolo successit Venceslaus, qui Vicecomitibus amplissimas Mediolani ditiones vendidit, qui que brevi ob ignauiam nimiam communi decreto electorum spoliatus est imperio, successitque illi Rupertus, quem similiter pontifex in Italiam vocauit anno millesimo quadringentesimo, ne res tum pontificis, tum imperij dilaberentur, ut Naclerus testatur: sed is hostium maximis copiis exterius, ac penè victus, ad extremum in Germaniam se recepit, aduersantibus illi Vicecomitibus, quod timerent, ait Naclerus, ne is irritam redderet venditionem à Venceslao factam. Roberto successit Sigismundus, cuius maxima laus, quod pessimum illud schisma à Gallicis Cardinalibus multo antè pontifice Urbano excitatum postea tollendum in Concilio Constantiensi summis viribus contendit. Anno deinde millesimo quadringentesimo trigesimo quarto, ab Eugenio Sexto Romæ primo Lombardæ, siue Italiæ Rex, deinde Romanorum coronatus est Imperator, & millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo Fridericus Sigismundi successor eodem modo à Nicolao Quinto Eugenij successore, & millesimo quadringentesimo sexagesimo nono iterum Paulo II. pontifice Romam Fridericus venit. Anno autem M. D. VIII. cum Iulius sæpè à Venetis multa oppida Romandiolæ & Emiliæ ad exarchatum Rauennæ pertinentia, & ab ipsis detenta ne quidquam repetisset, inuit cum Maximiliano Friderici successore societatem aduersus illos, quòd & Imperatoris vrbes nonnullas occupasse dicerentur, ab utroque sua recepta. Tum Veneti ad summam rerum suarum desperationem redacti, veniam perire à pontifice & Imperatore contenti omnia in continenti posita relinquere: Imperator negauit, pontifex supplicibus indulxit. Hinc factum, ut breui Maximilianus, cui omnia poterat retinere, cuncta ferè in Foro Iulij oppida quæ ceperat amiserit.

Prime Italorum missæ in Germaniã à Papa ad ipsam aduersus Turcas tutandam.

Post hæc anno millesimo quingentesimo trigesimo secundo, cum Solymanus Turcarum Rex innumeras copias adducens in Germaniam venisset, Clemens instructissimum Italorum exercitum misit, Hippolyto nepoti Cardinali legato, auri que ingentem vim dedit, Surio teste, ut opem Germaniæ ferret. Atque hæc primæ Italorum copiarum, quæ ab obitu credo Gratiani Imperatoris post annos

mille

mille duccentos & amplius in Germaniam sunt profectæ, non ad illam vastandam, diripiendam, aut subigendam, sed à Turcis tutandam. Clementi substitutus est Paulus Tertius. Hic, cum Germanorum copiarum florentissimæ essent à Turcis miserandam in modum profligatæ, & cæcæ semel ad Exechium, iterum que Budæ, Ronchadulpho duce, in publicoque conuentu Nurebergæ acto Germani ad suum decus, salutemque defendendam, bellum iis deferre decreuissent, misit Alexandro Vitello præfecto tria milia Italorum militum fortissimorum, qui Germanis adessent, & quorû magna laus fuit in illa expeditione ob spectata fortitudinis insignia facta. Rursus cum plurimi Germani principes in Imperatorem conspirassent, & exercitum potentissimum in illum coëgissent, adductis eius rebus in maximum discrimen, idem pontifex misit Italorum peditum duodecim milia, equitum mille, ut Panuinus in eius vita tradit, ac res feliciter actæ, profligati perduelles: quod bellum latè persequitur Surius anno millesimo quingentesimo quadragesimo sexto. Idem pontifex Imperatori proficiscenti ad bellum Tunetanum in Africam suo sumptu duodecim triremes instruxit, ut Iouius scribit. Et cum Ferdinandus Imperator designatus à Turcicis armis acriter premeretur in Pannonia, maximumque Viennæ periculum immineret, misit militum Italicorum quatuor milia, duce Ioanne Baptista Sabello, quod Panuinus scribit. Totus porro fuit in ea cura, quâdiu sedit, ut pax inter Imperatorem, & Galliarum Regem componeretur. Post hæc nulla res admodum memorabilis accidit inter pontificem & Imperatorem quo ad imperij regni que Germanici confirmationem, de cuius nunc agimus argumento, nisi quòd cum Maximilianus Secundus innumeras Solymani Turcarum Regis copias in Germaniæ confinia aduentantes timeret, adiutus est ab omnibus ferè principibus Italicis, maximè vero à pontifice Romano. Finem faciamus, si tamen illud prius addiderimus: cum Turcarum Rex adeò Germaniæ minetur, & imminet, quotidie ad eius confinia armis perstrepsens, & incurrationes faciens, Lutherus supra omnes homines pontifici infensissimus edidit epistolam quãdam contra duo madata imperialia, in qua o. ar. omnes, ne eant contra Turcas, ne quid aduersus eos auxilij dent. Mox tamen hominem constantem & grauem tam nobilis sententia pœnituit: nihilominus cuncti norunt Germaniam con-

tratis

Lib. 34.

tratus hærefum scētis sic esse inter se principibus ipsis ob
 eas digladiantibus miserrimè dilcerpta, vt imperatoria po-
 testas per eos sit ad nihilum ferè redacta, cum nihil æquè
 animos hominum coniungat ad boni communis procu-
 rationem, quàm religionis vnus consensus, in quam con-
 uenère Germani inuictissimi vsque ad ætatem parentum
 nostrorum, pontificis Romani diligentia, quæ quantum
 enituerit in iis amplificandis & honestandis nemo non
 videt.

*Enumerantur aliqua, è quibus perspectissimus fit amor
 Papæ in Germanos Imperatores.*

C A P. V I.

VT autem meliùs quæ dicta sunt teneamus, nonnulla
 hic ordine duximus recensenda. Ac primum Rom.
 Pont. noluerunt, omnium primi, deponere Imperatores
 Germaniæ, ipsi Germani omnium primi suos Imperatores
 ac Reges à pontificibus Romanis honestatos imperatoria
 ac regia dignitate spoliarunt, cum deiectus est in conuentu
 Triburienti Carolus Crassus, vt supra ostendimus.

Secundum. Romani pontifices nullum deposuère Ger-
 mania Regem & Imperatorem, quamuis hæc dignitas
 Imperatoris è pontifice Romano sit in Germanos profe-
 cta, nisi ex quo multi Germaniæ Reges sunt ausi potestate
 sacra Papas exturbare: id omnium primus est aggressus
 Ottho, deiecto Ioanne duodecimo: mox Henricus Secun-
 dus, depulso Gregorio Sexto: deinde Henricus Tertius idē
 tenuit irrito conatu aduersus Alexandrum Secundum,
 deinde Gregorium Septimum. Igitur antequam Germaniæ
 Rex vllus à Papis abdicaretur, quatuor à Germaniæ Regi-
 bus pontifices, quantum fuit in ipsis, expulsi: & tamen pon-
 tificia dignitas à nullis Imperatoribus est constituta.

Tertium. Papa noluit vnquam Regem Germaniæ vllum
 regio iure priuare, nisi ex quo ille ipse Rex Papæ inobe-
 diens & rebellis fuerit, & conatus sit illum pontificatu ab-
 dicare. Henricus Tertius antea abdicauit Gregoriū Septi-
 mum, quàm Gregorius Septimus Henricum Tertium, Lu-
 douicus Bauarus prius Ioannem XXII. quàm Ioannes
 XXI. aut eius successores Bauarum. Fridericus Secundus

id contēdebat, ne vllus omnino pontifex summus esset in
 ecclesia Dei, vt superiori capite è Cranzio & Alberto Sta-
 densi constat, vt è versibus Friderici ipsius, quos è Cuspi-
 na. recitauimus signo de confirmatione, omnes omnino
 iste pontifices tollebat. Ottho duntaxat Quartus non est
 id aggressus, vt Papam eiiceret, sedemque eius exciaderet.

Quartum: cum Papæ Regem Germaniæ vllū regia po-
 testate & imperatoria exuerunt, multos annos prius ipsum
 monuerunt, ac post eiusmodi monita vocatum ad certa
 loca exspectarunt: vt enim vidimus hoc & superiori capi-
 te, antequam Gregorius Septimus Henricū Tertium dei-
 ceret, Hæricus à Stephano Nono simonia notatus est anno
 millesimo quinquagesimo septimo: deinde à Nicolao Se-
 cundo, anno millesimo quinquagesimo nono: inde ab Ale-
 xandro Secundo Roman vocatus ob id millesimo septua-
 gesimo: rursus eiusdem ab Hannone Archiepiscopo Co-
 loniensi anno millesimo septuagesimo tertio: denique à
 Gregorio Septimo, millesimo septuagesimo quinto: quo
 cum pontificatum abstulisset Gregorio, ablata illi à Gre-
 gorio deinde regia potestas. Annos igitur decem & octo
 Henricus Tertius monitus & exspectatus à pontificibus
 Romanis: ipse autem nulla de re monitum, ne dum cita-
 tum, Gregorium continuò bonus homo pontificatu eiicit.
 Fridericus Secundus, anno millesimo ducentesimo vige-
 simo, ab Honorio sæpè monitus, vt ab iniuriis Ecclesiæ infe-
 rendis desisteret, & vt moniti vim perferret, denique
 postea excommunicatus. Idem post obitum Honorij fecit
 Gregorius Nonus anno millesimo ducentesimo vigesimo
 septimo, mox Cælestinus, postremò Innocentius Quar-
 tus, qui denique illum non respicientem regio & impera-
 torio iure spoliavit anno millesimo ducentesimo quadra-
 gesimo primo in Concilio Lugdunensi, postquam moni-
 tus fuisset per annos viginti. Ludouicus à Ioanne Viges-
 imo secundo, vocatus est ad causam dicendam Auenione
 anno millesimo trecentesimo vigesimo tertio, & millesimo
 trecentesimo quadagesimo sexto spoliatus, per annos vi-
 ginti tres exspectatus à Ioanne vigesimo secundo, Benedicto
 Duodecimo Clemēte Sexto. Ipse autē Ludouicus, quā non
 habebat potestatem vsurpans, Ioannem Vigesimū secun-
 dum Romæ pontificatu eiicit, & eodē momento aliū sub-
 stituit. Eodem modo Ottho Primus Ioannem Duodecimū
 neque vnus mensis spatio vocat, monet, ac priuat: Hæricus

Secundus Gregorium Sextum, vnius diei, vt supra Germanicorum scriptorum testimonio cuncta vidimus. Vide quantam dissimilitudinem: qui minus est expectatus à Papis Imperator, Otthone excepto, decem & octo annos est expectatus, illud adde, quoties Imperatores isti aggressi sunt post alios vllum Papam deponere, semper in peius profecerunt. Ottho dedit aliquod spatium Ioanni Duodecimo, at Henricus Tertius & Ludouicus nullum, quo ad certum locum venire pontifices possent, & causam dicere.

Quintum. Non idem pontifex est ausus vocare Imperatorem, aut admonere, & idem simul est ausus eicere, sed post aliquot pontificum monita id aggressi sunt posteriores pontifices. Gregorius Septimus post monita Stephani Noni, Nicolai Secundi, Alexandri Secundi, & sua, deposuit Henricum Tertium. Innocentius Secundus, postquam fecere idem Honorius, Gregorius Nonus, Cælestinus cum Friderico Secundo, ad eius spoliationem deuenit. Clemens Sextus non prius deposuit Ludouicum, quam monitus ille diu fuisset à Ioanne Vigesimo secundo & Benedicto Duodecimo. Id verò ostendit pontifices istos nullo odio transuersos actos, sed tantum rem mature per multos annos, & à multis examinatum transgisse, & successoribus definiendam reliquisse, vt Imperatores scilicet, si quid acerbioris haberent in pontificem viuentem, quasi hostem expellerent, Antipapa intruso: fit enim sæpè, vt dum de contumacia non remittimus, quòd alicui simus infensi, neque boni quidquam videamur cum illo quasi suboffensi posse transigere, alter quiduis à nobis impetrare possit. Non ita Ottho, Henricus Secundus, Tertius, & Ludouicus cum pontificibus, quos exturbare sunt conati, aut exturbarunt quoquo modo. Ipsi iidem tantam rem paucis diebus absoluerunt, & tamen pontificia potestas non ab ipsis Reip. Christianæ aut data, aut restituta, vt imperatoria à pontificibus. Vnus Ottho Quartus ab eodem Innocentio III. per litteras, inquit Nauclerus, & nuncios, diu monitus, cum Friderico puero in Ecclesiæ Romanæ tutela posito cuncta eripere in Apulia & Calabria conaretur, neque resipiscens in amplissimo illo Romano Concilio, cui quadringenti (inquit Platina) Episcopi adfuere, septuaginta Metropolitanis, oratoribus omnium Regum, est deiectus.

Sextum

Sextum. Nunquã pontifices vllos Reges Germaniæ deiecerunt, nisi aduocato vniuersali Episcoporum Concilio. Gregorius Septimus ita cum Henrico egit in Concilio Romano, Innocentius II. cum Otthone in Romano, Tertius cum Friderico in Lugdunensi: Clementem tamen Sextum de consensu Cardinalium id aggressum contra Ludouicum legimus, non vniuersali Concilio aduocato. Et Ottho quædem in causa Ioannis Duodecimi, & Henricus Secundus Gregorij Sexti, & Tertius Septimi Episcoporum tantum, qui ipsorum subiecti erant imperio, quique ipsorum studiosi erant, pontifici verò infensi Concilium secuti sunt. Ludouicus porrò nullum Concilium in causa Ioannis Vigesimali secundi aduocauit, vt è Villaneo patet.

Septimum. Nunquam pontifices Romani ius, quòd Germanis dederunt designandi Imperatoris, eligendive Germaniæ Regis, ad se reuocarunt, semper intactam reliquerunt hanc facultatem suis electoribus: non ita Reges aliqui Germaniæ, qui ad se ius legendi pontificis primi omnium transtulere, vnde maiora ac plurima schismata oborta, cædes innumeræ factæ, flagitia incredibilia perpetrata, quæ omnia supra retulimus: & tamen poterant pontifices Romani iustius legendi designandique Regis & Imperatoris ius ad se aduocare, quippe qui toti Ecclesiæ præsideant, in Germaniam sit ab ipso pontifice hoc profectum, non contra pontificia potestas in pontifices ab Imperatoribus Germanis deriuata, & qui eligunt pontificem, fuerint plerumque semper ex omni totius Ecclesiæ Catholicæ natione in Romani pontificis electores electi, quibus quid eripiat Imperator huiusmodi facultatem.

Octauum, quoties electi sunt duo Germaniæ reges, & schisma oborum inter illos, ac res ambigua fuit, quamuis suo iure pontifex alterum confirmare, alterum submouere posset (ad Pontificem namque spectat confirmare) at tamen Pontifex vsus est maxima hac in re modestia, ne quid electoribus vllis deperire videretur, supersedit à confirmatione obseruans si qua forsan aperiretur via ad tollendam discordiam inter ipsos electores, aut electos, neque ipse ansam daret vlli de se, quamuis iniuste, conquirendi in re grauissima, quasi pater interponens partes suas, non quasi iudex, cum tamen re vera sit iudex. An non hoc verum? Lotharius & Conradus in schismate delecti fuere:

I. Exemplum.

Pars ij.

Pp

Inno

II.

Innocentius Secundus perfecit, ut supra ostendimus, ut ij convenirent. Annos septem Ioannes Vigelmus secundus moratus est, antequam proferret in Ludovicum Bavatum sententiam excommunicationis, compulsus maximis, quas recitamus causis. Interim tam ad ipsum, quam ad ipsius æmulum Fridericum, qui in schismate & ipse fuerat creatus, pontifex scribebat, ambos appellans filios, ad pacem cohortans, ut Cuspinianus fateretur, idque quamvis magis in Fridericum Papa propenderet, sententiam tamen cum posset excommunicationis noluit proferte, nisi ex quo coactus est gravissimis ut ostendimus, de causis, non declarans illum malè electum, aut auferens electionis ius, & in Fridericum transferens: electionis enim ius post annos viginti duos Ludouico ablatum, cum depositus est à Clemente Sexto. Ius namque huiusmodi acquisitum nemo postea excommunicatus amittit, nisi aliud accedat. In dissensione Philippi & Bertoldi nihil actum à Pontifice Romano, sed in dissidio Philippi & Othonis legatus pontificus Innocentij Secundi tantum declaravit Philippum, quòd excommunicatus esset, haud posse per leges eligi, electionemque illius nullam: id verò ita fuisse constabat omnibus, neque Philippus diffitebatur, quin misit ad pontificem Romanum, ut absolueretur, quod apparet in litteris ipsius Innocentij ad Ducem Thuringiæ datis, & historiis Arnoldi, qui hoc tempore vixit, è quo similiter habetur, ab Innocentio, quamvis Othoni magis studeret, missos tamen legatos post annos ab electione novem, qui Othonem & Philippum adducerent ad pacem, ut supra ostendimus. In schismate Richardi & Alphonsi nunquam pontifex sententiam tulit, quamvis posset. Obiit Richardus post annos sex, neque tamen Pontifex rem distinuit. Superuixit Alphonus, cui qui elegerant Richardum non adfuerant, & in Germaniam perrexit, quo tempore iam de mandato Gregorij Decimi fuit electus Rodolphus liberè & concorditer à cunctis proceribus Germaniæ: quocirca ille in Galliis subsistens de Gregorio conque-

*Grant. metr.
lib. 8. c. 25.*

VI.

lib. 18.

III.

querebatur, cui teste Naclerc, sic Gregorius satisfecit, ut non modò placatus abscesserit, & cuncta sapienter acta approbarit, sed etiam quòd Rodericus Sanctius, cui Crantzius consentit, scribit, iussu eiusdem Pontificis, ne quid oriretur dissidij iuri omni suo renunciauerit circiter annum millesimum ducentesimum septuagesimum tertium. In schis-

mate

mate Arraulphi, siue Adolphi, & Alberri Austriaci, dissentiant scriptores, Dubrauius apertè testatur de consensu Bonifacij Octavi deiectum Adolphum, deiectum Albertum, quòd inter alia scelera aurum argentumque è templis auferret, nummosque ex eis cuderet. Consentiebant itaque electores cum Bonifacio. Quocirca apertè mentiantur Naclercus & Cuspinianus & qui eos sequuntur, qui aiunt à Bonifacio non ante confirmatum Albertum, quàm dissidium natum esset inter Papam, & Philippum Pulchrum Gallorum Regem, confirmatumque dicunt ea mente, & pacto, ut bellum in Philippum moueret, Albertum verò tum contraxisse affinitatem cum Philippo, datamque huius filiam Friderico Alberti filio. In vna re falsa multa, ac primum Papyrius Massonus in annalibus Francorum id matrimonium contractum scribit anno millesimo ducentesimo nonagesimo nono, & ex actis publicis docet scèdus inter Albertum Philippumque fuisse iectum, idem scribit Villaneus, qui temporibus his vixit, quòd si Dubrauius credimus, eodem confirmatus Albertus, quo creatus, qui est ipse annus millesimus ducentesimus nonagesimus nonus, quo matrimonium contractum. Si multas verò inter Philippum & Bonifacium longè post exorta, ut videbimus. Secundum, quòd aiunt post orram dissensionem inter Bonifacium & Philippum fuisse Albertum confirmatum. Nam constat è Villaneo id fuisse initum dissensionis inter Bonifacium & Philippum, quòd Bonifacius in Italiam vocasset Carolum fratrem Philippi, pollicitus se daturum operam, ut Carolus vel Imperator eligeretur, vel imperij vicarius, eodemque anno à Bonifacio confirmatum tradit Albertum, id verò ægrè tulisse Philippum, quòd Carolum voluisset Imperatorem, quem tamen imperij vicarium factum scribit Papyrius Massonus. Tantum abest igitur, ut Bonifacius confirmaret Albertum post orram cum Philippo discordiam, ut potius eiusmodi confirmatio fuerit dissidij causa. Satis autem fuit Bonifacio alterum eorum quæ promiserat exsoluisse. Stet igitur, vel communi sententia Bonifacij & electorum Adolphum deiectum, ut vult Dubrauius, vel eo deiecto Albertum confirmatum multo ante dissidia Bonifacij & Philippi, & in eiusmodi schismate Pontificem vel electoribus assensum dedisse, vel Adolphi mortem expectasse, ut confirmaret Albertum. Sunt præter hæc alia schismata in

*Masso. in vlt.
Philip.*

*Villan. lib. 8.
cap. 33.*

*Villan. lib. 8.
cap. 68.*

electione Regem Germaniæ sulcitate ab iis, qui Pontificum Romanorum decreta aduersabantur, cum post tot monita, tot annos tanto consilio, aduocatis plerumque totius orbis Episcopis, post iudicia Pontificum defunctorum deponerentur à Papis Imperatores, quibus temporibus Pontifices in schismaticos illos nullo iure intrusos, sua potestate utebantur, confirmantq; electos ritè de suo consensu alioquin creatos in schismate, ubi res habebat aliquid ambiguitatis, conabantur adducere ad concordiam, & quamuis iudices esse possent, parentis tamen officio potius fungebantur. Non ita Imperatores aliqui Germani, cum neque parentes neque iudices essent vlllo modo, sed filij, & sibi tamen iudicis ac domini partes adsumpserunt. Ab istis longè dissimilis laudatissimus ille Sigismundus Imperator verè Germanus, verumque Germanicæ nobilitatis germen, qui in componendo teterrimo, quod annos quinquaginta durauit, schismate aduersus Urbanum Sextum, tantum laboris ac sumptuum fecit, Constantiamque totius orbis Christiani Episcopos, Regumque oratores adduxit ad pacem conciliandam.

Admirabilis Dei prouidentia aduersus Imperatores Germanos contumaces, ad testificandum clarissime in illos Papæ amorem.

C A P V T VII.

NONUM sit illud obseruatione dignissimū, quod apertissimè est à diuina prouidentia constitutum, ad testificandum Pontificum Romanorum in Germanos Imperatores amorem, ut cuncti agnoscant ab illis Christi Dei vicariis Imperatores Germanos amari, quamuis isti depositi fuerint, & non homines, sed vitia fuisse odio habita, audi igitur rem mirandam. Voluissent ne Pontificiæ auctoritatis inimici istos Imperatores, qui deiecti sunt à Pontifice, amatos amore ardentissimo, ut amant inter se fratres, filij, & parentes, amantissimi, quique, vxores, ac viri, amatam denique amans quilibet, & hoc enim dicendum, completitur, isti namque omnium vehementissimi amores? Atqui ostendam Pontificis Romani amorem quolibet istorum fuisse longè maiorem, fallimurne, an fallimur?

390

Spoliatus est omnium primus à Papa Gregorio VII. Henricus III. Nunquid Gregorius minus amplexatus est Henricum, quam Henricus vxorem suam, ad quam constuprandam multos immittebat, Conradum filium compellebat, testibus Duodechino, & Helmoldo horum temporum scriptoribus Germanis? profectò tam ignominiosè non est habitus Henricus à Gregorio VII. Nunquid Gregorius minus bene voluit Henrico, quam Henricus matri Agneti, quam nulla de causa eiecit, & illa ad Pontificem Romanum profugit, ut Lambertus scribit æqualis horum temporum auctor Germanus? Nunquid Gregorius peius egit cum Henrico, quam cum Henrico patre filius Conradus, qui illi abstulit Italiæ regnum, sibi vendicauit, & quem maximè laudat Cuspinianus? Atqui Gregorius abstulit Henrico regnum, non tamen sibi vendicauit. Nunquid Gregorius minus habuit carum Henricum III. quam Henricum III. Henricus III. filius, qui sic eiecit patrem, ut neque illi forent alimenta, ut est in eius vita, & qui noluit ei perenti ignoscere, ac regnum restituere? Atqui Gregorius VII. non ita Henricum priuauit, ut illi deessent alimenta, & veniam perenti ad Cannussium restituit communionem, regnumque, cuius illum iure priuarat. An non Henricus ad extremum appellauit à filio ad Pontificem, veluti mitiorem, neque est à filio auditus? Igitur Pontificis maior fuit in Henricum caritas, quam Henrici viri in vxorem, filij in matrem, maior quam Conradi, & Henrici filiorum in Henricum patrem. Quòd si Nauclero scriptori Germano credimus, maior adhuc fuit caritas Gregorij in Henricum, quam Henrici ipsius in semetipsum, vult enim Nauclerus Henricum III. sponte abdicasse se imperio, exuisse regia ornamenta, ac filio tradidisse, prospera cuncta illi precatum, eumque proceribus cunctis commendasse, cum procerum conuentus, legati que Apostolici satis haberent ab illo crimen agnosci, veniam peti, paratūque esse illum ad ea facienda, quæ à synodo generali, sedè que Apostolica imperarentur, quæ cum ita sint, durior aliquo modo videri potest in se Henricus, quam fuerit Gregorius in eum, aut legati Apostolicæ sedis, qui hoc volebant dumtaxat, ut Henricus agnosceret crimen, veniam peteret.

Secundus à Pontifice Romano Imperatoria potestate spoliatus est Ottho. Quartus, de quo scribit Cranzius eum

Crant. Sax. li. 7. ap. 31.

fic admissorem scelerum pœnituisse ante obitum, ut confessione illorum rite peracta aduocarit coquos, iusseritque; ut ipsius collum pedibus conculcarent, & veluti indignissimam quamuis rem premerent. Atqui si iste resipuisset, & veniam petisset à Papa, nunquam proculdubio huiusmodi piaculum fuisset illi impositum à Pontifice.

Tertius est à Papa imperio spoliatus Fridericus II. Hic Henricum filium litteris Apostolicis adiutus teste Tricemio, licet Cuspinianus rem more suo inuoluat, cepit, sed, quod atrox visum, in carcere mori coëgit, sicut Iolem coniugem, ut scribit Villaneus. Quod si ipse Fridericus ex animo rediens ad mentem petisset à Pontifice pacem, sicut ante obitum bis, sic tertium conciliatus illi fuisset, neque huiusmodi pœna ullo modo affectus fuisset, quali ipse affectus filium, & uxorem: nam quam foret indulgens Pontifex, experimento cognorat. & proculdubio non illi peius venisset, quam passus fuerit à Manfredo filio qui ipsum strangulauit, qua in re agnoscenda bona mens Cuspiniani, qui ait id forsitan actum consilio Pontificis, quod nemo post annos ducentos quinquaginta, qui intercedunt à morte Friderici ad Cuspinianum, fuit ausus dicere. Sed vnde id habes bone Cuspiniane, nisi ab animo illo, quo passim te prodis, qualis sis in Pontifices, ut appareas quam sis egregia fide in eorum rebus conscribendis? & quod asserere non poteris, egregie reuocas in dubium. Forsan inquis: Ego verò ostendam tibi quo consilio, ut exitam tibi omnem dubitationem, id egerit Manfredus, eodem scilicet, quo ipse auus Henricus tot consanguineos luminibus, ac viribus extinctis priuauit, pater eius Fridericus filium coniungemque; necauit, ipse Manfredus similiter Conradum fratrem clystere venenato occidit, quæ tu haud negas ad summam nihil funestius alicui accidere potest, quam ut à proprio filio strangularetur. Quomodo igitur non magis à Pontifice amatus, quam à proprio filio Fridericus? ponamus enim voluisse Pontificem scire in Fridericum, non poterat tam luctuosè, etiam si propriis manibus illum enecasset.

Veniamus ad vltimum qui fuerit à Pontifice priuatus Augustali potestate Ludouicum Bavarum, & apertissime cognoscamus illum magis à Pontifice amatum, quam à fratribus, & amoribus ipsis suis. Audi an ita sit. Dum de electione Imperatoris ageretur à proceribus Germaniæ, Ludouicus Bavarus, & eius frater natus maior Rodolphus ambo

duces

duces Bavarie & Palatini Comites Rhemi obstrinxerunt fidem suam Friderico Austriaco pacti se illi omnino in adeptione Imperij suffragaturos: fidem Ludouicus fregit, promissis Rodolphus stetit, & sicut à principio, sic semper est fratri aduersatus apertè. Hæc sincerus ille scriptor Cuspinianus: alio namque uti teste nolumus hac in re. Atqui Ioannes XXII. à principio non est aduersatus Ludouico: cum posset, nullam sententiam tulit illum (Nam quod idem Cuspinianus testatur, si dolo malo electio non processisset, in aliis etiam rebus omnes in Fridericum, vel maior electorum pars consensisset.) Post annos, ut vidimus supra, nouem Ludouico est aduersatus: atque adhuc eo tempore haud diffiniuit illi non esse ius in Imperio, post annos viginti duos id actum. An non igitur amantius egere cum illo Romani Pontifices, quam frater ipsius? Haud negari potest. Audi maiora: *Veneno dictus est idem Ludouicus perijisse, quod ei (verba sunt hæc Crantzii) amantissima sui domini, ut credit, bibendum dedit.* Non hoc egit certè cum Ludouico Pontifex: amantissima Ludouici id fecit. Sed quorsum hæc? ut cuncti certissimè sibi persuadeant, vel cum seuerè à Pontificibus castigantur, maxime amati: id nihil credant, & in contumacia persistant, maximo suo malo longè atrocissima experiuntur. Nam veluti Adamus si dem Deo non habuit: gustauit ex arbore scientiæ boni ac mali, ac tum quod fide noluit tenere, experimento cognouit, quid interesset inter bonum ac malum: sic isti dum Pontificis acta in peiorem partem semper interpretantur, quasi illis propter inuidiam prohibeat aliqua, vnde putent se faturos veluti Deos, neque dictis eius audiant, experimento addiscunt, quanta contumaces pœna expectet, & à quibus summa bona expectabant, ab iis accibissima quæque patiuntur. Ob id vidimus signo de intestinis hæreticorum cadibus, ipsos plerumque à domesticis miserrime in effectos, & signo de infœlicitate hæreticarum nationum, ipsas in potestatem adduci ab effertissimis gentibus, à quibus sæuissimè vexatæ denique ad interitum supremum deducuntur, ut veritas illius oraculi appareat: *Gens & regnū, quod non paruerit tibi, peribit.* Et alterius ab Ecclesia dicti: *Cibus hostes tuo, carnis suis, & quasi muslo sanguine suo inebriabuntur.* Num circumspectat lector omnia mundi regna, & videat an aliquis exterius princeps tot, ac tanta prestiterit in amplificando & conseruando Germanico regno, quot

Metrop. lib. 9.
cap. 29.

& quanta Pontifex Romanus : quin , nunquid aliquis unquam princeps alicui regno extero ad orbis ipsius fabricatione tot ac tanta procurarit. Postremo attentè consideret caput de ducentis bonis Germaniæ, & cogitet, an maiora potuerint præstari ab vilo Germanicæ nationi , quàm quæ præstitit Pontifex Romanus , quàm verè dici nunc posset. Quæ maledicta , & malefacta à nonnullis nomine ac sanguine nobilissimo Germanicæ nationis indignissimis pro tot , ac tantis beneficiis Pontifici Romano rependuntur ? Neque tamen Pontifex Romanus suæ benignitatis, aut obliuiscetur, aut obliuisci potest.

FINIS LIBRI DECIMI NONI.

